

LATVIJAS REPUBLIKAS
AUGSTĀKĀ TIESA
SENĀTS

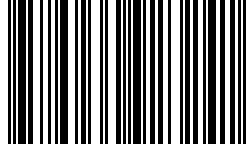
AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS

1990–2025

**Augstākās tiesas
Plēnuma sēde
2007. gada
23. februārī.**

Priekšā
(no kreisās):
ģenerālprokurors
Jānis Maizītis,
tieslietu ministrs
Gaidis Bērziņš un
Augstākās tiesas
vadība –
Krimināllietu
tiesu palātas
priekšsēdētājs
Ivars Bičkovičs,
Senāta
Krimināllietu
departamenta
priekšsēdētājs
Pāvels Gruziņš,
Augstākās tiesas
priekšsēdētājs
Andris Guļāns,
Civillietu
tiesu palātas
priekšsēdētājs
Gunārs Aigars,
Senāta
Administratīvo
lietu
departamenta
priekšsēdētājs
Valerijans
Jonikāns,
Senāta Civillietu
departamenta
priekšsēdētājs
Mārtiņš Dudelis.

ISBN 978-9934-9232-4-1
Izdevuma datnes formāts: PDF

Izdevējs: Latvijas Republikas Augstākā tiesa

Grāmatas sastādītāja: Rasma Zvejniece

Redaktores: Rasma Zvejniece, Anita Zikmane

Zinātnisko rakstu autori: Dr.iur Elīna Grigore-Bāra, Dr.iur. Jānis Pleps

Dizains un makets: Līga Kuplā

Foto: no Augstākās tiesas krājuma

SATURA RĀDĪTĀJS

Ievads	11
1. Vēsturisks ieskats Augstākās tiesas Plēnuma institūta ģenēzē un attīstībā Latvijā	
ELĪNA GRIGORE-BĀRA	15
2. Plēnums likumā „Par tiesu varu”	21
3. Plēnuma reglaments	27
Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma reglamenta apstiprināšanu (10.06.1991. lēmums Nr.6)	29
Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma reglamenta apstiprināšanu (19.09.1996. lēmums Nr.5)	33
Par Augstākās tiesas plēnuma reglamenta apstiprināšanu (19.03.1999. lēmums Nr.3, konsolidēts)	37
Par Augstākās tiesas plēnuma reglamenta apstiprināšanu (10.02.2006. lēmums Nr.2)	41
Par Augstākās tiesas plēnuma reglamenta apstiprināšanu (02.05.2011. lēmums Nr.1, konsolidēts)	45
4. Plēnuma organizatoriskā struktūra	51
5. Plēnuma lēmumi	57
5.1. LĒMUMI PAR TIESU SISTĒMAI KONCEPTUĀLIEM UN ORGANIZATORISKIEM JAUTĀJUMIEM	
Augstākā tiesa un tās Plēnums Satversmes sistēmā: Plēnuma lēmumu nozīme tiesu neatkarības principa nodrošināšanā	57
JĀNIS PLEPS	
Par tiesneša neatkarības principu un tiesneša amata savienojamību ar piederību politiskām partijām vai sabiedriski politiskām organizācijām (14.02.1990. lēmums Nr.1)	63
Par likumdošanas iniciatīvas tiesību realizēšanu jautājumā par dažu kategoriju represēto Latvijas iedzīvotāju rehabilitēšanu (23.04.1990. lēmums Nr.4)	65

Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesu kolēģiju un Plēnuma sekretāra apstiprināšanu (22.10.1990. lēmums Nr.5)	68
Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Zinātniski – konsultatīvās Padomes apstiprināšanu (22.10.1990. lēmums Nr.6)	70
Par Latvijas Republikas tiesu neatkarību (11.03.1991. lēmums Nr.1)	74
Par tiesājamo konvojēšanu un apsargāšanu Latvijas Republikas Augstākajā Tiesā (11.03.1991. lēmums Nr.3)	80
Par Latvijas PSR likumdošanas aktu un Latvijas PSR Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumu piemērošanu Latvijas Republikas tiesās (04.11.1991. lēmums Nr.8)	82
Par PSRS Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumu juridisko spēku Latvijas Republikas tiesās (04.11.1991. lēmums Nr.9)	84
Par dažu Latvijas Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumos doto izskaidrojumu turpmāku piemērošanu (19.10.1992. lēmums Nr.7)	85
Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Prezidija reglamenta apstiprināšanu (19.10.1992. lēmums Nr.8)	87
Par Tiesu pili (15.03.1993. lēmums Nr.3)	91
Par dažu Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumu civillietās atzīšanu par spēku zaudējušiem (25.10.1993. lēmums Nr.10)	94
Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas reorganizācijas shēmas apstiprināšanu (28.02.1994. lēmums Nr.3)	97
Par Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas nolikuma atzīšanu kā neatbilstošu likumam daļā par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas pārraudzību (31.10.1994. lēmums Nr.5)	101
Par dažu Latvijas Republikas Augstākās Tiesas plēnuma lēmumu atzīšanu par spēku zaudējušiem (29.05.1995. lēmums Nr.4)	105
Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Senāta departamentu un tiesu palātu izveidošanu (03.10.1995. lēmums Nr.5)	108
Par Augstākās Tiesas Tiesu palātu un Senāta departamentu priekšsēdētāju kompetenci tiesas spriešanas organizēšanā (11.03.1996. lēmums Nr.1)	110
Par preses izdevumos publicēto tiesu varu diskreditējošo ziņu pārbaudi (29.10.1996. lēmums Nr.8)	114
Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas darbu (11.02.1997. lēmums Nr.1)	116
Par Latvijas Republikas Augstākās tiesas kompetenci, piemērojot Prokuratūras likuma 41.3 pantu (10.01.2000. lēmums Nr.1)	118

Par Senāta Administratīvo lietu departamenta senatoru apstiprināšanu un Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja ievēlēšanu (06.02.2004. lēmums Nr.1)	121
Par darba grupas izveidošanu (17.09.2007. lēmums Nr.5)	123
Par ētikas normu pārkāpumiem tiesnešu rīcībā (19.12.2007. lēmums Nr.8)	125
Par Augstākās tiesas budžeta veidošanas principiem (08.10.2009. lēmums Nr.6)	141
Par kasācijas instances tiesas nosaukumu (21.02.2014. lēmums Nr.3)	143
Par Disciplinārtiesas kompetenci (06.03.2015. lēmums Nr.1)	146
Par tiesnešu skaita pārdali Augstākās tiesas departamentos (06.03.2015. lēmums Nr.2)	148
Par ģenerālprokurora atļaušanas pamatu izvērtēšanu (18.10.2019. lēmums Nr.2)	150
Par tiesību uz taisnīgu tiesu un vienveidīgas tiesu prakses nodrošināšanu saistībā ar tiesu darba digitalizāciju (09.12.2021. lēmums Nr.2)	186
Par likumdevēja varas un tiesu varas attiecībām un tiesneša neatkarību (18.02.2022. lēmums Nr.2)	191
Par ģenerālprokurora atļaušanas pamatu izvērtēšanu (02.06.2025. lēmums Nr.4)	193

5.2. LĒMUMI TIESĪBU UN PROCESUĀLAJOS JAUTĀJUMOS

Plēnuma lēmumu vieta tiesību avotu sistēmā	202
ELĪNA GRIGORE-BĀRA	

LIKUMDOŠANAS INICIATĪVA

Par likumdošanas iniciatīvas tiesību realizēšanu, lai izslēgtu no Latvijas PSR Kriminālkodeksa 213. ¹ pantu un grozītu 213. pantu (10.06.1991. lēmums Nr.4)	208
Par likumdošanas iniciatīvas tiesību realizēšanu grozījumu izdarīšanai Latvijas civilprocesa kodeksā (25.02.1992. lēmums Nr.5)	210
Par likumdošanas iniciatīvas tiesību realizēšanu grozījumu izdarīšanai Latvijas Civilprocesa kodeksā un Latvijas Kriminālprocesa kodeksā (19.10.1992. lēmums Nr.9)	212

KRIMINĀLTIESĪBAS

Par tiesu praksi lietās par valsts un sabiedriskā īpašuma izlaupišanu (22.10.1990. lēmums Nr.7)	213
Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nodrošina tiesības uz aizstāvību kriminālprocesā (11.03.1991. lēmums Nr.2)	214
Par tiesu praksi privātopsūdzības lietās (10.06.1991. lēmums Nr.5)	220
Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām (24.02.1992. lēmums Nr.1, konsolidēts)	224
Par piekritības izmaiņām krimināllietās par militārā dienesta noziegumiem (25.02.1992. lēmums Nr.3)	234
Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem (19.10.1992. lēmums Nr.6)	235
Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšu miesas bojājumu nodarīšanu (01.03.1993. lēmums Nr.1, konsolidēts)	239
Par kontrabandas apmēru noteikšanu, izskatot krimināllietas apsūdzībā pēc Latvijas Kriminālkodeksa 73. p. (01.03.1993. lēmums Nr.2)	247
Par tiesu praksi kukuļošanas lietās (21.06.1993. lēmums Nr.7)	248
Par Krimināllikuma piemērošanu, notiesājot nosacīti vai atliekot sprieduma izpildīšanu (25.10.1993. lēmums Nr.8)	252
Par Krimināllikuma piemērošanu, nosakot sodu par vairākiem noziegumiem un pēc vairākiem spriedumiem (28.02.1994. lēmums Nr.2)	256
Par likuma piemērošanu lietās par svešas mantas apdraudējumiem, izdarot zādzību vai laupīšanu (19.12.1994. lēmums Nr.7)	260
Par tiesu praksi, piemērojot likumus par nepieciešamo aizstāvēšanos (29.05.1995. lēmums Nr.3)	270
Par tiesu praksi krimināllietās par neatļautām darbībām ar ieročiem, munīciju, sprāgstvielām un speciāliem līdzekļiem (02.06.1997. lēmums Nr.5)	274
Par likumu piemērošanu krimināllietās par koku nelikumīgu (patvaļīgu) ciršanu, meža iznīcināšanu vai bojāšanu (22.12.1997. lēmums Nr.6)	280
Par likuma atsevišķu normu piemērošanu krimināllietās sakarā ar Krimināllikuma spēkā stāšanos (23.07.1999. lēmums Nr.7)	284
Likuma piemērošana krimināllietās par svešas mantas nolaupīšanu (14.12.2001. lēmums Nr.3)	289

CIVILTIESĪBAS

Par tiesu praksi lietās par kaitējuma atlīdzināšanu veselības bojājuma gadījumā vai sakarā ar apgādnieka nāvi (04.11.1991. lēmums Nr.7)	302
Par tiesu praksi lietās par atjaunošanu darbā (28.12.1992. lēmums Nr.16, konsolidēts)	311
Par tiesu praksi lietās par faktu konstatēšanu, kuriem ir juridiska nozīme (21.06.1993. lēmums Nr.6, konsolidēts)	324
Par tiesu praksi lietās par personas godu un cieņu aizskarošu ziņu atsaukšanu (25.10.1993. lēmums Nr.9)	331
Par likumu piemērošanu mantojuma lietās (27.03.1995. lēmums Nr.1, konsolidēts)	333
Par dzīvokļu strīdu izskatīšanas praksi tiesās (29.05.1995. lēmums Nr.2, konsolidēts)	349
Par likumu piemērošanu, izskatot lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām (10.06.1996. lēmums Nr.3, konsolidēts)	363
Par likumu piemērošanu, izšķirot strīdus par saistību izpildi (22.12.1997. lēmums Nr.7, konsolidēts)	372
Par Civillikuma 1635. panta piemērošanu, izskatot prasības par morālo kaitējumu (26.02.1999. lēmums Nr.1)	376

SATVERSMES TIESAS SPRIEDUMS LIETĀ NR.2002-06-01 377

5.3. APSTIPRINĀŠANA AMATOS

Tiesas kolēģiju, Senāta departamentu un tiesu palātu priekšsēdētāji	385
Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieki	386
Tiesas kolēģiju, Senāta departamentu un tiesu palātu sastāvs	387
Augstākās tiesas Plēnuma sekretāri	389
Vēlēšanu komisiju locekļi	390
Augstākās tiesas tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas locekļi	391
Satversmes tiesas tiesneša amata kandidāti	392
Augstākās tiesas priekšsēdētāja amata kandidāti	392
Tieslietu padomes locekļi	393
Disciplinārtiesa	393

5.4. GADA ATSKAITES PLĒNUMS

Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas darba rezultātiem 1991. gadā (24.02.1992. lēmums)	396
--	-----

6. Plēnuma lēmumu hronoloģiskais saraksts 401

IEVADS

Grāmata „Augstākās tiesas Plēnums 1990–2025” ir unikāls Augstākās tiesas vēstures izdevums, kurā ne vien pirmoreiz vienkopus publicēti Plēnuma lēmumi, bet arī parādīta to nozīme valsts tiesiskajā attīstībā – sākot no neatkarības atjaunošanas 1990. gada 4. maijā līdz 2025. gadam. Grāmatas izdošanas mērķis ir saglabāt vēsturisko atmiņu un veicināt tiesiskās domas attīstību Latvijā.

Grāmatas saturs ir strukturēts tematiskās daļās, kas ļauj sekot līdzi vēsturiskajai attīstībai gan caur normatīvo regulējumu, gan konkrētiem lēmumiem. Lēmumi un ar tiem saistītā informācija atspoguļo Latvijas tiesu sistēmas attīstību, vērtības un normatīvo evolūciju vairāk nekā trīsdesmit gadu laikā.

Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas Augstākā tiesa nesākās no „baltas lapas”, tai bija sena un dažāda institucionālā pieredze. Tādēļ grāmata sākas ar vēsturisku ieskatu augstākās tiesu instances augstākā lēmējorgāna – tiesnešu kopsapulces – darbībā kopš Latvijas Republikas tiesu sistēmas izveidošanas 1918. gadā. Tā ir attīstības retrospekcija, sākot ar Latvijas Senāta Apvienotās sapulces darbību, caur padomju okupācijas periodu un Atmodas laiku līdz pat mūsdienām. Šī materiāla apkopošanas gaitā tika caurlūkota un sistematizēta līdz šim neapkopota vēsturiska informācija, kura atsevišķi publicēta „Augstākās Tiesas Biļetenā” (Nr.31, 2025).

35 gados kopš neatkarības atjaunošanas Augstākās tiesas Plēnuma kompetence būtiski mainījies – tā ir gan paplašinājusies, gan sašaurinājusies. Tas atspoguļojas grāmatas sadaļās, kas sniedz konspektīvu pārskatu par Augstākās tiesas Plēnuma kompetences regulējumu gan likumā „Par tiesu varu”, gan paša Plēnuma apstiprinātajā reglamentā, kas šajos gados pieņemts četrās redakcijās.

Atskats vēsturē ir arī informācija par četriem Augstākās tiesas priekšsēdētājiem kopš neatkarības atjaunošanas – viņi gan noteikuši Plēnuma darba kārtību, gan vadījuši Plēnuma sēdes. Otrs svarīgais amats ir Plēnuma sekretārs, kas tiek ievēlēts no Augstākās tiesas tiesnešu vidus. Vairākkārt pārvēlēti, kopā Plēnumam bijuši pieci sekretāri.

Grāmatas apjomīgākā daļa ir Augstākās tiesas Plēnuma lēmumi. 35 gados Plēnums pieņēmis 212 lēmumus. Lai arī daudzi no tiem šobrīd zaudējuši spēku vai aktualitāti, tie tiek publicēti savas vēsturiskās nozīmes dēļ – tie parāda Plēnuma lēmumu vietu tiesību avotu sistēmā, veidojot vienotu tiesu praksi, kā arī to ietekmi tiesu institucionālās sistēmas noteikšanā.

Lēmumu sadaļa sadalīta apakšsadaļās: 1) lēmumi par tiesu sistēmai konceptuāliem un organizatoriskiem jautājumiem (par Augstākās tiesas struktūru, neatkarību, budžetu, tiesnešu ētiku, digitalizāciju saistībā ar tiesībām uz taisnīgu tiesu, likumdevēja un tiesu varas attiecībām, ģenerālprokurora atļaušanas pamatu izvērtējumu u.c.); 2) lēmumi tiesību un procesuālajos jautājumos (lēmumi, kas pieņemti, izmantojot savulaik Plēnumam deleģētās likumdošanas iniciatīvas tiesības, lēmumi krimināltiesību un civiltiesību jautājumos), publicēti arī Satversmes tiesas

spriedums lietā Nr.2002-06-01, kurā no varas dalīšanas principa aspekta analizēta un par neatbilstošu atzīta Plēnuma kompetence izdot tiesām saistošus izskaidrojumus likumu piemērošanas jautājumos); 3) lēmumi tiesnešu karjeras jautājumos, tostarp par izvirzīšanu un ievēlēšanu tiesnešu pašpārvaldes un citos amatos (tie atspoguļo ne tikai tiesu sistēmas vēsturisko attīstību, bet arī dažādus procesus atjaunotajā Latvijas Republikā, piemēram, pārmaiņas Saeimas vēlēšanu organizēšanā). Sadaļā par izvirzīšanu vai apstiprināšanu dažādos amatos nav publicētas lēmumu pilnās versijas, bet veidots pārskats par šiem lēmumiem, sadalot tos pēc amatiem un minot personālijas un lēmuma datumu un numuru.

Grāmatas nobeigumā iekļauts Augstākās tiesas Plēnuma lēmumu hronoloģiskais saraksts.

Grāmata kā Latvijas tiesu sistēmas un tiesību vēstures avots būs noderīga ne tikai tiesnešiem, juristiem, tiesību zinātņu pētniekiem un studentiem, bet arī Latvijas vēstures pētniekiem un citiem interesentiem. Plēnums kā Augstākās tiesas koleģiāla institūcija vienmēr ir bijis centrālais mehānisms tiesu sistēmai būtisku jautājumu risināšanā.

PASKAIDROJUMI

PAR KASĀCIJAS INSTANCES TIESAS UN TIESNEŠU KOPSAPULCES NOSAUKUMU

Grāmatas tekstā kasācijas instances tiesas vēsturiskajam nosaukumam (1918–1940) izmantots mūsdienās pieņemtais atveides variants – „Latvijas Senāts” vai „Senāts”, kaut arī vēsturiski atrodam, ka tika lietots arī „Latvijas Senats” un „Senats”. Tiesneši Latvijas Senātā tika saukti par senatoriem, visu senatoru kopsapulce – par Senāta Apvienoto sapulci.

Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas Augstākajā tiesā bija apvienota kasācijas instances tiesa – Senāts ar trim departamentiem – un apelācijas instances tiesa – tiesu palātas. Departamentu tiesneši tika saukti par senatoriem, palātu tiesneši – par tiesnešiem, senatoru un tiesnešu kopsapulce – par Augstākās tiesas Plēnumu. Pēc Augstākās tiesas reformas, kad tās sastāvā palika tikai Senāta trīs departamenti, Augstākās tiesas Plēnuma nosaukums nemainījās.

„Senāta Apvienotā sapulce” un „Augstākās tiesas Plēnums” kā institucionālas vienības grāmatā tiek rakstītas ar lielo sākumburtu, izņemot vēsturisko tekstu citātus un Plēnuma lēmumus, kuros ir saglabāta oriģinālā rakstība.

PAR PUBLICĒTO LĒMUMU LAIKA TVĒRUMU

1990. gada 4. maijā Latvijas PSR Augstākā Padome pieņēma deklarāciju par Latvijas valstiskās neatkarības atjaunošanu. Sākās valsts institūciju, arī tiesu sistēmas pārveidošana vai veidošana no jauna. 1990. gada 16. maijā Augstākā Padome par Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētāju apstiprināja

Gvido Zemrībo un uzdeva viņam veidot jaunās Augstākās tiesas sastāvu. Šis datums ir robežšķirtne Augstākās tiesas vēsturē un atbilstoši tai arī Plēnuma lēmumu hronoloģijā.

Tomēr, ņemot vērā to vēsturisko un politisko nozīmīgumu, publicēti divi Augstākās tiesas Plēnuma lēmumi, kas pieņemti pirms 1990. gada 4. maija. Tie ir 1990. gada 14. februāra lēmums „Par tiesneša neatkarības principa savienojamību ar piederību politiskām partijām vai sabiedriski politiskām organizācijām” un 1990. gada 23. aprīļa lēmums „Par likumdošanas iniciatīvas tiesību realizēšanu jautājumā par dažu kategoriju represēto Latvijas iedzīvotāju rehabilitēšanu”. Tie ir būtiski svarīgi lēmumi Latvijas tiesību sistēmā un uzskatāmi parāda Augstākās tiesas lojalitāti un aktīvo rīcību Latvijas valsts atjaunošanas ceļā.

PAR PUBLICĒTO PLĒNUMA LĒMUMU SPĒKĀ ESĪBU

Lasītājam jāņem vērā, ka lēmumi, kas publicēti grāmatas 5.2. sadaļā „Lēmumi tiesību un procesuālajos jautājumos” nav pamats aktuālai tiesu praksei. Tie izdevumā iekļauti ar vēsturisku un analītisku mērķi – šie lēmumi ir būtiski Latvijas tiesu sistēmas attīstības izpratnei, tiesību piemērošanas prakses veidošanās analīzei un tiesību zinātnes pētniecībai.

PAR LĒMUMU KONSOLIDĀCIJU

Lēmumi, kuros ir izdarīti grozījumi ar vēlākiem Plēnuma lēmumiem, tiek publicēti konsolidētā versijā – ar pamata lēmumā iestrādātiem grozījumiem, saglabājot redzamas arī sākotnējās redakcijas.

Atsevišķi Plēnuma lēmumi, ar kuriem izdarīti grozījumi līdz 1990. gada 4. maijam pieņemtajos Latvijas PSR Augstākās tiesas Plēnuma lēmumos, netiek publicēti, jo šajā krājumā nav publicēta lēmumu pamata versija. Taču kopējā lēmumu hronoloģiskajā sarakstā Plēnuma lēmumi par grozījumiem ir redzami.

PAR LĒMUMU VALODU UN NOFORMĒJUMU

Šajā izdevumā publicēti Augstākās tiesas Plēnuma lēmumi, saglabājot to oriģinālo valodas stilu, laikmetam raksturīgo terminoloģiju un noformējumu (tostarp lielo sākumburtu lietojumu un teikumu uzbūvi).

Redakcionāli veikti vienīgi minimāli gramatikas un interpunkcijas labojumi gadījumos, kad tie bija nepieciešami, lai nodrošinātu teksta lasāmību un labotu acīmredzamas pārrakstīšanās kļūdas.

Lēmumi nav pārveidoti atbilstoši mūsdienu valodas standartiem, lai saglabātu to dokumentāro un vēsturisko autentiskumu. Šī redakcionālā pieeja atbilst grāmatas mērķim – kalpot kā tiesību vēstures un judikatūras attīstības avotam, sniedzot precīzu priekšstatu par to, kā Augstākās tiesas Plēnums savulaik formulēja tiesiskos principus, piemēroja likumus un organizēja tiesu sistēmas darbu.

VĒSTURISKS IESKATS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA INSTITŪTA ĢENĒZĒ UN ATTĪSTĪBĀ LATVIJĀ

Dr.iur. **Elīna GRIGORE-BĀRA**

Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas padomniece

Atjaunojot Latvijas Republikas neatkarību 1990. gada 4. maijā, formāli netika atjaunoti starpkaru tiesu iekārtu regulējošie likumi, tomēr, atbilstoši valsts nepārtrauktības doktrīnai, Latvija neatteicās no starpkaru tiesu varas tradīcijas.¹

1990.–1992. gadā izstrādājot un līdz 1995. gadam pakāpeniski ieviešot jauno tiesu iekārtu reglamentējošo likumu, Latvijā tika atjaunota neatkarīga tiesu vara un demokrātiska tiesu sistēma, kas ir salīdzināma ar to tiesu sistēmu, kas darbojās Latvijā no 1918. līdz 1940. gadam.

Tā arī Augstākās tiesas Plēnumam ir savs priekštecis Latvijas starpkaru tiesu iekārtā – Senāta Apvienotā sapulce, kurā visi augstākās – kasācijas – instances tiesneši kopīgi izskatīja likumā tiem uzticētos taisnīguma, likuma varas un tiesu varas neatkarības nodrošināšanai svarīgus jautājumus.

Pirms aplūkot Senāta Apvienotās sapulces darbību, vispārīgi atgādināms, ka 1918. gada 6. decembrī Latvijas Tautas padomes pieņemtais jaundibinātās Latvijas Republikas tiesu pamatlikums – Pagaidu nolikums par Latvijas tiesām un tiesāšanās kārtību² (turpmāk – Pagaidu nolikums) noteica, ka Latvijas tiesas un ar tām saistītās

¹ Lazdiņš J. Tiesu varas nepārtrauktība Latvijas Republikā. Priekšnoteikumi un nepieciešamība. Grām.: Nepārtrauktības doktrīna Latvijas vēstures kontekstā. Autoru kolektīvs T. Jundža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmijas Baltijas stratēģisko pētījumu centrs, 2017, 355.–357. lpp.

² Pagaidu nolikums par Latvijas tiesām un tiesāšanās kārtību (06.12.1918.). Latvijas Pagaidu Valdības Likumu un Rīkojumu Krājums, 15.07.1919., Nr.10. Pieejams: www.periodika.lv. Pagaidu nolikums latīņu (nevis gotiskajā) drukā lasāms grāmatā „Latvijas valsts tiesību avoti. Valsts dibināšana – neatkarības atjaunošana. Dokumenti un komentāri. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2015”, 304., 305. lpp.

iestādes darbojas pēc tiem vietējiem un Krievijas likumiem, kādi bija spēkā Latvijā līdz 1917. gada 24. oktobrim, t.i., līdz lielnieku apvērsumam. Tas nozīmēja, ka Latvijā turpināja darboties Krievijas impērijas 1864. gada 20. novembra Tiesu nolikumā paredzētā tiesu iekārta ar vēlākiem Pagaidu nolikuma grozījumiem un papildinājumiem.

Ievērojot, ka Baltijas guberņu tiesām apelācijas instance bija tiesu palāta Pēterburgā, savukārt kasācijas instances tiesa – Valdošais Senāts – bija viens visai impērijai, un arī tas atradās Pēterburgā, Latvijā no jauna bija jāveido sava apelācijas instances un kasācijas instances tiesa. Bija nepieciešams arī Pagaidu nolikumā iezīmēt kasācijas instances tiesas darbībai nepieciešamo ietvaru. Pagaidu nolikumā tika noteikts, ka pastāv atsevišķa kasācijas instances tiesa. Izvēlētais nosaukums un darbošanās vietas norāde „Latvijas Senāts Rīgā” nav nejauši, jo tie norāda uz nošķirumu no agrāk augstākās tiesu instances Pēterburgā. Senātu bija paredzēts iedalīt civil-, krimināl- un administratīvā nodaļā ar kopīgā sēdē vēlētiem priekšsēdētājiem. Faktiski nodaļu vietā darbojās departamenti, kuriem visiem bija piešķirts tiesu iestādes raksturs, turklāt tiem bija arī būtiska administratīvā nozīme Senāta darbā. Tomēr jau no pirmsākumiem bija skaidrs, ka kasācijas instances tiesa aptver visas tiesību nozares un veido savu autonomu darbības struktūru.

Visu senatoru kopīgās apspriedes jeb Senāta Apvienotās sapulces darbības regulējumu daļēji noteica Senāta iekārtas likums (Krievijas impērijas likumu kopojuma I. sēj. 2. daļa), ciktāl tas attiecās uz Senāta administrāciju un tiesību normu interpretācijas un piemērošanas jautājumiem. Ar 1923. gada 26. jūlija grozījumiem Tiesu iekārtas likumos atceltas visas Krievijas Valdošajā Senātā pastāvējušās dažādās departamentu kopējās un apvienotās sapulces un sēdes, un visu to vietā noteikta tikai viena „Senāta Apvienotā sapulce”, kurai ir piešķirta visu agrāko kopsapulču, apvienoto sapulču un apvienoto un kopējo sēžu kompetence.³

Otrā pasaules kara laikā Padomju Savienības (PSRS) okupācijas periodā Latvijas PSR Augstākās tiesas Plēnuma institūts netika paredzēts, savukārt nacistiskās Vācijas okupācijas vara Latvijā teritorijā kasācijas instances darbību vispār neatjaunoja. Līdz Latvijas PSR Augstākā padome stingrā saskaņā ar PSRS likumdošanas pamatiem 1959. gada 27. novembrī pieņēma Likumu par Latvijas PSR tiesu iekārtu, Latvijas teritorijā darbojās 1938. gada Likums par PSRS, savienoto un autonomo republiku tiesu iekārtu, kurā Plēnuma institūts bija paredzēts tikai PSRS Augstākajā tiesā.

³ Senāta Apvienotās sapulces 1927. gada 14. oktobra spriedums. Grām.: Latvijas Senāta spriedumi (1918–1940). 1. sējums. Senāta apvienotās sapulces spriedumi. Rīga: Latvijas Republikas Augstākā tiesa, Senatora Augusta Lēbera fonds, 1997, 161.–163. lpp.

Ar 1959. gada likumu Plēnums izveidots arī Latvijas PSR Augstākajā tiesā.⁴ Plēnums bija Civillietu un Krimināllietu kolēģiju tiesnešu kopsapulce būtībā tiesu prakses vispārīgumu apstiprināšanai un lietu izskatīšanai protesta kārtībā. 1981. gada likumā „Par Latvijas PSR tiesu iekārtu” Augstākās tiesas Plēnuma kompetence tika papildināta ar administratīva rakstura pienākumiem, tomēr faktiski saglabājot būtisko nozīmi tieši vienveidīgas likumu normu piemērošanas nodrošināšanai, tam izmantojot Plēnuma lēmumus.⁵

Augstākās tiesas Plēnuma vadošie izskaidrojumi republikas likumu piemērošanas jautājumos ar likumu bija noteikti kā obligāti tiesām, tā arī citām iestādēm un amatpersonām, kas piemēroja likumu, uz kuru izskaidrojums attiecās. Augstākās tiesas locekļiem piedaloties tautas tiesnešu darba kontrolē, tika nodrošināta šo Plēnuma vadošo izskaidrojumu izpilde republikas tiesās.⁶

Pēc Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas tika izstrādāts jauns tiesu iekārtas regulējums – 1992. gada 15. decembra likums „Par tiesu varu”, kas pakāpeniski aizstāja iepriekšējo okupācijas laika tiesu iekārtu, tai skaitā grozot Augstākās tiesas struktūru un Plēnuma kompetenci.

Šajā laikā iezīmējas divi institucionāli būtiski pavērsieni Plēnuma vēsturē: vispirms Senāta departamentu un tiesu palātu atjaunošana 1995. gadā un vēlāka tiesu palātu likvidācija 2014. un 2016. gadā. Tādējādi Plēnumā zināmu laiku bija apvienoti divu instanču tiesu – apelācijas un kasācijas instances – tiesneši, un tikai pēc tiesu palātu darbības izbeigšanas Plēnums kļuva par kasācijas instances tiesas tiesnešu kopsapulci, kāda arī bija Latvijas Senāta Apvienotā sapulce. Savukārt Plēnuma kompetences grozījumu vidū īpaši izceļams 2002. gads, kad tika atceltas Plēnuma tiesības pieņemt tiesām saistošus izskaidrojumus par likumu piemērošanu, tā vietā nosakot, ka Plēnums apspriež aktuālus tiesību normu interpretācijas jautājumus. Līdz ar to Plēnuma kompetencē arvien lielāku daļu aizņēmuši organizatoriska rakstura un ar tiesu varas pašpārvaldes īstenošanu saistīti jautājumi, tiesību normu interpretācijas jautājumus un vienveidīgas tiesu prakses nodrošināšanas funkciju lielā mērā atstājot Senāta departamentu ziņā.

*Autore izsaka pateicību kolēģei Zinaīdai Indrūnai par sniegto atbalstu
Augstākās tiesas Plēnuma vēstures izpētes procesā*

⁴ Latvijas PSR Likums par Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas tiesu iekārtu (27.11.1959.). Cīņa, 29.11.1959., Nr.281, 2. lpp. Pieejams: www.periodika.lv.

⁵ Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas likums „Par Latvijas PSR tiesu iekārtu” (12.06.1981.). Rīga: Avots, 1981.

⁶ Latvijas Senāta Apvienotās sapulces veidošanās un darbības apskats, kā arī Latvijas PSR Augstākās tiesas Plēnuma kompetence padomju okupācijas laikā (1940–1941, 1944–1990) aplūkots atsevišķā publikācijā „Augstākās Tiesas Biļetenā” (Nr.31, 2025).

Latvijas Senāta Apvienotās sapulces un Augstākās tiesas Plēnuma būtiskāko kompetences jautājumu salīdzinājums

SENĀTA APVIENOTĀ SAPULCE 1918-1940	LPSR AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS 1959-1990	LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS 1990-2025
Ikgadējā Senāta departamentu darbības pārskata caurlūkošana	Tiesu prakses un tiesu statistikas vispārīgāto rezultātu izskatīšana; Pārskatu par rajonu (pilsētu) tautas tiesu revīziju rezultātiem, kā arī Augstākās Tiesas tiesu kolēģiju pārskatu noklausīšanās, no 1981. g. arī apstiprināšana	Augstākās tiesas Senāta departamentu un tiesu palātu darbības ziņojumu uzklaušana un vērtēšana, kopš 2006. g. arī Administrācijas un Judikatūras nodaļas darba izvērtēšana, tādējādi aptverot Augstākās tiesas darbības pārskata izvērtēšanu
Uzraudzības lietu izlemšana par tiesu iestādēm un amatpersonām, tai skaitā tiesu amatpersonu atļaušanas kontrole		No 1998. g. atzinuma sniegšana Augstākās tiesas priekšsēdētāja atcelšanai vai ģenerālprokurora atļaušanai no amata
Tiesu instrukciju pieņemšana		Plēnuma reglamenta pieņemšana
Atsevišķu noteiktu kategoriju lietu izskatīšana	Protestu izskatīšana par Latvijas PSR Augstākās Tiesas Prezidija lēmumiem civillietās un krimināllietās; Lietu izskatīšana uzraudzības kārtībā un sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem	Līdz 1995. g. tiesu lietu izskatīšana uzraudzības kārtībā un sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem
Normu vienotas interpretācijas jautājumi tiesu un iestāžu prakses vienādošanas nolūkā	Vadošu norādījumu sniegšana tiesām Republikas likumu piemērošanas jautājumos	Aktuālu tiesību normu interpretācijas jautājumu apspriešana un izskaidrojošu lēmumu pieņemšana (līdz 2002. g. tiesām saistoši lēmumi)
Pārbaužu noteikšana tiesās	Vadošo izskaidrojumu izpildes kontrole tiesās	

Senatora amata kandidātu uzklaušana (izraudzīšana)		
Senatoru amatu savienošanas kontrole		
Atvaļinājumu un brīvlaiku piešķiršana senatoriem		
Senāta saimniecisku jautājumu risināšana		
		Satversmes tiesas tiesneša amata kandidāta izraudzīšanās no Latvijas Republikas tiesnešu vidus
Centrālās vēlēšanu komisijas locekļa ievēlēšana (no senatoru vidus)		Centrālās vēlēšanu komisijas locekļa (no tiesnešu vidus) un Tieslietu padomes locekļa (no Augstākās tiesas tiesnešu vidus) ievēlēšana
Augstākās disciplinārtiesas locekļu ievēlēšana		Disciplinārtiesas locekļu ievēlēšana un Disciplinārtiesas priekšsēdētāja apstiprināšana
Senatoru iecelšana departamentos, departamentu priekšsēdētāju un Senāta Apvienotās sapulces priekšsēdētāja ievēlēšana	Latvijas PSR Augstākās Tiesas locekļu sadalīšana tiesu kolēģijās	Senāta un tiesu palātu sastāva apstiprināšana un priekšsēdētāju ievēlēšana; Līdz 2013. g. Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieku ievēlēšana; No 2002. g. Augstākās tiesas priekšsēdētāja amata kandidāta izvirzīšana
	Priekšlikumu iesniegšana Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidijam jautājumos, kas jāizšķir likumdošanas kārtībā, kā arī Latvijas PSR likumu iztulkošanas jautājumos	
	No 1981. g. LPSR Augstākās tiesas zinātniski konsultatīvās padomes apstiprināšana	

2.

PLĒNUMS LIKUMĀ „PAR TIESU VARU”

Augstākās tiesas Plēnums definēts un tā kompetence noteikta likuma „Par tiesu varu” 49. pantā. Arī citās šī likuma normās iekļauts regulējums attiecībā uz Plēnuma uzdevumiem vai norisi.

AR PLĒNUMA KOMPETENCI SAISTĪTĀS LIKUMA NORMAS AKTUĀLAJĀ REDAKCIJĀ*

49. pants. Plēnums un tā kompetence

- (1) Plēnums ir Augstākās tiesas tiesnešu kopsapulce, kuru sasauc Augstākās tiesas priekšsēdētājs.
- (2) Plēnums apspriež aktuālus tiesību normu interpretācijas jautājumus.
- (3) *(Izslēgta)*
- (4) Plēnums dod atzinumu par to, vai ir pamats Augstākās tiesas priekšsēdētāja atcelšanai vai ģenerālprokurora atlaišanai no amata.
- (5) Plēnums Satversmes tiesas likumā noteiktajos gadījumos izraugās Satversmes tiesas tiesneša amata kandidātus no Latvijas Republikas tiesnešu vidus.
- (6) Plēnums ievēlē Centrālās vēlēšanu komisijas locekli no tiesnešu vidus.
- (7) Plēnums ievēlē vienu Tieslietu padomes locekli no Augstākās tiesas tiesnešu vidus.
- (8) Plēnums uz pieciem gadiem ievēlē sešus Disciplinārtiesas locekļus un no viņu vidus apstiprina Disciplinārtiesas priekšsēdētāju.

48. pants. Senāta departaments

- (2) Senāta departamentu priekšsēdētājus ievēlē Augstākās tiesas Plēnums uz pieciem gadiem.

* Aktuālā redakcija grāmatas izdošanas laikā – 2025. gada septembrī.

50. pants. Augstākās tiesas priekšsēdētājs

(1) Augstākās tiesas darbu vada Augstākās tiesas priekšsēdētājs, kuru no Augstākās tiesas tiesnešu vidus pēc Augstākās tiesas Plēnuma ierosinājuma apstiprina Saeima uz pieciem gadiem. [..]

81. pants. Kārtība, kādā tiesnesi atbrīvo vai atceļ no amata

(2) [..] Augstākās tiesas priekšsēdētāju atceļ no amata Saeima pēc tiesnešu disciplinārkolēģijas priekšlikuma, pamatojoties uz Augstākās tiesas Plēnuma atzinumu. [..]

89.² pants. Tieslietu padomes sastāvs

(2) Tieslietu padomes sastāvā ir šādi vēlēti locekļi:

1) Augstākās tiesas Plēnuma ievēlēts tiesnesis; [..]

92. pants. Tiesnešu konference

(2) Tiesnešu konference:

[..];

2) iesniedz Augstākās tiesas priekšsēdētājam iesniegumus par tiesību normu interpretācijas jautājumiem, kuri būtu jāapspriež Augstākās tiesas Plēnumam [..].

PLĒNUMA NORMATĪVĀ REGULĒJUMA RETROSPEKCIJA LIKUMĀ „PAR TIESU VARU”

Likuma pamata redakcija (pieņemta 15.12.1992., stājās spēkā 01.01.1993.)

49. pants. Plēnums un tā kompetence

(1) Plēnums ir Augstākās Tiesas tiesu palātu tiesnešu un Senāta tiesnešu kopsapulce.

(2) Plēnums pieņem tiesām saistošus izskaidrojumus par likumu piemērošanu.

(3) Plēnums izveido tiesu palātas un Senāta departamentus.

Citos likuma pantos noteiktais

Par Plēnuma kompetenci sniegt tiesām saistošus izskaidrojumus par likumu piemērošanu:

- Tiesnešu konference var iesniegt Augstākās tiesas priekšsēdētājam iesniegumus

par jautājumiem, kuros Augstākās tiesas Plēnumam būtu jādod izskaidrojumi, kā piemērojami likumdošanas akti (92. panta otrās daļas 2. punkts).

- Tieslietu ministrs var iesniegt Augstākās tiesas Plēnumam iesniegumus par nepieciešamību izskaidrot tiesām Latvijas Republikas likumus (108. panta 6. punkts).

Par Plēnuma kompetenci izveidot tiesu palātas un Senāta departamentus:

- Senāta un tiesu palātu sastāvu apstiprina un Senāta departamentu un tiesu palātu priekšsēdētājus ievēlē Augstākās tiesas Plēnums (44. panta otrā daļa).
- Plēnums uz septiņiem gadiem no Senāta departamentu priekšsēdētāju un tiesu palātu priekšsēdētāju vidus ievēlē divus Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietniekus (50. panta trešā daļa).

Par Plēnuma funkciju attiecībā uz tiesnešu pašpārvaldi:

- Plēnums ievēlē Augstākās tiesas tiesnešu kvalifikācijas kolēģiju (97. panta pirmā daļa).

Par Plēnuma norisi:

- Augstākās tiesas Plēnuma sēdes vada Augstākās tiesas priekšsēdētājs (50. panta otrā daļa).

Grozījumi, izdarīti ar 15.10.1998. likumu un stājās spēkā 12.11.1998.

Mainīta Plēnuma kompetence:

- Plēnums dod atzinumu par to, vai ir pamats Augstākās tiesas priekšsēdētāja atcelšanai vai ģenerālprokurora atlaišanai no amata (49. panta ceturtdā daļa; 81. panta otrā daļa).
- Plēnumam turpmāk nav jāievēlē Augstākās tiesas tiesnešu kvalifikācijas kolēģija, jo tiek veidota visām tiesu instancēm vienota Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija, kuras locekļus ievēlē Tiesnešu konference (92. panta otrās daļas 4. punkts, 93. panta otrā daļa).

Grozījumi, izdarīti ar 31.10.2002. likumu un stājās spēkā 03.12.2002.

Mainīta Plēnuma kompetence:

- Plēnums nevis pieņem tiesām saistošus izskaidrojumus par likumu piemērošanu, bet tikai apspriež aktuālus tiesību normu interpretācijas jautājumus (49. panta otrā daļa). Tiesnešu konference var iesniegt Augstākās tiesas priekšsēdētājam iesniegumu par tiesību normu interpretācijas jautājumiem, kuri būtu jāapspriež Augstākās tiesas Plēnumam (92. panta otrās daļas 2. punkts).
- Mainīta Augstākās tiesas priekšsēdētāja apstiprināšanas kārtība – ierosinājumu

par kandidātu Saeimai iesniedz nevis Ministru kabinets, kā bija līdz tam, bet Augstākās tiesas Plēnums (50. panta pirmā daļa).

Grozījumi, izdarīti ar 22.09.2005. likumu un stājās spēkā 21.10.2005.

Papildnosacījums Senāta departamentu un tiesu palātu priekšsēdētāju ievēlēšanai:

- Augstākās tiesas Plēnums apstiprina Senāta un tiesu palātu sastāvu un ievēlē departamentu un tiesu palātu priekšsēdētājus, ievērojot dzimumu vienlīdzīgas pārstāvības principu (44. panta otrā daļa).

Samazinātas tieslietu ministra funkcijas tiesu organizatoriskās vadības jautājumos:

- No likuma svītrotā norma, kas deva tiesības tieslietu ministram iesniegt Augstākās tiesas Plēnumam iesniegumu par nepieciešamību izskaidrot tiesām Latvijas Republikas likumus (108. panta 6.punkts).

Grozījumi, izdarīti ar 03.04.2008. likumu un stājās spēkā 19.04.2008.

Samazināta Plēnuma kompetence:

- No likuma svītrotā norma, ka Plēnums izveido tiesu palātas un Senāta departamentus. Turpmāk struktūrvienību, kur strādās jauniecelts Augstākās tiesas tiesnesis, nosaka Augstākās tiesas priekšsēdētājs, bet cita departamenta vai tiesu palātas tiesnesi amatā ieceļ Senāta attiecīgā departamenta senatoru kopsapulce (49. panta trešā daļa).

Grozījumi, izdarīti ar 30.04.2009. likumu un stājās spēkā 03.06.2009.

Sakarā ar Augstākās tiesas reformas sākšanu mainīts Plēnuma sastāva formulējums:

- Plēnums ir Augstākās tiesas tiesnešu kopsapulce (49. panta pirmā daļa).

Paplašināta Plēnuma kompetence:

- Plēnums Satversmes tiesas likumā noteiktajos gadījumos izraugās Satversmes tiesas tiesneša amata kandidātus no Latvijas Republikas tiesnešu vidus (49. panta piektā daļa).
- Plēnums ievēlē Centrālās vēlēšanu komisijas locekli no tiesnešu vidus (49. panta sestā daļa).

Piebilde: Šīs funkcijas Plēnumam bija arī iepriekš, bet tās bija noteiktas citos likumos – Satversmes tiesas likumā (pieņemts 05.06.1996.) un likumā „Par Centrālo vēlēšanu komisiju” (pieņemts 13.01.1994.).

Grozījumi, izdarīti ar 03.06.2010. likumu un stājās spēkā 01.08.2010.

Paplašināta Plēnuma kompetence:

- Plēnums ievēlē vienu Tieslietu padomes locekli no Augstākās tiesas tiesnešu vidus (49. panta septītā daļa; 89.² panta otrā daļa).
- Plēnums uz pieciem gadiem ievēlē sešus Disciplinārtiesas locekļus un no viņu vidus apstiprina Disciplinārtiesas priekšsēdētāju (49. panta astotā daļa).

Grozījumi, izdarīti ar 13.06.2013. likumu un stājās spēkā 01.09.2013.

Mainīta Plēnuma kompetence:

- Sakarā ar Augstākās tiesas reformu un tiesu palātu likvidēšanu Plēnums ievēlē tikai Augstākās tiesas departamentu priekšsēdētājus, ievērojot dzimumu vienlīdzīgas pārstāvības principu (44. panta otrā daļa).
- Augstākās tiesas priekšsēdētājam vairs nav vietnieku, ko ievēlēja Plēnums (50. pants).

Grozījumi, izdarīti ar 25.10.2018. likumu un stājās spēkā 28.11.2018.

Grozīti Plēnuma organizatoriski jautājumi:

- Noteikts, ka Plēnumu sasauk Augstākās tiesas priekšsēdētājs (49. panta pirmā daļa).
- Izslēgta norma, ka Plēnumu vada Augstākās tiesas priekšsēdētājs (50. panta otrā daļa).

Mainīti nosacījumi Senāta departamentu priekšsēdētāju ievēlēšanai:

- Senāta departamentu priekšsēdētājus ievēlē Augstākās tiesas Plēnums uz pieciem gadiem. Izslēgts nosacījums ievērot dzimumu vienlīdzīgas pārstāvības principu (48. panta otrā daļa).

PLĒNUMA REGLAMENTS

Augstākās tiesas Plēnuma reglaments nosaka Plēnuma sasaukšanas un sagatavošanas kārtību, strukturēti dod pārskatu par tā kompetenci un norisi.

Pēc Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas, kamēr tika izstrādāts jauns likums „Par tiesu varu”, tiesas darbojās saskaņā ar jaunajai sistēmai pielāgotu 1981. gada Likumu par tiesu iekārtu. Arī Plēnuma reglamentā, kas apstiprināts **1991. gada 10. jūnijā**, atspoguļojas vēl tās funkcijas un kārtība, kādā Augstākā tiesa tobrīd strādāja.

Svarīgākais Plēnuma uzdevums tobrīd bija izskatīt tiesu lietas uzraudzības kārtībā un lietas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, sniegt tiesām vadošus izskaidrojumus Latvijas Republikas likumu piemērošanas jautājumos, kā arī, izmantojot tobrīd Augstākajai tiesai deleģēto likumdošanas iniciatīvu, sniegt priekšlikumus Augstākajai Padomei nepieciešamajām likumu izmaiņām.

Būtiskas pārmaiņas Augstākās tiesas darbā nāca līdz ar likuma „Par tiesu varu” pieņemšanu 1992. gadā un Senāta departamentu un tiesu palātu izveidošanu 1995. gadā. Secīgi tika izstrādāts un **1996. gada 19. septembrī** apstiprināts arī Plēnuma reglaments.

Tajā bija noteikta plašāka Plēnuma kompetence nekā likuma „Par tiesu varu” normās ierakstītā. Reglamentā bija ietvertas arī tās funkcijas, kas Plēnumam deleģētas citos likumos. Piemēram, Satversmes tiesas likumā noteiktās tiesības iesniegt pieteikumu Satversmes tiesā un izvirzīt Satversmes tiesas tiesnešu kandidātus, likumā „Par Centrālo vēlēšanu komisiju” noteiktais Plēnuma pienākums izvirzīt vienu Centrālās vēlēšanu komisijas locekli no Augstākās tiesas tiesnešu vidus. Tāpat reglamentā bija noteikts, ka Plēnumam pārsūdzami Augstākās tiesas tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas lēmumi.

Šis reglaments iezīmēja arī demokrātiju, noteiktību un atklātību Plēnuma darbā. Protī, starp daudzajiem Plēnuma sasaukšanas pamatiem bija arī ne mazāk kā vienas trešdaļas tiesnešu pieprasījums, balsojumā tiesneši nevarēja atturēties, bija noteikts, ka Plēnuma lēmumi jāpublicē.

Pēc trim gadiem, **1999. gada 19. martā**, pieņemts jauns Plēnuma reglaments, kas būtiski neatšķīrās no iepriekšējā. Toties 2003. gada grozījumi tajā bija pārmaiņus Plēnuma funkcijās – pēc Satversmes tiesas sprieduma un grozījumiem likumā „Par tiesu varu” mainījās viens no Plēnuma pamatuzdevumiem – Plēnums varēja apspriest aktuālus tiesību normu interpretācijas jautājumus, taču tā lēmumi nebija saistoši tiesām.

Nākamā reize, kad tika pieņemts jauns Plēnuma reglaments, bija **2006. gada 10. februāris**. Šī reglamenta redakcija atspoguļo jaunizveidotās Augstākās tiesas Administrācijas iesaisti Plēnuma norises nodrošināšanā un Plēnuma lēmumu publicēšanu tiesas tīmekļvietnē. Īpaši tiek noteikts, ka Plēnums uzklausa un vērtē ne tikai Senāta departamentu un tiesu palātu darbu, bet arī Judikatūras nodaļas un Administrācijas ziņojumus.

Reglaments spēkā esošajā redakcijā* pieņemts **2011. gada 2. maijā**. Tajā divreiz – 2014. un 2017. gadā – izdarīti grozījumi. Reglaments vispārina Plēnuma funkcijas, nosakot, ka bez likumā „Par tiesu varu” noteiktajām kompetencēm Plēnums kā tiesnešu pašpārvaldes institūcija var apspriest jebkuru Augstākajai tiesai un tiesu sistēmai aktuālu jautājumu. Mainīts uz Plēnumu aicināmo personu loks un darba kārtības apstiprināšanas procedūra, tiesnešiem dota iespēja balsojumā atturēties, kā arī iekļautas jaunas tehnoloģiskas iespējas – elektroniska balsošanas sistēma un sēdes gaitas fiksēšana, izmantojot tehniskus līdzekļus.

* Reglamenta aktuālā redakcija grāmatas izdošanas laikā – 2025. gada septembrī.

Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma reglamenta apstiprināšanu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.6
1991. gada 10. jūnijā

Noklausījies Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma sekretāra ziņojumu,
Plēnums
n o l e m j :

1. Sakarā ar jaunā Republikas Augstākās Tiesas sastāva ievēlēšanu Latvijas Republikas Augstākās Padomes divpadsmitā sasaukuma pirmajā sesijā, apstiprināt Augstākās Tiesas Plēnuma reglamentu 1991. gada 10. jūnija redakcijā.

2. Latvijas PSR Augstākās Tiesas 1982. gada 22. februāra Augstākās Tiesas Plēnuma reglamentu atzīt par spēku zaudējušu.

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs G. Zemrībo

Plēnuma sekretārs, Augstākās Tiesas tiesnesis J. Kaksītis

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA REGLAMENTS

I nodaļa

Vispārīgie noteikumi

1. Saskaņā ar Likuma par tiesu iekārtu 32. pantu Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma sastāvā ietilpst Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs, viņa vietnieki un Augstākās Tiesas tiesneši.

Plēnuma sēdēs vispārējos jautājumos piedalās Latvijas Republikas ģenerālprokurors un Latvijas Republikas Tieslietu ministrs. Ģenerālprokurora piedalīšanās Plēnuma darbā ir obligāta.

Plēnums ir tiesīgs izlemt jautājumus, ja tajā piedalās ne mazāk kā 2/3 no Plēnuma locekļu skaita.

2. Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums ir tiesīgs:

2.1. savu pilnvaru ietvaros izskatīt tiesu lietas uzraudzības kārtībā vai arī sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem;

2.2. izskatīt tiesu prakses vispārinājumus un tiesu statistikas ziņas, kā arī Latvijas Republikas ģenerālprokurora un Tieslietu ministra iesniegumus, sniegt tiesām vadošus izskaidrojumus Republikas likumu piemērošanas jautājumos.

Apspiežot jautājumus par vadošo izskaidrojumu sniegšanu tiesām, noklausīties tautas tiesu priekšsēdētāju ziņojumus par tiesas praksi likumu piemērošanā;

2.3. pēc Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētāja iesnieguma apstiprināt tiesu kolēģiju sastāvu, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma sekretāru no tiesnešu vidus un Augstākās Tiesas Zinātniski - konsultatīvo padomi;

2.4. izskatīt un izlemt jautājumus par priekšlikumu iesniegšanu Latvijas Republikas Augstākai Padomei likumdošanas iniciatīvas realizēšanas kārtībā, bet par likumu iztulkošanu Augstākās Padomes Prezidijam;

2.5. noklausīties ziņojumus par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Prezidija darbu un tiesas kolēģiju priekšsēdētāju atskaites par kolēģijas darbu;

2.6. izskatīt Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētāja iesniegumus par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumu neatbilstību Republikas likumiem vai starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos, kuriem Latvijas Republikas Augstākā Padome ir pievienojusies;

2.7. veikt citus likumdošanā noteiktos uzdevumus.

II nodaļa

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas

Plēnuma sēde

3. Saskaņā ar Likuma par tiesu iekārtu 35. pantu Plēnumu sasauc ne retāk kā vienu reizi četros mēnešos.

4. Par kārtējā Augstākās Tiesas Plēnuma sasaukšanu un paredzēto dienas kārtību plēnuma sēdes dalībniekiem jāpaziņo ne vēlāk kā 15 dienas pirms Plēnuma sēdes.

5. Plēnuma sēdēs izskata vispārīgus jautājumus, kā arī protestus uzraudzības kārtībā par Republikas Augstākās Tiesas Prezidija lēmumiem vai lietas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem.

6. Priekšlikumus par Plēnuma sēdēs izskatāmajiem jautājumiem apstiprina Augstākās Tiesas Prezidijs.

7. Uz Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma sēdēm, kurās netiek izskatītas tiesu lietas, tiek uzaicināti arī tautas tiesu priekšsēdētāji un tiesneši, Augstākās Tiesas piesēdētāji, Zinātniski konsultatīvās Padomes locekļi.

8. Atkarībā no apspriežamā jautājuma rakstura un aktualitātes uz Plēnuma sēdi var uzaicināt arī citu institūciju pārstāvjus. Priekšlikumus par šo personu sarakstu iesniedz Augstākās Tiesas struktūrdaļu vadītāji, kuru vadībā gatavots plēnuma sēdē apspriežamais jautājums.

9. Referentus un korreferentus jautājumos, kas iekļaujami Plēnuma sēdes dienas kārtībā, apstiprina Augstākās Tiesas priekšsēdētājs pēc attiecīgo tiesas kolēģiju priekšsēdētāju priekšlikuma.

10. Sēdes darba kārtības jautājumus Plēnuma apstiprināšanai iesniedz Augstākās Tiesas priekšsēdētājs.

11. Vispārīgo jautājumu apspriešanā var piedalīties visas personas, kuras uzaicinātas uz Plēnuma sēdi. Iesniegumus par pieteikšanos debatēs iesniedz Plēnuma sēdes priekšsēdētājam rakstveidā vai mutiski. Vārdu debatēs dod pieteikšanās kārtībā.

Debašu pārtraukšana vispārējos jautājumos notiek pēc Plēnuma locekļu nobalsošanas.

Pirms balsošanas plēnums noklausās ģenerālprokurora atzinumu.

12. Nepieciešamības gadījumos, jautājumos par vadošo izskaidrojumu došanu Plēnuma lēmuma projekta sagatavošanai var izveidot redakcijas komisiju.

13. Izskatot protestus par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Prezidija lēmumiem, ziņojumus un līdzziņojumus izdara Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesneši. Ziņotāju sastāvu apstiprina Augstākās Tiesas priekšsēdētājs pēc attiecīgās tiesas kolēģijas priekšsēdētāja priekšlikuma.

Pēc ziņojuma Plēnums noklausās prokurora atzinumu.

14. Protesta vai jautājuma par lietas izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem apspriešanā piedalās tikai Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma locekļi.

15. Balsošana par visiem Plēnuma sēdē izskatāmajiem jautājumiem notiek atklāti, paceļot roku, balsojot „par” vai „pret”.

Plēnuma loceklis balsojot nedrīkst atturēties.

Izskatot tiesu lietas, balsošanā nevar piedalīties Plēnuma loceklis, kurš ir uzsācis lietas izskatīšanu pirmās instances vai kasācijas instances tiesas sēdē, bet lietas izskatīšana nav pabeigta un nav atlikta.

Saskaņā ar LPSR CPK 19. p. un KPK 27. pantu, ja Plēnuma loceklis ir tieši vai netieši ieinteresēts lietas iznākumā vai ir citi apstākļi, kas rada šaubas par viņa objektivitāti, viņam jāpiesaka pašnoraidījums ne vēlāk kā pēc ziņojuma par izskatītajiem lietas apstākļiem.

Balsošana var notikt kā par visu apspriežamo jautājumu vai tiesas lietu kopumā, tā par atsevišķām daļām.

Balsu skaitīšanu izdara Plēnuma sekretārs, bet balsošanas rezultātus nosaka sēdes priekšsēdētājs.

16. Plēnuma lēmums ir pieņemts, ja par to nobalso vairākums Plēnuma locekļu, kas piedalās sēdē un ir tiesīgi balsot. Ja nobalsojot balsis sadalās līdzīgās daļās, protests vai priekšlikums uzskatāms par noraidītu.

17. Plēnuma sēdē tiek rakstīts protokols, protokolu raksta Plēnuma sekretariāta darbinieks.

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumu un protokolu paraksta sēdes priekšsēdētājs un Plēnuma sekretārs.

III nodaļa

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumu projektu sagatavošana

18. Plēnuma lēmumu projekti vispārējos jautājumos Augstākās Tiesas Plēnuma un Prezidija daļai nododami izredīgētā un nodrukātā veidā, bet nepieciešamības gadījumos arī pēc to izskatīšanas Zinātniski-konsultatīvajā Padomē, ne vēlāk kā piecpadsmit dienas pirms Plēnuma sēdes sākuma, lai tos pavairotu un iesniegtu Plēnuma locekļiem un sēdes dalībniekiem.

Plēnuma lēmumu projekti, protestu noraksti un citi procesuālie dokumenti jānodod Plēnuma locekļiem, jānosūta Latvijas ģenerālprokuroram un Tieslietu ministram ne vēlāk kā desmit dienas pirms Plēnuma sēdes sākuma.

19. Vispārējos jautājumos Plēnuma lēmuma galīgā rediģēšana un pārrakstīšana jāizdara ne vēlāk kā septiņu dienu laikā pēc Plēnuma sēdes. Ne vēlāk kā piecpadsmit dienu laikā pēc Plēnuma sēdes pieņemtie lēmumi jānosūta Republikas ģenerālprokuroram un Tieslietu ministram, kā arī citām institūcijām pēc Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētāja norādījuma.

Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma reglamenta apstiprināšanu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.5
1996. gada 19. septembrī

Nemot vērā būtiskās izmaiņas Augstākās Tiesas struktūrā un Plēnuma kompetencē, kas izdarītas saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 43. pantu un 49. pantu,
Plēnums

n o l e m j :

1. Apstiprināt Augstākās Tiesas Plēnuma reglamentu.
2. Atzīt 1991. gada 10. jūnija Augstākās Tiesas Plēnuma reglamentu par spēku zaudējušu.

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs A. Gulāns
Plēnuma sekretāre Latvijas Republikas Augstākās tiesas senatore Z. Raupa

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA REGLAMENTS

1. Plēnuma sastāvs

1.1. Saskaņā ar Latvijas Republikas 1992. gada 15. decembra likuma „Par tiesu varu” 49. pantu Plēnums ir Augstākās Tiesas palātu un Senāta tiesnešu kopsapulce.

Plēnums ir tiesīgs izlemt izskatāmos jautājumus, ja tajā piedalās vairāk nekā puse no likumā noteiktajā kārtībā apstiprināto un zvērestu nodevušo Augstākās Tiesas tiesnešu kopskaita.

1.2. Augstākās tiesas Plēnuma priekšsēdētājs ir Augstākās Tiesas priekšsēdētājs, bet viņa prombūtnes laikā – vietnieks, kurš viņu aizstāj.

Augstākās tiesas Plēnuma sekretārs ir no tiesnešu vidus ievēlēts Augstākās Tiesas tiesnesis.

1.3. Plēnuma darbā ir tiesības piedalīties un izteikt savu viedokli par izskatāmajiem jautājumiem Latvijas Republikas ģenerālprokuroram.

Plēnumā var piedalīties Tieslietu ministrs. Uz Plēnumu var aicināt tiesu priekšsēdētājus, tiesnešus, Zvērinātu advokātu padomes priekšsēdētāju, zinātniekus, citus speciālistus un amatpersonas, ja tas ir nepieciešams konkrēto jautājumu izskatīšanā.

2. Plēnuma kompetence

- 2.1. Plēnums ir tiesīgs:
- 2.1.1. pieņemt tiesām saistošus izskaidrojumus par likumu piemērošanu;
 - 2.1.2. iesniegt pieteikumus Satversmes tiesai atbilstoši Satversmes tiesas likuma 17. panta noteikumiem;
 - 2.1.3. apstiprināt Senāta un tiesu palātu sastāvu;
 - 2.1.4. ievēlēt Senāta departamentu un tiesu palātu priekšsēdētājus;
 - 2.1.5. ievēlēt divus Augstākās Tiesas priekšsēdētāja vietniekus no Augstākās Tiesas Senāta departamentu un tiesu palātu priekšsēdētāju vidus;
 - 2.1.6. ievēlēt no tiesnešu vidus Plēnuma sekretāru uz trim gadiem;
 - 2.1.7. noteikt Augstākās Tiesas tiesneša kvalifikācijas kolēģijas skaitlisko sastāvu un no Augstākās Tiesas tiesnešu vidus ievēlēt kvalifikācijas kolēģiju;
 - 2.1.8. dot atzinumu par Augstākās Tiesas tiesnešu kvalifikācijas kolēģijā ievēlēto Augstākās Tiesas tiesnešu atbrīvošanu vai atlaišanu no amata un izskatīt viņu disciplinārlietas. Izlemt sūdzības par Augstākās Tiesas tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas lēmumu;
 - 2.1.9. noklausīties Augstākās Tiesas tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas pārskatu par savu darbu ne retāk kā reizi divarpus gados un izbeidzoties pilnvaru laikam;
 - 2.1.10. ievēlēt no Augstākās Tiesas tiesnešu vidus vienu Centrālās vēlēšanu komisijas locekli un nepieciešamības gadījumā lemt par viņa atsaukšanu;
 - 2.1.11. izvirzīt no Latvijas Republikas tiesnešu vidus Satversmes tiesas tiesnešu kandidātus;
 - 2.1.12. apspriest Senāta departamentu un tiesu palātu priekšsēdētāju atskaites par veikto darbu un izskatīt citus jautājumus savas kompetences robežās.

3. Plēnuma sagatavošana un sasaukšana

- 3.1. Plēnumu sasauc Augstākās Tiesas priekšsēdētājs, bet viņa prombūtnes laikā vietnieks, kurš aizstāj priekšsēdētāju.
- 3.2. Plēnuma sasaukšanas pamats:
- 3.2.1. Senāta lēmums, izskatot lietu;
 - 3.2.2. tiesu prakses vispārīguma rezultāti;
 - 3.2.3. Ģenerālprokurora ierosinājums sniegt izskaidrojumus par likuma piemērošanu;
 - 3.2.4. Tieslietu ministra iesniegums par nepieciešamību izskaidrot tiesām Latvijas Republikas likumus;
 - 3.2.5. ne mazāk kā vienas trešdaļas Augstākās Tiesas tiesnešu pieprasījums;
 - 3.2.6. Augstākās Tiesas darba plānos paredzētie jautājumi un citi pamatoti apstākļi (nepieciešamība ievēlēt vai atsaukt Centrālās vēlēšanu komisijas locekli u.c.).

3.3. Priekšlikumus par Plēnumā izskatāmiem jautājumiem akceptē Augstākās Tiesas priekšsēdētājs, bet viņa prombūtnes laikā viņa vietnieks.

3.4. Par kārtējā Plēnuma sasaukšanu un izskatāmajiem jautājumiem Augstākās Tiesas tiesnešiem, kā arī Ģenerālprokuroram un Tieslietu ministram jāpaziņo ne vēlāk kā piecpadsmit dienas pirms tā sasaukšanas.

Jautājumu par citu personu uzaicināšanu pēc Senāta departamentu un tiesu palātu priekšsēdētāju priekšlikuma izlemj Augstākās Tiesas priekšsēdētājs. Par paziņošanu atbildīgs Plēnuma sekretārs.

3.5. Senāta departamentu un tiesu palātu priekšsēdētājiem, kuru vadībā gatavots Plēnumā apspriežamais jautājums, un Plēnuma sekretāram jānodrošina Plēnuma lēmumu projektu nodošana Plēnuma un tiesu prakses vispārīgās daļai ne vēlāk kā piecpadsmit dienas pirms Plēnuma.

Plēnuma sekretāram un Plēnuma un tiesu prakses vispārīgās daļas atbildīgajam darbiniekam jānodod šie projekti tiesnešiem, Ģenerālprokuroram un Tieslietu ministram ne vēlāk kā desmit dienas pirms Plēnuma.

3.6. Desmit dienas pirms Plēnuma Augstākās Tiesas priekšsēdētājs nosaka referentus izskatāmajos jautājumos pēc attiecīgo Senāta departamentu un tiesu palātu priekšsēdētāju priekšlikumiem, kas saskaņoti ar šiem referentiem.

4. Plēnuma norise

4.1. Plēnumu vada Augstākās Tiesas priekšsēdētājs, bet viņa prombūtnes laikā vietnieks, kurš viņu aizstāj.

4.2. Augstākās Tiesas tiesnesis piedalās Plēnumā, tērpies mantijā un ar amata zīmi.

4.3. Ja Plēnumā nepiedalās vairāk kā puse no lemttiesīgo tiesnešu skaita, to atliek uz noteiktu laiku, bet, ja tas nav iespējams – uz nenoteiktu laiku.

4.4. Plēnumu atklāj priekšsēdētājs un informē par personām, kuras uzaicinātas un piedalās Plēnumā. Pēc tam priekšsēdētājs iesniedz Plēnuma apstiprināšanai darba kārtības jautājumus. Plēnums nosaka referentu un debašu dalībnieku runu ilgumu.

4.5. Jautājumu apspriešanā var piedalīties visas personas, kuras aicinātas uz Plēnumu. Pieteikties debatēm var gan rakstiski, iesniedzot pieteikumu Plēnuma sekretāram, gan arī Plēnuma laikā, lūdzot vārdu priekšsēdētājam. Tiesnešiem ir tiesības runāt debatēs pirmajiem. Pirms debašu pārtraukšanas Ģenerālprokuroram ir tiesības izteikt savu viedokli izskatāmajā jautājumā. Par debašu pārtraukšanu izlemj ar balsošanu.

4.6. Debates un balsošana var notikt par katru lēmuma projekta punktu vai tā daļu atsevišķi, vai arī par vairākiem punktiem un daļām kopā. Jābalso arī par visu lēmuma projektu kopumā.

4.7. Plēnuma sekretārs apkopo Plēnuma lēmuma projekta grozījumus un papildinājumus.

Nepieciešamības gadījumā priekšsēdētājs ierosina priekšlikumus par lēmuma projektu iesniegt rakstveidā. Balsot var tikai Augstākās Tiesas tiesneši.

Balsošana notiek, paceļot roku, balsojot „par” vai „pret”. No balsošanas atturēties nevar.

Plēnums var noteikt arī aizklātu balsošanu, nosakot balsošanas kārtību.

Balsis skaita Plēnuma sekretārs. Plēnuma lēmums ir pieņemts, ja par to balsojis vairākums klātesošo Augstākās Tiesas tiesnešu.

Ja balsis sadalās līdzīgās daļās, priekšlikums uzskatāms par noraidītu. Balsošanas rezultātus paziņo priekšsēdētājs.

4.8. Ja par balsošanas rezultātiem rodas pamatoti iebildumi, balsojumu var anulēt, par to balsojot. Tad notiek atkārtota balsošana.

4.9. Plēnuma protokolu raksta Plēnuma un tiesu prakses vispārīnāšanas daļas darbinieks. Plēnuma gaitas atspoguļošanai var tikt izmantoti arī tehniskie līdzekļi (magnetofons u.tml.). Protokolu glabā atbilstoši lietvedības instrukcijai.

5. Plēnuma lēmumu noformēšana

5.1. Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumu paraksta priekšsēdētājs un sekretārs ne vēlāk kā septiņu dienu laikā pēc tā pieņemšanas. Par lēmuma sagatavošanu parakstīšanai atbildīgs Plēnuma sekretārs.

5.2. Plēnuma un tiesu prakses vispārīnāšanas daļas atbildīgajam darbiniekam piecpadsmit dienu laikā pēc Plēnuma pieņemtie lēmumi jānodod Augstākās Tiesas tiesnešiem, jānosūta Latvijas Republikas ģenerālprokuroram un Tieslietu ministram, kā arī citām institūcijām pēc Augstākās Tiesas priekšsēdētāja norādījuma. Kontroli pār to veic Plēnuma sekretārs.

5.3. Plēnuma lēmumi, kuros doti tiesām saistoši izskaidrojumi par likumu piemērošanu, publicējami.

Par Augstākās tiesas plēnuma reglamenta apstiprināšanu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.3
1999. gada 19. martā

Ņemot vērā būtiskas izmaiņas Latvijas Republikas Satversmē, likumā „Par tiesu varu”, „Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā” un Augstākās tiesas plēnuma kompetencē, plēnums

n o l e m j :

1. Apstiprināt Augstākās tiesas plēnuma reglamentu.
2. Atzīt 1996. gada 19. septembra Augstākās tiesas plēnuma reglamentu par spēku zaudējušu.

Augstākās tiesas plēnuma priekšsēdētājs A. Guļāns

Plēnuma sekretāre, tiesnese V. Eilande

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA REGLAMENTS

Grozījumi ar 2003. gada 29. decembra lēmumu Nr.2

1. Plēnuma sastāvs

1.1. Saskaņā ar Latvijas Republikas 1992. gada 15. decembra likuma „Par tiesu varu” 49. punktu plēnums ir Augstākās tiesas tiesu palātu tiesnešu un Senāta tiesnešu kopsapulce.

Plēnums ir tiesīgs izlemt izskatāmos jautājumus, ja tajā piedalās vairāk par pusi no likumā noteiktajā kārtībā apstiprināto un zvērestu nodevušo Augstākās tiesas tiesnešu kopskaita.

1.2. Augstākās tiesas plēnuma priekšsēdētājs ir Augstākās tiesas priekšsēdētājs, bet viņa prombūtnes laikā – vietnieks, kurš viņu aizstāj. Augstākās tiesas plēnuma sekretārs ir no tiesnešu vidus ievēlēts Augstākās tiesas tiesnesis.

1.3. Plēnuma darbā ir tiesības piedalīties Latvijas Republikas ģenerālprokuroram.

Plēnumā var piedalīties tieslietu ministrs.

Uz Plēnumu var aicināt tiesu priekšsēdētājus, tiesnešus, Zvērinātu advokātu padomes priekšsēdētāju, zinātniekus, citus speciālistus un amatpersonas, ja tas nepieciešams konkrēto jautājumu izlemšanai.

2. Plēnuma kompetence

2.1. Plēnums ir tiesīgs:

2.1.1. pieņemt tiesām saistošus izskaidrojumus par likumu piemērošanu;

Ar 2003. gada 29. decembra lēmumu Nr.2 2.1.1. punkts izteikts šādā redakcijā:

2.1.1. apspriest aktuālus tiesību normu interpretācijas jautājumus;

2.1.2. iesniegt pieteikumus Satversmes tiesai atbilstoši Satversmes tiesas likuma 17. panta noteikumiem;

Pamatojoties uz grozījumiem Satversmes tiesas likuma 17. pantā, ar 2003. gada 29. decembra lēmumu Nr.2 izslēgts 2.1.2. punkts.

2.1.3. apstiprināt Senāta un tiesu palātu sastāvu;

2.1.4. ievēlēt Senāta departamentu priekšsēdētājus un tiesu palātu priekšsēdētājus;

2.1.5. ievēlēt divus Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietniekus no Augstākās tiesas Senāta departamentu priekšsēdētāju vidus un tiesu palātu priekšsēdētāju vidus;

2.1.6. ievēlēt no tiesnešu vidus plēnuma sekretāru uz trim gadiem;

2.1.7. dot atzinumu par to, vai ir pamats Augstākās tiesas priekšsēdētāja atcelšanai vai ģenerālprokurora atlaišanai no amata;

2.1.8. ievēlēt no Augstākās tiesas tiesnešu vidus vienu Centrālās vēlēšanu komisijas locekli un nepieciešamības gadījumā lemt par viņa atsaukšanu;

2.1.9. izvirzīt no Latvijas Republikas tiesnešu vidus Satversmes tiesas tiesnešu kandidātus;

2.1.10. apspriest Senāta departamentu priekšsēdētāju un tiesu palātu priekšsēdētāju pārskatus par paveikto darbu, kā arī apspriest citus aktuālus tiesas darba jautājumus.

3. Plēnuma sagatavošana un sasaukšana

3.1. Plēnumu sasauc Augstākās tiesas priekšsēdētājs, bet viņa prombūtnes laikā – vietnieks, kurš aizstāj priekšsēdētāju.

3.2. Plēnuma sasaukšanas pamats:

3.2.1. tiesu prakses vispārinājuma rezultāti;

3.2.2. ģenerālprokurora ierosinājums sniegt izskaidrojumu par likuma piemērošanu;

Ar 2003. gada 29. decembra lēmumu Nr.2 3.2.2. punkts izteikts šādā redakcijā:

3.2.2. ģenerālprokurora ierosinājums apspriest aktuālus tiesību normu interpretācijas jautājumus;

3.2.3. tieslietu ministra iesniegums par nepieciešamību izskaidrot tiesām Latvijas Republikas likumus;

Ar 2003. gada 29. decembra lēmumu Nr.2 3.2.3. punkts izteikts šādā redakcijā:
3.2.3. tieslietu ministra iesniegums par nepieciešamību apspriest aktuālus tiesību normu interpretācijas jautājumus.

3.2.4. ne mazāk kā vienas trešdaļas Augstākās tiesas tiesnešu pieprasījums;

3.2.5. Augstākās tiesas darba plānos iekļautie jautājumi un citi pamatoti apstākļi (nepieciešamība ievēlēt vai atsaukt Centrālās vēlēšanu komisijas locekli u.c.).

3.3. Priekšlikumus par plēnumā apspriežamajiem jautājumiem akceptē Augstākās tiesas priekšsēdētājs, bet viņa prombūtnes laikā – viņa vietnieks.

3.4. Par kārtējā plēnuma sasaukšanu un apspriežamajiem jautājumiem jāpaziņo Augstākās tiesas tiesnešiem, ģenerālprokuroram un tieslietu ministram ne vēlāk kā piecpadsmit dienas pirms tā sasaukšanas.

Jautājumu par citu personu uzaicināšanu pēc Senāta departamentu priekšsēdētāju un tiesu palātu priekšsēdētāju priekšlikuma izlemj Augstākās tiesas priekšsēdētājs. Par paziņošanu atbildīgs plēnuma sekretārs.

3.5. Senāta departamentu priekšsēdētājiem un tiesu palātu priekšsēdētājiem, kuru vadībā gatavots plēnumā apspriežamais jautājums, un plēnuma sekretāram jānodrošina plēnuma lēmumu projektu nodošana Plēnuma un tiesu prakses vispārināšanas daļai ne vēlāk kā piecpadsmit dienas pirms plēnuma.

3.6. Ne vēlāk kā desmit dienas pirms plēnuma Augstākās tiesas priekšsēdētājs nosaka referentus apspriežamajos jautājumos, vadīdamies no Senāta departamentu priekšsēdētāju un tiesu palātu priekšsēdētāju priekšlikumiem, kas saskaņoti ar šīm personām.

4. Plēnuma norise

4.1. Plēnumu vada Augstākās tiesas priekšsēdētājs, bet viņa prombūtnes laikā – vietnieks, kurš viņu aizstāj.

4.2. Augstākās tiesas tiesnesis plēnumā piedalās, tērpies mantijā un ar amata zīmi.

4.3. Ja plēnumā nepiedalās vairāk kā puse no lemttiesīgo tiesnešu skaita, to atliek uz noteiktu laiku, bet, ja tas nav iespējams – uz nenoteiktu laiku.

4.4. Plēnumu atklāj priekšsēdētājs un informē par personām, kuras uzaicinātas un piedalās plēnumā. Pēc tam priekšsēdētājs iesniedz plēnuma apstiprināšanai darba kārtības jautājumus.

Plēnums nosaka referentu un debašu dalībnieku runu ilgumu.

4.5. Jautājumu apspriešanā var piedalīties visas personas, kuras aicinātas uz plēnumu. Pieteikties debatēm var gan rakstiski, iesniedzot pieteikumu plēnuma sekretāram, gan arī plēnuma laikā, lūdzot vārdu priekšsēdētājam. Tiesnešiem ir tiesības runāt debatēs pirmajiem. Pirms debašu pārtraukšanas ģenerālprokuroram

ir tiesības izteikt savu viedokli apspriežamajā jautājumā. Par debašu pārtraukšanu izlemj ar balsošanu.

4.6. Debates un balsošana var notikt par katru lēmuma projekta punktu vai tā daļu atsevišķi, vai arī par vairākiem punktiem un daļām kopā. Jābalso arī par visu lēmuma projektu kopumā.

4.7. Plēnuma sekretārs apkopo plēnuma lēmuma projekta grozījumus un papildinājumus.

Nepieciešamības gadījumā priekšsēdētājs priekšlikumus par lēmuma projektu ierosina iesniegt rakstveidā. Balsot var tikai Augstākās tiesas tiesneši.

Balsošana notiek, paceļot roku, balsojot „par” vai „pret”. No balsošanas atturēties nedrīkst.

Plēnums var noteikt arī aizklātu balsošanu.

Balsis skaita plēnuma sekretārs. Plēnuma lēmums ir pieņemts, ja par to balsojis vairākums klātesošo Augstākās tiesas tiesnešu.

Ja balsis sadalās līdzīgās daļās, priekšlikums uzskatāms par noraidītu. Balsošanas rezultātus paziņo priekšsēdētājs.

4.8. Ja par balsošanas rezultātiem rodas pamatoti iebildumi, balsojumu var anulēt, par to balsojot. Tad notiek atkārtota balsošana.

4.9. Plēnuma protokolu raksta Plēnuma un tiesu prakses vispārināšanas daļas darbinieks. Plēnuma gaitas atspoguļošanai var tikt izmantoti arī tehniskie līdzekļi (magnetofons u. tml.). Protokolu glabā atbilstoši lietvedības instrukcijai.

5. Plēnuma lēmumu noformēšana

5.1. Augstākās tiesas Plēnuma lēmumu paraksta priekšsēdētājs un sekretārs ne vēlāk kā septiņu dienu laikā pēc tā pieņemšanas. Par lēmuma sagatavošanu parakstīšanai atbildīgs plēnuma sekretārs.

5.2. Plēnuma un tiesu prakses vispārināšanas daļas atbildīgajam darbiniekam piecpadsmit dienu laikā pēc plēnuma pieņemtie lēmumi jānodod Augstākās tiesas tiesnešiem, jānosūta Latvijas Republikas ģenerālprokuroram un tieslietu ministram, kā arī citām institūcijām pēc Augstākās tiesas priekšsēdētāja norādījuma. Kontroli pār to veic plēnuma sekretārs.

5.3. Plēnuma lēmumi, kuros doti tiesām saistoši izskaidrojumi par likumu piemērošanu, publicējami.

Par Augstākās tiesas plēnuma reglamenta apstiprināšanu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.2
2006. gada 10. februārī

Augstākās tiesas plēnums, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 49. pantu,
n o l e m j :

1. apstiprināt Augstākās tiesas plēnuma reglamentu jaunā redakcijā (pielikumā), sākot ar tā pieņemšanas brīdi.

*Priekšsēdētājs A. Gulāns
Plēnuma sekretāre V. Eilande*

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA REGLAMENTS

1. Plēnuma sastāvs

- 1.1. Augstākās tiesas plēnums ir visu Augstākās tiesas tiesnešu kopsapulce.
- 1.2. Plēnums ir tiesīgs lemt, ja tajā piedalās vairāk nekā puse no apstiprināto un zvērestu nodevušo Augstākās tiesas tiesnešu kopskaita.
- 1.3. Plēnumu vada Augstākās tiesas priekšsēdētājs vai vietnieks, kurš viņu aizstāj.
- 1.4. Plēnuma sekretārs ir no tiesnešu vidus ievēlēts Augstākās tiesas tiesnesis.
- 1.5. Plēnumā ir tiesības piedalīties ģenerālprokuroram.
- 1.6. Plēnumā var aicināt piedalīties Augstākās tiesas darbiniekus, rajonu, pilsētu un apgabaltiesu priekšsēdētājus un tiesnešus, tieslietu ministru, kā arī citas personas, ja tas nepieciešams apspriežamo jautājumu izlemšanai. Par personu uzaicināšanu izlemj Augstākās tiesas priekšsēdētājs.

2. Plēnuma kompetence

- 2.1. Plēnums apspriež aktuālus tiesību normu interpretācijas jautājumus.
- 2.2. Plēnums apstiprina Senāta departamentu un tiesu palātu sastāvu.
- 2.3. Plēnums ievēlē Senāta departamentu un tiesu palātu priekšsēdētājus.
- 2.4. Plēnums ievēlē divus Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietniekus no Augstākās tiesas Senāta departamentu un tiesu palātu priekšsēdētāju vidus.

2.5. Plēnums izvirza Augstākās tiesas priekšsēdētāja kandidātu no apstiprināto tiesnešu vidus.

2.6. Plēnums dod atzinumu, vai ir pamats Augstākās tiesas priekšsēdētāja atcelšanai vai ģenerālprokurora atlaišanai no amata.

2.7. Plēnums ievēl Centrālās vēlēšanu komisijas locekli no Augstākās tiesas tiesnešu vidus un nepieciešamības gadījumā lemj par viņa atsaukšanu.

2.8. Plēnums izvirza Satversmes tiesas tiesnešu kandidātus no Latvijas Republikas tiesnešu vidus.

2.9. Plēnums ievēl plēnuma sekretāru no Augstākās tiesas tiesnešu vidus uz trim gadiem.

2.10. Plēnums apspriež un dod vērtējumu Augstākās tiesas priekšsēdētāja, Senāta departamentu, tiesu palātu, Judikatūras nodaļas un Administrācijas darbības pārskatiem.

2.11. Plēnums apspriež citus aktuālus tiesas darba jautājumus.

3. Plēnuma sasaukšana un sagatavošana

3.1. Plēnumu sasauk Augstākās tiesas priekšsēdētājs, bet viņa prombūtnes laikā – vietnieks, kurš viņu aizstāj.

3.2. Plēnuma sasaukšanas pamats:

3.2.1. Senāta departamentu, tiesu palātu, tiesnešu konferences vai ģenerālprokurora ierosinājums apspriest aktuālus tiesību normu interpretācijas jautājumus;

3.2.2. ne mazāk kā vienas trešdaļas Augstākās tiesas tiesnešu pieprasījums;

3.2.3. nepieciešamība lemt par plēnuma kompetencē ietilpstošiem jautājumiem.

3.3. Plēnuma darba kārtības projektu izstrādā plēnuma sekretārs un apstiprina Augstākās tiesas priekšsēdētājs, nosakot referentus apspriežamajos jautājumos un, ja nepieciešams, arī plēnuma lēmumu projektu sastādītājus.

3.4. Par Augstākās tiesas priekšsēdētāja lēmumu sasaukt plēnumu un apspriežamajiem jautājumiem Augstākās tiesas tiesnešiem un uzaicinātajām personām paziņo plēnuma sekretārs ne vēlāk kā piecpadsmit dienas pirms plēnuma.

3.5. Plēnuma lēmumu projektus un citus apspriežamos dokumentus plēnuma sekretārs Augstākās tiesas tiesnešiem izsniedz ne vēlāk kā septiņas dienas pirms plēnuma.

3.6. Steidzamos gadījumos plēnumu var sasaukt nekavējoties.

3.7. Plēnuma tehnisko sagatavošanu nodrošina plēnuma sekretārs, plēnuma tehniskais sekretārs un Administrācija.

3.8. Plēnuma tehniskais sekretārs ir Augstākās tiesas darbinieks, kuru norīko Administrācijas vadītājs un kurš pilda plēnuma sekretāra norādījumus.

4. Plēnuma norise

4.1. Plēnuma sēdes ir atklātas. Ja plēnums atzīst par nepieciešamu, atsevišķus jautājumus var skatīt slēgtā sēdē.

4.2. Augstākās tiesas tiesneši plēnumā piedalās, tērpušies mantijā un ar amata zīmi.

4.3. Plēnums izlemj jautājumus un pieņem lēmumus balsojot.

4.4. Sēdes sākumā plēnuma sekretārs ziņo, cik tiesnešu ieradušies.

4.5. Plēnuma vadītājs atklāj plēnumu un informē par personām, kuras uzaicinātas un piedalās.

4.6. Plēnuma vadītājs ierosina apstiprināt plēnuma sēdes darba kārtību un noteikt tās reglamentu.

4.7. Par apspriežamo jautājumu ziņo referents. Pēc referenta ziņojuma viņam uzdod jautājumus un debatē.

4.8. Debatēs var piedalīties visas personas, kuras aicinātas uz plēnumu.

4.9. Pieteikties debatēm var gan rakstiski, iesniedzot pieteikumu plēnuma sekretāram, gan arī plēnuma laikā, lūdzot vārdu plēnuma vadītājam.

4.10. Tiesnešiem ir tiesības debatēs runāt pirmajiem. Pirms debašu pārtraukšanas ģenerālprokuroram ir tiesības izteikt savu viedokli apspriežamajā jautājumā.

4.11. Par debašu pārtraukšanu izlemj plēnums.

4.12. Debates un balsošana var notikt par katru lēmuma projekta punktu vai tā daļu atsevišķi, vai arī par vairākiem punktiem un daļām kopā. Jābalso arī par visu lēmuma projektu kopumā.

4.13. Nepieciešamības gadījumā priekšsēdētājs priekšlikumus par lēmuma projektu ierosina iesniegt rakstveidā.

4.14. Plēnuma lēmuma projekta grozījumus un papildinājumus apkopo plēnuma sekretārs.

5. Balsošana

5.1. Balso tikai Augstākās tiesas tiesneši.

5.2. Balsot var „par” vai „pret”. Atturēties no balsošanas nedrīkst.

5.3. Balsis skaita plēnuma sekretārs, balsošanas rezultātus paziņo plēnuma vadītājs.

5.4. Plēnums var noteikt aizklātu balsošanu, ievēlot balsu skaitīšanas komisiju.

5.5. Plēnuma lēmums ir pieņemts, ja par to balsojis vairākums no visu tiesnešu kopskaita.

6. Plēnuma dokumentācija

- 6.1. Plēnuma dokumenti ir:
- 6.1.1. lēmums par plēnuma sasaukšanu;
 - 6.1.2. plēnuma darba kārtība;
 - 6.1.3. plēnuma protokols;
 - 6.1.4. plēnuma lēmums.
- 6.2. Plēnuma dokumentus raksta uz plēnuma veidlapas.
- 6.3. Plēnuma dokumentus sagatavo, tajā skaitā protokolu raksta, plēnuma tehniskais sekretārs.
- 6.4. Plēnuma gaitas fiksēšanai var tikt izmantoti arī tehniskie līdzekļi.
- 6.5. Plēnuma dokumentus glabā atbilstoši lietvedības kārtībai.
- 6.6. Plēnuma lēmumu paraksta plēnuma vadītājs un plēnuma sekretārs ne vēlāk kā septiņu dienu laikā pēc tā pieņemšanas.
- 6.7. Plēnuma sekretārs piecpadsmit dienu laikā pēc plēnuma pieņemtos lēmumus nosūta ģenerālprokuroram, kā arī citām personām pēc Augstākās tiesas priekšsēdētāja norādījuma.
- 6.8. Plēnuma lēmumi publiskojami Augstākās tiesas mājaslapā.

Par Augstākās tiesas plēnuma reglamenta apstiprināšanu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.1
2011. gada 2. maijā

Augstākās tiesas plēnums, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 49. pantu,
 nolēma:
 apstiprināt Augstākās tiesas plēnuma reglamentu.

Priekšsēdētājs I. Bičkovičs
Plēnuma sekretāre I. Garda

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA REGLAMENTS

Grozījumi ar 2014. gada 21. februāra lēmumu Nr.1
Grozījumi ar 2017. gada 14. decembra lēmumu Nr.2

I. Vispārīgie jautājumi

1. Augstākās tiesas plēnuma (turpmāk – plēnums) reglaments nosaka plēnuma sasaukšanas, sagatavošanas kārtību un norisi.
2. Plēnuma kompetence noteikta likumā „Par tiesu varu”. Plēnums kā tiesnešu pašpārvaldes institūcija var apspriest jebkuru Augstākajai tiesai un tiesu sistēmai aktuālu jautājumu.

II. Plēnuma sastāvs

3. Plēnumā piedalās Augstākās tiesas tiesneši.
4. Plēnumā bez balss tiesībām var piedalīties Augstākās tiesas Goda tiesneši un apgabaltiesu tiesneši, kuri aizstāj Augstākās tiesas tiesnešus.
5. Plēnums ir tiesīgs lemt, ja tajā piedalās vairāk nekā 2/3 no apstiprināto un zvērestu nodevušo Augstākās tiesas tiesnešu kopskaita.
6. Plēnuma sekretārs ir no Augstākās tiesas tiesnešu vidus uz trīs gadiem ievēlēts tiesnesis. Plēnuma sekretārs izstrādā plēnuma darba kārtības un lēmumu projektus.
7. Plēnuma tehniskais sekretārs ir Augstākās tiesas Administrācijas norīkots darbinieks. Plēnuma tehniskais sekretārs nodrošina plēnuma tehnisko sagatavošanu, protokolē plēnuma sēdes un pilda plēnuma sekretāra norādījumus.

8. Plēnumā ir tiesības piedalīties ģenerālprokuroram un izteikt viedokli par izskatāmajiem jautājumiem. Par citu personu aicināšanu izlemj Augstākās tiesas priekšsēdētājs.

9. Slēgtā plēnuma sēdē piedalās Augstākās tiesas tiesneši, Augstākās tiesas Goda tiesneši un apgabaltiesu tiesneši, kuri aizstāj Augstākās tiesas tiesnešus, ģenerālprokurors un aicinātās personas.

III. Plēnuma sasaukšana un sagatavošana

10. Plēnumu sasauc Augstākās tiesas priekšsēdētājs pēc savas, Senāta departamenta vai tiesu palātas iniciatīvas.

Ar 2014. gada 21. februāra lēmumu Nr.1 svītrots vārds „Senāta”.

Ar 2017. gada 14. decembra lēmumu Nr.2 10. punkts izteikts šādā redakcijā:

10. Plēnumu sasauc Augstākās tiesas priekšsēdētājs pēc savas vai departamenta iniciatīvas.

11. Plēnuma darba kārtības projektu apstiprina Augstākās tiesas priekšsēdētājs, nepieciešamības gadījumā nosakot referentus apspriežamajos jautājumos un plēnuma lēmumu projektu izstrādātājus.

Ar 2017. gada 14. decembra lēmumu Nr.2 11. punkts izteikts šādā redakcijā:

11. Plēnuma darba kārtību nosaka Augstākās tiesas priekšsēdētājs.

12. Par plēnumu un tā darba kārtību Augstākās tiesas tiesnešiem un tiesnešiem, kuri aizstāj Augstākās tiesas tiesnešus, ģenerālprokuroram un uzaicinātajām personām plēnuma sekretārs paziņo ne vēlāk kā piecpadsmit dienas pirms plēnuma.

13. Plēnuma lēmumu projektus un citus apspriežamos dokumentus Augstākās tiesas tiesnešiem un ģenerālprokuroram plēnuma sekretārs nosūta ne vēlāk kā septiņas dienas pirms plēnuma.

14. Steidzamos gadījumos plēnumu var sasaukt nekavējoties.

IV. Plēnuma norise

15. Plēnumu vada Augstākās tiesas priekšsēdētājs vai pēc viņa pilnvarojuma vietnieks.

Ar 2014. gada 21. februāra lēmumu Nr.1 vārdi „pēc viņa pilnvarojuma vietnieks” aizstāti ar vārdiem „viņa pilnvarots Augstākās tiesas departamenta priekšsēdētājs”.

16. Sēdes sākumā plēnuma sekretārs ziņo, cik tiesnešu ieradušies un informē par personām, kuras uzaicinātas un piedalās.

17. Plēnuma vadītājs ierosina apstiprināt plēnuma sēdes darba kārtību.

Ar 2017. gada 14. decembra lēmumu Nr.2 17. punkts svītrots.

18. Plēnuma sēdes ir atklātas. Plēnuma sēdi vai tās daļu var pasludināt par slēgtu.

19. Plēnuma sēdes, kurās tiek apspriests jautājums par Augstākās tiesas priekšsēdētāja atcelšanu vai ģenerālprokurora atlaišanu no amata, ir slēgtas.

20. Pieteikties debatēm var rakstiski un mutiski līdz plēnuma sēdei vai tās laikā.

21. Debatēs var piedalīties arī personas, kuras aicinātas uz plēnumu.

22. Par debašu pārtraukšanu izlemj plēnums.

23. Nepieciešamības gadījumā priekšsēdētājs priekšlikumus par lēmuma projektu ierosina iesniegt rakstveidā.

24. Plēnuma lēmuma projekta grozījumus apkopo plēnuma sekretārs.

25. Debates un balsošana var notikt par katru lēmuma projekta punktu vai tā daļu atsevišķi, vai arī par vairākiem punktiem un daļām kopā. Jābalso arī par visu lēmuma projektu kopumā.

V. Lēmumu pieņemšana

26. Balso tikai Augstākās tiesas tiesneši.

27. Balsošana notiek atklāti, ja plēnums nenolemj citādi. Ievēlot amatpersonas, dodot atzinumu par Augstākās tiesas priekšsēdētāja atcelšanu vai ģenerālprokurora atlaišanu no amata, balsošana notiek aizklāti.

28. Atklātā balsojumā balsis skaita un balsošanas rezultātus paziņo plēnuma sekretārs.

Ar 2017. gada 14. decembra lēmumu Nr.2 28. punkts izteikts šādā redakcijā:

28. Balsošana notiek, izmantojot elektroniskās balsošanas sistēmu, vai ar balsošanas zīmēm.

29. Ja balsošana notiek aizklāti, tiek ievēlēta balsu skaitīšanas komisija. Balsis skaita un rezultātus paziņo balsu skaitīšanas komisija.

Ar 2017. gada 14. decembra lēmumu Nr.2 29. punkts izteikts šādā redakcijā:

29. Balsošanas rezultātus paziņo plēnuma sekretārs. Ja balsošana notiek aizklāti ar balsošanas zīmēm, tiek ievēlēta balsu skaitīšanas komisija. Balsis skaita un rezultātus paziņo balsu skaitīšanas komisija.

30. Balsot var „par”, „pret” vai „atturas”.

31. Plēnuma lēmumu pieņem ar klātesošo balsu vairākumu. Lēmums par Augstākās tiesas priekšsēdētāja atcelšanu vai ģenerālprokurora atlaišanu no amata ir pieņemts, ja par to nobalsojuši ne mazāk kā 2/3 no Augstākās tiesas tiesnešu kopskaita.

VI. Plēnuma dokumentācija

32. Plēnuma sēdes protokolu sagatavo plēnuma sekretārs un paraksta plēnuma vadītājs piecu dienu laikā.

33. Plēnuma gaitas fiksēšanai var izmantot arī tehniskos līdzekļus.

Ar 2014. gada 21. februāra lēmumu Nr.1 33. punkts papildināts ar šādu tekstu: „Ja plēnuma sēde fiksēta, izmantojot tehniskos līdzekļus, sēdes rakstveida protokolā fiksē tikai plēnuma gaitu un pieņemtos lēmumus”.

34. Plēnuma dokumentus glabā atbilstoši Augstākās tiesas lietu nomenklatūrai.

35. Plēnuma lēmumu paraksta plēnuma vadītājs un plēnuma sekretārs ne vēlāk kā septiņu dienu laikā pēc tā pieņemšanas.

36. Plēnuma sekretārs piecpadsmit dienu laikā pēc plēnuma pieņemtos lēmumus nosūta ģenerālprokuroram un aicinātajām personām.

37. Vispārpieejama informācija ir atklātā sēdē pieņemts lēmums un slēgtā sēdē pieņemta lēmuma rezolutīvā daļa. Atklātā sēdē pieņemti plēnuma lēmumi publicējami Augstākās tiesas mājaslapā internetā. Slēgtā sēdē pieņemtiem lēmumiem tiek publicēta lēmuma rezolutīvā daļa.

VII. Noslēguma jautājums

38. Ar šī reglamenta apstiprināšanas brīdi spēku zaudē 2006. gada 10. februārī ar plēnuma lēmumu Nr.2 apstiprinātais Augstākās tiesas plēnuma reglaments.

Augstākās tiesas Plēnuma sēde 2011. gada 2. maijā. Tiesneši apstiprina jaunu Plēnuma reglamentu, kurā vairāki jauninājumi: paplašinātas Plēnuma funkcijas, tiesnešiem dota iespēja balsojumā atturēties, iekļautas jaunās tehnoloģijas – elektroniska balsošanas sistēma un sēdes gaitas fiksēšana, izmantojot tehniskus līdzekļus. Plēnuma darba kārtībā arī četras vēlēšanas – Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieka, Senāta Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja, Disciplinārtiesas locekļa un Centrālās vēlēšanu komisijas locekļa.

Priekšā (no kreisās): ģenerālprokurors Ēriks Kalnmeiers, Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētājs Ervīns Kušķis, Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētājs Zigmants Gencs, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs, Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs Gunārs Aigars, Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, Plēnuma sekretāre Ināra Garda, tehniskā sekretāre Nora Magone.

4.

PLĒNUMA ORGANIZATORISKĀ STRUKTŪRA

Augstākās tiesas Plēnums ir Augstākās tiesas tiesnešu kopsapulce.

1991. gadā tas tika nostiprināts Plēnuma reglamentā, nosakot, ka Plēnuma sastāvā ietilpst Augstākās tiesas priekšsēdētājs, viņa vietnieki un Augstākās tiesas tiesneši.

1995. gadā tika izveidota Augstākās tiesas struktūra, kāda bija paredzēta 1992. gadā pieņemtajā likumā „Par tiesu varu”, proti, Augstākās tiesas sastāvā bija kasācijas instance – Senāts – un apelācijas instance – tiesu palātas. Likumā tika noteikts arī Plēnuma sastāvs: tā bija Augstākās tiesas tiesu palātu tiesnešu un Senāta tiesnešu kopsapulce. Tātad Plēnums bija ne tikai kasācijas instances tiesnešu, bet visu Augstākās tiesas tiesnešu kopsapulce.

2006. gadā pieņemtajā reglamentā, un vēlāk arī 2011. gadā apstiprinātajā, instances vairs netika izdalītas, bet noteikts, ka Augstākās tiesas Plēnums ir visu Augstākās tiesas tiesnešu kopsapulce.

2011. gadā reglamentā tika paredzēts, ka Plēnumā bez balsstiesībām var piedalīties Augstākās tiesas Goda tiesneši un apgabaltiesu tiesneši, kuri aizstāj Augstākās tiesas tiesnešus.

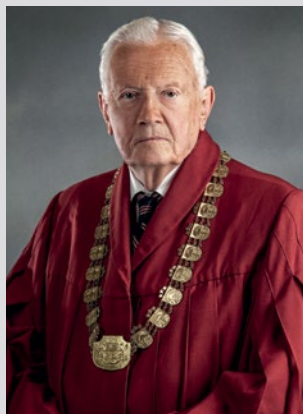
PLĒNUMA VADĪTĀJS

Plēnuma sēdes sasauc Augstākās tiesas priekšsēdētājs pēc savas vai departamenta iniciatīvas. Augstākās tiesas priekšsēdētājs nosaka Plēnuma darba kārtību. Augstākās tiesas priekšsēdētājs vai viņa pilnvarots Senāta departamenta priekšsēdētājs arī vada Plēnuma sēdes.

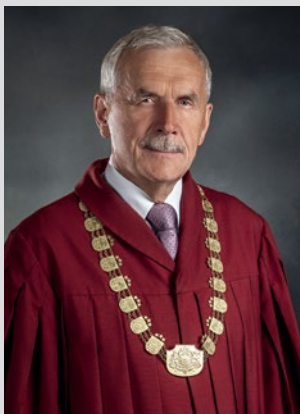
Sākotnējā likuma „Par tiesu varu” redakcijā bija noteikts tikai tas, ka Augstākās tiesas priekšsēdētājs vada Plēnuma sēdes. Ar 2018. gada 25. oktobra grozījumiem šī norma tika dzēsta, nosakot, ka Augstākās tiesas priekšsēdētājs sasauc Plēnuma sēdi.

Būtiskākā izmaiņa, kas notikusi Plēnuma reglamentā attiecībā uz priekšsēdētāja kompetenci – līdz 2017. gada 14. decembra grozījumiem reglamentā Plēnuma darba kārtību apstiprināja Plēnums, bet turpmāk darba kārtību nosaka Augstākās tiesas priekšsēdētājs.

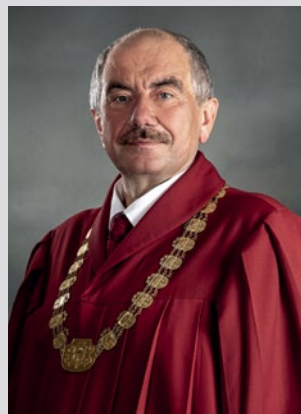
Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētāji kopš 1990. gada

Gvido ZEMRĪBO
(1990. gada 16. maijs –
1994. gada 4. aprīlis)

Andris GULĀNS
(1994. gada 22. jūnijs –
2008. gada 15. jūnijs)

Ivars BIČKOVIČS
(2008. gada 16. jūnijs –
2020. gada 15. jūnijs)

Aigars STRUPIŠS
(kopš 2020. gada 16. jūnija)

PLĒNUMA SEKRETĀRS

Plēnuma sekretārs ir no Augstākās tiesas tiesnešu vidus uz trīs gadiem ievēlēts tiesnesis.

Plēnuma sekretārs izstrādā Plēnuma darba kārtības un lēmumu projektus, paziņo par Plēnumu tiesnešiem un aicinātajām personām, sagatavo Plēnuma sēdes protokolu.

Plēnuma sekretāra vadībā strādā Plēnuma tehniskais sekretārs, kas ir Augstākās tiesas Administrācijas norīkots darbinieks. Plēnuma tehniskais sekretārs nodrošina Plēnuma tehnisko sagatavošanu, protokolē Plēnuma sēdes un pilda Plēnuma sekretāra norādījumus.

Plēnuma sekretāri kopš 1990. gada

Juris KAKSĪTIS
(1990–1993)

Zaiga RAUPA
(1993–1999)

Valda EILANDE
(1999–2009)

Ināra GARDA
(2009–2018)

Marika SENKĀNE
(kopš 2018. gada)

PLĒNUMA VIESI

Prokurora piedalīšanās Plēnuma sēdēs ir sena tradīcija – Latvijas Senāta Apvienotās sapulcēs un rīcības sēdēs piedalījās Senāta virsprokurors, Latvijas PSR Augstākās tiesas Plēnuma sēdēs – ģenerālprokurors, un arī pēc neatkarības atjaunošanas pirmajā Augstākās tiesas Plēnuma reglamentā bija noteikts, ka Plēnuma sēdēs vispārējos jautājumos piedalās Latvijas Republikas ģenerālprokurors un Latvijas Republikas Tieslietu ministrs. Ģenerālprokurora piedalīšanās Plēnuma darbā bija obligāta.

1996. gadā Plēnuma reglamentā tika noteikts, ka ģenerālprokuroram ir tiesības piedalīties Plēnuma darbā un izteikt savu viedokli par izskatāmajiem jautājumiem. Plēnumā var piedalīties Tieslietu ministrs. Uz Plēnumu var aicināt tiesu priekšsēdētājus, tiesnešus, Zvērinātu advokātu padomes priekšsēdētāju, zinātniekus, citus speciālistus un amatpersonas, ja tas ir nepieciešams konkrēto jautājumu izskatīšanā.

2006. gadā reglamentā noteikts, ka Plēnumā ir tiesības piedalīties ģenerālprokuroram, bet pārējie viesi var tikt aicināti, ja tas nepieciešams apspriežamo jautājumu izlemšanai.

Reglamentā, kas pieņemts 2011. gadā, joprojām noteikts, ka ģenerālprokuroram ir tiesības piedalīties Plēnumā un izteikt viedokli par izskatāmajiem jautājumiem. Par citu personu aicināšanu izlemj Augstākās tiesas priekšsēdētājs.

2007. gads

Balsošanas pārmaiņas Plēnumā

No papīra biļeteniem,
balsošanas kastes
un balsu skaitīšanas
komisijas protokoliem –
līdz balsošanas pultīm –
un elektroniskai balsu
skaitīšanai

2007. gads

2014. gads

2014. gads

2017. gads

2022. gads

2023. gads

5.

PLĒNUMA LĒMUMI

5.1. LĒMUMI PAR TIESU SISTĒMAI KONCEPTUĀLIEM UN ORGANIZATORISKIEM JAUTĀJUMIEM

Augstākā tiesa un tās Plēnums Satversmes sistēmā: Plēnuma lēmumu nozīme tiesu neatkarības principa nodrošināšanā

Dr.iur. **Jānis PLEPS**

Senāta Administratīvo lietu departamenta senators

I

Suverenitātes teorijas pamatlicējs Žans Bodēns (*Jean Bodin*, 1530–1596) savulaik suverenitāti definēja kā atsevišķu varas pilnvaru jeb tiesību kopumu, kuru suverēnam ir jāspēj ekskluzīvi īstenot. Viens no suverenitātes atribūtiem, kā šīs ekskluzīvās tiesības nodēvēja Žans Bodēns, bija tiesas spriešana augstākajā instancē.¹

Šajā kontekstā suverenitāti raksturo tiesības izskatīt pārsūdzības par iepriekšējo instanču tiesu spriedumiem un tiesības pieņemt galīgo un nepārsūdzamo spriedumu konkrētās lietās. Katrai suverēnai valstij ir nepieciešama sava Augstākā tiesa, kas īsteno attiecīgo suverenitātes atribūtu.

¹ Bodin J. On Sovereignty. Four chapters from *The Six Books on the Commonwealth*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992, pp. 67–73.

II

Ikvienam suverēnu valsti un tās tiesisko sistēmu raksturo hierarhiski organizēta tiesu iekārta, kurā pastāv sava augstākā tiesa.²

Attiecībā uz 1918. gada 18. novembrī proklamēto Latvijas Republiku būtisks bija 1918. gada 6. decembrī pieņemtā Pagaidu nolikuma par Latvijas tiesām un tiesāšanās kārtību 7. pants, kas konstatēja, ka „kasācijas instance visās lietās ir Latvijas Senāts Rīgā”.

Tādā veidā jaundibinātā Latvijas Republika īstenoja savu suverenitāti tiesas spriešanas jomā, paredzot, ka augstākā tiesa jaunajā tiesiskajā sistēmā būs Latvijas Republikas izveidota tiesa, kas atradīsies Rīgā.³ „Senāts simbolizēja Latvijas kā suverēnas valsts tiesu varu. Ja pirms Latvijas Republikas izsludināšanas visas Latvijas teritorijas tiesu kasācijas un uzraudzības instance bija bij. Krievijas Valdošais Senāts Sanktpēterburgā/Petrogradā, tad ar [Pagaidu nolikuma] spēkā stāšanos šīs funkcijas pārņēma Latvijas Senāts Rīgā.”⁴

Arī Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas procesā būtiski bija nodrošināt pašiem savas tiesu sistēmas atjaunošanu ar savu Augstāko tiesu kā augstāko un galīgo tiesas instanci. To īstenoja un nostiprināja tiesu reformas 1992. gada 15. decembra likuma „Par tiesu varu” ietvaros.⁵

III

Augstākajai tiesai jeb Senātam Latvijas Republikas Satversmē (turpmāk – Satversme) noteiktajā valsts varas dalīšanas sistēmā ir būtiska loma. Satversmes 82. pantā (atbilstoši Satversmes 1998. gada 15. oktobra grozījumiem) Augstākā tiesa ir nosaukta tiešā tekstā: „Tiesu Latvijā spriež rajona (pilsētas) tiesas, apgabaltiesas un Augstākā tiesa, bet kara vai izņēmuma stāvokļa gadījumā – arī kara tiesas.”

No Satversmes 82. panta konstrukcijas un Augstākās tiesas nosaukšanas tajā atvasināmas trīs konsekvences: (1) Latvijā var tikt izveidota tikai viena Augstākā tiesa, jo Satversmes 82. pantā tā ir norādīta vienskaitlī; (2) Augstākās tiesas institucionālā pastāvēšana ir konstitucionāli garantēta; (3) Augstākā tiesa ir hierarhiski augstākā tiesa tiesu sistēmā.⁶

² Plašāk sk.: Neimanis J. Satversmes 82. pants. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 46.–49. lpp.

³ Osipova S. Tiesu sistēmas izveide Latvijas Republikā starpkaru periodā. Augstākās Tiesas Biļetens, 2018, Nr.17, 52. lpp.

⁴ Lazdiņš J. Tiesu varas nepārtrauktība Latvijas Republikā. Priekšnoteikumi un nepieciešamība. Grām.: Nepārtrauktības doktrīna Latvijas vēstures kontekstā. Rīga: LZA Baltijas stratēģisko pētījumu centrs, 2017, 349. lpp.

⁵ Plašāk sk.: Zemrībo G., Guļevska L. Darbs dara cilvēku. Rīga: Jumava, 2015, 106.–111., 124.–133. lpp.

⁶ Neimanis J. Satversmes 82. pants. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 48. lpp.

Ievērojot Augstākās tiesas nosaukšanu Satversmē tiešā tekstā, ir populārs viedoklis, ka Augstākā tiesa uzskatāma par atsevišķu valsts varas orgānu (konstitucionālo institūciju, konstitūtu jeb konstitucionālo orgānu).⁷

Satversmes tiesa, definējot Satversmē noteikto valsts varas orgānu sistēmu⁸, nav atzinusi Augstāko tiesu par atsevišķu valsts varas orgānu, kā tādu redzot visu tiesu sistēmu: „Augstākā tiesa ir tiesu sistēmas sastāvdaļa. [...] saskaņā ar Satversmes 82. pantu par konstitucionālo institūciju ir atzīstama tiesu sistēma. [...] Augstākā tiesa ir konstitucionālās institūcijas – tiesu sistēmas – sastāvdaļa.”⁹ Šādai nostājai ir pietiekami racionāls, Satversmes sistēmā balstīts pamatojums.¹⁰

Vienlaikus Latvijas tiesiskajā sistēmā Augstākajai tiesai jeb Senātam kā visu tiesu varu reprezentējošajai hierarhiski augstākajai tiesai faktiski ir garantēts atsevišķam valsts varas orgānam pielīdzināms tiesību, pienākumu un neatkarības garantiju apjoms. Bijušais Augstākās tiesas priekšsēdētājs Gvido Zemrībo Augstāko tiesu raksturojis kā tiesu varas augstāko institūciju, kas pārstāv tiesu varu.¹¹ Šajā ziņā Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisija lietojusi precīzu detalizējumu, kā valsts varas orgānu konstatējot „tiesu sistēmu ar Augstāko tiesu priekšgalā”.¹²

Ievērojot Augstākās tiesas īpašo statusu valsts varas dalīšanas sistēmā, Satversme un likumi nodrošina Augstākās tiesas autonomiju savu konstitucionālo pilnvaru īstenošanā, kā arī neatkarību no citiem valsts varas orgāniem. Tāpat Augstākajai tiesai ir paredzēta atsevišķa tiesnešu pašpārvaldes institūcija – Augstākās tiesas Plēnums.¹³

Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 49. pantu Augstākās tiesas Plēnums ir visu Augstākās tiesas tiesnešu kopsapulce, kurai likums piešķir noteiktas pilnvaras (piemēram, izvirzīt apstiprināšanai Augstākās tiesas priekšsēdētāja amata kandidātu, izvirzīt apstiprināšanai divus Satversmes tiesas tiesneša amata kandidātus u.c.). Tāpat saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 49. panta otro daļu Augstākās tiesas Plēnums apspriež aktuālus tiesību normu interpretācijas jautājumus.

⁷ Muciņš L. Publisko iestāžu klasifikācijas modelis. Likums un Tiesības, 2000, Nr.4(8), 99. lpp.; Levits E. Valsts un valsts pārvaldes juridiskā struktūra un pamatjēdzieni. Jaunā Pārvalde, 2002, Nr.1(31). https://providus.lv/article_files/1155/original/levits_jedzieni.pdf; Neimanis J. Satversmes 82. pants. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 48. lpp.

⁸ Satversmes tiesas 2006. gada 16. oktobra sprieduma lietā Nr.2006-05-01 10.3. punkts.

⁹ Satversmes tiesas 2010. gada 25. novembra sprieduma lietā Nr.2010-06-01 14.1. punkts.

¹⁰ Kusiņš G. Konstitucionālo tiesību pamati. Grām.: Publiskās tiesības. Ievads. Rīga: Tiesu Namu Aģentūra, 2024, 267.–269., 277.–279. lpp.; Priekulis J. Valsts varas orgānu apkalpojošās iestādes. Grām.: Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2019, 469.–470. lpp.

¹¹ Zemrībo G., Guļevska L. Darbs dara cilvēku. Rīga: Jumava, 2015, 102. lpp.

¹² Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas 2011. gada 10. maija Viedokļa par Valsts prezidenta funkcijām Latvijas parlamentārās demokrātijas sistēmas ietvaros 20. punkts.

¹³ Neimanis J. Satversmes 82. pants. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 49. lpp.

IV

Augstākās tiesas uzdevums ir nodrošināt tiesību normu vienveidīgu piemērošanu un judikatūras vienotību Latvijas tiesiskajā sistēmā, kā arī izlemt principiālus *quaestiones iuris*, proti, jautājumus par tiesību normu interpretācijas un piemērošanas pareizību.¹⁴

Līdz atsevišķas Satversmes tiesas izveidošanai¹⁵ (tostarp paredzot tiesas pieteikumu un konstitucionālo sūdzību iesniegšanu Satversmes tiesā) Latvijā pastāvēja decentralizēta konstitucionālā kontrole, kurā jautājumu par piemērojamās tiesību normas atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām izlēma tiesas konkrētu lietu ietvaros.¹⁶ Galavārds šajos jautājumos bija kasācijas instances tiesai. Starpkaru periodā Latvijas Senāts īstenoja konstitucionālās kontroles tiesības, sniedzot arī principiālu Satversmes interpretāciju.¹⁷ Tāpat līdz atsevišķas Tieslietu padomes izveidošanai¹⁸ Augstākā tiesa bija uzskatāma par teju vienīgo tiesu varu pārstāvošu institūciju dialogā ar citiem valsts varas orgāniem.¹⁹

Satversmes tiesas un Tieslietu padomes izveidošana nenozīmē tām nodoto tiesību pilnīgu izņemšanu no Augstākās tiesas kompetences. Saglabājot savas konstitucionālās pilnvaras, Augstākā tiesa turpina izlemt principiālus tiesību normu piemērošanas jautājumus un pārstāvēt sevi un visu tiesu sistēmu dialogā ar citiem valsts varas orgāniem. Piemēram, attiecībā uz tiesību normu piemērošanu Augstākā tiesa kā kasācijas instances tiesa nosaka ne vien rakstīto tiesību normu saturu, bet arī konkretizē un piemēro vispārējos tiesību principus, kā arī nodrošina citu patstāvīgo tiesību avotu – Satversmes tiesas, Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Eiropas Savienības Tiesas nolēmumu – piemērošanu konkrētās lietās un iedarbīgumu tiesiskajā sistēmā.²⁰

V

Satversmes tiesa savā praksē attīstījusi starpinstitucionālās lojalitātes principu, kas valsts varas orgāniem prasa respektēt citu valsts varas orgānu viedokli un

¹⁴ Satversmes tiesas 2003. gada 27. jūnija sprieduma lietā Nr.2003-04-01 secinājumu daļas 2.1. punkts un 2005. gada 4. janvāra sprieduma lietā Nr.2004-16-01 16. punkts.

¹⁵ Spale A. Satversmes tiesa. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu Namu Aģentūra, 2021, 455.–462. lpp.

¹⁶ Levits E. Cilvēktiesību piemērošanas pamatjautājumi Latvijā. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Rīga: Izglītības soļi, 2000, 263.–264. lpp.

¹⁷ Plašāk sk.: Viksna E. Normatīvo tiesību aktu satversmības kontrole Latvijā (1918–1934). Jurista Vārds, 12.08.2014., Nr.31(833), 20.–24. lpp.

¹⁸ Krūmiņa V. Ievads Latvijas Republikas Satversmes VI nodaļas komentāram: tiesu varas evolūcija Latvijā. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 25.–26. lpp.

¹⁹ Sal. ar Satversmes tiesas 2010. gada 20. janvāra sprieduma lietā Nr.2009-11-01 11.5. punktu un 2012. gada 28. marta lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2011-10-01 30. punktu.

²⁰ Plašāk sk.: Garlicki L. Constitutional courts versus supreme courts. International Journal of Constitutional Law, vol. 5, no. 1, pp. 44–68.

pilnvaras, kā arī sekmēt valsts varas orgānu savstarpējo dialogu savu pilnvaru īstenošanā.²¹ Jo īpaši attiecībā uz lēmumiem, kas skar tiesu varu, likumdevējam ir paredzēts pienākums uzklaustīt tiesu varas viedokli un lēmumu pieņemt cieņpilnā dialogā ar tiesu varu.²²

Šajā dialogā nozīmīga loma vēsturiski ir bijusi Augstākās tiesas Plēnumam, kurš virknē lēmumu konkretizējis tiesu un tiesnešu neatkarības principa saturu un formulējis tiesu varas pozīcijas būtiskos tiesībpolitiskos jautājumos.

Kā nesens piemērs jāmin Augstākās tiesas Plēnuma 2022. gada 18. februāra lēmums Nr.2 „Par likumdevēja varas un tiesu varas attiecībām un tiesneša neatkarību”, kurā Augstākās tiesas Plēnums norādīja uz Augstākās tiesas autonomiju senatoru atlasē („senatora amata kandidātu profesionālā vērtēšana saskaņā ar likumu ir nodota Senāta attiecīgajam departamentam”), kā arī konkretizēja vispārējos tiesību principus, atbilstoši kuriem vajadzētu notikt senatora amata kandidātu apspriešanai Saeimā. Šis Augstākās tiesas Plēnuma lēmums ticis pamanīts un analizēts arī starptautiski.²³

No senākiem gadījumiem izceļams Augstākās tiesas Plēnuma 1994. gada 31. oktobra lēmums Nr.4 „Par Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas nolikuma atzīšanu kā neatbilstošu likumam daļā par Latvijas Republikas Augstākās tiesas pārraudzību”. Ar šo lēmumu Augstākā tiesa atzina par likumam neatbilstošu un sev nesaistošu Tieslietu ministrijas nolikuma normu, kas paredzēja, ka Augstākā tiesa atrodas Tieslietu ministrijas pārraudzībā. Augstākās tiesas Plēnums konstatēja, ka „Tieslietu ministrija – centrālā izpildvaras iestāde, ņemot pārraudzībā Augstāko tiesu, ignorējusi varas dalīšanas principu, tiesu neatkarības principu un ar izpildvaras iestādes nolikumu uzurpējusi tiesības pārraudzīt augstāko tiesu varu Latvijā – Augstāko tiesu”. Tāpat Augstākās tiesas Plēnums uzsvēra, ka nevienā likumā „nav un nevar būt noteikta jebkāda augstākās tiesu varas – Augstākās tiesas – atkarība no izpildvaras institūcijas”. Augstākās tiesas Plēnuma nostāja tolaik stiprināja izpratni par tiesu varas neatkarību un Augstākās tiesas svaru valsts varas dalīšanas sistēmā.

Gan šie divi Augstākās tiesas Plēnuma lēmumi, gan arī citi Plēnuma lēmumi, kas skar tiesu varas neatkarības un organizācijas jautājumus, ir būtisks tiesību avots tiesiskas valsts principu un Satversmes 83. panta satura noskaidrošanā, kuriem nav tikai tiesībvēsturiska nozīme.

²¹ Satversmes tiesas 2019. gada 6. marta sprieduma lietā Nr.2018-11-01 18.3.1. punkts.

²² Satversmes tiesas 2010. gada 20. janvāra sprieduma lietā Nr.2009-11-01 11.5. punkts. Plašāk sk.: Jurcēna L. Tiesnešu neatkarības saturs. Promocijas darbs. Rīga: Biznesa augstskola „Turība”, 2024, 80.–81. lpp.

²³ Monciunskaitē B. The Risks to Judicial Independence in Latvia: A View Eighteen Years Since EU Accession. Croatian Yearbook of European Law and Policy, vol. 18, 2022, pp. 144–145.

VI

Augstākās tiesas Plēnuma lēmumi Latvijas tiesiskajā sistēmā vēsturiski vairāk asociējas ar likumu normatīvās tulkošanas aktiem, kuros abstrakti un citām tiesām saistoši tika sniegti likuma normu iztulkojumi.²⁴ Satversmes tiesa pamatoti šādu likumu tulkojumu saistošo raksturu atzina par Satversmei neatbilstošu.²⁵

Vienlaikus likumu normatīvās tulkošanas funkcijas „ēnā” nepelnīti palikusi Augstākās tiesas Plēnuma loma, formulējot Augstākās tiesas viedokli dialogam ar citiem valsts varas orgāniem jautājumos, kas skar tiesu varu un tiesu neatkarības principu. Augstākās tiesas Plēnuma lēmumi šajā ziņā ir piemērots un efektīvs dialoga instruments, ar kuru Augstākā tiesa var sekmīgi īstenot savas konstitucionālās pilnvaras valsts varas dalīšanas sistēmā.

²⁴ Satversmes tiesas 2003. gada 4. februāra sprieduma lietā Nr.2002-06-01 secinājumu daļas 2.3. punkts. Plašāk sk.: Melķis E. Par tiesu prakses vienotību. Grām.: Melķis E. Latvijas tiesiskās sistēmas ceļš uz demokrātisku tiesisku valsti. Rīga: Tiesu Namu Aģentūra, 2014, 165.–166. lpp.

²⁵ Satversmes tiesas 2003. gada 4. februāra sprieduma lietā Nr.2002-06-01 secinājumu daļas 3. punkts.

Par tiesneša neatkarības principu un tiesneša amata savienojamību ar piederību politiskām partijām vai sabiedriski politiskām organizācijām

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.1
1990. gada 14. februārī

LATVIJAS PSR AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA

L Ē M U M S Nr.1

1990.gada 14.februārī

Apspriedis jautājumu par tiesneša neatkarības principa savienojamību ar piederību politiskām partijām vai sabiedriski politiskām organizācijām, vadoties no Latvijas PSR Konstitūcijas 107.panta Latvijas PSR Augstākās Tiesas Plēnums

m e l ē m a :

realizējot likumdošanas iniciatīvas tiesības, lūgt Latvijas PSR Augstāko Padomi papildināt Likuma par Latvijas PSR Tiesu iekārtu 11.pantu ar šāda saturs otra daļa: "Tiesneša amats nav savienojams ar piederību politiskām partijām vai sabiedriski politiskām organizācijām".

Latvijas PSR Augstākās Tiesas
priekšsēdētājs

G. Zemribo

Plēnuma sekretārs,
Latvijas PSR Augstākās Tiesas
loceklis

A. Duders

Par lēmumu

Augstākās tiesas Plēnums 1990. gadā vēl pirms faktiskās Latvijas valsts neatkarības atjaunošanas pieņēma drosmīgus un vēsturiski svarīgus lēmumus. Tā, piemēram, lai novērstu komunistiskās partijas ietekmi uz tiesām, Plēnums noteica, ka tiesneša amats nav savienojams ar piederību politiskajām partijām un sabiedriski politiskajām organizācijām. Par šī Plēnuma lēmuma tapšanu un ietekmi stāsta toreizējais Augstākās tiesas priekšsēdētājs Gvido Zemrībo:

„Politiskas lietas tajā laikā vairs gandrīz netika iztiesātas. Izņēmums bija tā sauktā Lujāna lieta 1988. gadā, un izņēmums bija arī tās rezultāts. Par pretvalstisku plakātu demonstrēšanu pret Lujānu tika ierosināta krimināllieta un celta apsūdzība par sevišķi bezkaunīgu huligānismu un apzināti nepatiesu izdomājumu izplatīšanu par partijas un valsts vadītājiem. Bet notika negaidītais: Augstākā tiesa vispirms mainīja Lujānam drošības līdzekli, atbrīvojot viņu no apcietinājuma, pēc tam tiesas sēdē, ko vadīja tiesnesis Luko Lotko, viņu pilnībā attaisnoja. Nekad līdz tam ne Latvijā, ne citur Padomju Savienībā politiskā lietā tiesa nevienu nebija iedrošinājusies attaisnot.

Spiediens pret Augstāko tiesu pēc tam bija pamatīgs: mūs centās nomelnot ar preses palīdzību, mani izsauca kompartijas centrālkomitejas otrais sekretārs Soboļevs un pieprasīja spriedumu noprotēt. Viņš sacīja: „Es zinu, ka tiesneši ir neatkarīgi un pakļauti tikai likumam, bet vēl ir arī partijas disciplīna, kam arī tiesneši ir pakļauti.” Taču tiesa spriedumu neatcēla, vēl vairāk – Augstākās tiesas Plēnums pieņēma lēmumu izmantot likumdošanas iniciatīvas tiesības un iesniegt likumprojektu, kas nosaka, ka tiesnesis nevar būt nevienas partijas biedrs. Savā mūžā nebiju dzirdējis tādus aplausus kā toreiz Augstākās tiesas Plēnuma zālē, kad tiesneši pieņēma šo lēmumu!

Interesantākais, ka 1990. gada sākumā Augstākā Padome (toreiz vēl LPSR Augstākā padome) šo jautājumu arī iekļāva darba kārtībā un nobalsoja par to. Šim lēmumam nebija precedenta toreizējā Padomju Savienībā.”¹

¹ Taisnība ir tikai viena, un tās kalpam tiesnesim jābūt. Latvijas Vēstneša portāls „Par likumu un valsti”, 11.12.2011.

Par likumdošanas iniciatīvas tiesību realizēšanu jautājumā par dažu kategoriju represēto Latvijas iedzīvotāju rehabilitēšanu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.4
1990. gada 23. aprīlī

LATVIJAS PSR AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA

1990. gada 23. aprīlī

L Ē M U M S Nr. 4

Par likumdošanas iniciatīvas tiesību realizēšanu jautājumā par dažu represēto Latvijas iedzīvotāju kategoriju rehabilitēšanu

Apspriedis jautājumus, kas saistīti ar taisnības atjaunošanu un nelikumīgo represiju seku novēršanu republikā, Latvijas PSR Augstākās Tiesas Plēnums k o n s t a t ē, ka ar PSRS un Latvijas PSR likumdošanas aktiem, atceļot ārpus tiesu nolēmumus un atzīstot administratīvās izsūtīšanas no Latvijas PSR teritorijas par nelikumīgām, ir rehabilitēti nelikumīgi notiesātie un administratīvi izsūtītie pilsoņi.

Izskatot 40.-50. gadu konkrētas lietas pēc protestiem uzraudzības kārtībā, Latvijas PSR Augstākajā Tiesā ir konstatēts, ka represijas pret pilsoņiem Latvijas PSR teritorijā tika realizētas arī tiesas ceļā, piemērojot krimināllikumus, kurus neverēje piemērot.

Latvijas Republikas iedzīvotāji per sevām darbībām (politiskajām, ideoloģiskajām u.c.), ko viņi bija veikuši līdz Latvijas iekļaušanai PSR Savienības sastāvā, 1940.-50. gados tika notiesāti pēc KPFSR Kriminālkodeksa pantiem, tai skaitā KPFSR Kriminālkodeksa 58¹, 58¹⁴, un 59¹, 59¹³. pantiem, lai gan nebija tiesisks pamats šo krimināllikumu piemērošanai, jo minētie KPFSR Kriminālkodeksa panti nebija spēkā Latvijas republikas teritorijā šo darbību laikā.

Realizējot valsts represiju politiku, vērstu uz zemnieku saimniecību piespiedu kolektivizāciju individuāliejiem zemniekiem tika noteikti nesamērīgi augsti nodokļi un obligātās spārošināšanas aplikuma nodevas, kā arī kleušas. Pie tam uz voluntāru, ideoloģisku lēmumu pamata individuālie

2.

zemnieki tika ieskaitīti "kuleku" saimniecībās vai personās, kas apliekamas ar ienākumu nodokļiem pēc īpašs saraksta, kā arī tika saukti pie kriminālabildības par atteikšanos izpildīt kleušas, kuru uzliedams veids, spmērs un daudzums bija atkarīgs no pārvaldes orgānu aktiem.

Kaut gan uzliktā pienākumu izpilde bija nereāla, zemnieki tika notiesāti pēc KPFSR KK 60. vai 61.panta, viņu manto konfiscēta un lauku saimniecības izputinātas.

Vadoties pēc Latvijas PSR Konstitūcijas 107.panta, Latvijas PSR Augstākās Tiesas Plēnums

n o l ē m a :

realizējot likumdošanas iniciatīvas tiesības, lūgt Latvijas PSR Augstāko Padomi:

1. Atzīt par nelikumīgiem visus tiesu un ārpustiesu orgānu nolēumus, ar kuriem notiesāti pēc KPFSR Kriminālkodeksa (kurā bija spēkā Latvijas PSR teritorijā līdz 1961.gada 1.aprīlim) 58¹,--58¹⁴, un 59¹,-- 59¹³.pantiem Latvijas republikas iedzīvotāji par savu darbību Latvijas teritorijā līdz Latvijas iekļaušanai PSRS sastāvā un pilsoņus, kas notiesāti vai citādā veidā represēti par norādītajām darbībām rehabilitēt.

2. Šī lēmuma 1.punktā norādītā rehabilitācija attiecas uz visiem Latvijas Republikas iedzīvotājiem, neatkarīgi no represiju realizēšanas vai krimināllietas izskatīšanas vietas.

3. Atzīt par nelikumīgiem visus tiesu nolēumus, ar kuriem Latvijas iedzīvotāji tika notiesāti pēc KPFSR Kriminālkodeksa (kurā bija spēkā Latvijas PSR teritorijā līdz 1961.gada 1.aprīlim) 60. vai 61.panta un viņus rehabilitēt.

Latvijas PSR Augstākās Tiesas
priekšsēdētājs

G.Zemribo

Latvijas PSR Augstākās Tiesas
Plēnuma sekretārs

A. Duders

mb-48

50 eks.

Par lēmumu

Cits vēsturiski svarīgs Plēnuma lēmums aicināja toreizējo Latvijas PSR Augstāko Padomi atzīt par nelikumīgiem visus tos tiesu un ārpustiesas institūciju lēmumus, ar kuriem pēc okupācijas valsts likumiem bija represēti Latvijas iedzīvotāji, un viņus rehabilitēt.

„Šis ir viens no tiem lēmuma projektiem, kuru no mums gaidīja vēlētāji kopš mūsu ievēlēšanas dienas, un faktiski mūsu tauta to gaidīja kopš pirmās Atmodas dienas,” sākot skatīt lēmuma projektu Latvijas Republikas Augstākajā Padomē, sacīja Padomes priekšsēdētāja pirmais vietnieks Dainis Īvāns.¹ Augstākā Padome 1990. gada 3. augustā pieņēma likumu „Par nelikumīgi represēto personu rehabilitāciju”.

Saskaņā ar šo likumu no 1990. gada līdz 2004. gadam Augstākajā tiesā darbojās Rehabilitācijas daļa. Tās uzdevums bija pārskatīt krimināllietas un sagatavot materiālus to personu rehabilitēšanai, kuras padomju okupācijas gados notiesātas ar kara tribunālu vai tiesu spriedumiem. Pavisam sastādīti vairāk nekā 30 tūkstoši slēdzieni, rehabilitācijas apliecības izsniegtas apmēram 12250 personām, rehabilitācija atteikta 2545 personām.

¹ Augstākās Padomes sēžu stenogrammas, 17.07.1990. sēde. www.saeima.gov.lv

Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesu kolēģiju un Plēnuma sekretāra apstiprināšanu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.5
1990. gada 22. oktobrī

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA

1990.gada 22.oktobra

L Ē M U M S Nr.5

Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
tiesu kolēģiju un Plēnuma sekretāra apstiprināšanu

Sakarā ar jauna Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
sastāva ievēlēšanu Latvijas Republikas Augstākās Padomes div-
padsmitā sasaukuma pirmajā sesijā, saskaņā ar Likuma "Par Lat-
vijas Republikas tiesu iekārtu" 33.panta 3.punktu, Latvijas
Republikas Augstākās Tiesas P l ē n u m s

N O L Ē M J :

1. Apstiprināt Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesu
kolēģijas sekojošā sastāvā:

Civillietu tiesas kolēģija

Priekšsēdētājs: - Martiņš DUDELIS - Latvijas Republikas
Augstākās Tiesas
priekšsēdētāja pir-
mais vietnieks

Kolēģijas locekļi - Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
t i e s n e š i:
Günars AIGARS
Imants FRIDRIHSONS
Zigmonts GENCS
Raimonds GRĀVELSIŅŠ
Valerijāns JONIKĀNS
Aleksandrs KOVALENKO
Marīte KRAMIŅA
Roberts NAMATEVS
Aija OSMANE
Rita SAULĪTE
Ruta ZAKE

Kriminallietu tiesas kolēģija

Priekšsēdētājs - Pāvils GRUZIŅŠ - Latvijas Republikas
Augstākās Tiesas
priekšsēdētāja
vietnieks

2.

Kolēģijas locekļi - Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
t i e s n e š i:

Agris EGLĪTIS
Valda EILANDE
Nadežda JANSONE
Fricis JAUNBELZĒJS
Juris KAKSĪTIS
Astrīda KAZAROVA
Ausma KEIŠA
Georgijs KUZŅECOVŠ
Andrejs LEPSE
Luka LOTKO
Jānis MUIŽNIEKS
Anita NUSBERGA
Leontina PLŪKSNA
Ludmila POĻAKOVA
Zaiga RAUFA
Valdis SAIMIŅŠ
Viktors USTINOVŠ
Vilnis VIETNIEKS
Romualds VONSOVIČS

2. Apstiprināt par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
Plēnuma sekretāru - Juri K a k s i t i.

3. Atzīt par spēku zaudējušu Latvijas PSR Augstākās Tie-
sas Plēnuma 1985.gada 8.aprīļa lēmumu Nr.2 "Par Latvijas PSR
Augstākās Tiesas tiesu kolēģiju un Plēnuma sekretāra apstipri-
nāšanu".

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
priekšsēdētājs

/ G.Zemribo /

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
Plēnuma sekretāra v.i.

/M.Beķere/ M. Beķere

50 eks.
№ 97

Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Zinātniski – konsultatīvās Padomes apstiprināšanu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.6
1990. gada 22. oktobrī

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA

1990. gada 22. oktobra

L Ē M U M S Nr.6

Par Latvijas Republikas Augstākās
Tiesas Zinātniski – konsultatīvās
Padomes apstiprināšanu

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums

N O L Ē M J:

I Apstiprināt Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
Zinātniski – konsultatīvo Padomi šādā sastāvā:

Padomes priekšsēdētājs - Pāvels GRUZIŅŠ
Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
priekšsēdētāja vietnieks

Padomes priekšsēdētāja
vietniece - Rita SAULĪTE, Latvijas Republi-
kas Augstākās Tiesas
tiesnese

Padomes l o c e k l ī:

1. Zenta AIZPURVE - Latvijas Republikas Augstākās Tie-
sas tautas piesēdētāja - pensionārs

2. Jaroslavs BELOUSOVS - Latvijas Republikas Tieslietu mi-
nistrijas Tautas tiesu pārvaldes
priekšnieks

3. Antopina DROZDOVA - Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
tautas piesēdētāja - pensionārs

4. Alfrēds KATLAPS - Latvijas Republikāniskās arodbiedri-
bu padomes Juridiskās konsultācijas
vadītājs

5. Anrijs KAVALIERIS - PSRS Iekšlietu ministrijas Minskas
Augstākās milicijas skolas Rīgas
filiales priekšnieks

6. Uldis KRASTIŅŠ - juridisko zinātņu kandidāts, Latvijas
Universitātes Krimināltiesību, krimi-
nālprocesa un kriminalistikas katedras
vadītājs

2.

7. Rolands KRAUZE - juridisko zinātņu kandidāts,
Latvijas Universitātes Civiltiesību
un civilprocesa katedras docents

8. Josifs LISAGORS - Latvijas Republikas Augstākās Padomes
Juridiskās pārvaldes vadītāja
vietnieks, juridisko zinātņu kandidāts

9. Vasilija NAUMOVŠ - Latvijas Republikas Nopelniem bagā-
tais jurists, LR Tieslietu ministrie
palīgs

10. Aivars NIEDRE - juridisko zinātņu kandidāts, Latvi-
jas Republikas Nopelniem bagātais
jurists, Latvijas Advokātu kolēģi-
jas prezidija priekšsēdētājs

11. Janis ROZENBERGS - juridisko zinātņu kandidāts, Lat-
vijas Universitātes docents

12. Janis STRAUTMANIS - juridisko zinātņu doktors, profe-
sors, Latvijas Universitātes Civil-
tiesību un civilprocesa katedras
vadītājs

13. Olgerts ŠABANSKAS - Latvijas Republikas Prokuratūras
Tiesās izskatāmo krimināllietu
nodaļas priekšnieks

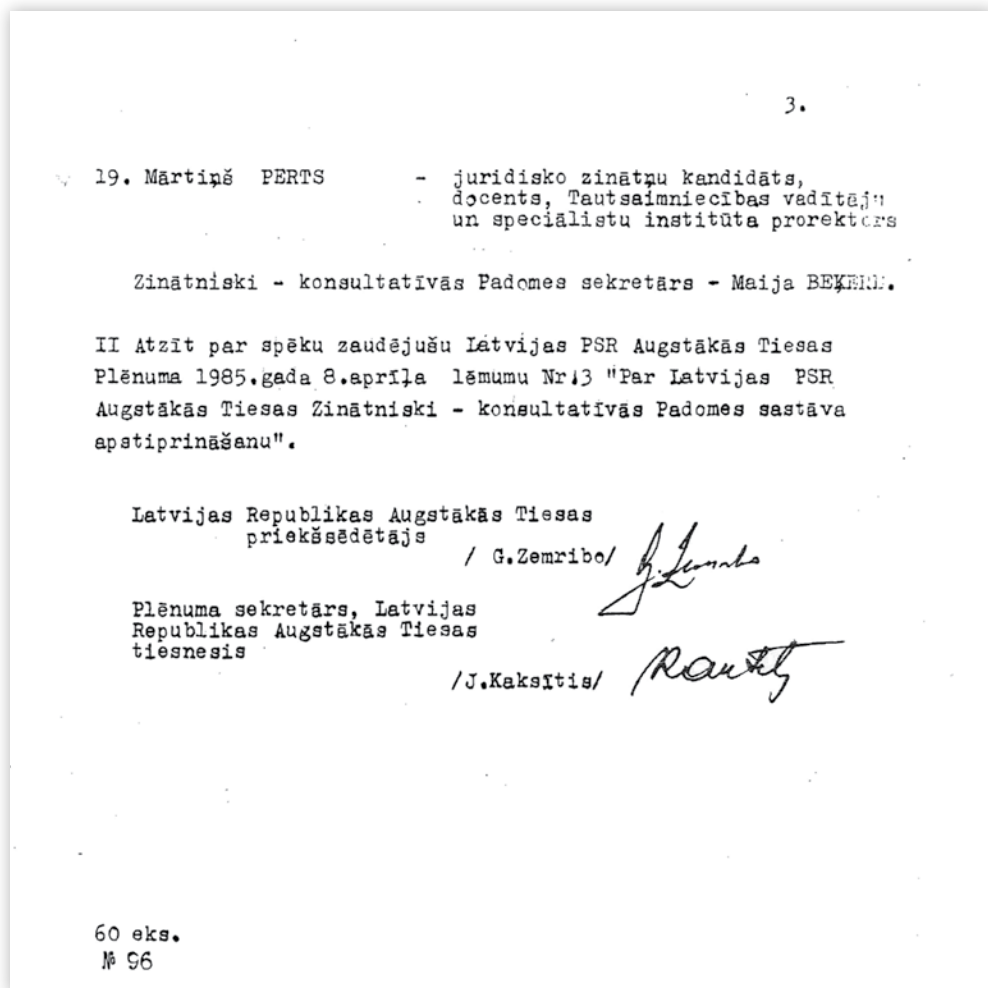
14. Ilgars ŠEPTERIS - Latvijas Republikas Prokuratūras
Tiesās izskatāmo civillietu noda-
ļas priekšnieks

15. Janis VĒBERS - juridisko zinātņu doktors, Latvi-
jas Universitātes Juridiskās fa-
kultātes dekāns

16. Osvalds ZONNE - juridisko zinātņu kandidāts, Lat-
vijas Universitātes docents

17. Vija JĒKAŠONE - Latvijas Advokātu kolēģijas Prezi-
dija priekšsēdētāja vietniece

18. Janis VILDERS - juridisko zinātņu kandidāts - pen-
sionārs

Par lēmumiem

1990. gada 4. maijā Latvijas PSR Augstākā Padome pieņēma deklarāciju „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu”, nostājoties uz Latvijas Republikas *de facto* atjaunošanas ceļa. Valsts iestādes ieguva jaunus nosaukumus un jaunu darbības saturu. Latvijas Republikai bija nepieciešama arī augstākā tiesu iestāde un tai nepieciešams priekšsēdētājs. 1990. gada 16. maijā Augstākās Padomes priekšsēdētājs Anatolijs Gorbunovs Augstākās tiesas priekšsēdētāja amatam izvirzīja esošā priekšsēdētāja Gvido Zemrībo kandidatūru. Zemrībo saņēma deputātu atbalstu, un viņa uzdevums bija iesniegt priekšlikumus par Latvijas Republikas Augstākās tiesas tiesnešu sastāvu.

Priekšsēdētājs iesniedza sarakstu ar 32 Augstākās tiesas tiesnešu kandidātiem, kas praktiski bija gandrīz viss līdzšinējais tiesas sastāvs. „Kāpēc viņi jādzen projām? Manuprāt, jāņem vērā, ka, atmodai sākoties, tiesa nostājās tautas pusē. Tiesneši ir pietiekami kvalificēti un pietiekami godprātīgi, tāpēc, manuprāt, nevajadzētu atkārtot oktobra revolūcijas pieredzi, padzenot iepriekšējās amatpersonas,” savu priekšlikumu Augstākajai Padomei pamatoja Gvido Zemrībo. Viņš priekšlikumu izteicis ar apsvērumu, lai Augstākajā tiesā būtu savienota gan pieredze, gan jaunības enerģija. Uz jautājumu, vai tiesas sastāvs nav par vecu, priekšsēdētājs atbildēja, ka tiesneša darbaspējas nav atkarīgas no ieraksta pasē, bet gan no konkrētā cilvēka darbaspējām un no viņa zināšanām. „Es domāju, ka mēs neveidojam ne futbola komandu, ne kordebaletu, bet Augstāko tiesu, kuras locekļiem jābūt apveltītiem ar dziļām un plašām zināšanām,” sacīja G. Zemrībo.¹

Divas dienas – 1990. gada 11. un 12. jūnijā – Augstākās Padomes sēdes darba kārtībā bija Augstākās tiesas vēlēšanas. Deputāti vērtēja katra tiesneša darbu un lojalitāti, un sešus no ieteiktajiem kandidātiem neapstiprināja Augstākās tiesas tiesneša amatā. No jautājumiem un debatēm redzams, ka neuzticību kandidātiem radījusi darbība komjaunatnes un partijas vadošos amatos, karjeras augšupeja 1949. un 1959. gadā un arī politisku lietu tiesāšana. 27. jūlijā Augstākās Padomes darba kārtībā atkal bija Augstākās tiesas tiesnešu vēlēšanas, kad Augstākās tiesas priekšsēdētājs lika priekšā jaunus kandidātus. Pēc vairāku Augstākās Padomes deputātu priekšlikuma vēlreiz balsoja par Friča Jaunbelzēja kandidatūru, kas pirmajā reizē bija noraidīta. Šoreiz viņu ievēlēja Augstākās tiesas sastāvā.²

Līdz jaunā likuma „Par tiesu varu” pieņemšanai Latvijas tiesu sistēma, tostarp arī Augstākā tiesa, darbojās pēc 1981. gada likuma „Par Latvijas PSR tiesu iekārtu”. Saglabājās līdzšinējā tiesas struktūra – divas tiesas kolēģijas, prezidijs un Plēnums, turpināja darboties arī Augstākās tiesas zinātniski konsultatīvā padome.

1990. gada 22. oktobra Plēnuma lēmumā par tiesu kolēģiju un sastāvu iepazīstam atjaunotās Latvijas Republikas Augstākās tiesas pirmo tiesnešu sastāvu.

¹ Latvijas Republikas Augstākās Padomes 1990. gada 11. jūnija sēdes stenogrammas, saeima.lv/ Par Saeimu, Iepriekšējo sasaukumu arhīvs/ Stenogrammas

² Latvijas Republikas Augstākās Padomes 1990. gada 11. jūnija, 12. jūnija, 27. jūlija sēdes stenogrammas, saeima.lv/ Par Saeimu, Iepriekšējo sasaukumu arhīvs/ Stenogrammas

Par Latvijas Republikas tiesu neatkarību

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.1
1991. gada 11. martā

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS

PLĒNUMA 1991. gada 11. marta

L Ē M U M S Nr.1

Par Latvijas Republikas tiesu neatkarību

Katra demokrātiskās valsts pamatā līdzās likumdošanas varai un izpildu varai pastāv neatkarīga tiesu vara.

Tikai neatkarīga tiesu vara ir garants, ka jebkurā pilsonis var savas aizskertās tiesības aizstāvēt kompetentā un objektīvā tiesā, iztiesājot lietu atklāti.

Tiesā ir tik demokrātiska, cik demokrātiski ir likumi, kurus šī tiesa piemēro, tiesas spriedumi ir ~~objektīvi~~ objektīvi,

cik neatkarīga ir bijusi tiesa izskatot šo lietu.

Prasība pēc neatkarīgas tiesas nav tiesnešu iegriebe, bet gan katra cilvēka tiesības. Šīs tiesības ir nostiprinātas Vispārējās cilvēku tiesību deklarācijas 10.p. un citos ANO pieņemtajos starptautisko tiesību aktos.

1990. gada 4. maijā Latvijas Republikas Augstākā Padome pieņēma deklarāciju "Par Latvijas Republikas pievienošanos starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos". Starp aktiem, kuriem pievienojās Latvijas Republika, minēti arī Tiesu neatkarības pamatprincipi.

ANO Ģenerālā Asambleja savā 1985. gada 13. decembra rezolūcijā Nr. 40/146 apsveica Tiesu neatkarības pamatprincipu izstrādāšanu un ieteica ANO valstu valdībām tos respektēt un ņemt vērā, izstrādājot nacionālās likumdošanas aktus un tos piemērojot praksē.

Latvijas Republikas tiesām savā darbībā ir jāvedās netīkai no spēkā esošās likumdošanas, kas regulē tiesu darbību, bet arī no ANO Ģenerālās Asamblejas akceptētajiem Tiesu neatkarības pamatprincipiem.

Sakarā ar minēto Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums

n o l e m j :

2.

1. Izskaidrot tiesām, ka tiesas neatkarība nozīmē lietas objektīvu izskatīšanu, vadoties tikai no likuma un pamatojoties uz lietas izskatīšanas gaitā konstatētajiem faktiem.

Seskepā ar minētajiem ANO akceptētajiem pamatprincipiem¹ nev pieļaujama nekāda tiesas spriešanas ierobežošana, iespaidošana, ietekmēšana, tieša vai netieša spiediens izderīšana, draudi vai iejaukšanās tiesas darbā no jebkuras puses, smstpersonas vai pilsoņa ar jebkādu ieganstu.

Tiesām jāņem vērā, ka šo noteikumu pārkāpšanas gadījumos vainīgās personas seskepā ar likumu ir seucemes pie kriminālās vai administratīvās atbildības.

Masu informācijas līdzekļiem nav tiesību sevos ziņojumos per izskatāmajām tiesu lietām izteikt viedokli per to kādām jābūt tiesas nolēmumam vai citādi iespaidot tiesu per lebu kādēi no personām, kure piedalās lietā, je tiesas nolēmums nav stājies likumiskā spēkā.

2. Tiesā, izspriežot lietu valsts vārdā, personificē valsti. Tādēļ valsts iestādēm, pilsoņiem un organizācijām ir jāizturas pret tiesu ar cieņu.

Tiesas neatkarību simbolizē tiesneša zvērēsts, mantija un smsts zīme.

Necieņas izrādīšana pret tiesu un tās simboliku nev pieļaujama un ir sodāma likuma noteiktā kārtībā.

3. Pamatprincipi noseke, ka tiesām ir jābūt tiesīgām izspriest jebkuru jautājumu, kurem ir tiesiska strīde reksturs.

Je likums nev formulēts pietiekoši skeidri un no likuma teksts never izderīt secinājumu vai konkrētais strīds ir pēklēts tiesī, tikai tiesai ir ekskluzīves tiesības izšķirt, vai seskepā ar likumu konkrētais jautājums ietilpst vai neietilpst tiesas kompetencē.

Izskaidrot tiesām, ka neviens valsts veras vai pārvelde institūcija nev tiesīge uzlikt tiesai pienākumus, kas nev seistīti ar tiesas spriešanu.

4. Seskepā ar pamatprincipiem nev pieļaujama nekompetentu iestāžu tiesas spriedumu atcelšana vai grozīšana, vai citāda

¹ turpmāk Pamatprincipi

3.

iejsaukšanās tiesas procesā. Šis princips nēsttieces uz gadījumiem, kad saskērā ēr likumu notiesāto epžēlo.

Nevienam nev tiesību pieprasīt no tiesnešs atsēkti vai pasēidrojumus par to kā izskētiē konkrētiē liētiē vai ēriē iz-
paust viedoklus, kādi izteikti ēpspriedēs laikā. Teiktēis nē-
ēttēies uz tēutes tiesu pienākumu sniegt Republikēis Augstāk-
šēi Tiesēi un Tiesliētu ministriēšēi ziēss par tiesu ēerēē or-
ganizēēciē.

5. Tiesas neatkarības princips dod tiesām tiesības un
 prece no tām, lai tiesas spriešene būtu teisinīga un tiktu ievērotas pušu tiesības.

Katrem pilsonim ir tiesības, lai viņu tiesā likumā noteiktā procesuālā kārtībā. Pemetprincipi aizliedz izveidot speciālas tieses, kas neievēro likumā noteiktās procesuālās normas, lai aizvietotu perestās tieses.

6. Tiesnešiem ir visas pilsoņiem ar likumu piešķirtās tiesības un brīvības. Izņemot šīs tiesības un brīvības, tiesneši nedrīkst kaitēt tiesas vai tiesneša cieņai un godam, objektivitātei un tiesas vai tiesneša neatkarībai.

Tādēļ tiesnesis saskaņā ar likumu nevar būt partijas vai cite veida politiskās sabiedriskās organizācijas biedrs. Tiesnesis nevar arī strādāt smagu savienošanos kārtībā, sastāvēt juridiskā kooperatīvā, nodarboties ar uzņēmējdarbību vai privātu juridisku preksi. Minētie ierobežojumi nev uzskatāmi par tiesnešu kā pilsoņu tiesību pārkāpumiem, bet gan par garantijām tiesnešu neatkarībai un objektivitātei.

Šie ierobežojumi neņem vērā tiesības apvienoties profesionālās biedrības, piedalīties nepolitisku sabiedrisko organizāciju darbā, kā arī noderboties ar pedagoģisku un zinātnisku darbu.

7. Per tiesnesi var strādāt augsti kvalificēts un godīgs jurists.

Seskaņā ar Pamatprincipiem izvēloties tiesnešus nav pieļaujama nekāda diskriminācija, kas izrietētu no viņu izcelsmes, sociālā un mentiskā stāvokļa, rases un nacionālās piederības, dzimuma, attieksmes pret reliģiju, nodarbošanās veida un rakstura, politiskiem vai citiem uzskatiem. Prasību, ka tiesne-

4.

sim ir jābūt Latvijas Republikas pilsoņiem, never uzskatīt
par diskrimināciju.

8. Saskaņā ar republikas Pamatlikumu tiešnešus ievēl uz 10 gadiem.

Pirms likuma noteiktā termiņa tiesnesi var atbrīvot no darba, ja tiesnesis veselības stāvokļa dēļ never turpināt darbu pienākumu pildīšanu, ja tiesnesis izderījis noziegumu, kā arī citos gadījumos, ja tāds paredz likums.

Tā kā spēkā esošajā likumdošanā nav noteikts tiesnešu maksimālais vecums, izšķirot jautājumu par tiesnešu aiziešanu pensijā, jāvadās no vispārējām likumdošanas normām. Apstākļi, ka tiesnesis ir sasniedzis 60 gadu vecumu (55 gadu vecums sievietei), dod tiesnesim tiesības aiziet pensijā, bet tas nav tiesnešu pienākums. Je administrācija uzskats, ka tiesnesis, kura pilnvaru laiks beidzies un viņš sasniedzis pensijas vecumu, vairs never vecums dēļ pildīt tiesnešu darbu, jautājumu par tiesnešu kandidatūras izvirzīšanu turpmākam darbam izlemj tiesnešu kvalifikācijas komisija.

9. Sverīge tiesas neetķerības garantīje ir tiesnešu un tautas pīesēdātāju neizskāremība.

Tiesnešu un tautas tiesībsargu saukšana pie kriminālnot-
bildības ir pieļaujama tikai republikas Pamatlikums 155.p.,
noteikto kārtībā.

Seskaņā ar vienu no šādām gerentijām, kas izteikta Pamatlikumā, krimināllietu par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnešiem un teutes piesēdētājiem, kā arī par rejonu (pilsētu) teutes tiesu teutes tiesnešiem var ierosināt tikai ar Latvijas Republikas Augstākās Padomes piekrišanu, bet šādu starplēmību ar Latvijas Republikas Augstākās Padomes Prezidiju piekrišanu.

10. izskaidrot, ka republikas teutes tiesas ir paklaustas Latvijas Republikas Augstākajai Tiesai tikai procesuāli.

Tautas tiesneši ir pakļauti tautas tiesu priekšsēdētājiem un Latvijas Republikās Augstākās Tiesas tiesneši ir pakļauti Augstākās Tiesas priekšsēdētājam un viņa vietniekiem tikai darbe organizācijas jautājumos. Minētās amatpersonas nev tiesīgas sodīt tiesnešus disciplināra kārtā. Tiesnešiem disciplināros sodus var noteikt tikai tiesnešu kvalifikācijas komisija.

5,

Tiesnešu disciplinārā atbildība var iestāties tikai likumā noteiktā kārtībā.

Tiesnesis par nepamatotu vai nelikumīgu tiesas nolikumu ir atbildīgs tikai tad, ja viņš šādu nolikumu pieņemis apzināti, vai arī nolaidības dēļ, kas izsūkusi būtiskas sekas.

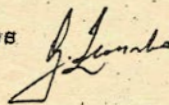
Par zaudējumiem, kas radušies personai, kas piedalās lietā, sekas ir nelikumīgu vai nepamatotu tiesas spriedumu, tiesnesis nav materiāli atbildīgs. Likumā noteiktos gadījumos zaudējumus atlīdzina valsts.

Personu, kura uzskata, ka tiesas nolikums ir nelikumīgs vai nepamatots var to pārsūdzēt likumā noteiktā kārtībā, bet nevar celt tiesā prasību pret tiesnesi, kurš šo lietu izskatījis.

11. Saskaņā ar ANO akceptētajiem pamatprincipiem tiesas neatkarības garantija ir arī tiesnešu sociālā nodrošinātība.

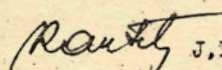
Sekas ir to, Valdībai jāgarantē tiesnešiem labi darba apstākļi, augsts atalgojums un pensijas, kā arī nodrošinājums ar dzīvojamo platību.

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
priekšsēdētājs

G. Zemrībo

Plēnuma sekretārs,
Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
tiesnesis

J. Keksītis

mb - 13

280 eks.

Par lēmumu

Latvijas kā valsts atgriešanās starptautisko tiesību telpā kalpoja par pamatu arī tiesu spriešanā izmantot demokrātiskus, pamattiesības ievērojošus standartus. Šajā Plēnuma lēmumā pirmo reizi uzskaitīti starptautiskie dokumenti, kuri nostiprina tiesu neatkarību un attiecas uz lietu iztiesāšanas pamatprincipiem. Te arī izskaidrots, kā Latvijā piemērojami tai saistošie Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālās asamblejas 1985. gada 13. decembrī akceptētie „Tiesu neatkarības pamatprincipi”.

Toreizējais Augstākās tiesas priekšsēdētājs Gvido Zemrībo stāstīja: „Manuprāt, viens no svarīgākajiem lēmumiem [...]. Man bija labs kontakts ar Amerikas juristiem, un es zināju, ka ir tāds ANO dokuments, kur ir runa par tiesu neatkarību. Mēs šajā Plēnuma lēmumā ielikām no tā svarīgākos principus tiesas spriešanā, jo gaidīt, kamēr izveidos un pieņems likumu „Par tiesu varu”, bija pārāk garš process. Tāpēc tas bija tik būtiski, kas lēmumā bija teikts.”¹

Plēnuma lēmumam bija sevišķa nozīme, izstrādājot jauno Latvijas tiesu sistēmas pamatlikumu. Šis lēmums lielā mērā ir likuma „Par tiesu varu” mugurkauls.

¹ Diskusija „Senatora personība”. Augstākās Tiesas Biļetens, Nr.21, 2020.

Par tiesājamo konvojēšanu un apsargāšanu Latvijas Republikas Augstākajā Tiesā

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.3
1991. gada 11. martā

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀ TIESA

Rīgā, Brīvības bulvārī 8, ind. 226161

telefons 289434

Nr. _____

Uz Nr. _____

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS

PLĒNUMA 1991. gada 11. marta

LĒMUMS Nr.3

Par tiesājamo konvojēšanu un apsargāšanu
Latvijas Republikas Augstākajā Tiesā

PSRS Iekšējā kareespēka daļas 7458 komandieris, nenorādot nekādus motīvus, 1991. gada 12. janvārī Latvijas Republikas Augstākajai Tiesai paziņoja, ka no šī 13. janvārī pārtreuc notiesāto un arestēto personu konvojēšanu Latvijas Republikas robežās, kā arī pārtreuc izdelīt apsardzi tiesājiem Augstākās Tiesas izbraukuma sēdēs.

1991. gada 31. janvārī kareespēka daļa Nr. 7458, pamatojoties uz PSRS Iekšlietu ministrijas Ziemeļu Rietumu un Baltijā iekšējā kareespēka priekšnieka pavēli, paziņoja, ka pārtreuc izdelīt apsardzi tiesas sēdēs, norādot, ka Latvijas Republikas Valdība nev izpildījusi PSRS Prezidenta Dekrētu par iessukumu kareidnestā PSRS Iekšlietu ministrijas karespēkā.

Tādas rīcības rezultātā tiek pārkāpts tiesas neatkarības princips. Tiesa tiek nostādīta atkarībā no karespēka daļes vēlēsienās vai nevēlēšanās pildīt uzliktos pienākumus par konvojēšanu.

Šajā laikā Republikas Augstākajā Tiesā pārtreukta iztiesāšana par 44 personām un nev uzsāka iztiesāšana par 46 personām, t.sk., par 10 nepilngadīgajiem.

Lei gen seskapē ar likumu apsūdzētie ir pārskaitīti tiesas rīcībā, tiesai liegta reāla iespēja izskatīt šo personu krimināllietas. Līdz ar to tiek rupji pārkāptas apsūdzēto tiesības uz savlaicīgu lietas izskatīšanu, vīpi ilgstoši tiek turēti apcietinājumā bez tiesas sprieduma.

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums uzskata, ka ar šādu darbību visgrupjākā veidā tiek pārkāptas apsūdzēto un cietušo cilvēktiesības, apzināti destabilizēta tiesiskā kārtība republikā.

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums

n o l e m j :

1. Informēt Latvijas Republikas Augstāko Padomi par radušos situāciju sekārā ar to, ka Latvijas Republikas Augstākā Tiesa ilgstoši nevar realizēt seves funkcijas un izskatīt krimināllietas.

2. Lūgt Latvijas Republikas Ministru Padomi veikt nepieciešamos pasākumus, lai tiktu nodrošināta pienācīga tiesājamo konvojēšana un apsardze republikas tiesās.

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
priekšsēdētājs

G. Zemribo

Plēnums sekretārs,
Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
tiesnesis

J. Kaksītis

Par lēmumu

Situācija Augstākajā tiesā, kas saistīta ar tiesas darba turpināšanu, mainoties valsts struktūrām, raksturoja situāciju arī neatkarības atgūšanas procesā valstī kopumā, un tai bija pievērsta sabiedrības un mediju uzmanība. Par to rakstīja gan laikraksts „Diena” Latvijā, gan ārzemēs izdotie latviešu laikraksti „Laiks” un „Brīvā Latvija”.

1991. gada 16. martā „Diena” rakstīja: „Pēc divu mēnešu pārtraukuma LR Augstākā tiesa atkal atsāks parasto darba ritmu tiesas sēdēs. Ar PSRS iekšlietu ministrijas konvoja pulku, kurš janvāra sākumā, pamatojoties uz rudens iesaukuma nenokomplektētību, pārtrauca apsargāt tiesājamās, panākta vienošanās, ka no nākamās pirmdienas AT ēkā atkal tiks nodrošināta apsūdzēto konvojēšana divās tiesas sēžu zālēs. AT tiesnesis Juris Kaksītis Dienai paskaidroja, ka parasti sēdes notiek trijās zālēs, taču arī ar divām pietiek normālam tiesas darbam.

Izbraukuma tiesas sēdes pagaidām vēl nenotiks, bet tiesas darba apsardzi izolatorā solījusies nodrošināt LR Iekšlietu ministrija. Milicijas departamenta priekšnieks Pēteris Jekimovs Dienai paskaidroja, ka iepriekšējās izmeklēšanas izolatora darba normalizēšanai izveidota vienība apmēram 20 cilvēku sastāvā. Pēc mēneša apmācībām šī vienība uzsākot darbu: „Tā vēl neatrisinās kadru problēmu, bet stāvokli nedaudz normalizēs”.¹

¹ L. Krapāne. Konvoji atsāk tiesas sēžu apsardzi. Diena, 16.03.1991.

Par Latvijas PSR likumdošanas aktu un Latvijas PSR Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumu piemērošanu Latvijas Republikas tiesās

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.8
1991. gada 4. novembrī

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA

L Ē M U M S Nr. 8

Rīgā

1991.g. 4.novembrī

Par Latvijas PSR likumdošanas aktu
un Latvijas PSR Augstākās Tiesas
Plēnuma lēmumu piemērošanu Latvijas
Republikas tiesās

1990.gada 4.maijā Latvijas PSR Augstākā Padome pieņēma Deklarāciju "Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu", saskaņā ar kuru Latvijas valsts oficiālais nosaukums ir Latvijas Republika, saīsināti, - Latvija.

Tāks noteikts uzskatīt par iespējamu pārejes periodā piemērot Latvijas PSR Konstitūcijas normas un citus likumdošanas aktus, kas šīs Deklarācijas pieņemšanas brīdī derboja Latvijas teritorijā, ciktāl tie nav pretrunā ar Latvijas Republikas Satversmes 1., 2., 3. un 6.pantu.

Latvijas Republikas Augstākās Padomes 1991.g. 21.augustā pieņemtā konstitucionālā likuma "Par Latvijas Republikas valstisko statusu" 3.p. noteikts, ka līdz PSRS okupācijas un aneksijas likvidēšanai un Saeimas sasaukšanai Latvijas Republikā augstāko valsts varu pilnībā realizē Latvijas Republikas Augstākā Padome, Latvijas Republikas teritorijā ir spēkā tikai tās augstāko valsts varas un pārvaldes institūciju likumi un lēmumi.

Latvijas Republikas Augstākā Padome noteikusi uzskatīt, ka līdz Latvijas Republikas likumdošanas pilnveidošanai Latvijas PSR Konstitūcijas normas, Latvijas PSR likumi, Latvijas PSR Augstākās Padomes lēmumi un Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidijs dekrēti un lēmumi, kuri bija spēkā līdz 1991.gada 21.augustam Latvijas Republikas teritorijā ir piemērojami tiktāl, ciktāl tie nav pretrunā ar Latvijas Republikas 1991.gada 21.augusta konstitucionālo likumu "Par Latvijas Republikas valstisko statusu" (Latvijas Republikas

2,

Augstākās Padomes 1991.gada 29.augusta lēmums "Par Latvijas PSR likumdošanas aktu piemērošanu Latvijas Republikas teritorijā" 3.p.).

Šiem noteikumiem ir sverīga nozīme Latvijas Republikas valstiskās neatkarības stiprināšanā un arī tiesas spriešanā, tāpēc uz iepriekš minēto vēršama tiesu uzmanība, lai tās savā darbībā stingri vedītos no spēkā esošajiem likumiem un lēmumiem.

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma vadošie izskaidrojumi ir obligāti tiesām, kā arī citām iestādēm un amatpersonām, kas piemēro likumu, uz kuru attiecas skaidrojums.

Ņemot vērā, ka līdz 1990.g. 4.maijam pieņemtie Latvijas PSR Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumi satur vadošus norādījumus tiesām arī tādēļ spēkā esošo likumdošanas aktu piemērošanas jautājumos, lai novērstu radušās nesaskaņas Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnumam ir nepieciešams izteikt savu attieksmi pret tiem.

Sekmē ar iepriekš minēto Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma

n o l ē m j a :

1. Vērst tiesu uzmanību, ka Latvijas Republikas teritorijā ir spēkā tikai tās augstāko valsts varas un pārvaldes institūciju likumi un lēmumi un līdz Latvijas Republikas likumdošanas pilnveidošanai Latvijas PSR likumdošanas akti, kuri bija spēkā līdz 1991.g. 21.augustam, šie akti Latvijas Republikas teritorijā ir piemērojami tiktāl, ciktāl tie nav pretrunā ar Latvijas Republikas 1991.gada 21.augusta konstitucionālo likumu "Par Latvijas Republikas valstisko statusu".

2. Līdz 1990.gada 4.maijam pieņemtos Latvijas PSR Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumus uzskatīt par Latvijas Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumiem un piemērot tos, ja tie nav pretrunā ar konstitucionālo likumu "Par Latvijas Republikas valstisko statusu" un citiem Latvijas Republikā spēkā esošiem likumdošanas aktiem.

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs G.Zemribo

Plēnuma sekretārs
Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnesis J.Keksis

mb-96
230 eks,

Par PSRS Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumu juridisko spēku Latvijas Republikas tiesās

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.9
1991. gada 4. novembrī

L Ē M U M S Nr.9

Rīgā

1991. g. 4. novembrī

Par PSRS Augstākās Tiesas Plēnuma
lēmumu juridisko spēku Latvijas
Republikas tiesās

Atbilstoši PSRS likumam "Par PSRS Augstāko Tiesu", PSRS Augstākās Tiesas Plēnums ir tiesīgs dot vadošos norādījumus savienoto republiku tiesām. Šie lēmumi ir obligāti visām zemāktāvošajām tiesām un visām citām institūcijām, kas piemēro izskaidrotos likumus.

Bez tam 1984. gada 16. augustā ir pieņemts PSRS Augstākās Tiesas Plēnuma lēmums Nr.15 "Par savienoto republiku Augstāko Tiesu Plēnuma vadošajiem izskaidrojumiem", no kura izriet, ka izskatot lietas, PSRS Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumos dotie izskaidrojumi obligāti jāizpilda visu savienoto republiku tiesām.

Sekarā ar Latvijas Republikas 1991. gada 21. augusta konstitucionālo likumu "Par Latvijas Republikas valstisko statutu", kura 3. p. teikts, ka Latvijas Republikas teritorijā ir spēkā tikai tās augstāko valsts varas un pārvaldes institūciju likumi un lēmumi, šis PSRS Likuma un PSRS Augstākās Tiesas Plēnuma lēmums Latvijas Republikā ir zaudējis juridisko spēku.

Nolūkā nodrošināt vienveidīgu Latvijas Republikas tiesu attieksmi pret PSRS Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumiem, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums

n o l e m j :

Norādīt Latvijas Republikas tiesām, ka PSRS Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumos izteiktie norādījumi par likumu piemērošanu, nev saistoši Latvijas Republikas tiesām un citām institūcijām, kuras piemēro šos likumus.

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs *G. Zemribo*

Plēnuma sekretārs
Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnesis *J. Keksītis*

mb-230 eks,
97

Par dažu Latvijas Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumos doto izskaidrojumu turpmāku piemērošanu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.7
1992. gada 19. oktobrī

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀ TIESA

Rīgā, Brīvības bulvārī 8 ind.226161

telefons 289+34

PLĒNUMA LĒMUMS Nr.7

Rīgā

1992. g. 19. oktobrī

Par dažu Latvijas Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumos doto izskaidrojumu turpmāku piemērošanu

Sekarā ar 1992. g. 25. augusta Latvijas Republikas Likumu "Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas Kriminālkodeksā un Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā", daži agrāk pieņemtie Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumos dotie izskaidrojumi jautājumā par noziegumiem pret tautu nepasaukt šiem grozījumiem un tajos lietotajiem terminiem.

Nolūkā izveidot vienotu praksi likumu piemērošanā tiesās un līdz tās Plēnuma lēmuma pieņemšanai šajos jautājumos, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums

n o l e m j :

1. Norādīt tiesām, ka Latvijas Augstākās Tiesas 1977. g. 26. decembra Plēnuma lēmuma Nr.8 "Par Latvijas PSR tiesu praksi valsts un sabiedriskās mantas izlaupīšanas lietās", 1979. gada 24. decembra Plēnuma lēmuma Nr.5 "Par republikas tiesu praksi likumu piemērošanā, kuri paredz atbildību par valsts un sabiedriskās mantas izlaupīšanu un citiem noziegumiem leikseimnieciskās ražošanas jomā", 1980. gada 29. septembra Plēnuma lēmuma Nr.6 "Par Latvijas PSR tiesu praksi lietās par pilsoņu personiskās mantas apdraudējumiem izdarot zādzību, atklātu zādzību, leupīšanu vai krāpšanu", 1986. gada 2. jūnija Plēnuma lēmuma Nr.2 "Par to, kā republikas tiesas izpilda Latvijas PSR Augstākās Tiesas Plēnuma 1980. g. 29. septembra lēmuma Nr.6 "Par Latvijas PSR tiesu praksi lietās par pilsoņu personiskās mantas apdraudējumiem izdarot zādzību, atklātu zādzību, leupīšanu vai krāpšanu" un 1983. gada 28. marta Plēnuma lēmuma Nr.1 "Par republikas tie-

su preksi, izskatot lietas par izlaupīšanu un leupātībām leikseimniecības produktu ražošanas, pārstrādāšanas, glabāšanas un pārveidāšanas sfērā, kā arī tirdzniecībā ar pārtikas produktiem" izskaidrojumi tiesām ir seistoši tikai tajā daļā, kas nav pretrunā ar spēkā esošajiem Latvijas Republikas likumiem.

2. Atzīt par spēku zaudējušu 1990.g. 22.oktobra Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumu Nr.7 "Par tiesu preksi lietās par valsts un sabiedriskā spēšums izlaupīšanu".

3. Izskaidrot tiesām, ka par lieliem spmēriem, kas minēti Latvijas KK 139.p.5.d., 141.p.3.d., 142.p.3.d. un 144.p.4.d. ir uzskatāma noziedzīgā ceļā iegūtā manta, ja tās vērtība noziegums izdarīšanas brīdī nebija mazāka par piecdesmit Valsts noteikto minimālo mēnešu darba algu kopsummu.

Šie izskaidrojumi attiecas uz gadījumiem, kad noziegums izdarīts pēc 1992.g. 1.septembra.

4. Uzdāt par pienākumu Augstākās Tiesas Krimināllietu tiesas kolēģijai izstrādāt priekšlikumus par to, kādi ir lielo spmēru kritēriji spēkā esošajā Latvijas Kriminālkodeksā minētajos citos noziegumos.

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
priekšsēdētājs

G. Zemrībo

Plēnuma sekretārs,
Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
tiesnesis

J. Kaksītis

Par lēmumiem

Plēnuma 1991. gada lēmumi Nr.8, Nr.9 un 1992. gada lēmums Nr.7 raksturo atjaunotās Latvijas Republikas likumdošanas procesu un likumu, kā arī Augstākās tiesas Plēnuma lēmumu piemērošanu, transformējoties no Latvijas PSR sistēmas uz Latvijas Republikas likumdošanas sistēmu līdz jaunu likumu izstrādāšanai.

Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Prezidija reglamenta apstiprināšanu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.8
1992. gada 19. oktobrī

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA

L Ē M U M S Nr. 8

1992.gada 19.oktobrī

Par Latvijas Republikas Augstākās
Tiesas Prezidija reglamenta apstip-
rināšanu

Noklausījies Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
priekšsēdētāja G.Zemrībo ziņojumu Plēnumā

n o l e m j :

1. Apstiprināt Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
Prezidija reglamentu 1992.g. 19.oktobra redakcijā.

2. Latvijas PSR Augstākās Tiesas 1982.gada 15.marta
Prezidija reglamentu atzīt par spēku zaudējušu.

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
priekšsēdētājs

G. Zemrībo

Plēnuma sekretārs,
Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
tiesnesis

J. Kaksītis

APSTIPRINĀTS

ar Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma
1992. gada 19. oktobra lēmumu Nr.8

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PREZIDIJA REGLAMENTS

1. Vispārīgie noteikumi

1.1. Saskaņā ar Likumu Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Prezidijs tiek izveidots šādā sastāvā: Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs, priekšsēdētāja vietnieki un Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesneši, kuru skaitu nosaka Latvijas Republikas Augstākā Padome.

Prokurora piedalīšanās Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Prezidija sēdēs, kurās izskata tiesu lietas, ir obligāta.

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Prezidija sēdes notiek ne retāk kā vienu reizi mēnesī.

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Prezidija sēde ir tiesīga izlemt jautājumus, ja sēdē piedalās Prezidija locekļu vairākums.

2. Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Prezidija kompetence

2.1. Saskaņā ar likumu Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Prezidijs:

2.1.1. savu pilnvaru ietvaros izskata lietas uzraudzības kārtībā vai sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem;

2.1.2. izskata tiesu prakses izpēti un apkopojumu materiālus, tiesu statistikas analīzes materiālus;

2.1.3. noklausās tiesas kolēģiju priekšsēdētāju atskaites par tiesas kolēģiju darbu, izskata Latvijas Republikas Augstākās Tiesas aparāta darba jautājumus;

2.1.4. sniedz palīdzību rajonu (pilsētu) tautas tiesām pareizā likuma piemērošanā, koordinējot savu darbu ar Latvijas Republikas Tieslietu ministriju;

2.1.5. veic citus likumdošanā noteiktos uzdevumus savu pilnvaru ietvaros.

3. Civillietu un krimināllietu izskatīšanas kārtība

3.1. Protestus, pieteikumus, iesniegumus vai atzinumus sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem par likumīgā spēkā esošiem spriedumiem un lēmumiem izskata mēneša laikā no iesniegšanas dienas.

3.2. Protesta, pieteikuma, iesnieguma vai atzinuma sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem norakstus izdala Prezidija locekļiem. Augstākās Tiesas priekšsēdētāja vai viņa vietnieku iesniegto protestu, pieteikumu vai iesniegumu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem norakstus nosūta Latvijas Republikas ģenerālprokuroram ne vēlāk kā septiņas dienas pirms Prezidija sēdes.

3.3. Protestu, kā arī pieteikumu, iesniegumu vai atzinumu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem norakstus civillietās un krimināllietās procesa dalībniekiem nosūta nekavējotīši pēc to saņemšanas papildinājumu un piezīmju iesniegšanai.

Papildinājumu un piezīmju iesniegšanai tiek dots laiks no septiņām līdz desmit dienām atkarībā no personu, kas piedalās lietā, dzīves vietas vai atrašanās vietas.

Par Prezidija sēdēm paziņo notiesātajam, attaisnotajam, cietušajam, prasītājam, atbildētājam un citām personām, kas piedalās lietā, kā arī viņu aizstāvjiem un pārstāvjiem. Aizstāvju un pārstāvju neierašanās nav šķērslis lietas izskatīšanai.

3.4. Izskatot lietu uzraudzības kārtībā vai sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem,

Prezidijs noklausās Prezidija locekļa vai Augstākās Tiesas tiesneša, kurš agrāk nav piedalījies lietas izskatīšanā, ziņojumu par lietas apstākļiem.

Ja tiesas sēdē ieradušies personu, kuras piedalās lietā, advokāti, tie sniedz ziņojumu par lietu.

Pēc tam prokurors uztur viņa iesniegto protestu vai dod atzinumu par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētāja vai viņa vietnieku iesniegto protestu, kā arī jautājumā sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem.

Protesta, kā arī pieteikuma, iesnieguma vai atzinuma sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem apspriešanā piedalās tikai Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Prezidija locekļi.

3.5. Prezidija lēmumus pieņem ar Prezidija locekļu, kuri agrāk nav piedalījušies lietas izskatīšanā pirmās vai otrās instances tiesā, balsu vairākumu. Tiesnešu apspriede notiek Latvijas CPK 191. p. un KPK 298. p. noteiktajā kārtībā.

Ja balsis ir nodotas vienādā skaitā par un pret protestu, pieteikumu, iesniegumu vai atzinumu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, tas ir noraidīts.

Prezidija lēmumus paraksta Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs.

4. Vispārējo jautājumu izskatīšana

4.1. Jautājumus, kuri minēti šajā reglamentā, iesniedz izskatīšanai Prezidija sēdē Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs.

4.2. Par Prezidija sasaukšanu un Prezidija sēdē izskatāmajiem jautājumiem Prezidija locekļiem un citiem sēdes dalībniekiem paziņo ne vēlāk kā piecpadsmit dienas pirms Prezidija sēdes.

4.3. Prezidija lēmumu projekti tiek izsniegti Prezidija locekļiem ne vēlāk kā septiņas dienas pirms sēdes.

Prezidija sēdēs pēc Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētāja uzaicinājuma var piedalīties tiesneši, zinātniski konsultatīvās padomes locekļi, ieinteresēto institūciju pārstāvji.

Priekšlikumus par uz Prezidija sēdi uzaicināmajām personām iesniedz Latvijas Republikas Augstākās Tiesas struktūrdaļu priekšnieki, kuri gatavojuši jautājumu apspriešanai Prezidijā.

4.4. Prezidija lēmumus pieņem atklātā balsošanā ar Prezidija locekļu, kuri piedalās Prezidija sēdē, balsu vairākumu.

Prezidija lēmumus paraksta Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs.

4.5. Prezidija sēdēs vispārējos jautājumos Prezidija sēdes sekretārs raksta protokolu. Protokolu paraksta Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs un Prezidija sekretārs.

5. Prezidija materiālu sagatavošana un lēmumu izpilde

5.1. Prezidija lēmumu projekti vispārējos jautājumos vai protesti, pieteikumi, iesniegumi un atzinumi tiesu lietās, kā arī citi materiāli (izziņas, informācijas) nodrukātā veidā jānodod Plēnuma un Prezidija daļai ne vēlāk kā desmit dienas pirms Prezidija sēdes.

Lēmumu projekti vispārējos jautājumos jāvizē to sastādītājam, kā arī personai, kas atbildīga par jautājuma sagatavošanu.

5.2. Prezidija pieņemtā lēmuma vispārējos jautājumos un tiesu lietās galīgā rediģēšana jāizdara ne vēlāk kā trīs dienu laikā pēc Prezidija sēdes.

5.3. Plēnuma un Prezidija daļa nekavējoši nodod Prezidija lēmumus izpildei saskaņā ar noteikto kārtību.

Lēmumu pavorošanu nodrošina Plēnuma un Prezidija daļa pēc attiecīgās tiesas kolēģijas norādījuma.

5.4. Prezidija lēmumi vispārējos jautājumos tiek izsniegti Prezidija locekļiem, bet nepieciešamības gadījumos arī citiem Augstākās Tiesas aparāta darbiniekiem, kurus skar izskatītais jautājums.

5.5. Prezidija lēmumu noraksti tiesu lietās tiek nosūtīti republikas prokuratūrai ģenerālprokuroram.

Prezidija lēmumu norakstus tiesu lietās nosūta personām, kas piedalās lietā, bet krimināllietās, ja tas nepieciešams, arī uz soda izciešanas vietām.

5.6. Prezidija lēmumu vispārējos jautājumos izpildi kontrolē atbilstoši Instrukcijai par kārtību, kādā veicama Latvijas Republikas Augstākās Tiesas vadības norādījumu un dokumentu izpildes kontrole.

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs G. Zemrība

Par lēmumu

Augstākās tiesas Prezidija reglaments dod ieskatu lietu izskatīšanas procesuālajā kārtībā. Prezidijs funkcionāli savā ziņā pildīja vēl vienas tiesu instances lomu, jo tam bija tiesības uzraudzības kārtībā izskatīt protestus par Krimināllietu tiesas kolēģijas lēmumiem un spriedumiem. Savukārt Plēnums uzraudzības kārtībā varēja izskatīt Prezidija lemto.

Šāda lietu izskatīšanas kārtība beidzās, kad 1995. gadā Augstākajā tiesā izveidoja kasācijas instanci – Senātu.

Par Tiesu pili

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.3
1993. gada 15. martā

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀ TIESA
Rīgā, Brīvības bulvārī 8 ind.226161 telefons 289434

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS
L Ē M U M S Nr. 3
1993.gada 15.martā
Par Tiesu pili

Ar Latvijas Republikas Augstākās Padomes 1992.g. 15.decembra lēmumu "Par Latvijas Republikas likuma "Par tiesu varu" spēkā stāšanās kārtību" 13.punktu Latvijas Republikas Ministru Padomei uzdots līdz 1993.g. 1.jūlijam nodrošināt ar piemērotām telpām Latvijas Republikas Augstāko Tiesu. Pēc Latvijas Republikas likuma "Par tiesu varu" spēkā stāšanās šī jautājuma atrisināšanai ir sevišķi aktuāla nozīme. Minētais likums paredz tiesu sistēmas reformu. Saskaņā ar likumu tiks izveidotas apgabaltiesas un būtiski reorganizēta Augstākā Tiesa, kas sastāvēs no Senāta un četrām Tiesu palātām. Tiesu reformas īstenošana bez piemērotām tiesu telpām nav iespējama.

Valsts budžetā nav līdzekļu jaunu tiesas namu celšanai Rīgā, tāpēc problēma atrisināma tikai izvietojot tiesas esošajās ēkās. Latvijas Republikas Augstākā Tiesa patlaban aizņem ēkas daļu, kur neatkarīgajā Latvijas valstī atradās Rīgas apgabaltiesa. Šajā ēkā bez Augstākās Tiesas atrodas arī Latvijas Republikas Tieslietu ministrija un Latvijas Advokātu kolēģijas Prezidijs. Tā rezultātā gan Augstākā Tiesa, gan Tieslietu ministrija strādā ļoti saspīestos apstākļos. Augstākās Tiesas tiesneši spiesti strādāt pa trim, četriem vienā kabinetā. Nepietiek tiesas sēžu zāļu. Šeit izvietot arī apgabaltiesu nav reāli.

Latvijas brīvvalsts Senats un Tiesu palāta atradās Brīvības bulvārī 10. 1936.gadā Ministru kabinets nolēma atrisināt tiesu telpu jautājumu, izveidojot tiesu ēku kompleksu trīsstūrī starp Brīvības bulvārī, Elizabetes un Tērbatas ielu. Saskaņā ar šo lēmumu Se-

nata un Tiesu palātas ēku, kas atradās blakus Rīgas apgabaltiesas ēkai, nojauca. Tās vietā bija jāuzceļ Tiesu pils abas daļas, lai šajā kompleksā izvietotu visas Rīgā esošās tiesas. Tiesu pils pirmo daļu, kurā izvietojās Senats, Tiesu palāta, Tieslietu ministrija un dažas citas ar tiesu darbu saistītas iestādes, oficiāli atklāja Latvijas valsts pastāvēšanas 20 gadu atceres dienā 1938.gada 18.novembrī. Drīz pēc tam izdotajā "Tieslietu ministrijas un tiesu vēsturē 1918-1938" teikts: "Jācer, ka jau tuvākos gados izdosies stāties pie pils otrās daļas celšanas, lai tad pēc tam, kad tā būs pabeigta, varētu konstatēt, ka panākta arī otrā visu latvju juristu vēlēšanās, lai visas galvas pilsētas tiesas būtu apvienotas vienā ēkā ar ērtu iekšēju satiksmi."

Padomju okupācijas laikā netika īstenota šī otrā latvju juristu vēlēšanās, kā arī tika iznīcināta pirmā. Tiesu pili ieņēma LPSR Ministru Padome. Tiesu pils otro daļu padomju varas laikā gan uzcēla, taču arī to ieņēma "Zapriiba", Tautas kontrole un citas šīs varas struktūras.

Šogad latviešu tauta atzīmēs savas valsts pastāvēšanas 75.gadadienu, taču latviešu juristi vēl arvien nav varējuši atjaunot to stāvokli, kāds bija valsts 20.gadadienā.

Lai Latvija kļūtu par pasaulē atzītu demokrātisku valsti, tai jākļūst par tiesisku valsti. Bez neatkarīgas un spēcīgas tiesu varas tiesiska valsts nav iespējama. Šādai neatkarīgai un spēcīgai tiesu varai ir nepieciešami normāli darba apstākļi un, pirmkārt, piemērotas telpas.

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums atzīst, ka Augstākās Tiesas tiesības atgriezties Tiesu pilī ir juridiski, morāli un vēsturiski pamatotas.

Nemot vērā minēto, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums uzskata, ka šis jautājums Valdībai ir jārisina nekavējot, lai Augstākās Padomes noteiktajā termiņā tas tiktu izlēmts.

Vadoties no Latvijas Republikas Augstākās Padomes 1992.g. 15.decembra lēmuma "Par Latvijas Republikas likuma "Par tiesu varu" spēkā stāšanās kārtību" 13.p.2.p. Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums

n o l e m j :

ierosināt Latvijas Republikas Ministru Padomei izlemt jautājumu par

Tiesu pils nodošanu tiesu iestādēm.

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
priekšsēdētājs

G.Zemrībo

Plēnuma sekretārs,
Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
tiesnesis

Z.Raupja

Par lēmumu

Laikraksts „Diena” 1993. gada 4. aprīlī raksta: „LR Augstākās tiesas plēnuma lūgumu Tiesu pili, tas ir, ēku kompleksu Brīvības, Elizabetes un Tērbatas ielu stūrī, tuvākā laikā atdot Augstākās tiesas rīcībā AP Prezidijs nolēmis neizskatīt un atstāt 5. Saeimas ziņā.”¹

Jūnijā 5. Saeima tika ievēlēta, un valdība sāka risināt Tiesu pils jautājumu. Laikraksts „Diena” 13. decembrī raksta, ka „Ministru prezidents un Juristu biedrības prezidents Valdis Birkavs, vēl nebūdams valdības vadītājs, solījis: ja tikšot pie teikšanas, darīšot visu, lai tas notiktu”. Tomēr valdības administrāciju un to apkalpojošo Valsts kanceleju paredzēts atstāt līdzšinējās telpās. Valsts reformu ministrs Māris Gailis sarunā ar „Dienu” atzinis, ka tas būšot ne tikai lietderīgi (jo atrast citas piemērotas telpas valdībai būtu grūti), bet pat simboliski – otrā un trešā vara zem viena jumta. Taču Tiesu pili tobrīd mājāja arī trīs ministrijas: Ārlietu, Ekonomikas un Valsts reformu, kurām telpas būtu jāatstāj. Ministru kabinets izveidoja speciālu darba grupu, kuras uzdevums bija Tiesu pils jautājuma risināšana, izstrādājot ģenerālplānu visu valsts iestāžu izvietojumam. Ārlietu ministrijai tika paredzēts atdot ēku K. Valdemāra ielā 3, kura tai piederēja līdz 1940. gadam un kurā tobrīd mājāja Rīgas dome un valde. Taču pilsētas pašvaldība pret to kategoriski iebilda. M. Gailis bija optimistiski noskaņots par kādreizējā rātsnama atjaunošanu Rīgas vadības vajadzībām – tas esot 5–8 gadu jautājums, un līdz Rīgas 800 gadu jubilejai rātsnams, tāpat kā Melngalvju nams, noteikti būšot atjaunots.²

Augstākā tiesa Tiesu pilī atgriezās 1996. gada 23. aprīlī. Taču tās bija tikai bijušās Tiesu palātas telpas Elizabetes ielas pusē. Ārlietu ministrija uz savām vēsturiskajām telpām K. Valdemāra ielā pārcēlās tikai 2008. gadā, savukārt uz tās telpām Tērbatas ielas pusē pārcēlās Tieslietu ministrija. Augstākā tiesa saņēma papildu telpas, kuras tai bija būtiski nepieciešamas pēc Administratīvo lietu departamenta izveidošanas.

Taču joprojām Tiesu pils centrālajā daļā – vēsturiskajās Latvijas Senāta telpās – atrodas Ministru kabinets un Valsts kanceleja.

¹ 1. aprīlis neietekmē LR AP Prezidiju. Diena, 03.04.1993.

² M. Ķibilds. Tiesu pili atdos tiesām. Rīgas mērija negrasās atdot savu ēku ĀM. Diena, 13.12.1993.

Par dažu Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumu civillietās atzīšanu par spēku zaudējušiem

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.10
1993. gada 25. oktobrī

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀ TIESA

Rīgā, Brīvības bulvārī 8 ind.226161

telefons 289434

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA

1993.g. 25.oktobra

L Ē M U M S Nr. 10

Par dažu Latvijas Republikas Augstākās
Tiesas Plēnuma lēmumu civillietās atzī-
šanu par spēku zaudējušiem

Sakarā ar to, ka Latvijas Republikas likumdošanā notikušas ievērojamas izmaiņas un spēku zaudējuši daudzi agrāk pieņemti likumdošanas akti, ir atzīstami par spēku zaudējušiem Latvijas Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumi par to likumu piemērošanu, kas zaudējuši spēku.

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma

n o l ē m j :

atzīt par spēku zaudējušiem šādus Latvijas Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumus:

1. 1974.g. 26.novembra Plēnuma lēmums Nr.2 "Par dažiem jautājumiem Latvijas PSR likumdošanas piemērošanā lietās par personiskā īpašuma tiesībām uz ēkām" (ar grozījumiem, kas izdarīti ar 1982.g. 27.septembra Plēnuma lēmumu Nr.7, 1983.g. 28.marta Plēnuma lēmumu Nr.3 un 1988.g. 28.marta Plēnuma lēmumu Nr.3).

2. 1985.g. 8.aprīļa Plēnuma lēmums Nr.4 "Par Latvijas PSR dzīvokļu likumu piemērošanas praksi tiesās" ar papildinājumiem, kas izdarīti ar 1986.g. 29.decembra lēmumu Nr.5, 1988.g. 28.marta Plēnuma lēmumu Nr.3 un 1992.g. 28.decembra Plēnuma lēmumu Nr.17.

3. 1986.g. 29.decembra Plēnuma lēmums Nr.4 "Par dažiem jau-

2.

tājumiem, kā tiesās piemēro likumus, kas regulē pilsoņu un dzīvokļu celtniecības kooperatīvu tiesiskās attiecības".

4. 1988.g. 27.jūnija Plēnuma lēmums Nr.6 "Par Latvijas PSR tiesu praksi mantojuma lietās".

5. 1989.g. 20.novembra Plēnuma lēmums Nr.6 "Par tiesu praksi lietās par alimentu piedziņu bērniem".

6. 1978.g. 20.marta Plēnuma lēmums Nr. 2 "Par tiesu praksi lietās par vecāku tiesību atņemšanu un par bērnu atņemšanu vecākiem, neņemot vērā vecāku tiesības".

7. 1980.g. 11.februāra Plēnuma lēmums Nr.2 "Par Latvijas PSR Augstākās Tiesas Plēnuma 1978.g. 20.marta lēmums Nr.2 "Par tiesu praksi lietās par vecāku tiesību atņemšanu un bērnu atņemšanu vecākiem, neņemot vērā vecāku tiesības" izpildē republikas tiesās.

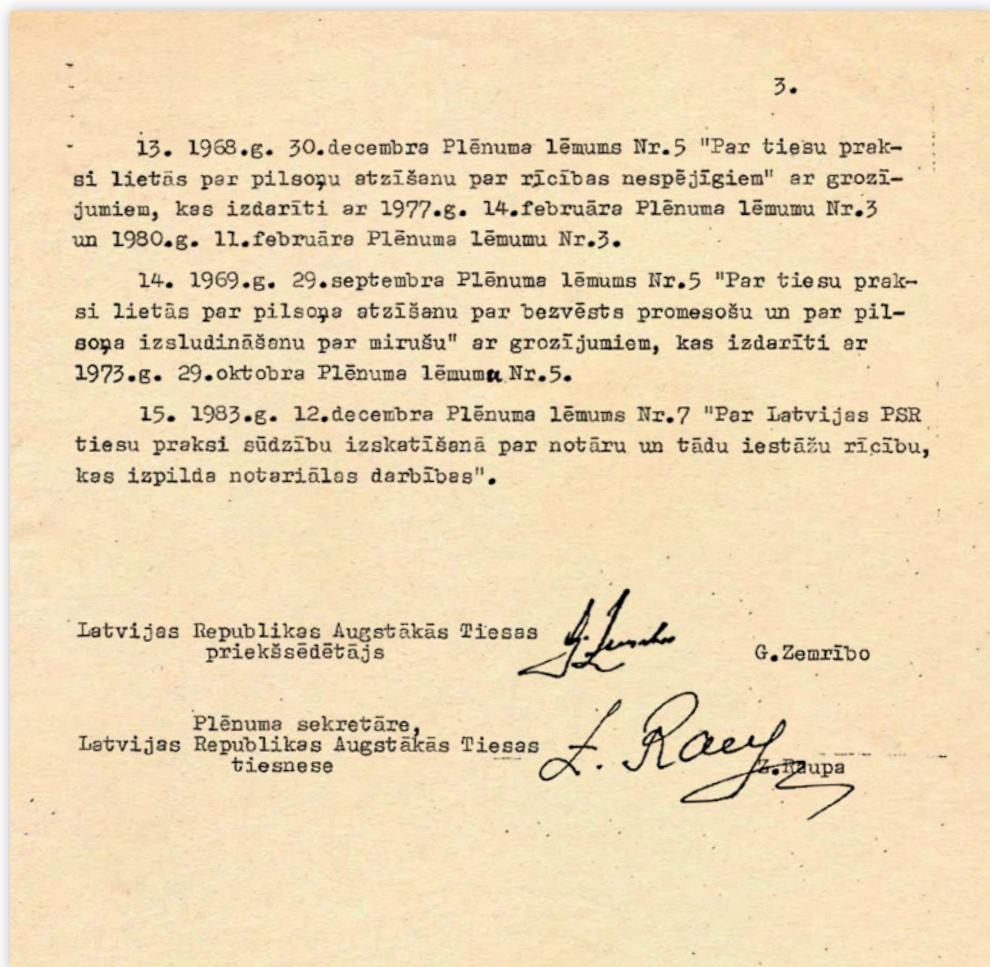
8. 1982.g. 28.jūnija Plēnuma lēmums Nr.4 "Par tiesu praksi laulības šķiršanas lietās" ar grozījumiem, kas izdarīti ar 1984.g. 24.decembra Plēnuma lēmumu Nr.7, 1987.g. 23.marta Plēnuma lēmumu Nr.2 un ar 1992.g. 25.februāra Plēnuma lēmumu Nr.4.

9. 1985.g. 16.septembra Plēnuma lēmums Nr.6 "Par šķirto laulāto vai mantinieku strīdu izskatīšanu tiesās par zemes gabala lietošanas tiesībām dārzkopības sabiedrībā" ar grozījumiem, kas izdarīti ar 1988.g. 27.jūnija Plēnuma lēmumu Nr.7.

10. 1984.g. 24.decembra Plēnuma lēmums Nr.5 "Par likumu, kas regulē strādnieku un kalpotāju materiālo atbildību par uzņēmumam, iestādei, organizācijai nodarīto zaudējumu, piemērošanu tiesās" ar grozījumiem, kas izdarīti ar 1988.g. 28.marta Plēnuma lēmumu Nr.3.

11. 1979.g. 11.jūnija Plēnuma lēmums Nr.3 "Par dažiem jautājumiem likumu piemērošanā civillietās, kurās viena no pusēm ir kolhozs".

12. 1982.g. 27.septembra Plēnuma lēmums Nr.6 "Par tiesu praksi saimniecisko strīdu izšķiršanā, kuros viena no pusēm ir kolhozs, starpkolhozu, valsts-kolhozu, uzņēmums, organizācija vai to apvienība" ar grozījumiem, kas izdarīti ar 1988.g. 28.marta Plēnuma lēmumu Nr.3.

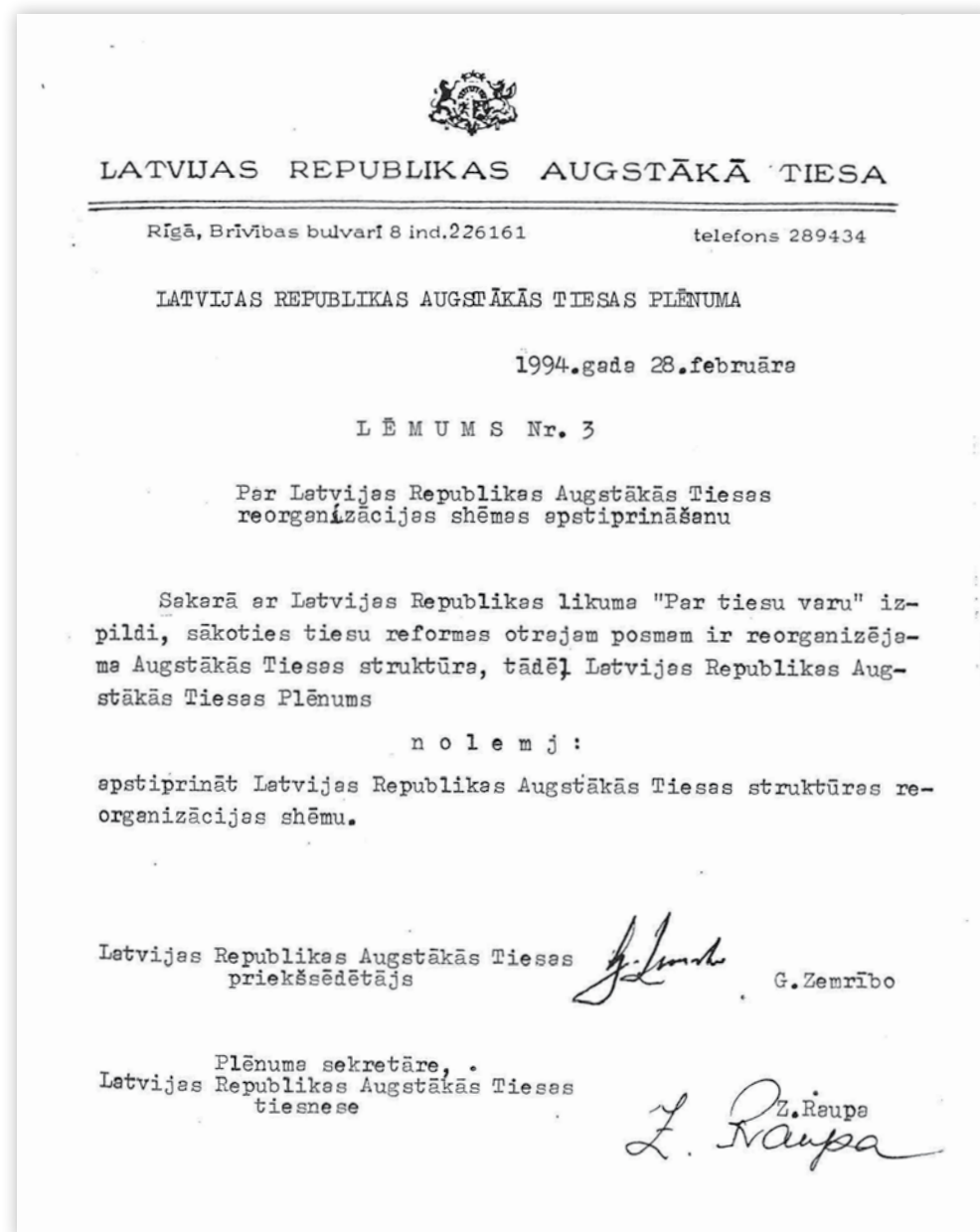

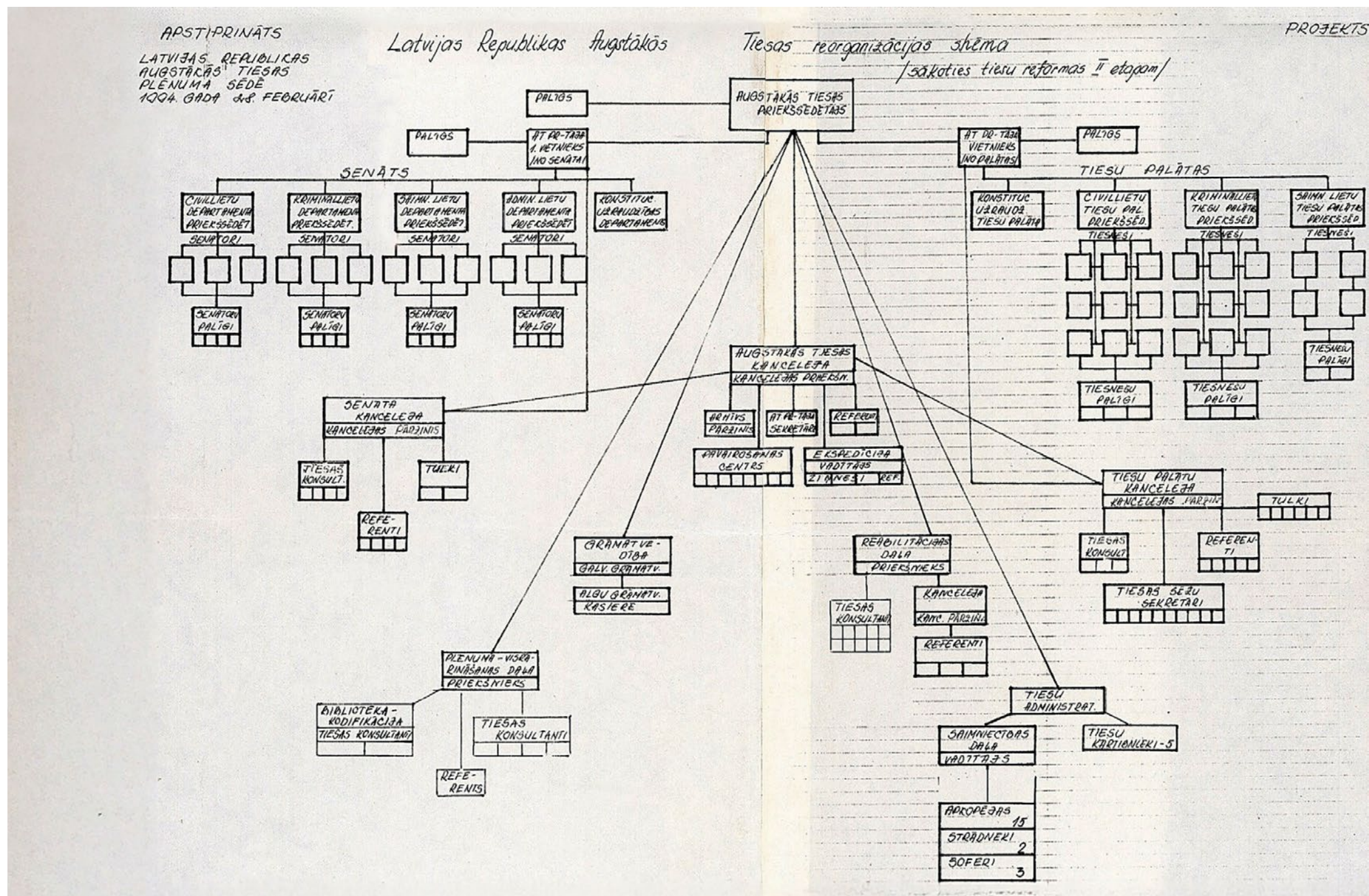
Par lēmumu

Lēmums raksturo atjaunotās Latvijas Republikas likumdošanas procesu un tiesu prakses pakāpenisku transformāciju no Latvijas PSR sistēmas uz Latvijas Republikas sistēmu. Process nenotika strauji, un Augstākās tiesas Plēnums, sekojot izmaiņām likumdošanā, revidēja un pārskatīja iepriekšējo Plēnuma lēmumu izmantojamību.

Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas reorganizācijas shēmas apstiprināšanu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.3
1994. gada 28. februārī

Par lēmumu

1992. gada 15. decembrī pieņemtais likums „Par tiesu varu” paredzēja pārveidot Latvijas tiesu sistēmu, no jauna izveidojot piecas apgabaltiesas un Augstāko tiesu sadalot kasācijas instancē un apelācijas instancē.

1993. gadā tika izveidota komisija tiesu reformas realizēšanai Augstākajā tiesā: Augstākās tiesas priekšsēdētājs Gvido Zemrībo, priekšsēdētāja vietnieki Mārtiņš Dudelis un Pāvels Gruzīņš, tiesneši Zaiga Raupa, Gunārs Aigars, Rita Saulīte, priekšsēdētāja palīdze Inta Ķirse un konsultante Sandra Sleja. Viņi sagatavoja Augstākās tiesas reorganizācijas shēmu, ko apstiprināja Plēnums.

Atbilstoši likumam Plēnuma lēmumā tika paredzēts, ka kasācijas instance būs Augstākās tiesas Senāta pieci departamenti: Civillietu, Krimināllietu, Saimniecisko lietu, Administratīvo lietu un Konstitucionālās uzraudzības, bet apelācijas instance – četras tiesu palātas: Civillietu, Krimināllietu, Saimniecisko lietu un Konstitucionālās uzraudzības.

Faktiski Augstākā tiesa ar šādu struktūru darbību neveica.

1994. gadā no likuma izslēdza pantu par Konstitucionālās uzraudzības departamentu un tiesu palātu, jo likumdevējs izšķīrās par jaunas tiesas – Satversmes tiesas – veidošanu.

1995. gadā likumā no Augstākās tiesas sastāva izslēdza arī Saimniecisko lietu departamentu un tiesu palātu, jo, izbeidzot Saimnieciskās tiesas darbību, tika lemts, ka visu civiltiesisko strīdu izskatīšana trīspakāpju tiesu sistēmas ietvaros notiks pēc vienotām procesuālām normām, nedalot atkarībā no tā, kas ir strīdus dalībnieks – fiziskas vai juridiskas personas.

1995. gada 3. oktobrī Augstākās tiesas Plēnums izveidoja Senātu ar diviem departamentiem – Civillietu un Krimināllietu, kā arī divas tiesu palātas – Civillietu un Krimināllietu. Ar Saeimas lēmumu tika noteikts, ka Augstākās tiesas sastāvā ir 47 tiesneši, tai skaitā Senātā 19 tiesneši un tiesu palātās – 28 tiesneši.¹

Administratīvo lietu departaments, kaut likumā paredzēts, netika veidots, jo vēl nebija pieņemts Administratīvā procesa likums un šīs kategorijas lietas vēl neizdalīja atsevišķi. Šis departaments izveidots 2004. gadā.

Par Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas nolikuma atzīšanu kā neatbilstošu likumam daļā par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas pārraudzību

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.5
1994. gada 31. oktobrī

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀ TIESA
Rīgā, Brīvības bulvarī 8 ind.226161 telefons 289434
LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA
1994.gada 31.oktobra
L Ē M U M S Nr.5
Par Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas nolikuma atzīšanu kā neatbilstošu likumam daļā par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas pārraudzību
Noklausījies tiesneses Z.Raupes ziņojumu un to apspriedis,
Augstākās Tiesas plēnums
k o n s t a t ē :
Ar Ministru kabineta 1994.gada 23.augusta lēmumu Nr. 118 apstiprināts Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas nolikums.
Nolikuma vispārīgo noteikumu 1.punktā norādīts, ka Tieslietu ministrija ir velsts centrālā izpildveras iestāde, ar kuras palīdzību Ministru kabinets realizē Satversmē un likumos noteiktās funkcijas un uzdevumus.
Ceturtajā punktā deklarēts, ka ministrija savā darbā ievēro Satversmi, likumus, Ministru kabineta noteikumus, nolikumu un citus tiesību aktus.
Starpt ministrijas uzdevumiem minēts arī uzdevums pārraudzīt Augstāko Tiesu.
Ar 1994.gada 11.oktobra Ministru kabineta lēmumu "Par grozījumiem Ministru kabineta 1994.gada 23.augusta lēmumā Nr.118 "Par Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas nolikumu" papildināts nolikums 17.punkts.
Ministru kabinets nav izslēdzis Augstāko Tiesu no pārraudzībā esošo institūciju uzskaitījuma, bet šo 17.punktu papildinājis ar

¹ Par Augstākās Tiesas tiesnešu skaitu. Latvijas Vēstnesis, 26.07.1995.

2.

vārdiem - "likumā noteiktajos gadījumos".

Saskaņā ar Ministru kabineta 1994.gada 4.janvāra noteikumiem Nr.5 "Par ministriju iekārtu", kas izdoti Satversmes 81.pantā noteiktajā kārtībā, un Tieslietu ministrijas nolikumu pārraudzības jēdziens izpaužas šādi:

Tieslietu ministrs ir tiesīgs izdot pārraudzībā esošās institūcijas vai iestādes darbiniekam saistošas instrukcijas un ieteikumus par ministrijas kompetences jautājumiem, dot tiešu rīkojumu ministrijas pārraudzībā esošās institūcijas vadītājam likumā noteiktajos gadījumos, apstiprināt ministrijas pārraudzībā esošo institūciju nolikumus vai statūtus, ja likumā nav noteikts citādi. Ministrs, valsts ministrs vai ministra pilnvarota amatpersona sniedz Saeimai vai Ministru kabinetam ieteikumu par pārraudzībā esošās iestādes vadītāja iecelšanu vai atbrīvošanu, finansu līdzekļu piešķiršanu no valsts budžeta attiecīgajai iestādei, kas ir pārraudzībā.

Lei gan Tieslietu ministrijas nolikumā apgalvots, ka tā savā darbībā ievēro likumus, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas plēnums atzīst, ka nolikums daļā par Augstākās Tiesas iekļaušanu Tieslietu ministrijas pārraudzībā ir kļējā pretrunā ar Satversmi, Vispārējās cilvēku tiesību deklarācijas 10.punktu un ANO Ģenerālās Asamblejas 1985.gada 13.decembra rezolūciju Nr.40/146 par tiesu varas neatkarības pamatprincipiem, kuriem pievienojusies Latvijas Republika, 1992.gada 15.decembra Latvijas Republikas likumu "Par tiesu varu", Augstākās Tiesas 1991.gada 11.marta plēnuma lēmumu Nr.1 "Par Latvijas Republikas tiesu neatkarību".

Minēto dokumentu galvenā tēze ir tā, ka katras demokrātiskas un tiesiskas valsts pamatā līdzās likumdošanas varai un izpildu varai pastāv neatkarīga tiesu vara un prasība pēc neatkarīgas tiesas nev tiesnešu iegriba, bet gan katra cilvēka tiesības. Tiesu varas neatkarību garantē valsts, un visu valdību un citu institūciju pienākums ir respektēt un ievērot tiesu varas neatkarību.

Latvijas Republikas Tieslietu ministrija - centrālā izpildvaras iestāde, ņemot pārraudzībā Augstāko Tiesu, ignorējusi varas dalīšanas principu, tiesu neatkarības principu un ar izpildvaras iestādes nolikumu uzurpējusi tiesības pārraudzīt augstāko tiesu varu Latvijā - Augstāko Tiesu.

Nolikums nelikumību šajā daļā nav novērsis arī minētais 1994.

3.

gada 11.oktobra Ministru kabineta lēmums, ar kuru papildināts nolikuma 17.punkts.

Likuma "Par tiesu varu" 17.nodaļa nosaka Tieslietu ministrijas funkcijas apgabaltiesu un rejonu (pilsētu) tiesu organizatoriskajā vadībā likumos noteiktajos ietvaros, bet pamatoti ne šajā likumā, ne arī kādā citā nav un nevar būt noteikta jebkāda augstākās tiesu varas - Augstākās Tiesas atkarība no izpildvaras institūcijas.

Ievērojot minēto, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas plēnums

n o l e m j :

1. Atzīt ar Ministru kabineta 1994.gada 23.augusta lēmumu Nr. 118 apstiprināto Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas nolikuma daļā par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas pārraudzību kā neatbilstošu likumam un Latvijas Republikas Augstākajai Tiesai nesaistošu.

2. Plēnuma lēmumu darīt zināmu Latvijas Republikas Saeimai un Ministru kabinetam.

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
priekšsēdētājs

A.Guļāns

Plēnuma sekretāre,
Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
tiesnese

Z.Raupis

L. Raupa

Par lēmumu

Saistībā ar šo interešu sadursmi un ārkārtas Plēnuma lēmumu Augstākā tiesa organizēja preses konferenci.¹ Kā tajā izteicās Augstākās tiesas priekšsēdētājs Andris Guļāns, „mūsuprāt, tas ir ārkārtējs notikums. Mēs uzskatām, ka tā ir kļūda ieviešanā tiesu darbā, mēģinājums pakļaut kontrolei Augstāko tiesu, kas ir augstākā tiesu varas institūcija Latvijā. Tik nedemokrātisks nolikums nav bijis pat padomju varas laikā.”

¹ Par Augstākās tiesas vietu un lomu. Latvijas Vēstnesis, 05.11.1994.; V. Francs. AT nosauc par nelikumīgu MK lēmumu. Diena, 92.11.1994.

Arī jaunās valdības tieslietu ministrs Romāns Apsītis piedalījās Plēnumā un atzina, ka nolikums ir pretrunā ar likumu „Par tiesu varu”, 1985. gada ANO konvenciju un citām starptautiskajām demokrātijas normām. Tieslietu ministrijas nolikuma projekts bija gatavots iepriekšējās valdības tieslietu ministra Egila Levita vadībā.

Šis bija pirmais gadījums, kad Augstākās tiesas Plēnums apstrīd Ministru kabineta lēmumu likumību, un, kā paziņoja A. Guļāns, lēmums daļā par Tieslietu ministrijas uzraudzību pār Augstāko tiesu nav saistošs Augstākajai tiesai.

Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieks Mārtiņš Dudelis preses konferencē Plēnuma lēmuma nepieciešamību skaidroja ar konkrētu piemēru: „Tā nav Augstākās tiesas tiesnešu kaprīze, kas gribētu stāvēt pāri vai vismaz vienā līmenī ar tiesnešiem. Tieslietu ministrija ne vienreiz vien ir bijusi atbildētāja konkrētās tiesu lietās. Piemēram, nesen šī ministrija atbrīvoja no darba piecus Uzņēmumu reģistra darbiniekus un tie tiesas ceļā cēla prasību, kur atbildētāja bija Tieslietu ministrija. Lieta nonāca Rīgas pilsētas Centra rajona tiesā, kas kategoriski atteicās lietu izskatīt, jo atrodas Tieslietu ministrijas pakļautībā, kaut arī it kā tikai organizatoriskā ziņā. Līdz ar to lietu pārņēma Augstākā tiesa, jo mēs esam absolūti neatkarīgi un atbildam tikai likuma un savas sirdsapziņas priekšā. Augstākās tiesas spriedums bija: visus atlaistos darbiniekus uzskatīt par nelikumīgi atlaistiem un atjaunot darbā. Bet, ja mūs pārraudzītu Tieslietu ministrija, vai tad vairs būtu kāds neatkarīgs tiesas orgāns? Jautājums ir ļoti nopietns.”

Savukārt Augstākās tiesas senatore Zaiga Raupa, kura bija strādājusi darba grupā, kas bijušā Augstākās tiesas priekšsēdētāja Gvido Zemrībo vadībā izstrādāja likumu „Par tiesu varu”, atgādināja, ka Zemrībo, būdams gan teorētiķis, gan praktiķis, centās iestrādāt Augstākās tiesas neatkarības principu. „Viņš uzstāja, lai Augstākās tiesas priekšsēdētāju izvirzītu Valsts prezidents, nevis Ministru kabinets. Tā tas sākotnēji tika arī pieņemts. Pēc tam šajā likumā izdarīti grozījumi, un Valsts prezidents vairs nav tiesīgs izvirzīt Augstākās tiesas priekšsēdētāju. Tas bija pirmais solis, kas sašķobīja Likuma par tiesu varu principu. Tam sekoja šis nolikums par Tieslietu ministriju, kur paredzēts, ka tā veic Augstākās tiesas pārraudzību.”

Norma par uzraudzību pār Augstāko tiesu no Tieslietu ministrijas nolikuma tika izslēgta ar 1995. gada 21. novembra grozījumiem.

Par dažu Latvijas Republikas Augstākās Tiesas plēnuma lēmumu atzīšanu par spēku zaudējušiem

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.4
1995. gada 29. maijā

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀ TIESA

Rīgā, Brīvības bulvarī 8 ind.226161

telefons 289434

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS

P L Ē N U M A

1995.gada 29. maija

L Ē M U M S Nr.4

Par dažu Latvijas Republikas Augstākās
Tiesas plēnuma lēmuma atzīšanu par
spēku zaudējušiem

Tā kā Latvijas Republikas likumdošanā notikušas ievērojamas izmaiņas un vairs nav spēkā daudzi agrāk pieņemtie likumdošanas akti, par spēku zaudējušiem ir atzīstami arī daži agrāk pieņemtie Latvijas Republikas Augstākās Tiesas plēnuma lēmumi.

Ievērojot teikto, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas plēnums

N O L Ē M J :

atzīt par spēku zaudējušiem šādus Latvijas Republikas Augstākās Tiesas plēnuma lēmumus:

1. 1965.gada 30.decembra plēnuma lēmumu Nr.5 "Par tiesu praksi Latvijas PSR Civilprocesa kodeksa piemērošanā"(ar grozījumiem, kas izdarīti ar 1988.gada 28.marta plēnuma lēmumu Nr.3);
2. 1970.gada 28.decembra plēnuma lēmumu Nr.7 "Par civillietu sagatavošanu iztiesāšanai"(ar grozījumiem, kas izdarīti ar 1988.gada 28.marta plēnuma lēmumu Nr.3);
3. 1978.gada 20.marta plēnuma lēmumu Nr.1 "Par Latvijas PSR Augstākās Tiesas darba rezultātiem 1977.gadā un uzdevumiem, kas izriet no PSRS Konstitūcijas" ;
4. 1979.gada 12.marta plēnuma lēmumu Nr.1 "Par tiesu praksi, piemērojot likumus par notiesāto nosacītu atbrīvošanu no brīvības atņemšanas vietām, obligāti iesaistot darbā, un par nosacīti no tiesāto un nosacīti atbrīvoto nosūtīšanu uz brīvības atņemšanas vietām " (ar grozījumiem, kas izdarīti ar

2.

1988.gada 27.jūnija plēnuma lēmumu Nr.5) ;

5. 1981.gada 26.oktobra plēnuma lēmumu Nr.6 "Par Latvijas PSR tiesu praksi likumu piemērošanā, kas nosaka materiālo un kriminālo atbildību par kolhoziem, padomju.saimniecībām un citiem lauksaimniecības uzņēmumiem nodarītajiem zaudējumiem lopu bojāejas vai iztrūkuma rezultātā " (ar grozījumiem,kas izdarīti ar 1988.gada 28.marta plēnuma lēmumu Nr.3);

6. 1982.gada 22.februāra plēnuma lēmumu Nr.2 "Par Latvijas PSR tiesu praksi lietās par ļaunprātīgu administratīvās uzraudzības noteikumu pārkāpšanu" ;

7. 1982.gada 28.jūnija plēnuma lēmumu Nr.3 "Par Latvijas PSR tiesu praksi, piemērojot likumu, kas paredz atbildību par pircēju un pasūtītāju apkrāpšanu";

8. 1982.gada 27.septembra plēnuma lēmumu Nr.5 "Par Latvijas PSR tiesu praksi, piemērojot likumus,kas paredz atbildību par spekulāciju" (ar grozījumiem, kas izdarīti ar 1984.gada 24.decembra plēnuma lēmumu Nr.6 un 1988.gada 27.jūnija plēnuma lēmumu Nr.5);

9. 1983.gada 12.decembra plēnuma lēmumu Nr.6 "Par tiesu praksi lietās par vecāku ļaunprātīgu izvairīšanos no tiesas noteikto līdzekļu maksāšanas bērnu uzturēšanai (alimentiem)" (ar grozījumiem,kas izdarīti ar 1988.gada 27.jūnija plēnuma lēmumu Nr.5);

10. 1984.gada 12.marta plēnuma lēmumu Nr.2 "Par republikas tiesu praksi, izskatot krimināllietas par nodarbošanos ar klaidonību vai ubagošanu, kā arī par cita veida parazītisku dzīvi, kas kvalificējama pēc Latvijas PSR KK 211.panta" (ar grozījumiem,kas izdarīti ar 1988.gada 28.marta plēnuma lēmumu Nr.2);

11. 1986.gada 12.maija plēnuma lēmumu Nr.1 " Par republikas tiesu uzdevumiem atbilstoši PSKP XXIV kongresa lēmumiem";

12. 1987.gada 23.marta plēnuma lēmumu Nr.1 " Par PSRS Augstākās Tiesas plēnuma 1986.gada 18.aprīļa lēmuma Nr.7"Par

3.

tiesu darbības pilnveidošanu tiesas spriešanā un likumības nostiprināšanā atbilstoši PSKP XXVII kongresa lēmumiem" un Latvijas PSR Augstākās Tiesas plēnuma lēmuma 1986.gada 12.maija lēmuma Nr.1 " Par republikas tiesu uzdevumiem atbilstoši PSKP XXVII kongresa un Latvijas KP XXIV kongresa lēmumiem "izpildes gaitu republikas tiesās";

13. 1987.gada 26.oktobra plēnuma lēmumu Nr.4 " Par Latvijas PSR tiesu praksi , piemērojot likumdošanu un PSRS Augstākās Tiesas plēnuma un Latvijas PSR Augstākās Tiesas plēnuma vadošos izskaidrojumus par noziegumu recidīva apkarošanu" ;

1988.gada 28.marta plēnuma lēmumu Nr.1 " Par republikas tiesu darbību tiesas spriešanā un darba pārkārtošanā 1987.gadā" ;

15. 1989.gada 27.marta plēnuma lēmumu Nr.1 "Par Latvijas PSR Augstākās Tiesas un tautas tiesu darba rezultātiem 1988.gadā un 1989.gada uzdevumiem" ;

16. 1989.gada 26.jūnija plēnuma lēmumu Nr.3 "Par Latvijas PSR tiesu praksi soda noteikšanas vispārīgo principu piemērošanā".

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
priekšsēdētājs

A.Gulāns

Plēnuma sekretāre,

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas
tiesnese

Z.Raupa

Par lēmumu

Latvijas Republikas likumdošanā un tiesību sistēmā bija notikušas ievērojamas izmaiņas, spēku bija zaudējuši daudzi agrāk pieņemtie normatīvie akti, Augstākās tiesas Plēnums par spēku zaudējušiem atzina arī vairākus agrāk pieņemtos Plēnuma lēmumus. Lēmums liecina, cik pakāpenisks bija Latvijas Republikas tiesību veidošanas un piemērošanas transformācijas process.

Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Senāta departamentu un tiesu palātu izveidošanu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.5
1995. gada 3. oktobrī

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀ TIESA

Brīvības bulvāris 34, Rīga, LV-1511

telefons 28943

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA

1995. gada 3. oktobra

l ē m u m s Nr.5

Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Senāta departamentu un tiesu palātu izveidošanu.

Izpildot Latvijas Republikas likuma "Par tiesu varu" 44. pantu un 50. pantu, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums
n o l ē m j:

1. Apstiprināt Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Senātu šādā tiesnešu sastāvā:

Civillietu departaments

Mārtiņš Dudelis
Imants Fridrihsons
Zigmants Gencs
Rolands Krauze
Roberts Namatēvs
Rita Saulīte
Ruta Zaķe
Māriete Zāģere

Krimināllietu departaments

Pāvels Gruzīņš
Ericis Jaunbelzējs
Astrīda Kazārova
Georgijs Kuzņecovs
Zaiga Raupa
Vilnis Vietnieks

2. Par Civillietu departamenta priekšsēdētāju ievēlēt Mārtiņu Dudeli.

Par Krimināllietu departamenta priekšsēdētāju ievēlēt Pāvelu Gruzīņu.

3. Apstiprināt Civillietu tiesu palātu šādā tiesnešu sastāvā:

Gunārs Aigars
Vanda Cīrule
Ojārs Druks-Jaunzemis
Raimonds Grāvelsiņš
Māriete Katlapa
Ausma Kalvāne
Ilgars Zīgfrīds Šepteris
Irēna Vinkšne
Aiva Zariņa

4. Apstiprināt Krimināllietu tiesu palātu šādā tiesnešu sastāvā:

Ivars Bičkovičs
Aija Branta
Voldemārs Čiževskis
Valda Eilande
Artūrs Freibergs
Nadežda Ramona Jansone
Ausma Keiša
Andrejs Lepse
Luka Lotko
Anita Nusberga
Leontīne Plūksna
Ludmila Poļakova
Valdis Salmiņš

5. Par Civillietu tiesu palātas priekšsēdētāju ievēlēt Gunāru Aigaru.

6. Par Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētāju ievēlēt Andreju Lepsi.

7. Par Augstākās Tiesas priekšsēdētāja vietniekiem ievēlēt Senāta Krimināllietu departamenta priekšsēdētāju Pāvelu Gruzīņu un Civillietu tiesu palātas priekšsēdētāju Gunāru Aigaru.

8. Neapspiešanas gadījumos Senāta viena departamenta tiesnešus var aizstāt ar cita departamenta tiesnešiem un vienas tiesu palātas tiesnešus - ar otras tiesu palātas tiesnešiem.

Latvijas Republikas Augstākās
Tiesas priekšsēdētājs

A. Gulāns

Plēnuma sekretāre,
Latvijas Republikas Augstākās
Tiesas Senāta tiesnese

Z. Raupa

Par Augstākās Tiesas Tiesu palātu un Senāta departamentu priekšsēdētāju kompetenci tiesas spriešanas organizēšanā

**LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.1
1996. gada 11. martā**

PAR AUGSTĀKĀS TIESAS TIESU PALĀTU UN
SENĀTA DEPARTAMENTU PRIEKŠSĒDĒTĀJU
KOMPETENCI TIESAS SPRIEŠANAS ORGANIZĒŠANĀ

1996.gada 11.marta
LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS
PLĒNUMA l ē m u m s Nr.1

Izpildot Latvijas Republikas likuma "Par tiesu varu" 44.panta un 50.panta prasības, Augstākās Tiesas plēnums ar savu 1995.gada 3.oktobra lēmumu Nr.5 apstiprinājis Senāta un Tiesu palātu sastāvus un ievēlējis Senāta departamentu un Tiesu palātu priekšsēdētājus.

Ņemot vērā, ka nav likuma par Latvijas Republikas Augstāko Tiesu, kur būtu noteikta Senāta departamenta un Tiesu palātu priekšsēdētāju kompetence tiesas spriešanas organizēšanā, ievērojot likuma "Par tiesu varu" 49.panta 3.pkt.,
Latvijas Republikas Augstākās Tiesas P l ē n u m s

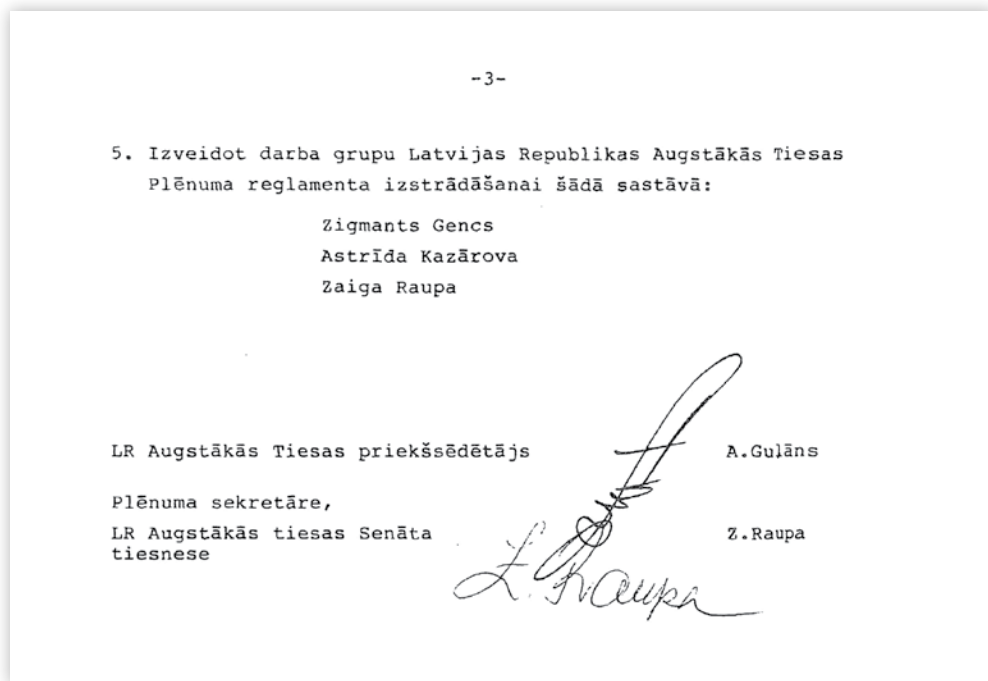
n o l ē m a :

1. Izskaidrot, ka Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Senāta departamentu priekšsēdētājiem un Tiesu palātu priekšsēdētājiem tiesas spriešanā ir visas tiesības un pienākumi, kādi likumdošanā paredzēti Augstākās Tiesas tiesnešiem.
2. Augstākās Tiesas Senāta departamenta priekšsēdētāji un Tiesu palātas priekšsēdētāji, vadoties no Latvijas Republikā spēkā esošajiem likumdošanas aktiem, savas kompetences ietvaros:
 - 2.1. Plāno, organizē un vada departamenta vai palātas darbu, tajā skaitā:
 - 2.1.1. konkrētās lietās nosaka tiesas sastāvu un uzdod vienam no tiesnešiem (senatoriem) referēt par izskatāmo lietu atbilstoši CPK un KPK normām;
 - 2.1.2. norīko tiesnešus par tiesas sēdes priekšsēdētājiem;
 - 2.1.3. koordinē lietu izskatīšanas dienas;

-2-

- 2.1.4. nepieciešamības gadījumos maina tiesas sastāvus, kā arī tiesnešus - referentus;
- 2.2. Organizē sūdzību, iesniegumu pārbaudi un apmeklētāju pieņemšanu;
- 2.3. Organizē tiesnešu profesionālās kvalifikācijas celšanu;
- 2.4. Koordinē ar Tieslietu ministriju tiesnešu iesaistīšanu ministrijas organizēto rajona (pilsētu) tiesu un apgabaltiesu revīzijās;
- 2.5. Izsaka departamenta vai palātas viedokli, izstrādājot atzinumus par likumprojektiem;
- 2.6. Dod rīkojumus, kuri neattiecas uz konkrētas lietas izskatīšanu, katram departamenta vai tiesu palātas tiesnesim un citiem pakļautībā esošajiem darbiniekiem;
- 2.7. Izsaka viedokli par departamentam vai palātai pakļauto darbinieku pieņemšanu un atbrīvošanu no darba, saskaņo darbinieku atvaļinājumu kārtību;
- 2.8. Iesniedz Augstākās Tiesas priekšsēdētājam priekšlikumus par tiesas darba pilnveidošanu, tiesnešu un tiesas darbinieku apbalvošanu vai disciplinārsodīšanu, kvalifikācijas klases piešķiršanu tiesnesim;
- 2.9. Realizē citus Augstākās Tiesas priekšsēdētāja noteiktos uzdevumus savas kompetences ietvaros.
3. Augstākās Tiesas Senāta departamentu priekšsēdētāji papildus 2.punktā minētajam:
 - 3.1. vada tiesu prakses pētīšanu un vispārināšanu, veic tiesu statistikas analīzi;
 - 3.2. organizē Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumu projektu izstrādāšanu.
4. Izveidot darba grupu priekšlikumu izstrādāšanai Augstākās Tiesas darbību nodrošinošo likuma normu pilnveidei šādā sastāvā:

Gunārs Aigars
Valda Eilande
Andrejs Lepse
Rita Saulīte
Aiva Zariņa

Par lēmumiem

Augstākās tiesas struktūras reorganizāciju un 1995. gada 3. oktobra lēmuma tapšanu atjaunotā Senāta 25 gadu pasākumā atcerējās un vērtēja bijušais Augstākās tiesas priekšsēdētājs Andris Gulāns: „1995. gada 3. oktobris nav tikai Senāta dibināšanas diena, šajā dienā tika dibināta arī Augstākās tiesas apelācijas instance ar divām tiesu palātām – Krimināllietu tiesu palātu un Civillietu tiesu palātu. Tiesneši, kas tajā laikā strādāja, faktiski tika sadalīti, domāju, demokrātiskā ceļā, atbilstoši likuma prasībām, senatoros un apelācijas instances tiesnešos. Līdz tam tiesneši strādāja vienā kolektīvā, bija pietiekami pazīstami un katrs zināja gan savas, gan arī kolēģu spējas. Pēc šī Augstākās tiesas Plēnuma lēmuma iznāk, ka vieni no tiesnešiem bija augstākas instances tiesneši, bet citi zemākas instances. Zem viena jumta Augstākajā tiesā faktiski tika izveidotas divas tiesu instances – apelācijas un kasācijas. Nevarētu teikt, ka tas bija vienots kolektīvs, kaut zināmā mērā tas tā bija. Tomēr lietu izskatīšanas ziņā apelācijas un kasācijas instances tiesneši bija nošķirti un veica darbu atsevišķi.

Likumos tika izdarīti attiecīgi grozījumi civilprocesā un kriminālpocesā. Jau bija izveidotas un uzsākušas darbu vismaz trīs apgabaltiesas, un atbilstoši likuma prasībām bija nepieciešams nodrošināt, lai būtu apelācijas un kasācijas instances. Augstākās tiesas tiesu palātas bija tikai apelācijas instance, bet apgabaltiesas, kā zināms, bija arī daļēji pirmā instance un arī apelācijas instance.

Lai pabeigtu šī reformas posma pēdējo daļu, tika sasaukts Augstākās tiesas Plēnums, kurā bija jāpasaka, kuri no 38 tiesnešiem strādās Civillietu departamentā, Krimināllietu departamentā, kuri attiecīgi tiesu palātās. Nedomāju, ka man kā Augstākās tiesas priekšsēdētājam tajā bija izšķiroša loma. Augstākajā tiesā jau pastāvēja iedalījums starp krimināllietu tiesnešiem un civillietu tiesnešiem, un šo kolēģiju vadītāji bija Pāvels Gruziņš un Mārtiņš Dudelis. Vienīgais, ko es kā tiesas priekšsēdētājs varēju, bija aicināt viņus par to domāt. Kolēģijās bija jau apmēram izsvērts, kuri tiesneši turpmāk strādās Senātā, kuri palātās. [...]

Augstākās tiesas tiesnešu kvalifikācijas līmenis bija ļoti augsts, atbilstošs tā laika iespējām un zināšanām, kādas bija iegūstamas. Vairums kolēģu, kas tika apstiprināti par senatoriem, domāju, bija zinoši, kvalificēti, ļoti godīgi un darbīgi cilvēki. Iespējams, toreiz kāds personīgi varēja justies nenovērtēts, ka viņa kandidatūra senatora amatam netika izvirzīta. Bet gribu piebilst, ka atšķirībā no mūsdienām, kad tāda procesa organizēšanai, protams, ir vajadzīgs konkurss, tam jābūt caurskatāmam, pietiekoši publiskam, apspriežot kandidātus, utt., tajā laikā nekas tāds nebija. Bet es neteiktu, ka rezultāts bija slikts. Rezultāts bija labs, jo tiesneši šī procesa norisei piegāja ļoti atbildīgi un ļoti objektīvi. Domāju, ka tie tiesneši, kas tika apstiprināti Senātā, bija ļoti augstas raudzes profesionāļi.

Negribu teikt, ka tiem, kas palika palātās, kvalifikācijas līmenis bija zemāks. Nē. Ja paskatās pēc gadiem, iespējams, Senātā tika apstiprināti pieredzējušākie tiesneši, izņemot Mārti Zāgeri, kura tajā laikā bija pietiekoši jauna priekš Senāta. Process noritēja, manuprāt, ļoti godīgi un vismaz iekšienē pietiekami atklāti un demokrātiski. Plēnumā par šiem visiem kandidātiem tika balsots, un nedomāju, ka balsojums bija formāls. Arī tie kolēģi, kas pēc tam strādāja palātās, vērtēja un balsoja.

Tas bija tāds laiks. Varbūt mēs šo jautājumu varējām risināt savādāk, bet es neredzu, ka būtu pieļauta kāda kļūda. Tas ir mans viedoklis.”¹

¹ Diskusija „Senatora personība”. Augstākās Tiesas Biļetens, Nr.21, 2020.

Par preses izdevumos publicēto tiesu varu diskreditējošo ziņu pārbaudi

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.8
1996. gada 29. oktobrī

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀ TIESA

Brīvības bulvāris 36, Rīga, LV - 1511 Tālr. 7020350, Fakss 7020351

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA

1996. gada 29. oktobra

L Ē M U M S Nr.8

Par preses izdevumos publicēto tiesu varu diskreditējošo ziņu pārbaudi

Latvijas Republikas presē vairākkārt publicēti materiāli, kas diskreditē tiesu varu.

Sakarā ar Satversmes tiesnešu vēlēšanām 1996. gada 23. oktobra laikrakstā "DIENA" publicēta Saeimas deputāta Jāņa Lagzdiņa intervijs, kurā norādīts uz tiesu sistēmas pērkamību, ietekmējamību un glēvulību.

1996. gada 22. augustā laikraksts "VAKARA ZIŅAS" publicējis interviu ar Juri Bojāru, kurš norādījis, ka ir precīzi zināmi vairāki tiesneši, kuri ņem kukuļus.

Šādās intervijās nav minēts neviens konkrēts fakts, bet gan nemotivēti apvainojumi adresēti visai tiesu sistēmai.

Atzīstot pamatotas un konstruktīvas kritikas nepieciešamību tiesu sistēmas pilnveidošanā un to, ka par tiesnešiem var strādāt augsti profesionāli, godīgi un principiāli juristi, Plēnums uzskata, ka nav pieļaujama tiesu varas vispārēja nopulgošana.

Nemot vērā, ka interviu saturs liecina, ka to autoriem var būt zināms par tādu faktu esamību, kas satur nozieguma pazīmes, Plēnums uzskata, ka nepieciešama šo ziņu pamatotības pārbaude.

Tāpēc Augstākās Tiesas Plēnums

N O L Ē M A :

aicināt Latvijas Ģenerālprokuratūru veikt pārbaudi preses materiālos minēto apstākļu noskaidrošanai.

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs

A. Guļāns

Plēnuma sekretāre,

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas senatore

Z. Raupa

Par lēmumu

1996. gadā bija izveidota Satversmes tiesa un, lai tā sāktu darbu, bija jāievēlē septiņi Satversmes tiesas tiesneši. Divus no Satversmes tiesas tiesneša amata kandidātiem Saeimas balsojumam bija jāizvirza Augstākās tiesas Plēnumam. 1996. gada 19. septembrī Plēnums izvirzīja Augstākās tiesas tiesnesi Andreju Lepsi un Bauskas rajona tiesas priekšsēdētāju Ilzi Skultāni. Taču Saeimas balsojumā izvirzītie kandidāti nesaņēma ievēlēšanai nepieciešamo balsu skaitu.

Partijas „Latvijas ceļš” deputāts Jānis Lagzdiņš laikrakstam „Diena” pēc balsojuma sacīja: „Deputātu balsojums atspoguļo tautas noskaņojumu par tiesu sistēmas aizvien lielāku ietekmējamību, pērkamību un tiesnešu glēvulību. Pie manis ir bijuši vairāki kolēģi juristi, kas par lielu kļūdu uzskata to, ka tiesneši tiek vēlēti uz mūžu un viņiem ir visvarenības un nesodāmības izjūta.”¹

„Diena” ziņo, ka pēc pirmā balsojuma valdību veidojošo frakciju pārstāvji ir vienojušies par frakciju obligāto balsojumu atbalstam Augstākās tiesas Plēnuma ieteikto kandidātu ievēlēšanai Satversmes tiesā. Uz Sadarbības padomes sēdi uzaicināts Augstākās tiesas priekšsēdētājs Andris Guļāns.

Augstākās tiesas Plēnums 29. oktobrī atkārtoti par Satversmes tiesneša amata kandidātiem izvirzīja Andreju Lepsi un Ilzi Skultāni. 14. novembrī Saeima abus kandidātus ievēlēja par Satversmes tiesas tiesnešiem.

¹ I. Egle. Sadarbības padome grib panākt ātrāku Satversmes tiesas darbības sākšanu. Diena, 23.10.1996.

I. Egle. Vai arī tiesneši ņem kukuļus? Latvija Amerikā, 30.11.1996.

Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas darbu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.1
1997. gada 11. februārī

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀ TIESA

Brīvības bulvāris 36, Rīga, LV - 1511 Tālr. 7020350, Fakss 7020351

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma

L Ē M U M S Nr.1

Rīgā,

1997.gada 11.februārī

Par Latvijas Republikas
Augstākās Tiesas tiesnešu kvalifikācijas
kolēģijas darbu

Noklausījies Augstākās Tiesas tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas priekšsēdētāja R.Namatēva ziņojumu par kolēģijas darbu atskaites periodā un konstatējis, ka kolēģija iesniegtos materiālus izskatījusi atbilstoši Latvijas Republikas likumam "Par tiesu varu" un nolikumam "Par Latvijas Republikas tiesu tiesnešu kvalifikācijas kolēģijām",
Augstākās Tiesas Plēnums

n o l ē m a :

Pieņemt zināšanai R.Namatēva ziņojumu par Augstākās Tiesas tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas darbu.

Latvijas Republikas
Augstākās Tiesas priekšsēdētājs

A.Guļāns

Plēnuma sekretāre,
Latvijas Republikas
Augstākās Tiesas senatore

[Signature]
[Signature]
Z.Raupa

Par lēmumu

Saskaņā ar likumu „Par tiesu varu” katrai tiesu instancei bija sava Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija – tiesnešu pašpārvaldes institūcija, kuras uzdevums bija nostiprināt tiesnešu profesionālo neatkarību. Augstākās tiesas tiesnešu kvalifikācijas kolēģiju ievēlēja Augstākās tiesas Plēnums no Augstākās tiesas tiesnešu vidus.

Augstākās tiesas tiesnešu kvalifikācijas kolēģija novērtēja pirmo reizi izvirzītā kandidāta sagatavotību tiesneša amatam un pieņēma tiesneša kandidāta kvalifikācijas eksāmenu, deva atzinumu par Augstākās tiesas tiesnešu kandidatūrām, atestēja tiesnešus un izteica priekšlikumus par kvalifikācijas klases piešķiršanu, likumā noteiktajos gadījumos deva atzinumu par Augstākās tiesas tiesneša atbrīvošanu vai atlaišanu no amata, izskatīja Augstākās tiesas tiesnešu disciplinārlietas, kā arī izskatīja sūdzības par apgabaltiesu tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas lēmumiem. Augstākās tiesas tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas lēmums bija galīgs.

Ar 1998. gada 15. oktobra grozījumiem likumā „Par tiesu varu” šī kārtība tika mainīta, nosakot, ka visām tiesu instancēm ir kopīga Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija, ko ievēl Tiesnešu konference.

Par Latvijas Republikas Augstākās tiesas kompetenci, piemērojot Prokuratūras likuma 41.3 pantu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.1
2000. gada 10. janvārī

Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma lēmums Nr. 1

Rīgā, 2000. gada 10. janvārī

“Par Latvijas Republikas Augstākās tiesas kompetenci, piemērojot Prokuratūras likuma 41. 3 pantu”

Noklausījis un apspriedis Augstākās tiesas priekšsēdētāja A. Guļāna ziņojumu, plēnums

konstatē :

Augstākās tiesas priekšsēdētājs saņēmis no Latvijas Republikas Saeimas parlamentārās izmeklēšanas komisijas, kas izveidota, lai noskaidrotu faktus par publisku un privātu institūciju amatpersonu saistību ar noziegumu izdarīšanu (pedofilija), atkārtotu uzaicinājumu ierasties uz šīs komisijas sēdi, lai izrunātu, apspriestu un saskaņotu jautājumus, kas saistīti ar ģenerālprokurora darbības pārbaudes procedūras iespējamību un šīs pārbaudes iespējamajiem termiņiem un norises gaitu.

Saskaņā ar Prokuratūras likuma 41.3 pantu Saeima ģenerālprokuroru no amata var atlaist, ja Augstākās tiesas priekšsēdētāja īpaši pilnvarots tiesnesis, veicot pārbaudi, konstatējis kādu no šā likuma 41.1 pantā minētajiem atļaušanas pamatiem un par to atzinumu devis Augstākās tiesas plēnums.

Saeimas parlamentārās izmeklēšanas komisijas uzdevumi saskaņā ar Saeimas 1999. gada 7. oktobra paziņojumu ir sagatavot priekšlikumus nepilngadīgo personu (bērnu) tiesību aizsardzībai, tai skaitā cietušo un liecinieku aizsardzībai, policijas, prokuratūras un tiesu iestāžu darbības uzlabošanai bērnu tiesību aizsardzībā un līdz 2000. gada 15. februārim sniegt komisijas darba apkopojuma ziņojumu Saeimā.

No Saeimas parlamentārās izmeklēšanas komisijas uzaicinājuma izriet, ka Augstākās tiesas priekšsēdētājam jautājumi, kas saistīti ar ģenerālprokurora darbības pārbaudes procedūras iespējamību un tās iespējamajiem termiņiem un norises gaitu, jāapspriež un jāaskaņo ar komisiju. Ņemot vērā to, ka Augstākā tiesa ir ģenerālprokurora atļaušanas procesa virzītājs, plēnums uzskata par nepieciešamu izskaidrot par Prokuratūras likuma 41.3 panta piemērošanu un Augstākās tiesas kompetenci, izpildot šo likuma normu.

Ņemot vērā minēto un saskaņā ar likuma “Par tiesu varu” 49. panta otro daļu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnums

nolemj izskaidrot:

1. Jautājuma izlemšana par pārbaudes ierosināšanu, aktu pārbaude un atzinuma došana saskaņā ar Prokuratūras likuma 41.3 pantu ir tiesu varas kompetence.

2. Saskaņā ar Prokuratūras likuma 41.3 pantu pārbaudi jautājumā par ģenerālprokurora atļaušanu var ierosināt Augstākās tiesas priekšsēdētājs pēc savas iniciatīvas vai pēc vienas trešdaļas Saeimas deputātu pieprasījuma.

3. Pieņemis lēmumu par pārbaudes ierosināšanu, Augstākās tiesas priekšsēdētājs pilnvaro vienu no Augstākās tiesas tiesnešiem veikt pārbaudi par konkrētiem, pieprasījumā minētiem pārkāpuma faktiem (faktu), lai noskaidrotu, vai atbilstoši Prokuratūras likuma 41.1 pantam ir pamats ģenerālprokurora atļaušanai.

4. Ja pārbaudes rezultātā ir konstatēts ģenerālprokurora atļaušanas pamats, tad Augstākās tiesas priekšsēdētājs sastāda atzinumu, kuru kopā ar Augstākās tiesas plēnuma atzinumu nosūta Saeimai.

5. Saskaņā ar ANO Ģenerālās asamblejas 1985. gada 13. decembra rezolūciju Nr. 40/146, Satversmes 83. pantu, likuma “Par tiesu varu” 10. un 11. pantu tiesneši ir neatkarīgi un vienīgi likumam padoti un ikvienam ir pienākums respektēt un ievērot tiesu neatkarību un tiesnešu neaizskaramību. Tiesneši ir neatkarīgi un neaizskarami, arī lemjot par ģenerālprokurora atļaušanas pamatotību.

Lai izvairītos no tiešas vai netiešas ietekmēšanas un ietekmējamības šķietamības un nodrošinātu objektivitāti ģenerālprokurora iespējamās atļaušanas procedūrā, kā arī ievērotu likumā noteikto tiesu varas neatkarības principu, nevienam no Augstākās tiesas plēnuma locekļiem (tiesnešiem) nav tiesīgs piedalīties šā jautājuma sagatavošanā un apspriešanā, pirms nav pieņemts lēmums par pārbaudes ierosināšanu. Tas tāpat attiecas uz Augstākās tiesas priekšsēdētāju, kurš arī ir tiesnesis un plēnuma loceklis.

6. Prokuratūras likums un citi normatīvie akti neparedz tiesnešiem tiesības vai pienākumu veikt darbības prokuratūras iestāžu, tai skaitā Ģenerālprokuratūras, vispārējās pārbaudēs. Šādu pienākuma uzlikšana Augstākajai tiesai atzīstama par neatbilstošu spēkā esošajiem likumiem.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs

A. Guļāns

Plēnuma sekretāre

V. Eilande

Par lēmumu

1999. gada 30. septembrī Saeima pēc frakcijas „Latvijas ceļš” iniciatīvas izveidoja parlamentāro izmeklēšanas komisiju, lai noskaidrotu faktus par publisku un privātu institūciju amatpersonu saistību ar noziegumu izdarīšanu (pedofiliju). Tas notika saistībā ar ierosināto krimināllietu par modeļu aģentūras „Logosa centrs” noziedzīgajām darbībām un aizdomām par iespējamu augstu amatpersonu līdzdalību tajās.

Pamatojoties uz Komisijas starpziņojumu, 1999. gada decembrī Augstākās tiesas priekšsēdētājam tika nosūtīti divi Saeimas deputātu parakstīti pieprasījumi norīkot īpaši pilnvarotu Augstākās tiesas tiesnesi ģenerālprokurora Jāņa Skrastiņa darbības pārbaudei. Augstākās tiesas priekšsēdētājs pieteikumus noraidīja, jo tie neatbilda Prokuratūras likumā noteiktajām prasībām. Parlamentārās izmeklēšanas komisija aicināja Augstākās tiesas priekšsēdētāju uz savām sēdēm, un kā atbilde tam tapa Augstākās tiesas Plēnuma lēmums.

Plēnuma lēmumu Augstākās tiesas priekšsēdētājs Andris Guļāns personīgi nodeva Saeimas priekšsēdētājam Jānim Straumem un informēja par savu nostāju attiecībā uz parlamentārās izmeklēšanas komisijas uzaicinājumu apspriest iespējamo ģenerālprokurora darbības pārbaudi.

„Man nav tiesības piedalīties šī jautājuma sagatavošanā un apspriešanā ar izmeklēšanas komisiju, lai izvairītos no ietekmēšanas un nodrošinātu objektivitāti ģenerālprokurora iespējamās atļaušanas procedūrā,” teica Augstākās tiesas priekšsēdētājs, uzsverot, ka „konkrētajā gadījumā nav strīds par Prokuratūras likuma attiecīgo normu dažādu tulkošanu, bet gan precīza šī likuma 41.³ panta ievērošana. Tas ir ne tikai Augstākās tiesas priekšsēdētāja, bet arī attiecīgo deputātu pienākums”. Sarunas noslēgumā A. Guļāns apliecināja: ja Augstākā tiesa saņems deputātu pieprasījumu atbilstoši Prokuratūras likuma 41.³ panta prasībām, viņš kā Augstākās tiesas priekšsēdētājs precīzi izpildīs savā kompetencē esošos jautājumus, lai uzsāktu ģenerālprokurora darbības pārbaudi.¹

2000. gada 27. janvārī Augstākās tiesas priekšsēdētājam tika nosūtīts 57 deputātu parakstīts pieprasījums ierosināt ģenerālprokurora darbības pārbaudi. Pārbaudi Augstākās tiesas priekšsēdētājs ierosināja un pilnvaroja tās veikšanai Augstākās tiesas senatoru Voldemāru Čiževski. Pārbaudē netika konstatēts pamats ģenerālprokurora atļaušanai.²

Lietas pārbaudes laikā Jānis Skrastiņš pats bija paziņojis par atkāpšanos no ģenerālprokurora amata.³

¹ Par Saeimas priekšsēdētāja un Augstākās tiesas priekšsēdētāja tikšanos. Latvijas Vēstnesis, 12.01.2000.

² Parlamentārās izmeklēšanas komisijas darba apkopojuma ziņojums. Latvijas Vēstnesis, 14.04.2000.

³ Skrastiņa darbībā likumpārkāpumus neatklāj. Delfi, 31.03.2000.

Par Senāta Administratīvo lietu departamenta senatoru apstiprināšanu un Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja ievēlēšanu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.1
2004. gada 6. februārī

Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma

2004. gada 6. februāra

lēmums Nr. 1

Par Senāta Administratīvo lietu departamenta
senatoru apstiprināšanu un Senāta Administratīvo
lietu departamenta priekšsēdētāja ievēlēšanu

Augstākās tiesas plēnums **n o l e m j :**

1. Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 44. panta otro daļu:

1.1. apstiprināt par Senāta Administratīvo lietu departamenta senatoriem Augstākās tiesas tiesneses Jautrīti Briedi, Ilzi Skultāni un Guntu Višņakovu;

1.2. ievēlēt par Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāju Administratīvo lietu departamenta senatoru Valerijanu Jonikānu;

2. Senāta Administratīvo lietu departamenta, Civillietu departamenta un Krimināllietu departamenta senatori nepieciešamības gadījumā lietu izskatīšanā var savstarpēji aizstāt cits citu.

Augstākās tiesas plēnuma
priekšsēdētājs

A. Guļāns

Plēnuma sekretāre,
senatore

V. Eilande

Par lēmumu

Šis lēmums uzskatāms par Senāta Administratīvo lietu departamenta izveidošanas dienu.

Pirmos Administratīvo lietu departamenta senatorus Ilgaru Zigfrīdu Šepteru un Ojāru Druku-Jaunzemi Plēnums bija apstiprinājis jau 1999. gada 19. martā, taču ar nosacījumu, ka līdz Senāta Administratīvo lietu departamenta pilnīgai izveidošanai senatori strādā Civillietu departamentā.

Kad 2001. gadā pieņēma Administratīvā procesa likumu, kam spēkā bija jāsākoties 2004. gada 1. februārī, tika veidotas administratīvās tiesas, un darbu bija jāsāk arī Administratīvo lietu departamentam Senātā. Senatori Šepteris un Druks-Jaunzemis vēlējās turpināt darbu Civillietu departamentā. Savukārt par Administratīvo lietu departamenta senatoriem Plēnums apstiprināja Civillietu tiesu palātas tiesnešus Valerijanu Jonikānu un Edīti Vernušu, kuru uzdevums bija sagatavot lietas, kas būs jāskata pēc likuma spēkā stāšanās. Darbu departaments varēja sākt tikai 2004. gada 6. februārī, kad Plēnums apstiprināja vēl trīs senatores – Ilzi Skultāni, kura bija piekritusi atstāt Satversmes tiesas tiesneša amatu un kļūt par senatori, kā arī Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes pasniedzēju Jautrīti Briedi un Saeimas Juridiskā biroja konsultanti Guntu Višņakovu. Viņas iepriekš nebija strādājušas par tiesnešiem, bet bija juristu sabiedrībā atzītas speciālistes, piedalījušās Administratīvā procesa likuma izstrādāšanā. Par departamenta priekšsēdētāju Plēnums ievēlēja senatoru Valerijanu Jonikānu.

No bijušā Augstākās tiesas priekšsēdētāja Andra Guļāna intervijas žurnālā „Jurista Vārds” galvenajai redaktorei Dinai Gailītei.¹

Interesants pavērsiens noteikti bija administratīvo tiesu izveide Latvijā. Līdz ar to 2004. gadā veidojās arī Administratīvo lietu departaments. Kā tapa šis tiesnešu kolektīvs? Kā viņi iekļāvās Augstākās tiesas sastāvā? [..]

[..] Kādam varbūt arī tā likās – ka viņi ir pārdroši vai nesaprotami. Bet, manuprāt, Administratīvo lietu departamenta izveidošana ir veiksmes stāsts. Departaments tika izveidots pilnīgi no jauna. Sākotnēji tur strādāja tikai divi tiesneši ar iepriekšēju pieredzi – Valerijans Jonikāns un Edīte Vernuša, abi civilisti. Varbūt tas bija arī zināmā mērā apzināti, lai uzturētu tiesas garu, it īpaši Jonikāna kungs, kas ir ļoti prasīgs, pedantisks un zinošs jurists. Departamenta pamatos viņš daudz ko ielika, kas saglabājies arī tagad. Manuprāt, mums izdevās izveidot šī departamenta tiesnešu kolektīvu, kaut gan daudzi brīnījās, ka tie, kas tur sāka strādāt, agrāk nav bijuši tiesneši un kā viņi varēs tikt galā ar saviem pienākumiem. Pat man likās, ka tas būs grūti. Bet šodien redzam, ka šie tiesneši ļoti labi dara savu darbu un tas ir ļoti talantīgs kolektīvs.[..]

¹ Mēs pamazām kļuvām par īstiem tiesnešiem. Jurista Vārds, 23.08.2022.

Par darba grupas izveidošanu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.5
2007. gada 17. septembrī

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀ TIESA

Brīvības bulvāris 36
Rīga
LV-1511

PLĒNUMS

Tālr.: 7020 395
Fakss: 7020 351
E-pasts: at@at.gov.lv

17. 09. 2007.

Rīgā

Lēmums Nr.5

Par darba grupas izveidošanu

Noklausījies ģenerālprokurora informāciju, Augstākās tiesas priekšsēdētāja ziņojumu un debatēs paustos tiesnešu viedokļus, plēnums konstatē, ka publiskajā telpā ir parādījusies informācija, kura rada šaubas par tiesu neatkarību un tiesnešu godīgumu, tajā skaitā, arī Augstākajā tiesā.

Lai izvērtētu šo informāciju un tiesnešu rīcības atbilstību ētikas normām, plēnums

nolēma

1. Izveidot darba grupu 5 tiesnešu sastāvā: senatori Roberts Namatēvs, Voldemārs Čiževskis, Normunds Salenieks un tiesneši Aivars Keišs, Eduards Pupovs.
2. Darba grupas vadītāju ievēlēt darba grupas pirmajā sanāksmē.
3. Uzdot darba grupai
 - 1) pieprasīt no Ģenerālprokuratūras informāciju par iespējamām telefonsarunām starp advokātiem un Augstākās tiesas tiesnešiem;
 - 2) uzklauzīt iespējamajās sarunās iesaistīto Augstākās tiesas tiesnešu paskaidrojumus;
 - 3) izanalizēt saņemto informāciju un citus pieejamos materiālus par tiesnešu rīcības atbilstību ētikas normām.
4. Darba grupai līdz 2007. gada 1. decembrim sagatavot pārskatu (ziņojumu) par apkopoto informāciju un situācijas analīzi.

Priekšsēdētājs

A. Guļāns

Plēnuma sekretāre

V. Eilande

Par lēmumu

2007. gadā Latvijas tiesu sistēma piedzīvoja reputācijas satricinājumu saistībā ar laikā no 1998. līdz 2000. gadam nelegāli noklausītām advokāta Andra Grūtupa telefonsarunām ar tiesnešiem. Sarunu pārveidotie atšifrējumi tika publicēti grāmatā „Tiesāšanās kā ķēķis” un radīja aizdomas par nopietniem ētikas normu, tiesneša neitralitātes un pat likuma pārkāpumiem atsevišķu tiesnešu darbā.

Ģenerālprokuratūra izveidoja īpašu prokuroru darba grupu telefonsarunu pārbaudei, Saeima izveidoja parlamentāro izmeklēšanas komisiju sakarā ar iespējamu pretlikumīgu un neētisku rīcību tieslietu sistēmā. Šis jautājums bija arī Augstākās tiesas Plēnuma darba kārtībā.

Pēc plašām debatēm ar balsu vairākumu Augstākās tiesas Plēnums izveidoja darba grupu, kas strādās paralēli ģenerālprokuratūrai un izvērtēs to Augstākās tiesas tiesnešu rīcības ētiku, kuri, iespējams, iesaistīti telefonsarunu noklausīšanās skandālā. Preses konferencē pēc Plēnuma Augstākās tiesas priekšsēdētājs Andris Guļāns atzina, ka jau tas vien vērtējams kā rezultāts, ka šāda darba grupa vispār izveidota, jo tiesnešu vidū nav vienprātības par publiskoto telefonsarunu atšifrējumu statusu un tā izvērtēšanas nepieciešamību. Augstākās tiesas priekšsēdētājs, rosinot izveidot darba grupu, uzskatīja, ka rezonanse, ko izraisījušas publiskotās telefonsarunas, ir nopietns fakts, ko nedrīkst ignorēt. Iespējamās telefonsarunās figurē vairāk nekā trešās daļas Augstākās tiesas tiesnešu vārdi, Ģenerālprokuratūra lūgusi sniegt atzinumu par 13 Augstākajā tiesā izskatītām civillietām. „Tas ir pamatīgi iedragājis Augstākās tiesas autoritāti. Tādēļ nav pieļaujama bezdarbība. Ģenerālprokuratūra pārbauda iespējamās kriminālnodarījumus tiesnešu rīcībā, savukārt darba grupa vērtētu iespējamās tiesnešu ētikas pārkāpumus. Tiesnešiem ir jādod iespēja paskaidrot savu rīcību, kolēģiem to izvērtēt un Augstākajai tiesai jāizsaka savs atzinums par iespējamajiem tiesnešu ētikas normu pārkāpumiem, negaidot ģenerālprokuratūras atzinumu,” uzskatīja Augstākās tiesas priekšsēdētājs. Andris Guļāns uzsvēra, ka sadarbība ar darba grupu nevienam tiesnesim nebūs obligāta, taču arī nevēlēšanās sadarboties norādīs noteiktu pozīciju, kas prasīs argumentāciju.¹

Savukārt tieslietu ministrs Gaidis Bērziņš, uzrunājot tiesnešus Plēnumā, sacīja: „Neskatoties uz to, ka nepieciešams gan no tiesiskā, gan ētiskā aspekta rūpīgi izvērtēt grāmatā „Tiesāšanās kā ķēķis” atrodamo informāciju, šobrīd tiesnešiem ir jāatbild sabiedrībai uz jautājumu – vai šobrīd ir iespējamas šajā grāmatā aprakstītās situācijas [..]. Svarīgāk par 7–9 gadus veciem notikumiem sabiedrībai ir zināt, cik šobrīd svarīgi tiesnešiem ir profesionālās ētikas principi. Šī ir vēsts, ko vēlos sagaidīt no tiesnešiem, un tas varēs būt par pamatu uzticības atgūšanai Latvijas tiesu varai.”²

¹ Plēnums izveido darba grupu iespējamo tiesnešu ētikas pārkāpumu izvērtēšanai. www.at.gov.lv, 18.07.2007.

² Par tieslietu ministra piedalīšanos Augstākās tiesas tiesnešu plēnumā. Latvijas Vēstnesis, 18.08.2007.

Par ētikas normu pārkāpumiem tiesnešu rīcībā

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.8
2007. gada 19. decembrī

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀ TIESA

Brīvības bulvāris 36
Rīga
LV-1511

PLĒNUMS

Tālr.: 7020 395
Fakss: 7020 351
E-pasts: at@at.gov.lv

19. 12. 2007.

Rīgā

Lēmums Nr.8

Par ētikas normu pārkāpumiem tiesnešu rīcībā

Apspiežot 2007.gada 17.septembrī izveidotās darba grupas ziņojumu par ētikas normu pārkāpumiem tiesnešu rīcībā un Ģenerālprokuratūras atzinumu par pārbaudes rezultātiem, uzklusot plēnumā paustos viedokļus un ņemot vērā 2007.gada 2.novembra Latvijas Republikas tiesnešu konferences rezolūciju, Augstākās tiesas plēnums

nolēma

1. nosodīt Augstākās tiesas tiesnešu rīcību, kurā saskatāmi tiesnešu ētikas pārkāpumi;
2. publiskot Augstākās tiesas plēnuma izveidotās darba grupas ziņojumu bez tiesnešu paskaidrojumiem tai un senatora Z.Genca viedokli;
3. aicināt visus tiesnešus ar savu rīcību stiprināt tiesas neatkarību un objektivitāti, sabiedrības uzticēšanos tiesām.

Priekšsēdētājs

A. Guļāns

Plēnuma sekretāre

V. Eilande

Darba grupas ziņojums

30.11.2007.

Augstākās tiesas plēnumam

Rīgā

ZIŅOJUMS*Par ētikas normu pārkāpumiem tiesnešu rīcībā*

[1] 2007. gada 17. septembrī Augstākās tiesas plēnums izveidoja darba grupu piecu tiesnešu sastāvā (senatori Roberts Namatēvs, Voldemārs Čiževskis, Normunds Salenieks un tiesneši Aivars Keihs un Eduards Pupovs), lai izvērtētu to Augstākās tiesas tiesnešu rīcības ētiku, kuri, iespējams, iesaistīti telefonsarunu noklausīšanās skandālā, kas rada šaubas par tiesu neatkarību un tiesnešu godīgumu.

[2] Izveidotajai darba grupai ar minēto plēnuma lēmumu tika uzdots:

[2.1] pieprasīt no Ģenerālprokuratūras informāciju par iespējamām telefonsarunām starp advokātiem un Augstākās tiesas tiesnešiem;

[2.2] uzklaut iespējamajās sarunās iesaistīto Augstākās tiesas tiesnešu paskaidrojumus;

[2.3] izanalizēt saņemto informāciju un citus pieejamos materiālus par tiesnešu rīcības atbilstību ētikas normām;

[2.4] līdz 2007. gada 1. decembrim sagatavot pārskatu (ziņojumu) par apkopoto informāciju un situācijas analīzi.

[3] Izpildot plēnuma lēmumā uzdoto, 2007. gada 21. septembrī darba grupa nosūtīja informācijas pieprasījumu Ģenerālprokuratūrai par iespējamajām telefonsarunām starp advokātiem un Augstākās tiesas tiesnešiem.

2007. gada 8. oktobrī no Ģenerālprokuratūras tika saņemtas iespējamo telefonsarunu izdruku kopijas krievu valodā.

2007. gada 17. oktobrī saņemta Drošības policijas analīze par zvērināta advokāta A. Grūtupa vadītā biroja stacionāro telefonu izejošajiem un ienākošajiem zvaniem. Bez tam no Ģenerālprokuratūras saņemti arī īsi tiesnešu paskaidrojumu atreferējumi, kuri sniegti prokuratūrā tās pārbaudes laikā.

[4] Darba grupa iespēju robežās ir iepazinusi ar atsevišķu Eiropas valstu praksī tiesnešu ētikas jautājumos un secinājusi, ka dažādās valstīs tā ir atšķirīga. Valstīs ar spēcīgām demokrātijas tradīcijām tiesneša kontakti ar advokātu pa telefonu vai citā veidā netiek atzīti par tādiem, kas paši par sevi var apdraudēt tiesneša neatkarību un objektivitāti, savukārt valstīs, kurās demokrātijas tradīcijas vēl nav izkoptas, jo sevišķi Austrumeiropas valstīs, tiesnešu privāti kontakti ar advokātiem tiek uzverti ar aizdomām par iespējamu tiesnešu ietekmējamību.

[5] (*Netiek publiskots saskaņā ar Augstākās tiesas 2007. gada 19. decembra plēnuma lēmumu Nr.8).*

[6] (*Netiek publiskots saskaņā ar Augstākās tiesas 2007. gada 19. decembra plēnuma lēmumu Nr.8).*

[7] Kā norādīts zinātniskajā literatūrā, ētika ir mācība par morāli, tās būtību, dabu un struktūru, rašanās un attīstības likumsakarībām, vietu citu sabiedrisko attiecību sistēmā (Кобликов А.С. Юридическая этика: учебник для вузов. 3-е издание. М.: Норма, 2007, 9., 10. lpp.). Savukārt profesionālā ētika ir specifisks noteiktas profesijas pārstāvju morāles normu kodekss. Juridiskā ētika ir profesionālās ētikas veids, kas nosaka juridisko profesiju pārstāvju uzvedības noteikumus (morāles normas) viņu profesionālajā darbībā un ārpus tās. Juridiskā ētika veicina juridisko profesiju pārstāvju apziņas un uzskatu pareizu veidošanos, virza uz morāles normu ievērošanu, taisnīguma nodrošināšanu, cilvēku tiesību, brīvību, cieņas un goda aizsardzību, kā arī uz sava goda un reputācijas sargāšanu. Tiesnešu ētika ir tiesnešu uzvedības noteikumu (morāles normu) kopums. (Sk. Кобликов А.С. Юридическая этика: учебник для вузов. 3-е издание. М.: Норма, 2007, 23., 30., 31. lpp.).

Attiecībā uz tiesnešu ētiku zinātniskajā literatūrā cita starpā norādīts, ka tiesnesim ir jāizvairās no visa tā, kas var mazināt tiesu varas autoritāti. Tiesnesis nav tiesīgs nodarīt kaitējumu tiesu varas prestižam savu vai citu personu interešu vadīts. Tiesneša darbības atbilstība augstām tikumiskām prasībām un viņa pozitīvās morāles īpašības ir nepieciešamie priekšnoteikumi, lai sabiedrība varētu uzticēties tiesu varai. Tieši tiesas un tiesnešu taisnīgums ir tas, kas nodrošina tiesu varas autoritāti, tiesnešu prestižu, un viņu kā objektīvu un neietekmējamu likuma kalpu reputāciju (Sk. Кобликов А.С. Юридическая этика: учебник для вузов. 3-е издание. М.: Норма, 2007, 159., 160. lpp.).

Tiesneša darbība ārpus tiesneša pienākumu pildīšanas nedrīkst radīt šaubas par viņa objektivitāti, taisnīgumu un neuzpērkamību (Кобликов А.С. Юридическая этика: учебник для вузов. 3-е издание. М.: Норма, 2007, 164. lpp.).

Universālās Tiesnešu hartas, kas apstiprināta 1999. gada 17. novembrī Taipejā, 5. pants noteic, ka, pildot savus pienākumus, tiesnesim jābūt un arī jāizskatās objektīvam (The Universal Charter of the Judge, Taipei, November 17, 1999).

ANO Rezolūcija 2006/23 tiesu varas uzvedības pamatprincipu stiprināšanai paredz, ka savu amata pienākumu izpildē un tādu lēmumu pieņemšanā, kas tiesnesim jāpieņem patstāvīgi, tiesnesim jābūt neatkarīgam no saviem kolēģiem juridiskajā profesijā. Tiesnesim jāizrāda un jāveicina augsti juridiskās uzvedības standarti, lai veicinātu sabiedrības uzticību tiesu varai, kam ir būtiska nozīme tiesu varas neatkarības uzturēšanā. Tiesnesim jārīkojas tā, lai iespēju robežās samazinātu tādu situāciju skaitu, kurās tiesnesis ir spiests atstatīt sevi no lietas izskatīšanas. Veidojot personiskas attiecības ar juridiskās profesijas pārstāvjiem,

tiesnesim jāizvairās no tādām situācijām, kuras var dot pamatu aizdomām par īpašas labvēlības izrādīšanu kādam no lietas dalībniekiem vai ieinteresētību lietas iznākumā (ECOSOC 2006/23 Strengthening basic principles of judicial conduct).

[8] Latvijas Republikas tiesnešu konferencē 1995. gada 20. aprīlī tika pieņemts Latvijas tiesnešu ētikas kodekss. Darba grupas uzdevums ir izvērtēt, vai šā ziņojuma 5. punktā norādītie tiesneši saistībā ar iepriekš minētajām iespējamām telefonsarunām nav pārkāpuši šajā kodeksā minētās ētikas normas.

[9] 2007. gada 2. novembra tiesnešu konferencē, apspriežot izveidojušos situāciju saistībā ar publiskotajām tiesnešu un advokātu iespējamajām telefonsarunām, tika pieņemta rezolūcijā, kurā atzīts, ka:

- 1) demokrātiskā valstī ir svarīgi, ka sabiedrība uzticas tiesām;
- 2) tiesnesim ir jābūt ārpus jebkurām aizdomām par viņa neatkarību un objektivitāti. Ar savu uzvedību katram, kas pilda tiesneša amatu, ir jāvairo uzticība tiesu varai;
- 3) neatkarīga un objektīva tiesu vara ir apdraudēta, ja šīs varas nesēji – tiesneši – nav neatkarīgi un objektīvi, bet dažādu iemeslu dēļ kļūst ietekmējami. Tādējādi tiek aizskartas personu tiesības uz taisnīgu tiesu, kas garantētas Latvijas Republikas Satversmes 92. pantā;
- 4) demokrātiskā sabiedrībā tiesas, tāpat kā likumdevējvara un izpildvara, ir pakļautas sabiedrības uzraudzībai;
- 5) tiesiskā valstī nav pieļaujama un atbalstāma Latvijas Republikas Satversmē garantēto personas tiesību uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību pārkāpšana. Jebkuras personas, tajā skaitā tiesneša un advokāta, nesankcionēta telefonsarunu noklausīšanās ir uzskatāma par rupju Latvijas Republikas Satversmes pārkāpumu, kuru novērst ir valsts pienākums.

Rezolūcijā nosodīta tāda tiesnešu rīcība, kas rada neuzticību tiesu varai.

[10] Saskaņā ar Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 1. panta pirmās daļas 3. punktu tiesnesi var saukt pie disciplinārās atbildības par tiesnešu ētikas kodeksa normu rupju pārkāpumu. Minētā likuma 4. panta pirmā daļa noteic, ka disciplinārsodu tiesnesim var uzlikt ne vēlāk kā trīs mēnešus pēc disciplinārā vai administratīvā pārkāpuma atklāšanas dienas, turklāt tikai pēc tam, kad tiesnesim dota iespēja izteikt savus paskaidrojumus, bet ne vēlāk kā divus gadus pēc disciplinārā vai administratīvā pārkāpuma izdarīšanas dienas.

Ievērojot minēto un to, ka darba grupai nepieciešams izvērtēt, vai tiesnešu rīcība saistībā ar iespējamajām telefonsarunām 1998.–2000. gadā atbilst Latvijas tiesnešu ētikas kodeksā paredzētajām ētikas normām, darba grupa secina, ka rupju ētikas normu pārkāpumu konstatēšanas gadījumā tiesnešus vairs nevar saukt pie

disciplinārās atbildības Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā noteiktajā kārtībā, jo ir pagājuši vairāk nekā divi gadi no iespējamā disciplinārā pārkāpuma izdarīšanas dienas.

Kaut arī ir iestājies noilgums disciplinārsoda piemērošanai par ētikas normu pārkāpumiem, darba grupa atzīst, ka par tiesnešu ētikas normu pārkāpumiem tiesnešiem ir iespējams piemērot morālās sankcijas, kas attiecīgajam tiesnesim nav juridiski saistošas.

[11] Darba grupa atzīst, ka pierādījumi, kas iegūti prettiesiski, klaji un ciniski pārkāpjot spēkā esošos normatīvos aktus, nevar tikt izmantoti, lai vērtētu kādas personas vainu vai nevainīgumu. Ja ir tikušas noklausītas Augstākās tiesas senatoru, Augstākās tiesas un citu tiesu tiesnešu telefonsarunas, šāda noklausīšanās ir notikusi, pārkāpjot normatīvajos aktos noteikto kārtību. Pašreiz publiski nav pieejama informācija par to, kas šādu noklausīšanos ir veicis, ar kādiem tehniskiem līdzekļiem un kādi bijuši šādas noklausīšanās mērķi. Tāpat nav zināms avots, kas šīs ziņas darījis pieejamas sabiedrībai. Zināms vienīgi tas, ka noklausīšanos nav veikušas tiesībsargājošās institūcijas izmeklēšanas darbību ietvaros, kā arī tas, ka šāda noklausīšanās nav bijusi tiesiski atļauta.

Tomēr publiskotās iespējamās telefonsarunas ir radījušas neizpratni sabiedrībā un būtiski mazinājušas uzticību tiesu varai, radot aizdomas par tiesas un atsevišķu tiesnešu ietekmējamību. Tāpēc darba grupai atbilstoši plēnuma lēmumā uzdotajam un personu pamattiesībām uz taisnīgu tiesu ir iespēju robežās jānoskaidro un jāņem vērā pašu, iespējams, iesaistīto tiesnešu viedoklis un jāsniedz neatkarīga analīze par to, vai tiesnešu rīcībā ir pieļauti ētikas normu pārkāpumi.

Pirms sniegt savu vērtējumu par iespējamās telefonsarunās minēto tiesnešu rīcības atbilstību ētikas normām, kas ietvertas Latvijas tiesnešu ētikas kodeksā, darba grupa norāda, ka tā var sniegt savu vērtējumu tikai saistībā ar tai pieejamiem materiāliem, proti, grāmatu „Tiesāšanās kā ķēķis”, no Ģenerālprokuratūras saņemtajām telefonsarunu izdrukām krievu valodā un Drošības policijas sniegtajām ziņām par zvērināta advokāta A. Grūtupa vadītā biroja stacionāro telefonu izejošajiem un ienākošajiem zvaniem.

Darba grupa atzīst, ka Drošības policijas sniegtās ziņas liecina par to, ka grāmatā norādītajos datumos ir veikti attiecīgie zvani.

Nemot vērā, ka darba grupas rīcībā ir tikai grāmata, kurā publiskotas iespējamās telefonsarunas, un telefonsarunu izdrukās, darba grupa atzīst, ka par šo avotu satura atbilstību īstenībai nevar pārliecināties, ja tiesnesis savos paskaidrojumos noliedz šādu sarunu esamību vai nespēj tās atcerēties. Tādējādi šādos gadījumos darba grupa nevar konstatēt tiesnešu rīcībā ētikas normu pārkāpumus.

Ja tiesnesis paskaidrojumos pieļauj, ka publiskotās telefonsarunas ar attiecīgu saturu varēja notikt, darba grupa var vērtēt grāmatā un izdrukās ietverto sarunu

saturu tikai kā iespējamo sarunu saturu. Tādējādi darba grupas secinājums par ētikas normu pārkāpumiem šādos gadījumos var būt tikai iespējamības formā.

Savukārt gadījumos, ja tiesnesis savos paskaidrojumos atzīst, ka sarunas ar tādu saturu, kā norādīts grāmatā vai telefonsarunu izdrukās, ir notikušas, darba grupa pieņem, ka sarunas ar šādu saturu ir notikušas. Šādā gadījumā darba grupa sniedz vērtējumu, vai tiesneša rīcībā ir saskatāms ētikas normu pārkāpums.

Vienlaikus darba grupa norāda, ka, ņemot vērā, ka saskaņā ar plēnuma lēmumu tā ir pilnvarota aicināt sniegt paskaidrojumus tikai pašreizējos Augstākās tiesas tiesnešus, tā vērtē tikai iespējamās telefonsarunas ar pašreizējiem Augstākās tiesas tiesnešiem, bet nevērtē citas grāmatā publicētās telefonsarunas, jo darba grupai nav iespēju un pilnvarojuma pārliicināties par citu sarunu satura atbilstību īstenībai.

[12] Ņemot vērā Augstākās tiesas tiesnešu sniegtos paskaidrojumus un citus darba grupai pieejamos materiālus, darba grupa sniedz savu vērtējumu par Augstākās tiesas tiesnešu rīcības atbilstību Latvijas tiesnešu ētikas kodeksam.

[12.1] Izvērtējot **G. Aigara** sniegtos paskaidrojumus [5.1], kuros viņš sevi neidentificē grāmatā publicētajās telefonsarunās, kā arī ņemot vērā darba grupas rīcībā esošo informāciju, ka G. Aigara lietvedībā tajā laikā, kad notika telefonsarunas, nav bijušas lietas ar zvērināta advokāta A. Grūtupa piedalīšanos, darba grupa nesaskata G. Aigara rīcībā Latvijas tiesnešu ētikas kodeksa pārkāpumu.

[12.2] Izvērtējot **A. Briedes** sniegtos paskaidrojumus [5.2], kuros viņa grāmatā esošās sarunas neatceras un kuros norādīja, ka par konkrētām lietām nav runājusi, kā arī to, ka viņas lietvedībā esošā lieta Riekstiņa prasībā pret Kronbergu par dāvinājuma līguma atzīšanu par spēkā neesošu un īpašuma tiesību atzīšanu, kas minēta grāmatā, izspriesta pareizi, ko apstiprina 2007. gada 22. oktobra pārbaudes atzinums, darba grupa nesaskata A. Briedes rīcībā Latvijas tiesnešu ētikas kodeksa pārkāpumu.

[12.3] Izvērtējot **V. Cīrules** sniegtos paskaidrojumus [5.3], kuros viņa grāmatā publicētajās telefonsarunās sevi neatpazīst un kuros norādīja, ka ne uz vienu advokātu biroju savā mūžā ne uz kādiem pasākumiem nav bijusi, un neatceras par puķu pušķa saņemšanu no A. Grūtupa, darba grupa nesaskata V. Cīrules rīcībā Latvijas tiesnešu ētikas kodeksa pārkāpumu.

[12.4] Izvērtējot **A. Čerņavskas** sniegtos paskaidrojumus [5.4], kuros viņa norādīja, ka sarunas neatceras, ka visi jautājumi, kas attiecas uz lietām, tika izskatīti tiesas sēdē, un ka kafiju ar advokātiem nav dzērusi, uz kafejnīcām un jubilejām nav gājusi, kā arī to, ka atbilstoši 2007. gada 22. oktobra atzinumam tiesnese 1999. gada 18. jūnijā pamatoti noraidījusi SIA „Baltic Sugar Company” prasību, darba grupa nesaskata A. Čerņavskas rīcībā Latvijas tiesnešu ētikas kodeksa pārkāpumu.

[12.5] Izvērtējot **O. Druka-Jaunzema** sniegtos paskaidrojumus [5.5], kuros viņš pieļāva, ka vispār saruna ar A. Grūtupu varēja notikt, bet tā varēja būt tikai saistībā ar jautājumu par baltvāciešu kompensācijām, savukārt A. Grūtups nav pārstāvējis

kādu no pusēm baltvāciešu lietās, darba grupa nesaskata O. Druka-Jaunzema rīcībā Latvijas tiesnešu ētikas kodeksa pārkāpumu.

[12.6] Izvērtējot **I. Gardas** sniegtos paskaidrojumus [5.6], kuros viņa norādīja, ka neidentificē sevi sarunās, ka A. Grūtups nav piedalījies nevienā viņas tiesas sēdē un ka uz A. Grūtupa biroju nav gājusi, darba grupa nesaskata I. Gardas rīcībā Latvijas tiesnešu ētikas kodeksa pārkāpumu.

[12.7] Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 89. panta trešo daļu tiesnesim nav tiesību izpaust tiesnešu apspriedes noslēpumu. Saskaņā ar Latvijas tiesnešu ētikas kodeksa 2. kanonu tiesnesis ciena un ievēro likumu. Atbilstoši kodeksa 3. kanonam tiesnesis nedrīkst atklāt konfidenciālo informāciju, ko viņš ieguvis, būdams tiesneša amatā.

Izvērtējot **Zigmanta Genca** paskaidrojumus [5.7], kuros viņš ir atzinis, ka grāmatā norādītais Zigmunds Gents ir viņš un ka ir zvanījis A. Grūtupam (grāmatas „Tiesāšanās kā ķēķis” 58. lpp. esošā saruna), lai izskaidrotu pieņemto spriedumu, tostarp norādot, ka „labprāt pieņemtu savādāku lēmumu, bet viņi ir pret”, darba grupa secina, ka tiesnesis tādējādi ir izpaudis tiesnešu apspriedes noslēpumu. Kā atzīst darba grupa, minēta tiesneša rīcībā ir saskatāms likuma „Par tiesu varu” 89. panta trešās daļas pārkāpums, kā arī Latvijas tiesnešu ētikas kodeksa 2. un 3. kanona pārkāpums.

Ņemot vērā, ka darba grupa nekonstatē, ka tiesnesis būtu runājis ar advokātu A. Grūtupu vai kādu citu viņa biroja darbinieku par konkrētām lietām pirms lietu izskatīšanas, citi ētikas normu pārkāpumi Z. Genca rīcībā nav saskatāmi.

[12.8] Izvērtējot **Raimonda Grāvelsiņa** sniegtos paskaidrojumus [5.8], kuros viņš norādīja, ka iespējams A. Grūtups ir zvanījis un vispār sarunas ar A. Grūtupu ir bijušas, piemēram, par pieminēkli Konstantīnam Čakstem, bet nekad nav bijušas sarunas par kādu konkrētu lietu, darba grupa nesaskata R. Grāvelsiņa rīcībā Latvijas tiesnešu ētikas kodeksa pārkāpumu.

[12.9] Izvērtējot **Pāvela Gruziņa** sniegtos paskaidrojumus [5.9], kuros viņš norādīja, ka vispār ir bijušas sarunas ar A. Grūtupu, jo viņi ir kursa biedri, bet sarunas par konkrētām izskatāmām lietām nav notikušas, jo A. Grūtups ir civilists, bet viņš ir kriminālists, darba grupa nesaskata P. Gruziņa rīcībā Latvijas tiesnešu ētikas kodeksa pārkāpumu.

[12.10] Izvērtējot **Andra Guļāna** sniegtos paskaidrojumus [5.10], kuros viņš norādīja, ka A. Grūtups bija zvanījis un viņu apsveicis vārda dienā, bet par konkrētām lietām sarunas nav bijušas, darba grupa nesaskata A. Guļāna rīcībā Latvijas tiesnešu ētikas kodeksa pārkāpumu.

[12.11] Izvērtējot **Māras Katlapas** sniegtos paskaidrojumus [5.11], kuros viņa norādīja, ka konkrēti par sarunu saturu neko nevar pateikt un ka ar A. Grūtupu ir runājusi, bet ne par konkrētām lietām, darba grupa, ņemot vērā arī tās rīcībā esošo informāciju par tiesneses tiesvedībā esošajām lietām, nesaskata M. Katlapas rīcībā

Latvijas tiesnešu ētikas kodeksa pārkāpumu.

[12.12] Izvērtējot **Skaidrītes Lodziņas** sniegtos paskaidrojumus [5.12], kuros viņa norādīja, ka identificē sevi ar grāmatā minēto Skaidru Lādziņu, ka ir skatījusi grāmatā pieminēto lietu, kurā A. Grūtups nav piedalījies, ka A. Grūtups ir sens viņas paziņa un bijušais darba biedrs no 1970.-tajiem gadiem un ka ir gājuši ar A. Grūtupu kopā uz kafējnīcu „Rīga” saistībā ar Ziemassvētkiem un Jauno Gadu, darba grupa, ņemot vērā arī personisko attiecību raksturu, nesaskata S. Lodziņas rīcībā Latvijas tiesnešu ētikas kodeksa pārkāpumu.

[12.13] Izvērtējot **Edītes Vernušas** sniegtos paskaidrojumus [5.13], kuros viņa norādīja, ka nezina, vai grāmatā minētās sarunas notikušas, ka viņai nav bijusi tāda lieta, kas minēta grāmatā, bet viņa bijusi tikai sastāvā pie akciju sabiedrības „Parex banka” blakus sūdzības izskatīšanas, un ka dāvanas no A. Grūtupa nav saņēmusi, kā arī ievērojot to, ka atbilstoši 2007. gada 16. oktobra pārbaudes atzinumam attiecīgā blakus sūdzība, kuras izskatīšanā piedalījies tiesnese E. Vernuša, izskatīta pareizi, noraidot blakus sūdzību par izpildraksta izsniegšanu, darba grupa nesaskata E. Vernušas rīcībā Latvijas tiesnešu ētikas kodeksa pārkāpumu.

[12.14] Atbilstoši Latvijas tiesnešu ētikas kodeksa 2. kanonam tiesnesis nedrīkst pieļaut, ka rodas iespaids, it kā kāda persona atrodas īpašā stāvoklī, kas ļautu ietekmēt tiesnesi. Saskaņā ar kodeksa 4. kanonu tiesnesis veic ārpusstiesas darbību tā, lai neradītu pamatu šaubām par tiesneša spēju veikt tiesneša pienākumus objektīvi.

Izvērtējot **Irēnas Vinkšno** sniegtos paskaidrojumus [5.14], no kuriem izriet, ka tiesnesei ar advokātu A. Grūtupu bija draudzīgas attiecības, ka viņš viņai dzimšanas dienā vienmēr atsūtīja puķes, ka vairākkārt ir bijusi kopā ar advokātu A. Grūtupu kafējnīcā, bet pazīšanās ar A. Grūtupu nekad nav atstājusi iespaidu uz lietu izskatīšanām, kā arī ņemot vērā, ka pēc darba grupas rīcībā esošās informācijas tiesnese ir piedalījies lietas izskatīšanā, kur vienu no pusēm pārstāvēja zvērināta advokāta A. Grūtupa birojs (saskaņā ar 2007. gada 1. oktobra atzinumu tiesnese bijusi referente Civillietu tiesu palātā kā apelācijas instances tiesā SIA „Latelektro-Gulbene” prasībā pret PVAS „Latvenergo” par līguma izpildi un zaudējumu piedziņu un PVAS „Latvenergo” pretprasībā par nodomu protokola daļēju atzīšanu par spēkā neesošu), darba grupa secina, ka tiesneses rīcībā, kaut arī nav konstatējama tās ietekmēšana no procesa dalībnieku puses, ir saskatāms Latvijas tiesnešu ētikas kodeksa 2. un 4. kanona pārkāpums, jo tas, ka tiesnese iepriekš minētajos apstākļos izskatīja lietu, varēja radīt šaubas par viņas objektivitāti. Kā uzskata darba grupa, tiesnese šādos apstākļos nebija tiesīga piedalīties lietas izskatīšanā.

[12.15] Izvērtējot **Aivas Zariņas** sniegtos paskaidrojumus [5.15], kuros viņa norādīja, ka kaut kad ir bijusi viena saruna ar A. Grūtupu pa telefonu sakarā ar kādas retas 1939. gadā izdotās grāmatas iedošanu, ko tiesnese arī parādīja darba grupai, un ka par lietām nekad nav bijusi nekāda saruna, darba grupa nesaskata A. Zariņas

rīcībā Latvijas tiesnešu ētikas kodeksa pārkāpumu.

[13] Sakarā ar to, ka senators Ilgars Zigfrīds Šepteris ir ilgstoši smagi slim un tādējādi nevarēja ierasties un sniegt darba grupai savus paskaidrojumus mutiski, darba grupa atzīst, ka no tiesneša nav iespējams iegūt papildinformāciju par iespējamām telefonsarunām. Tādējādi darba grupa nevērtē tiesneša rīcības atbilstību tiesneša ētikas normām.

[14] Vienlaikus darba grupa atzīst, ka tai nav pamata vērtēt iespējamās ētikas normu pārkāpumus bijušās Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta senatores Guntas Višņakovas rīcībā tālāk norādīto apsvērumu dēļ.

Pēc darba grupas rīcībā esošās informācijas G. Višņakova laikā, kad, iespējams, notika grāmatā „Tiesāšanās kā ķēķis” publicētās telefonsarunas, proti, 1998.–2000. gadā, nav bijusi tiesnese, uz ko arī G. Višņakova pamatoti norādījusi savos paskaidrojumos darba grupai [5.16]. Tādēļ iespējamās sarunas ar G. Višņakovu ir viņas privātās sarunas. Savukārt grāmatas „Tiesāšanās kā ķēķis” 11. lappusē norādītais par Guntu Višņakovu kā Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta senatori, kā atzīst darba grupa, var radīt maldīgu priekšstatu grāmatas lasītājiem un sabiedrībai kopumā par to, ka tajā laikā G. Višņakova bija Augstākās tiesas senatore.

G. Višņakova nav bijusi Augstākās tiesas senatore arī laikā, kad tika publicēta grāmata „Tiesāšanās kā ķēķis”, jo senatores amatā bijusi no 2004. gada februāra līdz 2007. gada aprīlim.

Ņemot vērā to, ka darba grupa ar plēnuma lēmumu ir pilnvarota izvērtēt Augstākās tiesas tiesnešu rīcības atbilstību ētikas normām, un to, ka Gunta Višņakova nav bijusi tiesnese ne 1998.–2000. gadā, ne arī grāmatas publicēšanas dienā, darba grupa atzīst, ka tai nav pamata vērtēt G. Višņakovas rīcības atbilstību tiesnešu ētikas normām.

[15] Vērtējot iespējamās ētikas normu pārkāpumus, ir jāņem vērā tā laika perioda realitāte un pastāvošā prakse, kurā noklausītās telefona sarunas it kā notikušas. Deviņdesmitajos gados tiesa un tiesu iekārta valstī bija pabērna lomā. Tiesu darba pienācīgai un kvalitatīvai nodrošināšanai netika pievērsta uzmanība ne sabiedrībā, ne politiķu vidū, taču no tiesas tika sagaidīti tiesiski un taisnīgi spriedumi. Tiesnešiem nebija ne materiāltehniskā, ne cilvēkresursu nodrošinājuma pienācīgai amata pienākumu veikšanai – nebija datoru, interneta pieslēguma, kā arī nebija juridiski kvalificētu palīgu, kas varētu piedalīties lietu sagatavošanā iztiesāšanai. Tiesās nebija un joprojām nav bibliotēku, kurās būtu pieejama jaunākā pašmāju un ārvalstu literatūra visās tiesību nozarēs. Taču izskatāmo lietu bija daudz un tās bija pietiekami sarežģītas, lai pastāvētu objektīvas grūtības tās saprātīgos termiņos izlemt. Līdz ar to pastāvēja nepieciešamība un attiecīga prakse tiesās sazināties ar

lietas dalībniekiem, lai nokārtotu atsevišķus tehniskus jautājumus (valsts nodevas samaksa, lietas izskatīšanas atlikšana), vai tiesību speciālistiem, lai noskaidrotu viņu viedokli par atsevišķiem sarežģītiem tiesību jautājumiem. Zvērināts advokāts A. Grūtups tajā laikā pārstāvēja kā vienu, tā otru personu kategoriju. Līdz ar to sarunas pa telefonu kā tādas, neanalizējot konkrētu šo sarunu saturu, ko nav iespējams pierādīt, atbilst tajā laikā pastāvošajai praksei un lai arī, iespējams, būtu nosodāmas no mūsdienu ētikas izpratnes viedokļa, ir atbilstošas tā laika realitātei un objektīvajai nepieciešamībai.

Ievērojot iepriekš minēto, darba grupa atzīst, ka tiesnešu ētikas pārkāpumi saistībā ar publicēto grāmatu „Tiesāšanās kā ķēķis” attiecībā uz Augstākās tiesas tiesnešiem ir saskatāmi tikai divos gadījumos. Darba grupa atzīst, ka Augstākās tiesas tiesneši savā darbā ievēro ētikas normas un sabiedrībai nav pamata neuzticēties tiesnešiem Augstākajā tiesā. Turklāt šobrīd praktiski nav iespējama advokātu sazvānīšanās ar tiesnešiem, kā tas bija 1998.–2000. gadā, jo tiesnešu telefonu numuri nav publiski pieejami un lielākajai daļai tiesnešu ir palīgi, kas var nokārtot ar izskatāmajām lietām saistītus tehniskus jautājumus.

[16] Vienlaikus darba grupa uzskata par nepieciešamu šajā ziņojumā norādīt, ka tiesnesim, veidojot un uzturot profesionālas vai cita veida attiecības ar citu juridisko profesiju pārstāvjiem, būtu jāievēro šādi pamatprincipi:

- situācijā, kurā tiesnesim ar citas juridiskās profesijas pārstāvi ir izveidojušas personiskas attiecības, tiesnesim jāatturas no tādu lietu izskatīšanas, kurās šī persona ir lietas dalībnieks vai lietas dalībnieka pārstāvis. Personisku attiecību veidošana ietver, piemēram, kopīgu sabiedrisko vietu (restorāni, kafējnīcas u.tml.) apmeklēšanu, kopīgu izklaides pasākumu apmeklēšanu vai ierašanos šādos publiskos vai privātos pasākumos pēc attiecīgā juridiskās profesijas pārstāvja uzaicinājuma, kā arī ziedu un dāvanu dāvināšanu un pieņemšanu;
- veidojot profesionālas attiecības ar citiem juridiskās profesijas pārstāvjiem, tiesnesim jārīkojas tā, lai saglabātu objektivitāti. Tiesneša rīcība nedrīkst radīt sabiedrībai vai citiem lietas dalībniekiem iespaidu, ka tiesnesis varētu būt īpaši labvēlīgs kādam no lietas dalībniekiem. Par profesionālu attiecību pastāvēšanu var liecināt, piemēram, publiskas debates par tiesību jautājumiem konferencēs, semināros vai zinātniskajā literatūrā, kā arī privātas sarunas pasākumos, kuros personas ieradušās neatkarīgi viena no otras.

Darba grupas vadītājs	R. Namatēvs
locekļi	V. Čiževskis
	N. Salenieks
	A. Keišs
	E. Pupovs

Senatora Zigmanta Genca viedoklis

Augstākās tiesas plēnumam

Sakarā ar Ģenerālprokuratūras prokuroru grupas 2007. gada 29. novembra atzinumu par pārbaudes rezultātiem un Augstākās tiesas plēnuma izveidotās darba grupas 2007. gada 30. novembra ziņojumu par ētikas normu pārkāpumiem tiesnešu rīcībā es, Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta senators ZIGMANTS GENCS, vēlos izteikt savu viedokli par šajos dokumentos paustajām atziņām, kas attiecinātas uz mani.

1.

Sacerējums par „ķēķi” radīja satricinājumu sabiedrībā. Tiesneši automātiski tika sadalīti labajos un sliktajos, godīgajos un negodīgajos. Neraugoties uz to, ka prokuratūras pārbaude vēl nebija pat sāktā, es kļuvi par „peramo zēnu” un esmu pieskaitīts pie tiem, kuru godīgums tika apšaubīts. Publisko attiecību pasākumi pret mani tika veikti prasmīgi, kā pēc mācību grāmatas.

Televīzijā, radio un presē tika tīrāzēta aksioma, no kuras nepārprotami izrietēja, ja tiesnesis ir pazīstams ar advokātu Andri Grūtupu un runājis ar viņu pa telefonu, tad tāds tiesnesis ir negodīgs un tādā gadījumā nav vietas tiesu sistēmā. „Vajag tikai pasviest gaisā kādu aplamību un tūlīt radīsies ļaudis, kas to uztvers un kladzinās tālāk. Pūļa psiholoģija piemērojas kritikai tāpat kā jebkurai indivīdu grupai” (Anšlavs Eglītis „Pansija pilī”).

Uzskatu, ka pret mani izvērstais psiholoģiskais spiediens ir neobjektīvs, godu un cieņu aizskarošs. Rodas iespaids, ka plašsaziņas līdzekļus neinteresē patiesība, bet tiem ir nepieciešama tikai sensācija. Un sacerējums deva iespēju pafantazēt par iespējamām koruptīvām saitēm, nelikumīgu un neētisku rīcību tieslietu sistēmā, „arī visaugstākajā līmenī”.

Ar pilnu pārliecību varu apgalvot, ka nekad un neviens advokāts, tostarp arī Grūtups, pirms lietu izskatīšanas kasācijas kārtībā nav runājis ar mani par nevienu konkrētu lietu un nav mēģinājis kaut kādā veidā ietekmēt sprieduma pieņemšanu. Ar manu piedalīšanos pieņemtie spriedumi ir bijuši likumīgi, pamatoti un taisnīgi. Varbūt par sarūgtinājumu kādam manam nelabvēlim, neesmu bijis starp tiem, kas izskatīja lietu *SIA Latelektro – Gulbene prasībā pret Latvenergo*, spriedumi kurā pēc prokuratūras ieskata it kā bijuši nepamatoti visās trijās tiesu instancēs.

2.

Aizdomas par it kā iepriekš sarunātu spriedumu tika uzkurinātas sakarā ar vienu manu telefona zvanu Grūtupam 1999. gada 7. janvārī, t.i., nākošajā dienā pēc tā sauktās *Latgalantērijas* lietas izskatīšanas, kurā vienu pusi pārstāvēja advokāts Grūtups, bet otru – Gunta Gulēja. Grūtups šo lietu zaudēja.

No publiskotajām sarunām redzams, ka iepriekšējā dienā Grūtups ir zvanījis bijušajam Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētājam un teicis, ka viņam nelabvēlīga sprieduma pieņemšanu ir ietekmējis Augstākās tiesas priekšsēdētājs, kurš ir bijis stiprāks, kaut gan par 99 procentiem taisnība ir viņam. Departamenta priekšsēdētājs skaidrojis, ka tas tā nav, ka konsultatīvajā sanāksmē visi bijuši pret viņa viedokli.

Kad departamenta priekšsēdētājs man šo sarunu atstāstīja ar piebildi, ka Grūtups laimā nav noticējis, ka spriedums nav ietekmēts, es, labu nodomu vadīts, piezvanīju advokātam un skaidroju, ka nekāda ietekme nav bijusi. Pazinu Grūtupu kā labu profesionāli, jo mēs strādājām darba grupā, kas gatavoja Civillikuma komentārus.

Domāju, ka man izdevās viņu pārliecināt, ka ietekme nav bijusi. Ja ticam sarunu atšifrējumam, nobeigumā viņš teicis, ka ļoti strīdīgu lietu nav kauns zaudēt.

Man ir teikuši, ka nevajadzēja zvanīt un skaidroties, bet tad sabiedrībā cienītam advokātam būtu palikušas šaubas, ka tomēr varbūt tiesas priekšsēdētājs ir ietekmējis sprieduma pieņemšanu un arī es kā tiesnesis esmu ticis ietekmēts.

Uzskatu, ka šī saruna ar advokātu pēc sprieduma pieņemšanas nav ētikas pārkāpums. Drīzāk tas bija mans pienākums novērst izteiktās aizdomas, ka spriedums ir ietekmēts. Mans nolūks bija tikai veicināt advokāta uzticību tiesas godīgumam un objektivitātei.

3.

Prokuratūras atzinumā par šo sarunu secināts: „Saskaņā ar 07.01.1999. sarunas atšifrējumu senators Z. Gencs zvina advokātam A. Grūtupam un taisnojas, ka nav ietekmēts tiesas nolēmuma pieņemšanā, informē par tiesnešu apspriedi pirms sprieduma taisīšanas, tā izpaužot tiesnešu apspriedes noslēpumu un atklājot konfidenciālo informāciju, ko viņš ieguva, būdams tiesneša amatā, kā arī, atsaucoties uz savu atšķirīgo viedokli, faktiski apšaubā kasācijas instances tiesas 06.01.1999. sprieduma likumību un pamatotību, līdz ar to nedarbojās tā, lai veicinātu sabiedrības uzticību tiesas godīgumam un objektivitātei. Tādejādi ar savu rīcību senators Z. Gencs pārkāpa likuma „Par tiesu varu” 89. p. 3. d. noteikumus, Tiesnešu ētikas kodeksa 2. un 3. kanonu.”

Tas pats izriet arī no plēnuma izveidotās darba grupas ziņojuma.

Atzinumā ir nekorekti lietots apzīmējums „taisnojas”. Iespējams, ka tas radies plašsaziņas līdzekļu ietekmē. Taisnoties var tad, ja kaut ko esi nepareizi izdarījis. Man nekad nav bijusi nepieciešamība taisnoties vai kādam sniegt pārskatu par izskatītām lietām. Neuzskatu, ka taisnojos arī pašreiz, izsakot savu viedokli par plēnumam iesniegtajiem atzinumiem. Es apstrīdu atzinuma pareizību, jo izteiktie secinājumi neatbilst telefona sarunas saturam. Tātad:

3.1. NOSLĒPUMS NAV IZPAUSTS

Nevar uzskatīt, ka ir izpausts tiesnešu apspriedes noslēpums vai atklāta konfidenciāla informācija, ja tā bija zināma informācijas saņēmējam pēc sarunas ar Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētāju jau dienu pirms mana telefona zvana un līdz ar to viņam vairs nebija nekāds noslēpums. Tāpēc arī subjektīvi es nevarēju apzināties, ka izpaužu kaut kādu noslēpumu.

3.2. NAV IZPAUSTS TIESNEŠU APSPIEDES NOSLĒPUMS LIKUMA IZPRATNĒ

Atzinumos ir nepamatoti norādīts, ka ir izpausts tiesnešu apspriedes noslēpums likuma „Par tiesu varu” 89. panta trešās daļas izpratnē, kur noteikts, ka tiesnesim un tiesas piesēdētājam nav tiesību izpaust tiesnešu apspriedes noslēpumu un neizpaužamās ziņas, kas iegūtas slēgtajās tiesas sēdēs.

Šis likums liedz izpaust tiesnešu viedokļus, kas izteikti: 1) apspriežu istabā; 2) slēgtajās tiesas sēdēs. Ziņas, par kuru izpaušanu izteikti pārmetumi atzinumos, neattiecas ne uz apspriežu istabu, ne uz slēgtu tiesas sēdi, bet gan uz konsultatīvu apspriedi.

Konsultatīvajās apspriedēs notiek diskusijas par likumu piemērošanas jautājumiem. Diskusijās izteiktajiem viedokļiem ir tikai konsultatīvs raksturs un tie nav saistoši tiem tiesnešiem, kuri piedalās lietas izskatīšanā un taisa spriedumu apspriežu istabā. Informācija par konsultatīvajās apspriedēs izteiktajiem tiesnešu viedokļiem likumu piemērošanas jautājumos nav saistāma ar apspriežu istabas noslēpumu. Diemžēl, to nav izpratuši arī plēnuma izveidotās darba grupas tiesneši, kuri parakstījuši atzinumu, secinot, ka esmu izpaužis apspriedes istabas noslēpumu.

3.3. LIKUMU KOLĪZIJA

Saskaņā ar likuma „Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību” 8. pantu, ja konstatēta pretruna starp vienāda juridiska spēka normatīvajiem aktiem, spēkā ir jaunākais normatīvais akts. Ja konstatēta pretruna starp normatīvajos aktos ietvertajām vispārējām un speciālajām tiesību normām, vispārējā norma ir spēkā tiktāl, ciktāl to neierobežo speciālā tiesību norma.

Likuma „Par tiesu varu” 89. panta trešās daļas noteikumu, ka tiesnesis nevar izpaust tiesnešu apspriedes noslēpumu, paredzēja arī Latvijas Civilprocesa kodeksa 194. panta trešā daļa. Jaunais Civilprocesa likums tiesnešu apspriedes noslēpumu vairs neparedz. Šis ir speciālais likums un pieņemts vēlāk. Arī no šī aspekta atsaukšanās uz vispārējā likuma „Par tiesu varu” 89. panta trešajā daļā paredzētiem noteikumiem par apspriedes noslēpuma izpaušanu vispār ir diskutējama.

3.4. PAR SABIEDRĪBAS UZTICĪBU TIESAS GODĪGUMAM UN OBJEKTIVITĀTEI

Nevienam nav noslēpums, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 472. panta otro daļu gadījumā, ja, izskatot lietu triju senatoru sastāvā, tiesa nenonāk pie vienota viedokļa

vai visi senatori uzskata, ka lieta izskatāma paplašinātā sastāvā, tiesa pieņem lēmumu par lietas nodošanu izskatīšanai paplašinātā Senāta sastāvā. Konkrētajā gadījumā lieta netika virzīta izskatīšanai paplašinātā sastāvā tādēļ, ka visu triju senatoru viedoklis ir bijis vienots un nav bijis atšķirīgs. Spriedums tika atcelts un lieta nodota jaunai izskatīšanai apelācijas kārtībā. Pēc sprieduma pasludināšanas visiem kļuš skaidrs, ka senatoriem bijis vienots viedoklis. Tāpēc nevar atzīt par pareizu norādi prokuratūras atzinumā, ka telefonsarunā es, atsaucoties uz savu atšķirīgo viedokli, faktiski esmu apšaubījis kasācijas instances tiesas sprieduma likumību un pamatotību un līdz ar to neveicināju sabiedrības uzticību tiesas godīgumam un objektivitātei.

Nenoliedzu, ka šaubas par likumu piemērošanu bija un tikai tāpēc problēma tika apspriesta konsultatīvajā sanāksmē. Gan privatizācijas likuma, gan maksātnespējas likuma normu tulkošana attiecībā uz gadījumiem, kad jārealizē pirmpirkuma tiesības uz maksātnespējīgiem likvidācijas procesā esošiem uzņēmumiem, bija sarežģīta. Likuma interpretācijas dažādību apstiprina arī fakts, ka 1998. gadā, kad *Latgalantērijas* prāva risinājās pilnā sparā, Ekonomikas ministrija izstrādāja grozījumus privatizācijas likumā, lai liegtu pirmpirkuma tiesības realizēt par sertifikātiem, nevis latiem. Toreizējais ekonomikas ministrs Strujevičs šo iniciatīvu pamatoja tieši ar *Latgalantērijas* precedentu. Jaunievēlētā 7. Saeima tos noraidīja. Atkārtoti šis jautājums tika risināts Ministru kabinetā 81. panta kārtībā dažas dienas pirms Senāta sēdes, taču izskatīšana tika atlikta, lai precizētu frakcijas viedokļus.

Domāju, ka slikts ir tas tiesnesis, kas nekad nešaubās, jo tikai šaubās dzimst patiesība. Ja telefonsarunā tiešām teicu, ka neesmu pārliecināts par šo spriedumu, tad tas nenozīmē, ka man bija atšķirīgs viedoklis apspriežu istabā un es apšaubu sprieduma likumību un pamatotību, kuru pats parakstīju. Atšķirīgs viedoklis netika pausts. Atzinumos izteiktā nostāja vispār izslēdz iespēju, ka tiesnesis varētu šaubīties par sprieduma pareizību vai atzīt savu kļūdu.

Tādējādi telefona sarunā teikto nebūtu pareizi vērtēt kā tādu rīcību, kas neveicina sabiedrības uzticību tiesas godīgumam un objektivitātei.

Tieši pretēji. Pārliecinot advokātu, ka spriedums nav pieņemts tiesas priekšsēdētāja ietekmē, esmu centies veicināt advokāta uzticēšanos tiesas godīgumam un objektivitātei.

Turklāt šaubas tika izteiktas nevis sabiedrībai, nevis vairākiem, bet gan vienam cilvēkam. Vienu cilvēku nevar identificēt ar sabiedrību. Līdz ar to minētā saruna ar advokātu nebija domāta izplatīšanai sabiedriskā telpā, nevarēja veidot vai iespaidot sabiedrības viedokli par tiesas godīgumu un objektivitāti.

4. PAR PLĒNUMA LĒMUMA PROJEKTU

Iepriekš norādīto apsvērumu dēļ lūdzu plēnumu atzīt, ka es ar savu rīcību nepārkāpju likuma „Par tiesu varu” 89. panta trešās daļas noteikumus un tiesnešu ētikas kodeksa 2. un 3. kanonu.

Plēnuma lēmuma projektā paredzēts nosodīt Augstākās tiesas tiesnešu rīcību, kurā saskatāmi tiesnešu ētikas pārkāpumi; uzskatīt, ka nav likumīga pamata ierosināt disciplinārlietas sakarā ar to, ka iestāties likumā paredzētais disciplinārās atbildības noilgums; publiskot Augstākās tiesas plēnuma darba grupas ziņojumu; aicināt turpmāk visus tiesnešus ar savu rīcību stiprināt tiesas neatkarību un objektivitāti, sabiedrības uzticēšanos tiesām.

Tiesnešu disciplinārās atbildības likums paredz, ka tiesnesi var saukt pie disciplinārās atbildības par tiesnešu ētikas kodeksa normu rupju pārkāpumu. Iesniegtajos atzinumos mana rīcība nav atzīta par rupju pārkāpumu.

Ja tomēr plēnums secinātu, ka manā telefona sarunā ar advokātu ir saskatāms tiesneša ētikas normu pārkāpums, tad lūdzu atzīt, ka disciplinārlietu pret mani nav pamata ierosināt ne tikai tāpēc, ka ir iestāties disciplinārās atbildības noilgums, bet arī tāpēc, ka pārkāpums nav atzīts par rupju.

Ja plēnums nolems publiskot plēnuma izveidotās darba grupas ziņojumu, tad lūdzu tam pievienot šos manus iebildumus.

Vajadzētu papildināt plēnuma lēmuma projektu ar norādi, ka nav pieļaujama nelikumīgu ziņu izmantošana secinājumu izdarīšanai par jebkuras personas rīcību.

Es ceru, ka plēnums objektīvi novērtēs iesniegtos atzinumus. Man plēnuma vērtējums ir ļoti svarīgs, lai neviens nevarētu pārmest negodīgu vai neētisku rīcību.

Rīgā 2007. gada 17. decembrī

ZIGMANTS GENCS

Par lēmumu

Ģenerālprokuratūra, pārbaudot žurnālista Lato Lapsas iesniegtos tiesnešu un advokāta Andra Grūtupa biroja darbinieku iespējamo sarunu atšifrējumus, kas publicēti grāmatā „Tiesāšanās kā ķēķis”, konstatēja pārkāpumus septiņu tiesnešu – divu Augstākās tiesas un piecu Rīgas apgabaltiesas tiesnešu – rīcībā. Augstākās tiesas darba grupas atzinums sakrīt ar Ģenerālprokuratūras konstatēto.

Prokuratūra tiesnešu rīcībā tomēr nekonstatēja Krimināllikuma 291. panta 1. daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma – apzināti nelikumīga sprieduma taisīšana – sastāva pazīmes un kriminālprocesa neuzsāka.

Augstākās tiesas Plēnums ar nelielu balsu vairākumu pieņēma lēmumu par nosodījumu tiesnešu rīcībai, kurā saskatāmi tiesneša ētikas normu pārkāpumi. Tiesnešiem notikušais ir bijusi rūgta, bet vajadzīga mācība – pēc Plēnuma sacīja Augstākās tiesas priekšsēdētājs Andris Guļāns.

Skandāls kalpoja kā impulss diskusijām par nepieciešamajām reformām tiesu sistēmā, tostarp Tiesnešu ētikas komisijas izveidošanu. 2008. gadā tāda komisija arī tika izveidota.

Par Augstākās tiesas budžeta veidošanas principiem

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.6
2009. gada 8. oktobrī

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀ TIESA

Brīvības bulvāris 36
Rīga
LV-1511

PLĒNUMS

Tāl.: 7020 395
Fakss: 7020 351
E-pasts: at@at.gov.lv

08.10.2009.

Rīgā

Lēmums Nr.6

Ievērojot, ka Ministru kabinets 2009. gada 29. septembra un 6. oktobra slēgtā sēdē nolēma pamatā pieņemt iesniegto likumprojektu „Par vienotu valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības sistēmu”;

Ievērojot, ka minētā likumprojekta izskatīšanā Ministru kabinētā valdība neuzaicināja piedalīties Augstākās tiesas pārstāvjus un tas nav publiski pieejams;

Ievērojot, ka tiesneši nav mehāniski iekļaujami valsts pārvaldes iestāžu vienotā atlīdzības sistēmā, jo būtiski atšķiras viņu funkcijas, kā arī darbību regulējošie pamatprincipi. Radikālai esošās sistēmas maiņai, kas tika radīta ar mērķi stiprināt tiesu un tiesnešu neatkarību, ir jābūt leģitīmam mērķim;

Ievērojot, ka tiesiskās un demokrātiskās valsts pamatā ir triju neatkarīgu valsts varas atzaru – likumdošanas varas, izpildes varas un tiesu varas – neatkarība, līdzsvars un savstarpējā kontrole;

Ievērojot, ka tiesiskā un demokrātiskā valstī nav pieļaujama situācija, ka tiesu varas finansējums ir atkarīgs no pārējo varas atzaru labvēlības;

Ievērojot, ka neatkarīgas tiesas pastāvēšana ir pamatnosacījums valstij, kurā valda likums un tiesības;

Apzinoties nepieciešamību ekonomiskās krīzes situācijā samazināt tiesu varai atvēlēto finansiālo nodrošinājumu, Augstākās tiesas plēnums **nolēma**:

1. atzīt, ka likumprojekta „Par vienotu valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības sistēmu” publiska nepieejamība neatbilst tiesiskās valsts principam un ir pretrunā ar Valdības deklarācijas preambulu, 1.1. un 1.6. punktu;
2. aicināt Saeimu un Ministru kabinetu nodrošināt Augstākās tiesas budžeta finanšu analīzi tādā pašā procedūrā, kāda noteikta Saeimas budžeta finanšu analīzei;
3. aicināt Saeimu un Ministru kabinetu saglabāt tiesnešu darba samaksas sistēmas regulējumu likumā „Par tiesu varu”.

Priekšsēdētājs

I. Bičkovičs

Plēnuma sekretāre

I. Garda

Par lēmumu

Plēnuma lēmums tapis globālās finanšu krīzes laikā, kas Latviju skāra 2008.–2009. gadā. Lai glābtu Latvijas ekonomiku un novērstu politiskās krīzes padziļināšanos, Latvijas valdība bija spiesta veikt radikālu valsts budžeta konsolidāciju, un tas skāra arī tiesu sistēmu.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs uzsvēra, ka Plēnums ir sasaukts, lai paustu Augstākās tiesas attieksmi pret budžeta veidošanas principiem, nevis lai iebilstu pret algu samazinājumu. Arī ģenerālprokurors Jānis Maizītis uzsvēra, ka jebkādas problēmas ar atalgojuma lielumu nevar būt pamats, lai grautu Satversmē noteikto varas dalīšanas principu.¹

Divas nedēļas pēc Plēnuma žurnāls „Jurista Vārds” rakstīja: valdība ir uzklauzījusi Augstāko tiesu. Tieslietu ministrs Mareks Segliņš ir paudis gandarījumu, ka premjers Valdis Dombrovskis un Ministru kabinets tomēr uzaicināja valdības sēdē viedokli par budžeta veidošanu izteikt arī Augstākās tiesas pārstāvi. Valdības sēdē piedalījies Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieks Pāvels Gruziņš, kurš Ministru kabinetu informējis par 8. oktobrī Plēnumā pieņemtajiem lēmumiem. Viņš arī izskaidroja Augstākās tiesas nostāju jautājumā par tiesnešu un prokuroru atalgojuma iekļaušanu vienotajā valsts atalgojumu sistēmā. Pēc Augstākās tiesas pārstāvja uzklauzīšanas Ministru kabineta locekļi vienojās: Augstākās tiesas Plēnuma lēmumā paustais viedoklis tiks ņemts vērā, turpinot nākamā gada valsts budžeta sastādīšanu.²

¹ Ārkārtas plēnumā prasa saglabāt tiesnešu algu sistēmas noteikšanu likumā „Par tiesu varu” un Augstākās tiesas budžetu veidot analogiski Saeimas budžetam. www.at.gov.lv, 08.10.2009.

² Valdība uzklauzījusi Augstāko tiesu. Jurista Vārds, 20.10.2009.

Par kasācijas instances tiesas nosaukumu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.3
2014. gada 21. februārī

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀ TIESA

Brīvības bulvāris 36
Rīga
LV-1511

PLĒNUMS

Tāl.: 7020 395
Fakss: 7020 351
E-pasts: at@at.gov.lv

21.02.2014

Rīgā

Lēmums Nr.3

Par kasācijas instances tiesas nosaukumu

Ņemot vērā, ka ar 2013.gada 13.jūnija grozījumiem likumā „Par tiesu varu” no kasācijas instances tiesas nosaukuma izslēgts vārds „Senāts”,

ievērojot, ka „Senāts” ir vēsturiskais Latvijas augstākās tiesu instances nosaukums, kas tika noteikts ar Latvijas tiesu sistēmas pirmo pamatlikumu – 1918.gada 6.decembra Latvijas Tautas padomes „Pagaidu nolikumu par Latvijas tiesām un tiesāšanās kārtību” – un pastāvēja visu Latvijas pirmsokupācijas laiku līdz 1940.gada 26.novembrim,

ievērojot, ka atjaunotajā Latvijas Republikā 1992.gada 15.decembra likumā „Par tiesu varu” kasācijas instancei Augstākajā tiesā tika atjaunots tās vēsturiskais nosaukums „Senāts”,

ievērojot, ka Senātam kā kasācijas instances tiesai ir plaša tiesu prakse un judikatūra – Latvijas Senāts 22 gados (1918 – 1940) izšķīris vairāk nekā 65 000 lietu, bet Augstākās tiesas Senāts 18 gados (1996 – 2013) 34 563 lietu, tas ir, kopā vairāk nekā 100 100 tiesas spriedumu un lēmumu pieņemts ar Senāta vārdu,

Augstākās tiesas plēnuma nolēma:

aicināt Saeimu atjaunot un saglabāt Latvijas Republikas augstākajai tiesu instancei tās vēsturisko nosaukumu Senāts.

Priekšsēdētājs

I.Bičkovičs

Plēnuma sekretāre

I.Garda

Par lēmumu

2013. gada 13. jūnijā Saeima pieņēma likumu „Grozījumi likumā „Par tiesu varu””, kas paredzēja vairākus būtiskus Latvijas tiesu iekārtas grozījumus, tostarp, sākot ar 2014. gada 1. janvāri, Senāta – Latvijas augstākās tiesu instances – un tā Administratīvo lietu, Civillietu un Krimināllietu departamentu likvidēšanu, vienlaikus par Latvijas augstāko tiesu instanci nosakot Augstākās tiesas trīs analogus departamentus.

Senāta vārda likvidēšana notika pretēji tiesu varas viedoklim. Tieslietu padome likuma pieņemšanas procesā attiecībā uz Latvijas augstākās tiesu instances nosaukumu puda nostāju, ka jā saglabā gan Augstākās tiesas nosaukums, gan vēsturiskais Senāta nosaukums (22.04.2013. lēmums Nr.39). Neskatoties uz to, Saeima bez debatēm pieņēma likumu, likvidējot Senāta nosaukumu.

Latvijas tiesnešu konferencē, kas notika pēc likuma pieņemšanas, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs norādīja: „Senāta un senatoru vārds nav tikai nosaukums, tā ir vēsturiskā pēctecība, ja runājam par 1918. gada Latvijas valsts nepārtrauktību. Ja bija un ir Saeima – nevis Parlaments, Satversme – nevis Konstitūcija, Satversmes tiesa – nevis Konstitucionālā tiesa, tad kāpēc vienam varas atzaram – tiesai – tiek atņemts šis vēsturiskais Senāta nosaukums? Tieslietu padomes priekšlikumu saglabāt kasācijas instancei vēsturisko Senāta nosaukumu, tāpat kā 21 citu Tieslietu padomes priekšlikumu likumprojektam par grozījumiem likumā „Par tiesu varu”, likumdevējs neņēma vērā. Gan šī pozīcija, gan mehānisms, kādā tiek ieviesta tā sauktā tīrā trīspakāpju tiesu sistēma un reformēta Augstākās tiesas struktūra, neliecina par korektu attieksmi.”¹

Augstākās tiesas Plēnuma aicinājumu Saeimai atjaunot un saglabāt augstākajai tiesu instancei tās vēsturisko Senāta nosaukumu atbalstīja Tieslietu padome (10.03.2014. lēmums Nr.20), Latvijas Zvērinātu advokātu padome, Latvijas Tiesību institūts. Arī vairāki tiesību eksperti – prof. Romāns Apsītis, prof. Sanita Osipova un Linards Muciņš.² Latvijas Senāta 95 gadu svinīgajā sēdē atjaunotās Latvijas Republikas pirmais Augstākās tiesas priekšsēdētājs Gvido Zemrībo uzsvēra: „Jautājums par Senāta pārdēvēšanu ir pārāk svarīgs, lai to izlemtu bez nopietnas argumentācijas, juristu sabiedrības diskusijas un neizvērtējot visas tās negatīvās sekas, ko šāda pārdēvēšana var dot. Visvairāk satrauc apstākļi, ka Senāta likvidācija nav nekādi motivēta. Nav nekādi argumentēti, ka Senāts, kas pastāvējis

95 gadus, vairs Latvijas valstij nav vajadzīgs un tādēļ ir nepieciešamība pieņemt likumu, ar kuru Senāts tiek likvidēts. Līdz šim Senātu likvidēja tikai Latvijas tautai naidīgas varas!” Tieslietu ministrs Jānis Bordāns šajā pasākumā atzina, ka Senāta nosaukuma maiņa ir bijusi kļūda, ko, iespējams, var vēl izlabot.³

Ar Saeimā pieņemtajiem 2018. gada 25. oktobra grozījumiem likumā „Par tiesu varu” kasācijas instancei tika atjaunots Senāta nosaukums, bet tiesnešiem – senatora amata vārds. Grozījumi likumā pieļauj abu nosaukumu – gan Augstākās tiesas, gan Senāta – izmantošanu kā sinonīmus. Tādēļ tiesu kasācijas instancē spriež Senāta trīs departamenti, bet ir Augstākās tiesas Administrācija, Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa, Slepenības režīma nodrošināšanas nodaļa, kā arī Augstākās tiesas priekšsēdētājs.

¹ I. Bičkovičs. Būtiski grozījumi likumos raisa diskusiju par starpinstitucionālo komunikācijas kultūru. Augstākās Tiesas Biļetens, Nr.7, 2013.

² Ekspertu viedokļi par Augstākās tiesas nosaukuma maiņu. Jurista Vārds, 16.10.2012.; E. Poga. Turpinās diskusijas par Augstākās tiesas nosaukuma maiņu. Jurista Vārds, 30.04.2013.

³ Augstākā tiesa godina Latvijas Senātu 95. gadadienā un atvadās no vēsturiskā nosaukuma. Augstākās Tiesas Biļetens, Nr.8, 2014.

Par Disciplinārtiesas kompetenci

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.1
2015. gada 6. martā

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀ TIESA

Brīvības bulvāris 36
 Rīga
 LV-1511

PLĒNUMS

Tālr.: 7020 395
 Fakss: 7020 351
 E-pasts: at@at.gov.lv

06.03.2015.

Rīgā

Lēmums Nr. 1

Par Disciplinārtiesas kompetenci

Augstākās tiesas Plēnums, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 49.pantu un Augstākās tiesas Plēnuma reglamenta 2. punktu, nolēma:

1. Neatbalstīt Disciplinārtiesas kompetences paplašināšanu, nosakot tai jaunu funkciju – apelācijas kārtībā skatīt tiesu sistēmai piederīgo amatpersonu disciplinārlietas.
2. Lūgt Tieslietu padomi atkārtoti vērtēt jautājumu par vienotas apelācijas instances veidošanu tiesu sistēmai piederīgo amatpersonu disciplinārlietām.

Priekšsēdētājs

I.Bičkovičs

Plēnuma sekretāre

I.Garda

Par lēmumu

Plēnuma lēmums aicināja Tieslietu padomi atkārtoti skatīt jautājumu par tiesu sistēmas disciplinārbildības reformu, kas paredzēja vienotu apelācijas instanci visu tiesu sistēmai piederīgo amatpersonu disciplinārlietās. Tieslietu ministrijas sagatavotais likumprojekts paredzēja, ka Disciplinārtiesā būtu apelācijas instance ne tikai tiesnešu, bet arī prokuroru, zvērinātu advokātu, notāru un tiesu izpildītāju disciplinārlietās, kā arī Tieslietu padomes lēmumu tiesnešu karjeras jautājumos pārsūdzībai.

Disciplinārtiesas priekšsēdētāja Mārīte Zāgere atgādināja, ka Disciplinārtiesas izveidošanas mērķis bija novērst tiesnešu tiesību aizskārumu, jo Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumi nebija pārsūdzami, turpretī citu tiesu sistēmas amatpersonu lēmumu pārsūdzība iespējama Administratīvā procesa likuma noteiktā kārtībā.

Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa norādīja, ka ierosinājums par Disciplinārtiesas kompetences paplašināšanu ir kritiski vērtējams no vairākiem aspektiem – sistēmiskā, procesuālā, funkcionālā un arī no nelietderīga budžeta līdzekļu izlietojuma. Tiesu sistēmai piederīgo personu disciplinārlietas ir klasiskas administratīvās lietas, un administratīvās tiesas nodrošina vienotus standartus un judikatūru to izskatīšanā. Katra lieta, ko likumdevējs nodod Augstākajai tiesai izskatīšanai kā apelācijas instancei, kā tas būtu šajā gadījumā, paildzina kasācijas tiesvedībā esošo lietu izskatīšanas laiku. No procesuālā aspekta vērā ņemams, ka, nododot tiesu sistēmai piederīgo personu disciplinārlietas Disciplinārtiesas kompetencē, būtiski samazinās to procesuālo tiesību apjoms – liegta pārsūdzības iespēja un pagaidu aizsardzība, saīsināti pārsūdzības termiņi, procesā netiks nodrošināts objektīvās izmeklēšanas princips.

Savukārt no funkcionālā aspekta vērā ņemams, ka, paplašinot Disciplinārtiesas kompetenci, nepieciešami papildu finanšu un cilvēku resursi. Tas varētu nozīmēt vēl viena – Disciplinārlietu departamenta – izveidi Augstākajā tiesā.

2016. gada 21. martā Tieslietu padome, ņemot vērā Augstākās tiesas Plēnuma lēmumu, nolēma neatbalstīt Disciplinārtiesas funkciju paplašināšanu un pārveidošanu par vienotu apelācijas instanci visu tiesu sistēmai piederīgo personu disciplinārlietās.

Tomēr ar 2017. gada 22. jūnija grozījumiem likumā „Par tiesu varu” tika noteikts, ka Disciplinārtiesā ir pārsūdzami ģenerālprokurora lēmumi par disciplinārsodu piemērošanu prokuroriem. Paplašināta arī Disciplinārtiesas kompetence, paredzot iespēju pārsūdzēt tajā Tieslietu padomes lēmumus par tiesisko attiecību nodibināšanu, grozīšanu vai izbeigšanu.

Par tiesnešu skaita pārdali Augstākās tiesas departamentos

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.2
2015. gada 6. martā

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀ TIESA

Brīvības bulvāris 36
 Rīga
 LV-1511

PLĒNUMS

Tālr.: 7020 395
 Fakss: 7020 351
 E-pasts: at@at.gov.lv

06.03.2015.

Rīgā

Lēmums Nr. 2

Par tiesnešu skaita pārdali Augstākās tiesas departamentos

Augstākās tiesas Plēnums, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 49.pantu un Augstākās tiesas Plēnuma reglamenta 2. punktu, nolēma:

atbalstīt tiesnešu skaita palielināšanu Augstākās tiesas Civillietu departamentā par divām amata vietām, samazinot tiesnešu skaitu Krimināllietu departamentā par divām amata vietām.

Priekšsēdētājs

I.Bičkovičs

Plēnuma sekretāre

I.Garda

Par lēmumu

2014. gadā Augstākā tiesa piedzīvoja būtiskākās strukturālās pārmaiņas kopš līdzšinējās sistēmas izveidošanas pirms 20 gadiem. Tiesu sistēmas reforma, pārejot uz tā saukto tīro trīspakāpju tiesu sistēmu, nozīmēja tiesu palātu likvidēšanu Augstākajā tiesā. 2014. gada 31. decembrī beidza pastāvēt Krimināllietu tiesu palāta, 2016. gada 31. decembrī – Civillietu tiesu palāta.

Jau 2014. gada 28. aprīlī Tieslietu padome ar savu lēmumu bija noteikusi, ka pēc reformas pirmā posma ir stiprināma kasācijas instance, tādēļ no 2015. gada 1. janvāra tiesnešu skaits departamentos palielināms no 30 uz 35. Līdz ar šo lēmumu viena papildu amata vieta būtu Civillietu departamentam un četras vietas Krimināllietu departamentam.

Analizējot 2014. gada darba rezultātus, Plēnums secināja, ka ir būtiska atšķirība darba apjomā starp departamentiem. Jau ilgstoši vislielākais neizskatīto lietu atlikums bijis Civillietu departamentā, 2014. gadā departaments spējis izskatīt tikai 40 % no tā tiesvedībā esošajām lietām un gada beigās neizskatīto lietu atlikums bija 2085 lietas. Salīdzinoši – Administratīvo lietu departamentā 505, Krimināllietu departamentā – 107 lietas. Vidējais lietu izskatīšanas termiņš Krimināllietu departamentā – 1,3, Administratīvo lietu departamentā – 3,1, bet Civillietu departamentā – 17,2 mēneši.

Nemot to vērā, Plēnums nolēma rosināt Tieslietu padomi divas no Krimināllietu departamenta vakantajām tiesnešu amata vietām nodot Civillietu departamentam. Tieslietu padome piekrita Augstākās tiesas priekšlikumam mainīt tiesnešu skaitu departamentos un ar 2015. gada 9. marta lēmumu noteica tiesnešu skaitu: Administratīvo lietu departamentā – 9, Civillietu departamentā – 17, Krimināllietu departamentā – 8 tiesneši.

Par ģenerālprokurora atļaušanas pamatu izvērtēšanu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.2
2019. gada 18. oktobrī

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀ TIESA

Brīvības bulvāris 36
 Rīga
 LV-1511

Tālr.: 67 020 395
 Fakss: 67 020 351
 E-pasts: at@at.gov.lv

PLĒNUMS

Rīgā

18.10.2019

Lēmums Nr.2

Par ģenerālprokurora atļaušanas pamatu izvērtēšanu

Apspriedis Augstākās tiesas senatores Marikas Senkānes ziņojumu par ģenerālprokurora atļaušanas pamatu pārbaudes rezultātiem, pamatojoties uz likuma "Par tiesu varu" 49.panta ceturto daļu, Augstākās tiesas plēnums

nolēma

atzīt, ka ģenerālprokurora Ē.Kalnmeiera atļaušanai no amata nav pamata.

Priekšsēdētājs

I.Bičkovičs

Plēnuma sekretāre

M.Senkāne

Ziņojums par ģenerālprokurora atļaušanas pamatu pārbaudes rezultātiem

Ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētāja Ivara Bičkoviča 2019. gada 26. jūnija rīkojumu Nr.8-2/20ro, pamatojoties uz Prokuratūras likuma 41.³ panta otro daļu, pēc 39 Latvijas Republikas Saeimas deputātu pieprasījuma ierosināta pārbaude par ģenerālprokurora Ērika Kalnmeiera atļaušanas pamatu esības izvērtēšanu. Veikt šo pārbaudi Augstākās tiesas priekšsēdētājs pilnvarojis Augstākās tiesas senatori Mariku Senkāni.

Ar Augstākās tiesas priekšsēdētāja lēmumu pārbaudes termiņš bija noteikts līdz 2019. gada 16. septembrim un vēlāk pagarināts līdz 2019. gada 3. oktobrim.

Pārbaude ir pabeigta, un tās rezultāti tiek sniegti šajā atzinumā.

I. Normatīvie akti, kas attiecas uz pārbaudes izdarīšanu

Prokuratūras likums

5. pants. Prokurora darbības pamatprincipi

(1) Prokurors lēmumus pieņem patstāvīgi un vienpersoniski, pamatojoties uz savu pārliecību un likumiem, ievērojot personu vienlīdzību likuma un tiesas priekšā, nevainīguma prezumpciju, patiesību un likumību.

(2) Prokurors ievēro Latvijas Prokuroru ētikas kodeksa normas.

(3) Prokuroram ir pienākums regulāri papildināt zināšanas un pilnveidot profesionālās iemaņas un prasmes, kas nepieciešamas amata pienākumu pildīšanai.

6. pants. Prokurora neatkarība

(1) Prokurors savā darbībā ir neatkarīgs no citu valsts varu un pārvaldi realizējošo institūciju vai amatpersonu ietekmes un pakļaujas tikai likumam.

(2) Saeimai, Ministru kabinetam, valsts un pašvaldību institūcijām, valsts un pašvaldību ierēdņiem, visu veidu uzņēmumiem un organizācijām, kā arī personām ir aizliegts iejaukties prokuratūras darbā lietu izmeklēšanas vai citu prokuratūras funkciju izpildes laikā.

(3) Prokurora rīcība vai lēmums pārsūdzams šajā likumā un procesuālajos likumos noteiktajos gadījumos un kārtībā. Sūdzības jautājumos, kas ir tikai prokuratūras kompetencē, iesniedzamas vienu līmeni augstākas prokuratūras struktūrvienības virsprokuroram, bet par Ģenerālprokuratūras prokurora rīcību vai lēmumu – ģenerālprokuroram. Šo amatpersonu pieņemtie lēmumi nav pārsūdzami.

(4) Amatā augstāks prokurors ir tiesīgs dot norādījumus vai pieņemt savā lietvedībā jebkuru lietu, bet nav tiesīgs dot norādījumus vai uzdot prokuroram veikt darbības pret viņa pārliecību. Pēc prokurora pieprasījuma vai amatā augstāka prokurora ieskata norādījums noformējams rakstveidā.

(5) Prokuroram ir tiesības nesniegt ziņas par pārbaužu vai izmeklēšanas materiāliem, kas atrodas prokuratūras lietvedībā.

[..]

(7) Par mēģinājumiem pretlikumīgi ietekmēt prokuroru vai iejaukties prokuratūras darbībā persona saucama pie likumā noteiktās atbildības.

23. pants. *Ģenerālprokurors*

(1) Ģenerālprokurors vada un kontrolē prokuratūras darbību, nosaka tās iekšējo struktūru un štatus atbilstoši iedalītajiem valsts budžeta līdzekļiem, apstiprina Ģenerālprokurora padomes pieņemtos normatīvos aktus, kā arī tieši vada Ģenerālprokuratūras prokuroru darbu.

[..]

33. pants. *Prokurora amata kandidāts*

(1) Par prokuroru var iecelt personu, kura:

[..]

5) ir ar nevainojamu reputāciju;

[..]

37. pants. *Personas, kuras nevar būt par prokuroru un prokurora amata kandidātu*

(1) Par prokuroru un prokurora amata kandidātu nevar būt persona, kura:

1) neatbilst šā likuma 33. panta prasībām, izņemot 33. panta pirmās daļas 3. punktu, ja persona ir prokurora amata kandidāts;

2) ir ar rīcībspējas ierobežojumu;

3) pamatojoties uz lēmumu disciplinārlietā, atlaista no prokurora amata, atcelta no tiesneša amata, no zvērināta tiesu izpildītāja, zvērināta tiesu izpildītāja palīga, zvērināta notāra, zvērināta notāra palīga amata vai izslēgta no zvērinātu advokātu vai zvērinātu advokātu palīgu skaita un no disciplinārlietā pieņemtā lēmuma spēkā stāšanās brīža nav pagājuši vismaz pieci gadi;

4) ir sodīta par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu (neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas);

5) izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, bet no soda izciešanas atbrīvota sakarā ar noilgumu, amnestiju vai apžēlošanu;

6) ir saukta pie kriminālatbildības, bet kriminālprocess pret to izbeigts uz nereabilitējoša pamata;

7) ir vai ir bijusi PSRS Aizsardzības ministrijas, PSRS vai Latvijas PSR Valsts drošības komitejas vai to valstu, kas nav Eiropas Savienības vai Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalstis, valsts drošības dienesta, izlūkdienesta vai pretizlūkošanas dienesta štata vai ārštata darbinieks, aģents, rezidents vai konspiratīvā dzīvokļa turētājs;

8) ir vai ir bijusi ar likumu vai tiesas nolēmumu aizliegtas organizācijas dalībnieks pēc šīs organizācijas aizliegšanas.

41.¹ pants. *Ģenerālprokurora atlaišanas pamati*

Ģenerālprokuroru var atlaist no amata, ja šajā likumā noteiktajā kārtībā konstatēts, ka viņš:

1) neatbilst šā likuma 37. pantā noteiktajām prasībām;

2) ir partijas vai politiskas organizācijas biedrs;

3) nav ievērojis kādu no likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” noteiktajiem ierobežojumiem un aizliegumiem;

4) pildot dienesta pienākumus, pieļāvis tīšu likuma pārkāpumu vai nolaidību, kā rezultātā iestājušās būtiskas kaitīgas sekas;

5) pieļāvis apkaunojošu rīcību, kas nav savienojama ar viņa amatu.

41.² pants. *Ģenerālprokurora pilnvaru izbeigšanās*

[..]

(3) Ģenerālprokurora pilnvaras izbeidzas, ja Saeima viņu šajā likumā noteiktajā kārtībā atlaiž no amata.

[..]

41.³ pants. *Ģenerālprokurora atlaišanas kārtība*

(1) Saeima ģenerālprokuroru no amata var atlaist, ja Augstākās tiesas priekšsēdētāja īpaši pilnvarots Augstākās tiesas tiesnesis, veicot pārbaudi, konstatējis kādu no šā likuma 41.¹ pantā minētajiem atlaišanas pamatiem un par to atzinumu devis Augstākās tiesas Plēnums.

(2) Pārbaudi ierosina Augstākās tiesas priekšsēdētājs pēc savas iniciatīvas vai pēc vienas trešdaļas Saeimas deputātu pieprasījuma.

(3) Ierosinājumā ir jānorāda:

1) konkrēts šā likuma 41.¹ pantā noteiktais pārkāpuma fakts;

2) ierosinājumu iesniegušo deputātu vārds, uzvārds un ierosinājuma parakstīšanas datums.

[..]

Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likums

2. pants. *Pienākums likumīgi rīkoties ar finanšu līdzekļiem un mantu*

(1) Publiska persona rīkojas ar saviem finanšu līdzekļiem un mantu likumīgi, tas ir, jebkura rīcība ar publiskas personas finanšu līdzekļiem un mantu atbilst ārējos normatīvajos aktos paredzētajiem mērķiem, kā arī normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai.

[..]

Likums par budžetu un finanšu vadību**46. pants. *Atbildība par budžeta izpildi***

(1) Budžeta finansētu institūciju, budžeta nefinansētu iestāžu un pašvaldību, kā arī kapitālsabiedrību, kurās ieguldīta valsts vai pašvaldību kapitāla daļa, vadītāji ir atbildīgi par šajā likumā noteiktās kārtības un prasību ievērošanu, izpildi un kontroli, kā arī par budžeta līdzekļu efektīvu un ekonomisku izlietošanu atbilstoši paredzētajiem mērķiem.

[..]

Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums**14. pants. *Vispārējās piemaksas***

(1) Amatpersona (darbinieks) saņem piemaksu ne vairāk kā 30 procentu apmērā no tai noteiktās mēnešalgas, ja papildus saviem tiešajiem amata (darba, dienesta) pienākumiem aizvieto prombūtnē esošu amatpersonu (darbinieku), pilda vakanta amata (dienesta, darba) pienākumus vai papildus amata aprakstā noteiktajiem pienākumiem pilda vēl citus pienākumus. Par prombūtnē esošas ārstniecības personas, kā arī vakanta ārstniecības personas amata pienākumu pildīšanu ārstniecības persona saņem piemaksu, kas nav lielāka par 50 procentiem no tai noteiktās mēnešalgas. Iekšlietu ministrijas sistēmas iestādes vai Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersona ar speciālo dienesta pakāpi saņem piemaksu par papildu pedagoģisko darbu izglītības iestādē, kurā attiecīgā amatpersona ieņem amatu, ja šīs amatpersonas amata pienākumos neietilpst pedagoģiskā darba veikšana, un šī piemaksa nedrīkst būt lielāka par 50 procentiem no attiecīgajam pedagoga amatam noteiktās mēnešalgas, ievērojot to, ka pedagoģiskā darba apjoms gadā nedrīkst pārsniegt 50 procentus no normatīvajos aktos par pedagogu darba samaksu attiecīgajam pedagoga amatam noteiktās vienai darba likmei atbilstošās darba slodzes (stundās). Karavīrs saņem piemaksu par pedagoģisko darbu militārajā izglītības iestādē, ja viņa amata pienākumos neietilpst pedagoģiskā darba veikšana, un šī piemaksa nedrīkst būt lielāka par 50 procentiem no karavīram noteiktās mēnešalgas. Prokurors saņem piemaksu ne vairāk kā 30 procentu apmērā no viņam noteiktās mēnešalgas, ja papildus saviem tiešajiem amata pienākumiem pilda vēl citus pienākumus. Piemaksas apmēru, tās noteikšanas pamatojumu, kā arī laikposmu, uz kuru nosakāma piemaksa, reglamentē attiecīgās valsts vai pašvaldības institūcijas kompetentā amatpersona (institūcija).

[..]

(12) Valsts un pašvaldību institūciju vadītāji nolūkā nodrošināt kompetentāko amatpersonu (darbinieku), izņemot šā likuma 5., 5.¹, 6., 6.¹ pantā, 6.² panta pirmās daļas 10. punktā un 13. pantā minētās amatpersonas (darbiniekus) un fiziskā darba veicējus, motivēšanu un ņemot vērā konkrētās amatpersonas (darbinieka) ieguldījumu attiecīgās institūcijas mērķu sasniegšanā var šai amatpersonai (darbiniekam) noteikt piemaksu par personisko darba ieguldījumu un darba kvalitāti. Piemaksas

apmērs mēnesī nedrīkst pārsniegt 40 procentus no amatpersonai (darbiniekam) noteiktās mēnešalgas. Piemaksu regulāri pārskata, izvērtējot tās nepieciešamību un pamatojumu, bet ne retāk kā reizi gadā.

[..]

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums**5. pants. *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija un terorisma un proliferācijas finansēšana***

(1) Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija ir šādas darbības:

1) noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārvēršana citās vērtībās, to atrašanās vietas vai piederības mainīšana, apzinoties, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti, un ja šīs darbības veiktas nolūkā slēpt vai maskēt līdzekļu noziedzīgo izcelsmi vai palīdzēt citai personai, kura iesaistīta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, izvairīties no juridiskās atbildības;

2) noziedzīgi iegūtu līdzekļu patiesā rakstura, izcelsmes, atrašanās vietas, izvietojuma, kustības, piederības slēpšana vai maskēšana, apzinoties, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti;

3) citas personas noziedzīgi iegūtu līdzekļu iegūšana īpašumā, valdījumā vai lietojumā vai to realizēšana, apzinoties, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti.

4) *(izslēgts ar 22.06.2017. likumu).*

(1¹) Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju ir atzīstamas arī šā panta pirmās daļas 1., 2. un 3. punktā minētās darbības, kad persona apzināti pieļāva, ka līdzekļi ir noziedzīgi iegūti.

(2) Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija par tādu atzīstama arī tad, ja Krimināllikumā paredzētais noziedzīgais nodarījums, kura rezultātā tieši vai netieši ir iegūti šādi līdzekļi, ticis izdarīts ārpus Latvijas Republikas teritorijas.

(2¹) Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija par tādu ir atzīstama neatkarīgi no tā, vai konstatēts, konkrēti no kura noziedzīgā nodarījuma līdzekļi ir iegūti.

(3) Terorisma finansēšana ir jebkādā veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas tieša vai netieša vākšana vai nodošana ar mērķi tos izmantot vai zinot, ka tie tiks pilnīgi vai daļēji izmantoti, lai veiktu vienu vai vairākas šādas darbības:

1) terorismu;

2) Konvencijas par cīņu pret nelikumīgu gaisa kuģu sagrābšanu 1. pantā minētās darbības;

3) 1988. gada 10. marta Konvencijas par prettiesisku darbību pret kuģošanas drošību apkarošanu 3. pantā minētās darbības;

4) Starptautiskās konvencijas pret ķīlnieku sagrābšanu 1. pantā minētās darbības;

5) Starptautiskās konvencijas par cīņu pret teroristu rīkotajiem sprādzieniem 2. pantā minētās darbības;

6) Kodolmateriālu fiziskās aizsardzības konvencijas 7. pantā minētās darbības;

7) Konvencijas par cīņu pret nelikumīgām darbībām, kas apdraud civilās aviācijas drošību, 1. pantā minētās darbības;

8) Protokola par cīņu pret nelikumīgu vardarbību lidostās, kas apkalpo starptautisko civilo aviāciju, kas papildina Konvenciju par cīņu pret nelikumīgām darbībām, kas apdraud civilās aviācijas drošību, 2. pantā minētās darbības;

9) Konvencijas par tādu noziedzīgu nodarījumu novēršanu, kas vērsti pret starptautiski aizsargātām personām, un par šādu noziedzīgu nodarījumu izdarījušo sodīšanu 2. pantā minētās darbības;

10) 1988. gada 10. marta Protokola par prettiesisku darbību pret nostiprinātu platformu drošību kontinentālajā šelfā apkarošanu 2. pantā minētās darbības;

11) ceļošanu terorisma nolūkā;

12) iesaistīšanos teroristu grupā, tās organizēšanu vai vadīšanu;

13) personas vervēšanu, apmācīšanu vai apmācīšanos terorismam.

(4) Terorisma finansēšana ir arī jebkādā veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai mantas tieša vai netieša vākšana vai nodošana teroristu grupas vai atsevišķa terorista rīcībā.

(5) Masveida iznīcināšanas ieroču izgatavošanas, glabāšanas, pārvietošanas, lietošanas vai izplatīšanas (turpmāk – proliferācija) finansēšana ir jebkādā veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas tieša vai netieša vākšana vai nodošana ar mērķi tos izmantot vai zinot, ka tie tiks pilnīgi vai daļēji izmantoti, lai finansētu proliferāciju (turpmāk – proliferācijas finansēšana).

Kriminālprocesa likums

27. pants. Procesa virzītājs

(1) Procesa virzītājs ir amatpersona vai tiesa, kas konkrētajā brīdī vada kriminālprocesu. Procesa virzītājs:

1) organizē kriminālprocesa norisi un lietvedību tajā;

2) pieņem lēmumus par kriminālprocesa virzību;

3) pats vai iesaistot citas amatpersonas īsteno valsts pilnvaras kriminālprocesa attiecīgajā stadijā vai posmā;

4) pieprasa, lai ikviena persona izpilda kriminālprocesuālo pienākumu un ievēro procesuālo kārtību;

5) nodrošina iespēju kriminālprocesā iesaistītajām personām īstenot likumā noteiktās tiesības.

(2) Procesa virzītāji ir:

1) izmeklēšanā – izmeklētājs vai izņēmuma gadījumā prokurors;

2) kriminālvajāšanā – prokurors;

3) sagatavojot lietu iztiesāšanai, kā arī no brīža, kad pasludināts nolēmums, ar kuru pabeigta tiesvedība attiecīgās instances tiesā, līdz lietas nodošanai nākamajai tiesu instancei vai nolēmuma izpildei – tiesnesis, kurš vada iztiesāšanu;

4) iztiesāšanas laikā – tiesas sastāvs;

5) pēc tiesas nolēmuma spēkā stāšanās – tiesnesis.

(3) Pirmstiesas kriminālprocesa veikšanai var izveidot izmeklēšanas grupu, kuras vadītājs ir attiecīgais procesa virzītājs.

37. pants. Izmeklēšanu uzraugošais prokurors

(1) Prokurors, kuram saskaņā ar prokuratūras iestādē noteikto pienākumu sadali vai rīkojumu konkrētajā kriminālprocesā jāveic izmeklēšanas uzraudzība, ir uzraugošais prokurors.

(2) Uzraugošajam prokuroram izmeklēšanas laikā ir pienākums:

1) dot norādījumus par procesa veida izvēli, izmeklēšanas virzienu un izmeklēšanas darbību veikšanu, ja procesa virzītājs nenodrošina mērķtiecīgu izmeklēšanu un pieļauj neattaisnotu iejaukšanos personas dzīvē vai vilcināšanos;

2) pieprasīt, lai izmeklētāja tiešais priekšnieks nomaina procesa virzītāju, izdara izmaiņas izmeklēšanas grupā, ja netiek izpildīti dotie norādījumi vai ir pieļauti procesuālie pārkāpumi, kas apdraud kriminālprocesa norisi;

3) (*izslēgts ar 28.09.2005. likumu*);

4) (*izslēgts ar 12.03.2009. likumu*);

5) izskatīt sūdzības savas kompetences ietvaros;

6) izlemt pieteiktos noraidījumus savas kompetences ietvaros;

7) nekavējoties pārņemt kriminālprocesa vadīšanu, kad izmeklēšanā iegūti pietiekami pierādījumi krimināltiesisko attiecību taisnīgai noregulēšanai.

(3) Izmeklēšanu uzraugošajam prokuroram ir tiesības:

1) pieņemt lēmumu par kriminālprocesa uzsākšanu un nodošanu izmeklēšanas iestādei;

2) dot norādījumus un pieprasīt doto norādījumu izpildi;

3) veikt procesuālās darbības, par to iepriekš informējot procesa virzītāju;

4) jebkurā laikā iepazīties ar kriminālprocesa materiāliem;

5) atcelt procesa virzītāja un izmeklēšanas grupas dalībnieka lēmumus, kā arī izmeklētāja tiešā priekšnieka lēmumus, kas nav saistīti ar procesam nozīmīgiem organizatoriskiem jautājumiem;

6) iesniegt ierosinājumu amatā augstākam prokuroram par cita izmeklētāja tiešā

priekšnieka noteikšanu konkrētajā kriminālprocesā vai kriminālprocesa nodošanu citai izmeklēšanas iestādei;

7) piedalīties sēdē, kurā izmeklēšanas tiesnesis lemj par atļaujas došanu piespiedu līdzekļu piemērošanai un speciālo izmeklēšanas darbību veikšanai;

8) piedalīties to procesuālo darbību veikšanā, kas vērstas uz sadarbību ar personu, kurai ir tiesības uz aizstāvību, kā arī vienkāršāka procesa izvēlē.

45. pants. *Amatā augstāks prokurors kriminālprocesā*

(1) Amatā augstāks prokurors likumā noteiktajā kārtībā kontrolē, kā prokurors īsteno savas pilnvaras.

(2) Amatā augstāka prokurora pienākumus pilda:

1) rajona (pilsētas) virsprokurors, ja šajā likumā noteiktās prokurora funkcijas veic attiecīgās prokuratūras prokurors;

2) tiesas apgabala virsprokurors, ja šajā likumā noteiktās prokurora funkcijas veic attiecīgās prokuratūras prokurors vai rajona līmeņa virsprokurors, bet pēc savas iniciatīvas arī tad, ja šīs funkcijas veic rajona (pilsētas) prokuratūras vai tai pielīdzināta statusa prokuratūras prokurors;

3) Ģenerālprokuratūras virsprokurors, ja šajā likumā noteiktās prokurora funkcijas veic Ģenerālprokuratūras nodaļas virsprokurors vai prokurors, Ģenerālprokuratūras departamenta prokurors vai tiesas apgabala virsprokurors, kā arī pēc savas iniciatīvas;

4) ģenerālprokurors, ja šajā likumā noteiktās prokurora funkcijas veic Ģenerālprokuratūras departamenta virsprokurors;

5) jebkurš prokurors, ja viņu konkrētajā kriminālprocesā tam pilnvarojis ģenerālprokurors vai Ģenerālprokuratūras virsprokurors.

(3) *(Izslēgta ar 19.01.2006. likumu.)*

46. pants. *Amatā augstāka prokurora pienākumi un tiesības*

(1) Amatā augstākam prokuroram ir pienākums:

1) lemt par sūdzībām attiecībā uz uzraugošā prokurora un prokurora – procesa virzītāja lēmumiem un rīcību;

2) lemt par uzraugošā prokurora un prokurora – procesa virzītāja atteikšanos no piedalīšanās kriminālprocesā vai par viņiem pieteiktajiem noraidījumiem;

3) lemt par uzraugošā prokurora ierosinājumu nomainīt izmeklētāja tiešo priekšnieku vai izmeklēšanas iestādi;

4) nomainīt uzraugošo prokuroru vai prokuroru – procesa virzītāju, ja netiek pilnvērtīgi nodrošināta uzraudzība un kriminālvajāšana;

5) izveidot izmeklēšanas grupu, ja darba apjoms apdraud kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā;

6) nomainīt valsts apsūdzības uzturētāju, ja netiek pilnvērtīgi nodrošināta apsūdzības uzturēšana;

7) izlemt, vai atteikšanās no apsūdzības ir pamatota un likumīga.

(2) Amatā augstākam prokuroram ir tiesības:

1) iepazīties ar visiem materiāliem kriminālprocesā, kurā viņš pilda amatā augstāka prokurora funkcijas;

2) noteikt uzraugošo prokuroru, ja ir nepieciešams atkāpties no iepriekš apstiprinātajiem kriminālprocesa sadales principiem;

3) uzdot prokuroram pildīt uzraugošā prokurora vai prokurora – procesa virzītāja funkcijas vai uzņemties tās pašam;

4) pieprasīt, lai izmeklēšanas iestādes vadītājs, kuram administratīvi pakļauts izmeklētāja tiešais priekšnieks konkrētajā kriminālprocesā, šajā procesā nosaka citu priekšnieku;

5) uzdot izmeklēšanu kriminālprocesā veikt citai izmeklēšanas iestādei;

6) dot norādījumus izmeklētājam, uzraugošajam prokuroram vai prokuroram – procesa virzītājam par procesa veida izvēli, pirmstiesas procesa virzību un izmeklēšanas darbību veikšanu;

7) atcelt izmeklētāja, izmeklēšanas grupas dalībnieka, amatā zemāka prokurora lēmumus;

8) dot norādījumus valsts apsūdzības uzturētājam par pierādījumu pārbaudes taktiku un papildu pierādījumu avotu pieteikšanu;

9) izlemt valsts apsūdzības uzturētāja ierosinājumu atteikties no apsūdzības uzturēšanas tiesā, to apstiprinot vai uzdodot citam sev pakļautajam prokuroram uzturēt valsts apsūdzību, vai uzņemties to pašam.

124. pants. *Pierādīšanas priekšmets*

(1) Pierādīšanas priekšmets ir visu kriminālprocesa gaitā pierādāmo apstākļu kopums un ar tiem saistītie fakti un palīgfakti.

(2) Kriminālprocesā pierādāma noziedzīga nodarījuma sastāva esamība vai neesamība, kā arī citi Krimināllikumā un šajā likumā paredzētie apstākļi, kuriem ir nozīme konkrēto krimināltiesisko attiecību taisnīgā noregulējumā.

(3) Saistītie fakti nav kriminālprocesā pierādāmie apstākļi, bet ir ar tiem saistīti un dod pamatu izdarīt secinājumu par pierādāmajiem apstākļiem.

(4) Ar palīgfaktiem tiek pamatota kāda cita pierādījuma ticamība vai neticamība, kā arī iespējamība vai neiespējamība to izmantot pierādīšanā.

(5) Pierādīšanas priekšmetā ietilpstošie apstākļi uzskatāmi par pierādītiem, ja pierādīšanas gaitā izslēgtas jebkādas saprātīgas šaubas par to esamību vai neesamību.

(6) Pierādīšanas priekšmetā ietilpstošie apstākļi attiecībā uz mantas noziedzīgo izcelsmi uzskatāmi par pierādītiem, ja pierādīšanas gaitā ir pamats atzīt, ka mantai, visticamāk, ir noziedzīga, nevis likumīga izcelsme.

(7) Lai pierādītu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, jāpierāda, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti, bet nav nepieciešams pierādīt, konkrēti no kura noziedzīgā nodarījuma līdzekļi iegūti.

II. Pārbaudes procedūra un robežas

Neviena tiesību norma nereglamentē īpaši pilnvarota tiesneša pienākumus un tiesības pārbaudes veikšanā, lai konstatētu Prokuratūras likuma 41.¹ pantā minētos ģenerālprokurora atļaušanas pamatus. Saskaņā ar Prokuratūras likuma 41.³ panta prasībām deputātu pieprasījumā jābūt norādītam konkrētam pārkāpuma faktam. Līdz ar to īpaši pilnvarota tiesneša uzdevums ir pārbaudīt, vai deputātu pieprasījumā norādītais pārkāpuma fakts vispār ir noticis, ar kādiem pierādījumiem tas apstiprinās, noskaidrot izdarītā pārkāpuma apstākļus, iemeslus un novērtēt, vai konstatētā pārkāpuma rezultātā iestājušās būtiskas kaitīgas sekas. Informācija, kas iegūta no šiem materiāliem un izmantota, ir atspoguļota sadaļā „Novērtējums un secinājumi”.

Atbilstoši Prokuratūras likuma 41.¹ pantā un 41.³ panta trešās daļas 1. punktā ietvertajam regulējumam pārbaudes procesā ir pārbaudāmi tikai fakti, kas ir bijuši pieprasītājpusē rīcībā uz pieprasījuma iesniegšanas brīdī, neizdarot izmeklēšanas darbības ar nolūku veikt vispārēju ģenerālprokurora un Ģenerālprokuratūras darbības pārbaudi. Līdz ar to veiktās pārbaudes laikā tiesnesei iesūtītie fizisko personu iesniegumi ģenerālprokurora pārbaudes sakarā netika vērtēti, bet atgriezti iesniedzējiem.

Lai objektīvāk un vispusīgāk veiktu pārbaudi, Saeimas deputātiem tika pieprasīts precizēt iesniegto pieprasījumu, norādot uz konkrētiem 2018. gada 23. augustā publicētā Eiropas Padomes Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas novēršanas komitejas (Turpmāk arī Moneyval) ziņojumā par Latvijas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas (turpmāk arī NILLTF) novēršanas sistēmas novērtēšanas 5. kārtā un 2018. gada 22. jūnija NILLTF novērtēšanas ziņojumā (Otrais Nacionālais NILLTF risku novērtēšanas ziņojums), kā arī Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) 2019. gada 13. marta izvērtējumā konstatētiem pārkāpumiem.

Tieslietu ministrijai tika lūgts iesniegt pārbaudes veicējai 2018. gada 23. augusta Moneyval ziņojuma par NILLTF novēršanas sistēmas novērtēšanas 5. kārtu un OECD 2019. gada 13. marta izvērtējuma pilna teksta tulkojumu valsts valodā.

Deputātu pieprasījuma pamatā cita starpā ir Valsts kontroles 2019. gada 16. maijā publicētais ziņojums „Par Latvijas Republikas Prokuratūras 2018. gada pārskatu”, kas sagatavots pēc Valsts kontroles veiktās finanšu revīzijas „Par Latvijas Republikas prokuratūras 2018. gada pārskata sagatavošanas pareizību”, un tajā paustie secinājumi. Publiskajā telpā pieejamais Valsts kontroles Revīzijas ziņojums

„Par Latvijas Republikas Prokuratūras 2018. gada pārskatu”, Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūras 2019. gada 24. aprīļa iebildumi pret minētās revīzijas ziņojuma projektu, Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūras 2019. gada 26. aprīļa atsauksme par precizēto revīzijas ziņojuma projektu, Valsts kontroles 2019. gada 30. aprīļa atzinums par Latvijas Republikas Prokuratūras 2019. gada pārskata sagatavošanas pareizību un atbilstību, kā arī Valsts kontroles 2019. gada 30. aprīļa lēmums par revīzijas ziņojuma un ziņošanas par ieteikumu ieviešanu laika grafika apstiprināšanu un par atzinuma sniegšanu liecina, ka Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūras un Valsts kontroles skatījums uz Revīzijas ziņojumā ietvertajiem secinājumiem par Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atbildības likumam neatbilstošu darba samaksas sistēmas ieviešanu un 2018. gada budžetā papildus prioritārajiem pasākumiem piešķirto līdzekļu izlietojumu citiem mērķiem principiāli atšķiras. Tāpēc Valsts kontrolei tika lūgts sniegt savu viedokli un precizēt to, vai Valsts kontroles konstatēto pārkāpumu rezultātā ir pamats atzinumam, ka ir iestājušās būtiskas kaitīgas sekas no finansiālā aspekta, un kā konkrētajā gadījumā tās izpaužas pēc būtības.

Nolūkā nodrošināt ierosinātā procesa objektivitāti un vispusīgumu ģenerālprokurors Ēriks Kalnmeiers tika uzaicināts sniegt savus paskaidrojumus par deputātu pieprasījumā norādītajiem apstākļiem, kā arī iesniegt 2019. gada 26. aprīļa valsts kontrolieri Elitai Krūmiņai adresētajā atsauksmē par precizēto revīzijas ziņojuma projektu „Par Latvijas Republikas Prokuratūras 2018. gada pārskatu” norādīto Finanšu ministrijas amatpersonu atzinumu.

Tiesneses norādītajā laikā – līdz 2019. gada 23. augustam – tika saņemti visi augstāk norādītie precizējumi un papildinājumi, pēc kā iegūtā informācija tika apkopota un analizēta. Uz veiktās analīzes pamata tika izdarīti secinājumi un sniegts atzinums par pārbaudes rezultātiem.

III. Informācija par materiāliem un dokumentiem

- Saeimas deputātu pieprasījums pilnvarot Augstākās tiesas tiesnesi veikt pārbaudi par ģenerālprokurora darbības atbilstību likuma prasībām;
- Valsts kontroles 2017. gada 20. septembra lietderības revīzijas ziņojums „Pirmstiesas izmeklēšanas efektivitāte Valsts policijā”;
- Valsts kontroles 2017. gada 20. septembra lēmums „Par Revīzijas ziņojuma un Revidējamās vienības ziņošanas par ieteikumu ieviešanu laika grafika apstiprināšanu”;
- Konsultantu – ekspertu 2016. gada 30. jūnija viedoklis par pirmstiesas izmeklēšanas efektivitātes novērtēšanu Valsts policijā;
- Valsts kontroles ziņojums „Par Latvijas Republikas Prokuratūras 2018. gada pārskatu”;

- Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūras 2019. gada 24. aprīļa iebildumi pret revīzijas ziņojuma projektu „Par Latvijas Republikas Prokuratūras 2018. gada pārskatu”;
- Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūras 2019. gada 26. aprīļa atsauksme par precizēto revīzijas ziņojuma projektu „Par Latvijas Republikas Prokuratūras 2018. gada pārskatu”;
- Valsts kontroles 2019. gada 30. aprīļa atzinums „Par Latvijas Republikas Prokuratūras 2019. gada pārskata sagatavošanas pareizību un atbilstību”;
- Valsts kontroles 2019. gada 30. aprīļa lēmums „Par revīzijas ziņojuma un ziņošanas par ieteikumu ieviešanu laika grafika apstiprināšanu un par atzinuma sniegšanu”;
- Eiropas Padomes Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas novēršanas komitejas (Moneyval) 2018. gada 23. augustā ziņojums par Latvijas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas (NILLTF) novēršanas sistēmas novērtēšanas 5. kārtu (turpmāk arī – Moneyval ziņojums);
- Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (The Organization for Economic Co-operation and Development – OECD) 2019. gada 13. marta izvērtējums, konkrēti, 7. nodaļa „Noziedzīgu nodarījumu, kas saistīti ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, atklāšanu, izmeklēšanu un iztiesāšana; starptautiskā sadarbība (IO.7)”;
- Ģenerālprokurora 2019. gada 14. augusta paskaidrojums uz senatores Marikas Senkānes pieprasījumu un tam pievienotie dokumenti:
 - Ģenerālprokurora 2019. gada 18. jūlija pieprasījums Finanšu ministrijas valsts sekretārei Baibai Bānei sniegt atzinumu par Prokuratūrai prioritārajam pasākumam „Prokuratūras struktūrvienību ēkas Kalpaka bulvārī 6, Rīgā remontdarbi” 2018. gadam piešķirtā finansējuma izlietojuma atbilstību pasākuma mērķim un Finanšu ministrijas valsts sekretāres 2019. gada 1. augustā sniegtā atbilde;
 - ģenerālprokurora 2018. gada 16. jūlija viedoklis un atbilde iekšlietu ministram un tieslietu ministram par priekšlikumiem Kriminālprocesa likuma pilnveidošanai attiecībā uz prokurora lomas palielināšanu, veicot izmeklēšanas uzraudzību kriminālprocesā;
 - Valsts kontrolei 2018. gada 16. oktobrī adresētā Tieslietu ministrijas atsauksme par Valsts kontroles izteiktajiem priekšlikumiem pirmstiesas izmeklēšanas uzlabošanai;
 - Valsts policijas koledžas 2019. gada 12. jūnija pateicība Latvijas Republikas ģenerālprokuroram Ērikam Kalnmeieram prakses vadlīniju izstrādes procesā vienotas pieejas nodrošināšanai noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas izmeklēšanā, pierādījumu minimālā apjoma nodrošināšanai;

- Ģenerālprokuratūrai adresēts Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienesta 2019. gada 26. jūnija pieprasījums par pārstāvju deleģēšanu darba grupā vadlīniju kopsavilkuma izstrādei par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju izstrādei un Ģenerālprokuratūras apstiprinājums pārstāvju deleģēšanai;
- Valsts kontroles 2019. gada 23. augusta precizēts viedoklis par revīzijās konstatēto un tam pievienotie dokumenti:
 - Latvijas Republikas Ģenerālprokurora 2018. gada 10. septembra un 2018. gada 16. oktobra pavēles par piemaksu noteikšanu Ģenerālprokuratūras amatpersonām;
 - Valsts kontrolei adresēts Latvijas Republikas Saeimas Juridiskā biroja 2019. gada 11. aprīļa viedoklis par Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 14. panta pirmās daļas tulkojumu attiecībā uz piemaksas apmēra noteikšanu prokuroriem (Ierobežotas pieejamības statuss);
 - Valsts kontrolei adresēts Valsts kancelejas 2019. gada 25. marta viedoklis par finanšu revīzijās konstatētajām problēmām Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 14. panta pirmās daļas piemērošanā.

IV. Deputātu pieprasījumā norādītie apstākļi

Augstākās tiesas priekšsēdētājam adresētajā Saeimas deputātu pieprasījumā kā pamats ģenerālprokurora atļaišanai norādīts Prokuratūras likuma 41.¹ panta pirmās daļas 1. punkts un 4. punkts, proti, viņa neatbilstība minētā likuma 33. panta pirmās daļas 5. punktā izvirzītajām nevainojamas reputācijas prasībām un dienesta pienākumu izpildē pieļauta tīša likuma pārkāpšana vai nolaidība, kā rezultātā iestājušās būtiskas kaitīgas sekas. Pieprasījumā norādīts uz šādiem apstākļiem.

Valsts kontroles 2019. gada 16. maija ziņojumā „Par Latvijas Republikas Prokuratūras 2018. gada pārskatu” secināts, ka būtiskākā daļa (93,4 %) no prioritārajam pasākumam „Prokuratūras struktūrvienību ēkas Kalpaka bulvārī 6, Rīgā remontdarbi” 2018. gadam piešķirtā finansējuma nav izlietoti atbilstoši tā mērķim, jo nav izstrādāti plānotie remontdarbu projekti, bet tā vietā veikti prioritārā pasākuma pieprasījumā neparedzēti remontdarbi.

Piešķirtā finansējuma izlietojums, iespējams, nav ekonomiski pamatots, jo valsts budžeta līdzekļi neilgi pirms ēkas pilnas atjaunošanas izlietoti kosmētiskajiem remontiem. Valsts kontroles vērtējumā vismaz daļu no remontdarbiem varēja veikt no uzkrājuma kārtējiem/kapitālajiem remontiem, ko Prokuratūra maksā VAS „Valsts nekustamie īpašumi” nomas maksas ietvaros par ēkas Kalpaka bulvārī 6, Rīgā nomu.

Pēc ēkas tehniskā stāvokļa novērtēšanas vairs nebija aktuāla sākotnēji plānoto remontdarbu projektu izstrādāšana, jo nebija pieņemti lēmumi par tālāko rīcību ar

ēku, līdz ar to Prokuratūrai bija iespēja finansējuma izlietojumu pārcelt uz nākamo periodu, kas netika darīts.

Neņemot vērā Finanšu ministrijas norādījumus, ka Ministru kabineta 2012. gada 31. jūlija noteikumi Nr.523 „Noteikumi par budžeta pieprasījumu izstrādāšanas un iesniegšanas pamatprincipiem” neparedz rezultatīvo rādītāju precizēšanu un mainīšanu, ģenerālprokurors pieļāvis valsts budžeta līdzekļu izlietošanu neatļautam mērķim, tādējādi pārkāpjot Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma 2. panta pirmo daļu, kā arī neievērojot Likuma par budžetu un finanšu vadību 46. panta pirmo daļu.

Valsts kontroles finanšu revīzijā konstatēts, ka Prokuratūrā eksistē Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumam neatbilstoša darba samaksas sistēma. Par piedalīšanos komisijās un darba grupās 2018. gadā Prokuratūrā piešķirta ne tikai piemaksa par papildu darbu, bet arī piemaksa par personisko darba ieguldījumu un darba kvalitāti. Faktiski par vienu un to pašu darbu – dalību darba grupās vai komisiju sēdēs – tika maksātas divas piemaksas, kuru maksimālais apmērs kopā sasniedz 60 % no valstī noteiktās mēnešalgas.

Valsts kontrole neguva pārliecību, ka piemaksas par personisko darba ieguldījumu un darba kvalitāti Prokuratūrā noteiktas atbilstoši šo piemaksu noteikšanas mērķim – kompetentāko darbinieku motivēšanai. Revīzijā konstatētais ļauj secināt, ka faktiski minētās piemaksas piešķirtas ar mērķi maksimāli izmantot pieejamos valsts budžeta līdzekļus, kas neatbilst Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 14. panta divpadsmitās daļas prasībām. Šāda situācija ir pretrunā arī Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma 2. panta pirmajā daļā noteiktajam pienākumam likumīgi rīkoties ar publiskas personas finanšu līdzekļiem un mantu. Turklāt uz minēto piemaksu rēķina prokuroru mēnešalga var būtiski pārsniegt tiesnešu mēnešalgu, kurai tā atbilstoši Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumam piesaistīta.

Valsts kontroles 2017. gada 20. septembrī publicētajā ziņojumā „Par lietderības revīzijā „Pirmstiesas izmeklēšanas efektivitāte Valsts policijā” konstatēto” norādīts, ka ārvalstīs izmeklēšanā kontrolējošā un vadošā loma ir raksturīga prokuratūrai. Prokurora un izmeklētāja veiksmīgas sadarbības trūkums negatīvi ietekmē izmeklēšanas darbu. Latvijā izmeklētāji lielākoties izmeklēšanu veic pēc savas izpratnes, bet prokurori iesaistās pirmstiesas izmeklēšanā tad, kad izmeklētājs lūdz prokurora viedokli par turpmāk veicamām darbībām vai kad izmeklēšana jau ir pabeigta.

Valsts kontroles veiktajā uzraugošo prokuroru aptaujā 26% prokuroru pauda pārliecību, ka būtu pietiekami ar izmeklētāja tiešā priekšnieka veikto kontroli, bet uzraugošā prokurora pilnvaras kriminālprocesa izmeklēšanā būtu vēl jāsamazina. Ņemot vērā Valsts kontroles revīzijā sniegtās norādes uz izmeklēšanas kvalitāti Latvijā, šāda Prokuratūras nostāja ir nepieņemama.

Prokuratūra un Valsts policija 2015. gadā saskaņoja Vadlīnijas kriminālprocesu izmeklēšanas vienkāršošanai, tomēr, kā liecina veiktās aptaujas rezultāti, tikai neliela daļa procesa virzītāju, to tiešo priekšnieku un uzraugošo prokuroru tās ievēro, savukārt ceturrtā daļa uzraugošo prokuroru neuzskata tās par saistošām un praksē piemērojamām. Minētajām vadlīnijām bija jāveicina vienota izpratne starp procesa virzītājiem un uzraugošajiem prokuroriem par Kriminālprocesa likuma normu piemērošanu izmeklēšanā, tomēr revīzijā gūtā informācija neliecina, ka būtu sasniegts gaidāmais rezultāts.

No revīzijā minētā secināms, ka prokuratūras īstenotā izmeklēšanas darba organizācija un uzraudzība vērtējama kā neapmierinoša. Atbilstoši Prokuratūras likuma 23. panta pirmajai daļai ģenerālprokurors ir atbildīgs par prokuroru darba kvalitāti un attieksmi pret izmeklēšanas darba organizēšanu un uzraudzību.

2018. gada 23. augustā tika publicēts Moneyval ziņojums, kurā novērtēta valstī īstenoto pasākumu efektivitāte šajā jomā. No ziņojuma izriet, ka lielākā daļa NILLTF izmeklēšanu uzsāktas pēc Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienesta (turpmāk – Kontroles dienests) ziņojumiem, taču kriminālvajāšana uzsākta tikai 2 % gadījumu. Tā kā Kontroles dienests līdz 2019. gada 1. janvārim atradās ģenerālprokurora pārraudzībā, secināms, ka centrālā loma NILLTF risku izvērtēšanā un apkarošanā ir bijusi Ģenerālprokuratūrai, tādēļ tai jāuzņemas atbildība par dienesta ilggadīgo pasivitāti savu funkciju izpildē. Kā iemeslu zemajai NILLTF izmeklēšanas un personu saukšanas pie kriminālatbildības efektivitātei Moneyval ziņojumā eksperti norāda prokuroru praksi fokusēties uz predikatīvā noziedzīgā nodarījuma noskaidrošanu, autonomās un trešo personu NILLTF lietas atstājot novārtā, kaut gan Latvijā attiecībā uz nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju ieviesta „visu noziegumu” pieeja.

OECD 2019. gada 13. marta izvērtējuma secinājumos norādīts uz nepieciešamību prokuroriem uzņemties vadošo lomu norādījumu izstrādāšanā par NILLTF lietu efektīvu izmeklēšanu, kā arī regulāri pārskatīt izmeklēšanas darbību progresu un nepieciešamības gadījumā izrādīt proaktīvu rīcību tā veicināšanai. Šo ieteikumu sakarā Tieslietu ministrijas izteiktos priekšlikumus izstrādāt vadlīnijas tiesībsargājošajām iestādēm vienotas pieejas nodrošināšanai NILLTF lietu izmeklēšanā un nepieciešamā pierādījumu apjoma nodrošināšanai ģenerālprokurors noraidīja, kā rezultātā attiecīgo vadlīniju izstrāde tika uzticēta Valsts policijas koledžai. Minētais norāda uz to, ka Ģenerālprokuratūra ir kavējusi nepieciešamo pasākumu īstenošanu NILLTF lietu izmeklēšanas uzlabošanai.

Uz jūtama progresu trūkumu NILLTF apkarošanā norāda arī sliktie statistikas rādītāji par tiesai nodotajām šīs kategorijas lietām. Jāņem vērā, ka atbilstoši Moneyval ziņojumā izteiktajām rekomendācijām Latvijai kā reģionālajam finanšu centram attiecībā uz aplūkojamās kategorijas lietu izmeklēšanu ir jānosaka prioritāte. Konstatētā situācija liecina, ka Ģenerālprokuratūra izrāda nespēju uzņemties atbildību par NILLTF lietu virzīšanu uz tiesu.

Pieprasījumā norādīts uz vairākiem konkrētiem gadījumiem, kad apsūdzēto personu darbības sabiedrībai nesaprotamu apstākļu dēļ tikušas pārkvalificētas uz mazāk smagiem noziedzīgiem nodarījumiem vai arī prokurori ar apsūdzētajām personām noslēguši vienošanos par vainas atzīšanu, paredzot nesamērīgi mīkstu sodu. Minētais, deputātu ieskatā, liecina, ka ģenerālprokurors ir nolaidīgi pildījis savus amata pienākumus, kā rezultātā iestājušās būtiskas kaitīgas sekas.

No Valsts kontroles kā neatkarīgas koleģiālas augstākās revīzijas iestādes ziņojuma var secināt, ka ģenerālprokurors pieprasījumā norādītos likuma pārkāpumus ir pieļāvis tiši. Valsts kontroles Revīzijas ziņojums nav apstrīdēts. Rīkojoties prettiesiski, jebkuras iestādes vadītājs grauj savu reputāciju un zaudē sabiedrības uzticību. Kā norādīts judikatūrā, gadījumā, ja tiek konstatēts, ka Saeimas ievēlētā persona vairs neatbilst kādai no izvirzītajām prasībām, arī nevainojamai reputācijai, Saeimai šī persona jāatbrīvo no amata (Augstākās tiesas 2017. gada 22. septembra sprieduma lietā Nr.SKA-767/2017 7. punkts). Ģenerālprokurora amats prasa ievērot visaugstākos ētikas standartus, un jebkāda prettiesiska rīcība šo amatu diskreditē un grauj amatpersonas reputāciju.

V. Valsts kontroles papildinājumi Latvijas Republikas Prokuratūras 2018. gada pārskata revīzijā konstatētajam

2019. gada 23. augustā no Valsts kontroles tika saņemts precizēts viedoklis par pārskata revīzijās konstatēto. Tajā norādīts uz šādiem apstākļiem.

2018. gadā prioritārajam pasākumam piešķirto 90 476 *euro* izlietošana neatbilstoši piešķiršanas mērķim un tiesību aktiem ir būtisks pārkāpums, kas rada negatīvas finansiālās sekas, jo Prokuratūra nav izmantojusi tiesisku veidu, kādā izlietot piešķirto finansējumu tad, kad būtu skaidra tālākā rīcība ar ēku Kalpaka bulvārī 6, Rīgā, savukārt neatliekamajiem kārtējiem remontdarbiem bija izlietojami telpu nomas līgumā norādītie uzkrājumi.

Prokuratūrā ir konstatēta no citām publiskā sektora institūcijām atšķirīga Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma (turpmāk – Atlīdzības likuma) regulējuma interpretācija attiecībā uz piemaksu noteikšanu par papildu pienākumu veikšanu. Proti, piemaksas maksimālais apmērs – 30 % no mēnešalgas – tiek aprēķināts no pilnas mēnešalgas neatkarīgi no tā, vai attiecīgajā mēnesī persona prombūtnes dēļ to saņēmusi pilnā apmērā. Šāda interpretācija negatīvi ietekmē iestādes budžetu. Tomēr, saņemot Saeimas Juridiskā biroja un Valsts kancelejas viedokļus, ka Prokuratūras īstenotā pieeja atbilst likumam, Valsts kontrole nolūkā novērst turpmāku atšķirīgu tiesību normu interpretāciju ir vērsusies Saeimā un lūgusi likuma regulējumu precizēt. Bez tam, piešķirot prokuroriem piemaksas par personisko darba ieguldījumu un darba kvalitāti, ģenerālprokurors ir izmantojis Atlīdzības likuma nepietiekami skaidro regulējumu un būtībā par

vienu un to pašu papildus saviem tiešajiem pienākumiem veikto darbu piešķir divas dažādas piemaksas – piemaksu par papildu darbu un piemaksu par personisko darba ieguldījumu un darba kvalitāti. Tā kā no Prokuratūras izdotajām pavēlēm par piemaksu piešķiršanu nav iespējams noskaidrot to noteikšanas pamatotību un atbilstību Atlīdzības likuma 14. panta divpadsmitās daļas jēgai – atalgot personu par īpašiem sasniegumiem un ieguldījumu institūcijas mērķu sasniegšanā, šāda rīcība no Prokuratūras vadības puses nav atzīstama par pareizu. Faktiski piemaksa par personisko darba ieguldījumu un darba kvalitāti par daļību komisijās un darba grupās ir piešķirta ar mērķi maksimāli izmantot pieejamos valsts budžeta līdzekļus un maksimāli palielināt prokuroru ikmēneša atlīdzību. Valsts kontrole pēc revīzijā konstatētā ir vērsusies Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijā, aicinot precizēt Atlīdzības likuma 14. panta divpadsmito daļu un nepārprotami noteikt, ka piemaksas par personisko darba ieguldījumu un darba kvalitāti piešķiramas tikai pēc skaidriem nosacījumiem un iespējamo piemaksu visu motivējošo elementu izvērtēšanas. Kopš 2019. gada minētā prakse Prokuratūrā vairs netiek īstenota.

Papildinājumos norādīts arī uz finanšu revīzijā „Par Latvijas Republikas Prokuratūras 2016. gada pārskata sagatavošanas pareizību” secināto, ka ir konstatējami trūkumi ģenerālprokurora pārraudzībā esošā Kontroles dienesta kapacitātes stiprināšanai piešķirto valsts budžeta līdzekļu izlietojumā, kas ir ierobežotas pieejamības informācija. Tā kā Prokuratūra savu atbildību par Kontroles dienestā konstatētajām neatbilstībām noliedza, Valsts kontrole ir vērsusies Saeimas Publisko izdevumu un revīzijas komisijā un Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijā ar ierosinājumu pilnveidot Kontroles dienesta pārraudzību.

Attiecībā uz lietderības revīzijā „Pirmstiesas izmeklēšanas efektivitāte Valsts policijā” konstatēto Valsts kontrole secinājusi, ka Valsts policijas spēja izmeklēt kārtējā gadā uzsāktos kriminālprocesus pēc Kriminālprocesa likuma stāšanās spēkā nav uzlabojusies, proti, virzīti kriminālvajāšanai vai izbeigti ir tikai 33% no kārtējā gadā uzsāktajiem kriminālprocesi, 47% no visiem Valsts policijas lietvedībā esošajiem kriminālprocesi ir vairāk nekā piecus gadus veci, 47% no visiem kriminālprocesi izbeigti uz noilguma pamata. Šāda situācija liecina arī par uzraugošā prokurora nepietiekamu iesaisti izmeklēšanas uzraudzībā, kas nenovērš neattaisnotu procesa vilcināšanu un nesekmē ātru, mērķtiecīgu izmeklēšanu. Kriminālprocesa likuma normas prokuroram piešķir noteicošo un vadošo lomu personas vainas pierādīšanā un tam nepieciešamo pierādījumu kopuma novērtēšanā, tādēļ prokurora aktīva iesaiste pirmstiesas izmeklēšanā ir būtiska efektīvai kriminālprocesa virzībai. Kā konstatēts revīzijā, šāda prakse tiek praktizēta reti. Konstatēts arī vienotas izpratnes trūkums Valsts policijā un Prokuratūrā par Kriminālprocesa likuma normu piemērošanu. Uz nepieciešamību īstenot ciešu un sistemātisku sadarbību starp izmeklētājiem un uzraugošajiem prokuroriem, veikt pasākumus vienotas normatīvā regulējuma interpretācijas un prakses nodrošināšanai

Latvijai norādījuši arī ārvalstu eksperti. Ņemot vērā konstatētās problēmas, ģenerālprokuroram būtu bijis aktīvi jāreaģē, lai nekavējoties tiktu meklēti risinājumi pirmstiesas izmeklēšanas kvalitātes un efektivitātes uzlabošanai.

VI. Ģenerālprokurora paskaidrojumi

2019. gada 14. augustā saņemti ģenerālprokurora Ērika Kalnmeiera paskaidrojumi sakarā ar ierosināto pārbaudi. Tajos norādīts uz šādiem apstākļiem.

Kopš 2017. gada 29. marta Prokuratūra ir ēkas Kalpaka bulvārī 6, Rīgā nomniece un ar šī īpašuma apsaimniekošanu nenodarbojas. Valsts budžeta pieprasījumā 2018. – 2020. gadam Prokuratūra pieprasīja papildu finansējumu remontdarbu veikšanai ar mērķi nodrošināt darbiniekiem piemērotus darba apstākļus. Šī pieprasījuma pamatā bija nekustamā īpašuma apsaimniekotāja VAS „Valsts nekustamie īpašumi” izstrādātais veicamo remontdarbu uzskaitījums un tiem nepieciešamo izmaksu aprēķins. Papildu finansējums minētajiem remontdarbiem kā prioritārajam pasākumam 2018.–2020. gadā tika atbalstīts, un tā ietvaros 2018. gadam tika piešķirti līdzekļi divu projektu izstrādei. Tikai pēc tam VAS „Valsts nekustamie īpašumi” veica Prokuratūras ēkas padziļinātu tehniskā stāvokļa apsekošanu, kā rezultātā nonāca pie secinājuma, ka ieplānoto remontdarbu prioritātes jāpārskata, jo veicamo darbu apjoms neiekļaujas ne paredzētajos termiņos, ne finansējumā.

Prokuratūrai 2018. gada vasarā tika piedāvāts risinājums pārvietot Ģenerālprokuratūras ēkā Kalpaka bulvārī 6, Rīgā izvietotās struktūrvienības uz citām telpām. Tā kā minētais jautājums bija lemjams valdības līmenī un tā risināšana ieilga, lai lietderīgi izmantotu piešķirto finansējumu tam paredzētajam mērķim – normālu darba apstākļu nodrošināšanai Prokuratūras darbiniekiem, Prokuratūra 2018. gada 23. oktobrī lūdza Finanšu ministriju jau piešķirtos līdzekļus remontdarbiem novirzīt citu neatliekamu remontdarbu veikšanai, piemēram, gaisa kondicionēšanas sistēmas izbūvei, kabinetu kosmētiskajiem remontiem, logu remontiem u.c. Tika saņemta atbilde, ka spēkā esošais normatīvais regulējums šādu līdzekļu pārdali neparedz un uzsvērts, ka prioritārajam pasākumam piešķirtais finansējums obligāti izlietojams izvirzītajam mērķim – nodrošināt piemērotus darba apstākļus ēkā Kalpaka bulvārī 6, Rīgā izvietoto struktūrvienību darbiniekiem. Ņemot vērā šos norādījumus, par piešķirto finansējumu tika veikta virkne neatliekamu remontdarbu, kamēr globālo lēmumu pieņemšana valsts līmenī joprojām kavējas.

Revīzijā nepamatoti norādīts, ka veiktie darbi bijuši neplānoti – tie krājušies gadiem, un to neveikšana ilgstoši traucējusi Prokuratūrai izpildīt normatīvo aktu prasības attiecībā uz darba drošības situāciju un valsts slepenības režīma nodrošināšanu lietotajās telpās. Visi remontdarbi tikuši saskaņoti ar ēkas apsaimniekotāju un konkrētajos apstākļos viennozīmīgi atzīstami par lietderīgiem un nepieciešamiem. Uz to norāda arī konsultācijas ar Finanšu ministrijas amatpersonām,

kuras vairākkārt apstiprinājušas, ka likumā „Par valsts budžetu 2018. gadam” Prokuratūrai prioritārajam pasākumam „Prokuratūras struktūrvienību ēkas Kalpaka bulvārī 6, Rīgā remontdarbi” piešķirtais finansējums 90 476 *euro* izlietots atbilstoši noteiktajam ģenerālajam mērķim – nodrošināt piemērotus darba apstākļus ēkā izvietoto struktūrvienību darbiniekiem, un pārkāpums nav noticis.

Attiecībā uz Atlīdzības likuma regulējumam neatbilstošas darba samaksas sistēmas ieviešanu ģenerālprokurora paskaidrojumā norādīts, ka, ņemot vērā neprecīzu normatīvo regulējumu, konstatējama Valsts kontroles un Prokuratūras atšķirīga minētā likuma 14. panta pirmās un divpadsmitās daļas interpretācija, kas novēršama likuma precizēšanas veidā. Turklāt tieši Prokuratūras izpratne par minēto normu interpretāciju atbalstīta gan Saeimas Juridiskajā birojā, gan Valsts kancelejā. Piemaksu par veikto papildu darbu būtisks samazinājums 2019. gadā saistīts nevis ar to, ka Prokuratūra būtu atzinusi savu kļūdu likuma interpretācijā, bet gan ar to, ka ar 2019. gada 1. janvāri tika ieviesta jauna tiesnešu (prokuroru) darba samaksas sistēma, kur šo amatpersonu mēnešalgas pieaugums ir saistīts ar atlīdzības reformu valsts un pašvaldības institūcijās. Bez tam līdz 2018. gada 31. decembrim Prokuratūrā paaugstinātas intensitātes apstākļos norisa darbs pie Prokuratūras informācijas sistēmas izstrādes, kurā aktīvi piedalījās viss Prokuratūras kolektīvs.

Ģenerālprokurors nepiekrīt Valsts kontroles viedoklim, ka neapmierinoša bijusi Prokuratūras īstenotā izmeklēšanas darba organizācija un uzraudzība. Atbilstoši Kriminālprocesa likuma regulējumam uzraugošajam prokuroram ir pienākums sniegt norādījumus izmeklētājam tikai gadījumā, ja netiek nodrošināta mērķtiecīga izmeklēšana, pieļauta neattaisnotas iejaukšanās personas dzīvē vai vilcināšanās. Faktiski spēkā esošais regulējums attiecībā uz pirmstiesas kriminālprocesā veiktās izmeklēšanas uzraudzību atklāj uzraugošā prokurora un izmeklētāja tiešā priekšnieka pienākumu pārklāšanos, kas var radīt atšķirīgu izpratni par minēto subjektu lomu un veicamajiem pienākumiem. No Valsts kontroles lietderības revīzijas „Pirmstiesas izmeklēšanas efektivitāte Valsts policijā” 2017. gada 20. septembra ziņojuma (turpmāk – Lietderības ziņojums) sniegtajiem ieteikumiem, kuri varētu uzlabot Valsts policijas spēju efektīvāk veikt izmeklēšanu pirmstiesas kriminālprocesā, 17 adresēti Iekšlietu ministrijai un Valsts policijai, un tikai viens – Prokuratūrai, norādot, ka Valsts kontrole par nepieciešamību pilnveidot izmeklēšanas uzraudzību un kontroli vērsīsies Ministru kabinetā. Sakarā ar revīzijas ziņojumā konstatēto, Iekšlietu ministrijas, Valsts policijas un Ģenerālprokuratūras kopīgā sanāksmē tika apspriesti grozījumi Kriminālprocesa likumā, kuros tika piedāvāts pašos pamatos mainīt likumā ietvertu izmeklēšanas norises modeli, pārliedot atbildību no izmeklētāja un viņa tiešā priekšnieka uz izmeklēšanu uzraugošo prokuroru. Taču netika sniegts redzējums par izmeklēšanas darba organizācijas, metodiskās vadības un personāla profesionālās pilnveides sistēmu, uz ko bija norādīts Lietderības ziņojumā.

Ģenerālprokuratūra šai sakarā puda viedokli, ka problēmu ar izmeklēšanas kvalitāti risināšanai ir nepieciešams komplekss risinājums – kvalificētu izmeklētāju un prokuroru nodrošināšana, Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma normu vispārīga un mērķtiecīga revīzija, nevis vienkārša atbildības par kriminālprocesa virzību pārcelšana no vienas institūcijas uz citu. Kopš Kriminālprocesa likuma stāšanās spēkā 2005. gadā prokuratūrā ir samazinātas 106 prokurora štata vietas, tāpēc esošās kapacitātes ietvaros Prokuratūra papildus nevar uzņemties atbildību par izmeklēšanas vadīšanu. Šis jautājums tika diskutēts arī Tieslietu ministrijas pastāvīgās darba grupas Kriminālprocesa likuma grozījumu izstrādei 2018. gada 20. septembra sēdē, piedaloties Valsts kontroles, Iekšlietu ministrijas, Valsts policijas, KNAB, Ģenerālprokuratūras un Augstākās tiesas pārstāvjiem. Apkopojot viedokļus, secināts, ka piedāvātie grozījumi ir pārsteidzīgi, jo ar izmeklēšanu saistītās pastāvošās problēmas ir risināmas sistēmiski, par ko Tieslietu ministrija 2018. gada 16. oktobrī rakstveidā informēja arī Valsts kontroli.

Ģenerālprokurors nepiekrīt Saeimas deputātu pieprasījumā paustajam secinājumam, ka Ģenerālprokuratūrai bijusi centrālā loma NILLTFN risku izvērtēšanā un apkarošanā. Atbilstoši Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma (kopš 2019. gada 29. jūnija likuma nosaukums – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums) regulējumam Kontroles dienests līdz 2018. gada 31. decembrim bija Prokuratūras pārraudzībā, nevis pakļautībā, un Ģenerālprokuratūrai bija pienākums respektēt starptautiski aizsargāto Kontroles dienesta autonomiju. Uz to norādīts arī Moneyval ekspertu secinājumos, atzīstot, ka, piemēram, prasība tiesību aizsardzības iestādes pieprasījumu pēc informācijas apstiprināt Ģenerālprokuratūras īpaši pilnvarotam prokuroram ierobežo Kontroles dienesta diskrecionāro varu. Eksperti rekomendēja Latvijai nodrošināt, ka Ģenerālprokuratūras pārraudzība neietekmē Kontroles dienesta autonomiju, kā rezultātā Kontroles dienesta institucionālā padotība ar likumu tika mainīta.

Moneyval ziņojumā norādītais par prokuroru koncentrēšanos uz predikatīvā noziedzīgā nodarījuma noskaidrošanu, lai gan Latvijā attiecībā uz nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju ieviesta t.s. „visu noziegumu” pieeja, lielā mērā izrietēja no ilgstoši pastāvošā tiesiskā regulējuma prasības pierādīt, ka persona, kura izdarījusi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas (turpmāk arī – NILL) darbības, zina par līdzekļu noziedzīgo iegūšanu. Tikai 2017. gada 22. jūnijā Saeima uzsāka realizēt izmaiņas normatīvajā regulējumā, kas noslēdzās ar 2018. gada 1. septembrī spēkā nākušiem grozījumiem Kriminālprocesa likuma 124. pantā un Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma (turpmāk – NILLTFN likums) 5. pantā, atvieglojot trešo personu veikto NILL un autonomo NILL izmeklēšanu un kriminālvajāšanu ar plašākām iespējām pierādīšanas procesā izmantot netiešos pierādījumus. Šiem grozījumiem to novēlotības dēļ nebija

ietekmes uz gadskārtējo Moneyval ekspertu 5. kārtas ziņojumu, kurā tika ņemti vērā prokuratūras darbības rezultāti par iepriekšējo periodu.

Moneyval eksperti norādīja uz vienotas izpratnes trūkumu NILL jautājumos visā institucionālajā sistēmā, ne tikai Prokuratūrā, un rekomendēja izstrādāt vadlīnijas vienotas pieejas nodrošināšanai, kā arī visaptverošas darbinieku apmācības. Sākot ar 2018. gada decembri, Prokuratūra organizēja mācības par NILL un mantas īpašo konfiskāciju, pastiprinātu uzmanību pievēršot ieviestajam regulējumam attiecībā uz paplašinātās mantas konfiskācijas piemērošanu, kā arī pierādījumu minimālā apjoma nodrošināšanu NILL lietās. Līdz 2019. gada jūnijam apmācīti vairāk nekā 200 prokurori, mācībās piedalījušies reģionālo izmeklēšanas iestāžu pārstāvji un tiesneši.

Atbilstoši spēkā esošajam kriminālprocesuālajam regulējumam (Kriminālprocesa likuma 27. panta otrā daļa) procesa virzītājs izmeklēšanā ir izmeklētājs, un tikai izņēmuma gadījumā – prokurors. Tas nozīmē, ka prokurors izmeklētājam saistošus norādījumus par procesa veida izvēli vai izmeklēšanas virzienu dod tikai tad, ja procesa virzītājs pieļauj neattaisnotu iejaukšanos personas dzīvē vai vilcināšanos vai arī nenodrošina mērķtiecīgu izmeklēšanu. Neskatoties uz šādu regulējumu un ņemot vērā NILL negatīvo ietekmi uz tautsaimniecības attīstību un valsts ekonomisko stabilitāti kopumā, 2018. gada 28. novembrī ģenerālprokurors izdevis rīkojumu, uzdodot visiem prokuroriem veikt prioritāru, savlaicīgu un aktīvu NILL izmeklēšanas uzraudzību jau no kriminālprocesa uzsākšanas brīža. Šādu ieviestu pastiprinātu izmeklēšanas uzraudzību NILL lietās pozitīvi novērtējuši arī OECD eksperti.

Nav pamatoti Saeimas deputātu pārmetumi par Ģenerālprokuratūras noraidīto attieksmi pret Pasākumu plānā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanai laikposmā līdz 2019. gada 31. decembrim iekļauto uzdevumu izstrādāt vadlīnijas vienotas pieejas nodrošināšanai NILL lietu izmeklēšanā. Ģenerālprokuratūra aktīvi ir piedalījusies gan vadlīniju izstrādē, gan arī nepieciešamo pasākumu realizēšanā praksē. Domstarpības ar Tieslietu ministriju radās jautājumā par to, kurai iestādei uzņemties koordinējošo lomu vadlīniju izstrādē. Ģenerālprokuratūra uzskatīja, ka pareizāk to būtu uzņemties Tieslietu ministrijai, izveidojot starpinstitucionālu darba grupu, kādas jau sekmīgi darbojušās. Šādā gadījumā darbā varētu iesaistīties arī tiesneši, informējot darba grupu par Augstākās tiesas jaunāko judikatūru, kā to rekomendēja OECD eksperti. Tieslietu ministrija to neņēma vērā, un rezultātā vadlīniju izstrādes koordinēšanu uzņēmās Valsts policijas koledža. Prokuratūra izveidotajā darba grupā deleģēja trīs prokurorus, par kuru aktīvu darbu Valsts policijas koledža Prokuratūrai izteica rakstveida pateicību.

Saskaņā ar Ģenerālprokuratūras apkopoto statistiku 2017. gadā tiesai tika nodotas 10 krimināllietas 33 personu apsūdzībā pēc Krimināllikuma 195. panta,

2018. gadā – 23 krimināllietas 54 personu apsūdzībā, bet 2019. gada pirmajos četros mēnešos – 16 krimināllietas 26 personu apsūdzībā, tādējādi redzams, ka statistikā attiecībā uz aplūkojamās kategorijas lietām ir vērojams progress. Turklāt jāņem vērā arī kriminālvajāšanas prakses efektivitāte attiecībā uz trešo personu veiktajiem NILL un autonomajiem NILL gadījumiem, kuras rezultātā 2018. gadā aptuveni trešā daļa no apsūdzībām kriminālprocesos par NILL, bet 2019. gada pirmajos četros mēnešos – puse, izvirzītas tieši par trešo personu veiktajiem NILL un autonomajiem NILL gadījumiem. Minētais liecina, ka Ģenerālprokuratūra ir pildījusi Moneyval rekomendācijas par to, ka Latvijai kā reģionālam finanšu centram attiecībā uz NILL lietu izmeklēšanu ir jānosaka prioritāte. Tomēr šo lietu efektīva izmeklēšana joprojām ir atkarīga arī no izmeklēšanas iestāžu kapacitātes šīs lietas izmeklēt kvalitatīvi.

Prokuratūras likuma 5. un 6. pantā nostiprināta prokurora neatkarība, bet Kriminālprocesa likuma 45. un 46. pantā noteiktas amatā augstāka prokurora funkcijas. Pastāvošais regulējums nedod tiesības ģenerālprokuroram iejaukties konkrētos kriminālprocesos. Ģenerālprokurors ir izmantojis savā rīcībā esošos tiesiskos mehānismus situācijā, kad konstatēta nepamatota noziedzīga nodarījuma kvalificēšana uz mazāk smagu, un tika panākts tiesisks risinājums, saucot pie disciplinārās atbildības Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta Sevišķi svarīgu lietu izmeklēšanas nodaļas prokuroru. Savukārt Saeimas deputātu pieprasījumā pieminētajai t.s. „Gan Bei” krimināllietā apsūdzēto personu nodarījumi netika pārkvalificēti uz mazāk smagiem, bet gan pēc pilnīgas kaitējuma kompensācijas 957 799,96 *euro* apmērā tika panākta vienošanās par sodu, kuru apstiprināja tiesa. Vainīgajām personām tika noteikti naudas sodi kopumā 394 790 *euro* apmērā, kā arī citi papildus sodi. Tieši šī krimināllietā 2018. gada 22. jūnijā Latvijas Nacionālajā NILLTF risku novērtēšanas ziņojumā atzīmēta kā iestāžu savstarpējās sadarbības labās prakses piemērs.

Uzskatot, ka Valsts kontroles finanšu revīzijas ziņojumā norādītie argumenti kopumā vērsti uz tiesību aktu un starpinstitūciju sadarbības mehānismu uzlabošanu, ģenerālprokurors nav uzskatījis par lietderīgu tā pārsūdzēšanu likumā paredzētajā kārtībā.

VII. Novērtējums un secinājumi

Kā jau norādīts šī atzinuma III sadaļā Pārbaudes procedūras un robežas, Saeimas deputātu pieprasījuma pārbaudi veicošā tiesneša uzdevums ir pārbaudīt, vai ir noticis pieprasījumā norādītais pārkāpuma fakts, ar kādiem pierādījumiem tas apstiprinās, kādi ir bijuši pārkāpuma izdarīšanas apstākļi, iemesli un novērtēt, vai tā rezultātā ir iestājušās būtiskas kaitīgas sekas. Strukturējot Saeimas deputātu pieprasījumu, tajā norādītie pārkāpuma fakti turpmāk tiks analizēti atsevišķi, sniedzot tiem attiecīgu vērtējumu.

1. Pieprasījumā norādītā pārkāpuma fakts – Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma 2. panta pirmās daļas un Likuma par budžetu un finanšu vadību 46. panta pirmās daļas pārkāpums, 93,4% no prioritārajiem pasākumiem „Prokuratūras struktūrvienību ēkas Kalpaka bulvārī 6, Rīgā remontdarbi” 2018. gadam piešķirtā finansējuma izlietošana pretēji piešķiršanas mērķim – pārbaudes gaitā nav guvis apstiprinājumu.

Atbilstoši Valsts kontroles sniegtajā paskaidrojumā norādītajam saskaņā ar Prokuratūras 2017. gada 1. jūnija prioritāro pasākumu 2018.–2020. gadam pieprasījumu un likuma „Par valsts budžetu 2018. gadam” paskaidrojumiem prioritārā pasākuma darbības rezultāts (mērķis) ir noteikts – piemērotu darba apstākļu nodrošināšana ēkā Kalpaka bulvārī 6, Rīgā izvietoto prokuratūras struktūrvienību darbiniekiem. Šajā sakarā noskaidrots, ka atbilstoši ēkas apsaimniekotāja (VAS „Valsts nekustamie īpašumi”) tābrīža vīzijai šī mērķa realizēšanu tika plānots sasniegt, veicot ēkas remontu trīs kārtās un 2018. gadā paredzot divu remontdarbu projektu izstrādi par summu 96 800 *euro*. Šī summa Prokuratūrai tika piešķirta kā papildus finansējums prioritārajiem pasākumiem 2018. gadam. Tikai pēc ēkas apsaimniekotāja veiktās padziļinātās izpētes vēlāk atklājās, ka valdības līmenī nepieciešams meklēt citu risinājumu, jo ēkai nepieciešama pilna renovācija, kas neatbilda nedz iepriekš apstiprinātajam remontdarbu plānam, nedz izmaksām. Netiek apšaubīts fakts, ka remontdarbu divu projektu izstrādei piešķirtie līdzekļi faktiski tika izmantoti tādiem neatliekamiem remontdarbiem, kas vismaz uz laiku un daļēji uzlaboja Prokuratūras darbinieku darba apstākļus, kamēr valdības līmenī tiks pieņemts galīgais lēmums jautājumā par rīcību ar Prokuratūras ēku.

Atbilstoši Prokuratūras likuma 23. panta pirmajai daļai ģenerālprokurors vada Prokuratūras darbu, kas nozīmē ne vien atbildību par finanšu disciplīnas ievērošanu, bet arī par darbinieku darba apstākļu nodrošināšanu atbilstoši normatīvu prasībām, darba aizsardzības normatīvu ievērošanu, telpu aprīkošanu slepenības režīma nodrošināšanai u.c., turklāt minētās prasības ir nodrošināmas nepārtraukti. Apstākļos, kad valsts kā Prokuratūras ēkas īpašniece ilgstoši nav spējusi izlemt, kad, kā un vai vispār realizēt ēkas renovāciju, nav pamata pārvest iestādes vadītājam rīcību, kas iestādes darbiniekiem ne vairāk kā normālus darba apstākļus nodrošina vismaz pagaidu režīmā. Jāņem vērā, ka ģenerālprokurors lēmumu par attiecīgo līdzekļu izlietojumu nav pieņēmis vienpersoniski un voluntāri, bet iepriekš konsultējies ar VAS „Valsts nekustamie īpašumi” un Finanšu ministrijas amatpersonām, meklējot optimālu, reālu un apstākļiem atbilstošu risinājumu. Šādā situācijā jāatzīst, ka arī neatliekamiem remontiem izlietotie valsts budžeta līdzekļi ne tikai bijuši vērsti uz Prokuratūras prioritāro pasākumu 2018.–2020. gadam pieprasījumā definēto mērķi, bet iespēju robežās konkrētajā situācijā sekmējuši arī tā sasniegšanu. To apstiprina 2019. gada 1. augusta Finanšu ministrijas Valsts sekretāres Baibas Bānes sniegtais skaidrojums „Par Prokuratūrai prioritārajam pasākumam „Prokuratūras

struktūrvienību ēkas Kalpaka bulvārī 6, Rīgā remontdarbi” 2018. gadam piešķirtā finansējuma izlietojuma atbilstību pasākuma mērķim””. Līdz ar to Saeimas deputātu pieprasījumā norādītais, ka pārbaudāmās personas rīcība aplūkojamā jautājuma sakarā ir radījusi zaudējumus valsts budžetam, ir nepamatots un neatbilst konstatētajiem apstākļiem.

2. Pieprasījumā norādītā pārkāpuma fakts – Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 14. panta pirmās daļas un divpadsmitās daļas pārkāpumi prokuroru atlīdzības aprēķināšanā, kā arī Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma 2. panta pirmās daļas pārkāpums – pārbaudes gaitā nav guvis apstiprinājumu.

Kā izriet no Valsts kontroles Revīzijas ziņojuma „Par Latvijas Republikas Prokuratūras 2018. gada pārskatu”, Prokuratūrā pieļauta tāda Atlīdzības likuma normu interpretācija, kas neatbilst likuma mērķim – panākt, ka valsts un pašvaldības institūcijās amatpersonu atlīdzības noteikšanā tiek piemēroti līdzvērtīgi nosacījumi, proti, attiecībā uz piemaksu noteikšanu darbiniekiem Prokuratūra Atlīdzības likuma normas interpretējusi atšķirīgi nekā vairumā valsts un pašvaldības iestāžu. Tajā pat laikā Valsts kontrole pārbaudes veicējai sniegtajiem papildu paskaidrojumiem pievienojusi Saeimas Juridiskā biroja 2019. gada 11. aprīlī sniegto rakstveida viedokli un Valsts kancelejas 2019. gada 25. marta un 3. aprīļa rakstveida viedokli, no kuriem nepārprotami izriet, ka deputātu pieprasījumā norādītās Atlīdzības likuma normas – 14. panta pirmā un divpadsmitā daļa – Prokuratūra interpretējusi atbilstoši to mērķim vai, citiem vārdiem, pareizi. To ņemot vērā, Valsts kontrole savos paskaidrojumos atzinusi, ka konkrētajā gadījumā normatīvais regulējums nav skaidrs un viennozīmīgi saprotams, tādēļ tā pēc revīzijas vērsīsies Latvijas Republikas Saeimā un Valsts kancelejā, lūdzot kompleksi izvērtēt un pārskatīt prokuroru kopējo atlīdzību veidojošās komponentes, lai neradītu disproporciju starp tiesiskajā regulējumā paredzēto savstarpējo prokuroru un tiesnešu atlīdzības apmēra attiecību, kā arī precizēt normatīvo regulējumu, lai turpmāk nepieļautu tās atšķirīgu piemērošanu un nodrošinātu līdzvērtīgu nosacījumu ievērošanu budžeta finansētās institūcijas.

Šāda situācija izslēdz iespēju secināt, ka ģenerālprokurors pieļāvis tīšu likuma pārkāpumu, kā norādīts Saeimas deputātu pieprasījumā, bet norāda uz to, ka Valsts kontroles akcentētās problēmas cēlonis ir kompetentu institūciju augsta ranga profesionāļu atšķirīgā likuma interpretācija, kam par iemeslu, savukārt, ir neskaidrs un atšķirīgi interpretējams normatīvais regulējums.

3. Pieprasījumā norādītais pārkāpuma fakts – ģenerālprokurora vadītās Prokuratūras īstenotā izmeklēšanas darba organizācija un uzraudzība ir neapmierinoša, jo prokurori neuzņemas īstenot vadošo lomu kriminālprocesa izmeklēšanā, kā arī ignorē starptautisko ekspertu un Valsts kontroles norādes – pārbaudes gaitā nav guvis apstiprinājumu.

Kā izriet no Saeimas deputātu parakstītā izvērtējuma pieprasījuma, secinājums par izmeklēšanas darba neapmierinošu organizāciju un uzraudzību izdarīts, pamatojoties uz 2017. gada 20. septembra Valsts kontroles publicētā ziņojuma par lietderības revīziju „Pirmstiesas izmeklēšanas efektivitāte Valsts policijā” konstatēto. Ņemot vērā minēto, tika analizēta Lietderības revīzijas ziņojumā iekļautā informācija attiecībā uz kriminālprocesā iesaistīto amatpersonu kompetences sadalījumu un izmeklētāja tiešā priekšnieka un uzraugošā prokurora lomu pirmstiesas izmeklēšanas kvalitātes nodrošināšanai.

Valsts kontrole šajā sakarā ieteikusi izvērtēt, vai Kriminālprocesa likumā noteiktais atbildības un kompetences sadalījums starp izmeklētāju un uzraugošo prokuroru ir optimālākais efektīvas, mērķtiecīgas, ātras un ekonomiskas pirmstiesas izmeklēšanas nodrošināšanai, kā arī pārskatīt kriminālprocesa uzraudzībā un kontrolē iesaistīto subjektu kompetences apjomu, novēršot veicamo uzdevumu pārklāšanos.

Viens no faktoriem, kas būtiski ietekmē kriminālprocesa efektivitāti Valsts policijā, norādīts ar Kriminālprocesa likuma spēkā stāšanos 2005. gadā samazinātais uzraugošā prokurora kompetences apjoms, nosakot, ka norādījumi par izmeklēšanas virzību un konkrētu izmeklēšanas darbību veikšanu izmeklētājam ir sniedzami tikai tad, ja mērķtiecīga izmeklēšana netiek nodrošināta vai tiek pieļauta neattaisnota iejaukšanās personas dzīvē vai vilcināšanās. Tāpat norādīts, ka konstatēti trūkumi izmeklēšanas darba organizācijā un metodiskajā vadībā, un secināts, ka pēdējos gados Valsts policijā īstenotās strukturālās reformas nav sekmējušas tās darbības rezultātu uzlabošanu izmeklēšanas jomā, jo darba organizācija struktūrvienībās ir pilnībā atkarīga no katras reģionālās pārvaldes un iecirkņa vadības izpratnes, bet nepieciešama pārdomāta metodiskā vadība un vienotu darba izpildes kontroles principu noteikšana (sk. Lietderības revīzijas ziņojuma 9.–10. lpp.). No visiem (kopumā 18) Valsts kontroles ieteikumiem Valsts policijas spēju uzlabošanai veikt izmeklēšanu pirmstiesas kriminālprocesā efektīvāk un kvalitatīvāk tikai viens saistīts ar prokuroru veikto izmeklēšanas uzraudzību, un tajā norādīts uz nepieciešamību vērsties Ministru kabinetā, lai lemtu par nepieciešamajiem pasākumiem izmeklēšanas efektivitātes veicināšanai (skat. Lietderības ziņojuma 20. lpp.).

Ģenerālprokurors paskaidrojis, ka minētā Lietderības revīzijas ziņojuma sakarā 2018. gada 27. jūnijā Ģenerālprokuratūrā tika apspriesti Iekšlietu ministrijas un Valsts policijas izstrādātie grozījumi Kriminālprocesa likumā, un 2018. gada 16. jūlijā ģenerālprokurors sniedzis rakstisku viedokli, norādot, ka pozitīvi vērtē Iekšlietu ministrijas un Valsts policijas vēlmi veicināt izmeklēšanas procesa efektivitāti, to ātrāku un ekonomiskāku norisi, kriminālprocesa uzkrājuma samazināšanu, atklāto noziedzīgo nodarījumu skaita pieaugumu un izmeklēšanas kvalitātes uzlabošanu, bet šie mērķi nav sasniedzami vienīgi ar atbildības pārlīkšanu no izmeklētāja un viņa tiešā priekšnieka uz uzraugošo prokuroru, kā tika piedāvāts izstrādātajos

grozījumos. Ģenerālprokurors norādījis uz nepieciešamību meklēt kompleksu risinājumu, ceļot izmeklētāju un prokuroru darba kvalitāti un veicot Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma normu vispārēju revīziju. Iekšlietu ministrijas un Valsts policijas piedāvāto iepriekšminēto pieeju nav atbalstījusi arī Tieslietu ministrijas pastāvīgā darba grupa Kriminālprocesa likumu grozījumu izstrādei 2018. gada 20. septembra sēdē, kurā piedalījās gan Valsts kontroles, gan visu tiesībsargājošo institūciju pārstāvji, gan Latvijas Universitātes akadēmiskie spēki. Sniegtie paskaidrojumi apstiprinās ar tiem pievienoto ģenerālprokurora 2018. gada 16. jūlija vēstuli Nr. N-101-2018-00245 Iekšlietu un Tieslietu ministriem „Par priekšlikumiem Kriminālprocesa likuma pilnveidošanai” un tā paša datuma Tieslietu ministrijas Valsts sekretāra vēstuli Nr. S-100-2018-09666 Valsts kontrolei „Par Valsts kontroles izteiktajiem priekšlikumiem pirmstiesas izmeklēšanas uzlabošanai”. Minētajās vēstulēs izvērtēti analizēta aktuālā problemātika pirmstiesas izmeklēšanas efektivitātes uzlabošanā, un norādītā argumentācija pārliecinoši apstiprina, ka visas ar izmeklēšanas institūtu saistītās problēmas ir jārisina sistēmiski. Atsaucoties uz Tieslietu ministrijas darba grupas ekspertu un Valsts kontroles pārstāvju ieteikumiem, norādīts, ka sagatavotais priekšlikums grozījumiem Kriminālprocesa likumā attiecībā uz kompetences sadalījumu starp izmeklētāju un uzraugošo prokuroru, kā arī uzraugošā prokurora un tiešā priekšnieka kompetences apjomu tālāka apspriešana ir pārsteidzīga. Pirms tam veicami tādi neatliekami uzdevumi kā, piemēram, izmeklētāju noslogotības jautājuma risināšana, atalgojuma palielināšana, aktīvāka Kriminālprocesa likumā esošo instrumentu izmantošana, lai mazinātu pirmstiesas izmeklēšanā esošo kriminālprocesa apjomu, un daudzi citi.

Ņemot vērā minēto, deputātu pieprasījumā minētais apstāklis, ka Latvijā atšķirībā no starptautiskās prakses prokurori neuzņemas īstenot vadošo lomu kriminālprocesa izmeklēšanā, kā arī ignorē starptautisko ekspertu un Valsts kontroles norādes, kā centrālo iemeslu neapmierinošai izmeklēšanas darba organizācijai, norādīts nepamatoti. Atzīstams, ka Prokuratūras īstenotā izmeklēšanas darba organizācija un uzraudzība atbilst spēkā esošajam Kriminālprocesa regulējumam, atbilstoši kuram izmeklēšanas darba organizēšana ir katras izmeklēšanas iestādes kompetencē un tās amatpersonu atbildībā.

4. Pieprasījumā norādītais pārkāpuma fakts – ģenerālprokurora atbildība par neloģisku NILL lietu izmeklēšanas darba organizāciju un atšķirīgu praksi NILLTF apkarošanas jautājumos izmeklēšanas iestādē, prokuratūrā un tiesā, kā arī par tiesībsargājošo iestāžu nepamatotu fokusēšanos uz predikatīvā noziedzīgā nodarījuma noskaidrošanu – pārbaudes gaitā nav guvis apstiprinājumu.

Saeimas deputātu ieskatā, minētais pārkāpuma fakts izriet no 2018. gada 23. augusta Moneyval ziņojuma par Latvijas NILLTF novēršanas sistēmas novērtēšanas 5. kārtu.

Atbilstoši NILLTFN likuma 50. pantam Kontroles dienests bija vadošā iestāde ar darbības mērķi novērst iespēju izmantot Latvijas finanšu sistēmu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai un terorisma un proliferācijas finansēšanai, un līdz 2018. gada 31. decembrim tas darbojās Prokuratūras pārraudzībā. Ģenerālprokurora kompetencē ietilpa Kontroles dienesta struktūras un amatu saraksta noteikšana atbilstoši piešķirtajiem valsts budžeta līdzekļiem, kā arī priekšnieka iecelšana. Atbilstoši Prokuratūras likuma 49.⁴ pantam redakcijā līdz 2018. gada 31. decembrim ģenerālprokuroram bija tiesības iepazīties ar visu Kontroles dienesta rīcībā esošo informāciju, lietvedību, pieprasīt paskaidrojumus no darbiniekiem un dot norādījumus attiecībā uz pieļauto likumpārkāpumu novēršanu. Vienlaikus atbilstoši tiesību doktrīnā paustajām atziņām atrašanās pārraudzībā kā valsts iestāžu padotības forma pieļauj tikai tiesības un pienākumu atcelt prettiesisku lēmumu, bet nedod tiesības dot rīkojumus un konkrētus norādījumus attiecībā uz likumā paredzēto darbību veikšanu. Respektīvi, minētais regulējums faktiski nozīmēja ģenerālprokuroram un īpaši pilnvarotiem Ģenerālprokuratūras prokuroriem deleģētas tiesības uzraudzīt, lai padotībā esošā Kontroles dienesta darbība atbilstu likumam. Ģenerālprokurora paskaidrojumos pārbaudes veicējai pamatoti norādīts uz to, ka, realizējot likumā reglamentēto Kontroles dienesta pārraudzību, Prokuratūrai bija pienākums ievērot starptautiski aizsargāto Kontroles dienesta autonomiju, nepārsniedzot pieļaujamās robežas tā darbības uzraudzībā (skat. 2015. gada 20. maija Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2015/849). Uz to norādīts arī Moneyval ziņojumā (skat. Ziņojuma 341., 347., 350. punktu), īpaši uzsverot nepieciešamību novērst jebkādas neskaidrības NILLTFN likumā attiecībā uz Kontroles dienesta funkcionālo autonomiju no Ģenerālprokuratūras. Tieši minēto rekomendāciju iespaidā 2019. gada 1. janvārī stājās spēkā grozījumi NILLTFN likuma 50. pantā, precīzi un skaidri nosakot gan šīs institūcijas mērķi – novērst iespēju izmantot Latvijas Republikas finanšu sistēmu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai un terorisma finansēšanai, gan pilnīgu neatkarību savā darbībā. Minēto regulējumu aplūkojot vēsturiskā un sistēmiskā aspektā, par nepareizu atzīstams Saeimas deputātu pieprasījumā secinātais, ka centrālā loma NILLTF risku izvērtēšanā un apkarošanā līdz 2018. gada 31. decembrim bijusi Ģenerālprokuratūrai.

Nav apšaubāms, ka Kontroles dienesta darba rezultāti Moneyval ziņojumā nav atzīti par pietiekamiem NILLTF novēršanas jomā, ko uzskatāmi ilustrē Ziņojumam pievienotā 11. tabula par Kontroles dienesta izplatītajiem ziņojumiem un ar tiem saistītajām kriminālvajāšanām un notiesājošiem spriedumiem procentuālā izteiksmē, kā arī Ziņojuma 172. punkts, tomēr pārbaudes veicējai nav izdevies atrast apstiprinājumu deputātu pieprasījumā ietvertajai tēzei, ka viens no būtiskākajiem iemesliem Latvijas finanšu sistēmas zemajam starptautiskajam novērtējumam ir neloģiska NILL lietu izmeklēšana. Tā vietā atzīmējams, ka Moneyval ziņojumā atzinīgi pieminēta Kontroles dienesta štata vietu palielināšana, vienlaikus atklāti norādot, ka problēma ir pārmērīgā darbinieku mainība, ko cita starpā veicina

Kontroles dienesta piedāvātās relatīvi zemās algas, kas vidēji ir divas reizes mazākas nekā privātajā sektorā (skat. Ziņojuma 137., 138. punktu).

Moneyval ziņojuma 172. punkts apstiprina Saeimas deputātu pieprasījumā norādīto, ka, ekspertu skatījumā, zema kriminālvajāšanu skaits ir saistāms ar to, ka prokuratūra un tiesas pārmērīgi koncentrējas uz paša predikatīvā noziedzīgā nodarījuma konstatēšanu. Respektīvi, prokuroriem šo noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanā tiek pārmērīgi augsts pierādīšanas sliekšnis fakta, ka persona zinājusi par līdzekļu noziedzīgo izcelsmi, konstatēšanai.

Ģenerālprokurors savos paskaidrojumos kā iemeslu šādai rīcībai norādījis spēkā esošā normatīvā regulējuma problēmas.

Pārbaudes gaitā noskaidrots, ka kopš 2010. gada 1. janvāra Latvijai ir saistoša 2005. gada 16. maija Eiropas Padomes Konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju. Tās 9. panta piektā daļa nosaka, ka ikviena dalībvalsts nodrošina to, ka iepriekšēja vai vienlaicīga notiesāšana par predikatīvo nodarījumu nav priekšnoteikums tam, lai personu notiesātu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Savukārt tās sestā daļa paredz pienākumu ikvienai dalībvalstij nodrošināt, ka saskaņā ar šo pantu personu var notiesāt par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, ja ir pierādīts, ka līdzekļi ir iegūti, izdarot predikatīvu nodarījumu, turklāt šādā gadījumā nav precīzi jāpierāda, ar kuru noziegumu saistīta šādu līdzekļu ieguve. Neskatoties uz to, praksē atbilstoši tajā laikā spēkā esošajam normatīvajam regulējumam ilgstoši pastāvēja kritērijs, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas pierādīšanai ir nepieciešams konstatēt predikatīvo noziedzīgo nodarījumu. Tas būtiski apgrūtinājis autonomo noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas gadījumu (kad nav zināms konkrēts predikatīvais noziedzīgais nodarījums, kura rezultātā līdzekļi tikuši iegūti) izmeklēšanu un iztiesāšanu. Šādas situācijas novēršanas nolūkā laikā no 2013. līdz 2016. gadam tika nodrošinātas apmācības par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošanu, tai skaitā par šāda noziedzīga nodarījuma kvalifikāciju kopumā, 140 tiesnešiem un 150 prokuroriem. Tāpat Kontroles dienests ir nodrošinājis regulāras apmācības tiesībsargājošo iestāžu pārstāvjiem par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanu, tai skaitā 2015. gadā 10 lekcijas 278 dalībniekiem, kuru vidū bijuši 120 prokurori, 52 tiesu darbinieki un 32 izmeklētāji. Papildus 2017. gadā notikušas institucionālas mācības izmeklētājiem, prokuroriem un tiesnešiem NILL novēršanas efektivitātes paaugstināšanas jomā, kas notiek Eiropas Komisijas Strukturālo reformu atbalsta programmas ietvaros, kopumā apmācot 37 tiesībsargājošo iestāžu darbiniekus. Gatavojoties Moneyval komitejas ekspertu 5. novērtēšanas kārtai, Tieslietu ministrijas 2017. gada 14. septembrī rīkotajā sanāksmē, piedaloties Tieslietu ministrijas, Ģenerālprokuratūras, Kontroles dienesta, Valsts Policijas un tiesnešu pārstāvjiem, tika secināts, ka kļūdainās prakses maiņai tomēr nepieciešamas izmaiņas likumā, skaidri un nepārprotami norādot jau

iepriekš minētajā Eiropas Padomes Konvencijā reglamentēto, ka NILL pierādīšanai nav jākonstatē, kāda konkrēti predikatīva noziedzīga nodarījuma rezultātā līdzekļi ir iegūti. Rezultātā 2017. gada 9. novembrī spēkā stājās grozījumi NILLTFN likuma 5. pantā, papildinot to ar otro prim daļu, atbilstoši kurai darbības ir atzīstamas par NILL neatkarīgi no tā, vai konstatēts, konkrēti no kura noziedzīgā nodarījuma līdzekļi iegūti. 2018. gada 20. jūnijā pieņemti grozījumi Kriminālprocesa likuma 124. pantā, papildinot to ar septīto daļu, kurā paredzēts, ka NILL pierādīšanai nepieciešams konstatēt, ka līdzekļi ir noziedzīgi iegūti, bet nav nepieciešams pierādīt, konkrēti no kura noziedzīgā nodarījuma tie iegūti.

Minētais, pārbaudes veicējas ieskatā, norāda nevis uz ģenerālprokurora tīšu likuma pārkāpumu vai nolaidību, bet uz problēmām Latvijai saistošu starptautisku normatīvu transponēšanā un izpildē. Proti, Latvija Eiropas Padomes Konvencijai par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju pievienojās 2005. gada 16. maijā, un no šī brīža prasība nodrošināt Konvencijā izvirzīto prasību izpildi valstij bija labi zināma. Neskatoties uz to, 2008. gadā valsts izšķīrās par tāda normatīvā regulējuma noteikšanu speciālajā likumā (NILLTFN likums), kurā Konvencijas 9. panta 5. un 6. punkta prasības nav ietvertas. Iespējams, likumdevējs paļāvās, ka tiesībsargājošajās struktūrās strādājošie praktiķi, neskatoties uz spēkā esošajā kriminālprocesuālajā regulējumā nostiprinātajiem principiem, minēto Konvenciju piemēros nepastarpināti. Faktiski normatīvo aktu piemērotājiem netika nodrošināta tāda starptautiskās, krimināltiesiskās un kriminālprocesuālās likumdošanas harmonizēšana, kas ļautu to piemērot vienveidīgi un jēgpilni. Tieši šo apstākli pārbaudes veicēja uzskata par izšķirošo problēmu, kuras dēļ specifisku noziedzīgu nodarījumu izmeklēšana un pierādīšana praksē ilgstoši izrādījies grūti pārvarams izaicinājums. Situācijas labošana visā sistēmā, veicot izglītojošus pasākumus un, visbeidzot, tikai 2017. gadā panākot atbilstošus grozījumus likumā, nav vienas dienas un vienas amatpersonas gribas jautājums arī tad, ja runa ir par ģenerālprokuroru. Augstāk norādītais liecina, ka, kaut arī tas prasījis laiku, ir veikti pasākumi situācijas uzlabošanai, kas gala rezultātā arī panākta.

Atbilstoši Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) 2019. gada 13. marta izvērtējumā ietvertajām rekomendācijām attiecībā uz noziedzīgu nodarījumu, kas saistīti ar NILL atklāšanu, izmeklēšanu un iztiesāšanu (7. sadaļa), prokuroriem rekomendēts uzņemties galveno atbildību, izstrādājot vadlīnijas par efektīvu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas lietu izmeklēšanu, kā arī par izmeklēšanas procesā iegūstamajiem pierādījumiem. Šajā sakarā pārbaudāmajai personai izteikta kritika par to, ka viņa pretēji minētajiem ieteikumiem kavējusi vadlīniju operatīvu izstrādi un praktisku pielietojumu. Šādas kritikas pamats pārbaudes gaitā nav guvis apstiprinājumu.

Ar Ministru kabineta 2018. gada 11. oktobra rīkojumu Nr.512 apstiprināts

„Pasākumu plāns noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanai laikposmam līdz 2019. gada 31. decembrim”. Lai izpildītu Moneyval rekomendāciju par vadlīniju izstrādi vienotas pieejas nodrošināšanai praksē, šajā plānā tika ietverts atbilstošs pasākums par prakses vadlīniju izstrādi. Kaut arī no pārbaudes gaitā iegūtajiem materiāliem ir saprotams, ka tiesībsargājošo iestāžu starpā pastāvējušas domstarpības jautājumā par to, kurai iestādei – Tieslietu ministrijai, Valsts policijai vai Ģenerālprokuratūrai – būtu jāuzņemas šā procesa koordinēšana, neapšaubāms ir fakts, ka Ģenerālprokuratūras pārstāvji izveidotajā darba grupā ir aktīvi piedalījušies, turklāt ģenerālprokurors personīgi saņēmis pateicības vēstuli, kurā īpaši atzīmēta Prokuratūras pārstāvju aktīvā dalība un veiktais ieguldījums vadlīniju satura izstrādē kopumā. To apstiprina pārbaudes materiāliem pievienotā Valsts policijas koledžas 2019. gada 12. jūnija vēstule Nr.20/8-809. Savukārt no Noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas un novēršanas dienesta Ģenerālprokuratūrai adresētās 2019. gada 26. jūnija vēstules izriet, ka Prokuratūras darbinieku aktīva līdzdalība vadlīniju izstrādē turpinās un tiesībsargājošo institūciju sadarbība ir veiksmīga.

Kā redzams no pārbaudei iesniegtajiem materiāliem, neatbilst patiesībai Saeimas deputātu pieprasījumā izteiktais apgalvojums, ka NILL lietu izmeklēšanā nav progresā. Ģenerālprokuratūras iesniegtie statistikas dati apstiprina, ka pēc nepieciešamo normatīvo regulējumu stāšanās spēkā statistika ir acīmredzami uzlabojusies. Apsūdzībā pēc Krimināllikuma 195. panta 2017. gadā tiesai tika nodotas 10 krimināllietas 33 personu apsūdzībā, 2018. gadā – 23 krimināllietas 54 personu apsūdzībā, bet 2019. gada pirmajos četros mēnešos – 16 krimināllietas 26 personu apsūdzībā. Turklāt panākta kriminālvajāšanas prakses efektīvizēšana attiecībā uz trešo personu veiktajiem un autonomajiem NILL gadījumiem, proti, ja laika posmā no 2013.–2017. gadam tika konstatēta tikai viena trešās personas un viena autonomā NILL lieta, tad 2018. gadā šie procesi veidojuši vienu trešo daļu no apsūdzībām, bet 2019. gada pirmajos četros mēnešos – gandrīz pusi.

5. Pieprasījumā norādītais pārkāpuma fakts – ģenerālprokurors, organizējot un vadot Ģenerālprokuratūras darbu, ir rīkojies pretēji sabiedrības interesēm – pārbaudes gaitā nav guvis apstiprinājumu.

Šī pārkāpuma pamatā norādīti trīs gadījumi, kad apsūdzēto personu darbības bez iesniedzējiem saprotama izskaidrojuma ir pārkvalificētas uz mazāk smagiem noziedzīgiem nodarījumiem.

Konstatēts, ka Ģenerālprokuratūrā tikusi veikta pārbaude, lai noskaidrotu, vai Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta Sevišķi svarīgu lietu izmeklēšanas nodaļas prokurors A. M. kriminālprocesā Nr.16870001218 nav pārkāpis likuma prasības, un tās gaitā konstatēts, ka minētajā kriminālprocesā nepareizi tika kvalificēts personas izdarīts noziedzīgais nodarījums, proti, tas kvalificēts kā mazāk smags, nevis smags noziedzīgs nodarījums. Tas, savukārt,

bijis par pamatu mīkstāka soda mēra noteikšanai prokurora priekšrakstā par sodu.

Saskaņā ar Prokuratūras likuma 5. panta pirmo daļu prokurors lēmumus pieņem patstāvīgi un vienpersoniski, pamatojoties uz savu pārliecību un likumiem, ievērojot personu vienlīdzību likuma un tiesas priekšā, nevainīguma prezumpciju, patiesību un likumību. Minētā likuma 6. pantā reglamentēta prokurora neatkarība. Minētais likuma regulējums skaidri norāda, ka prokurors lēmumus kriminālprocesā pieņem pilnībā patstāvīgi un nevienai personai, arī ģenerālprokuroram, nav tiesību iejaukties to pieņemšanā, dodot prokuroram, piemēram, vadošus norādījumus attiecībā uz vēlamo sodu. Prokuratūras likuma 43. panta pirmās daļas 1. punkts nosaka, ka par tīšu likuma pārkāpumu vai nolaidību, pildot amata pienākumus, prokuroru var saukt pie disciplinārbildības.

Izvērtējis prokurora A. M. pārbaudes lietas materiālus, sniegtos paskaidrojumus un iebildumus, 2019. gada 22. janvārī ģenerālprokurors izdeva pavēli Nr.P-101-130-2019-00001 „Par disciplinārsoda piemērošanu Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta Sevišķi svarīgu lietu izmeklēšanas nodaļas prokuroram A. M.” sakarā ar izdarītu tīšu likuma pārkāpumu, pildot amata pienākumus, un piemēroja prokuroram disciplinārsodu – prokurora mēneša algas samazināšanu 15 % apmērā uz sešiem mēnešiem. Minētajā pārbaudē ģenerālprokurors secināja, ka prokurors A. M. ir pieļāvis tīšu likuma pārkāpumu, kriminālprocesā Nr.16870001218 nepareizi kvalificējot izdarīto noziedzīgo nodarījumu kā mazāk smagu, nevis smagu noziedzīgu nodarījumu, un tādējādi pārkāpis Kriminālprocesa likuma 6. pantā un 5. panta pirmajā daļā noteiktos kriminālprocesa un prokurora darbības pamatprincipus.

Disciplinārtiesa 2019. gada 29. martā, izskatījusi prokurora A. M. iesniegto sūdzību par ģenerālprokurora pavēli par disciplinārsoda piemērošanu, nolēma atstāt ģenerālprokurora pavēli negrozītu, bet sūdzību noraidīt. Disciplinārtiesa atzina par pamatotu ģenerālprokurora pavēlē konstatēto, ka prokurors ir pieļāvis tīšu likuma pārkāpumu, nepareizi kvalificējot izdarīto noziedzīgo nodarījumu kā mazāk smagu, nevis smagu noziedzīgu nodarījumu.

Līdz ar to redzams, ka ģenerālprokurors ir izmantojis likumā noteikto regulējumu, lai atbilstoši reaģētu uz konstatēto nelikumīgo prokurora rīcību, tādēļ pārmetumi par rīkošanos pretēji sabiedrības interesēm vai nolaidīgu attieksmi pret savu pienākumu pildīšanu šajā gadījumā ir nevietā.

Pārbaudes gaitā konstatēts, ka ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016. gada 29. jūlija spriedumu vienošanās procesa kārtībā iztiesāta krimināllieta Nr.15830013614 O. A., G. K., I. V., B. D., J. N., I. G., Z. B., J. G. un V. M. apsūdzībā pēc Krimināllikuma 218. panta trešās daļas, proti, par ar nodokli apliekamo objektu slēpšanu un izvairīšanos no nodokļu nomaksas organizētā grupā, nodarot valstij zaudējumus lielā apmērā. Deputātu pieprasījumā šī krimināllieta apzīmēta par t.s. Gan-Bei lietu. Krimināllieta par cietušo atzītā Latvijas valsts, kuru tiesas procesā

pārstāvējis Valsts ieņēmumu dienests, pārstāve tiesas sēdē apliecinājusi, ka valstij radītais kaitējums (957 799,96 *euro*) ir novērsts un valsts pilnībā piekrīt noslēgtajām vienošanām. Vainīgajām personām tika noteikti ar brīvības atņemšanu nesaistīti sodi, tajā skaitā naudas sodi un piedziņas kopumā 394 790 *euro*.

Uz minēto krimināllietu nevar attiecināt deputātu pieprasījumā norādīto, ka notikusi noziedzīga nodarījuma prettiesiska pārkvalifikācija uz mazāk smagu noziedzīgu nodarījumu, tomēr ir saprotams, ka deputāti šādā veidā centušies vārst uzmanību uz gadījumiem, kad par smagiem noziedzīgiem nodarījumiem personām tiek piespriesti ar brīvības atņemšanu nesaistīti sodi.

Arī šajā sakarā norādāms, ka ģenerālprokuroram nav tiesību iejaukties kriminālprocesa gaitā pieņemtajos lēmumos vai dot norādījumus par konkrētā lietā nosakāmajiem sodiem. Uzraudzību pār kriminālprocesā pieņemtajiem lēmumiem atbilstoši Kriminālprocesa likuma 46. pantam īsteno amatā augstāks prokurors. Pasludinot notiesājošu spriedumu krimināllietā vienošanās procesa kārtībā, tiesa ir pārbaudījusi vienošanās noslēgšanas apstākļus un vienošanās atbilstību Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma prasībām un atzinusi to par likumam atbilstošu. Attiecībā uz konkrēto lietu īpaši atzīmējams, ka saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 5. panta pirmo daļu tiešās pārvaldes iestādes pārstāv Latvijas Republiku, un Latvijas Republika ir atbildīga par tiešās pārvaldes iestāžu darbību. Valsts kā sākotnējās publisko tiesību juridiskās personas struktūru veido vispirms tās orgāns (Ministru kabinets) un tā izveidotās valsts iestādes. Tādējādi visas valsts tiešās pārvaldes iestādes savā darbībā pārstāv valsti. Valsts ieņēmumu dienests kā valsts tiešās pārvaldes iestāde un vienlaikus cietušā pārstāvis apspriežamajā krimināllietā vienošanās noslēgšanai piekritis pilnībā, acīmredzot, apsverot sava pārstāvamā intereses visplašākajā nozīmē. Šādos apstākļos nevar piekrist Saeimas deputātu pieprasījumā norādītajam, ka konkrētā vienošanās par sodu noslēgta pretēji valsts vai sabiedrības interesēm.

Pārbaudē konstatēts arī, ka ar Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 2016. gada 14. novembra spriedumu vienošanās procesa kārtībā iztiesāta krimināllieta Nr.12812002414 G. M. G. apsūdzībā pēc Krimināllikuma 323. panta pirmās daļas un 323. panta otrās daļas, proti, par kukuļa nodošanu un kukuļa nodošanu lielā apmērā valsts amatpersonai ar starpnieku un I. B. apsūdzībā pēc Krimināllikuma 321. panta otrās daļas, proti, par kukuļa piesavināšanos, ko personas saņēmusi nodošanai citai valsts amatpersonai. Abiem apsūdzētajiem krimināllietā noteikts ar brīvības atņemšanu nesaistīts sods – G. M. G. – 20 minimālo mēnešalgu jeb 7400 *euro* apmērā, bet I. B. – 30 minimālo mēnešalgu jeb 11 100 *euro* apmērā. Arī uz šo gadījumu vienādā mērā attiecas iepriekš norādītais gan par prokurora neatkarību lēmumu pieņemšanā konkrētā kriminālprocesā, gan par tiesas lomu noslēgtās vienošanās pamatotības izvērtēšanā, iztiesājot krimināllietu vienošanās procesa kārtībā.

Vienlaikus pārbaudes veicēja personīgi uzskata, ka bijušajai Rīgas apgabaltiesas

tiesnesei I. B. noteiktais sods par izdarīto noziedzīgo nodarījumu saprātīgam vērotājam no malas var radīt pamatotas šaubas par tā samērojamību ar valstij, precīzāk, tiesu varai nodarīto kaitējumu. Pārbaudes veicējas ieskatā, šāda mēroga kaitējumu nevar atsvērt vai mazināt nedz savas vainas atzīšana un izdarītā nožēlošana, nedz naudas līdzekļu piesavinātā kukuļa apmērā nodošana valstij. Tieši otrādi, apspriežamajā spriedumā izklāstītie un tiesneses atzītie fakti tiesu varas prestižu ietekmē graujoši negatīvi.

Tomēr būtiski ir atzīmēt, ka bijušajai Rīgas apgabaltiesas tiesnesei I. B. inkriminētā noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī spēkā bija regulējums, atbilstoši kuram Krimināllikuma 321. panta otrajā daļā paredzētais noziedzīgais nodarījums (kukuļa piesavināšanās, ko valsts amatpersona saņēmusi nodošanai citai valsts amatpersonai vai ko tā pieņēmusi, uzdodoties par citu valsts amatpersonu) bija klasificējams kā mazāk smags noziedzīgs nodarījums, par kuru atbilstoši Krimināllikuma 46. panta ceturtajai daļai brīvības atņemšanas sodu var piemērot tikai gadījumā, ja soda mērķis nav sasniedzams, nosakot kādu no attiecīgā panta sankcijā paredzētajiem vieglāka soda veidiem. Respektīvi, par šādu noziedzīgu nodarījumu brīvības atņemšanas sods nosakāms tikai izņēmuma gadījumos, un tiesai to īpaši motivējot. Tikai 2017. gada 8. jūnijā tika pieņemti Krimināllikuma grozījumi minētajā pantā (spēkā kopš 2018. gada 1. janvāra), un saskaņā ar tiem šāds noziedzīgs nodarījums ir atzīstams par smagu, paredzot arī bargāku sodu. Kā redzams no Saeimā iesniegtās likuma anotācijas, minētos grozījumus ierosinājusi Tieslietu ministrija pēc Ģenerālprokuratūras iniciatīvas. Līdz ar to arī šajā gadījumā pārmetumi ģenerālprokuroram par rīkošanos pretēji sabiedrības interesēm ir nepamatoti.

6. Pieprasījumā norādītais pārkāpuma fakts – ģenerālprokurors, rīkojoties prettiesiski, ir zaudējis nevainojamu reputāciju un tādēļ zaudējis sabiedrības uzticību – pārbaudes gaitā nav guvis apstiprinājumu.

Saeimas deputātu pieprasījumā pamatoti norādīts, ka ģenerālprokurora amats prasa ievērot visaugstākos ētikas standartus, un prettiesiska rīcība šo amatu var diskreditēt un graut amatpersonas reputāciju. Tāpat nav apšaubāms, ka tiesību normu ievērošana ir tikai ētikas minimums, un nevainojamas reputācijas prasība pieprasa no amatpersonas ievērot augstākus ētikas standartus, nekā vidēji sabiedrībā pieņemts. Prokurora ētikas standarti ir noteikti Latvijas prokuroru Ētikas kodeksā.

Kā izriet no Saeimas deputātu pieprasījuma, ģenerālprokurora reputācijas zaudējums tiek saistīts ar deputātu pieprasījumā norādītajiem tīšiem likuma pārkāpumiem, kuri veiktās pārbaudes gaitā nav apstiprinājušies. Tā kā Prokuratūras likuma 41.¹ panta izpratnē pārbaudes uzdevums ir pārbaudīt konkrētus pārkāpuma faktus, bet uz citiem ētikas normu pārkāpumiem deputātu pieprasījumā nav norādīts, arī pārkāpuma fakts par ģenerālprokurora neatbilstību nevainojamas reputācijas prasībām nav konstatējams.

VIII. Noslēguma jautājumi

Ģenerālprokurors ir viena no augstākajām valsts amatpersonām, kurai atbilstoši normatīvajam regulējumam jābūt brīvai no jebkādas nepamatotas ietekmes un pakļautam vienīgi likumam. Šādas augstas amatpersonas atļaušana, vēl jo vairāk, konstatējot viņas prettiesisku rīcību, nolaidīgu darba pienākumu pildīšanu vai būtisku reputācijas zaudēšanu, tiesiskā valstī vienmēr uzskatāma par ārkārtas gadījumu, tādēļ nolūkā nepieļaut politisku vai cita veida ietekmi vai subjektīvu attieksmi ģenerālprokurora atļaušanas kārtība likumā tiek strikti reglamentēta. Mūsu valstī striktais likuma regulējums šajā jautājumā izpaužas prasībā atļaušanas pieprasījumā norādīt konkrētu, Prokuratūras likuma 41.¹ pantā minētu, pārkāpuma faktu. Tā esamību pārbauda īpaši norīkots Augstākās tiesas tiesnesis, bet gala atzinumu dod Augstākās tiesas Plēnums. Šāds regulējums pieprasa pilnīgi objektīvu un uz likumu pamatotu konkrētu faktu par augstas amatpersonas izdarītu smagu pārkāpumu pārbaudi un izslēdz hipotētisku, subjektīvu vai vispārīgu secinājumu izdarīšanu par amatpersonas darba rezultātiem kā tādiem, kā arī to iespējamo ietekmi uz situāciju valstī.

Izprotot problemātiku, ko cita starpā valstī radījis 2018. gada 23. augustā publicētais Eiropas Padomes Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas novēršanas komitejas ziņojums par Latvijas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas novēršanas sistēmas novērtēšanas 5. kārtu, kā arī sabiedrībā nereti vērojamā ironiskā attieksme pret tiesībsargājošo struktūru nespēju saukt pie kriminālatbildības personas, pret kurām bijuši ierosināti sabiedrības plašu interesi izraisījuši kriminālprocesi, atzinīgi ir vērtējama vēlme visaugstākajā līmenī meklēt šādas situācijas cēloni un veicinošos apstākļus, lai turpmāk līdzīgu situāciju nepieļautu. Tomēr gadījumā, kad tiek iniciēta ģenerālprokurora atļaušana no amata, tas neatbrīvo pieprasījuma iesniedzējus no pienākuma norādīt konkrētus un objektīvi pārbaudāmus pārkāpuma faktus, nedz arī pārbaudes veicēju no pienākuma savu atzinumu balstīt tikai uz objektīviem secinājumiem.

Novērtējot 13. Saeimas deputātu pieprasījumu un pārbaudes laikā iegūtos materiālus,

k o n s t a t ē j u,

ka nav pamata ģenerālprokurora Ērika Kalnmeiera atļaušanai no amata.

Rīgā, 2019. gada 1. oktobrī

Augstākās tiesas senatore Marika Senkāne

Par lēmumu

Pēc Plēnuma notika preses konference, kurā Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs informēja, ka Plēnums vienbalsīgi atzinis, ka nav saskatāms pamats ģenerālprokurora Ērika Kalnmeiera atļaušanai.

Bičkovičs arī vērsa uzmanību, ka Plēnuma lēmums nav „brīnumlīdzeklis visu nebūšanu atrisināšanai, bet tā uzdevums bija dot atzinumu konkrētam pārkāpumu uzskaitījumam”. Tomēr Plēnumā tika debatēts par to, kā nākotnē risināt problēmas tiesībsargājošās iestādēs.

Senatore Marika Senkāne, kurai bija uzdots veikt pārbaudi, norādīja, ka nav konstatējusi, ka ģenerālprokurors Kalnmeiers strādā labi, bet gan to, ka nav konstatēti deputātu iesniegumā minētie pārkāpumi. Savā izvērtējumā viņa ir koncentrējusies uz tiem trim aspektiem, kas bija norādīti Saeimas deputātu pieteikumā, uz kura pamata tika uzsākts šis process. Pieteikumā bija pieļauts, ka Kalnmeiers rīkojies prettiesiski, pielaidis nolaidību, kas radījusi valstij zaudējumus, kā arī zaudējis savu reputāciju. Attiecīgi senatore ir vērtējusi tikai šos faktus un nav ņēmusi vērā citus aspektus, piemēram, tos, kurus iesūtījusi sabiedrība.

Pēc senatores Senkānes ieskata, liela daļa no pārkāpumiem, kas vērsti Kalnmeiera virzienā, ir „akmeņi, kas jāmet likumdevēju dārziņā”. Viņa arī norādīja, ka ģenerālprokurora atbrīvošana no amata valstī ir uzskatāma par ārkārtas situāciju, tādēļ tā tiek strikti regulēta.¹

Savukārt tieslietu ministrs Jānis Bordāns, kurš bija iniciējis ģenerālprokurora pārbaudes pieprasījumu, atzina: „Atbilstoši Latvijas likumiem pirmo reizi tika iedarbināts šāds mehānisms. Mēs panācām, ka notiek ļoti nopietna izvērtēšana. Man ir daudz jautājumu par Plēnuma atzinumā norādīto. Tomēr process ir bijis un varbūt tas būs precedents citos gadījumos. Iespējams, sagaidīsim savādāku tiesas un Ģenerālprokuratūras darbu nākotnē. Vienmēr ir nepieciešama pastiprināta kontrole, jo īpaši svarīgās institūcijās, jo, lai cik cilvēks būtu ideāls, tāpēc ir varas dalīšana, proti, lai katra no varām uzraudzītu viena otru.”²

¹ AT plēnums vienbalsīgi atzīst, ka nav pamata Kalnmeiera atļaušanai. Leta, 18.10.2019.

² Bordāns: Augstākās tiesas plēnuma lēmums ir diskutabls. Leta, 18.10.2019.

Par tiesību uz taisnīgu tiesu un vienveidīgas tiesu prakses nodrošināšanu saistībā ar tiesu darba digitalizāciju

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.2
2021. gada 9. decembrī

SENĀTS
Augstākā tiesa

Reģistrācijas Nr. 9000068892
Brīvības bulvāris 36, Rīga, LV-1511

PLĒNUMS

Tālrunis 67 020 350
E-pasts at@at.gov.lv

09.12.2021.

Rīgā

Lēmums Nr.2

Par tiesību uz taisnīgu tiesu un vienveidīgas tiesu prakses nodrošināšanu saistībā ar tiesu darba digitalizāciju

[1] Tā kā no 2021.gada 1.decembra paredzēta visu tiesā iesniegto dokumentu digitalizācija, lai veicinātu dokumentu elektronisku apriti;

[2] Atzīstot, ka tehniski uzlabojumi un mūsdienīgu tehnoloģiju plašāka izmantošana, kurā ņemta vērā tiesu darba specifika, sekmē tiesvedību ātrāku un kvalitatīvāku norisi, bet nepārdomātu, neatbilstošu un nekvalitatīvu tehnisko risinājumu ieviešana var būtiski kavēt tiesvedību procesus un aizskart lietu dalībnieku tiesības uz taisnīgu tiesu, kā arī nodarīt kaitējumu tautsaimniecībai;

[3] Ņemot vērā to, ka:

[3.1] Tiesu primārā funkcija ir nodrošināt tiesības uz taisnīgu tiesu, šīm tiesībām ir jābūt nodrošinātām pastāvīgi, tām jābūt praktiskām un efektīvām, nevis teorētiskām un iluzorām, un tiesības uz taisnīgu tiesu var ierobežot ne vien tiesiski, bet arī faktiski šķēršļi;

[3.2] Jaunu tehnisko risinājumu ieviešana nav pašmērķis un nevar attaisnot lietu dalībnieku tiesību uz taisnīgu tiesu ierobežošanu, kas var izpausties gan kā apgrūtināta iespēja piedalīties tiesvedību procesos, gan kā pašu tiesvedības procesu ievērojama palēnināšana, tiesām radot nesamērīgu administratīvo slogu, lai bez atbilstošas Tiesu informatīvās sistēmas (TIS) funkcionalitātes un tiesu materiāltehniskā nodrošinājuma ievērotu procesuālo likumu prasības attiecībā uz lietu elektronisku vešanu;

[3.3] Pirms ieviešanas nav praksē sistēmiski pienācīgi pārbaudīta jaunā TIS funkcionalitāte un reālā atbilstība tiesas spriešanas vajadzībām, kā arī nav pārbaudīta un nodrošināta sistēmas pienācīga veikspēja;

[3.4] Tiesām nodrošinātās tehniskās iespējas neatbilst e-lietas ieviešanas normatīvajam regulējumam, par ko liecina, piemēram, šādi apstākļi:

- tikai 43% tiesas zāļu ir tehniski aprīkotas darbam ar e-lietu;
- TIS lietvedības moduļa ierobežotā funkcionalitāte, nepietiekamā veikspēja un biežās atteices;
- tehniskas problēmas ar dokumentu pievienošanu TIS, kas īpaši steidzamu lēmumu pieņemšanas nepieciešamības gadījumā (piemēram, pagaidu aizsardzība, maksātnespēja) apdraud tiesības uz taisnīgu tiesu;
- TIS tehniskā funkcionalitāte neatbilst normatīvajam regulējumam (piemēram, netiek nodrošināta saistību piespiedu izpildes brīdinājuma kārtībā dokumentu automatizētā pārbaude un nepieņemšana);
- tiesām nodrošinātās tehniskās iespējas e-lietu izskatīšanai nav funkcionālas, kas būtiski apgrūtināta lietu izskatīšanu, tai skaitā sistēmā nav nodrošināta kvalitatīvi funkcionējoša dokumentu meklēšanas un šķirstīšanas funkcija, kā arī lietas lapu vienlaidus numerācija, kas nesamērīgi apgrūtināta (paildzina) dokumentu atrašanu un caurlūkošanu vidēja un liela apjoma lietās.

[3.5] Nav nodrošināta tiesnešu un tiesu darbinieku iepriekšēja sagatavošana darbam ar e-lietu:

- atbilstošie apjomīgie grozījumi Civilprocesa likumā izsludināti 5 darba dienas pirms e-lietas ieviešanas, savukārt atbilstošie grozījumi Tiesu lietvedības organizēšanas noteikumos izdarīti 2 darba dienas pirms e-lietas ieviešanas; turklāt līdz šim nav pieņemts „jumta likums”, kurš definētu, kas ir e-lieta;
- nav notikusi ne tiesnešu, ne tiesu darbinieku sistēmiska, kvalitatīva apmācība;

[3.6] Jēdziens „lieta” tā juridiski procesuālajā nozīmē neaprobežojas ar lietas izpratni lietvedības nozīmē; savukārt lietas materiāli, kas citstarp veido lietu, var būt materializēti dažādos datu nesējos, un datu nesēja izvēle neietekmē nedz lietas, nedz lietas materiālu statusu un procesuālo nozīmi;

[3.7] Atbilstoši Elektronisko dokumentu likuma 5.panta pirmajai daļai elektroniskā dokumenta atvasinājumam papīra formā ir tāds pats juridiskais spēks kā oriģinālam, ja atvasinājums atbilst minētās normas prasībām;

[3.8] Efektīvas un pārredzamas tiesvedības interesēs gan no tiesas, gan no lietas dalībnieku viedokļa ir būtiski nodrošināt, lai visi lietas materiāli būtu pieejami to kopumā vienotā formātā un vienuviet, nevis daļēji pieejami TIS, bet daļēji – papīra formā (t.s. hibrīdlieta);

[3.9] Apstākļos, kad darbam ar lietas materiāliem elektroniskā formā nav nodrošināta atbilstoša TIS funkcionalitāte un tiesu tehniskais aprīkojums, lietas materiālu apkopošana un lietas paralēla vešana papīra formā uzskatāma par optimālāko un drošāko risinājumu gan tiesas darba, gan lietas dalībnieku interesēs tiesību uz taisnīgu tiesu kontekstā;

[3.10] Ne visiem lietas dalībniekiem ir iespēja piekļūt digitalizētajiem lietas materiāliem un ne visiem ir atbilstoša digitālā prasība, kas, īstenojot nepārdomātu e-lietas ieviešanu, var radīt viņu tiesību ierobežojumus;

[4] Norādot, ka e-lietas ieviešanas procesā tiesneši un tiesu darbinieki netika pietiekami iesaistīti tehnisko risinājumu izstrādē, to funkcionalitātes noteikšanā un pārbaudē un nav ņēmti vērā tiesnešu iebildumi un priekšlikumi, kā arī nav ņemts vērā Senāta viedoklis par reformas īstenošanas risku saprātīgu pārvaldību;

Augstākās tiesas plēnums, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 49.panta otro daļu, lai iespēju robežās pārejas periodā novērstu būtiskus traucējumus un riskus personu tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošanai,

nolēma

1. Skaidrot, ka procesuālo likumu regulējums attiecībā uz lietu elektronisku vešanu un pieļaujamajām atkāpēm tehnisko šķēršļu gadījumā iztulkojams kopsakarā ar Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā nostiprinātajām tiesībām uz taisnīgu tiesu, it īpaši pievēršot uzmanību tiesībām uz pieeju tiesai un tiesībām uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā;
2. Skaidrot, ka normatīvais regulējums, ar kuru e-lieta tiek ieviesta, tās ieviešanas pašreizējā stadijā, kurā nav nodrošināts pilnībā funkcionējošs, tiesas darbam un tiesvedības procesam atbilstošs mehānisms lietu pilnīgai izskatīšanai digitalizētā formā, ir vērsts primāri uz lietas dalībnieku nodrošināšanu ar pieeju lietā esošo dokumentu digitalizētajām versijām un nav iztulkojams kā aizliegums vest lietu papīra formā;
3. Norādīt, ka, neskarot procesuālajos likumos noteiktās prasības nodrošināt lietas materiālu digitalizēšanu un tiesas dokumentu elektronisku izgatavošanu, ja tam nav tehnisku šķēršļu, līdz 2021.gada 1.decembrim ierosinātās lietas turpināmas pilnā apmērā vest arī papīra formā, tostarp iekļaujot lietas materiālos visu elektroniski iesniegto un tiesu elektroniski taisīto dokumentu atvasinājumus (kopijas) izdrukātā veidā;
4. Norādīt, ka, neskarot procesuālajos likumos noteiktās prasības nodrošināt lietas materiālu digitalizēšanu un tiesas dokumentu elektronisku izgatavošanu, ja tam nav tehnisku šķēršļu, līdz tiesas darbam digitalizētā vidē nepieciešamo tehnisko iespēju un atbilstošas sistēmas funkcionalitātes pilnīgai nodrošināšanai lietas, kuras ierosinātas, sākot ar 1.decembri, pilnā apmērā vedamas arī papīra formā, tostarp iekļaujot lietas materiālos visu elektroniski iesniegto un tiesu elektroniski taisīto dokumentu atvasinājumus (kopijas) izdrukātā veidā;
5. Skaidrot, ka, ņemot vērā to, ka Civilprocesa likuma 113.panta jaunā redakcija (spēkā no 2021.gada 1.decembra) paredzēta pilnībā elektroniskā formā vedamām lietām, kas šobrīd nav iespējams, tā tvērums teleoloģiski sašaurināms, attiecinot to tikai uz tām lietām, kuru vešana var pilnībā un vienīgi notikt elektroniskā formā. Lietās, kuras turpina vest arī papīra formā, rakstveida pierādījumu oriģināli atgriežami iesniedzējam pēc tiesas sprieduma stāšanās likumīgā spēkā, pamatojoties uz iesniedzēja motivētu rakstveida pieprasījumu;
6. Norādīt, ka līdzās iespējai iepazīties ar digitalizētajiem materiāliem tiešsaistē lietas dalībniekiem nodrošināma arī iespēja tiesas kancelejā iepazīties ar lietas materiāliem papīra formā līdzšinējā kārtībā;
7. Skaidrot, ka šā lēmuma 3., 4. un 6.punktā norādītais nav attiecināms uz administratīvo pārkāpumu lietām, lietām par nekustamā īpašuma izsoles akta apstiprināšanu un nekustamā īpašuma nostiprināšanu uz ieguvēja vārda, kā arī uz zemesgrāmatu lietām;
8. Skaidrot, ka par tehniskiem šķēršļiem lietas digitalizācijā Civilprocesa likuma pārejas noteikumu 172.punktā un Kriminālprocesa likuma pārejas noteikumu 78.punkta izpratnē uzskatāmi:
 - a. traucējumi interneta vai TIS darbībā;

- b. e-lietas vajadzībām pienācīgi aprīkotu tiesas sēžu zāļu trūkums;
 - c. neiespējamība ieskenēt dokumentus pietiekamā kvalitātē;
 - d. neiespējamība pievienot dokumentus TIS;
 - e. atbalsta personāla resursu nepietiekamība, kas kavē lietas digitalizāciju;
 - f. tehniskā atbalsta trūkums, kas liedz operatīvi novērst radušās problēmas;
 - g. citi tehniski ar e-lietu saistīti apstākļi, kuru dēļ nav iespējams digitalizēt lietas materiālus;
9. Skaidrot, ka, ja tehniskie risinājumi nenodrošina kādas likumā paredzētās procesuālās darbības veikšanu tiesvedības gaitā (piemēram, pieteikumu par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā automātisku nepieņemšanu), tiesnesim kā procesa vadītājam ir pienākums nodrošināt attiecīgās darbības izpildi citiem līdzekļiem, pēc nepieciešamības piemērojot tiesību vai likuma analogiju, kā arī piemērojot vispārējos tiesību principus;
 10. Aicināt tiesas aktīvi iesaistīties e-lietas ieviešanā, sniedzot Tieslietu ministrijai informāciju par nepieciešamajiem risinājumiem tiesību uz taisnīgu tiesu praktiskai, efektīvai un kvalitatīvai nodrošināšanai digitalizētajā vidē;
 11. Aicināt Tieslietu ministriju turpmāk neievieš līdz galam neizstrādātus un reālajā darbībā nepārbaudītus tehniskos risinājumus, kuri var apdraudēt tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošanu, un ņemt vērā no tiesām saņemto informāciju.

Priekšsēdētājs

A.Strupiņš

Plēnuma sekretāre

M.Senkāne

Par lēmumu

2021. gada 1. decembrī stājās spēkā grozījumi Civilprocesa likumā un Administratīvā procesa likumā, kas saistīti ar elektroniskās lietas (e-lietas) platformas izstrādi un e-lietas jeb elektronizētu tiesvedības procesu ieviešanu tiesās. Šajā dienā sāka darboties e-lietas platforma un e-lietas portāls, un tiesu darbā notiek pakāpeniska pāreja uz elektroniskām lietām.

Augstākā tiesa līdzdarbojās digitalizācijas procesos un kopumā bija atbalstījusi arī e-lietas ieviešanu. Tomēr, ņemot vērā konstatētos trūkumus e-lietas darbības pirmajā nedēļā, tika sasaukts ārkārtas Plēnums.

Komentējot Plēnuma lēmumu, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupišs norādīja: „Jaunas tehnoloģijas var palīdzēt uzlabot tiesu darbu un padarīt tiesas pieejamākas sabiedrībai, taču praksē šīs solītās tehnoloģijas nav ieviestas. Vienlaikus tiesām ar likumu ir noteikts pienākums strādāt tā, it kā viņu rīcībā jau būtu atbilstoša sistēma un tehniskais aprīkojums. Plēnums lēma, kā šo nepārdomāto situāciju risināt, lai neciestu lietu dalībnieku intereses, nepaildzinātos lietu izskatīšanas termiņi un neciestu tiesvedības kvalitāte. Lai mazinātu negatīvās sekas, Plēnums sniedza tādu jaunā regulējuma iztulkojumu, ar kuru paredzēts saglabāt lietas materiālu paralēlu organizēšanu papīra formātā pilnā apmērā, līdz tiks izdarīti nepieciešamie IT sistēmu uzlabojumi un tiesas nodrošinātas ar e-lietu vešanai nepieciešamo tehnisko aprīkojumu.”¹

Tieslietu ministrija secināja, ka Augstākās tiesas Plēnuma lēmums, kas atbalsta e-lietas ieviešanu, papildus nostiprinot iedzīvotāju tiesības uz taisnīgu tiesu un vienlaikus ļaujot projektā iesaistītajām četrām iestādēm (Tiesu administrācija, prokuratūra, Ieslodzījuma vietu pārvalde un Valsts probācijas dienests) turpināt sadarbību ar IT speciālistiem, lai risinātu projekta ieviešanas tehniskos jautājumus un turpinātu ieviest jaunus risinājumus.²

¹ Augstākās tiesas plēnums konstatē būtiskus trūkumus e-lietas ieviešanā un lemj par pasākumiem lietu dalībnieku interešu aizsardzībai. www.at.gov.lv, 09.12.2021.

² Konstatēti būtiski trūkumi e-lietas ieviešanā. LVportāls, 14.12.2021.

Par likumdevēja varas un tiesu varas attiecībām un tiesneša neatkarību

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.2
2022. gada 18. februārī

SENĀTS
Augstākā tiesa

Reģistrācijas Nr. 9000068892
Brīvības bulvāris 36, Rīga, LV-1511

PLĒNUMS

Tālrunis 67 020 350
E-pasts at@at.gov.lv

18.02.2022.

Rīgā

Lēmums Nr.2

Par likumdevēja varas un tiesu varas attiecībām un tiesneša neatkarību

[1] 2022.gada 17.februārī Saeima nobalsoja pret Sanitas Osipovas apstiprināšanu Augstākās tiesas tiesneša amatā. Saeimas debatēs tika izteikti divi motīvi šādam balsojumam: kandidātes neatbilstība darbam Senāta Civillietu departamentā un nepatika pret konkrētu Satversmes tiesas spriedumu, kura taisīšanā kandidāte piedalījies Satversmes tiesas sastāvā.

[2] Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 83.pantu tiesnesis ir neatkarīgs un padots tikai likumam. No šīs normas izriet absolūts aizliegums sodīt tiesnesi vai citādi radīt viņam nelabvēlīgas sekas viņa taisīto spriedumu dēļ, ja vien netiek pierādīts kāds no Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā noteiktajiem apstākļiem, kas var būt par pamatu tiesneša atbildībai. Ar nepatiku pret konkrētas lietas iznākumu pamatots Saeimas lēmums liegt Satversmes tiesas tiesnesim turpmākas karjeras iespēju minēto Satversmes normu pārkāpj.

[3] Tā kā tiesas balstās uz tiesneša profesionālisma nevis uz politiskas izvēles principu, senatora amata kandidātu profesionālā vērtēšana saskaņā ar likumu ir nodota Senāta attiecīgajam departamentam. Sanitas Osipovas kandidatūra tika izvērtēta atbilstoši likumam un virzīta ar lielu balsu pārsvaru. Kopējais vidējais novērtējums punktos bija 63,79 no 70 iespējamajiem, kas veido 91% pozitīvu vērtējumu un pierāda kandidātes profesionālo reputāciju un autoritāti profesionālajā jomā un viņas potenciālā pienesuma augsto novērtējumu.

[4] Varas dalīšanas principa ietvarā likumdevējam ir tiesības nepieņemt tiesu varas viedokli, tomēr likumdevējam tas ir jāuzklausā un pret to jāizturas ar cieņu un patiesu izpratni. Tas ietver sevī arī likumdevēja pienākumu argumentēt tiesu varas priekšlikuma noraidīšanu ar saprotamiem un tiesiskiem apsvērumiem. Šajā gadījumā likumdevējs, pamatojot Augstākās tiesas virzītā kandidāta neapstiprināšanu, tiesiskus apsvērumus nav norādījis.

Ievērojot minēto, plēnums

aicina

Saeimu attiecībās ar tiesu varu ievērot Latvijas Republikas Satversmi, tajā nostiprinātos varas dalīšanas un tiesneša neatkarības principus, kā arī izvairīties no rīcības, kura var novest valsti konstitucionālajā krīzē.

Priekšsēdētājs
Plēnuma sekretāre

Signature valid

Digitally signed by AIGARS STRUPIŠS
Date: 2022.02.18 12:25:11 EET

A.Strupišs
M.Senkāne

Signature valid

Digitally signed by M. SENKĀNE
Date: 2022.02.18 12:13:25 EET

Par lēmumu

2023. gada septembrī Senāta Civillietu departamenta senatoru kopsapulce atkārtoti atzina Latvijas Universitātes profesori, bijušo Satversmes tiesas tiesnesi un priekšsēdētāju Sanitu Osipovu par piemērotu senatores amatam. Sanitas Osipovas kandidatūra tika atkārtoti virzīta Saeimā apstiprināšanai Augstākās tiesas tiesneses amatā.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupišs uzsvēra, ka Augstākā tiesa senatoru kandidātu profesionālās atlases procesā bauda plašu rīcības brīvību, līdzīgi, kā to bauda likumdevējs tiesnešu apstiprināšanas amatā procesā Saeimā. Taču šī rīcības brīvība mūsdienās nav absolūta: gan Augstākās tiesas, gan Saeimas rīcības brīvību ierobežo Satversme un tajā nostiprinātie tiesiskuma un tiesas neatkarības principi. „Tāpēc tiesnešu apstiprināšanas Saeimā procesu nosaka profesionāli un tiesiski, nevis politiski vai populistiski apsvērumi. Līdz ar to sabiedrības interesēs ir nodrošināt atbilstošus aizsardzības pasākumus pret tiesu neatkarību apdraudošu politisko ietekmi Augstākās tiesas tiesnešu iecelšanas procesā,” norādīja Augstākās tiesas priekšsēdētājs.¹

Uz tiesiskuma apdraudējumu šajā situācijā norādījusi arī Eiropas Komisija 2022. gada Ziņojumā par tiesiskumu. Ziņojumā norādīts, ka Latvijai, ņemot vērā Eiropas standartus tiesnešu iecelšanai amatā, jānodrošina atbilstoši aizsardzības pasākumi pret nepamatotu politisko ietekmi Augstākās tiesas tiesnešu iecelšanas procesā.

Saeima 2023. gada 5. oktobrī atbalstīja Sanitas Osipovas kandidatūru Augstākās tiesas tiesneša amatam. Par balsoja 51 deputāts, pret – 41 deputāts, 2 deputāti atturējās.

¹ Augstākā tiesa atkārtoti virza Sanitu Osipovu apstiprināšanai senatores amatā. www.at.gov.lv, 11.09.2023.

Par ģenerālprokurora atlaišanas pamatu izvērtēšanu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.4
2025. gada 2. jūnijā

SENĀTS
Augstākā tiesa

Reģistrācijas Nr. 90000068892
Brīvības bulvāris 36, Rīga, LV-1511

PLĒNUMS

Tālrunis 67 020 350
E-pasts at@at.gov.lv

LĒMUMS
Rīgā

02.06.2025.

Nr. 4

Par ģenerālprokurora
atlaišanas pamata izvērtēšanu

Augstākās tiesas plēnums, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 49. panta ceturto daļu, nolēma:

atzīt, ka ģenerālprokurora Jura Stukāna atlaišanai no amata nav pamata.

Priekšsēdētājs

A.Strupišs

Plēnuma sekretāre

M.Senkāne

Atzinums par ģenerālprokurora atlaišanas pamata pārbaudes rezultātiem

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupišs, pamatojoties uz trauksmes cēlēja (turpmāk – Iesniedzēja) ziņojumu, 2025. gada 22. aprīlī pieņēmis lēmumu ierosināt pārbaudi par ģenerālprokurora Jura Stukāna atlaišanas pamata esību.

Veikt šo pārbaudi Augstākās tiesas priekšsēdētājs pilnvarojis senatori Aiju Brantu.

Pārbaude ir pabeigta, un tās rezultāti tiek sniegti šajā atzinumā.

Normatīvie akti, kas attiecas uz veikto pārbaudi

Prokuratūras likums

5. pants. *Prokurora darbības pamatprincipi*

(1) Prokurors lēmumus pieņem patstāvīgi un vienpersoniski, pamatojoties uz savu pārliecību un likumiem, ievērojot personu vienlīdzību likuma un tiesas priekšā, nevainīguma prezumpciju, patiesību un likumību.

(2) Prokurors ievēro Latvijas Prokuroru ētikas kodeksa normas.

(3) Prokuroram ir pienākums regulāri papildināt zināšanas un pilnveidot profesionālās iemaņas un prasmes, kas nepieciešamas amata pienākumu pildīšanai.

6. pants. *Prokurora neatkarība*

(1) Prokurors savā darbībā ir neatkarīgs no citu valsts varu un pārvaldi realizējošo institūciju vai amatpersonu ietekmes un pakļaujas tikai likumam.

(2) Saeimai, Ministru kabinetam, valsts un pašvaldību institūcijām, valsts un pašvaldību ierēdņiem, visu veidu uzņēmumiem un organizācijām, kā arī personām ir aizliegts iejaukties prokuratūras darbā lietu izmeklēšanas vai citu prokuratūras funkciju izpildes laikā.

(3) Prokurora rīcība vai lēmums pārsūdzams šajā likumā un procesuālajos likumos noteiktajos gadījumos un kārtībā. Sūdzības jautājumos, kas ir tikai prokuratūras kompetencē, iesniedzamas vienu līmeni augstākas prokuratūras struktūrvienības virsprokuroram, bet par Ģenerālprokuratūras prokurora rīcību vai lēmumu – ģenerālprokuroram. Šo amatpersonu lēmumi nav pārsūdzami.

(4) Amatā augstāks prokurors ir tiesīgs dot norādījumus vai pieņemt savā lietvedībā jebkuru lietu, bet nav tiesīgs dot norādījumus vai uzdot prokuroram veikt darbības pret viņa pārliecību. Pēc prokurora pieprasījuma vai amatā augstāka prokurora ieskata norādījums noformējams rakstveidā.

(5) Prokuroram ir tiesības nesniegt ziņas par pārbaudi vai izmeklēšanas materiāliem, kas atrodas prokuratūras lietvedībā.

(6) Mītiņi, piketi un citas akcijas prokuratūras iestāžu telpās ir aizliegti.

(7) Par mēģinājumiem pretlikumīgi ietekmēt prokuroru vai iejaukties prokuratūras darbībā persona saucama pie likumā noteiktās atbildības.

23. pants. *Ģenerālprokurors*

(1) Ģenerālprokurors vada un kontrolē prokuratūras darbību, nosaka tās iekšējo struktūru un štatus atbilstoši iedalītajiem valsts budžeta līdzekļiem, apstiprina Ģenerālprokurora padomes pieņemtos normatīvos aktus, kā arī tieši vada Ģenerālprokuratūras prokuroru darbu.

[..]

(2) Ģenerālprokuroram ir tiesības:

1) atcelt nepamatotus vai prettiesiskus prokuroru lēmumus;

[..]

37. pants.

Personas, kuras nevar būt par prokuroru un prokurora amata kandidātu

(1) Par prokuroru un prokurora amata kandidātu nevar būt persona, kura:

1) neatbilst šā likuma 33. panta prasībām, izņemot 33. panta pirmās daļas 3. punktu, ja persona ir prokurora amata kandidāts;

2) ir ar rīcībspējas ierobežojumu;

3) pamatojoties uz lēmumu disciplinārlietā, atlaista no prokurora amata, atcelta no tiesneša amata, no zvērināta tiesu izpildītāja, zvērināta tiesu izpildītāja palīga, zvērināta notāra, zvērināta notāra palīga amata vai izslēgta no zvērinātu advokātu vai zvērinātu advokātu palīgu skaita un no disciplinārlietā pieņemtā lēmuma spēkā stāšanās brīža nav pagājuši vismaz pieci gadi;

[..]

41.¹ pants. *Ģenerālprokurora atlaišanas pamati*

Ģenerālprokuroru var atlaist no amata, ja šajā likumā noteiktajā kārtībā konstatēts, ka viņš:

1) neatbilst šā likuma 37. pantā noteiktajām prasībām;

2) ir partijas vai politiskas organizācijas biedrs;

3) nav ievērojis kādu no likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” ierobežojumiem un aizliegumiem;

4) pildot dienesta pienākumus, pieļāvis tīšu likuma pārkāpumu vai nolaidību, kā rezultātā iestājušās būtiskas kaitīgas sekas;

5) pieļāvis apkaunojošu rīcību, kas nav savienojama ar viņa amatu.

[..]

41.³ pants. *Ģenerālprokurora atlaišanas kārtība*

(1) Saeima ģenerālprokuroru no amata var atlaist, ja Augstākās tiesas priekšsēdētāja īpaši pilnvarots Augstākās tiesas tiesnesis, veicot pārbaudi, konstatējis

kādu no šā likuma 41.¹ pantā minētajiem atlaišanas pamatiem un par to atzinumu devis Augstākās tiesas Plēnums.

(2) Pārbaudi ierosina Augstākās tiesas priekšsēdētājs pēc savas iniciatīvas, pēc vienas trešdaļas Saeimas deputātu vai Tieslietu padomes pieprasījuma.

(3) Ierosinājumā ir jānorāda:

1) konkrēts šā likuma 41.¹ pantā noteiktais pārkāpuma fakts;

2) [..]

(4) Ja ir konstatēts šā likuma 41.¹ pantā paredzētais atlaišanas pamats, Augstākās tiesas priekšsēdētājs pārbaudes materiālus kopā ar savu un Plēnuma atzinumu nosūta izskatīšanai Saeimā.

(5) Ja likumā paredzētais atlaišanas pamats netiek konstatēts, Augstākās tiesas priekšsēdētājs par to informē ģenerālprokuru [..].

Trauksmes celšanas likums

7. pants. *Trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšana*

[..]

(2) Pēc tam, kad saņemts personas iesniegums, kas noformēts kā trauksmes cēlēja ziņojums par jautājumu, kurš pilnībā vai daļēji ir institūcijas kompetencē, institūcija nekavējoties, bet ne vēlāk kā septiņu dienu laikā nosūta trauksmes cēlējam ziņojuma saņemšanas apstiprinājumu un izvērtē ziņojuma pirmšķietamo atbilstību šajā likumā noteiktajām trauksmes celšanas pazīmēm, kā arī pieņem lēmumu par iesnieguma atzīšanu vai neatzīšanu par trauksmes cēlēja ziņojumu. Par pieņemto lēmumu institūcija informē personu triju dienu laikā no lēmuma pieņemšanas dienas.

[..]

(6) Institūcijai, kura izskata trauksmes cēlēja ziņojumu, ir tiesības pieprasīt un saņemt no citām institūcijām, juridiskajām un fiziskajām personām informāciju, kas nepieciešama lietas apstākļu noskaidrošanai.

[..]

(8) Pēc tam, kad trauksmes cēlēja ziņojuma pārbaude ir pabeigta, institūcija informē trauksmes cēlēju par konstatētajiem faktiem un pieņemto lēmumu vai veiktajām darbībām.

Pārbaudes procedūra un robežas

Pārbaudot Iesniedzējas ziņojumu, kā arī ņemot vērā Trauksmes celšanas likuma 7. panta otrajā daļā noteikto, Augstākās tiesas priekšsēdētājs atzinis, ka ziņojums pirmšķietami atbilst likumā noteiktajām trauksmes celšanas pazīmēm. Priekšsēdētājs arī atzinis, ka pirms jautājuma izlemšanas Augstākās tiesas Plēnumā par to, vai ir pamats ģenerālprokurora J. Stukāna atlaišanai

no amata, nepieciešams izvērtēt un sniegt atbildi uz vairākiem jautājumiem.

Pirmkārt, vai ziņojumā norādītie apstākļi apstiprina vismaz mēģinājumu ietekmēt Iesniedzēju pieņemt viņas pārliecībai pretēju lēmumu ar ziņojumā norādītajām metodēm – psiholoģisko spiedienu – un, otrkārt, vai ziņojumā norādītos apstākļus apstiprina citas iesaistītās personas.

Neviena no tiesību normām nereglamentē īpaši pilnvarota tiesneša pienākumus un tiesības, veicot pārbaudi, lai konstatētu Prokuratūras likuma 41.¹ pantā norādītos ģenerālprokurora atlaišanas pamatus.

Ņemot vērā, ka veikt pārbaudi ir pilnvarots tiesnesis, pārbaudes procesā ir jāievēro vispārīgie tiesvedības principi un jāpārbauda vienīgi tie fakti, kas norādīti Iesniedzējas ziņojumā, nevis jāveic ģenerālprokurora darbības visaptveroša pārbaude.

Līdz ar to atbilstoši Prokuratūras likuma 41.³ pantā noteiktajam Iesniedzējas ziņojumā ir jābūt norādītam noteiktam pārkāpuma faktam. Savukārt īpaši pilnvarota tiesneša uzdevums ir pārbaudīt, vai ziņojumā norādītais pārkāpums ir noticis, vai un kādi pierādījumi to apstiprina, noskaidrot izdarītā pārkāpuma apstākļus un iemeslus, kā arī noskaidrot, vai tā rezultātā iestājušās būtiskas kaitīgas sekas.

Informācija par pārbaudes lietas materiāliem un dokumentiem

Pirms lēmuma pieņemšanas par pārbaudes ierosināšanu Augstākās tiesas priekšsēdētājs uzklaušjis vairākas personas, tajā skaitā Iesniedzēju un ģenerālprokuru, un šo personu iztaujāšanas ieraksti pievienoti pārbaudes lietas materiāliem.

Pārbaudes lietas materiāliem pievienots arī Iesniedzējas ziņojums un Iesniedzējas un ģenerālprokurora sarakste e-pastā.

Līdz ar to pārbaudes laikā papildu materiāli netika pieprasīti un neviena no personām atkārtoti netika iztaujāta.

Informācija, kas apkopota ziņojuma pārbaudes lietas materiālos, – Iesniedzējas ziņojumā, e-pasta sarakstē un personu iztaujāšanas ierakstos – ir apkopota un analizēta, pamatojoties uz veikto analīzi, ir izdarīti secinājumi un sniegts atzinums sadaļā „Novērtējums un secinājumi”.

Ziņojumā norādītie apstākļi

Kā pamats ģenerālprokurora atlaišanai Iesniedzējas ziņojumā norādīts Prokuratūras likuma 6. panta ceturtās daļas pārkāpums, kas izpaudies kā norādījumu došana veikt uzraugošā prokurora pārliecībai pretējas darbības konkrētā kriminālprocesā, proti, celt apsūdzību pret personu, kuras saukšanai pie kriminālatbildības Iesniedzējas ieskatā nav pamata.

Saskaņā ar ziņojumā norādīto Ģenerālprokuratūrā organizēto triju sanāksmju laikā – 2024. gada 20. septembrī, 30. oktobrī un 2025. gada 7. janvārī –

ģenerālprokurors iesaistījies [...] apspriešanā – sākot ar 2024. gada septembri sanāksmēs aktīvi paudis [...] viedokli par [...].

2024. gada 20. septembra sanāksmē bez ģenerālprokurora un Iesniedzējas piedalījies [...] virsprokurors [...] virsprokurors [...], KNAB [...] un KNAB [...].

Šajā sanāksmē prokurors noraidījis Iesniedzējas juridiskos argumentus, kā arī [...] viedokli par [...]. Konstatējot [...] ģenerālprokurora viedokli šajā jautājumā, Iesniedzēja izteikusi priekšlikumu kriminālprocesā nomainīt uzraugošo prokuroru. Minētais priekšlikums uzklausīts, un kriminālprocesā [...] noteikts otrs uzraugošais prokurors [...].

2024. gada 30. oktobra sanāksmē, kuras iniciatore bijusi Iesniedzēja, bez jau iepriekš minētajām personām piedalījies [...] virsprokurors [...] un prokure [...] kura prezentējusi savu redzējumu par [...]. Vienlaikus ģenerālprokurors turpinājis pārliecināt Iesniedzēju par viņas viedokļa nepareizību.

2025. gada 7. janvāra sanāksmē, kurā bez Iesniedzējas un ģenerālprokurora piedalījušies arī virsprokurori [...], ģenerālprokurors paudis pārmetumus par [...]. Iesniedzēja, [...], norādījusi uz [...], kā arī atsaukusies uz [...] viedokļiem, atbalstot Iesniedzējas pozīciju diskutētajos jautājumos [...]. Pārliecinot Iesniedzēju mainīt viedokli, ģenerālprokurors nav izklāstījis savus argumentus, bet izmantojis agresīvu sarunas stilu, lietojot pret Iesniedzēju vērstus izteicienus, proti, „kā tu varēji skolu pabeigt” un „tikai idiots to var nesaprast”.

Ziņojumā aprakstītie un iztaujāšanā apstiprinātie sanāksmju norises apstākļi, īpaši apstākļi pēdējā sanāksmē, kas ilgusi divas stundas, Iesniedzējas ieskatā, bijusi „kritiskais punkts”, jo šo sanāksmju laikā vērstā psiholoģiskā spiediena (bosinga) rezultātā viņa tikusi emocionāli sagrauta. Pret viņu vērstais psiholoģiskais spiediens radījis [...].

Iepriekš minēto sanāksmju dalībnieku versijas par notikušo atšķiras. [...] apstiprināja, ka diskusijām bijis agresīvs raksturs, kā arī tika izmantoti Iesniedzējas ziņojumā norādītie izteicieni. Pārējie sanāksmju dalībnieki noliedza agresīvu vēršanos pret Iesniedzēju un aizskarošu izteicienu lietošanas faktu vai norādīja, ka neatceras, vai nav pievērsuši tam uzmanību. Savukārt ģenerālprokurors apgalvojis, ka notikušas darba apspriedes, kuru dalībnieki diskutējuši par [...].

Novērtējums un secinājumi

Ņemot vērā, ka termins „bosinga” jeb psiholoģiskais terors, uz ko norādījusi Iesniedzēja, *expressis verbis* likumā nav definēts, lai noteiktu tā būtību un pazīmes, izmantoju tiesību zinātnē paustās atziņas, kurās minētais jēdziens tiek izprasts kā psihiska agresija pret personu, kas izpaužas kā naidīga, neētiska attieksme pret darbinieku, turklāt tā pausta bieži un ilgstoši (*Neimanis J. Psiholoģiskais terors darba vietā: juridiskie aspekti. Jurista Vārds. 19.10.2004., Nr.40(345)*).

Psiholoģiskā terora būtība un pazīmes skaidrotas arī Senāta judikatūrā (sk., piemēram, *Senāta 2020. gada 28. aprīļa spriedumu lietā Nr.SKC-276/2020, ECLI:LV:AT:2020:0428, C30407917.9.S*).

No uzklauso personu iztaujāšanā teiktā izriet, ka Ģenerālprokuratūrā notikušas vairākas darba sanāksmes ar mērķi izdiskutēt jautājumus par [...]. Turklāt vienu no sanāksmēm (2024. gada 30. oktobrī) iniciējusi Iesniedzēja.

Par to, ka ziņojumā minēto sanāksmju mērķis bija tieši tāds, tas ir, kolēģu starpā profesionāli diskutēt par krimināltiesiskajiem jautājumiem, nevis Iesniedzējas psiholoģiskā ietekmēšana, nolūkā piespiest kriminālprocesā veikt viņas pārliecībai pretējas darbības, apliecina ne tikai iztaujāto personu norādītais, bet arī sanāksmju formāts. Uz sanāksmēm tika aicināti un tajās piedalījās ne tikai ģenerālprokurors un Iesniedzēja, bet arī citi krimināltiesību nozares speciālisti [...] Sanāksmju laikā notikušas spraigas diskusijas.

Tādējādi nav pamata atzīt, ka ģenerālprokurors apspriežu laikā ir centies piespiest Iesniedzēju kriminālprocesā veikt viņas pārliecībai pretējas darbības, jo Ģenerālprokuratūrā ir notikušas ierastās darba apspriedes sarežģītu juridisko jautājumu apspriešanai konkrētā kriminālprocesā. Vienlaikus [...] ģenerālprokurors pret Iesniedzējas prezentētajiem argumentiem ir izmantojis ne tikai juridiskos argumentus, bet savu viedokli pastiprinājis ar *ad hominem* argumentiem.

Šādu argumentu lietošanu apstiprinājuši vairāki sanāksmju dalībnieki. Turklāt sanāksmju dalībnieki norādījuši arī to, ka aizskarošu izteicienu lietošana, uzbrūkošs stils un empātijas trūkums pret oponentu ir veids, kādā ģenerālprokurors nereti komunicē ar padotajiem.

[...]

Turklāt iztaujāšanā Iesniedzējas norādītais, ka, domājot par pensionēšanos, izlēmusi „paņemt līdzi arī ģenerālprokuroru”, netieši liecina par ziņojuma iesniegšanas motīviem.

Ņemot vērā iepriekšminēto, nav pamata atzīt, ka ģenerālprokurors ir mēģinājis ietekmēt Iesniedzēju kriminālprocesā veikt viņas pārliecībai pretējas darbības.

Pamatojoties uz iepriekšminēto apsvērumu kopumu, nav pamata konstatēt kādu no Prokuratūras likuma 41.¹ pantā paredzētajiem ģenerālprokurora atļaišanas pamatiem.

Izvērtējot Iesniedzējas ziņojumu un ziņojuma pārbaudes lietā esošos materiālus,
k o n s t a t ē j u ,

ka nav pamata ģenerālprokurora Jura Stukāna atļaišanai no amata.

2025. gada 30. maijā

Augstākās tiesas senatore Aija Branta

Papildu apsvērumi

Ikvienai personai ir jāievēro ne tikai tiesību normas, bet arī sabiedrībā valdošās ētika normas, kas prasa cieņpilnu komunikāciju ar citām personām. Tai skaitā veids, kādā persona publiski pauž savu viedokli, visupirms izteiksmes veids un izmantotā leksika, t.i., vai viedoklis pausts cieņpilni, izmantojot pieklājīgu vārdu krājumu un izteiksmes formu, vai arī aizskaroši, lietojot nepiedienīgus vārdus. Minētais var tikt ņemts vērā, vērtējot personas atbilstību konkrētām sociālajām lomām, tostarp amatiem.

Prokuratūras likuma 5. panta otrā daļa noteic, ka prokurors ievēro Latvijas prokuroru ētikas kodeksa normas.

Latvijas Prokuroru ētikas kodeksa sadaļas Godprātība un cieņa 31. punkts noteic, ka prokurors nepieļauj naidīgu vai jebkādu neētisku komunikāciju ar kolēģi.

Vienlaikus no personu teiktā iztaujāšanas laikā ir konstatējams, ka savu viedokli par kriminālprocesā izvērtējamo jautājumu ģenerālprokurors paudis nepiedienīgi, proti, necienīgi, aizvainojoši, izmantojot neatbilstošu, aizskarošu leksiku, pret Iesniedzēju vēršot nepieņemamus *ad hominem* argumentus (pret oponenta personu vērstu argumentu lietošana, kas nozīmē tādu diskusijas stratēģiju, kad diskusijas dalībnieks nevis atspēko izteikto argumentu pēc būtības, bet tā vietā uzbrūk argumentu izteikušās personas raksturam, motīviem vai rīcībai (*Walton, Douglas N. (2001) „Argumentation Schemes and Historical Origins of the Circumstantial Ad hominem Argument”, p.p. 207–209*).

Minētais neatbilst augstai diskusiju kultūrai, kāda tiek sagaidīta no ģenerālprokurora.

A. Branta

Par lēmumu

Veikt pārbaudi par ģenerālprokurora iespējamiem likuma pārkāpumiem Augstākās tiesas priekšsēdētājs rosināja, saņemot trauksmes cēlējas ziņojumu un izvērtējot tajā norādītos apstākļus atbilstoši Trauksmes celšanas likumam.

Augstākās tiesas Plēnums, izvērtējot Augstākās tiesas priekšsēdētāja pilnvarotās senatores veiktās pārbaudes rezultātus, atzina, ka nav konstatējams kāds no Prokuratūras likuma 41.¹ pantā paredzētajiem ģenerālprokurora atļaušanas pamatiem. Par šādu lēmumu nobalsoja 29 no 30 klātesošajiem senatoriem.

Preses konferencē pēc Plēnuma Augstākās tiesas priekšsēdētājs medijus informēja, ka, pārbaudot trauksmes cēlējas ziņojumu, netika konstatēts, ka ģenerālprokurors ir centies piespiest uzraugošo prokurori kriminālprocesā veikt viņas pārliecībai pretējas darbības, netika konstatēta norādījumu došana

Prokuratūras likuma 6. panta ceturtās daļas izpratnē. Netika konstatēti personiski draudi, priekšlikumi manipulēt ar lietu, lietas apstākļiem, pierādījumiem, tāpat arī personiski ģenerālprokurora motīvi lietas iznākumā.

Var runāt par koleģiālo ētiku, taču diskusiju laikā izteiktas divas aizvainojošas frāzes nerasniedz pakāpi, kura, pastāvot ģenerālprokurora amata augstajai aizsardzības pakāpei, dotu pamatu atbrīvot viņu no amata.¹

Pārbaude saistībā ar trauksmes cēlējas ziņojumu uz laiku apturēja konkursu uz ģenerālprokurora amatu, kas bija izsludināts sakarā ar ģenerālprokurora Jura Stukāna amata pilnvaru laika beigām 2025. gada jūnijā. Konkursā bija pieteikušies trīs kandidāti, tostarp arī Juris Stukāns. Pēc Augstākās tiesas Plēnuma konkursa gaita tika atjaunota, tomēr Tieslietu padome 11. jūnijā nolēma ģenerālprokurora amatam nevienu no kandidātiem nevirzīt, bet izsludināt jaunu konkursu.

¹ Plēnums nekonstatē pamatu ģenerālprokurora Jura Stukāna atļaušanai. www.at.gov.lv, 02.06.2025.

5.2. LĒMUMI TIESĪBU UN PROCESUĀLAJOS JAUTĀJUMOS

Plēnuma lēmumu vieta tiesību avotu sistēmā

Dr.iur. **Elīna GRIGORE-BĀRA**

Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas padomniece

Augstākās tiesas Plēnuma kompetencē esošos jautājumus var iedalīt divās grupās – organizatoriskie jeb ar tiesu pašpārvaldes īstenošanu saistītie jautājumi un ar tiesību normu interpretāciju saistītie jautājumi. Tiesību avotu sistēmas kontekstā tuvāk aplūkojami tieši likumu piemērošanas izskaidrojumus un tiesību normu interpretāciju saturošie Plēnuma lēmumi.

Latvijas tiesiskajā sistēmā tiesību avotus iedala divās lielās grupās: patstāvīgajos tiesību avotos un tiesību palīgavotos. Nošķiršanas kritērijs ir vispārsaistošais spēks, proti, patstāvīgajiem tiesību avotiem piemīt vispārsaistošs raksturs, turpretim tiesību palīgavotiem tāds nepiemīt.¹ Patstāvīgos tiesību avotus atšķirībā no palīgavotiem var piemērot patstāvīgi, lai pamatotu juridisku nolēmumu rezolutīvo daļu.²

Kā skaidrojusi profesore Daiga Rezevska, nacionālo tiesību avotu doktrīna ir mainīga – tā attīstās līdzī tiesiskās sistēmas evolūcijai. Laika gaitā var parādīties jauni tiesību avoti, mainīties tiesību avotu grupu nosaukumi un izveidoties jauni kritēriji tiesību avotu iedalījumam. Tāpat ir iespējama arī pretēja virzība, kad atsevišķi avoti tiesiskās sistēmas attīstības rezultātā kļūst nenozīmīgi un zaudē savu vietu tiesību avotu doktrīnā.³

Kopš Latvijas neatkarības atjaunošanas tiesību normu piemērošanu skaidrojošo Plēnuma lēmumu vieta Latvijas tiesību avotu sistēmā ir bijusi mainīga – tie no vispārsaistoša tiesību avota līdz ar demokrātiskas tiesiskas valsts izpratnes attīstību ir nonākuši tiesību palīgavotu grupā.

¹ Engģers K. Eventuāli piemērojamās tiesību normas meklēšana. Grām.: Juridisko metožu mācība. Astoņi soļi tiesību piemērošanā. Zinātniska monogrāfija prof. Dr. iur. Daigas Rezevskas zinātniskajā redakcijā. Rīga: Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, 2025, 39. lpp.

² Rezevska D. Publisko tiesību avoti. Grām.: Publiskās tiesības. Ievads. Inetas Ziemeles un Sanitas Osipovas zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2024, 113. lpp.

³ Rezevska D. Publisko tiesību avoti. Grām.: Publiskās tiesības. Ievads. Inetas Ziemeles un Sanitas Osipovas zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2024, 112. lpp.

Augstākās tiesas Plēnuma saistošo izskaidrojumu (likumu piemērošanas jautājumos) obligātais spēks Latvijas Republikas tiesībās tika pārņemts no padomju tiesu iekārtas tiesiskā regulējuma. Vispirms PSRS Augstākās tiesas Plēnumam jau 1938. gada PSRS likumā bija noteiktas tiesības dot vadošus norādījumus tiesu prakses jautājumos.⁴ Savukārt ar 1959. gada likumu tiesības sniegt vadošus norādījumus republikas likumu piemērošanas jautājumos tika piešķirtas arī Latvijas PSR Augstākās tiesas Plēnumam.⁵ Lai izprastu augstākās instances tiesas tiesnešu pilnsapulces šāda uzdevuma esību, jāņem vērā vēsturiskais konteksts. Nepieciešamību pēc vadošiem norādījumiem noteica vismaz trīs faktori. Pirmkārt, zemā tautas tiesnešu profesionālā kvalifikācija (it īpaši pēckara gados) un likumā neesošā prasība pēc juridiskās izglītības tautas tiesneša amata kandidātam.⁶ Otrkārt, tautas piesēdētāju piedalīšanās lietu iztiesāšanā. Treškārt, sociālistiskajās tiesībās pastāvējušais valsts varas dalīšanas principa noliegums, tā vietā liekot valsts varas vienotības un nedalāmības konceptu, kas nozīmēja principiāli atšķirīgu izpratni par tiesu „neatkarību”.

Demokrātiskās tiesiskās valstīs no tiesiskās vienlīdzības principa izrietoša nepieciešamība nodrošināt vienveidīgu tiesību normu piemērošanu un vienotu tiesu praksi sociālistisko tiesību sistēmā tika saprasta citādāk. Par tiesību normu iztulkošanas un piemērošanas īpatnībām nedemokrātiskās valstīs precīzi rakstījis Egils Levits savā piekrītošajā viedoklī pie Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001. gada 22. marta sprieduma lietā „Streletz, Kessler and Krenz v. Germany”. Viņš skaidroja, ka vispirms jāņem vērā tas, ka tiesību interpretācija un piemērošana ir atkarīga no politiskās iekārtas, kurā likums tiek piemērots. Atšķirības starp demokrātiskām un sociālistiskām sistēmām tiesību interpretācijas un piemērošanas aspektā aptver visus svarīgos tiesību izpratnes pamatelementus – īpaši tiesību avotus, juridiskās argumentācijas autonomiju un tiesību normu interpretāciju (īpaši neatkarīgu tiesnešu veiktu), tiesību normu interpretācijas metodes, tiesību normu hierarhiju un likuma

⁴ Sk. Likuma par PSR Savienības Savienoto Republiku un Autonomo Republiku tiesu iekārtu (16.08.1938.) 75. pantu. Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija ziņotājs, 02.12.1940., Nr.79, 1.–5. lpp.

⁵ Sk. Latvijas PSR Likuma par Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas tiesu iekārtu (27.11.1959.) 39. pantu. Cīņa, 29.11.1959., Nr.281, 2. lpp.

Latvijas PSR Augstākās tiesas Plēnuma tiesības dot tiesām vadošos izskaidrojumus Latvijas PSR likumu piemērošanas jautājumos tika saglabātas arī 1981. gada likumā „Par Latvijas PSR tiesu iekārtu” (sk. 29. un 33. pantu). Likumā arī noteica, ka šie vadošie izskaidrojumi ir obligāti tiesām, kā arī citām iestādēm un amatpersonām, kas piemēro likumu, uz kuru izskaidrojums attiecas. Turklāt Augstākai tiesai bija piešķirtas tiesības kontrolēt šo vadošo izskaidrojumu izpildi tiesās (Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas likums „Par Latvijas PSR tiesu iekārtu” (12.06.1981.). Rīga: Avots, 1981).

⁶ Vēl pat 1981. gada likums „Par Latvijas PSR tiesu iekārtu” noteica, ka par tiesnesi vai tautas piesēdētāju var ievēlēt ikvienu Latvijas PSR pilsoni, kas līdz vēlēšanu dienai sasniedzis 25 gadu vecumu (44. pants; Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas likums „Par Latvijas PSR tiesu iekārtu” (12.06.1981.). Rīga: Avots, 1981).

saistošo spēku.⁷ Tātad Plēnuma saistošie norādījumi vēsturiski bija paredzēti, lai nodrošinātu vienveidīgu, ar to saprotot politiski un ideoloģiski pareizu likumu piemērošanu.

Pēc valstiskās neatkarības atjaunošanas sākotnēji būtībā nemainīgs tika saglabāts noteikums par Augstākās tiesas Plēnuma tiesībām dot tiesām saistošus izskaidrojumus par likumu piemērošanu. Tikai ar 2002. gada 31. oktobra grozījumiem likumā „Par tiesu varu” šī norma tika izteikta jaunā redakcijā. Turpmāk tika noteikts, ka Plēnumam ir tiesības apspriest aktuālus tiesību normu interpretācijas jautājumus. Jāpiebilst gan, ka šī tiesību normas jaunā redakcija praksē vēl nav tikusi piemērota.

Plēnuma saistošo izskaidrojumu atbilstību demokrātiskas tiesiskas valsts principiem (jau pēc minētās normas atcelšanas) vērtēja arī Satversmes tiesa 2003. gada 4. februāra spiedumā un atzina to par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. un 83. pantam.

Satversmes tiesa skaidroja: „Nenoliedzot vienveidīgas tiesu prakses nozīmi tiesību stabilitātes nodrošināšanā, tomēr nav pieļaujams, ka Augstākās tiesas plēnums kļūst līdzīgs likumdevējam un iepriekš nosaka vispārsaistošus (obligātus) priekšrakstus, no kuriem tiesnesis, izskatot konkrētu lietu, nav tiesīgs atkāpties.”⁸ Līdz ar to tiesnesis, tulkojot un piemērojot likumu, „drīkst vadīties tikai no tiesneša pārliecības, ko veido tiesneša profesionālās zināšanas un prasme, tiesību un sabiedrisko procesu izpratne, kultūra, redzesloks, pilsoniskā stāja un citi faktori”⁹. Satversmes tiesa arī atzīmēja būtisku nepilnību saistošu Plēnuma lēmumu formā sniegtai tiesību interpretācijai – nepieļaujamību no tās atkāpties, ja konkrētās lietas taisnīgam risinājumam tas būtu nepieciešams.

Plēnuma lēmums kā tiesību palīgavots

Lai izvērtētu Plēnuma lēmumu tiesību piemērošanas jautājumos vietu tiesību palīgavotu sistēmā, proti, noskaidrotu, vai tie uzskatāmi par piederīgiem judikatūrai vai kādam citam tiesību palīgavotam, jāņem vērā to metodoloģiskais tapšanas process.

Kā skaidrots 1991. gadā izdotajā Latvijas PSR Augstākās tiesas Plēnuma lēmumu krājuma priekšvārdā: „Plēnuma lēmumos izteiktās tēzes radušās republikas tiesu prakses analīzes un vispārināšanas rezultātā.”¹⁰

⁷ Egila Levita piekristošais viedoklis Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001. gada 22. marta spriedumam lietā „Streletz, Kessler and Krenz v. Germany”, iesnieguma Nr.34044/96, 35532/97 un 44801/98, 4., 6. punkts.

⁸ Satversmes tiesas 2003. gada 4. februāra sprieduma lietā Nr.2002–06–01 secinājumus daļas 2.3. punkts.

⁹ Satversmes tiesas 2003. gada 4. februāra sprieduma lietā Nr.2002–06–01 secinājumus daļas 2.4. punkts.

¹⁰ Latvijas PSR Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums (1965–1989) [Izdots pēc Latvijas Republikas Augstākās tiesas pasūtījuma]. Rīga: Avots, 1991, 5. lpp.

Šādu metodoloģisko pieeju redzam arī pašu Plēnuma lēmumu tekstos. Piemēram, pirmajā pēc neatkarības atjaunošanas Plēnuma pieņemtajā likumu piemērošanas skaidrojumā civiltiesībās – 1991. gada 4. novembra lēmumā Nr.7 „Partiesu praksi lietās par kaitējumu atlīdzināšanu veselības bojājuma gadījumā vai sakarā ar apgādnieka nāvi” iesākumā sniegtas statistiska rakstura ziņas: „Latvijas Republikas tautas tiesās 1989. gadā izskatītas 155 civillietas par kaitējumu atlīdzināšanu veselības bojājuma gadījumā vai sakarā ar apgādnieka nāvi, bet 1990. gadā – 136 civillietas.” Tālāk lēmumā jau atklāts analīzes rezultāts jeb vispārināts secinājums, ka „tiesu prakses vispārinājuma rezultāti apstiprina, ka republikas tiesas visumā pareizi izskata” konkrētās kategorijas lietas. Taču Plēnums arī secinājis, ka „šīs kategorijas lietās pieļauti arī trūkumi”, un tāpēc lēmuma mērķis tiek definēts divējādi – „lai novērstu trūkumus un panāktu vienveidīgu tiesu praksi”. Arī pirmajā krimināltiesību nozares Plēnuma lēmumā pēc neatkarības atjaunošanas – 1990. gada 22. oktobra lēmumā Nr.7 „Par tiesu praksi lietās par valsts un sabiedriskā īpašuma izlaupīšanu”, lai arī salīdzinoši lakoniski, tomēr ievadā norādīts, ka Plēnums „noklausījies informāciju par tiesu prakses vispārinājuma rezultātiem valsts un sabiedriskās mantas izlaupīšanas lietās, kas izskatītas republikas tiesās 1989.–1990. gadā”, nolēma vārst tiesu uzmanību un izskaidrot tām dažādus jautājumus, kas jāievēro šīs kategorijas lietu izskatīšanā.

Līdzās diviem visbiežāk lēmumu tekstos tieši ierakstītajiem Plēnuma lēmuma pieņemšanas mērķiem – trūkumu vai tiesību normu pārkāpumu novēršana un vienveidīgas tiesu prakses nodrošināšana – jau nākamajos Plēnuma lēmumos iezīmējas vēl trešais aspekts. Lēmumu ievadā varam lasīt: „sakarā ar izmaiņām likumdošanā” un „sakarā ar jautājumiem, kas izvirzījušies tiesu praksē” (sk. Plēnuma 1991. gada 11. marta lēmumu Nr.2) vai „ņemot vērā kā praksē radušos jautājumus, tā arī nepieciešamību tiesu praksi lietās par atjaunošanu darbā saskaņot ar Latvijas Republikas 1992. gada 17. martā pieņemto likumu „Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas Darba likumu kodeksā” (sk. Plēnuma 1992. gada 28. decembra lēmumu Nr.6), kā arī atsaucoties uz faktu, ka „stājusies spēkā atjaunotā Latvijas Republikas Civillikuma Ģimenes tiesību daļa” un „notikušas būtiskas izmaiņas un papildinājumi civilprocesuālajā likumdošanā” (sk. Plēnuma 1996. gada 10. jūnija lēmumu Nr.3) vai arī „ievērojot to, ka ar 1999. gada 1. aprīli spēkā stājies Krimināllikums, un nolūkā nodrošināt tā vienveidīgu izpratni un piemērošanu” (sk. Plēnuma 1999. gada 23. jūlija lēmumu Nr.7).

Šis trešais Plēnuma lēmumu pieņemšanas mērķa aspekts ir saistīts ar tiesiskās sistēmas transformācijas procesu. Tādējādi Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmumi šajā laikā funkcionālā nozīmē tuvinājās Latvijas Senāta Apvienotās sapulces sniegtajām atbildēm uz kasācijas departamentu vai tieslietu ministra ierosinātajiem tiesību jautājumiem, kas savā būtībā bija ar prejudiciālu raksturu. Taču ir arī ievērojama saturiska atšķirība, proti, Plēnuma lēmumos

netika atspoguļota Augstākās tiesas izdarīto secinājumu juridiskā argumentācija. Saistošos izskaidrojumus iekļāva lēmuma rezolutīvajā daļā – aiz vārda „nolēma”, tāpēc arī argumentu izklāstam, lai pārliecinātu lēmuma adresātus, no lēmuma struktūras viedokļa nemaz nebija vietas. Turklāt šāda pārliecināšana bija lieka arī tāpēc, ka Plēnuma lēmumam likums tāpat jau piešķir saistošu spēku, bet juridiskā kultūra vēl nebija pārorientējusies no totalitārai sistēmai raksturīga autoritatīva „pavēļu” stila uz demokrātiskās tiesiskās valstīs nepieciešamo pierādīšanu un pārliecināšanu.

Plēnuma lēmumos kā tiesu prakses vispārinājumos netika ietvertas norādes uz konkrētiem tiesu nolēmumiem. Tēzes tika formulētas abstrakti, t.i., atrauti no konkrētiem faktiskajiem apstākļiem. No juridiskās tehnikas viedokļa skatoties, lēmumu formulējumi līdzinājās normatīvo aktu tekstam vai instrukcijām. Tiesu prakses vispārināšana kā tāda tiesu pielīdzina likumdevējam, kura galvenais uzdevums ir pieņemt vispārīgas un abstraktas tiesību normas. Taču tiesas uzdevums ir individualizēt tiesības jeb piemērot tās konkrētam cilvēkam konkrētos faktiskajos apstākļos, tāpēc arī tiesu nolēmumos ietverto atziņu šāda atrauta izmantošana var kavēt katrā izskatāmajā lietā likuma ietvaros pieļaujamā individuālā taisnīguma īstenošanu.

Lai arī Plēnuma lēmumi tika balstīti uz tiesu praksi, tie nevar tikt pieskaitīti pie judikatūras kā tiesību palīgavota, bet gan veido patstāvīgu tiesību palīgavota veidu. Plēnuma lēmumos izteiktās atziņas ir salīdzināmas ar tiesību doktrīnu, jo arī tās ir radījuši tiesību autoritāte (šajā gadījumā Augstākās tiesas tiesnešu kopsapulce), taču pašu atziņu spēks nebalstās uz tiesiskās vienlīdzības principu, kā tas būtu judikatūras gadījumā.

Plēnuma lēmuma izmantošana nolēmuma argumentācijā līdzās tiesību doktrīnai atzīta par pieļaujamu arī Senāta nolēmumos. Tā Senāts 2013. gada 22. novembra lēmumā lietā Nr.SKK-528/2013, nepiekrītot kasācijas sūdzībā izteiktiem argumentiem, norādīja: „[...] apelācijas instances tiesa, izskatot konkrēto lietu, atsauci uz Augstākās tiesas Plēnuma lēmumu Nr.3 „Par tiesu praksi, piemērojot likumus par nepieciešamo aizstāvēšanos” nav izmantojusi kā vispārīgu tiesību normu, kurai ir obligāts raksturs, bet gan analizējusi tajā izteikto juridisko viedokli. Turklāt, Senāta ieskatā, gadījumu, kad tiesa atsaucas uz Augstākās tiesas Plēnuma skaidrojumu, lai izmantotu to tiesību normu interpretācijai kā tiesību palīgavotu, ir jānošķir no gadījuma, kad tiesa Augstākās tiesas Plēnuma skaidrojumu piemēro kā vispārīgu tiesību normu. Izvērtējot apelācijas instances tiesas spriedumu, secināms, ka tiesa, līdz ar atsaukšanos uz juridisko literatūru ir atsaukusies arī uz Augstākās tiesas Plēnuma skaidrojumu, lai papildus pamatotu savu secinājumu. [...] apelācijas instances tiesai ir tiesības atsaukties uz tiesību palīgavotiem.”¹¹

¹¹ Senāta 2013. gada 22. novembra lēmums lietā Nr.SKK-528/2013. Pieejams Augstākās tiesas tīmekļa vietnē www.at.gov.lv.

Apsverot iespēju izmantot Augstākās tiesas Plēnuma vēsturiskajos lēmumos likumu piemērošanas jautājumos izteiktās atziņas, jāņem vērā divi faktori: 1) lēmumā skaidrotās tiesību normas spēkā esība un 2) paša skaidrojuma vēsturiskā izcelsme un attiecīgi tā atbilstība šodien spēkā esošajām tiesībām. Piemēram, Senāts 2006. gada 19. decembra lēmumā, izvērtējis šos faktorus, norādīja, ka „pārstāvis nav vērsis uzmanību uz to, ka minētais Plēnuma [1995. gada 29. maija] lēmuma 18. punkts ir savulaik kompilēts no attiecīga PSRS Augstākās tiesas 1969. gada 4. decembra lēmuma. Krimināllietu departaments uzskata, ka šāds izskaidrojums nevar būt likts pamatā šī jautājuma izlemšanā konkrētajā lietā un atbilstoši Krimināllikuma normām, kuras stājušās spēkā no 1999. gada 1. aprīļa”.¹²

¹² Senāta 2006. gada 19. decembra lēmums lietā Nr.SKK-704/2006. Pieejams Augstākās tiesas tīmekļa vietnē www.at.gov.lv.

LIKUMDOŠANAS INICIATĪVA

Par likumdošanas iniciatīvas tiesību realizēšanu, lai izslēgtu no Latvijas PSR Kriminālkodeksa 213.¹ pantu un grozītu 213. pantu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.4
1991. gada 10. jūnijā

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums, apspriedis tiesu praksi krimināllietās par transporta kustības drošības noteikumu pārkāpšanu un transporta līdzekļu vadīšanu dzēruma stāvoklī, konstatē, ka republikā ir ievērojams daudzums krimināllietu, kurās tiek sauktas pie kriminālatbildības personas pēc Latvijas PSR KK 213. panta pirmās daļas un 213.¹ panta.

Atbildība pēc Latvijas PSR KK 213. panta pirmajā daļā paredzētajām sekām – viegļu miesas bojājumu ar veselības satricinājumu nodarīšanu – iestājas tikai tad, ja personai šie miesas bojājumi nodarīti transporta līdzekļa vadītāja neuzmanības dēļ (noziedzīgā pašpaļāvība vai noziedzīgā nevērība).

Nodarījumam, kura rezultātā ir radītas šādas sekas, sabiedriskā bīstamība nav liela, pie tam par Ceļu satiksmes noteikumu pārkāpšanu transporta līdzekļa vadītājam noteikta administratīvā atbildība. Veselībai nodarītais kaitējums pēc būtības nerada paliekošas nelabvēlīgas vai nenovēršamas sekas un ir atlīdzināms civilās tiesāšanās kārtībā.

Personām, kuras, vadot transporta līdzekļus, pārkāpušas kustības drošības noteikumus, kā rezultātā nodarīti viegli miesas bojājumi ar veselības satricinājumu, parasti šādiem pārkāpumiem ir gadījuma raksturs. Vairumā krimināllietu šīs personas agrāk nav tiesātas, nekādus likuma pārkāpumus nav izdarījušas un no darba vietām ir pozitīvi raksturotas.

Latvijas PSR Kriminālkodeksa 110. panta otrā daļa paredz kriminālatbildību par viegla miesas bojājuma nodarīšanu aiz neuzmanības.

Atbilstoši Latvijas PSR Kriminālprocesa kodeksa 111. pantam krimināllietas ierosināšana par šāda veida miesas bojājumu nodarīšanu aiz neuzmanības ir iespējama tikai pēc cietušā vai viņa pārstāvja sūdzības.

Tādējādi krimināllietas ierosināšana pēc Latvijas PSR Kriminālkodeksa 123. panta pirmajā daļā norādītās pazīmes – viegļu miesas bojājumu ar veselības satricinājumu nodarīšanu – neatbilst procesuālajai kārtībai, kāda noteikta Latvijas PSR Kriminālprocesa kodeksa 111. pantā.

Parasti šīs kategorijas lietās cietušās personas nav ieinteresētas, lai vainīgais tiktu saukts pie kriminālatbildības. Cietušo prasības, ja tādas tiek izvirzītas, vienmēr

aprobežojas tikai daļā par nodarītā kaitējuma materiālu atlīdzināšanas.

Norādītās sekas daudzos gadījumos vainīgās personas ir radījušas saviem ģimenes locekļiem, radiem draugiem vai paziņām.

Latvijas PSR Kriminālkodeksa 213.¹ pantā paredzētais nozieguma sastāvs ir formāls. Kriminālatbildība par transporta līdzekļu vadīšanu dzēruma stāvoklī iestājas nepastāvot nekādām sekām.

Par transporta līdzekļa vadīšanu dzēruma stāvoklī personai pastāvošajā likumdošanā ir paredzēta administratīvā atbildība. Arī vairāku administratīvo pārkāpumu izdarīšana nevar pārvērst administratīvo pārkāpumu par noziegumu. Tāpēc šādu pārkāpumu izdarīšanai nav pamata personas saukšanai pie kriminālatbildības, kā tas paredzēts patreiz spēkā esošajā Latvijas PSR KK 213.¹ pantā.

Attiecīgi papildinot Latvijas PSR Administratīvo pārkāpumu kodeksa 124. pantu un 126.¹ pantu ar otrajām daļām, iespējams par šādiem atkārtotiem pārkāpumiem aprobežoties ar efektīviem administratīvās ietekmēšanas līdzekļiem, izslēdzot personu nevajadzīgu saukšanu pie kriminālatbildības un kriminālsodu piemērošanu.

Nemot vērā iepriekšminēto, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums
n o l e m j :

Realizējot likumdošanas iniciatīvas tiesības, iesniegt Latvijas Republikas Augstākajā Padomē likumprojektu „Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas PSR Kriminālkodeksā, Latvijas PSR Kriminālprocesa kodeksā un Latvijas PSR Administratīvo pārkāpumu kodeksā”:

1. Izslēgt no Latvijas PSR KK 213. panta pirmās daļas vārdus „vai viegli miesas bojājumi ar veselības satricinājumu”.

2. Izslēgt no Latvijas PSR KK 213.¹ pantu.

3. Latvijas PSR KPK 127. panta pirmajā daļā izslēgt vārdus „213.¹ panta pirmajā daļā” un Latvijas PSR KPK 127. panta ceturtajā daļā izslēgt vārdus „213.¹ panta otrajā daļā”.

4. Latvijas PSR APK 124. pantu papildināt ar šāda satura otro daļu:

Par atkārtotu šā panta pirmajā daļā paredzētā pārkāpuma izdarīšanu gada laikā – uzliek naudas sodu tūkstoš pieci simti rubļu apmērā, atņemot visa veida transporta līdzekļu vadīšanas tiesības no viena līdz trīs gadiem.

5. Latvijas PSR APK 126.¹ pantu papildināt ar šāda satura otro daļu:

Par atkārtotu šā panta pirmajā daļā paredzētā pārkāpuma izdarīšanu gada laikā – uzliek naudas sodu no tūkstoš pieci simti līdz divi tūkstoši rubļiem.

*Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs G. Zemrībo
Plēnuma sekretārs, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnesis J. Kaksītis*

Par likumdošanas iniciatīvas tiesību realizēšanu grozījumu izdarīšanai Latvijas civilprocesa kodeksā

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.5

1992. gada 25. februārī

Ar Latvijas Republikas 1991. gada 13. augusta likumu „Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas PSR kriminālprocesa kodeksā un Latvijas PSR civilprocesa kodeksā” Latvijas CPK 286. panta pirmā daļa ir izteikta jaunā redakcijā, saskaņā ar kuru visu Latvijas Republikas pirmās instances tiesu spriedumus puses un citas personas, kas piedalījušās lietā, var pārsūdzēt civilprocesa kodeksa noteiktajā kārtībā, izņemot spriedumus, kuru pārsūdzēšanu likums neparedz. Šī likumā noteiktā kārtība tika attiecināta arī uz Latvijas Republikas Augstākajā Tiesā pieņemtajiem spriedumiem, kuri pirms tam nebija pārsūdzami.

Arī Latvijas CPK 287. panta pirmā daļa tika grozīta, nosakot, ka rajonu (pilsētu) tautas tiesu un Latvijas Republikas Augstākās Tiesas spriedumus, kas nav stājušies likumīgā spēkā, var pārsūdzēt vai par tiem var iesniegt protestu Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Civillietu tiesas kolēģijā.

Tai pašā laikā Latvijas CPK 209. panta otrā daļa, kas ir spēkā arī pašreiz, nosaka, ka Latvijas Republikas Augstākās Tiesas spriedums stājas likumīgā spēkā tūlīt pēc tā pasludināšanas. Neskatoties uz izdarītajiem grozījumiem Latvijas CPK 286. panta pirmajā daļā, pastāvot CPK 209. panta otrajai daļai pašreizējā redakcijā, nav iespējams kasācijas kārtībā pārsūdzēt Augstākās Tiesas kā 1. instances tiesas spriedumus.

Lai sāktu darboties Latvijas CPK 286. panta pirmā daļa, no Latvijas CPK 209. panta ir izslēdzama otrā daļa.

Ja Latvijas civilprocesa kodeksā noteiktajos gadījumos ir paredzēta iespēja kasācijas kārtībā pārsūdzēt pirmās instances tiesu spriedumus un lēmumus, tad šāda iespēja ir jāparedz arī attiecībā uz Augstākās Tiesas lēmumiem. Šajā nolūkā nepieciešams izdarīt grozījumus Latvijas civilprocesa kodeksa 321. panta pirmajā daļā, izslēdzot no tās vārdus „... izņemot Latvijas Republikas Augstākās Tiesas lēmumus”.

Latvijas civilprocesa kodeksa 290., 291., 292. un 296. pants nosaka kārtību, kādā kasācijas sūdzība tiek pieņemta nosūtīšanai izskatīšanai kasācijas instances tiesai, paredzot tautas tiesneša un tiesas priekšsēdētāja funkcijas un pilnvaras šā jautājuma izlemšanā. Ņemot vērā to, ka ar kasācijas sūdzības pieņemšanas jautājumiem jānodarbojas arī Augstākās Tiesas tiesnešiem, civilprocesa kodeksa 290. panta 2. daļā, 291. panta 1. daļā, 292. panta 1., 2. un 3. daļā un 296. panta 2. daļā no vārdu savienojuma „tautas tiesnesis” izslēdzams vārds „tautas”, tādējādi norādītajos pantos minēto jautājumu izlemšanu nododot kā tautas tiesnešu, tā arī Augstākās

Tiesas tiesnešu un šo tiesu priekšsēdētāju kompetencē.

Ņemot vērā iepriekš minēto, Republikas Augstākās Tiesas Plēnums
n o l e m j :

Realizējot likumdošanas iniciatīvas tiesības, iesniegt Latvijas Republikas Augstākajā Padomē likumprojektu „Par grozījumiem Latvijas civilprocesa kodeksā”:

1. Izslēgt no Latvijas civilprocesa kodeksa 209. panta tā otro daļu;
2. Izslēgt no Latvijas civilprocesa kodeksa 321. panta pirmās daļas vārdus „... izņemot Latvijas Republikas Augstākās Tiesas lēmumus”;
3. Latvijas civilprocesa kodeksa 290. panta otrajā daļā, 291. panta pirmajā daļā, 292. panta pirmajā, otrajā un trešajā daļā un 296. panta otrajā daļā no vārdu savienojuma „tautas tiesnesis” izslēgt vārdu „tautas”.

*Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs G. Zemrībo
Plēnuma sekretāra v.i. Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnesis Z. Gencs*

Par likumdošanas iniciatīvas tiesību realizēšanu grozījumu izdarīšanai Latvijas Civilprocesa kodeksā un Latvijas Kriminālprocesa kodeksā

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.9
1992. gada 19. oktobrī

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums
n o l e m j :

Realizējot likumdošanas iniciatīvas tiesības, iesniegt Latvijas Republikas Augstākajā Padomē likumprojektu „Par grozījumiem Latvijas Civilprocesa kodeksā un Latvijas Kriminālprocesa kodeksā”.

1. Izdarīt Latvijas Civilprocesa kodeksā šādus grozījumus:

1.1. izteikt 331. panta 1. daļu šādā redakcijā:

„Par lietas izskatīšanu paziņo prasītājam, atbildētājam un citām personām, kas piedalās lietā, vienlaikus nosūtot protesta norakstu.”

1.2. izteikt 333. panta 4. daļu šādā redakcijā: „Personu, kas piedalās lietā, advokātu neierašanās uz tiesas sēdi nav šķērslis lietas izskatīšanai.”

1.3. izteikt 333. panta 5. daļu šādā redakcijā:

„Ja tiesas sēdē ieradusās personu, kuras piedalās lietā, advokāti, tie sniedz paskaidrojumus pēc ziņojuma par lietu.”

2. Izdarīt Latvijas Kriminālprocesa kodeksā šādus grozījumus:

2.1. izteikt 381. panta 2. daļu šādā redakcijā:

„Par tiesas sēdi, kurā izskata lietu uzraudzības kārtībā, paziņo notiesātajam, attaisnotajam, viņu aizstāvjiem, nepilngadīgo likumiskajiem pārstāvjiem, cietušajam un viņa pārstāvim, civilprasītājam, civilatbildētājam un viņa pārstāvjiem, kā arī nosūta viņiem protesta norakstus. Minēto personu neierašanās nav šķērslis lietas izskatīšanai.”

2.2. izteikt 381. panta 3. daļu šādā redakcijā:

„Priekšsēdētājs vai viņa izraudzītais tiesnesis ziņo par lietas apstākļiem, spriedumu vai lēmumu šajā lietā, kā arī protesta saturu. Referentam var uzzināt jautājumus. Ja tiesas sēdē piedalās šī panta 2. daļā minēto personu advokāti, pēc tiesneša ziņojuma viņi sniedz savus paskaidrojumus.”

*Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs G. Zemrībo
Plēnuma sekretārs, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnesis J. Kaksītis*

KRIMINĀLTIESĪBAS

Par tiesu praksi lietās par valsts un sabiedriskā īpašuma izlaupīšanu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.7
1990. gada 22. oktobrī

Noklausījies informāciju par tiesu prakses vispārīguma rezultātiem valsts un sabiedriskās mantas izlaupīšanas lietās, kas izskatītas republikas tiesās 1989.–1990. gadam, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums
n o l ē m a :

1. Informāciju par tiesu praksi lietās par valsts un sabiedriskās mantas izlaupīšanu pieņemt zināšanai.

2. Vērst republikas tiesu uzmanību uz to, ka valsts un sabiedriskās mantas izlaupīšana ir viens no bīstamākajiem noziegumiem. Izskatot šīs kategorijas lietas, tiesām stingri jāievēro kriminālās un kriminālprocesuālās likumdošanas prasības un jāvadās no izskaidrojumiem, kas doti Latvijas PSR Augstākās Tiesas Plēnuma 1977. gada 26. decembra lēmumā Nr.8 „Par Latvijas PSR tiesu praksi valsts un sabiedriskās mantas izlaupīšanas lietās” ar grozījumiem, kas izdarīti ar 1983. gada 28. marta Plēnuma lēmumu Nr.3 „Par republikas tiesu praksi, izskatot lietas par izlaupīšanu un ļaunprātībām lauksaimniecības produktu ražošanas, pārstrādāšanas, glabāšanas un pārvadāšanas sfērā, kā arī tirdzniecībā ar pārtikas produktiem” jautājumos par tiesu praksi valsts vai sabiedriskās mantas izlaupīšanas lietās.

3. Izskaidrot republikas tiesām, ka, izlemjot jautājumu par valsts vai sabiedriskās mantas izlaupīšanas juridisko kvalifikāciju, turpmāk valsts vai sabiedriskās mantas izlaupīšana atzīstama par izdarītu sevišķi lielos apmēros (KK 89.¹ pants), ja izlaupītās mantas kopējā vērtība ir 30 tūkstoši un vairāk rubļu, bet lielos apmēros (KK 85. p. 4. d., 86. p. 4. d., 87. p. 2. d., 88. p. 3. d., 89. p. 3. d.), ja tā ir 5 tūkstoši un vairāk rubļu.

4. Šī lēmuma 3. punktā dotais izskaidrojums neattiecas uz tām krimināllietām par valsts vai sabiedriskās mantas izlaupīšanu, kas republikas tiesās iztiesātas līdz 1990. gada 22. oktobrim.

5. Lēmuma norakstus nosūtīt visām tautas tiesām un šo lēmumu, kā arī tiesu prakses vispārīguma materiālus apspret tautas tiesnešu semināros.

*Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs G. Zemrībo
Plēnuma sekretārs, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnesis J. Kaksītis*

Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nodrošina tiesības uz aizstāvību kriminālprocesā

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.2
1991. gada 11. martā

Tiesu prakses izpēte sakarā ar izmaiņām likumdošanā parādījusi, ka konstitucionālais princips par aizdomās turētā, apsūdzētā, tiesājamā, notiesātā, attaisnotā (turpmāk „tiesājamā”) tiesību nodrošināšanu uz aizstāvību tiek ievērots, un tas pozitīvi ietekmē tiesas spriešanas kvalitāti. Tomēr ne visās lietās tiek pilnībā izpildītas kriminālprocesa likumdošanas normas, kas noved pie tā, ka tiesības uz aizstāvību tiek pārkāptas.

Lai novērstu trūkumus tiesu darbā, kā arī sakarā ar jautājumiem, kas izvirzījušies tiesu praksē likumu piemērošanā, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums
n o l e m j :

1. Norādīt tiesām, ka to pienākums ir stingri ievērot likuma normas, kas garantē visu procesa dalībnieku tiesības. Jānovērš gadījumi, kad pietiekami netiek novērtēta aizstāvības loma kriminālprocesā, paturot vērā, ka tiesības uz aizstāvību īstenošana ir tiesiskuma izpausme un pareizas tiesas spriešanas garantija.

Tiesām nelokāmi jāievēro tiesājamā procesuālās tiesības: vispusīgi, pilnīgi un objektīvi jāizmeklē lietas materiāli; jānoskaidro kā apsūdzējie, tā arī attaisnojošie pierādījumi, jāpārbauda lietā esošās versijas, jānoskaidro atbildību pastiprinošie un mīkstinošie apstākļi; jānodrošina tiesājamam iespēja aizstāvēties pret celto apsūdzību ar visiem likumā paredzētajiem līdzekļiem un veidiem.

Tiesnešiem ar vienādu uzmanību jāuzklausa visi procesa dalībnieku lūgumi, taktiski jāizturas, uzrunājot prokuroru, aizstāvi, tiesājamo, cietušo un citus procesa dalībniekus, nedodot priekšrocības kādam no procesa dalībniekiem.

2. Lai krimināllietās nodrošinātu tiesības uz aizstāvību, tiesām stingri jāievēro konstitucionālais nevainības prezumpcijas princips, saskaņā ar kuru tiesājamo nevar uzskatīt par vainīgu nozieguma izdarīšanā, kamēr viņa vaina nav pierādīta likumā noteiktā kārtībā un konstatēta ar likumīgā spēkā stājušos tiesas spriedumu.

Vērst tiesu uzmanību uz to, ka apsūdzētāja pienākums ir pierādīt apsūdzību. Nav pieļaujami gadījumi, kad tiesājamam jāpierāda savs nevainīgums. Notiesājošu spriedumu nevar pamatot ar pieņēmumiem. Visas šaubas, kuras nav iespējams novērst, jāiztulko par labu tiesājamam.

3. Tiesības uz aizstāvību ir kā aizdomās turētajam, tā arī apsūdzētajam, tiesājamam, notiesātajam, attaisnotajam. Šīs tiesības viņi īsteno kriminālprocesa likumā noteiktajās robežās un kārtībā.

Saskaņā ar Latvijas KPK 342. panta jēgu tiesību uz aizstāvību pārkāpšana jāuzskata par kriminālprocesa likuma svarīgu pārkāpumu. Ja šis pārkāpums, atņemot vai ierobežojot tiesājamā vai viņa aizstāvja ar likumu garantētās tiesības, kavējis tiesu vispusīgi noskaidrot lietas apstākļus un ietekmējis vai varējis ietekmēt likumīga un pamatota sprieduma vai lēmuma taisīšanu, tiesas nolēmums atceļams.

Tiesājamam ir tiesības zināt, par ko konkrēti viņš apsūdzēts, bet notiesātajam – kādu noziedzīgu darbību izdarīšanā viņš atzīts par vainīgu. Tāpēc lēmumā par apsūdzētā saukšanu pie atbildības, apsūdzības rakstā un spriedumā jābūt precīzi izklāstītiem Latvijas KPK 146., 209., 313. pantā norādītajiem apstākļiem.

4. Tiesām ir jāņem vērā, ka saskaņā ar Latvijas KPK 96. pantu (1990. gada 12. janvāra redakcijā) par aizstāvi krimināllietā var būt tikai advokāts, kuram ir tiesības piedalīties lietā no brīža, kad persona likuma noteiktajā kārtībā tiek atzīta par aizdomās turētu.

Tā kā likums neprasa speciālu lēmumu par personas atzīšanu par aizdomās turētu, tad saskaņā ar Latvijas KPK 121. pantu par aizdomās turētu procesuālā nozīmē atzīstama persona, kas KPK 120. panta noteiktajā kārtībā aizturēta vai pret kuru saskaņā ar šī kodeksa 70. pantu pirms apsūdzības celšanas ir pielietots jebkurš drošības līdzeklis.

Saskaņā ar Latvijas KPK 434. p. 2. d. par brīdi, ar kuru aizturētā persona iegūst aizdomās turētā procesuālās tiesības, uzskatāms brīdis, kad šī persona nogādāta izziņas iestādē vai pie izmeklētāja, bet, ja minēto personu aiztur, pamatojoties uz lēmumu par aizturēšanu – no tās faktiskās aizturēšanas brīža. Kad persona kļuvusi par aizdomās turētu, viņai ir tiesības uzaicināt aizstāvi. Šī un citas Latvijas KPK 121. un 441. pantā paredzētās tiesības aizdomās turētajam ir jāizskaidro, un tās nodrošina amatpersona, kura izdara aizturēšanu vai izraugās drošības līdzekli. Izpildot Latvijas KPK 78. un 436. panta prasības, jāizskaidro arī tiesības uz aizstāvību.

Tiesām jāņem vērā, ka aizstāvja piedalīšanās no apsūdzības uzrādīšanas brīža ir obligāta arī pēc apsūdzētā iniciatīvas.

5. Aizdomās turētajam, kā arī apsūdzētajam ir tiesības atteikties no aizstāvja. Tāda atteikšanās pieļaujama tikai pēc paša aizdomās turētā vai apsūdzētā iniciatīvas, pie kam šī iniciatīva nevar būt jebkādā veidā uzspiesta. Atteikšanās jāfiksē attiecīgi aizturēšanas protokolā, lēmumos par drošības līdzekļa izraudzīšanos un apsūdzības uzrādīšanu un jāapliecina ar aizdomās turētā vai apsūdzētā parakstu.

Atteikšanās no aizstāvja nesaista izziņas izdarītāju vai izmeklētāju, un tāda atteikšanās var tikt noraidīta, ja no aizstāvja atsakās nepilngadīgais vai tas, kurš savu fizisko vai psihisko trūkumu dēļ pats nespēj izlietot savas tiesības uz aizstāvību (KPK 98. pants).

Ar „personām, kas savu fizisko vai psihisko trūkumu dēļ nespēj pašas izlietot savu tiesību uz aizstāvību” jāsaprot personas, kuras, kaut tās atzītas par pieskaitāmām, slimo ar pastāvīgiem vai pārejošiem garīgās darbības traucējumiem vai kurām ir būtiski runas, redzes, dzirdes defekti vai citas smagas kaites.

6. Tiesām stingri jāievēro KPK normas, kas garantē nepilngadīgajam tiesājamam tiesības uz aizstāvību. Ja netiek ievērota likuma prasība, ka nepilngadīgo lietās no brīža, kad viņš atzīts par aizdomās turētu, pielaižams aizstāvis un ka advokātam obligāti jāpiedalās jebkurā procesa stadijā, tad tas saskaņā ar Latvijas KPK 342. pantu uzskatāms par kriminālprocesa likuma svarīgu pārkāpumu.

Aizstāvja piedalīšanās nepilngadīgā nozieguma lietā ir obligāta neatkarīgi no tā, vai tiesājamais, kas izdarījis noziegumu pirms 18 gadu sasniegšanas, lietas izmeklēšanas un iztiesāšanas laikā jau kļuvis pilngadīgs. Šie noteikumi attiecas arī uz gadījumiem, kad persona apsūdzēta noziegumos, no kuriem vienu tā izdarījusi līdz 18 gadu sasniegšanai, bet otru (pārējos) – pēc pilngadības sasniegšanas.

7. Saskaņā ar KPK 396. un 399. pantu aizstāvja piedalīšanās iepriekšējā izmeklēšanā un tiesā lietās par personām, kas sabiedriski bīstamos nodarījumus izdarījušas nepieskaitāmības stāvoklī vai saslimušas ar gara slimību pēc nozieguma izdarīšanas, ir obligāta. Atteikšanās no aizstāvja šajās lietās nesaista tiesu. Gadījumā, ja iepriekšējā izmeklēšana pabeigta bez aizstāvja piedalīšanās, lieta nosūtāma papildizmeklēšanai kriminālprocesa likuma svarīga pārkāpuma dēļ.

8. Tiesām jāpārbauda, vai ievērotas apsūdzētā tiesības uz aizstāvību, izdarot izziņu vai iepriekšējo izmeklēšanu. Konstatējot, ka šīs tiesības pārkāptas, tiesai jāpieņem lēmums par lietas nosūtīšanu papildizmeklēšanai. Sagatavojot lietu izskatīšanai, tiesnesim vai tiesai jānodrošina, lai apsūdzētais varētu realizēt savas tiesības uz aizstāvību iztiesāšanas gaitā.

Lai nodrošinātu apsūdzētajam tiesības uz aizstāvību lietas nodošanas stadijā, nepieciešamības gadījumos vai gadījumos, kad lūdz tiesājamais vai viņa aizstāvis, tiesa var aicināt apsūdzēto vai viņa aizstāvi dot paskaidrojumus par lūgumiem, kas pieteikti tiesā, kā arī par izmeklēšanas gaitā noraidījumiem.

Ja izmeklētājs nepamatoti noraidījis apsūdzētā vai viņa aizstāvja lūgumu noskaidrot apstākļus, kuriem lietā ir svarīga nozīme, un ja izmeklēšanas nepilnības nevar novērst tiesas sēdē, tiesai jāapspriež jautājums par lietas nosūtīšanu papildizmeklēšanai.

9. Tiesām nepieciešams nodrošināt aizstāvja piedalīšanos iztiesāšanā kā tajos gadījumos, kad viņa piedalīšanās ir obligāta saskaņā ar likumu (KPK 98. pants), tā arī tad, kad to lūdz tiesājamais, ja saskaņā ar likumu aizstāvja piedalīšanās nav obligāta.

Lietās, kad aizstāvja piedalīšanās nav obligāta, tiesas pienākums ir saskaņā ar KPK 247. pantu izskaidrot tiesājamam viņa tiesības izmantot aizstāvja palīdzību. Ja

tiesājamais šīs savas tiesības izmantot nevēlas, tas jāfiksē tiesas sēdes protokolā un jāapliecina ar tiesājamā parakstu. Atteikšanās no aizstāvja jebkurā procesa stadijā var notikt tikai pēc tiesājamā iniciatīvas.

Lietās, kur aizstāvja piedalīšanās obligāta, kā arī gadījumos, kad tiesājamais izteicis lūgumu par aizstāvja piedalīšanos, atteikšanās no aizstāvja var notikt tikai tad, ja aizstāvis piedalās lietā. Tiesai jānoskaidro, vai atteikšanās no aizstāvja nav piespiesta, piemēram, ja nav līdzekļu samaksai par advokāta palīdzību vai ja viņš nav ieradies. Konstatējot, ka atteikšanās ir piespiesta, tiesai jānodrošina aizstāvja piedalīšanās lietā. Minēto noteikumu neievērošana jāuzskata par kriminālprocesa likuma normu svarīgu pārkāpumu.

Atteikšanās no aizstāvja nesaista tiesu, ja no aizstāvja atsakās KPK 98. panta 1. un 2. punktā minētās personas.

Jautājumu par advokāta noraidījumu izlemj KPK 136. pantā paredzētajā kārtībā, ja ir KPK 97.¹ pantā norādītie apstākļi.

Ja tiesājamais, izmantojot KPK 99. panta noteiktās tiesības, atteicies no aizstāvja, kura piedalīšanās lietā nodrošinājis izmeklētājs, prokurors vai tiesa pieņem lēmumu par advokāta darba samaksu saskaņā ar KPK 96. pantu no valsts līdzekļiem.

10. Izskaidrot tiesām, ka apsūdzētā vai tiesājamā jebkura tiesību ierobežošana, kam par iemeslu ir tas, ka viņš neprot valodu, kādā notiek tiesvedība, un netiek nodrošināta iespēja izmantot jebkurā procesa stadijā dzimto valodu vai valodu, kuru viņš prot, ir svarīgs kriminālprocesa likuma pārkāpums.

Gadījumos, kad, advokātam, aizstāvēt divas vai vairākas personas, atklājas, ka viņiem ir pretrunīgas intereses (viens apsūdzību atzīst un otrs to apstrīd; pretrunas, ko radījušas katram no viņiem celtās apsūdzības raksturs u.c.), tiesai katrs tiesājamais jānodrošina ar atsevišķu aizstāvi. Viena aizstāvja piedalīšanās divu tiesājamo aizstāvībā, ja tiem ir pretrunīgas intereses, jāuzskata par kriminālprocesa likuma svarīgu pārkāpumu.

11. Tiesājamais ir tiesīgs uzaicināt piedalīties lietā aizstāvi pēc savas izvēles, ja tam ir iespēja uzstāties procesā, neaizkavējot lietas izskatīšanu uz ilgāku laiku. Aizkavējuma ilgumu nosaka tiesa, ņemot vērā izskatāmās lietas raksturu un īpatnības, un tiesājamā izraudzītā advokāta reālo iespēju uzstāties procesā.

Ja nav iespējams apmierināt tiesājamā lūgumu dot viņam aizstāvi, kuru viņš izvēlēties, tiesai jānodrošina cita aizstāvja piedalīšanās lietā.

12. Saskaņā ar likumu aizdomās turētajam, apsūdzētajam vai tiesājamam, kas atrodas apcietinājumā, ir tiesības tikt ar aizstāvi vienatnē. Tikšanās reižu skaitu, biežumu un ilgumu nedrīkst ierobežot nevienā kriminālprocesa stadijā.

13. Pirmās instances tiesai nav tiesību ierobežot tiesu debašu ilgumu. Saskaņā ar KPK 294. pantu tiesas sēdes priekšsēdētājs var apturēt tiesu debašu

dalībniekus vienīgi tad, ja viņi runā par apstākļiem, kam nav sakara ar lietu.

Tiesājamam ir tiesības uzstāties tiesas debatēs, ja viņam nav aizstāvja. Visos gadījumos tiesājamam ir tiesības uz pēdējo vārdu. Šo tiesību neievērošana uzskatāma par kriminālprocesa likuma svarīgu pārkāpumu.

14. Pēc sprieduma pasludināšanas tiesas sēdes priekšsēdētāja pienākums ir izskaidrot notiesātajam vai attaisnotajam, kādā termiņā un kārtībā spriedums pārsūdzams, viņa tiesības iepazīties ar tiesas sēdes protokolu un iesniegt par to piezīmes.

15. Tiesas pienākums ir dot notiesātajam, attaisnotajam vai viņu aizstāvjiem iespēju iepazīties ar tiesas sēdes protokolu. Piezīmēm par tiesas sēdes protokolu ir svarīga procesuāla nozīme, tāpēc tiesai saskaņā ar KPK 88. pantu tās jāizskata savlaicīgi, rūpīgi un objektīvi.

16. Vērst tiesu uzmanību uz to, ka sprieduma noraksts notiesātajam vai attaisnotajam jāizsniedz tajā valodā, kādu viņš pārvalda, kā arī KPK 320. panta paredzētajā termiņā – trīs dienu laikā pēc sprieduma pasludināšanas. Prasības par izsniedzamo dokumentu valodu attiecas arī uz apsūdzības rakstu un citiem procesuāliem dokumentiem (piemēram, lēmumu par nodošanu tiesai, ja grozīta kvalifikācija u.c.).

Ja norādīto prasību neievērošanas dēļ minētajām personām tikusi atņemta iespēja spriedumu pārsūdzēt, tas jāuzskata par pamatu nokavētā kasācijas termiņa atjaunošanai vai kasācijas instances tiesas lēmuma atcelšanai.

17. Par tiesas spriedumu iesniegtām sūdzībām vai protestu saskaņā ar likumu (KPK 326. pants) pirmās instances tiesai jāpaziņo KPK 243. pantā minētajiem procesa dalībniekiem, kuriem ir tiesība iepazīties ar ienākušajām sūdzībām, protestiem un citiem dokumentiem un iesniegt rakstveida iebildumus pret tiem līdz lietas izskatīšanas sākumam kasācijas instancē. Procesā dalībnieki ir tiesīgi iepazīties ar iesniegtajiem rakstveida iebildumiem.

Ja minētie likuma noteikumi pārkāpti, kasācijas instances tiesai jāveic pasākumi, lai tos novērstu.

18. Saskaņā ar KPK 330. pantu tiesām jāpaziņo personām, kas iesniegušas kasācijas (blakus) sūdzības, un citiem ieinteresētajiem procesa dalībniekiem dienu, kad lietu izskatīs kasācijas instances tiesā. Ja šī prasība nav ievērota, lietas izskatīšana jāatliek.

Lietas izskatīšana kasācijas instances tiesā bez notiesātā (attaisnotā) vai viņa aizstāvja piedalīšanās, ja viņiem nav bijis paziņots par tiesas sēdes laiku un tāpēc tikusi atņemta iespēja piedalīties tiesas sēdē, ir svarīgs kriminālprocesa likuma normu pārkāpums.

Ja lieta izskatīta kasācijas instancē, pārkāpjot KPK 330. un 333. panta noteikumus par lietas izskatīšanas dienas paziņošanu, kasācijas instances lēmums atceļams.

19. Svarīga nozīme sūdzību un protestu objektīvā izlemšanā kasācijas un uzraudzības instances tiesā var būt notiesātā (attaisnotā) klātbūtnei. Notiesātā, kas atrodas apcietinājumā, lūgums izsaukt viņu uz tiesas sēdi paskaidrojumu došanai ir rūpīgi jāizskata.

Izskatot lietu uzraudzības kārtībā, nepieciešamības gadījumos, pastāvot strīdam par notiesātā vainu, kvalifikāciju u.c., var izmantot tiesības uzaicināt tiesas sēdē notiesāto, attaisnoto un viņu aizstāvjus. Šīs personas var uzaicināt pēc tiesas iniciatīvas, kā arī sakarā ar notiesātā, attaisnotā, viņu aizstāvju vai prokurora lūgumu.

Par šādu lūgumu noraidīšanu speciāls lēmums nav jāpieņem, lūguma noraidīšanas motīvi jānorāda kasācijas (uzraudzības) instances tiesas lēmumā.

20. Izlemjot KPK 373. un 374. panta kārtībā jautājumus, kas saistīti ar sprieduma izpildi, lietā aicināms advokāts, ja to lūdzis notiesātais.

21. Pamatojoties uz KPK 317. un 354. pantu, tiesām jāreaģē uz faktiem, kad pārkāptas tiesības uz aizstāvību jebkurā kriminālprocesa stadijā.

Konstatējot likumības pārkāpumus izziņas vai iepriekšējās izmeklēšanas gaitā, tiesas pienākums, ja tas nepieciešams, veikt pasākumus amatpersonu, kuras pieļāvušas tādus pārkāpumus, saukšanai pie atbildības.

Kad tiesā bez dibināta iemesla nav ieradušās personas, kas minētas KPK 252. pantā, tiesa šai pantā noteiktā kārtībā par to paziņo attiecīgai iestādei, nepieņemot blakus lēmumu.

22. Vērst tiesu uzmanību nepieciešamībai nelokāmi izpildīt likuma (KPK 106.¹ pants) prasības, kas uzliek par pienākumu tiesām attaisnojoša sprieduma taisīšanas gadījumā, ja nav konstatēts notikums vai nav nozieguma sastāva, vai apsūdzētā piedalīšanās noziegumā nav pierādīta, izskaidrot pilsonim viņa pārkāpto tiesību atjaunošanas kārtību un veikt pasākumus zaudējumu atlīdzināšanai.

Tiesai, kas izskatījusi lietu pirmajā instancē, tāds izskaidrojums pēc sprieduma stāšanās likumīgā spēkā jānosūta pilsonim rakstiskā veidā. Atlīdzības apmēru nosaka tā pati tiesa mēneša laikā pēc dienas, kad pilsonis griežies tiesā (Ar PSRS Augstākās Padomes Prezidija 1981. gada 18. maija dekrētu apstiprinātā Nolikuma par kārtību, kādā atlīdzināmi zaudējumi, ko pilsonim ar nelikumīgu rīcību nodarījušas izziņas, iepriekšējās izmeklēšanas un prokuratūras iestādes un tiesas 11. punkts).

*Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs G. Zemrībo
Plēnuma sekretārs, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnesis J. Kaksītis*

Par tiesu praksi privātopsūdzības lietās

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.5
1991. gada 10. jūnijā

Apspriedis tiesu prakses rezultātus lietās, kuras var ierosināt Latvijas PSR KPK 111. panta 2. un 3. punktā paredzētā kārtībā, Plēnums atzīmē, ka republikas tiesas šādas lietas izlemj visumā pareizi.

Tai pašā laikā tiesu darbībā, izskatot šīs kategorijas lietas, ir būtiski trūkumi.

Atsevišķas tiesas, izlemjot krimināllietas un ienākušās sūdzības, pieļauj svarīgus kriminālprocesa normu pārkāpumus.

Nereti tiesneši bez kāda attaisnojuma aizkavē saņemto sūdzību izskatīšanu un pieņem lēmumus par krimināllietas ierosināšanu un apsūdzētā nodošanu tiesai pēc Latvijas PSR KPK 109. pantā paredzēto termiņu notecēšanas, bet atsevišķos gadījumos pat pēc Latvijas PSR KK 45. panta 1. punktā paredzētā kriminālatbildības noilguma iestāšanās, kā arī bieži vien neievēro likumā paredzētos termiņus par lietas izskatīšanu tiesā.

Atsevišķi lēmumi par krimināllietas ierosināšanu un nodošanu tiesai, kā arī par atteikšanos ierosināt krimināllietu neatbilst Latvijas PSR KPK 223. panta 1. daļas, 224. panta un 112. panta prasībām.

Tiesas sēdē ne vienmēr tiek noskaidroti lietā svarīgi apstākļi, tai skaitā ziņas, kas raksturo vainīgā personību. Tiek arī pārkāptas Latvijas PSR KPK normas, kas garantē procesa dalībnieku procesuālās tiesības, ieskaitot tiesājamā tiesības aizstāvēties pret izvirzīto apsūdzību un cietušā tiesības uzturēt šo apsūdzību tiesas sēdē.

Tiesas sēžu protokoli dažkārt tiek sastādīti nevērīgi, pārkāpjot kriminālprocesuālās normas.

Tiesas spriedumi ne vienmēr tiek taisīti atbilstoši likuma prasībām un Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma lēmuma izskaidrojumiem par tiesas spriedumu.

Plēnums atzīmē, ka tiesu praksē trūkst vienveidības atsevišķu kriminālkodeksa un kriminālprocesa kodeksa normu piemērošanā.

Lai novērstu minētos un citus trūkumus tiesu praksē šīs kategorijas lietu izskatīšanā, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums

n o l e m j :

1. Vērst tiesu uzmanību uz nepieciešamību uzlabot privātopsūdzības lietu izskatīšanu, lai tādējādi efektīvāk tiktu aizsargātas pilsoņu tiesības savstarpējo

attiecību kārtošā un līdz ar to novērstu bīstamāku noziegumu izdarīšanu.

2. Tiesām nodrošināt cietušo vai viņu pārstāvju iesniegto sūdzību savlaicīgu un pareizu izskatīšanu stingrā saskaņā ar likuma prasībām, ievērojot Latvijas KPK 109. panta 4. daļā noteiktos termiņus.

Par visām tiesās ienākušajām tāda veida sūdzībām tiesnesim jāpieņem lēmums – vai nu ierosināt krimināllietu un nodot apsūdzēto tiesai, vai atteikt ierosināt krimināllietu.

Vērst tiesu uzmanību uz to, ka šajā privātopsūdzības izskatīšanas stadijā pierādījumi vērtējami tikai no tā viedokļa, vai tie ir pietiekami lietas izskatīšanai tiesas sēdē.

Ja iestāties Latvijas PSR KK 45. panta 1. punktā paredzētais kriminālatbildības noilgums, lieta nevar tikt ierosināta, bet ierosinātā lieta jāizbeidz.

Noilguma tecējums skaitāms no nozieguma izdarīšanas dienas līdz tai dienai, kad pieņemts lēmums par krimināllietas ierosināšanu.

Ja lieta jau ierosināta, tā atkarībā no tiesvedības stadijas noilguma dēļ vai nu jāizbeidz, vai tajā jātaisā spriedums, atbrīvojot notiesāto no soda.

Krimināllietu noilguma dēļ izbeidz ar lēmumu, ja noilgums noskaidrojies pirms tiesas izmeklēšanas sākuma.

Ja noilgums noskaidrojies iztiesāšanas stadijā, pirmās instances tiesa turpina un pabeidz lietas izskatīšanu, un, ja tiesājamā vaina ir pierādīta, taisa notiesājošo spriedumu, atbrīvojot notiesāto no soda. Ja vaina nav pierādīta, tiesa taisa attaisnojošu spriedumu.

Nav pieļaujama lietas izbeigšana, ja pret to iebilst tiesājamais.

Saskaņā ar KPK 265. panta 5. daļu privātopsūdzības lietu nevar izbeigt mazsvarīguma dēļ.

3. Tiesām jāņem vērā, ka saskaņā ar Latvijas PSR KPK 111. panta 2. punkta 2. daļas noteikumiem tiesvedība privātopsūdzības lietā uzsākama tikai tad, ja cietušā vai viņa pārstāvja sūdzība par lietas ierosināšanu iesniegta tautas tiesai.

4. Privātopsūdzības lietās, t.i., lietās, kas ierosināmas tikai pēc cietušā vai viņa pārstāvja sūdzības un kurās nav jāizdara iepriekšējā izmeklēšana vai izziņa, tiesām saskaņā ar Latvijas PSR KPK 224. panta 2. daļas nosacījumiem vajadzības gadījumā jāaicina cietušais un apsūdzētais un jāgādā par viņu samierināšanu.

Gadījumā, kad samierināšanās nav panākta, tiesnesis vienā lēmumā izlemj jautājumu par krimināllietas ierosināšanu, apsūdzētā nodošanu tiesai un sūdzības iesniedzēja atzīšanu par cietušo saskaņā ar KPK 100. pantu, bet, ja viņam nodarīts kaitējums, – arī par civilprasītāju saskaņā ar KPK 102. pantu.

Ieteikt tiesām apspriest jautājumu par cietušajam nodarītā morālā kaitējuma atlīdzināšanu konkrētā naudas summā un piedzīt to no vainīgās personas.

Privātopsūdzības lietās saskaņā ar Latvijas PSR KPK 265. panta 1. daļu tiesas sēdes priekšsēdētājam pirms tiesas izmeklēšanas sākuma jāizskaidro cietušajam viņa tiesības

uzturēt apsūdzību vai izlīgt ar tiesājamo, pirms tiesas aiziešanas apspriežu istabā taisīt spriedumu. Vienlaikus cietušajam jāizskaidro, ka, ja lieta tiks izbeigta saskaņā ar izlīgumu, tiesājamo vairs nevarēs saukt pie atbildības par tām pašām darbībām.

5. Vērst tiesnešu uzmanību uz nepieciešamību būtiski uzlabot tiesas sēdes protokolu kvalitāti šīs kategorijas lietās. Tiesas sēdes priekšsēdētājam ir personīgi jānodrošina, lai visa lietas iztiesāšanas gaita tiktu pilnīgi, objektīvi un vispusīgi atspoguļota sēdes protokolā. Protokols jā sastāda pilnīgi un salasāmi, tas jāuzraksta likumā noteiktā termiņā un tajā jāuzrāda protokola parakstīšanas datums.

6. Tiesām nepieciešams ievērot, ka, izskatot minētās kategorijas lietas, nav pieļaujama nekāda atkāpšanās no kriminālprocesa normu prasībām un tiesas sēdes dalībnieku procesuālo tiesību ierobežošana.

Tiesas spriedumam jābūt pamatotam un objektīvam, pilnīgi un vispusīgi noskaidrotiem visiem lietas apstākļiem un tajā jānorāda motīvi par tiesai nodotās personas vainīgumu vai nevainīgumu, paturot vērā kriminālprocesa likumu attiecīgas prasības un Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumu izskaidrojumus par tiesas spriedumu.

7. Izskaidrot tiesām:

7.1. Privātapšūdzību lietās cietušā sūdzības norakstu un pavēsti par aicinājumu ierasties tiesā izsniedz tiesājamam Latvijas PSR KPK 239. panta paredzētajā kārtībā. Turklāt stingri jāievēro, ka nevar sākt izskatīt lietu tiesas sēdē, iekams nav pagājušas trīs dienas no šo dokumentu izsniegšanas tiesājamam.

Ja tiesas sēdē noskaidrots, ka apsūdzētā darbības satur smagākas privātapšūdzības nodarījuma pazīmes un cietušais vēlas saukt tiesājamo pie atbildības par šo nodarījumu, tiesai jāatliek lietas izskatīšana, dodot cietušajam iespēju iesniegt jaunu sūdzību.

Saņemot jaunu sūdzību, tiesvedība lietā atsākama no tiesai nodošanas stadijas, izpildot pēc tam šī panta 1. daļā paredzētās prasības. Šo noteikumu neievērošana uzskatāma par svarīgu kriminālprocesa likuma pārkāpumu.

7.2. Apsūdzētā un cietušā sūdzības Latvijas PSR KPK 265. panta 2. daļas kārtībā var apvienot vienā lietā, ja apsūdzības attiecas uz šīm personām, vienu un to pašu notikumu vai uz savstarpēji saistītiem nodarījumiem.

Ja vienā lietā apvienota vairāku privātapšūdzību izskatīšana, katrs no cietušajiem ir vienlaicīgi arī tiesājamais, tādēļ viņiem jāgarantē visas likumā paredzētās cietušā un tiesājamā tiesības, to skaitā uzturēt apsūdzības un teikt aizstāvības runas un pēdējo vārdu.

7.3. Ņemot vērā, ka neslavas celšana un goda aizskaršana, kas saskaņā ar Latvijas PSR KK 127. un 128. pantu izraisa kriminālatbildību, var būt tikai apzināta, tiesām nepieciešams iztiesāšanas laikā izmeklēt apstākļus, kas liecina par apsūdzētā nodoma patieso saturu un ievirzi laikā, kad viņš izdarījis darbības, par kurām nodots tiesai.

Pie tam tiesām katrā konkrētā gadījumā jābalstās uz visiem apstākļiem kopumā, ņemot vērā nodarījuma raksturu, apsūdzētā agrāko uzvedību, viņa attiecības ar cietušo utt.

7.4. Personas goda un cieņas aizskaršanu, piekaušanu vai miesas bojājumu nodarīšanu, ja tā notikusi uz personisku savstarpējo attiecību pamata, var kvalificēt kā huligānismu tikai tajos gadījumos, kad šādas darbības vienlaikus bijušas saistītas ar vainīgā acīmredzamu rupju sabiedriskās kārtības pārkāpumu un paudušas skaidri redzamu necienību pret sabiedrību.

7.5. Ja, izskatot lietu par neslavas celšanu vai goda aizskaršanu, konstatēts, ka nepatiesi, personu apkaunojuši izdomājumi izplatīti masu informācijas līdzekļos, tiesa, atzīstot tiesājamo par vainīgu noziegumā, var vienlaicīgi ar sprieduma taisīšanu pieņemt arī blakus lēmumu, lai tiktu atsaukti cietušo diskreditējoši izdomājumi.

7.6. Ja tiesa secina, ka jāmaina tiesājamam agrāk celtās apsūdzības kvalifikācija uz krimināllikuma pantiem, kas paredz atbildību par noziegumiem, par kuriem lietu ierosina vienīgi uz cietušā vai viņa pārstāvju sūdzības pamatu, tiesa, ja lietā ir cietušā sūdzība vai tiesas sēdē viņš mutiski lūdz saukt tiesājamo pie kriminālatbildības, var pārkvalificēt tiesājamā darbības uz iepriekšminētajiem krimināllikuma pantiem un taisīt notiesājošu spriedumu.

Ja nav augšminēto nosacījumu, tiesa ar savu lēmumu izbeidz lietu, pamatojoties uz Latvijas PSR KPK 5. panta 7. punktu.

Ja prokurors publiskās apsūdzības lietā lūdzis pārkvalificēt tiesājamā nodarījumu un atzīt tiesājamo par vainīgu privātapšūdzības nodarījumā, tiesa, ja lietā nav cietušā sūdzības un tiesas sēdē viņš mutiski nav lūdzis saukt tiesājamo pie kriminālatbildības, lietu izbeidz.

Tas neatņem cietušajam tiesības, ja lieta izbeigta pēc iepriekš minētajiem pantiem un nav iestājies kriminālatbildības noilgums, iesniegt tiesā sūdzību par lietas ierosināšanu uz vispārējiem pamatiem.

7.7. Ja, izskatot lietu par sīko huligānismu, tautas tiesnesis atzīst, ka likumpārkāpēja darbībās ir nevis sīka huligānisma, bet 109. pantā, 111. panta 1. daļā, 127. pantā un 128. pantā paredzēto noziegumu pazīmes, viņam jāpieņem lēmums par tiesvedības izbeigšanu sīkā huligānisma lietā, paziņojot par to cietušajam. Jautājums par likumpārkāpēja atbildību šādos gadījumos tiek atrisināts Latvijas PSR KPK 111. pantā paredzētajā kārtībā.

8. Atzīt par spēku zaudējušu Latvijas PSR Augstākās Tiesas 1972. gada 18. septembra Plēnuma lēmumu Nr.9 „Par tiesu praksi lietās par personas goda un cieņas aizskaršanu” un Latvijas PSR Augstākās Tiesas 1983. gada 28. marta Plēnuma lēmuma Nr.3 „Par grozījumu izdarīšanu Latvijas PSR Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumos” 3. punktu, ar kuru izdarīti grozījumi iepriekš minētā Plēnuma lēmuma 4. punkta 2. rindkopā.

*Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs G. Zemrībo
Plēnuma sekretārs, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnesis J. Kaksītis*

Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.1
1992. gada 24. februārī

Grozījumi ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.10

Apspriedis republikas tiesu praksi lietās par tīšām slepkavībām, nolūkā nodrošināt vienveidīgu likuma izpratni un piemērošanu šīs kategorijas lietās, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums
n o l e m j :

1. Norādīt tiesām, ka slepkavība ir tīši prettiesiska citas personas dzīvības atņemšana, šī nozieguma objekts ir cilvēka dzīvība.

Tīšu smagu miesas bojājumu nodarīšana ir prettiesisks kaitējums citas personas veselībai, kas radījis Latvijas Kriminālkodeksa 105. pantā paredzētās sekas. Šī nozieguma objekts ir cilvēka veselība.

2. Izskaidrot tiesām, ka slepkavību var izdarīt kā ar tiešu, tā netiešu nodomu.

Slepkavība ir izdarīta ar tiešu nodomu, kad vainīgā darbības liecina par to, ka viņš paredzējis nāves iestāšanos, vēlējies to un viņa darbību rezultātā iestājusies nāve.

Vērst tiesu uzmanību, ka slepkavības mēģinājumu var izdarīt tikai ar tiešu nodomu.

Ja vainīgajam ir vienalga, vai cietušā nāve iestāsies vai neiestāsies, viņam jāatbild nevis par slepkavības mēģinājumu, bet par sekām, kādas faktiski iestājušās, ja tās satur nozieguma sastāvu.

Izlemjot šīs kategorijas lietās jautājumu par vainīgā nodoma saturu un virzību, tiesām stingri jānorobežo tīša slepkavība, kas izdarīta ar nodomu panākt cietušā nāves iestāšanos, no tīšas smagu miesas bojājumu nodarīšanas, kas bijuši par iemeslu cietušā nāvei. Kā tīša smagu miesas bojājumu nodarīšana jā kvalificē tāda vainīgā darbība, kad viņa attieksme pret smagu miesas bojājumu nodarīšanu izpaužas nodoma (tieša vai netieša) formā, bet attieksme pret nāves iestāšanos neuzmanības formā.

Noskaidrojot vainīgā nodoma saturu, tiesām jāpamatojas uz izdarītā nozieguma apstākļu kopumu un it īpaši jāņem vērā nozieguma izdarīšanas veids un rīki, brūču un citu miesas bojājumu daudzums, raksturs un lokalizācija, vainīgā noziedzīgo

darbību pārtraukšanas iemesls, kā arī vainīgā un cietušā iepriekšējā izturēšanās, viņu attiecības pirms nozieguma izdarīšanas un citi apstākļi, kas var liecināt par viņa nodomu.

3. Vērst tiesu uzmanību, ka lietās par slepkavībām svarīga nozīme nodarījuma pareizā kvalifikācijā ir slepkavības motīva un mērķa noskaidrošanai.

Slepkavība kvalificējama pēc Latvijas KK 98. panta, ja tā izdarīta personisku attiecību dēļ (atriebība, greizsirdība, naidis u.c.), aiz līdzcietības vai pēc cietušā lūguma, vai citos tamlīdzīgos gadījumos, ja nav Latvijas KK 99., 100., 101. vai 102. pantā norādīto apstākļu.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.10 3. punkts izteikts šādā redakcijā:

3. Vērst tiesu uzmanību, ka lietās par slepkavībām svarīga nozīme nodarījuma pareizā kvalifikācijā ir slepkavības motīva un mērķa noskaidrošanai.

Slepkavība kvalificējama pēc Latvijas KK 98. panta, ja tā izdarīta personisku attiecību dēļ (atriebība, greizsirdība, naidis un tml.), aiz huligāniskām tieksmēm, aiz līdzjūtības vai pēc cietušā lūguma vai citos tamlīdzīgos gadījumos, ja nav Latvijas KK 99., 100., 101. vai 102. pantos norādīto apstākļu.

4. Ja tiks konstatēts, ka slepkavība izdarīta piepeša stipra psihiska uzbudinājuma stāvoklī, ko radījusi vardarbība vai smags goda aizskārums no cietušā puses, vai pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās robežas, nodarījums kvalificējams attiecīgi pēc Latvijas kriminālkodeksa 101. vai 102. panta.

Ja māte tīši nonāvējusi savu bērnu dzemdību laikā vai tieši pēc dzemdībām, noziegums kvalificējams pēc Latvijas KK 100. panta.

Latvijas KK 100. pantā paredzētie atbildību mīkstinošie apstākļi attiecas tikai uz jaundzimušā bērna māti, tāpēc citas personas, kuras bijušas šajā pantā paredzētā nozieguma līdzdalībnieki, atbild pēc Latvijas KK 98. vai 99. panta.

5. Lai atzītu, ka slepkavība izdarīta aiz mantkārības, ir jākonstatē, ka vainīgās personas mērķis iegūt materiālos labumus radies līdz slepkavības izdarīšanai vai slepkavības izdarīšanas laikā, neatkarīgi no tā, vai šis mantkārīgais mērķis ir vai nav sasniegts, kā arī neatkarīgi no tā, vai noslepkavotā persona bijusi mantas īpašnieks vai šī manta atradusies tikai viņas valdījumā.

Izskaidrot, ka slepkavība ir izdarīta aiz mantkārības, ja vainīgajam bija nodoms iegūt jebkura veida materiālos labumus sev vai citām personām (naudu, mantu, mantiskās tiesības, tiesības uz dzīvojamo platību, iespēju izmantot cietušā mantu utt.), kā arī izvairīties pašam vai lai izvairītos citas personas no materiāliem izdevumiem (parāda atdošanas, samaksas izdarīšanas, alimentu maksāšanas un tamlīdzīgi).

Ja vainīgā persona slepkavību izdarījusi citu motīvu dēļ, bet pēc tam paņēmusi tā mantu, tad nodarījums kvalificējams pēc noziegumu kopības – kā slepkavība

atkarībā no tās izdarīšanas motīviem un citiem lietas apstākļiem un kā zādzība.

Ja slepkavība izdarīta laupīšanas uzbrukuma laikā, tad nodarījums kvalificējams pēc noziegumu kopības Latvijas KK 99. panta 1. punkta un 141. panta 3. daļas vai 87. panta 2. daļas.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.10 5. punkta ceturtdaļa izteikta šādā redakcijā:

Ja slepkavība izdarīta laupīšanas uzbrukuma laikā, tad nodarījums kvalificējams pēc noziegumu kopības – pēc Latvijas KK 99. panta 1. punkta un 141. panta 4. daļas.

6. Slepkavību aiz huligāniskām tieksmēm likums saista ar vainīgās personas tādu tiešu nodomu un darbību, kas vērsta pret cietušo, bez iegansta vai izmantojot nenozīmīgu ieganstu, t.i., vainīgās personas huligāniskās tieksmes vērstas tieši un galvenokārt pret cietušo.

Konstatējot šādu vainīgās personas nodomu un darbības, noziegums ir kvalificējams kā izdarīts aiz huligāniskām tieksmēm neatkarīgi no nozieguma izdarīšanas vietas.

Slepkavība aiz greisirdības vai atriebības, savstarpēja kautiņa laikā vai arī citu motīvu dēļ, kas radušies uz personīgu attiecību pamata, neatkarīgi no šī nozieguma izdarīšanas vietas, nav kvalificējama kā izdarīta huligānisku tieksmju dēļ.

Slepkavība aiz huligāniskām tieksmēm kvalificējama tikai pēc Latvijas KK 99. panta 2. punkta. Pēc noziegumu kopības nodarījums kvalificējams tikai gadījumos, kad persona izdarījusi citas huligāniskas darbības slepkavības laikā, kā arī pirms vai pēc izdarītās slepkavības (noziegumu reālā kopība).

Vainīgā darbības nevar kvalificēt kā slepkavību aiz huligāniskām tieksmēm tikai tāpēc, ka slepkavības motīvs vai mērķis nav konstatēts.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.10 6. punkts izteikts šādā redakcijā:

6. Slepkavība aiz huligāniskām tieksmēm kvalificējama pēc Latvijas KK 98. panta.

Pēc noziegumu kopības (Latvijas KK 98. pants un 204. panta attiecīgā daļa) nodarījums kvalificējams tikai gadījumos, kad persona izdarījusi citas huligāniskas darbības slepkavības laikā, kā arī pirms vai pēc izdarītās slepkavības.

7. Slepkavība kvalificējama pēc Latvijas KK 99. panta 3. punkta, ja tā izdarīta nolūkā nepieļaut cietušajam izpildīt savus dienesta vai sabiedriskos pienākumus, kā arī aiz atriebības par to, ka cietušais šos pienākumus izpildījis.

Ar dienesta pienākumu izpildi jāsaprot tāda personas darbība, kas ietilpst viņas kā amatpersonas pienākumos, kā arī jebkuras citas personas darbība sakarā ar tās tiešajiem darba pienākumiem.

Ar sabiedriskā pienākuma izpildīšanu ir jāsaprot personas jebkāda sabiedriski derīga darbība, ko pilsoņi veic kā viņiem speciāli uzliktus sabiedriskos pienākumus un arī citu darbību veikšana sabiedrības vai atsevišķu pilsoņu interesēs, kā arī tāda darbība, kura vērsta uz cietušā aizstāvēšanu pret sabiedriski bīstamu nodarījumu vai arī pret vainīgo, lai pārtrauktu tā sabiedriski bīstamo rīcību.

Personas noslepkavošana sakarā ar to, ka tā atteikusies piedalīties nozieguma izdarīšanā, kvalificējama pēc Latvijas KK 99. panta 3. punkta.

Ja persona noslepkavota par rīcību, kas saistīta ar viņas dienesta vai sabiedrisko pienākumu pildīšanu, bet izpaudusies noziedzīgā savu pilnvaru ļaunprātīgā izmantošanā vai varas pārkāpšanā, tad vainīgā nodarījumu nevar kvalificēt pēc Latvijas KK 99. panta 3. punkta.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.10 7. punkts izteikts šādā redakcijā:

7. Tīša slepkavība kvalificējama pēc Latvijas KK 99. panta 3. punkta, ja tā izdarīta nolūkā nepieļaut cietušajam vai viņa tuviniekam izpildīt savus dienesta vai profesionālos pienākumus, kā arī aiz atriebības par to, ka cietušais vai viņa tuvinieks šos pienākumus izpildījis.

Ar dienesta pienākumu izpildi jāsaprot tāda personas darbība, kas ietilpst viņas kā amatpersonas pienākumos.

Ar profesionālo pienākumu izpildi jāsaprot tāda personas darbība, kas izriet no viņas iegūtās profesijas (piemēram, ārsta, jurista, žurnālista profesionālā darbība).

Izskaidrot, ka ar noziedzīga vai cita pretsabiedriska nodarījuma novēršanu vai pārtraukšanu jāsaprot jebkuras personas aktīva darbība sabiedrības vai konkrētas personas interesēs.

Par cietušā tuviniekiem atzīstami ne tikai ģimenes locekļi (bērni, tajā skaitā arī adoptētie, vecāki, adoptētāji, brāļi un māsas, vectēvs un vecmāte, mazbērni, kā arī laulātais), bet arī citas personas, kurām ir dārga cietušā dzīvība un veselība (piemēram, līgava, brālēns, māsīca, svainis un tml.).

Personas noslepkavošana par to, ka tā devusi liecību krimināllietā pirmstiesas izmeklēšanā vai tiesā, kvalificējama pēc Latvijas KK 99. panta 3. punkta.

Personas noslepkavošana sakarā ar to, ka tā atteikusies piedalīties nozieguma izdarīšanā, kvalificējama pēc Latvijas KK 99. panta 3. punkta.

Ja persona noslepkavota par rīcību, kas saistīta ar dienesta vai profesionālo pienākumu pildīšanu, kā arī piedalīšanos noziedzīgā vai cita prettiesiska nodarījuma novēršanā, bet izpaudusies noziedzīgā savu pilnvaru izmantošanā vai varas pārkāpšanā, tad vainīgā nodarījumu nevar kvalificēt pēc Latvijas KK 99. panta 3. punkta.

8. Ja Latvijas Republikas tautas deputātam, valdības loceklim vai citai Latvijas Republikas Augstākās Padomes ievēlētai vai ieceltai amatpersonai sakarā ar tās valstisko darbību Latvijas Republikas interesēs tiek izdarīts uzbrukums, kas apdraud šo personu veselību, bet bez tieša nodoma viņu nogalināt, kā rezultātā iestājušās Latvijas KK 105., 106., 109. vai 111. pantos paredzētās sekas, vainīgā nodarījums kvalificējams tikai pēc Latvijas KK 61. panta.

Ja izdarīts šo personu slepkavības mēģinājums vai slepkavība, vainīgā nodarījums kvalificējams pēc noziegumu kopības – Latvijas KK 61. panta un attiecīgi 15. panta 2. daļas un 99. panta 3. punkta vai 99. panta 3. punkta.

Ja noslepkavots policijas (milicijas) darbinieks vai zemessargs sakarā ar viņa dienesta darbību, nodarījums kvalificējams tikai pēc Latvijas KK 186.¹ panta un papildus kvalifikācija pēc Latvijas KK 99. panta 3. punkta nav nepieciešama.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.10 8. punkts izslēgts.

9. Pēc Latvijas KK 99. panta 4. punkta kvalificējama divu vai vairāku personu noslepkavošana, ko raksturo vainīgās personas vienots nodoms un kas parasti izdarīts vienā laikā.

Dažādā laikā izdarīta divu vai vairāku personu noslepkavošana, ko neaptver vienots nodoms, kvalificējama pēc Latvijas KK 99. panta 8. punkta, ja neviens no šiem noziegumiem neatbilst Latvijas KK 101. vai 102. panta pazīmēm.

Ja vainīgā nodoms ir bijis vērsts uz dzīvības atņemšanu divām vai vairākām personām, tad vienas personas noslepkavošana un mēģinājums atņemt dzīvību otrai personai, neatkarīgi no šo noziegumu secības, jākvalificē pēc Latvijas KK 15. panta 2. daļas un 99. panta 4. punkta.

10. Slepkavība pēc Latvijas KK 99. panta 5. punkta kvalificējama tikai tad, ja vainīgais zinājis, ka sieviete atradusies grūtniecības stāvoklī.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.10 10. punkts izteikts šādā redakcijā:

10. Slepkavība pēc Latvijas KK 99. panta 5. punkta kvalificējama ne vien tad, ja vainīgais zinājis, ka sieviete atrodas grūtniecības stāvoklī, bet arī tad, kad viņš apzināti pieļāvis, ka noslepkavo grūtnieci.

11. Ja slepkavība ir izdarīta ar sevišķu cietsirdību, tā kvalificējama pēc Latvijas KK 99. panta 6. punkta.

Latvijas KK 99. panta 6. punkta izpratnē sevišķa cietsirdība ir juridiska kategorija, kuru konstatē, ņemot par pamatu medicīniskos un faktiskos kritērijus.

Šādu slepkavību var izdarīt ar nodomu (tiešu vai netiešu), par ko liecina slepkavības paņēmieni un arī citi apstākļi.

Par slepkavību, kas izdarīta ar sevišķu cietsirdību, uzskatāma tāda noslepkavošana, kad pirms dzīvības atņemšanas vai slepkavības izdarīšanas

procesā cietušais ticis spīdzināts, mocīts vai notikusi ģirgāšanās par upuri, kā arī, ja slepkavība izdarīta ar tādu paņēmieni, kurš, vainīgajam to apzinoties, bijis saistīts ar sevišķu ciešanu sagādāšanu (liela daudzuma miesas bojājumu nodarīšana, mokošas iedarbības indes izmantošana, dzīva cilvēka sadedzināšana, ilgstoša atstāšana bez ūdens, uztura u.tml.).

Sevišķa cietsirdība var izpausties arī, izdarot slepkavību cietušajam tuvu personu klātbūtnē, ja vainīgais apzinājies, ka sagādā tām sevišķas ciešanas. Līķa iznīcināšanu vai sadalīšanu, lai slēptu noziegumu, nevar atzīt par apstākli, kas dod pamatu kvalificēt slepkavību kā izdarītu ar sevišķu cietsirdību.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.10 11. punkta piektā daļa izteikta šādā redakcijā:

Sevišķa cietsirdība var izpausties arī, izdarot slepkavību cietušajam tuvu personu klātbūtnē, ja vainīgais apzinājies, ka sagādā tām sevišķas ciešanas.

Ja liels daudzums miesas bojājumu nodarīts tieši slepkavības procesā un īsā laika periodā bez vainīgā nodoma cietušajam sagādāt sevišķas ciešanas, tad slepkavību nevar kvalificēt pēc Latvijas KK 99. panta 6. punkta.

12. Slepkavība, kas izdarīta piepeša stipra psihiska uzbudinājuma stāvoklī, ko radījusi vardarbība vai smags goda aizskārums no cietušā puses, vai arī ja tā izdarīta, pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās robežas, kaut arī satur sevišķas cietsirdības pazīmes, jākvalificē pēc Latvijas KK 101. vai 102. panta.

Pēc likuma jēgas noteicošais šāda norobežojuma kritērijs ir tas, ka slepkavība ir izdarīta piepeša stipra psihiska uzbudinājuma stāvoklī, ko radījusi vardarbība vai smags goda aizskārums no cietušā puses, vai pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās robežas, nevis šīs slepkavības neapzināti radītās darbības – sevišķa cietsirdība.

13. Lai kvalificētu slepkavību kā izdarītu daudzu personu dzīvībai bīstamā veidā, jākonstatē, ka vainīgais apzinājies, ka lieto tādu nonāvēšanas paņēmieni un tādos apstākļos, kas bīstama vairāku cilvēku dzīvībai.

Ja pie šādiem apstākļiem vainīgais nodara citām personām dažāda smaguma miesas bojājumus, viņa nodarījums kvalificējams ne tikai pēc Latvijas KK 99. panta 6. punkta, bet arī, atkarībā no nodarīto miesas bojājumu smaguma pakāpes, attiecīgi pēc Latvijas KK 109., 106., 105. panta.

Ja šādas rīcības rezultātā tiek noslepkavotas divas vai vairākas personas, pastāvot nodomam (tiešam vai netiešam) tās visas noslepkavot, nodarījums kvalificējams pēc Latvijas KK 99. panta 4. un 6. punktiem.

14. Ja slepkavība izdarīta nolūkā slēpt citu noziegumu vai atvieglot tā izdarīšanu, tā kvalificējama pēc Latvijas KK 99. panta 7. punkta.

Izskaidrot tiesām, ka slepkavība nolūkā slēpt citu noziegumu vai atvieglot tā

izdarīšanu ir gadījumos, kad cietušo nogalina, lai viņš netraucētu noslēpt vainīgā vai citu personu jau agrāk izdarīto noziegumu, vai kad cietušo nogalina, lai viņš neaizkavētu jauna nozieguma izdarīšanu. Ja slepkavību vainīgais izdara nolūkā slēpt citu paša izdarīto noziegumu vai atvieglot tā izdarīšanu, viņa nodarījums jākvalificē kā divu noziegumu reālā kopība pēc Latvijas KK 99. panta 7. punkta un krimināllikuma attiecīgā panta, kas paredz atbildību par noziegumu, kuru vainīgais mēģinājis slēpt.

Ja nolūkā slēpt vai atvieglot cita nozieguma izdarīšanu noslepkavotas divas vai vairākas personas, nodarījums kvalificējams pēc Latvijas KK 99. panta 4. un 7. punktiem.

15. Ar slepkavību, kas saistīta ar izvarošanu, jāsaprot slepkavība izvarošanas procesā vai pēc izvarošanas nolūkā to slēpt, kā arī aiz atbilstības par izvarošanas laikā izrādīto pretošanos.

Slepkavība, kas saistīta ar izvarošanu, jākvalificē kā divu patstāvīgu noziegumu kopība pēc Latvijas KK 99. panta 7. punkta un 121. panta attiecīgās daļas.

Ja izvarošanas procesā, pielietojot vardarbību, vainīgā darbības neuzmanības dēļ bijušas par iemeslu cietušās nāvei, t.i., vainīgā nodoms attiecībā pret nāvi izpaudies neuzmanības formā, noziegums ir kvalificējams tikai pēc Latvijas KK 121. panta 4. daļas.

16. Pēc Latvijas KK 99. panta 8. punkta kvalificējama tīša slepkavība, ja to izdarījusi persona, kas jau agrāk izdarījusi tīšu slepkavību, izņemot Latvijas KK 101. un 102. pantā paredzēto slepkavību, neatkarīgi no tā, vai vainīgais bijis notiesāts par pirmo slepkavību.

Ja vainīgais nav bijis notiesāts par agrāk izdarītu slepkavību un izdarījis jaunu slepkavību, tad attiecībā par pirmo slepkavību viņa nodarījums kvalificējams patstāvīgi, bet par pēdējo pēc Latvijas KK 99. panta 8. punkta.

Pēc Latvijas KK 99. panta 8. punkta atbildība par atkārtotu slepkavību vai tās mēģinājumu iestājas neatkarīgi no tā, vai vainīgais agrāk izdarījis slepkavību vai tās mēģinājumu, kā arī neatkarīgi no tā, vai vainīgais bijis agrāk izdarītā nozieguma izpildītājs vai citāds līdzdalībnieks, kā arī tad, ja vainīgais agrāk ir bijis notiesāts par šādu noziegumu pēc Latvijas KK 72.¹ vai 186.¹ panta.

Slepkavību nevar kvalificēt pēc Latvijas KK 99. panta 8. punkta, ja sodāmība par agrāk izdarītu slepkavību vainīgajam noņemta amnestijas vai apžēlošanas kārtībā vai arī dzēsta, vai noņemta Latvijas KK 54. pantā paredzētajā kārtībā, kā arī ja notecējis Latvijas KK 45. pantā paredzētais noilguma termiņš saukšanai pie kriminālatbildības.

17. Izskaidrot tiesām, ka slepkavība, ko izdarījis sevišķi bīstams recidīvists, kvalificējama pēc Latvijas KK 99. panta 9. punkta tikai tad, ja personu par sevišķi bīstamu recidīvistu atzinusi tiesa pirms slepkavības izdarīšanas un tiesas spriedums

par personas atzīšanu par sevišķi bīstamu recidīvistu stājies spēkā pirms slepkavības izdarīšanas un kuras atzīšana par sevišķi bīstamu recidīvistu nav atcelta sakarā ar sodāmības noņemšanu.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.10 17. punkts izslēgts.

18. Ja noziegums izdarīts, piedaloties līdzdalībniekiem, tad tādas kvalificējošas pazīmes kā slepkavība, ko izdarījis sevišķi bīstams recidīvists vai persona, kas jau agrāk izdarījusi slepkavību, jāņem vērā kvalificējot tikai to līdzdalībnieku darbības, uz kuriem šīs pazīmes tieši attiecas.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.10 18. punkta pirmā daļa izteikta šādā redakcijā:

Ja noziegums izdarīts, piedaloties līdzdalībniekiem, tad tāda kvalificējoša pazīme kā slepkavība, ko izdarījusi persona, kura jau agrāk izdarījusi slepkavību, jāņem vērā, kvalificējot tikai tā līdzdalībnieka darbības, uz kuru šī pazīme tieši attiecas.

Nevar kvalificēt kā slepkavību pastiprinošos apstākļos tādu slepkavību, kas izdarīta piepeša stipra psihiska uzbudinājuma stāvoklī, ko radījusi vardarbība vai smags goda aizskārums no cietušā puses, kā arī slepkavību, kas izdarīta, pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās robežas.

19. Slepkavība pastiprinošos apstākļos, ko izdarījuši bandas dalībnieki uzbrūkot, jākvalificē pēc izdarīto noziegumu kopības kā bandītisms un slepkavība pastiprinošos apstākļos.

20. Ja slepkavību izdarījusi persona tādu darbību laikā, kas dezorganizē darbu brīvības atņemšanas vietā, kurā tā izcieš sodu, tās nodarījumi kvalificējami pēc noziegumu kopības – Latvijas KK 72.¹ panta un 98. vai 99. panta attiecīgā punkta.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.10 20. punkta pirmā daļa izteikta šādā redakcijā:

Ja slepkavību izdarījusi persona tādu darbību laikā, kas dezorganizē darbu brīvības atņemšanas vietā, kurā tā izcieš sodu, tās nodarījumi kvalificējami pēc noziegumu kopības – pēc Latvijas KK 72.¹ panta un 99. panta 9. punkta.

Ja slepkavība tiek izdarīta tādu darbību laikā, kas vērstas uz Latvijas Republikas valsts varas gāšanu (Latvijas KK 59. pants), uzbrukuma laikā ārvalsts pārstāvim, kas oficiāli ieradies Latvijas Republikā (Latvijas KK 62. pants), diversijas izdarīšanas laikā (Latvijas KK 63. pants), noziegumi kvalificējami pēc minētajiem pantiem, kā arī pēc Latvijas KK 99. panta atbilstošā punkta, kas paredz atbildību par slepkavību.

21. Ja varas pārstāvis vai amatpersona, pārsniedzot varas vai dienesta pilnvaras, izdarījusi slepkavību, nodarījums jākvalificē pēc noziegumu kopības – Latvijas KK 162.¹ panta 2.daļas un 98. vai 99. panta attiecīgā punkta.

22. Izskatot lietas par tīšām slepkavībām, kas izdarītas grupā, tiesai jānoskaidro katra grupas dalībnieka līdzdalības pakāpe un viņa darbību raksturs izdarītajā noziegumā. Par nozieguma izpildītājiem atzīstamas tikai tās personas, kuras rīkojušās kopīgi un ar vienotu nodomu, kas bijis vērsts uz slepkavības izdarīšanu, un tieši piedalījušās dzīvības atņemšanas procesā.

Tiesām stingri jānorobežo tīšas slepkavības izpildītāji no šādu noziegumu izdarīšanas organizētājiem, uzskūditājiem un atbalstītājiem.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.10 lēmums papildināts ar 22.¹ punktu šādā redakcijā:

22.¹ Ja pēc slepkavības izdarīta līķa apgānīšana, nodarījums kvalificējams pēc Latvijas KK 99. panta 10. punkta.

Līķa apgānīšana var izpausties kā nīrgāšanās par līķi, tā izķēmošana, sadalīšana, dedzināšana, kā kanibālisms un citādi.

23. Saskaņā ar Latvijas KPK 47. pantu, Latvijas KK 99. panta kvalificējošās pazīmes ir krimināllietā obligāti pierādāmie apstākļi.

Tiesa nevienā procesa stadijā, nenosūtot lietu papildizmeklēšanai, nav tiesīga pārkvalificēt vainīgā darbību no Latvijas KK 99. panta viena punkta uz citu, ja līdz ar šādu pārkvalificēšanu mainās apsūdzības formulējums un tiek pārkāptas tiesājamā tiesības uz aizstāvību.

24. Ja ir šaubas par apsūdzētā psihisko pilnvērtību, jāizdara tiesu psihiatriskā ekspertīze, bet nepieciešamības gadījumos jānosaka tās izdarīšana attiecīgā medicīnas iestādē, kur personu ievieto stacionārai novērošanai.

Rekomendēt iepriekšējās izmeklēšanas stadijā tiesu psihiatriskās ekspertīzes izdarīšanu, ja apsūdzētajam tiek celta apsūdzība par nozieguma izdarīšanu, par kuru var piespriest nāves sodu.

25. Slepkavība, kas izdarīta apstākļos, kuri paredzēti Latvijas KK 99. panta vairākos punktos, jākvalificē pēc visām šajos punktos paredzētajām pazīmēm. Tiesai šādā gadījumā, atzīstot personu par vainīgu tīšā slepkavībā pastiprinošos apstākļos, nav jānosaka sods par katru Latvijas KK 99. panta punktu atsevišķi, bet vairāku kvalificējošu pazīmju kopums pie tā noteikšanas obligāti ņemams vērā.

26. Gadījumos, kad tiesas sēdē nav konstatēta kāda no Latvijas KK 99. pantā minētajām kvalificējošām pazīmēm, kas bijusi celta apsūdzībā, tā izslēdzama no apsūdzības, motivējot to sprieduma aprakstošajā daļā.

27. Vērst tiesu uzmanību, ka nāves sods ir izņēmuma soda veids, kurš paredzēts

likumā par slepkavības izdarīšanu pastiprinošos apstākļos, bet likums neprasa to piemērot visos gadījumos, kad vainīgais tiek notiesāts.

Tajos gadījumos, kad tiesa piespriež nāves sodu, spriedumā ir jānorāda šī soda piemērošanas motīvi.

28. Saskaņā ar Latvijas Republikas 1991. gada 23. janvāra Likumu „Par personu noziedzīgu darbību rezultātā, kā arī organizāciju vainas dēļ cietušo ārstēšanai izlietoto līdzekļu atlīdzināšanu” izmeklēšanas iestādēm jānodrošina krimināllietā nepieciešamās ziņas, bet tiesām uz šo ziņu pamata no vainīgajām personām jāpiedzen tās ārstnieciskās iestādes labā, kurā cietušais ārstējies, faktiski izlietotā cietušā ārstēšanai līdzekļu samaksa.

Ja šāda līdzekļu piedziņa nav izdarīta krimināllietā, tad šie līdzekļi ir piedzenami civilās tiesāšanas kārtībā.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.10 28. punkts izteikts šādā redakcijā:

28. Saskaņā ar Latvijas Republikas 1991. gada 23. janvāra likumu „Par personu noziedzīgu darbību rezultātā, kā arī organizāciju vainas dēļ cietušo ārstēšanai izlietoto līdzekļu atlīdzināšanu” tiesām no vainīgajām personām, kas nodarījušas tīšus miesas bojājumus, jāpiedzen cietušo ārstēšanai faktiski izlietoto līdzekļu summa tās institūcijas labā, kura apmaksājusi cietušā stacionāro un ambulatorisko ārstēšanu vai kura sniegusi medicīnisko palīdzību par saviem līdzekļiem.

29. Atzīt par spēku zaudējušu Latvijas PSR Augstākās Tiesas 1976. gada 27. decembra Plēnuma lēmumu Nr.7 „Par tiesu praksi lietās par tīšu slepkavību un tīšu smagu miesas bojājumu nodarīšanu” daļā par tīšas slepkavības likumu piemērošanu.

*Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs G. Zemrībo
Plēnuma sekretārs, Latvijas Republikas Augstākās tiesas tiesnesis J. Kaksītis*

Par piekritības izmaiņām krimināllietās par militārā dienesta noziegumiem

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.3

1992. gada 25. februārī

Sakarā ar Latvijas Republikas Augstākās Padomes 1991. gada 21. augusta Konstitucionālā likuma „Par Latvijas Republikas valstisko statusu” pieņemšanu, ar Latvijas Republikas 1992. gada 5. februāra Likumu izdarītas izmaiņas likumdošanā – no KPK izslēgts 33. pants un 37. panta 2. daļa, kuri noteica krimināllietu piekritību kara tribunāliem. Līdz ar to pārtraukta kara tribunālu darbība republikā.

Ņemot vērā, ka Latvijas Republikas tiesu sistēma neparedz kara tribunālu darbību un lai izveidotu vienotu praksi likumu piemērošanā tiesās,

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums

n o l e m j :

Republikas tiesām dot šādus izskaidrojumus:

1. Krimināllietas par noziegumiem, kuri paredzēti Latvijas KK vienpadsmitajā nodaļā „Valsts militārā dienesta noziegumi” (1991. g. 10. septembra redakcijā) un kurus izdarījušas militāras personas (dienestnieki), kas iesauktas Latvijas Republikas dienestā, izskata Latvijas Republikas tiesas.

Šāda krimināllietu piekritība jāievēro arī tad, ja civilpersona noziegumu izdarījusi līdzdalībā ar militāro personu (dienestnieku), vai arī ja militārās personas (dienestnieka) nodarījums kvalificēts pēc Latvijas KK paredzētiem nodarījumiem.

2. Krimināllietas par citas valsts militāro personu noziegumiem, kuri izdarīti norobežotos šīs valsts militāros objektos, nav piekritīgas Latvijas Republikas tiesām līdz šī jautājuma izlemšanai starpvalstu līmenī.

Visos gadījumos, kad citas valsts militārās personas izdarītā noziegumā cietušais ir Latvijas Republikas pastāvīgais iedzīvotājs, lieta izskatāma Latvijas Republikas tiesās.

3. Krimināllietas par citas valsts militāro personu izdarītiem noziegumiem ārpus norobežotiem militāriem objektiem izskatāmas Latvijas Republikas tiesās vispārējā tiesāšanas kārtībā.

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs G. Zemrībo

Plēnuma sekretāra v.i. Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnesis Z. Gencs

Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.6

1992. gada 19. oktobrī

Apspriedis republikas tiesu praksi lietās par kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem, lai nodrošinātu vienveidīgu likuma izpratni un piemērošanu šīs kategorijas krimināllietās, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums

n o l e m j :

1. Izskatot lietas par izvarošanu un citiem dzimumnoziegumiem, tiesām jāņem vērā šo noziegumu specifika.

Lai pareizi kvalificētu noziegumus, kas paredzēti Latvijas KK 121. p., 121.¹ p. un 124. p., svarīgi ir noskaidrot vainīgās personas nodomus un cietušās personas pretošanās patieso raksturu. Nepieciešamības gadījumos nosakāma tiesu psiholoģiskā ekspertīze.

2. Ar vardarbību jāsaprot tāda fiziska vai psihiska cietušās personas ietekmēšana, kuras rezultātā viņai tiek nodarītas fiziskas vai morālas ciešanas.

Ar draudiem jāsaprot mutiski vai citādā veidā izteikta cietušās personas iebaidīšana nenovēršami pielietot vardarbību pret viņu pašu vai viņai tuviem cilvēkiem.

3. Izvarošana, dzimumtieksmju apmierināšana netiklās formās vai pederastija, kas saistīti ar vieglu vai vidēja smaguma miesas bojājumu nodarīšanu, jākvalificē tikai pēc Latvijas KK 121. p., 121.¹ p. un 124. p. attiecīgās daļas un papildus kvalifikācija nav nepieciešama.

Ja, izdarot šos noziegumus, cietušajai personai tiek nodarīti smagi miesas bojājumi bez paliekošām sekām, nodarījums jākvalificē pēc noziegumu kopības – kā dzimumnoziegums un noziegums pret personu (Latvijas KK 105. p.).

Par sevišķi smagām sekām Latvijas KK 121. panta 4. daļas un 121.¹ panta 2. daļas izpratnē var atzīt cietušās personas nāvi vai pašnāvību, tās mēģinājumu, psihiskas dabas traucējumus, kas sekojuši pēc izvarošanas, kā arī miesas bojājumu nodarīšanu cietušai personai šo noziedzīgo darbību izdarīšanas laikā, no kā cietušajai radušies redzes, dzirdes zaudēšana, grūtniecības pārtraukšana vai citas sekas, kuras minētas Latvijas KK 105. p. Šajos gadījumos papildus kvalifikācija par noziegumiem pret personu nav nepieciešama.

4. Ar slepkavību, kas saistīta ar izvarošanu, jāsaprot slepkavība izvarošanas procesā vai pēc izvarošanas, nolūkā to slēpt, kā arī aiz atriebības par izvarošanas laikā izrādīto pretošanos.

Slepavība, kas saistīta ar izvarošanu, jākvalificē kā divu patstāvīgu noziegumu kopība pēc Latvijas KK 99. panta 7. punkta un 121. panta attiecīgās daļas.

Ja izvarošanas procesā, pielietojot vardarbību, vainīgā darbības neuzmanības dēļ bijušas par iemeslu cietušās nāvei, t.i., vainīgā nodoms attiecībā pret nāvi izpaudies neuzmanības formā, noziegums ir kvalificējams tikai pēc Latvijas KK 121. p. 4. daļas.

5. Ar izvarošanu, izmantojot cietušās bezpalīdzības stāvokli, jāsaprot gadījumi, kad cietusī persona sava fiziskā vai psihiskā stāvokļa dēļ (fiziski trūkumi, mazgadība, psihiskas dabas traucējumi, kā arī cits slimīgs vai bezsamaņas stāvoklis) nav varējusi saprast ar viņu izdarīto darbību raksturu un nozīmi vai nav varējusi vainīgajam pretoties un viņš, stājoties dzimumattiecībās, apzinājies, ka cietusī atrodas tādā bezpalīdzības stāvoklī.

Par bezpalīdzības stāvokli jāuzskata arī cietušās personas atrašanās tādā alkohola, narkotisku vai toksisku vielu reibuma stāvoklī, kas tai atņēmis spēju apzināties apkārtējos apstākļus, saprast vainīgā darbību nozīmi un raksturu, vai viņam pretoties. Iepriekš dotais izskaidrojums jāņem vērā, arī izskatot lietas pēc Latvijas KK 121.¹ p. un 124. p.

6. Lai nodarījumu kvalificētu pēc Latvijas KK 121. p. 2. d., 121.¹ p. 2. d., ir jākonstatē, ka šāds noziegums izdarīts atkārtoti, neatkarīgi no tā, vai vainīgais sodīts par agrāk izdarīto noziegumu, kā arī neatkarīgi no tā, vai izdarītie noziegumi ir bijuši pabeigti un vai vainīgais tajos ir bijis izpildītājs vai cits šā nozieguma līdzdalībnieks.

Dzimumnoziegumi nav uzskatāmi par izdarītiem atkārtoti, ja noziedzīgās darbības ar vienu un to pašu personu izdarītas vairākkārt, vienā vai dažādās vietās, taču laika ziņā nav bijis ilgāks pārtraukums.

Izvarošanu un dzimumtieksmju apmierināšanu netiklās formās nevar atzīt par izdarītu atkārtoti, ja sodāmība par agrāk izdarīto noziegumu vainīgajam dzēsta, noņemta amnestijas, apzēlošanas vai citādā likumā paredzētajā kārtībā, kā arī ja saskaņā ar Latvijas KK 45., 46. p. iestāties noilgums.

7. Lai atzītu, ka izvarošana vai dzimumtieksmju apmierināšana netiklās formās izdarīta grupā, iepriekšēja noruna šāda nozieguma izdarīšanai nav obligāta. Par līdzizpildītājiem atzīstamas arī tās vīriešu dzimuma personas, kuras, kaut arī pašas ar cietušo dzimumaktu nav izdarījušas, tomēr pielietojušas pret cietušo vardarbību vai draudus, vai arī citādi ietekmējušas viņu nolūkā pārvarēt cietušās pretošanos, lai atvieglotu citiem izdarīt ar viņu dzimumaktu. Ja šādas darbības izdarījušas sievietes, viņu nodarījums kvalificējams kā līdzdalība atkarībā no tās formas.

To personu darbības, kuras bijušas līdzizpildītāji noziegumā, jākvalificē kā šī nozieguma izdarīšana grupā, neatkarīgi no tā, vai viņi ir šī nozieguma subjekts un vai viņi ir saukti pie kriminālatbildības.

8. Saskaņā ar Latvijas Kriminālkodeksa 121. panta 3. daļu, 121.¹ panta 2. daļu, 124. panta 2. daļu šo noziegumu kvalificējošā pazīme ir nepilngadība, bet saskaņā ar Latvijas Kriminālkodeksa 121. panta 4. daļu – mazgadība.

Tiesām, piemērojot šīs kvalificējošās pazīmes, jāņem vērā, ka kriminālatbildība pēc šīm pazīmēm iestājas tad, ja tiek konstatēts, ka vainīgā persona ir zinājusi vai apzināti pieļāvusi, ka izdara noziegumu pret nepilngadīgo vai mazgadīgo.

Par mazgadīgu jāuzskata personas, kuras nav sasniegušas četrpadsmit gadu vecumu.

Tajā pašā laikā jāņem vērā, ka, ja ir pierādījumi, kas liecina, ka vainīgais maldījies cietušās personas faktiskajā vecumā, cietušās nepilngadība vai mazgadība vien nevar būt par pamatu vainīgā darbību kvalificēšanai pēc Latvijas KK 121. panta 3. vai 4. daļas, 121.¹ p. 2. d. vai 124. p. 2. d.

9. Izskaidrot tiesām, ka izvarošana ir pabeigta ar dzimumakta uzsākšanas brīdi.

Izskatot lietas par izvarošanas mēģinājumu ar vardarbības pielietošanu, tiesām jānoskaidro, vai tiesājamais tā rīkojies nolūkā izdarīt dzimumaktu un vai vardarbība, ko viņš lietojis, bijusi līdzeklis šī mērķa sasniegšanai.

Sakarā ar to nepieciešams atšķirt izvarošanas mēģinājumu no citiem apdraudējumiem, kas aizskar sievietes godu un cieņu vai dzīvību un veselību (piemēram – tīšu miesas bojājumu nodarīšana, goda aizskaršana u.c.).

10. Pēc Latvijas Kriminālkodeksa 121.¹ panta kvalificējamās tādas darbības, kuru mērķis ir pret otras personas gribu apmierināt savas dzimumtieksmes pret dabiski.

Dzimumtieksmju apmierināšana netiklās formās, pavešana netiklībā vai pederastija ir pabeigta ar brīdi, kad vainīgā persona uzsākusi dzimumtieksmju apmierināšanu netiklās formās (KK 121.¹ p.), sešpadsmit gadus nesasniegušas personas pavešanu netiklībā (KK 123. p.) vai pederastijas aktu (KK 124. p.).

11. Ja izdarītas divas vai vairākas izvarošanas, atbildība par kurām paredzēta Latvijas KK 121. p. dažādās daļās un ne par vienu no tām persona nav sodīta, nodarījums jākvalificē tikai pēc tās panta daļas, kurā paredzēta atbildība par smagāko noziegumu, uzrādot visas nozieguma kvalificējošās pazīmes.

Tas attiecas arī uz lietām noziegumos pēc Latvijas KK 121.¹ p.

Ja vainīgais izdarījis divas vai vairākas izvarošanas vai citu dzimumnoziegumu, no kuriem vienā gadījumā izdarīts šāda nozieguma mēģinājums vai bijusi līdzdalība tajā, bet citos – pabeigts noziegums, nodarījums kvalificējams kā pabeigts noziegums.

12. Ja tiesa konstatējusi, ka tiesājamais labprātīgi atteicies no izvarošanas, dzimumtieksmju apmierināšanas netiklās formās, pederastijas vai cita dzimumnozieguma, viņam nav jāatbild par šo noziegumu mēģinājumu, bet viņš var tikt saukts pie atbildības par faktiski izdarītajām darbībām tikai tajā gadījumā, ja tās satur cita nozieguma sastāvu.

Tajā pašā laikā nevar atzīt par labprātīgu atteikšanos no dzimumnoziegumu izdarīšanas, ja tālāko noziedzīgo darbību turpināšana nav bijusi iespējama no vainīgā gribas neatkarīgu iemeslu dēļ.

13. Izskatot lietas par nepilngadīgo personu kriminālatbildību par dzimumsakariem ar personu, kas nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu, kā arī par netiklām darbībām ar nepilngadīgajiem, t.i., pēc Latvijas KK 122. un 123. pantiem, tiesām jāņem vērā, ka likums norādītajos gadījumos sargā abu dzimumu nepilngadīgo normālu attīstību.

14. Atbilstoši Latvijas Kriminālkodeksa 124. panta 2. d. pie kriminālatbildības par pederastiju saucamas tikai tās personas, kuras šīs darbības izdarījušas ar vardarbību vai piedraudot lietot vardarbību, izmantojot cietušā bezpalīdzības vai atkarības stāvokli, kā arī ja tās izdarītas pret nepilngadīgajiem.

15. Krimināllietu pēc Latvijas KK 121. p. 1. daļas var ierosināt tikai pēc cietušās vai viņas likumisko pārstāvju rakstveidā noformētas sūdzības. Šādas lietas bez sūdzības var ierosināt arī prokurors.

16. Atzīt par spēku zaudējušu Latvijas Augstākās Tiesas 1965. gada 30. decembra Plēnuma lēmumu Nr.6 „Par PSRS Augstākās Tiesas Plēnuma 1964. gada 25. marta lēmuma Nr.2 „Par tiesu praksi lietās par izvarošanu” izpildi Latvijas PSR tiesās”.

*Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs G. Zemrība
Plēnuma sekretārs, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnesis J. Kaksītis*

Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšu miesas bojājumu nodarīšanu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.1

1993. gada 1. martā

Grozījumi ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.11

Apspriedis republikas tiesu praksi lietās par tīšu miesas bojājumu nodarīšanu, nolūkā nodrošināt vienvērtīgu likuma izpratni un piemērošanu šīs kategorijas lietās, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums

n o l e m j :

1. Norādīt tiesām, ka tīšu miesas bojājumu nodarīšana ir ar nodomu nodarīts prettiesisks kaitējums citas personas veselībai, kas radījis Latvijas kriminālkodeksa 105.–109. pantos noteiktās sekas. Šo noziegumu objekts ir cilvēka veselība.

2. Izskaidrot tiesām, ka tīšus miesas bojājumus var nodarīt kā ar tiešu, tā netiešu nodomu.

Noskaidrojot vainīgā nodoma saturu, tiesām jāpamatojas uz izdarītā nozieguma apstākļu kopumu un it īpaši jāņem vērā nozieguma izdarīšanas veids un rīki, brūču un citu miesas bojājumu daudzums, raksturs un lokalizācija, vainīgā noziedzīgo darbību pārtraukšanas iemesls, kā arī vainīgā un cietušā iepriekšējā izturēšanās, viņu attiecības pirms nozieguma izdarīšanas un citi apstākļi, kas var liecināt par vainīgā nodomu.

Miesas bojājumi kvalificējami kā nodarīti ar tiešu nodomu, ja vainīgais apzinājies savas darbības vai bezdarbības bīstamo raksturu, paredzējis konkrētas smaguma pakāpes miesas bojājumu nodarīšanu, vēlējis to iestāšanos un tie faktiski nodarīti.

Miesas bojājumi kvalificējami kā nodarīti ar netiešu nodomu, ja vainīgais apzinājies savas darbības vai bezdarbības bīstamo raksturu, paredzējis konkrētas smaguma pakāpes miesas bojājumu nodarīšanu un apzināti pieļāvis Latvijas KK 105.–109. pantos noteikto seku iestāšanos, kas faktiski iestājušās.

Norobežojot tīšus miesas bojājumus no miesas bojājumiem, kas izdarīti aiz neuzmanības (Latvijas KK 110. pants), jāņem vērā, ka pēdējā gadījumā vainīgais ir paredzējis miesas bojājumu nodarīšanas iespēju, bet vieglprātīgi paļāvies, ka pie konkrētajiem apstākļiem varēs novērst to iestāšanos vai arī vispār nav paredzējis miesas bojājumu nodarīšanas iespēju, kaut gan vainīgais varēja un viņam to vajadzēja paredzēt.

Ja vainīgais vēlējies mazāk smagu miesas bojājumu nodarīšanu, bet apzināti pieļāvis arī smagāku seku iestāšanos, viņa nodarījums kvalificējams kā smagāko miesas bojājumu tīša nodarīšana ar netiešu nodomu.

Ja vainīgā nodoms bijis vērsts uz smagāka miesas bojājuma nodarīšanu, bet no viņa gribas neatkarīgu apstākļu dēļ iestājušies mazāk smagi miesas bojājumi, nodarījums kvalificējams kā smagāko miesas bojājumu nodarīšanas mēģinājums.

3. Norādīt tiesām, ka smagu miesas bojājumu veidi izsmeljoši uzskaitīti Latvijas KK 105. panta 1. daļas dispozīcijā un šis uzskaitījums nav paplašināms.

Nelabojama sejas izķēmojuma faktu konstatē tiesa, ņemot vērā tiesu medicīnas eksperta atzinumu par miesas bojājumu smagumu, raksturu un iespēju novērst sejas bojājumu bez operācijas, kā arī citus lietas apstākļus. Nepieciešamības gadījumos šajās lietās iepriekšējā izmeklēšanā jāpievieno cietušo fotogrāfijas pirms un pēc miesas bojājumu nodarīšanas.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.11 3. punktā izslēgts vārds „nelabojama”.

4. Lietās par tīšu miesas bojājumu nodarīšanu svarīga nozīme minēto noziegumu pareizā kvalifikācijā ir miesas bojājumu nodarīšanas motīva un mērķa noskaidrošanai.

Ja smagi miesas bojājumi nodarīti ar mērķi iegūt cietušā personisko vai viņa valdījumā atrodošos mantu, nodarījums kvalificējams tikai pēc Latvijas KK 141. panta 3. daļas.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.11 4. punkta otrajā daļā vārdi „pēc Latvijas KK 141. p. 3. daļas” aizstāti ar vārdiem „pēc Latvijas KK 141. panta 4. daļas”.

Ja laupīšanas laikā cietušajam nodarīti vidēja smaguma miesas bojājumi vai viegli miesas bojājumi ar īslaicīgu veselības satricinājumu vai darba spēju nenozīmīgu paliekošu zaudējumu, nodarījums atkarībā no tā izdarīšanas apstākļiem kvalificējams tikai pēc Latvijas KK 141. panta 1. vai 2. daļas.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.11 4. punkta trešajā daļā vārdi „pēc Latvijas KK 141. p. 1. vai 2. daļas” aizstāti ar vārdiem „pēc Latvijas KK 141. panta 1., 2. vai 3. daļas”.

Ja zādzības laikā pielietota vardarbība, kas pēc sava rakstura nav bīstama dzīvībai vai veselībai un cietušajam nodarīti viegli miesas bojājumi bez veselības satricinājuma, nodarījums kvalificējams pēc Latvijas KK 139. panta 3. daļas.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.11 4. punkta ceturtā daļa izteikta šādā redakcijā:

Ja zādzības laikā pielietota vardarbība, kas nav bīstama dzīvībai vai veselībai, vai šādas vardarbības piedraudējums un cietušajam nodarīts viegls miesas bojājums bez veselības satricinājuma, nodarījums kvalificējams pēc Latvijas KK 139. panta 3. daļas.

Bandas dalībnieku izdarītie uzbrukumi, kas saistīti ar tīšu miesas bojājumu nodarīšanu, neatkarīgi no to smaguma pakāpes, jākvalificē tikai pēc Latvijas KK 72. panta.

5. Ja tīši miesas bojājumi nodarīti sakarā ar izvarošanu, dzimumtieksmju apmierināšanu netiklās formās vai pederastiju, minētie nodarījumi jākvalificē atbilstoši Latvijas Republikas Augstākās Tiesas 1992. gada 19. oktobra Plēnuma lēmuma Nr.6 „Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem” 3. punkta izskaidrojumiem, kuros teikts, ka:

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.11 5. punkta pirmā daļa izslēgta.

5.1. ja viegli vai vidēja smaguma miesas bojājumi nodarīti sakarā ar izvarošanu, dzimumtieksmju apmierināšanu netiklās formās vai pederastiju, nodarījumi jākvalificē tikai pēc Latvijas KK 121. panta, 121.¹ panta vai 124. panta attiecīgās daļas;

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.11 5.1. punkts izteikts šādā redakcijā:

Ja viegls vai vidēja smaguma miesas bojājums bez kvalificējošiem apstākļiem nodarīts sakarā ar izvarošanu, dzimumtieksmes apmierināšanu netiklās formās vai pederastiju, nodarījumi jākvalificē tikai pēc Latvijas KK 121. panta, 121. panta attiecīgās daļas vai 124. panta.

5.2. ja smagi miesas bojājumi bez paliekošām sekām nodarīti sakarā ar izvarošanu, dzimumtieksmju apmierināšanu netiklās formās vai pederastiju, nodarījumi jākvalificē pēc noziegumu kopības – kā dzimumnoziegumi un noziegumi pret personu (Latvijas KK 105. pants);

5.3. ja tīši smagi miesas bojājumi, kas cietušajai nodarīti sakarā ar izvarošanu vai dzimumtieksmju apmierināšanu netiklās formās, radījuši sevišķi smagas sekas (redzes vai dzirdes zaudēšana, grūtniecības pārtraukšana, gara slimība, nelabojams sejas izķēmojums, kāda orgāna vai to funkciju zaudēšana, kā arī darba spēju paliekoša zaudēšana ne mazāk kā vienas trešdaļas apmērā), tie kvalificējami tikai pēc Latvijas KK 121. panta 4. daļas vai 121.¹ panta 2. daļas.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.11 5.3. punktā izslēgts vārds „nelabojams”.

6. Tīšu smagu miesas bojājumu nodarīšanu aiz huligāniskām tieksmēm (Latvijas KK 105. panta 2. daļa) likums saista ar vainīgās personas tādu tiešu nodomu un darbībām, kas vērstas pret cietušo bez iemesla vai izmantojot nenožīmīgu iegānu. Konstatējot šādu vainīgās personas nodomu un darbības, noziegums kvalificējams kā izdarīts aiz huligāniskām tieksmēm neatkarīgi no nozieguma izdarīšanas vietas.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.11 6. punkta pirmā daļa izslēgta.

Vainīgā darbības nevar kvalificēt kā izdarītas aiz huligāniskām tieksmēm tikai tāpēc, ka to motīvs vai mērķis nav konstatēts.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.11 6. punkta otrā daļa izslēgta.

Ja cietušajam huligānisku darbību laikā nodarīti Latvijas KK 106. panta 1. daļā un 109. pantā noteiktie miesas bojājumi, vainīgā darbības kvalificējamai tikai pēc Latvijas KK 204. panta 2. daļas. Turpretī, ja huligānisku darbību laikā nodarīti vidēja smaguma miesas bojājumi pie kvalificējošiem apstākļiem, nodarījums kvalificējams pēc noziegumu kopības – Latvijas KK 204. panta 2. daļas un 106. panta 2. daļas.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.11 6. punkta trešās daļas pēdējais teikums izteikts šādā redakcijā:

Turpretī, ja huligānisku darbību laikā nodarīti vidēja smaguma miesas bojājumi pie kvalificējošiem apstākļiem vai smagi miesas bojājumi, nodarījums kvalificējams pēc noziegumu kopības – Latvijas KK 204. panta 2. daļas un 106. panta 2. daļas vai 204. panta 2. daļas un 105. panta.

7. Izlemjot jautājumu, vai tīšu miesas bojājumu nodarīšana saistīta ar mocīšanu vai spīdzināšanu (Latvijas KK 105. panta 2. daļa un 106. panta 2. daļa), tiesām jāņem vērā, ka:

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.11 7. punkta iekavās vārdi „Latvijas KK 105. panta 2. daļa un 106. panta 2. daļa” aizstāti ar vārdiem „Latvijas KK 105. panta 2. daļas 4. punkts un 106. panta 2. daļas 3. punkts”.

7.1. ar mocīšanu jāsaprot darbības, kas, vainīgajam to apzinoties, sagādā otram personai sevišķi stipras sāpes, fiziskas vai morālas ciešanas (piemēram, ilgstoša atstāšana bez ēdiena, dzēriena, siltuma, kā arī novietošana vai atstāšana citu veselībai kaitīgos apstākļos);

7.2. ar spīdzināšanu jāsaprot tādas darbības, kuras, vainīgajam to apzinoties,

raksturo vairākkārtīga vai ilgstoša sevišķu sāpju vai ciešanu sagādāšana cietušajam (piemēram, pēšana ar rīkstēm, knaibšana, iedarbošanās ar termiskiem faktoriem, durstīšana ar asiem priekšmetiem u.tml.).

8. Tīši smagi miesas bojājumi atzīstami par nodarītiem daudzu personu dzīvībai un veselībai bīstamā veidā gadījumos, kad vainīgais apzinājies, ka to nodarīšanas veids un apstākļi ir tādi, kas bīstami vairāku personu dzīvībai un veselībai.

Ja šādos apstākļos vainīgais nodara arī citām personām dažāda smaguma miesas bojājumus, viņa nodarījums atkarībā no nodarīto miesas bojājumu smaguma pakāpes papildus kvalificējams attiecīgi pēc Latvijas KK 105., 106. vai 109. pantiem.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.11 8. punktā vārds „daudzu” aizstāts ar vārdu „vairāku”.

9. Ja vainīgais dažādās epizodēs nodarījis vienāda smaguma pakāpes miesas bojājumus vienai vai vairākām personām, par ko viņš nav notiesāts, nodarījums kvalificējams tikai pēc Latvijas KK 105., 106. vai 109. panta atkarībā no nodarīto miesas bojājumu smaguma pakāpes.

Ja vainīgā persona dažādās epizodēs tīši nodarījusi atšķirīga smaguma pakāpes miesas bojājumus vienai vai vairākām personām, katra nodarījuma epizode kvalificējama atsevišķi.

10. Izskaidrot tiesām, ka tīšu smagu vai vidēja smaguma miesas bojājumu nodarīšana, ko izdarījis sevišķi bīstams recidivists, pēc Latvijas KK 105. panta 2. daļas vai 106. panta 2. daļas kvalificējama tikai tad, ja personu par sevišķi bīstamu recidivistu atzinusi tiesa pirms miesas bojājumu nodarīšanas un ja personas atzīšana par sevišķi bīstamu recidivistu nav atcelta sakarā ar sodamības noņemšanu.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.11 10. punkts izslēgts.

11. Izlemjot jautājumu par vainīgā nodoma saturu un virzienu lietās par tīšu smagu miesas bojājumu nodarīšanu, kad vainīgā neuzmanības dēļ iestājusies cietušā nāve, tiesām šie noziegumi jānorobežo no tīšām slepkavībām. Pie tam jāņem vērā, ka tīšas slepkavības lietās vainīgā nodoms aptvēris cietušā nonāvēšanu, bet lietās par tīšu smagu miesas bojājumu nodarīšanu, kad neuzmanības dēļ iestājusies cietušā nāve, vainīgais vēlējies vai apzināti pieļāvis smagu miesas bojājumu nodarīšanu, taču viņa attieksme pret cietušā nāvi izpaudusies neuzmanības formā.

Lai tīšu smagu miesas bojājumu kvalificētu pēc Latvijas KK 105. panta 2. daļas sakarā ar cietušā nāves iestāšanos, jākonstatē cēloniskais sakars starp tīšu smagu miesas bojājuma nodarīšanu un cietušā nāvi. Ja cietušā nāve iestājusies citu apstākļu rezultātā (vispārēja saslimšana, ārsta noteiktā režīma neievērošana u.tml.), nodarījums kvalificējams pēc Latvijas KK 105. p. 1. daļas.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.11 11. punkta otrā daļa izteikta šādā redakcijā:

Lai tīšu smagu miesas bojājumu kvalificētu pēc Latvijas KK 105. panta 3. daļas, jākonstatē cēloniskais sakars starp tīšu smagu miesas bojājumu nodarīšanu un cietušā nāvi. Ja cietušā nāve iestājusies citu apstākļu rezultātā (vispārēja saslimšana, ārsta noteiktā režīma neievērošana u.tml.), nodarījums kvalificējams pēc Latvijas KK 105. panta 1. vai 2. daļas.

Norobežojot tīšu smagu miesas bojājumu nodarīšanu, kas vainīgā neuzmanības dēļ bijusi par iemeslu cietušā nāvei, no nonāvēšanas aiz neuzmanības (Latvijas KK 103. pants), jāņem vērā, ka pēdējā gadījumā vainīgajam nav bijis nodoma nedz noslepkavot cietušo, nedz nodarīt viņam smagus miesas bojājumus.

12. Ja tiek izdarīts uzbrukums Latvijas Republikas tautas deputātam, valdības loceklim vai citai Latvijas Republikas Augstākās Padomes ieceltai vai ievēlētai amatpersonai sakarā ar tās valstisko darbību Latvijas Republikas interesēs, kā rezultātā iestājušās Latvijas KK 105.–109. pantos paredzētās sekas, vainīgā nodarījums kvalificējams tikai pēc Latvijas KK 61. panta.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.11 12. punkts izslēgts.

13. Gadījumos, kad tīši miesas bojājumi nodarīti, realizējot darbības, kas vērstas uz Latvijas Republikas valsts varas gāšanu (Latvijas KK 59. pants), uzbrukumu ārvalsts pārstāvim, kas oficiāli ieradies Latvijā (Latvijas KK 62. pants), diversiju izdarīšanu (Latvijas KK 63. pants), nodarījumi kvalificējami tikai pēc minētajiem pantiem.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.11 13. punktā izslēgti vārdi „uz uzbrukumu ārvalstu pārstāvim, kas oficiāli ieradies Latvijā” (Latvijas KK 62. pants).

14. Ja tīšus miesas bojājumus persona nodarījusi, realizējot darbības, kas dezorganizē darbu brīvības atņemšanas iestādē, kurā tā izcieš sodu, tās nodarījums kvalificējams tikai pēc Latvijas KK 72.¹ panta.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.11 14. punkts izteikts šādā redakcijā:

Ja tīšus miesas bojājumus persona nodarījusi, realizējot darbības, kas dezorganizē darbu brīvības atņemšanas iestādē, kurā tā izcieš sodu, tās nodarījums kvalificējams pēc Latvijas KK 72.¹ panta un 105. panta 2. daļas 6. punkta.

15. Ja varas pārstāvis vai amatpersona, pārsniedzot varas vai dienesta pilnvaras, nodarījuši tīšus smagus miesas bojājumus, noziegums jākvalificē pēc nozieguma kopības – pēc Latvijas KK 162.¹ panta 2. daļas un 105. panta attiecīgās daļas, bet

ja nodarīti viegli vai vidēja smaguma miesas bojājumi – tikai pēc Latvijas KK 162.¹ panta 2. daļas.

16. Gadījumos, kad persona, pretojoties policijas darbiniekam vai zemessargam, kuri izpilda sabiedriskās kārtības sargāšanas pienākumus, nodara viņiem smagus vai vidēja smaguma miesas bojājumus pie kvalificējošiem apstākļiem, vainīgā darbības kvalificējamas pēc noziegumu kopības – Latvijas KK 184.¹ panta 2. daļas un 105. panta attiecīgās daļas vai 106. panta 2. daļas.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.11 16. punkts izteikts šādā redakcijā:

Gadījumos, kad persona, pretojoties policijas (milicijas) darbiniekam, karavīram, valsts drošības iestāžu amatpersonai vai zemessargam, ja šīs personas izpilda tām uzlikto sabiedriskās kārtības uzturēšanas vai dienesta pienākumus, nodara viņiem smagus vai vidēja smaguma miesas bojājumus pie kvalificējošiem apstākļiem, vainīgā darbības kvalificējamas pēc noziegumu kopības – Latvijas KK 184.¹ panta 2. daļas un 105. panta attiecīgās daļas vai 106. panta 2. daļas.

17. Ja persona, bēgot no iepriekšējā apcietinājuma vai ieslodzījuma vietas, kurā tā izcieš sodu, nodara apsargiem smagus miesas bojājumus, kā arī vidēja smaguma miesas bojājumus pie kvalificējošiem apstākļiem, un nav konstatēts Latvijas KK 72.¹ pantā noteiktā nozieguma sastāvs, tad vainīgā darbības kvalificējamas pēc noziegumu kopības – Latvijas KK 181. panta 2. daļas un 105. panta attiecīgās daļas vai 106. panta 2. daļas.

18. Gadījumos, kad persona mehāniskā transporta līdzekļa vai buru kuģa nelikumīgas aizbraukšanas laikā nodara cietušajam smagus miesas bojājumus, vainīgā nodarījums kvalificējams pēc noziegumu kopības – Latvijas KK 197. panta 3. daļas un 105. panta 1. vai 2. daļas, atkarībā no lietas apstākļiem.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.11 18. punkts papildināts ar teikumu šādā redakcijā:

Šāda kvalifikācija piemērojama, ja noziegums izdarīts līdz 1996. gada 2. jūlijam.

19. Ja vainīgais apzināti atstājis dzīvībai vai veselībai bīstamā stāvoklī personu, par kuru viņam bijis pienākums rūpēties, vai arī pats viņu nostādījis dzīvībai bīstamā stāvoklī, kādēļ šai personai radušies smagi vai vidēja smaguma miesas bojājumi, nodarījums kvalificējams pēc Latvijas KK 105. panta vai 106. panta tikai tad, ja tiks konstatēts vainīgā tiešs vai netiešs nodoms nodarīt cietušajam miesas bojājumus.

20. Ja persona laikā, kad tā pilda aktīvo valsts militāro dienestu vai iesaukta militārajās apmācībās, pretojas priekšniekam nolūkā viņu piespiest pārkāpt dienesta pienākumus un šajā laikā nodara viņam smagus miesas bojājumus, nodarījums kvalificējams pēc Latvijas KK 228. panta 2. daļas.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.11 20. punktā pēc vārdiem „pēc Latvijas KK 228. panta 2. daļas” papildināt ar vārdiem „un 105. panta 2. vai 3. daļas”.

21. Izskatot lietas par tīšu miesas bojājumu nodarīšanu, ko grupā izdarījušas vairākas personas, tiesai jānoskaidro katra grupas dalībnieka līdzdalības pakāpe, kā arī viņu darbību raksturs un apjoms.

Par nozieguma līdzizpildītājiem atzīstamas tikai tās personas, kuras rīkojušas kopīgi ar vienotu nodomu, kas bijis vērsts uz tīšu miesas bojājumu nodarīšanu.

22. Izskaidrot tiesām, ka lietās par tīšu miesas bojājumu nodarīšanu tiesu medicīniskās ekspertīzes atzinums ir obligāts.

Ja tiesai radušās šaubas par iepriekšējās izmeklēšanas laikā izdarītās tiesu medicīniskās ekspertīzes secinājumiem par cietušajam nodarīto miesas bojājumu smaguma pakāpi, nāves iestāšanās iemeslu vai citiem jautājumiem, kuri ietilpst tiesu medicīnas eksperta kompetencē, nosakāma tiesu medicīnas ekspertīze tiesas sēdē. Ja nepieciešams, tiesa var noteikt komisijas tiesu medicīnas ekspertīzi.

Tiesu medicīnas ekspertīzes atzinums jāvērtē kopā ar visiem pārējiem pierādījumiem.

23. Saskaņā ar Latvijas Republikas 1991. gada 23. janvāra likumu „Par personu noziedzīgo darbību rezultātā, kā arī organizāciju vainas dēļ cietušo ārstēšanai izlietoto līdzekļu atlīdzināšanu” tiesām no vainīgajām personām, kas nodarījušas tīšus miesas bojājumus, jāpiedzen cietušo ārstēšanai faktiski izlietoto līdzekļu summa tās ārstnieciskās iestādes labā, kurā cietušais ārstējies.

No vainīgajām personām par labu cietušajiem var piedzīt arī faktiski izlietoto līdzekļu summu, kuru cietušie iztērējuši, ārstējoties privātā ārstniecības iestādē.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.11 23. punkts izteikts šādā redakcijā:

Saskaņā ar Latvijas Republikas 1991. gada 23. janvāra likumu „Par personu noziedzīgo darbību rezultātā, kā arī organizāciju vainas dēļ cietušo ārstēšanai izlietoto līdzekļu atlīdzināšanu” tiesām no vainīgajām personām, kas nodarījušas tīšus miesas bojājumus, jāpiedzen cietušo ārstēšanai faktiski izlietoto līdzekļu summa tās institūcijas labā, kura apmaksājusi cietušā stacionāro vai ambulatorisko ārstēšanu vai kura sniegusi medicīnisko palīdzību par saviem līdzekļiem.

24. Atzīt par spēku zaudējušu Latvijas Augstākās tiesas Plēnuma 1976. gada 27. decembra lēmumu Nr. 7 „Par tiesu praksi lietās par tīšu slepkavību un tīšu smagu miesas bojājumu nodarīšanu”.

*Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs G. Zemrībo
Plēnuma sekretārs, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnesis J. Kaksītis*

Par kontrabandas apmēru noteikšanu, izskatot krimināllietas apsūdzībā pēc Latvijas Kriminālkodeksa 73. p.

**LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.2
1993. gada 1. martā**

Sakarā ar praksē radušamies jautājumiem par kvalificējošās pazīmes –
lieli apmēri – piemērošanu Latvijas Kriminālkodeksa 73. pantā,
Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums
n o l e m j :

Izskaidrot tiesām, ka par kontrabandu, kas izdarīta lielos apmēros, uzskatāma tāda preču vai citu vērtību nelikumīga pārvietošana pāri muitas robežai, ja kontrabandas priekšmetu vērtība uz nozieguma izdarīšanas brīdi ir 50 un vairāk Valdības noteiktās minimālās mēnešalgas likmes.

*Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs G. Zemrībo
Plēnuma sekretārs, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnesis J. Kaksītis*

Par tiesu praksi kukuļošanas lietās

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.7

1993. gada 21. jūnijā

Apspriedis republikas tiesu praksi lietās par kukuļošanu (kukuļņemšanu, kukuļdošanu un starpniecību kukuļošanā), nolūkā nodrošināt vienveidīgu likuma izpratni un piemērošanu šīs kategorijas lietās,
Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums

n o l e m j :

1. Vērst uzmanību uz to, ka kukuļošanas lietās tiesām, izpildot likuma prasības, jānodrošina lietas apstākļu vispusīga, pilnīga un objektīva izmeklēšana. Tiesām rūpīgi jāpārbauda kā iepriekšējās izmeklēšanas laikā, tā arī tiesas procesā gūtie pierādījumi.

Tai skaitā jākonstatē katras kukuļošanā apsūdzētās personas loma nozieguma izdarīšanā, viņas darbību motīvs, nolūks, mērķis un raksturs, kā arī kukuļošanas kvalificējošie un citi apstākļi.

2. Tiesām jāņem vērā, ka kukuļņemšana ir amatpersonas noziedzīga rīcība, kas izpaužas kāda materiāla vai citāda veida labuma (atlīdzības) pieņemšanā jebkādā veidā tieši no kukuļdevēja vai ar starpniecību par kādas darbības (likumīgas vai nelikumīgas) izdarīšanu vai neizdarīšanu kukuļdevēja interesēs, ko amatpersonai vajadzēja vai tā varēja izdarīt, izmantojot savu dienesta stāvokli.

3. Izskaidrot tiesām, ka par kukuļņemšanas subjektiem var būt ne tikai amatpersonas, kuras uzskaitītas Latvijas KK 162. p. 3. d., bet arī citas personas, kuras saskaņā ar amatpersonas mutisku vai citāda veida rīkojumu izpilda amatpersonas pienākumus.

Par kukuļņemšanas subjektiem atzīstami arī tie juridisko personu darbinieki, kas sava dienesta stāvokļa un izpildāmo pienākumu dēļ varējuši par kukuli veikt pasākumus, lai citas amatpersonas izdarītu kukuļdevējam vēlamās darbības.

4. Vērst tiesu uzmanību uz to, ka amatpersonas, kas valsts vai pašvaldību iestādēs ieņem atbildīgus amatus, uzskaitītas Latvijas Kriminālkodeksa 162. p. 4. daļā. (1993. g. 27. aprīļa redakcijā).

5. Tiesām jāņem vērā tas, ka atbildība par kukuļņemšanu iestājas neatkarīgi no laika, kad amatpersona saņēmusi kukuli – pirms vēlamo darbību izdarīšanas vai neizdarīšanas kukuļdevēja interesēs (kukulis – uzpirkšana) vai pēc tam (kukulis – pateicība).

6. Par kukuļošanas priekšmetu var būt jebkuri materiāli vai citāda veida labumi: nauda, vērtspapīri, pārtikas produkti, rūpniecības preces, dažāda rakstura pakalpojumi, tiesības uz mantu, noguldījumi uz kukuļņēmēja vārda, fiktīva pirkšanas pārdošanas vai dāvinājuma līguma noformēšana, nepamatota prēmiju vai pabalstu izmaksāšana, azartspēlēs tīša paspēlēšana kukuļņēmēja labā, dāvana kukuļņēmēja ģimenes locekļiem, tuviniekiem un draugiem, iesaistīšana izdevīgā darbā u.c.

Saimnieciskā sfērā par kukuļošanas priekšmetu var būt preču pārdošana par pazeminātām cenām kukuļņēmēja interesēs, preču uzpirkšana par paaugstinātām cenām uz valsts rēķina, naudas līdzekļu noguldīšana komercbankās par paaugstinātiem procentiem, prettiesiska valsts daļas samazināšana kopuzņēmumos, nodokļa nelikumīga samazināšana u.c.

7. Amatpersonas darbības, kas izpaužas naudas vai citu vērtību saņemšanā no padotajiem vai citādā veidā viņa kontrolei pakļautām personām par iecietību par šādu personu nolaidīgu konkrētu darba pienākumu pildīšanu vai par viņu noziedzīgās darbības, kas saistīta ar darba pienākumu pildīšanu, slēpšanu, kvalificējamās kā kukuļņemšana.

8. Par kukuļņemšanu, kas izdarīta grupā Latvijas KL 164. p. 2. daļas izpratnē, atzīstama tāda kukuļa saņemšana, par kuru bijusi iepriekšēja noruna divām vai vairākām amatpersonām.

Šādos gadījumos noziegums uzskatāms par pabeigtu no brīža, kad vismaz viena šāda amatpersona saņēmusi kaut vai kukuļa daļu.

Nav nozīmes tam, vai kukuļdevējs šādos gadījumos apzinājies, ka kukulis nodots vairākām amatpersonām.

9. Saskaņā ar Latvijas KK 164. p., 164.¹ p. un 165. p. par vairākkārtēju kukuļņemšanu, kukuļdošanu un starpniecību kukuļošanā jāuzskata gadījumi, kad viens un tas pats noziegums attiecīgi izdarīts ne mazāk kā divas reizes, ja pie tam nav iestāties kriminālatbildības noilgums un ja šāda persona agrāk nav bijusi sodīta par kukuļošanu.

Amatpersonas darbība, kas izpaudusies vienlaicīgā kukuļu saņemšanā no vairākām personām, ja katra kukuļdevēja interesēs izdarītas atšķirīgas darbības, kvalificējama kā vairākkārt izdarīta kukuļņemšana.

Kukuļa saņemšanu vai tā došanu vairākos paņēmienos (daļās) par kaut kādas konkrētas darbības darīšanu vai neizdarīšanu, kā arī starpniecību šādos gadījumos nevar uzskatīt par vairākkārtīgi izdarītu noziegumu.

Kukuļņemšana, kukuļdošana un starpniecība kukuļošanā uzskatāma par pabeigtu no brīža, kad kukuļņēmējs saņēmis kaut vai kukuļa daļu.

10. Par kukuļa izspiešanu jāuzskata amatpersonas darbības, kas izpaužas pieprasījumā dot kukuli, draudot izdarīt tādas dienesta darbības, kas var kaitēt kukuļdevēja likumīgajām interesēm, vai kukuļdevēja nostādīšana tādos apstākļos, kuros kukuļdevējs spiests dot kukuli, lai novērstu kaitīgās sekas savām likumīgajām interesēm.

Par izspiešanu jāuzskata arī amatpersonas pieprasījums dot kukuli par kukuļdevēja likumīgas prasības apmierināšanu, kuru amatpersonai savas kompetences ietvaros bija iespējams reāli izpildīt, nepārsniedzot savas dienesta pilnvaras.

11. Izskaidrot tiesām, ka par kukuļņemšanu lielos apmēros KK 164. p. 2. daļas izpratnē uzskatāms kukulis, kura vērtība naudas izteiksmē ir ne mazāka par piecdesmit minimālajām mēnešalgām.

Par kukuļņemšanu sevišķi lielos apmēros KK 164. p. 3. d. izpratnē uzskatāms kukulis, kura vērtība naudas izteiksmē ir ne mazāka par simtpiecdesmit minimālajām mēnešalgām.

Ja kukuļa priekšmets lielos vai sevišķi lielos apmēros saņemts pa daļām, bet šīs darbības ir viena nozieguma epizodes, nodarījums attiecīgi kvalificējams kā kukuļņemšana lielos vai sevišķi lielos apmēros.

Taču, ja noteiktais kukulis lielos vai sevišķi lielos apmēros tiek saņemts tikai daļēji no kukuļdevēja vai kukuļņēmēja gribas neatkarīgu apstākļu dēļ, nodarījums attiecīgi kvalificējams kā kukuļdošanas mēģinājums lielos vai sevišķi lielos apmēros.

12. Kukuļņēmēja nodarījums pēc KK 164. p. 3. daļas kvalificējams arī tad, ja šāda persona agrāk sodīta par kukuļdošanu.

Ja persona agrāk bija sodīta par kukuļdošanu vai starpniecību kukuļdošanā un atkal izdarījusi kukuļdošanu vai starpniecību kukuļdošanā, nodarījums jāuzskata par izdarītu pastiprinošos apstākļos un attiecīgi kvalificējams pēc Latvijas KK 164.¹ p. 2. d. vai 165. p. 2. d.

13. Tiesām jāņem vērā tas, ka atbildība par kukuļdošanu vai kukuļņemšanu neizslēdz vienlaicīgu saukšanu pie kriminālatbildības par darbībām, kas, kaut gan saistītas ar kukuļdošanu, tomēr veido patstāvīgu nozieguma sastāvu: zādzību, dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, dienesta viltojumu, dokumentu viltošanu utt. Šajos gadījumos nodarījums kvalificējams pēc izdarīto noziegumu kopības.

14. Ja kukuļņēmējs iepriekš vienojas ar kukuļdevēju par to, ka kukuļdošanas priekšmets tiks iegūts, izdarot citu noziegumu, nodarījums kvalificējams pēc noziegumu kopības – kā kukuļņemšana vai kukuļdošana un par noziegumu, kāds izdarīts, iegūstot kukuļdošanas priekšmetu.

Starpnieka darbība šajā gadījumā, ja viņam bija zināmi šādi apstākļi – jākvalificē kā starpniecība kukuļdošanā un līdzdalība cita nozieguma izdarīšanā.

15. Tajos gadījumos, kad piedāvātais kukulis nav pieņemts, kukuļdevēja un starpnieka darbības attiecīgi kvalificējamās kā kukuļdošanas vai starpniecības mēģinājums.

Ja norunātais kukulis nav saņemts no kukuļņēmēja gribas neatkarīgu apstākļu dēļ, viņa nodarījums kvalificējams kā kukuļņemšanas mēģinājums.

16. Persona, kas organizējusi kukuļņemšanu vai kukuļdošanu un vienlaikus izpildījusi starpnieka funkcijas, atbild par līdzdalību kukuļņemšanā vai kukuļdošanā.

Jautājums par kvalifikāciju šādos gadījumos izlemjams atkarībā no tā, kā interesēs darbojusies šāda persona: ja kukuļņēmēja interesēs – pēc KK 164. p. un 17. p. 4. d., ja kukuļdevēja interesēs – pēc KK 165. p. un 17. p. 4. d.

Šādas personas nodarījums papildus nav jākvalificē pēc KK 164.¹ panta kā starpniecība kukuļdošanā.

17. Juridisko personu un to struktūrvienību vadītāji, kas uzdod saviem pakļautajiem vai citām personām ar kukuļdošanas palīdzību panākt vēlamo darbību vai bezdarbību, ir atbildīgi kā kukuļdevēji. Personas, kas pēc tādu vadītāju norādījuma vienojas ar amatpersonām, ka tās par kukuli izdarīs tās vai citas darbības, un nodod šo kukuli, atbild kā šī nozieguma līdzdalībnieki. Ja minētās personas tikai nodod kukuli, zinādamas šī uzdevuma raksturu, viņu darbības kvalificējamās kā starpniecība kukuļdošanā.

18. Ja persona saņem no kukuļdevēja naudu vai citas vērtības, it kā lai tās nodotu amatpersonai kā kukuli, un, nedomādama to darīt, šīs vērtības piesavinās, šāds nodarījums kvalificējams kā krāpšana. Ja šī persona nolūkā piesavināties naudu vai citas vērtības mudina kukuļdevēju dot kukuli, tad vainīgā darbības, neatkarīgi no krāpšanas, papildus jākvalificē kā uzskūšanās dot kukuli. Kukuļdevēja darbības šādos gadījumos kvalificējamās kā kukuļdošanas mēģinājums. Nav nozīmes apstāklim, vai nosaukta konkrēta persona, kurai it kā domāts kukulis.

19. Persona, kas devusi kukuli, atbrīvojas no kriminālatbildības, ja tai kukulis izspiests vai ja šī persona pēc kukuļa došanas labprātīgi paziņojusi par notikušo varas iestādēm.

Labprātīga paziņošana par kukuļdošanu, kas saskaņā ar KK 165. panta 3. daļu atbrīvo no kriminālatbildības, ir tad, ja kukuļdevējs par šādām darbībām, neatkarīgi no motīviem, pēc savas iniciatīvas paziņojis valsts varas iestādēm.

20. Taisot spriedumu un izlemjot jautājumu par kukuļdošanas priekšmeta likteni, tiesām jāvadās no KPK 66. p. nosacījumiem. Šādi priekšmeti nododami valsts ienākumos.

Ja kukuļdošanas priekšmets nav atrasts, nepamatoti iegūto tiesa piedzen valsts labā.

Tas apstāklis, ka kukuļdevējs pēc kukuļa nodošanas labprātīgi paziņojis par šādām darbībām, nedod pamatu uzskatīt, ka šīs personas rīcībā nav kukuļdošanas sastāva. Tāpēc kukuļdevēju šādos gadījumos nevar atzīt par cietušo un viņam nav tiesību pretendēt, lai kukuļdošanas priekšmets tiktu viņam atdots.

Gadījumos, kad no personas tiek izspiests kukulis un šāda persona par notikušo pirms kukuļa došanas labprātīgi paziņojusi varas iestādēm, nauda un citas vērtības, kas šādos gadījumos nodotas kā kukulis, atdodamas tās īpašniekam.

*Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs G. Zemrībo
Plēnuma sekretāre, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnese Z. Raupa*

Par krimināllikuma piemērošanu, notiesājot nosacīti vai atliekot sprieduma izpildīšanu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.8

1993. gada 25. oktobrī

Apspriedis republikas tiesu praksi nosacītas notiesāšanas un sprieduma izpildīšanas atlikšanas piemērošanā, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums

n o l ē m j :

1. Norādīt tiesām, ka nosacītas notiesāšanas vai sprieduma izpildīšanas atlikšanas motīvi ir obligāti jāizklāsta sprieduma motīvu daļā, bet sprieduma rezolutīvajā daļā galīgais sods jānosaka, atsaucoties uz Latvijas Kriminālkodeksa 42. vai 43.¹ pantu.

2. Piemērojot nosacītu notiesāšanu vai sprieduma izpildīšanas atlikšanu, sods nosakāms, stingri ievērojot soda noteikšanas vispārīgos principus, nepieļaujot nesamērīgi bargu vai nesamērīgi mīksta soda noteikšanu.

Tāpat rūpīgi jāapspriež jautājums par noteiktā pārbaudes laika vai sprieduma izpildīšanas atlikšanas ilgumu.

3. Tiesa var piemērot nosacītu notiesāšanu smagu noziegumu izpildītājiem vai līdzdalībniekiem, kuru noziedzīgās darbības raksturs un pakāpe ir salīdzinoši mazsvarīgāka vai vainīgais aktīvi veicinājis nozieguma atklāšanu un izmeklēšanu, kā arī tad, ja vainīgā personību raksturojošie dati un apstākļi, kādos noziegums izdarīts, dod pamatu uzskatīt notiesātā izolēšanu no sabiedrības par nelietderīgu.

4. Atzīstot par vainīgu personu, kas pirmo reizi notiesāta ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem (izņemot personas, kas uzskaitītas Latvijas Kriminālkodeksa 43.¹ panta 2. daļā, 1993. gada 25. maija redakcijā), tiesai jāapspriež jautājums par iespēju notiesāto neizolēt no sabiedrības un piemērot sprieduma izpildīšanas atlikšanu, ņemot vērā nozieguma raksturu, bīstamības pakāpi un vainīgā personību.

5. Izskaidrot tiesām, ka sprieduma izpildīšanas atlikšana un nosacīta notiesāšana vienlaicīgi nav piemērojama, jo kā vienā, tā otrā gadījumā tiek lemts par sprieduma tūlītēju neizpildīšanu.

6. Latvijas KK 42. vai 43.¹ panta nosacījumi var tikt piemēroti tikai ar brīvības atņemšanas sodu notiesātai personai.

Nav jānosaka brīvības atņemšana nosacīti vai sprieduma izpildes atlikšana, ja pēc lietas apstākļiem un vainīgā personības ir pamats piemērot sodu bez brīvības atņemšanas.

7. Saskaņā ar likumu, notiesājot nosacīti, tiesa var piemērot papildsodus, izņemot nometinājumu, izsūtījumu un mantas konfiskāciju, bet, atliekot sprieduma izpildīšanu, tiesa var noteikt visus likumā paredzētos papildsodus.

8. Sprieduma izpildīšanu personai, kas notiesāta ar pamatsodu – brīvības atņemšanu – un vienlaicīgi arī papildsodu, tiesa var atlikt gan kopumā, gan tikai daļā par pamatsodu, obligāti par to norādot sprieduma rezolutīvajā daļā. Ja tiesa nav atlikusi papildsoda izpildīšanu, tas jāizpilda pēc sprieduma stāšanās likumīgā spēkā. Gadījumā, kad papildsoda termiņš pārsniedz sprieduma izpildīšanas atlikšanas ilgumu, sodāmības dzēšanas termiņš skaitāms no dienas, kad notiesātais izcietis papildsodu.

9. Izskaidrot tiesām, ka gadījumos, ja personu notiesā par vairāku noziegumu izdarīšanu, nolēmums par nosacītu notiesāšanu vai sprieduma izpildīšanas atlikšanu sprieduma rezolutīvajā daļā jānorāda tikai pēc galīgā brīvības atņemšanas soda noteikšanas.

10. Nosakot brīvības atņemšanu nosacīti vai atliekot sprieduma izpildīšanu, tiesai spriedumā nav jānorāda soda izciešanas režīms. To nosaka, ja saskaņā ar Latvijas KK 42. p. 6. un 7. daļā vai 43.¹ p. 5. d. paredzētajiem noteikumiem notiesāto nosūta brīvības atņemšanas izciešanai.

11. Ja noteikts nosacīts sods vai sprieduma izpildīšana atlikta personai, kas atrodas apcietinājumā, tiesa, pamatojoties uz Latvijas KPK 319. p., nekavējoties viņu atbrīvo no apcietinājuma tiesas sēžu zālē pēc nolēmuma pasludināšanas.

12. Ja tiesa pēc sprieduma taisīšanas par nosacītu notiesāšanu vai sprieduma izpildīšanas atlikšanu konstatē, ka notiesātais pirms tam izdarījis vēl citu noziegumu, tad, izskatot lietu par pirmo noziegumu, tiesa var piemērot nosacītu notiesāšanu vai sprieduma izpildīšanas atlikšanu, ja tās piemērošanai ir likumā paredzētie pamati.

Tiesai jāievēro, ka sprieduma izpildīšanas atlikšana pieļaujama tikai tad, ja soda apmērs, kāds noteikts, pamatojoties uz Latvijas KK 38. p. 3. d., nepārsniedz trīs gadu brīvības atņemšanu.

13. Norādīt tiesām, ka, ievērojot Latvijas KK 42. un 43.¹ p. nosacījumus, nav piemērojama atkārtota nosacīta notiesāšana vai sprieduma izpildes atlikšana personām, kas izdarījušas noziegumus nosacītas pārbaudes vai sprieduma izpildīšanas atlikšanas laikā. Ja nosacīti notiesātais vai notiesātais sprieduma izpildīšanas atlikšanas laikā izdarījis jaunu noziegumu, galīgais sods pēc spriedumu kopības nosakāms pēc Latvijas KK 39. p. paredzētajiem noteikumiem neatkarīgi no tā, vai jaunais noziegums izdarīts tīši vai aiz neuzmanības.

Ja nosacīti notiesātais pārbaudes laikā vai notiesātais sprieduma izpildīšanas atlikšanas laikā izdarījis jaunu noziegumu un par šo noziegumu piespriests ar brīvības atņemšanu nesaistīts sods, tad galīgais sods pēc spriedumu kopības nosakāms atbilstoši Latvijas KK 39. p. un 40. p. 2. pkta 3. daļas prasībām.

14. Sprieduma izpildīšanas atlikšanas un nosacītas notiesāšanas pārbaudes laika termiņš skaitāms no sprieduma pasludināšanas dienas, saskaņā ar Latvijas KK 44. p. iepriekšējo apcietinājumu ieskaitot soda laikā.

Ja Latvijas KK 42. un 43.¹ p. nosacījumi piemēroti tikai pēc lietas izskatīšanas kasācijas kārtībā, arī tad šie termiņi skaitāmi no sprieduma pasludināšanas dienas.

15. Pēc sprieduma pasludināšanas tiesas sēdes priekšsēdētājam jāizskaidro notiesātajam, bet, ja notiesātais ir nepilngadīgs, arī viņa likumiskajam pārstāvim, nosacītas notiesāšanas vai sprieduma izpildīšanas atlikšanas būtība un sekas, kādas iestāsies, ja notiesātais neizpildīs tam uzliktos pienākumus, pārkāps sabiedrisko kārtību vai izdarīs jaunu noziegumu, un par to tiesas sēdes protokolā jāizdara attiecīgs ieraksts.

16. Atliekot sprieduma izpildīšanu, tiesai jālemj par likumā paredzēto pienākumu uzlikšanu notiesātajam, kuru izpilde sekmētu viņa labošanu vai pāraudzināšanu, nepieciešamības gadījumā norādot spriedumā to izpildīšanas termiņu.

Tiesa ir tiesīga uzlikt notiesātajam tikai tādus pienākumus, kas paredzēti Latvijas KK 43.¹ p. un viņam ir reāli izpildāmi.

17. Izskaidrot tiesām, ka stingri ievērojami likumā paredzētie noteikumi par nosacītas notiesāšanas vai sprieduma izpildīšanas atlikšanas atcelšanu un notiesātā nosūtīšanu spriedumā noteiktā soda izciešanai, ja nosacītā soda vai sprieduma izpildīšanas atlikšanas termiņa laikā notiesātais izdarījis ne mazāk kā divus sabiedriskās kārtības pārkāpumus, kas liecina par viņa nevēlēšanos laboties, un par katru no tiem viņam pamatoti piemērots administratīvais sods vai disciplinārās ietekmēšanas līdzekļi, kā arī sprieduma izpildes atlikšanas gadījumā, ja notiesātais nav izpildījis viņam uzliktos pienākumus.

Tāpat rūpīgi jāpārbauda, vai notiesātajam bijusi reāla iespēja izpildīt uzliktos pienākumus. Nav ņemami vērā administratīvie sodi vai disciplinārās ietekmēšanas līdzekļi, kas zaudējuši spēku vai noteiktā kārtībā ņemti.

18. Tiesām stingri jāievēro Latvijas KPK 362.¹ un 374. p. noteikumi, saskaņā ar kuriem jautājums par sprieduma izpildīšanas atlikšanas atcelšanu un notiesātā atbrīvošanu no soda vai par viņa nosūtīšanu brīvības atņemšanas izciešanai, tajā skaitā arī nosacītas notiesāšanas gadījumā, nekavējoši jāizlemj tiesas sēdē, piedaloties prokuroram, notiesātajam un pārstāvjiem no institūcijām, kuras kontrolē notiesātā uzvedību. Ja notiesātais nav sasniedzis pilngadību, uz tiesas sēdi aicināms arī viņa likumiskais pārstāvis. Latvijas KK 43.¹ p. neparedz sprieduma izpildīšanas atcelšanu, ja sprieduma izpildīšanas atlikšanas laikā notiesātais izdarījis jaunu noziegumu.

19. Lietu par jaunu noziegumu, kas izdarīts pēc sprieduma izpildīšanas atlikšanas termiņa notecēšanas, tiesa var izlemt tikai tad, ja ir ziņas par notiesātā atbrīvošanu no soda vai par viņa nosūtīšanu brīvības atņemšanas izciešanai, kas

noteikta ar iepriekšējo spriedumu. Ja tādu ziņu nav vai lietā esošās ziņas neatbilst faktiskajiem apstākļiem un nav iespējams iegūt precīzus datus tiesas sēdē, lieta par jauno noziegumu nepieciešamības gadījumā nosūtāma papildizmeklēšanai. Jāievēro, ka atbilstoši Latvijas KK 54.p. 2. un 2.² daļai par nesodītām atzīstamas nosacīti notiesātās personas, ja pārbaudes laikā tās neizdara jaunu noziegumu un ja minētajā laikā nosacītā notiesāšana šīm personām nav atcelta saskaņā ar citiem likumā paredzētajiem noteikumiem.

Personas, kas notiesātas, piemērojot Latvijas KK 43.¹ p., atzīstamas par nesodītām, ja tās laikā, uz kādu atlikta sprieduma izpildīšana, neizdarīs jaunu noziegumu un ja spriedums attiecībā uz viņām noteiktā kārtībā netiks izpildīts.

20. Augstākstāvošas instances tiesa ir tiesīga brīvības atņemšanu ar sprieduma izpildīšanas atlikšanu aizstāt ar nosacītu notiesāšanu. Ja brīvības atņemšanu ar sprieduma izpildīšanas atlikšanu aizstāj ar nosacītu notiesāšanu, tiesas noteiktais pārbaudes termiņš nedrīkst būt lielāks par spriedumā noteikto izpildīšanas atlikšanas termiņu.

*Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs G. Zemrībo
Plēnuma sekretāre, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas senatore Z. Raupa*

Par krimināllikuma piemērošanu, nosakot sodu par vairākiem noziegumiem un pēc vairākiem spriedumiem

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.2
1994. gada 28. februārī

Apspriedis tiesu praksi soda noteikšanā par vairākiem izdarītiem
noziegumiem un pēc vairākiem spriedumiem,
Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums
n o l e m j i z s k a i d r o t t i e s ā m :

1. Latvijas KK 38. un 39. panta precīza izpilde, stingri ievērojot sodu noteikšanas vispārīgos principus, ir viens no priekšnoteikumiem likumīga un taisnīga soda noteikšanai personai, kura izdarījusi vairākus noziegumus vai izdarījusi jaunu noziegumu, pirms pilnīgi izciests ar iepriekšējo spriedumu noteiktais sods.

2. Nosakot sodu pēc noziegumu kopības – ietverot vieglāko sodu smagākajā vai arī pilnīgi vai daļēji saskaitot piespriestos sodus, tiesām jāņem vērā izdarīto noziegumu smagums, raksturs, katra nozieguma motīvi, vainas forma, noziegumu kopības – reālās vai ideālās – veids, atbildību mīkstinošie vai pastiprinošie apstākļi, kā arī ziņas par vainīgo.

3. Tā kā galīgais sods pēc noziegumu kopības saskaņā ar Latvijas KK 38. pantu nosakāms divos gadījumos – ja persona atzīta par vainīgu divu vai vairāku noziegumu izdarīšanā un ja tā ne par vienu no tiem nav notiesāta (38. panta 1. daļa), kā arī ja pēc sprieduma taisīšanas konstatēts, ka notiesātais vainīgs arī citā noziegumā, ko viņš izdarījis pirms sprieduma taisīšanas pirmajā lietā (38. panta 3. daļa), tad spriedumā jānorāda, saskaņā ar kuru KK 38. panta daļu tiek noteikts galīgais sods.

Ja tiesa konstatē, ka sods pēc noziegumu kopības nosakāms gan saskaņā ar KK 38. panta 1. daļu, gan 38. panta 3. daļu, tad vispirms sods nosakāms pēc noziegumu kopības izskatāmajā lietā (38. panta 1. daļa), bet pēc tam pēc noziegumu kopības, ņemot vērā KK 38. panta 3. daļas prasības.

Sprieduma rezolutīvajā daļā jānorāda, vai vieglākais sods ietverts smagākajā vai arī sodi pilnīgi vai daļēji saskaitīti.

4. Likumā paredzētie sodu noteikšanas noteikumi pēc noziegumu kopības piemērojami, gan kvalificējot noziegumu pēc krimināllikuma dažādiem pantiem, gan arī pēc viena panta dažādām daļām (punktiem), kurās paredzēti dažādi noziegumu sastāvi un pastāvīgas sankcijas.

5. Saskaņā ar Latvijas KK 38. panta un KPK 314. panta 4. pkta prasībām tiesas sprieduma rezolutīvajā daļā jānorāda par katru noziegumu piespriestā soda veids un soda mērs, un pēc tam arī galīgais sods pēc noziegumu kopības, kas jāizcieš. Šāda sodu noteikšanas kārtība attiecināma arī uz papildsoda noteikšanu.

6. Tiesa var noteikt galīgo sodu, ietverot vieglāko sodu smagākajā, ja tā nosaka gan viena veida, gan dažāda veida sodus par dažādiem noziegumiem, kas ietilpst noziegumu kopībā. Norādīt tiesām, ka soda veidu bardzības pakāpi nosaka saskaņā ar Latvijas KK 21. panta 1. daļu.

Ja par noziegumiem, kuri ietilpst kopībā, noteikti viena veida un apmēra sodi, galīgā soda noteikšana, ietverot vienu sodu citā, pieļaujama tikai gadījumos, kad noteikti attiecīgo likuma pantu sankciju robežās paredzētie maksimālie sodi.

7. Pilnīgu vai daļēju sodu saskaitīšanu noziegumu kopībā var piemērot, nosakot gan viena veida, gan dažāda veida sodus par katru noziegumu.

Pilnīgas vai daļējas saskaitīšanas princips attiecas arī uz pamatsoda veidu – naudas sodu, kad var tikt pilnīgi vai daļēji saskaitīts par dažādiem noziegumiem noteiktais naudas soda apmērs.

Nosakot galīgo sodu pēc noziegumu kopības saskaņā ar KK 38. p., galīgais naudas soda apmērs nevar būt lielāks par vienā no panta sankcijām paredzēto lielāko naudas soda apmēru.

Nosakot galīgo sodu pēc sprieduma kopības saskaņā ar KK 39. p., galīgais naudas soda apmērs nevar būt lielāks par KK 29. p. noteiktā naudas soda maksimālo apmēru.

8. Saskaitot dažāda veida sodus, tiesai jāizraugās galīgais sods pēc visstingrākā soda veida un tā panta sankcijas robežās, kas paredz smagāko sodu.

Saskaitot sodus daļēji, galīgajam sodam jābūt lielākam par jebkuru no sodiem, kas noteikti par katru noziegumu.

9. Nosakot galīgo sodu par trim vai vairākiem noziegumiem, tiesai ir tiesības vienlaikus pilnīgi vai daļēji saskaitīt vienus un ietvert citus sodus, kuri noteikti par atsevišķiem noziegumiem.

10. Tiesām stingri jāievēro Latvijas KK 40. pants, kas regulē dažāda veida pamatsodu saskaitīšanas un aizstāšanas noteikumus, kā arī nosaka, kādi pamatsodi un dažāda veida papildsodi tiek izpildīti patstāvīgi.

11. Piemērojot Latvijas KK 38. p. 3. d., galīgais sods pēc noziegumu kopības nevar būt zemāks par sodu, kāds noteikts ar pirmo spriedumu, jo šajos gadījumos, saskaitot vai ietverot sodus, tiesām jāņem vērā viss ar pirmo spriedumu noteiktais sods, bet nevis neizciestā soda daļa.

Ja sods bijis noteikts nosacīti vai sprieduma izpildīšana atlikta, tad, izskatot lietu par noziegumu, kas izdarīts pirms pirmā sprieduma taisīšanas, tiesa var piemērot

nosacītu notiesāšanu vai sprieduma izpildīšanas atlikšanu, ja tās piemērošanai ir likumā paredzētie pamati. Tomēr sprieduma izpildīšanas atlikšana pieļaujama tikai tad, ja soda apmērs, kāds noteikts saskaņā ar Latvijas KK 38. p. 3. daļu, nepārsniedz 3 gadu brīvības atņemšanu.

12. Saskaņā ar Latvijas KK 39. pantu soda noteikšana pēc spriedumu kopības piemērojama gadījumos, kad notiesātais izdarījis jaunu noziegumu pēc pirmā sprieduma pasludināšanas, bet pirms pirmajā spriedumā noteiktā pamatsoda un papildsoda pilnīgas izciešanas.

13. Ja pēc sprieduma taisīšanas lietā tiks konstatēts, ka notiesātais vainīgs arī citos noziegumos, no kuriem vieni izdarīti līdz pirmā sprieduma taisīšanai, bet citi – pēc tam, sods pēc pēdējā sprieduma nosakāms, piemērojot kā KK 38. pantu, tā KK 39. pantu. Vispirms, piemērojot KK 38. panta 1. daļu, sodu pēc noziegumu kopības nosaka par tiem noziegumiem, kas izdarīti pirms pirmā sprieduma taisīšanas, tad, piemērojot KK 38. panta 3. daļā paredzētos noteikumus par šiem noziegumiem un noziegumu vai noziegumiem, par kuriem persona notiesāta ar pirmo spriedumu, bet pēc tam – par noziegumiem, kas izdarīti pēc pirmā sprieduma taisīšanas, un visbeidzot – pēc spriedumu kopības.

Ja personu notiesā par ilgstošu vai turpinātu noziegumu, kas sācies pirms un turpinājies pēc pirmā sprieduma taisīšanas, ar kuru noteikto sodu vainīgais vēl nav izcietis, nosakot sodu otrajā spriedumā, tiesām jāievēro Latvijas KK 39. panta noteikumi.

14. Nosakot sodu pēc vairākiem spriedumiem, tiesām rūpīgi jānoskaidro pēc iepriekšējā sprieduma neizciestā soda daļas veids un apmērs. Ja notiesātajai personai sods samazināts sakarā ar apžēlošanu, amnestiju vai KK 50., 51. panta kārtībā neizciestā soda daļa aizstāta ar vieglāku sodu, sodam par jauno noziegumu pilnīgi vai daļēji pievienojama neizciestā samazinātā vai vieglākā soda daļa.

Galīgajam sodam pēc vairākiem spriedumiem jābūt lielākam par sodu, kāds noteikts par jaunu izdarītu noziegumu, kā arī par neizciestā soda daļu pēc iepriekšējā sprieduma, taču soda kopējais laiks nedrīkst pārsniegt šā veida sodam noteikto maksimālo laiku. Saskaņot brīvības atņemšanas sodus, izņemot mūža ieslodzījumu, soda kopējais laiks nedrīkst pārsniegt 10 gadus, bet par noziegumiem, par kuriem likumā atļauta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par desmit gadiem, tas nedrīkst pārsniegt 15 gadus.

Ja persona notiesāta ar izņēmuma soda veidu – nāves sodu, bet tas apžēlošanas kārtībā bijis aizstāts ar KK 23. p. paredzēto brīvības atņemšanas sodu – ilgāku par 15 gadiem, bet ne ilgāku par 20 gadiem, tad, nosakot galīgo sodu pēc noziegumu kopības saskaņā ar KK 38. p. 3. d. vai spriedumu kopības saskaņā ar KK 39. p., galīgais sods nedrīkst pārsniegt 20 gadus brīvības atņemšanu.

15. Latvijas KK 39. panta izpratnē pēc iepriekšējā sprieduma neizciestais papildsods pilnīgi vai daļēji kā tāds, pievienojams pēc spriedumu kopības noteiktajam pamatsodam vai arī pilnīgi vai daļēji saskaitāms ar tāda paša veida papildsodu, kas noteikts ar jauno spriedumu, tajās robežās, kādas paredzētas attiecīgā veida papildsodam. Dažāda veida papildsodi tiek izpildīti patstāvīgi.

16. Saskaņā ar Latvijas KK 38. panta 3. daļu un 39. pantu noteiktais galīgais soda izciešanas termiņš skaitāms no pēdējā sprieduma pasludināšanas dienas, ieskaitot izciestā soda laikā iepriekšējo apcietinājumu vai aizturēšanas laiku pēdējā lietā. Bez tam saskaņā ar KK 38. panta 3. daļu noteiktajā sodā jāieskaita sods, kas pilnīgi vai daļēji izciests pēc pirmā sprieduma.

17. Gadījumā, ja persona ir vainīga vēl arī citā noziegumā, ko viņa izdarījusi pirms sprieduma taisīšanas pirmajā lietā, vai arī persona pēc sprieduma taisīšanas neizciestā soda laikā izdarījusi jaunu noziegumu un šādi spriedumi taisīti ārvalstīs, Latvijas KK 38. panta 3. daļas un 39. panta noteikumi šādai personai nav piemērojami, ja par šo jautājumu nav citāda vienošanās starpvalstu līgumos.

18. Augstākstāvošai tiesai jāpārbauda sprieduma atbilstība KK 38. panta un 39. panta prasībām, bet atklātās kļūdas jānovērš, vai nu spriedumu atceļot, vai to grozot daļā par galīgā soda noteikšanu pēc noziegumu vai spriedumu kopības.

19. Par nepareizu krimināllikuma piemērošanu, kas saskaņā ar Latvijas KPK 339. p. 4. pktu var būt par iemeslu sprieduma atcelšanai, uzskatāma soda noteikšana pēc noziegumu kopības, nenosakot sodu par katru noziegumu atsevišķi, vai soda noteikšana par katru noziegumu, nenosakot galīgo sodu, vai soda nenoteikšana pēc vairākiem spriedumiem, kas tiesai bijuši zināmi.

20. Augstākstāvoša tiesa var spriedumā piemēroto sodu ietveršanas noteikumu vietā piemērot to saskaitīšanas noteikumus tikai gadījumos, kad tā mīkstina sodu par vienu vai vairākiem noziegumiem. Šajā gadījumā galīgais sods pēc sava apmēra nedrīkst būt lielāks par spriedumā noteikto sodu, ņemot vērā grozījumus, kas izdarīti augstākā tiesas instancē.

*Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētāja G. Zemrībo
Plēnuma sekretāre, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnese Z. Raupa*

Par likuma piemērošanu lietās par svešas mantas apdraudējumiem, izdarot zādzību vai laupīšanu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.7

1994. gada 19. decembrī

Zaudējis spēku ar 2001. gada 14. decembra lēmumu Nr.3.

Apspriedis tiesu praksi lietās par svešas mantas apdraudējumiem, izdarot zādzību vai laupīšanu, lai nodrošinātu pareizu un vienveidīgu likuma piemērošanu šīs kategorijas lietās,
Latvijas Republikas Augstākās Tiesas plēnums
n o l e m j :

1. Izskaidrot tiesām, ka par zādzību uzskatāma tīša, prettiesiska, bezatlīdzības svešas mantas slepena vai atklāta nolaupīšana, izņemot to no īpašnieka vai citas personas valdījuma, lai rīkotos ar šo mantu kā ar savu.

Par mantas slepenu nolaupīšanu atzīstama prettiesiska svešas mantas paņemšana piesavināšanās nolūkā, kas izdarīta: kad nav klāt īpašnieks vai citi aculiecinieki; personu klātbūtnē, kuras, vainīgajam to apzinoties, nav spējīgas saprast un novērtēt notiekošā nozīmi mazgadības, psihiskā vai cita slimīga stāvokļa dēļ, bijušas aizmigušas, atradušās stiprā alkohola, narkotisko vielu vai citu apreibinošo vielu iespaidā; tādu personu klātbūtnē, kurām ir sakars ar mantas paņemšanu vai par kurām vainīgais bijis pārliecināts, ka uz savstarpēju attiecību pamata šīs personas nekavēs izdarīt noziegumu un par to neziņos; vai arī citu personu klātbūtnē, ja vainīgais ir pārliecināts, ka rīkojas slepus no apkārtējiem, uzskatot, ka izdara svešas mantas slepenu sagrābšanu.

Par svešas mantas atklātu zādzību jāuzskata tāda zādzība, kas izdarīta mantas īpašnieka vai citas personas klātbūtnē, kura saprot vainīgā darbību noziedzīgo raksturu, bet vainīgais apzinās, ka rīkojas atklāti, aculiecinieku klātbūtnē, taču apzināti ignorē šo apstākli.

Vērst tiesu uzmanību uz to, ka atklātai zādzībai salīdzinājumā ar slepenu zādzību citos līdzīgos apstākļos ir augstāka bīstamības pakāpe.

2. Zādzība atzīstama par izdarītu Latvijas KK 139. panta 3. daļā paredzētajos pastiprinošos apstākļos, ja tā saistīta ar vardarbību, kas nav bīstama cietušā dzīvībai vai veselībai, vai ar šādas vardarbības piedraudējumu. Vardarbība šinī nozīmē jāsaprot kā līdzeklis, kādu vainīgais izmantojis mantas nolaupīšanai vai paturēšanai, kaut arī viņam vēl nav bijusi iespēja rīkoties ar šo mantu kā ar savu.

Vardarbība var tikt izdarīta, lai paralizētu cietušā gribu pretoties mantas nolaupīšanai, pārvarētu cietušā pretošanos vai paturētu nolaupīto mantu.

Vardarbība var būt saistīta gan ar fizisku sāpju nodarīšanu, gan bez tās. Par vardarbību mantas nolaupīšanas laikā bez fizisku sāpju nodarīšanas atzīstamas tādas darbības, kad vainīgais tikai ierobežo cietušā kustības un pārvietošanās brīvību (cietušo sasien, izolē kādā telpā, izrauj somu no cietušā rokām, ko cietušais cenšas nepieļaut, u.tml.).

Vardarbība ar fizisku sāpju nodarīšanu ir piekaušana, sišana vai ikviena cita tāda rakstura vardarbība bez tādu miesas bojājumu nodarīšanas, kas izraisījuši veselības satricinājumu.

3. Vardarbība, kas pielietota, izdarot zādzību, lai paturētu svešu mantu, jāatšķir no tādas vardarbības, kad vainīgais pretojies, lai izvairītos no aizturēšanas, kad zādzība jau pabeigta un vainīgajam radusies iespēja rīkoties ar nolaupīto mantu kā ar savu. Šāda rakstura nodarījums kvalificējams kā noziegumu kopība pēc Latvijas KK 139.panta attiecīgās daļas un 184., 184.¹ vai 186. panta atkarībā no tās personas tiesiskā stāvokļa, kam vainīgais pretojies (varas pārstāvis, policijas darbinieks vai zemessargs, kā arī ikviena amatpersona vai sabiedriskais darbinieks, kā arī ikviena persona, kas piedalījies nozieguma novēršanā vai pārtraukšanā).

4. Ar draudiem Latvijas KK 139. panta 3. daļas izpratnē jāsaprot psihiska ietekmēšana, kas izpaužas vainīgā izteiktā vai citādi demonstrētā gatavībā lietot pret cietušo vardarbību, kura nav bīstama dzīvībai vai veselībai, ja tas nekavējoties neatdos vainīgajam viņa īpašumā vai valdījumā atrodošos mantu. Draudi var būt izteikti vārdiem vai ar žestiem, kāda priekšmeta demonstrēšanu, ieņemot draudošu pozu u.tml.

Tomēr nepieciešams arī konstatēt, ka vainīgā draudi bijuši reāli, tas ir, cietušajam radusies pārliecība par draudošajām briesmām, ko vainīgais tieši vēlējis sasniegt.

5. Noziegums jākvalificē pēc Latvijas KK 139. panta 3. daļas arī tādā gadījumā, ja zādzība iesākta vai nu slepeni, vai atklāti bez vardarbības, bet tālākajā nozieguma izdarīšanas gaitā, kad cietušais vai citas personas izrādījušas pretestību vai kavējušas noziegumu izdarīt līdz galam, vainīgais, lai paņemtu vai paturētu nolaupāmo mantu, lietojis Latvijas KK 139. panta 3. daļā paredzēto vardarbību vai šādas vardarbības draudus.

6. Zādzība uzskatāma par pabeigtu noziegumu no brīža, kad vainīgais izņēmis svešu mantu no citas personas valdījuma un viņam radusies reāla iespēja rīkoties ar šo mantu pēc saviem ieskatiem.

Zādzība, kas izdarīta no telpas vai citas glabātavas nolūkā izlaupāmo mantu iznest vai izvest no šīs telpas vai citas glabātavas, uzskatāma par pabeigtu noziegumu no brīža, kad vainīgajam radusies reāla iespēja rīkoties ar šo mantu kā ar savu pēc telpas vai citas glabātavas atstāšanas. Turpretī, ja tāda nolūka nav, tad no mantas

paņemšanas brīža. Ja vainīgajam tas nav izdevies no viņa gribas neatkarīgu iemeslu dēļ (ticis aizturēts, pirms atstājis telpu vai citu glabātavu), nodarījums kvalificējams kā zādzības mēģinājums.

7. Par laupīšanu uzskatāms uzbrukums nolūkā iegūt svešu mantu, ja uzbrukums saistīts ar vardarbību, kura ir bīstama cietušā (mantas īpašnieka vai likumīgā valdītāja, personas, kuras pārziņā vai apsargāšanā atradusies manta u.tml.) dzīvībai vai veselībai, vai ar šādas vardarbības piedraudējumu.

Laupīšana uzskatāma par pabeigtu no uzbrukuma brīža, kaut arī pati manta nav iegūta.

8. Izskaidrot tiesām, ka, izdarot laupīšanu, cietušā veselībai bīstama vardarbība ir tīša tādu miesas bojājumu nodarīšana, kas izraisījusi vismaz īslaicīgu veselības satricinājumu.

Par tīšu smagu miesas bojājumu nodarīšanu vardarbīga uzbrukuma rezultātā nolūkā iegūt svešu mantu atzīstama laupīšana, kas izdarīta pastiprinošos apstākļos, un ir kvalificējama pēc Latvijas KK 141. panta 3. daļas. Papildu kvalifikācija pēc Latvijas KK 105. panta šajā gadījumā nav nepieciešama.

Laupīšanā vardarbīgu uzbrukumu, kas saistīts ar miesas bojājuma nodarīšanu aiz neuzmanības, nevar atzīt par laupīšanas kvalificējošu apstākli.

9. Dzīvībai bīstama vardarbība Latvijas KK 141. panta izpratnē ir tāda, kas pēc sava objektīvā rakstura var būt cietušā nāves cēlonis. Latvijas KK 141. pantā nav ietverta tīša dzīvības atņemšana cietušajam. Tādēļ gadījumos, kad vainīgais, nolaupot svešu mantu, lietojis vardarbību, kuras rezultātā iestājusies cietušā nāve, un vainīgais tādu rezultātu vēlējis vai apzināti pielāvis, noziegums kvalificējams kā noziegumu kopība pēc Latvijas KK 99. panta 1. punkta un 141. panta 3. daļas, bet, ja slepkavība izdarīta nolūkā slēpt laupīšanu, – pēc Latvijas KK 99. panta 7. punkta un 141. panta 3. daļas.

10. Ja, izdarot uzbrukumu nolūkā iegūt svešu mantu, cietušā nāve nav iestājusies, bet konstatēts, ka vainīgajam bijis nodoms cietušo noslepkavot, taču tāds noziegums nav izdarīts līdz galam no vainīgā gribas neatkarīgu iemeslu dēļ, noziegums kvalificējams kā noziegumu kopība pēc Latvijas KK 141. panta 3. daļas, 15. panta 2. daļas un 99. panta 1. punkta, bet, ja slepkavības mēģinājums izdarīts nolūkā slēpt laupīšanu, – pēc Latvijas KK 141. panta 3. daļas, 15. panta 2. daļas un 99. panta 7. punkta.

11. Laupīšanas laikā izdarīta nonāvēšana aiz neuzmanības kvalificējama kā noziegumu kopība pēc Latvijas KK 141. panta attiecīgās daļas un 103. panta.

12. Vērst tiesu uzmanību uz to, ka dzīvībai un veselībai bīstama vardarbība ir Latvijas KK 141. pantā paredzētā laupīšanas sastāva obligāta pazīme ne tikai gadījumos, kad cietušajam nodarīts tīšs miesas bojājums, kas izraisījis veselības satricinājumu, bet arī tad, kad tīša vardarbība nodarījusi cietušajam vieglus miesas bojājumus bez veselības satricinājuma vai vispār nav izraisījusi kaitējumu veselībai,

taču uzbrukuma brīdī pēc noziedzīgās darbības veida un (vai) intensitātes radījusi reālas briesmas cietušā dzīvībai un veselībai, piemēram, spērieni pa dzīvībai svarīgiem orgāniem, kakla aizžņaugšana vai mutes aizspiešana, kas pārtraukusi elpošanu, tādu priekšmetu lietošana, ar kuriem var nodarīt cietušā dzīvībai un veselībai bīstamus miesas bojājumus u.tml. Šāda rakstura vardarbības juridiskajam novērtējumam jābalstās uz objektīviem apstākļiem, kas konstatēti, izskatot lietu tiesas sēdē, un tiesas spriedums šajā jautājumā attiecīgi jāmotivē.

13. Uzbrukuma vardarbīgais raksturs nemainās, ja vardarbība nav lietota, fiziski iedarbojoties uz cietušā ķermeni, bet cietušais ir novests nesamaņas stāvoklī ar indīgām vai citādām stipri iedarbīgām vielām.

14. Izskaidrot tiesām, ka ar Latvijas KK 141. panta 1. daļā minēto vardarbības piedraudējumu jāsaprot tāds piedraudējums, kura rezultātā var iestāties cietušā nāve vai arī var tikt nodarīti cietušā dzīvībai vai veselībai bīstami miesas bojājumi, kas paredzēti Latvijas KK 109. panta 1. daļā, 106. pantā vai 105. pantā.

Par vardarbīga uzbrukuma draudiem atzīstami tādi draudi, kas ir reāli un kas rada cietušajam objektīvi pamatotu priekšstatu, ka draudi var tikt realizēti nekavējoties, ja viņš nepaklausies vainīgā gribai vai pretosies tam, vai citādi traucēs mantas nolaupīšanu.

Izlemjot jautājumu, vai vainīgā darbībā ir bijuši reāli draudi pielietot cietušā dzīvībai vai veselībai bīstamu vardarbību nolūkā sagrābt svešu mantu, tiesām jāņem vērā draudu raksturs un (vai) tā ieroča vai priekšmeta īpašības, ar kuru vainīgais draudējis, lai paralizētu cietušā gribu pretoties. Jāņem vērā, ka mantas sagrābšanas nolūkā var tikt izmantoti arī tādi priekšmeti, kas ārēji atgādina ieročus (pistoles makets, rotaļu ierocis, raķešu pistole, sporta un celtniecības pistoles un tamlīdzīgi priekšmeti), ja cietušais darbības ar šādiem priekšmetiem uztvēris kā reālus draudus viņa personībai nolūkā nolaupīt viņa mantu vai ja vainīgais, izmantojot šos priekšmetus, vēlējis radīt cietušajam pārliecību, ka šādi draudi ir reāli.

15. Vērst tiesu uzmanību uz to, ka nepieciešams stingri norobežot draudus lietot vardarbību, kas izteikti, izdarot laupīšanu (Latvijas KK 141. pants) vai zādzību (Latvijas KK 139. pants), no draudiem, kas lietoti, lai izdarītu Latvijas KK 143. vai 143.¹ pantā paredzēto izspiešanu. Pie tam jāņem vērā, ka draudi, kas saistīti ar pieprasījumu atdot mantu, atšķiras no draudiem, kuri saistīti ar svešas mantas nolaupīšanu, izdarot zādzību vai laupīšanu. Draudi, kas raksturīgi izspiešanai, ir saistīti ar nosacījumu, ka tie tiks realizēti, kad izbeigsies vainīgā noteiktais termiņš, ja cietušais nebūs izpildījis viņam izvirzītās prasības, izņemot gadījumus, kad cietušais atrodas vainīgās personas nepārtrauktā uzraudzībā.

16. Vērst tiesu uzmanību uz to, ka laupīšanas vai ar vardarbību saistītas zādzības sastāvs ir tajos gadījumos, kad vardarbība bijusi līdzeklis mantas nolaupīšanai vai tās paturēšanai.

Tajos gadījumos, kad manta paņemta, izdarot citu vardarbīgu noziegumu, piemēram, huligānismu, izvarošanu vai citas līdzīgas ar vardarbību saistītas noziedzīgas darbības, jākonstatē, kādā nolūkā vainīgais paņēmis šo mantu. Ja vainīgajam bijis mantkārīgs nolūks, viņa darbības atkarībā no mantas iegūšanas veida jākvalificē pēc noziegumu kopības kā zādzība vai laupīšana un kā huligānisms, izvarošana vai cits vardarbīgs noziegums.

Ja vainīgais ar vardarbību vērsies pret personu nevis tādēļ, lai nolaupītu viņam piederošo vai viņa valdījumā atrodošos svešu mantu, bet aiz citiem pamudinājumiem (personiskas attiecības, huligāniski pamudinājumi u.tml.) un tikai pēc vardarbības, kas lietota aiz citiem pamudinājumiem, vainīgajam radies nodoms nolaupīt mantu, tāds nodarījums kvalificējams pēc noziegumu kopības kā zādzība bez vardarbības un kā personas vardarbīgs apdraudējums.

17. Ja laupīšanu izdarījusi persona, lai izvairītos no aizturēšanas, vardarbīgi pretojusies varas pārstāvim, policijas darbiniekam vai zemessargam, citai amatpersonai, sabiedriskajam darbiniekam vai jebkurai personai, kas centusies aizturēt vainīgo sakarā ar nozieguma izdarīšanu, šāda pretošanās jākvalificē kā noziegumu kopība pēc Latvijas KK 141. panta attiecīgās daļas un 184., 184.¹ vai 186. panta atkarībā no tās personas tiesiskā stāvokļa, kam vainīgais pretojies.

18. Izskaidrot tiesām, ka ar zādzību un laupīšanu, kas izdarīta grupā, saskaņā ar Latvijas KK 139. p. 2. daļu un 141. panta 2. daļu jāsaprot tāda svešas mantas slepena vai atklāta nolaupīšana vai uzbrukums nolūkā iegūt mantu, ko izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas norunas, ja noziegumā piedalījušās divas vai vairākas personas, kas par to vienojušās pirms kopīgas nozieguma izdarīšanas. Vienošanās var notikt ne tikai mutvārdos, bet arī jebkādā citā veidā.

19. Par personu grupā izdarītu atzīstama tāda zādzība vai laupīšana, kad pēc iepriekšējas norunas visi dalībnieki tieši piedalījušies svešas mantas sagrābšanā kā līdzizpildītāji vai kad personu grupa, kas izdarījusi noziegumu, iepriekš vienojoties, sadalījusi katram šīs grupas dalībniekam viņa pienākumus, un tādēļ daži no tiem mantas iegūšanā tieši nav piedalījušies, bet saskaņā ar vienošanos izpildījuši citus pienākumus kopīgā nodoma īstenošanai. Turklāt jāievēro, ka par grupas dalībniekiem, kas šādos apstākļos izdarījuši ar vardarbību saistītu noziegumu mantkārīgos nolūkos, apdraudot svešu mantu, atzīstami ne tikai tie grupas dalībnieki, kas tieši piedalījušies vardarbībā vai izteikuši draudus izdarīt vardarbību, bet arī citi grupas dalībnieki, kuri saskaņā ar iepriekšēju vienošanos pildījuši citus pienākumus, piemēram, stāvējuši sardzē nozieguma izdarīšanas vietā; cietušajam redzot, ieņēmuši attiecīgu draudošu pozu, piedalījušies cietušā mantas sagrābšanā. Jāpatur vērā, ka tamlīdzīgos gadījumos visus grupas dalībniekus saista iepriekšēja noruna kopīgi izdarīt ar vardarbību vai ar tās piedraudējumu saistītu svešas mantas nolaupīšanu.

20. Izskaidrot tiesām, ka Latvijas KK 139. un 141. pantā paredzētie noziegumi jāatzīst par izdarītiem grupas sastāvā arī gadījumos, kad tiesai nodod tikai vienu

no grupas dalībniekiem, bet pārējie saskaņā ar likumu pie kriminālatbildības nav saukti, izņemot gadījumus, kad nozieguma izdarīšanā izmantotas mazgadīgas vai nepieskaitāmas personas, vainīgajam apzinoties, ka šīs personas mazgadības vai gara slimības dēļ nav spējīgas saprast savu darbību noziedzīgo raksturu un nozīmi.

21. Izskaidrot tiesām, ka gadījumos, kad svešas mantas nolaupīšanu izdarījusi apbruņota banda, nodarījums jākvalificē tikai pēc Latvijas KK 72. panta, jo bandītisms aptver arī laupīšanas sastāvu. Pēc kopības šie noziegumi kvalificējami tikai tādā gadījumā, kad iepriekš izdarītais noziegums ir bandītisms, par ko vainīgā persona nav saukta pie kriminālatbildības un sodīta, bet pēdējais – laupīšana, kas izdarīta, nesastāvēt apbruņotā bandā (reāla noziegumu kopība).

22. Izskaidrot tiesām, ka Latvijas KK 139. pantā paredzētais noziegums atzīstams par izdarītu atkārtoti visos gadījumos, kad vainīgā persona jau agrāk izdarījusi kādu no Latvijas KK 139., 141., 142., 144., 219., 222.² vai 72. pantā paredzētajiem noziegumiem neatkarīgi no tā, vai attiecīgā persona bijusi notiesāta par kādu no šiem noziegumiem vai ne, ja vien sodāmība par agrāk izdarīto noziegumu vainīgajam nav noņemta sakarā ar amnestiju vai apžēlošanas kārtībā vai arī dzēsta, vai noņemta saskaņā ar Latvijas KK 54. pantu, kā arī tad, ja nav notecējis Latvijas KK 45. pantā paredzētais kriminālatbildības noilguma termiņš par agrāk izdarīto noziegumu.

23. Atšķirībā no svešas mantas nolaupīšanas, izdarot zādzību, laupīšana uzskatāma par atkārtoti izdarītu tikai tad, ja vainīgā persona jau agrāk izdarījusi laupīšanu vai nodarbojusies ar bandītismu, neatkarīgi no tā, vai šī persona bijusi notiesāta par šo noziegumu vai ne, ja vien agrākā sodāmība likumā paredzētā kārtībā nav dzēsta vai arī nav iestāties kriminālatbildības noilgums.

24. Izskaidrot tiesām, ka atbildībai par svešas mantas apdraudējumiem, ja persona dažādos laikos izdarījusi divus vai vairākus noziegumus, kas paredzēti Latvijas KK 139., 142. vai 144. pantā, jāiestājas pēc šī panta daļas, kas paredz atbildību par atkārtotu mantas nolaupīšanu neatkarīgi no tā, vai atsevišķi šie noziegumi bijuši pabeigti un vai vainīgais katrā no šiem noziegumiem bijis izpildītājs vai līdzdalībnieks. Pie tam nevajag atsevišķi kvalificēt personas izdarītos nepabeigtos un pabeigtos noziegumus vai atsevišķi kvalificēt noziegumus, kuros persona bijusi līdzdalībniece, ja šie noziegumi attiecas uz vienu un to pašu mantas apdraudējuma veidu.

25. Atkārtota zādzība atšķirama no turpināta nozieguma, kas kvalificējams pēc Latvijas KK 139. panta 1. daļas, ja vien nav citi likumā paredzēti kvalificējoši apstākļi. Par turpinātu nolaupīšanu uzskatāma tāda svešas mantas vairākkārtēja nelikumīga izņemšana no viena un tā paša īpašnieka valdījuma, kura sastāv no vairākām vienveidīgām noziedzīgām darbībām, kam ir kopējs galamērķis – noteiktas svešas mantas nolaupīšana, ko aptver vienots nodoms un kas savā kopībā izveido vienotu noziegumu (vainīgais no viena un tā paša avota – no dzīvokļa, noliktavas vai citas glabātavas – iznes mantu vairākos paņēmienos ar nelielu starplaiku). Svešas mantas

nolaupīšana atzīstama par atkārtotu, ja katrā gadījumā vainīgajam bijis atsevišķs nodoms izdarīt noziegumu.

26. Vērst tiesu uzmanību uz to, ka saskaņā ar Latvijas Republikas Augstākās Tiesas plēnuma 1992. gada 19. oktobra lēmuma Nr.7 „Par dažu Latvijas Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumos doto izskaidrojumu turpmāku piemērošanu” 3. punktu par zādzību vai laupīšanu, kas izdarīta lielos apmēros, uzskatāma svešas mantas nolaupīšana, ja nolaupītās mantas kopējā vērtība nozieguma izdarīšanas brīdī nav bijusi mazāka par piecdesmit Valdības noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu. Šis izskaidrojums attiecas uz gadījumiem, kad noziegums pabeigts pēc 1992. gada 1. septembra.

27. Nosakot nolaupītās mantas vērtību, jāņem vērā tās patiesā vērtība mantas nolaupīšanas laikā.

Ja nolaupītās mantas vairs nav vai ja tā ir sabojāta, tad cietušais var prasīt no vainīgās personas šīs mantas augstāko cenu, kāda bijusi no nolaupīšanas brīža līdz civilprasības izspriešanas brīdim.

28. Ja, izdarot svešas mantas zādzību, vainīgā nodoms bijis iegūt tādu mantu lielā apmērā, bet vērtības par tādu summu nav izdevies iegūt no vainīgā gribas neatkarīgu iemeslu dēļ, nodarījums kvalificējams kā mēģinājums izdarīt zādzību lielā apmērā.

29. Vardarbīgs uzbrukums, kas izdarīts, lai iegūtu svešu mantu lielos apmēros, kvalificējams pēc Latvijas KK 141. panta 3. daļas neatkarīgi no tā, ka manta faktiski nav iegūta.

30. Ja zādzība vai nolaupīšana izdarīta grupā pēc iepriekšējas norunas, grupas dalībnieku atbildība nosakāma nevis pēc nolaupītās mantas daļas, ko saņēmis katrs dalībnieks, sadalot nolaupīto, bet gan pēc visu grupas dalībnieku kopīgi nolaupītās mantas apmēra, izņemot gadījumus, kad ir bijis izpildītāja ekscēss, t.i., kad kāds no grupas dalībniekiem bez tam izdarījis darbības, kuras neaptver pārējo grupas dalībnieku nodoms.

31. Ja mantas nolaupīšana izdarīta lielos apmēros, vainīgā darbības jā kvalificē tikai pēc Latvijas KK 139. panta 5. daļas vai 141. panta 3. daļas neatkarīgi no tā, vai tāda nolaupīšana izdarīta vienā reizē vai lielais apmērs radies vairāku nolaupīšanu rezultātā.

32. Svešas mantas zādzība vai laupīšana, ko izdarījis sevišķi bīstams recidivists, kvalificējama attiecīgi pēc Latvijas KK 139. panta 5. daļas vai 141. panta 3. daļas, ja noziegumu izdarījis sevišķi bīstams recidivists, t.i., persona, kas uz likumā noteiktajiem pamatiem un kārtībā jau iepriekš kādā citā apsūdzības lietā ar likumīgā spēkā stājušos tiesas spriedumu atzīta par sevišķi bīstamu recidivistu.

Šāda kvalifikācija neattiecas uz citām personām, kuras mantu nolaupījušas pēc iepriekšējas norunas ar sevišķi bīstamu recidivistu.

33. Izskaidrot tiesām, ka saskaņā ar likumu mantas piesavināšanās atšķiras no zādzības ar to, ka vainīgais izmanto savu pilnvarojumu attiecībā pret izlaupāmo mantu.

Kā uzticētas vai pārziņā atrodošās mantas piesavināšanās jā kvalificē pēc Latvijas KK 144. panta tādas mantas nelikumīga bezatlīdzības pārvēršana savā vai citas personas īpašumā, kura atrodas vainīgā likumiskajā valdījumā sakarā ar to, ka vainīgais pēc saviem dienesta pienākumiem, līgumiskajām attiecībām vai sakarā ar mantas īpašnieka speciālu uzdevumu attiecībā pret šo mantu realizē savu pilnvarojumu rīkoties ar to, to pārvaldīt, piegādāt vai saglabāt (noliktavas pārzinis, ekspeditors, pārdevējs, kasieris un citas personas).

Svešas mantas nolaupīšana, ja to izdarījusi persona, kurai nav iepriekš minēto pilnvaru, bet kura tai piekļūst, veicot uzdoto darbu vai izpildot dienesta pienākumus, jā kvalificē kā zādzība.

34. Noskaidrojot terminu „iekļūšana”, „telpa” un „cita glabātava” saturu atbilstoši Latvijas KK 139. un 141. pantam, tiesām jā vadās no sekojošā:

„Telpa” ir ar būvkonstrukcijām (sienām, griestiem, grīdu, jumtu) norobežota celtnē, izbūvē vai tās daļa, kas paredzēta cilvēku pastāvīgai vai pagaidu dzīvošanai vai viņiem piederošās mantas novietošanai, preču, iekārtu vai jebkuru citu materiālo vērtību glabāšanai, mājlopu un mājputnu turēšanai u.tml. Par telpu uzskatāma dzīvojamā māja, dzīvoklis vai tās sastāvdaļa, dārza māja, pagrabs, garāža, šķūnis, kūts, klēts, pirts, dažādas iestāžu, uzņēmumu un organizāciju telpas, ražotnes, noliktavas u.tml.

„Cita glabātava” ir no apkārtējās vides norobežota vieta vai teritorija, kas paredzēta materiālo vērtību pastāvīgai vai pagaidu glabāšanai, piemēram, pārvietojamie autoveikali, refrīžeratori, transporta līdzekļu bagāžas nodalījumi, konteineri, seifi, dzelzceļa kravas vagoni, platformas, cisternas vai tilpnes savienojotie cauruļvadi (piemēram, naftas vai citas degvielas pārsūkņēšanai), nožogotas transporta līdzekļu stāvvietas u.tml.

Teritorijas (akvatorija) iecirkņi (arī iežogotie), kurus izmanto nevis materiālo vērtību glabāšanai, bet, piemēram, kaut kādas produkcijas izaudzēšanai vai mājlopu ganīšanai, neatbilst jēdzienam „cita glabātava”.

Ar „iekļūšanu” jā saprot prettiesiska slepena vai atklāta ieiešana (ielīšana, iesniegšanās) telpā vai citā glabātavā vai piekļūšana mantai citādā veidā, lai izdarītu zādzību vai laupīšanu. To var izdarīt, gan pārvarot šķēršļus vai cilvēku pretošanos, gan bez tā. Ar jēdzienu „iekļūšana” jā saprot gan iekļūšana slēgtā, gan neaizslēgtā telpā vai citā glabātavā, tā var notikt arī bez ieiešanas pašā telpā vai glabātavā ar dažādu palīgierīču (āķu, magnētu, cauruļvadu u.tml.) palīdzību vai izlaižot no tilpnēm (cisternām, cauruļvadiem u.tml.) šķidrās vai birstošās vielas, vai arī izlaižot no telpām dzīvniekus.

Tā kā „iekļūšana” obligāti saistīta ar nolūku izdarīt zādzību vai laupīšanu, tiesas pienākums ir konstatēt, kādā nolūkā vainīgais iekļuvis telpā vai citā glabātavā un kad viņam radies nodoms nolaupīt svešu mantu. Gadījumos, kad persona atradusies telpā vai citā glabātavā citā nolūkā un tikai pēc tam kaut kādu apstākļu ietekmē nolēmusi nolaupīt svešu mantu, nevar uzskatīt, ka šīs personas darbības ir saistītas ar iekļūšanu Latvijas KK 139. un 141. panta izpratnē.

Izskaidrot tiesām, ka gadījumos, kad vainīgais nolūkā izdarīt zādzību vai laupīšanu iekļuvis telpā vai citā glabātavā, ļaunprātīgi izmantojot uzticību vai viltu, un pēc tam izdarījis šos noziegumus, tāds viņa nodarījums kvalificējams attiecīgi pēc Latvijas KK 139. panta 4. daļas vai 141. panta 2. daļas.

35. Izskaidrot tiesām, ka gadījumos, kad konstatēti vairāki zādzību vai laupīšanu kvalificējošie apstākļi, noziegums kvalificējams attiecīgi pēc Latvijas KK 139. vai 141. panta tās daļas, kas paredz atbildību par smagāko noziegumu kvalificējošo apstākli. Tomēr kā apsūdzības formulējumā, tā arī spriedumā ir jānorāda visi noziegumu kvalificējošie apstākļi, motivējot izdarītos secinājumus par katru no tiem.

36. Izskaidrot tiesām, ka svešas mantas zādzība vai uzbrukums nolūkā iegūt šādu mantu, kas saistīti ar citas svešas mantas tīšu iznīcināšanu vai bojāšanu, ja šai darbībai ir krimināli sodāma nodarījuma pazīmes, jākvalificē pēc noziegumu kopības kā svešas mantas zādzība vai laupīšana un kā mantas tīša iznīcināšana vai bojāšana.

37. Vērst tiesu uzmanību uz to, ka, izskatot lietas par svešas mantas apdraudējumiem, kas notikuši, izdarot zādzību vai laupīšanu, stingri jāievēro soda noteikšanas vispārīgie principi.

Taisot notiesājošu spriedumu, tiesām jāapspriež jautājums par Latvijas KK 139. un 141. pantā paredzētā papildsoda – mantas konfiskācijas – piemērošanu visos gadījumos, kad likumā paredzēta šā papildsoda noteikšanas iespēja.

Nosakot vainīgajam sodu pēc Latvijas KK 139. panta 5. daļas un 141. panta 3. daļas, kas paredz obligātu papildsoda – mantas konfiskācijas – piemērošanu, tiesa var to nepiemērot tikai tad, ja ir Latvijas KK 41. pantā paredzētie apstākļi. Tāds lēmums obligāti jāmotivē.

38. Vērst tiesu uzmanību uz to, ka automobīli, motocikli un citi transporta līdzekļi, kas pieder personām, kuras sauktas pie kriminālatbildības par svešas mantas apdraudējumiem, izdarot zādzību vai laupīšanu, ja tie izmantoti kā nozieguma izdarīšanas rīki tieši nozieguma norisē noziedzīgā rezultāta sasniegšanai un pirmstiesas izmeklēšanas laikā vai ar tiesas lēmumu likumā noteiktā kārtībā atzīti par lietiskajiem pierādījumiem, ir konfiscējami, pamatojoties uz Latvijas KPK 66. pantu.

39. Atzīt par spēku zaudējušiem šādus Latvijas Republikas Augstākās Tiesas plēnuma lēmumus:

1977. gada 26. decembra lēmumu Nr.8 „Par Latvijas PSR tiesu praksi valsts un sabiedriskās mantas izlaupīšanas lietās”;

1979. gada 24. decembra lēmumu Nr.5 „Par republikas tiesu praksi likuma piemērošanā, kuri paredz atbildību par valsts un sabiedriskās mantas izlaupīšanu un citiem noziegumiem lauksaimnieciskās ražošanas jomā”;

1980. gada 29. septembra lēmumu Nr.6 „Par Latvijas PSR tiesu praksi lietās par pilsoņu personiskās mantas apdraudējumiem, izdarot zādzību, atklātu zādzību, laupīšanu vai krāpšanu”;

1983. gada 28. marta lēmumu Nr.1 „Par republikas tiesu praksi, izskatot lietas par izlaupīšanu un ļaunprātībām lauksaimniecības produktu ražošanas, pārstrādāšanas, glabāšanas un pārvadāšanas sfērā, kā arī tirdzniecībā ar pārtikas produktiem”;

1986. gada 2. jūnija lēmumu Nr.2 „Par to, kā republikas tiesas izpilda Latvijas PSR Augstākās Tiesas plēnuma 1980. gada 29. septembra lēmumu Nr.6 „Par Latvijas PSR tiesu praksi lietās par pilsoņu personiskās mantas apdraudējumiem, izdarot zādzību, atklātu zādzību, laupīšanu vai krāpšanu”.

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs A. Gulāns

Plēnuma sekretāre, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnese Z. Raupa

Par tiesu praksi, piemērojot likumus par nepieciešamo aizstāvēšanos

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.3
1995. gada 29. maijā

Apspriedis tiesu praksi lietās par nepieciešamo aizstāvēšanos un par nepieciešamās aizstāvēšanās robežu pārkāpšanu, lai nodrošinātu pareizu un vienveidīgu likumu piemērošanu, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas plēnums
n o l e m j :

1. Vērst tiesu uzmanību uz nepieciešamību ievērot Latvijas KK 13. panta prasības, paturot vērā, ka nepieciešamā aizstāvēšanās ir apstāklis, kas izslēdz kriminālatbildību un ir viena no garantijām, kas nodrošina personas tiesību aizstāvēt no sabiedriski bīstamiem apdraudējumiem Latvijas Republikas intereses, sabiedriskās intereses, savas vai citas personas ar likumu aizsargātās tiesības un intereses (īpašuma, valdījuma u.c.) vai personu (dzīvību, veselību, dzimuma neaizskaramību u.c.), nodarot apdraudētājam kaitējumu, kas paredzēts jebkurā Latvijas KK Sevišķās daļas pantā un citos apstākļos būtu krimināli sodāms nodarījums, ja turklāt nav pārkāptas nepieciešamās aizstāvēšanās robežas.

Saskaņā ar likumu katrai personai ir tiesības aktīvi aizstāvēties no sabiedriski bīstama apdraudējuma tādējādi, ka apdraudētājam tiek nodarīts kaitējums, neatkarīgi no iespējām izvairīties no apdraudējuma, paslēpjoties vai aizbēgot no uzbrucēja vai griežoties pēc palīdzības pie citām personām vai varas iestādēm u.tml.

2. Nepieciešamā aizstāvēšanās ir pieļaujama, ja apdraudējums ir sabiedriski bīstams, patiesi pastāv un ir īstens, t.i., tiek izdarīts reāli.

3. Izskaidrot tiesām, ka ar sabiedriski bīstamu apdraudējumu, pret kuru pieļaujama aizstāvēšanās, jāsaprot nelikumīga darbība, t.i., darbība, kas paredzēta Latvijas KK Sevišķajā daļā, neatkarīgi no tā, vai persona, kas šo darbību izdarījusi, tiek saukta pie kriminālatbildības vai atbrīvota no tās, piemēram, sakarā ar nepieskaitāmību vai tādēļ, ka nav sasniegusi vecumu, kādā var saukt pie kriminālatbildības, vai uz citiem pamatiem.

Savukārt likumīgi apdraudētu personu darbības nevar uzskatīt par nepieciešamo aizstāvēšanos, piemēram, iestāžu, uzņēmumu, organizāciju, firmu vai fizisku personu apsardzes darbinieku pretošanos varas pārstāvju likumīgām prasībām.

4. Nepieciešamās aizstāvēšanās stāvoklis iestājas ne tikai paša sabiedriski bīstamā apdraudējuma momentā, bet arī tajos gadījumos, kad pastāv reāli uzbrukuma draudi. Nepieciešamās aizstāvēšanās stāvoklis var būt arī tad, ja aizstāvēšanās sekojusi jau

pabeigta uzbrukuma aktam, bet personai, kas aizstāvas, konkrētajā situācijā nav bijis skaidrs uzbrukuma beigu moments.

5. Personu, kas pilda sabiedriskās kārtības uzturēšanas pienākumus, kā arī citu personu darbības, kurās nodarīts kaitējums personai sakarā ar sabiedriski bīstamā apdraudējuma (noziedzīgā nodarījuma) pārtraukšanu un aizturēšanu vai apdraudētāja nogādāšanu attiecīgām varas iestādēm tieši pēc apdraudējuma, nav uzskatāmas par noziedzīgu nodarījumu, kaut gan tās atbilst krimināllikumā paredzētā nodarījuma pazīmēm. Šādas darbības atzīstamas par izdarītām nepieciešamās aizstāvēšanās stāvoklī. Kriminālatbildība par kaitējuma nodarīšanu aizturētajam var iestāties tikai tad, ja darbības, ar kurām apdraudētājam nodarīts kaitējums, nav bijušas nepieciešamas viņa aizturēšanai un nepārprotami nav atbildušas apdraudējuma raksturam un bīstamībai, un apdraudētāja aizturēšanas apstākļiem, kā arī apdraudētāja nepakļaušanās vai pretošanās raksturam. Šādos gadījumos nodarījums atkarībā no konkrētajiem apstākļiem jā kvalificē kā tāds, kas izdarīts, pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās robežas vai uz vispārīgiem pamatiem.

6. Nav saucami pie kriminālatbildības varas pārstāvji, dabas aizsardzības un apsardzes darbinieki, kā arī citas personas par kaitējumu, ko tās, izpildot savus dienesta pienākumus, nodarījušas apdraudētājam vai aizturētajam, ja vien tās rīkojušās saskaņā ar likumu, reglamentu, nolikumu vai citu normatīvo aktu prasībām, kuri paredz spēka, ieroču vai speciālo līdzekļu lietošanas pamatus un kārtību.

7. Nevar atzīt par atrodamos nepieciešamās aizstāvēšanās stāvoklī personu, kura nodarījusi kaitējumu citai personai sakarā ar to, ka tā izdarījusi darbības, kurās, kaut arī formāli ir krimināllikumā paredzētā nodarījuma pazīmes, taču mazsvarīguma dēļ šīs darbības neapšaubāmi nav sabiedriski bīstamas. Tādā gadījumā persona, kas nodarījusi kaitējumu, atbild uz vispārīgiem pamatiem.

8. Tiesām jāpatur vērā, ka nevar atzīt par atrodamos nepieciešamās aizstāvēšanās stāvoklī personu, kura pati tīšām izraisījusi uzbrukumu, lai izmantotu to kā ieganstu prettiesisku darbību izdarīšanai (kautiņa izraisīšana, izrēķināšanās, atriebības akts u.tml.). Tādos gadījumos nodarījums jā kvalificē uz vispārīgiem pamatiem.

9. Personas darbības, kura aizstāvas un nodara kaitējumu apdraudētājam, nevar uzskatīt par izdarītām nepieciešamās aizstāvēšanās stāvoklī, ja kaitējums nodarīts pēc tam, kad apdraudējums bijis novērsts vai pabeigts un ir zudusi jebkāda vajadzība piemērot aizsardzības līdzekļus. Šajos gadījumos atbildība iestājas uz vispārīgiem pamatiem. Lai juridiski pareizi novērtētu tādas tiesājamā darbības, tiesām, ievērojot visus notikuma apstākļus, jānoskaidro, vai šīs darbības viņš nav izdarījis piepeša stipra psihiska uzbudinājuma stāvoklī, ko radījis sabiedriski bīstamais apdraudējums.

Jāpatur vērā, ka persona, kas aizstāvas, atrazdamās psihiska uzbudinājuma stāvoklī, ko izraisījis apdraudējums, ne katrreiz var precīzi apsvērt briesmu raksturu un izvēlēties samērīgus aizstāvēšanās līdzekļus.

10. Par nepieciešamās aizstāvēšanās robežu pārkāpšanu atzīstama nepārprotama aizstāvības nesamērība ar apdraudējuma raksturu un bīstamību, kad apdraudētajam bez vajadzības tieši tiek nodarīts kaitējums. Aizstāvības nesamērība ar apdraudējuma raksturu un bīstamību atzīstama par acīm redzamu, ja lietotie aizstāvības līdzekļi un paņēmieni objektīvi nav bijuši vajadzīgi, lai novērstu apdraudējumu.

Aizstāvības atbilstību apdraudējuma raksturam un bīstamībai novērtē tiesa.

Personas, kuras aizstāvas, darbības nav atzīstamas par izdarītām, pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās robežas, arī tajā gadījumā, kad tās nodarītais kaitējums izrādījies lielāks nekā novērtais un nekā tāds kaitējums, kāds būtu bijis pietiekams uzbrukuma novēršanai, ja pie tam nav bijis pieļauts aizstāvības nesamērīgums ar apdraudējuma raksturu un bīstamību.

11. Izlemjot jautājumu par nepieciešamās aizstāvēšanās robežu pārkāpšanas pazīmju esamību vai trūkumu, tiesām jāņem vērā ne tikai aizstāvības līdzekļu un uzbrukuma samērīgums vai nesamērīgums, bet arī personai, kura aizstāvas, draudošo briesmu raksturs, viņas spēki un apdraudējuma atvairīšanas iespējas, kā arī visi citi apstākļi, kuri varēja ietekmēt apdraudētāja un personas, kas aizstāvas, spēku samēru (apdraudētāju un aizstāvējušos skaits, viņu vecums, fiziskā attīstība, ieroču esamība, apdraudējuma vieta un laiks, apdraudējuma stadija utt.). Ja apdraudējumu izdara personu grupa, persona, kas aizstāvas, ir tiesīga lietot pret jebkuru no uzbrucējiem aizstāvēšanās līdzekļus atbilstoši visas grupas bīstamībai un raksturam.

12. Kaitējuma nodarīšana apdraudētajam aiz neuzmanības, atvairot sabiedriski bīstamu apdraudējumu, nevar radīt kriminālatbildību.

13. Izskaidrot tiesām, ka tīšs smags miesas bojājums, kas nodarīts, pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās robežas, un personas, kas aizstāvējušies, neuzmanības dēļ, bijis par iemeslu apdraudētāja nāvei, jākvalificē pēc Latvijas KK 108. panta.

14. Tiesām jānorobežo slepkavība, smagu vai vidēja smaguma miesas bojājumu nodarīšana, pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās robežas, no tīšas slepkavības, tīšas smagu vai vidēji smagu miesas bojājumu nodarīšanas piepeša stipra psihiska uzbudinājuma stāvoklī, ņemot vērā, ka noziegumiem, kas izdarīti piepeša stipra psihiska uzbudinājuma stāvoklī, raksturīgs ir tas, ka kaitējums cietušajam nav nodarīts aizstāvēšanās nolūkā, un tādā minētie noziegumi nav izdarīti nepieciešamās aizstāvēšanās stāvoklī.

Obligāta pazīme noziegumiem, kas izdarīti piepeša stipra psihiska uzbudinājuma stāvoklī, kuru radījušas cietušā darbības (Latvijas KK 101. un 107. pants), ir kaitējuma nodarīšana tieši tāda uzbudinājuma iespaidā, turpretim noziegumiem, kas izdarīti, pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās robežas, šī pazīme nav obligāta. Ja persona, kas aizstāvas, pārkāpusi nepieciešamās aizstāvēšanās robežas pēkšņa stipra psihiska uzbudinājuma stāvoklī, vainīgā darbības kvalificēšanas pēc Latvijas KK 102. vai 108. panta.

15. Izskaidrot tiesām, ka slepkavība, kas izdarīta, pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās robežas, jākvalificē pēc Latvijas KK 102. panta arī tajos gadījumos, kad tā izdarīta Latvijas KK 99. panta 4., 5., 6., 8. un 9. punktā paredzētajos apstākļos.

16. Tiesām jāatšķir nepieciešamā aizstāvēšanās no tā saucamās šķietamās aizstāvēšanās stāvokļa, kad nav izdarīts reāls apdraudējums, bet persona maldīgi domā, ka tāds apdraudējums pastāv.

Tajos gadījumos, kad notikuma apstākļi devuši pamatu pieņemt, ka tiek izdarīts reāls apdraudējums, un persona, kura pielietojusi aizsardzības līdzekļus, nav apzinājusies, ka tāds pieņēmums ir kļūdains, šīs personas darbības uzskatāmas par izdarītām nepieciešamās aizstāvēšanās stāvoklī. Ja turklāt persona pārkāpusi tādas aizstāvēšanās robežas, kāda būtu pieļaujama atbilstoša reāla apdraudējuma apstākļos, viņai jāatbild kā par nepieciešamās aizstāvēšanās robežu pārkāpšanu.

Taču, ja persona nodara šķietamajam apdraudētajam kaitējumu, kas atbilst kāda noziedzīga nodarījuma pazīmēm, neapzinoties apdraudējuma šķietamību, bet pēc konkrētiem apstākļiem viņai vajadzēja un viņa varēja to apzināties, tad tādas personas darbības kvalificēšanas pēc Latvijas KK pantiem, kas paredz atbildību par kaitējuma nodarīšanu aiz neuzmanības.

17. Konstatējot tiesājamā darbībās nepieciešamās aizstāvēšanās robežu pārkāpšanas pazīmes, tiesa, taisot spriedumu, nedrīkst aprobežoties ar vispārēju formulējumu, bet tās pienākums ir savus secinājumus spriedumā pamatot, atsaucoties uz konkrētiem lietā konstatētiem apstākļiem, kas liecina par aizstāvības neatbilstību apdraudējuma raksturam un bīstamībai.

18. Pievērst tiesu uzmanību tam, ka par nepieciešamās aizstāvēšanās robežu pārkāpšanu Latvijas KK 102. un 108. pantā paredzētajos gadījumos ir noteikta speciāla kvalifikācija.

Visos pārējos gadījumos, kad, pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās robežas, uzbrucējam tiek nodarīts kāds cits kaitējums, kas nav paredzēts Latvijas KK 102. un 108. pantā, vainīgās personas nodarījumu kvalifikācija pēc Latvijas KK Sevišķās daļas atbilstošiem pantiem nemainās. Taču, nosakot vainīgajam sodu, tiesai, vadoties no Latvijas KK 36. panta 5. punkta, jāatzīst, ka šāds noziegums izdarīts atbildību mīkstinošos apstākļos.

19. Izskaidrot tiesām, ka saskaņā ar Latvijas Republikas 1991. gada 23. janvāra likuma „Par personu noziedzīgu darbību rezultātā, kā arī organizācijas vainas dēļ cietušo ārstēšanai izlietoto līdzekļu atlīdzināšanu” 1. pantu līdzekļi, kas izlietoti apdraudētāja stacionārai un ambulatoriskai ārstēšanai, ārstniecības iestādes labā no personām, kas notiesātas pēc Latvijas KK 102. un 108. panta, nav jāpiedzen.

*Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs A. Guļāns
Plēnuma sekretāre, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnese Z. Raupa*

Par tiesu praksi krimināllietās par neatļautām darbībām ar ieročiem, munīciju, sprāgstvielām un speciāliem līdzekļiem

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.5

1997. gada 2. jūnijā

Apspriedis tiesu praksi lietās par neatļautām darbībām ar šaujamieročiem, munīciju, sprāgstvielām, aukstiem ieročiem un speciāliem līdzekļiem,

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums

n o l e m j :

1. Vērst tiesu uzmanību uz to, ka, izskatot šīs kategorijas lietas, jāvadās ne tikai no Latvijas KK attiecīgajiem pantiem, bet arī no citiem Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem par ieročiem, munīciju un speciālajiem līdzekļiem.

2. Izskaidrot tiesām, ka Latvijas Kriminālkodeksa izpratnē:

Ieroči – priekšmeti un ierīces, kas speciāli radīti uzbrukumam vai aktīvai aizsardzībai un kuru tehniskās īpašības spēj panākt cilvēka dzīvības apdraudējumu, veselībai un dzīvībai bīstamu izmaiņu radīšanu cilvēka organismā, vai arī būvju un citu objektu sagraušanu vai iznīcināšanu.

Šaujamieroči – tehniskas ierīces, kam piemīt ieroču pazīmes un kas paredzētas uzbrukumam vai aizsardzībai no attāluma ar noteiktā virzienā raidīta lidojoša šāviņa (lodes, renkuļa, skrošu, bultas, granātas vai tiem analogiskiem objektiem) palīdzību.

Aukstie ieroči – priekšmeti, kam piemīt ieroča pazīmes un kas paredzēti bojājumu nodarīšanai, izmantojot cilvēka muskuļu enerģiju.

Munīcija – līdzekļi, kas paredzēti dzīvības, tehnikas un būvju iznīcināšanai, kā arī speciālu uzdevumu veikšanai.

Sprāgstošas vielas (sprāgstvielas) – ķīmiskie savienojumi vai ķīmisku savienojumu maisījumi, kas ārēju faktoru iedarbībā ātri reaģē, izdalot lielu daudzumu gāzu un siltumenerģijas.

Spridzināmās ietaises – līdzekļi, kas nodrošina sprādziena realizēšanu noteiktā vietā, laika momentā vai konkrētas iedarbības rezultātā (uzspridzināšanas līdzekļi, lādiņi, palaišanas ierīces).

Gāzes pistole (revolveris) – speciālais līdzeklis, kurš paredzēts īslaicīgai iedarbībai uz cilvēka organismu un kurā šaujampulvera sadegšanas rezultātā caur stobru tiek izgrūstas gāzes mikrodaļiņas ar kairinošas iedarbības vielām.

Citos normatīvajos aktos jēdzienu skaidrojumi sniegti atbilstoši šo likumu un

citu aktu pieņemšanas mērķiem un regulēšanas priekšmetam, tāpēc attiecas uz kādu īpašu nozari (paš aizsardzība, medības, militārā darbība) un neaptver visas krimināltiesiskās attiecības.

Lai izlemtu jautājumu, vai konkrētais nozieguma priekšmets vai rīks ir šaujamierocis, munīcija, sprāgstošā viela, spridzināmā ietaise, aukstais ierocis, gāzes pistole (revolveris), tai paredzēta, kairinošas iedarbības vielām vai indīgām, stipri iedarbīgām un citām neatļautām vielām pildīta patrona vai ar šādām vielām pildīts gāzes baloniņš, kā arī lai noskaidrotu, vai minētie priekšmeti (vielas) ir derīgi lietošanai, lietā ir jānosaka ekspertīze.

3. Kriminālatbildība pēc Latvijas KK 139. panta 5. daļas, 141. panta 3. daļas, 142. panta 3. daļas vai 144. panta 4. daļas iestājas par lietošanai derīgu sprāgstvielu, ieroču, munīcijas, gāzes pistoļu (revolveru) vai to patronu zādzību, laupīšanu, izkrāpšanu vai piesavināšanos.

Turpmākā rīcība ar šiem priekšmetiem (glabāšana, nēsāšana, realizēšana) kvalificējama pēc Latvijas KK 218., 218.¹, 222. panta,

4. Ja persona, izdarot sprāgstvielu, ieroču, munīcijas, gāzes pistoļu (revolveru) vai to patronu zādzību, izkrāpšanu vai piesavināšanos, kļūdaini uzskatījusi tos par lietošanai derīgiem, tad tā saucama pie kriminālatbildības tikai par Latvijas KK 139. panta 5. daļā, 142. panta 3. daļā vai 144. panta 4. daļā paredzēto noziegumu mēģinājumiem.

Laupīšanas uzbrukums nolūkā iegūt sprāgstvielas, ieročus, munīciju, gāzes pistoles (revolverus) vai to patronas, vainīgajai personai kļūdaini uzskatot šos priekšmetus par lietošanai derīgiem, no uzbrukuma brīža tiek kvalificēts kā pabeigts noziegums pēc Latvijas KK 141. panta 3. daļas.

5. Ja sprāgstvielas, ieroči, munīcija, gāzes pistoles (revolveri) vai to patronas iegūti izspiešanas rezultātā, tad vainīgās personas darbības kvalificējas pēc noziegumu kopības – kā izspiešana pēc Latvijas KK 143. panta vai 143.¹ panta atbilstošās daļas un kā neatļautas darbības ar minētajiem priekšmetiem – pēc Latvijas KK 218., 213.¹ vai 222. panta atbilstošās daļas.

6. Ja zādzības, laupīšanas uzbrukuma, piesavināšanās vai krāpšanas mērķis ir bijis sprāgstvielu, ieroču, munīcijas, gāzes pistoļu (revolveru) vai to patronu atsevišķu sastāvdaļu vai materiālu (daļu) nelikumīga iegūšana, tad tādas darbības kvalificējas nevis kā šo priekšmetu, bet tikai kā konkrētu materiālu vērtību zādzība, laupīšana, piesavināšanās vai izkrāpšana.

Ja atsevišķas sastāvdaļas vai materiāli (daļas) iegūti vai glabāti nolūkā izgatavot jaunus vai atjaunot lietošanai nederīgus ieročus, munīciju, sprāgstvielas, gāzes pistoles (revolverus) vai to patronas, nodarījums bez tam kvalificējams pēc Latvijas KK 15. panta 1. daļas un KK 218., 218.¹ vai 222. panta kā gatavošanās šo priekšmetu izgatavošanai bez attiecīgas atļaujas.

Gadījumos, kad nolaupītas šaujamieroču vai citu šai lēmumā minēto priekšmetu sastāvdaļas vai detaļas, apzinoties, ka tās ir lietošanai derīga ieroča samontēšanai nepieciešams komplekts, nodarījums kvalificējams pēc Latvijas KK 139. panta 5. daļas, 141. panta 3. daļas vai 144. panta 4. daļas.

7. Gadījumos, kad ieroču, munīcijas, sprāgstvielu, gāzes pistoļu (revolveru) vai to patronu nolaupīšana vai izspiešana, kā arī šo priekšmetu neatļauta izgatavošana, iegādāšanās, glabāšana vai nēsāšana notikusi nolūkā izdarīt citu noziegumu, nodarījums kvalificējams pēc noziegumu kopības kā pabeigta šādu priekšmetu noziedzīga iegūšana vai neatļauta to nēsāšana, glabāšana, iegādāšanās vai izgatavošana un arī kā gatavošanās citam noziegumam.

8. Šaujamieroča, munīcijas, sprāgstvielu, auksto ieroču, gāzes pistoļu (revolveru) vai to patronu, speciālo līdzekļu zādzība, piesavināšanās, laupīšana, izkrāpšana, izspiešana un turpmāka šo priekšmetu glabāšana, nēsāšana, realizēšana sakarā ar bandas organizēšanu vai tās darbību kvalificējas tikai pēc Latvijas KK 72. panta.

9. Latvijas KK 141. panta 4. daļas izpratnē par šaujamieroču vai sprāgstvielu lietošanu jāuzskata izdarīts šāviens vai spridzināšana.

Latvijas KK 141. panta 4. daļas izpratnē par mēģinājumu lietot šaujamieročus vai sprāgstvielas jāuzskata tāda šo priekšmetu (vielu) izmantošana tiem paredzētajā pielietojuma veidā, kas rada reālus draudus cietušā dzīvībai vai veselībai.

Latvijas KK 143. panta 2. daļas izpratnē par šaujamieroča vai sprāgstvielu lietošanu jāuzskata ne tikai spridzināšana vai šāviena izdarīšana, bet arī vainīgās personas izteikta vai citādi demonstrēta gatavība lietot šos priekšmetus (vielas) tiem paredzētajā pielietojuma veidā.

Latvijas KK 204. panta 3. daļas izpratnē par šaujamo ieroču (šaujamieroču) vai auksto ieroču lietošanu jāuzskata šo priekšmetu pielietošana tiem paredzētajā veidā fizisku sāpju, miesas bojājumu nodarīšanā, mantas iznīcināšanā vai bojāšanā, kā arī citās darbībās, kas rupji pārkāpj sabiedrisko kārtību un izpaužas acīm redzamā necienībā pret sabiedrību.

Latvijas KK 204. panta 3. daļas izpratnē par mēģinājumu lietot šaujamieročus (šaujamieročus) vai aukstos ieročus jāuzskata tāda šo priekšmetu izmantošana tiem paredzētajā pielietojuma veidā, kas rada reālus draudus citu personu dzīvībai, veselībai vai mantai.

Latvijas KK 220.³ panta izpratnē šaujamieroča vai gāzes pistoles (revolvera) pielietošana ir tēmēts šāviens vai arī šāviens, kura rezultātā nodarīts kaitējums cilvēka veselībai, dzīvībai vai zaudējums mantai.

Šaujamieroča vai gāzes pistoles (revolvera) pielietošanas nosacījumu pārkāpums ir likuma „Par šaujamieročiem un speciālajiem līdzekļiem pašaizsardzībai” 4. nodaļā noteikto šaujamieroču un speciālo līdzekļu pielietošanas un izmantošanas nosacījumu un kārtības jebkāds tišs pārkāpums.

10. Ar auksto vai šaujamieroču, munīcijas, sprāgstošu vielu, spridzināmo ietaišu vai speciālo līdzekļu izgatavošanu Latvijas KK 218., 218.¹ un 222. panta izpratnē jāsaprot ne tikai to jauna izgatavošana, bet arī lietošanai nederīgu minēto priekšmetu (vielu) atjaunošana, kā arī jebkādu priekšmetu (piemēram, raķešpistoļu, starta un celtniecības pistoļu, pneimatisko šauteņu, sadzīves vajadzībām domāto priekšmetu u.tml.) pārveidošana, ka tie kļūst par šaujamieroci, munīciju, auksto ieroci, sprāgstošu vielu, spridzināmo ietaisi vai speciālo līdzekli.

11. Ar auksto vai šaujamieroču, munīcijas, sprāgstošu vielu, spridzināmo ietaišu vai speciālo līdzekļu nēsāšanu Latvijas KK 218., 218.¹ un 222. panta izpratnē jāsaprot šo priekšmetu (vielu) pārvietošana sev līdzī vai savā tuvumā (portfelī, ceļa somā, transporta līdzeklī u.tml.).

12. Ar šaujamieroču, munīcijas, sprāgstošu vielu, spridzināmo ietaišu vai speciālo līdzekļu glabāšanu Latvijas KK 218., 218.¹ un 222. panta izpratnē jāsaprot minēto priekšmetu (vielu) atrašanās personas faktiskā valdījumā un to atklāta vai slēpta turēšana jebkurā vietā kā saliktā, tā izjauktā veidā. Šo priekšmetu (vielu) glabātava var būt arī ārpus personas pastāvīgās vai pagaidu dzīves vietas.

Ja šaujamieroča vai speciālo līdzekļu glabāšanas vai nēsāšanas atļauja nav pagarināta vai ir anulēta pirms termiņa un persona turpina tos glabāt vai nēsāt, tad tā saucama pie kriminālatbildības pēc Latvijas KK 218., 218.¹ vai 220. panta.

Likumīgi iegādāta šaujamieroča glabāšana, pārkāpjot tā pārreģistrēšanas termiņu, nav Latvijas KK 218. panta 1. daļā paredzētais noziegums, un par tādu darbību iestājas administratīvā atbildība pēc Latvijas APK 181. panta.

13. Ar auksto vai šaujamieroču, munīcijas, sprāgstošu vielu, spridzināmo ietaišu vai speciālo līdzekļu iegādāšanos Latvijas KK 218., 218.¹ un 222. panta izpratnē jāsaprot minēto priekšmetu (vielu) jebkāda iegūšana savā valdījumā (pērkot, mainot, saņemot kā dāvinājumu vai ķīlu, patapinot vai piesavinoties kā atrastu mantu, kas izgājusi no kādas citas personas tiesiska vai prettiesiska valdījuma u.tml.).

Ja persona neatļautā veidā iegādājusies lietošanai nederīgu auksto vai šaujamieroci, munīciju, sprāgstošas vielas, spridzināmo ietaisi vai speciālo līdzekli, lai atjaunotu to kaujas spējas, bet nav vēl to izdarījusi, tad šāda persona, atkarībā no konkrētiem lietas apstākļiem, saucama pie kriminālatbildības par gatavošanos šo priekšmetu (vielu) izgatavošanai vai par to izgatavošanas mēģinājumu.

14. Ar ieroču, munīcijas, sprāgstošu vielu, spridzināmo ietaišu vai speciālo līdzekļu realizēšanu jāsaprot minēto priekšmetu (vielu) jebkāda nodošana citai personai (pārdodot, mainot, dāvinot, ieķīlājot, patapinot u.tml.).

Persona, kas bojātu vai lietošanai nederīgu auksto vai šaujamieroci, munīciju, sprāgstošu vielu, spridzināmo ietaisi, speciālo līdzekli vai šo priekšmetu butaforiju apzināti realizē kā lietošanai derīgu, saucama pie kriminālatbildības par krāpšanu pēc Latvijas KK 142. panta.

Persona, kas neatļauti iegādājusies, glabājusi (izņemot auksto ieroci) vai nēsājusi šā punkta 2. daļā minēto priekšmetu, uzskatot to par lietošanai derīgu, saucama pie atbildības par Latvijas KK 218. vai 218.¹ pantā paredzētā nozieguma mēģinājumu.

15. Ar šaujamieroča, munīcijas, gāzes pistoles (revolvera) un tai paredzētu ar kairinošas iedarbības vielām pildītu patronu nevērīgu glabāšanu, nēsāšanu, pārvadāšanu un pārsūtīšanu jāsaprot gadījumi, kad netiek ievēroti minēto priekšmetu glabāšanai, nēsāšanai, pārvadāšanai vai pārsūtīšanai tiesību aktos paredzētie nosacījumi un sakarā ar to citai personai radusies iespēja iegūt šos priekšmetus savā valdījumā.

Atbildība pēc Latvijas KK 220. panta 2. daļas iestājas par šaujamieroču vai munīcijas tādu nevērīgu glabāšanu, nēsāšanu, pārvadāšanu vai pārsūtīšanu, kuras dēļ citai personai radusies iespēja izmantot šos ieročus vai munīciju un tādēļ iestājušās smagas sekas.

Ar smagām sekām Latvijas KK 220. panta 2. daļas nozīmē jāsaprot cilvēka nāve, smagi vai vidēja smaguma miesas bojājumi, ievērojami materiālie zaudējumi vai arī noziegums, kas izdarīts, izmantojot šo šaujamieroci vai munīciju.

16. Par Latvijas KK 218. panta 2. daļas un 218.¹ panta 2. un 4. daļas paredzēta noziegumu subjektiem var būt personas, kurām ir atļauja (licence) realizēt šaujamieročus, munīciju, gāzes pistoles (revolverus), tām paredzētās ar kairinošas iedarbības vielām pildītas patronas un gāzes baloniņus (uzņēmuma, veikalu u.tml. īpašnieki, direktori, pārdevēji u.tml.).

17. Par Latvijas KK 220. un 220.² pantā paredzēto noziegumu subjektiem var būt personas, kurām likumā noteiktā kārtībā izsniegta atļauja iegādāties, glabāt un nēsāt šaujamieročus, munīciju, gāzes pistoles (revolverus) un tām paredzētas ar kairinošas iedarbības vielām pildītas patronas.

Ja šaujamieroci, munīciju, gāzes pistoli (revolveri) un tai paredzētas ar kairinošas iedarbības vielām pildītas patronas persona glabājusi bez atļaujas un ja, nevērīgi glabājot, nēsājot, pārvadājot vai pārsūtot, tos ieguvusi cita persona, tad tāds nodarījums kvalificējams tikai pēc Latvijas KK 218. vai 218.¹ panta atbilstošas daļas, kas paredz atbildību par šo priekšmetu glabāšanu bez attiecīgas atļaujas.

18. Saskaņā ar Latvijas KK 218. panta 4. daļu persona atbrīvojama no kriminālatbildības par šaujamieroča, munīcijas vai sprāgstvielu glabāšanu bez attiecīgas atļaujas tikai tad, ja tā minētos priekšmetus labprātīgi nodevusi attiecīgām valsts institūcijām.

Šo priekšmetu nodošanu var atzīt par labprātīgu, ja persona to darījusi, pastāvot iespējai tos paturēt.

Personu, kas labprātīgi nodevusi bez attiecīgas atļaujas izgatavotu, iegādātu vai nēsātu šaujamieroci, munīciju vai sprāgstvielas, kā arī personu, kas labprātīgi nodevusi bez attiecīgas atļaujas iegādātu, izgatavotu, glabātu vai nēsātu spridzināmo

ietaisi, sprāgstošu vielu, auksto ieroci, gāzes pistoli (revolveri), ar kairinošas iedarbības vielām, kā arī indīgām, stipri iedarbīgām vai citām neatļautām vielām pildītas patronas vai gāzes baloniņus, tiesa saskaņā ar Latvijas KK 47. pantu var atbrīvot no kriminālatbildības vai soda, lēmumā vai spriedumā obligāti norādot atbrīvošanas motīvus.

19. Taisot notiesājošu spriedumu, tiesām jāapspriež jautājums par Latvijas KK 218., 218.¹, 220., 220.², 220.³ pantā paredzēto papildsodu piemērošanu visos gadījumos, kad likumā paredzēta papildsoda noteikšanas iespēja.

*Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs A. Guļāns
Plēnuma sekretāre, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas senatore Z. Raupa*

Par likumu piemērošanu krimināllietās par koku nelikumīgu (patvaļīgu) ciršanu, meža iznīcināšanu vai bojāšanu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.6
1997. gada 22. decembrī

Apspriedis tiesu praksi meža pārkāpumu lietās, ievērojot meža kā valsts nacionālās bagātības avota un veselīgas ekoloģiskās vides saglabāšanas nozīmīgumu, nolūkā nodrošināt likumu vienveidīgu izpratni un piemērošanu krimināllietās par koku nelikumīgu (patvaļīgu) ciršanu, meža iznīcināšanu vai bojāšanu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnums
nolēma izskaidrot:

1. Ar koku nelikumīgu (patvaļīgu) ciršanu Latvijas KK 161. panta izpratnē jāsaprot savvaļā augošu vai nokaltušu koku atdalīšana no augsnes ar jebkādiem paņēmieniem (nozāģējot, nocērtot, nolaužot, izgāžot ar saknēm u.tml.) bez attiecīgas atļaujas.

2. Valsts mežos, kā arī uz zemēm, kuras nodotas meža apsaimniekotāju lietošanā, koku ciršana ir nelikumīga (patvaļīga), ja tā izdarīta bez ciršanas biļetes vai arī pārkāpjot tajā norādītos ciršanas nosacījumus.

3. Privātīpašumā esošajos mežos koku ciršana ir nelikumīga (patvaļīga), ja koki nocirsti bez valsts mežziņa izsniegtā ciršanas apliecinājuma vai arī pārkāpjot koku ciršanas apliecinājuma nosacījumus.

4. Lai nodarījumu kvalificētu kā krimināli sodāmu nelikumīgu (patvaļīgu) koku ciršanu, ja koku ciršana notikusi vairākkārt un zaudējumi katrā koku ciršanas gadījumā pēc cenrāža koku izsniegšanai uz celma kailcirtē nepārsniedz 100 latu, bet kopējā zaudējuma summa ir lielāka par 100 latiem, jākonstatē vainīgā nodoms izdarīt vienotu turpinātu noziegumu.

Par šādu vainīgās personas nodomu var norādīt koku nelikumīgas (patvaļīgas) ciršanas laiks un vieta, laika intervāls starp koku nociršanas gadījumiem, kokmateriālu izmantošanas veids un citi lietas apstākļi.

5. Ja koki nelikumīgi (patvaļīgi) cirsti aizsargājamajos vai saudzējamajos mežos vai īpaši aizsargājamajos meža iecirkņos, vainīgās personas darbības kvalificējas pēc Latvijas KK 161. panta 2. daļas neatkarīgi no nodarīto zaudējumu apmēra.

5.1. Aizsargājamajos jeb I kategorijas mežos ietilpst dabas rezervātu, nacionālo parku, dabas parku, dabas liegumu un preterozijas meži, kā arī zaļo zonu meža parki.

5.2. Saudzējamajos jeb II kategorijas mežos ietilpst aizsargājamo ainavu apvidus meži, zaļo zonu mežsaimnieciskie meži un citi meži, kam ir svarīga nozīme vides aizsardzībā.

5.3. Īpaši aizsargājamie meža iecirkņi ir saudzējamajos un saimnieciskos mežos īpaši izdalīti meža nogabali ar speciālu apsaimniekošanas un izmantošanas režīmu.

6. Nodarījums kvalificējams pēc Latvijas KK 161. panta 3. daļas kā atkārtoti izdarīts, ja vainīgais jau agrāk bijis sodīts pēc Latvijas KK 161. panta, par ko sodāmība nav dzēsta vai noņemta, un atkal nelikumīgi (patvaļīgi) nocirtis kokus, kuru vērtība pēc cenrāža koku izsniegšanai uz celma kailcirtē pārsniedz 100 latu.

Pēc Latvijas KK 161. panta 3. daļas vainīgās personas nodarījums kvalificējams kā atkārtoti izdarīts arī tad, ja tā kokus nelikumīgi (patvaļīgi) cirtusi vairākkārt un vismaz 2 gadījumos šīs personas darbības ir krimināli sodāmas.

7. Par koku nelikumīgu (patvaļīgu) ciršanu, kas izdarīta grupā, saskaņā ar Latvijas KK 161. panta 3. daļu jāsaprot divu vai vairāku personu kā nozieguma izpildītāju piedalīšanās nelikumīgā (patvaļīgā) koku ciršanā, iepriekš par to vienojoties.

8. Koku nelikumīgas (patvaļīgas) ciršanas organizētāju, uzskūditāju un atbalstītāju rīcība pie nosacījuma, ja viņi nav noziegumā tieši piedalījušies, bet tiešo nozieguma izpildītāju darbībās ir konstatēts Latvijas KK 161. pantā paredzētais nozieguma sastāvs, kvalificējama pēc Latvijas KK 17. panta un 161. panta attiecīgajām daļām.

Gadījumos, kad koku nelikumīgas (patvaļīgas) ciršanas tiešie izpildītāji nav apzinājušies, ka viņi rīkojas prettiesiski, nozieguma organizētāju un uzskūditāju darbības kvalificējas pēc Latvijas KK 161. panta attiecīgās daļas kā nozieguma tieša izpildīšana.

9. Ja vainīgās personas nodoms bijis vērsts uz krimināli sodāmas koku nelikumīgas (patvaļīgas) ciršanas izdarīšanu, taču noziegums nav izdarīts līdz galam no vainīgā gribas neatkarīgu iemeslu dēļ, nodarījums kvalificējams pēc Latvijas KK 15. panta 2. daļas un 161. panta attiecīgās daļas.

10. Koku nelikumīga (patvaļīga) ciršana neatkarīgi no vainīgā turpmākās rīcības ar tiem ir kvalificējama tikai pēc Latvijas KK 161. panta atbilstošās daļas.

11. Ja koku nelikumīgā (patvaļīgā) ciršanā vainīgā persona nocirstos kokus nolaupījusi pēc to pārņemšanas īpašnieka likumīgā valdījumā, nodarījums kvalificējams arī kā noziegums pret īpašumu.

Citas personas nocirstu koku nelikumīga iegūšana jākvalificē kā noziegums pret īpašumu, nevis kā koku nelikumīga (patvaļīga) ciršana.

12. Personas, kas nelikumīgi (patvaļīgi) nocirtusi speciāli audzētus sev nepiederošus kokus vai atdalījusi no augsnes citus stādījumus (piemēram, koku sējeņus, dekoratīvus krūmus u.tml.), nodarījums kvalificējams kā svešas mantas nolaupīšana vai iznīcināšana.

13. Ja Latvijas KK 161. pantā paredzēto noziegumu kā izpildītājs vai līdzdalībnieks izdarījusi amatpersona, kurai sakarā ar ieņemamo amatu bijis pienākums nodrošināt meža apsaimniekošanas un izmantošanas noteikumu ievērošanu, tad vainīgās personas darbības, konstatējot dienesta stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas, varas vai dienesta pilnvaru pārsniegšanas pazīmes, kvalificējas pēc noziegumu kopības ar Latvijas KK 162. vai 162.¹ pantu.

Ja dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, varas vai dienesta pilnvaru pārsniegšana nav bijusi saistīta ar amatpersonas līdzdalību nelikumīgā (patvaļīgā) koku ciršanā, tad vainīgās amatpersonas darbības kvalificējas tikai pēc Latvijas KK 162. vai 162.¹ panta.

14. Ja tās amatpersonas nolaidības dēļ, kurai bijis pienākums nodrošināt meža apsaimniekošanas un izmantošanas noteikumu ievērošanu, nodarīts būtisks kaitējums valsts vai personu likumīgajām tiesībām un interesēm, nodarījums kvalificējams pēc Latvijas KK 163. panta.

15. Lai kvalificētu nodarījumu pēc Latvijas KK 225.⁴ panta, kad meža īpašnieks tīši iznīcinājis vai bojājis savu mežu, rīkojoties ar uguni vai citādā veidā (piemēram, appludinot vai pārpurvojot mežu, izlejot mežā toksiskas vielas u.tml.), jākonstatē, ka dabas videi nodarīts būtisks kaitējums.

Jautājums par to, vai dabas videi nodarīts būtisks kaitējums, jāizlemj, ņemot vērā lietas konkrētos apstākļus, speciālista vai ekoloģiskās ekspertīzes atzinumu, kā arī dabas videi nodarīto materiālo zaudējumu apmēru.

16. To personu materiālo atbildību, kuras nelikumīgi (patvaļīgi) cirtušas kokus, kā arī iznīcinājušas vai bojājušas mežu, nosaka 1994. gada 24. marta likums „Par meža apsaimniekošanu un izmantošanu” un Ministru kabineta 1995. gada 25. jūlija noteikumi Nr.241 „Noteikumi par materiālo atbildību par meža apsaimniekošanas un izmantošanas noteikumu pārkāpumiem”.

17. Personu saukšana pie kriminālatbildības par koku nelikumīgu (patvaļīgu) ciršanu neatbrīvo tās no pienākuma atlīdzināt kaitējumu, kas nodarīts mežam, fizisko un juridisko personu interesēm un īpašumam.

Zaudējumi, kuri nodarīti meža apsaimniekotājiem sakarā ar koku nelikumīgu (patvaļīgu) ciršanu, pilnā apjomā jāpievieno no tām fiziskām un juridiskām personām, kuru vainas dēļ zaudējumi radušies.

18. Likumā „Par meža apsaimniekošanu un izmantošanu” un Ministru kabineta noteikumos Nr.241 „Noteikumi par materiālo atbildību par meža apsaimniekošanas un izmantošanas noteikumu pārkāpumiem” paredzētā zaudējuma atlīdzināšanas kārtība un zaudējumu piedziņas apmēri piemērojami visām koku nelikumīgā (patvaļīgā) ciršanā vainīgajām personām, tajā skaitā arī meža īpašniekiem.

19. Zaudējumu atlīdzināšana vairākkārtīgā piesavināto, nocirsto vai bojāto koku cenas apmērā, kas noteikta izsniegšanai no celma kailcirtē, neatbrīvo vainīgās

personas no pienākuma nelikumīgi iegūtos kokmateriālus nodot valsts mežniecībai, kura tos realizē pēc pašvaldības priekšlikuma.

Ja likumpārkāpēji nelikumīgi nocirstos kokus ir realizējuši, no viņiem piedzenama to vērtība tirgus cenās.

20. Gadījumos, kad sveša persona kokus nelikumīgi (patvaļīgi) nocirtusi privātā mežā, kokmateriālu tirgus cena piedzenama par labu meža īpašniekiem. Par labu mežsaimniecībai šādos gadījumos piedzenami zaudējumi tikai vairākkārtīgai koku izsniegšanai uz celma kailcirtē noteiktās cenas apmērā.

21. No meža īpašniekiem, kuri tīši vai aiz neuzmanības iznīcinājuši vai bojājuši savu mežu, dabas videi nodarītie zaudējumi piedzenami par labu valstij.

22. Izlemjot jautājumu par vainīgā nodošanu tiesai par nodarījumu, kurš paredzēts Latvijas KK 161. pantā, jāpārbauda, vai protokolam par meža noteikumu pārkāpumu ir pievienots cirsmas vai atsevišķu izcirsto koku novērtējums, kā arī dati par tā meža kategoriju, kurā izdarīts mežpārkāpums, kam ir svarīga nozīme nodarījuma kvalifikācijā un zaudējumu aprēķināšanā.

23. Izskatot krimināllietas apsūdzībā pēc Latvijas KK 161. panta, nav piemērojama Augstākās tiesas 1976. gada 5. aprīļa plēnuma lēmuma Nr.3 „Par tiesu praksi, piemērojot krimināllietās likumus par dabas aizsardzību” (ar grozījumiem, kas izdarīti 1983. gada 28. marta plēnuma lēmumā Nr.3 un 1988. gada 27. jūnija plēnuma lēmumā Nr.5) 4. punkta 3. daļa, 5. punkta 3. daļa un 8. un 10. punkts daļā par mežu nelikumīgu ciršanu.

*Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētājs A. Gulāns
Plēnuma sekretāre, Augstākās tiesas senatore Z. Raupa*

Par likuma atsevišķu normu piemērošanu krimināllietās sakarā ar Krimināllikuma spēkā stāšanos

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.7
1999. gada 23. jūlijā

Ievērojot to, ka ar 1999. gada 1. aprīli spēkā stājies Krimināllikums (turpmāk KL) un nolūkā nodrošināt tā vienveidīgu izpratni un piemērošanu saistībā ar Latvijas Kriminālkodeksu (turpmāk KK) un 1998. gada 15. oktobra Latvijas Republikas likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās laiku un kārtību” (turpmāk Īpašs likums) normām, Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnums nolēma izskaidrot:

1. Likuma spēks laikā (KL 5. pants)

1.1. Izskatot lietas par noziegumiem, kas izdarīti līdz 1999. gada 1. aprīlim, tiesām jāievēro KL 5. panta 2. daļas nosacījumi par likuma atpakaļejošu spēku un jāpiemēro likums, kas personai labvēlīgāks, ja vien likumā nav noteikts citādi.

Jāņem vērā, ka KL 5. panta 2. daļā noteiktais atpakaļejošais spēks attiecināms ne tikai uz gadījumiem, kad nodarījums atzīstams par nesodāmu vai paredzēts mīkstāks sods, nodarījuma noziedzīgumu un sodāmību, bet arī uz jebkuru citu labvēlīgumu salīdzinājumā ar KK.

1.2. Saskaņā ar Īpašā likuma 17. pantu personas, kuras līdz Krimināllikuma spēkā stāšanās brīdim, t.i., līdz 1999. gada 1. aprīlim, izdarījušas noziegumus, par kuriem kriminālatbildība paredzēta KK pantos (izņemot Īpašā likuma 2. pantā minētos nodarījumus), saucamas pie kriminālatbildības un sodāmas pēc Latvijas Kriminālkodeksa.

Šajos gadījumos nodarījums nav pārkvalificējams uz KL attiecīgajiem pantiem.

1.3. Jāņem vērā, ka saskaņā ar Īpašā likuma 17. pantu kriminālatbildība nevar iestāties, ja KL attiecīgajā pantā nav tādas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, kas paredzētas KK pantā.

Ja KL satur analogisku noziedzīga nodarījuma sastāvu, bet bez kvalificējošas pazīmes, kāda norādīta KK, darbības kvalificējamās pēc KK panta, nenorādot pazīmi, kura nav paredzēta KL (piemēram, KL 262. pants neparedz noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmi – iepriekšējo sodāmību, kas bija paredzēta KK 213.¹ panta 2. daļā. Šajā gadījumā darbības kvalificējamās pēc KK 213.¹ panta 1. daļas).

1.4. Ja noziedzīgs nodarījums izdarīts līdz 1999. gada 1. aprīlim, sods nosakāms

pēc KK vai KL, ievērojot labvēlīguma principu (ņemot vērā katra soda veida minimālo un maksimālo robežu).

Ja KL panta sankcijā paredzētais sods ir vieglāks par KK atbilstošā panta sankcijas sodu, tad saskaņā ar KL 5. panta 2. daļu un Īpašā likuma 10. pantu sods nosakāms KL attiecīgā panta paredzētās sankcijas robežās.

1.5. Kvalificējot visus nodarījumus un nosakot sodu tikai pēc KK Sevišķās daļas pantiem, jāpiemēro KK Vispārīgās daļas normas, ja tās nav pretrunā ar KK 5. panta nosacījumiem.

Ja kādu no noziedzīgiem nodarījumiem kvalificē pēc KL, tad piemērojamas KL Vispārīgās daļas normas.

1.6. Likumā paredzētais atpakaļejošais spēks piemērojams, ja līdz KL spēkā stāšanās brīdim izdarīts noziedzīgs nodarījums, kas saskaņā ar KL būtu klasificējams kā kriminālpārkāpums, tā mēģinājums vai sagatavošanās kriminālpārkāpumam vai mazāk smagam noziegumam.

1.7. Izņēmumi no vispārējā principa par labvēlīgumu KL normu piemērošanā norādīti Īpašā likuma 18. pantā.

Saskaņā ar šī panta noteikumiem līdz 1999. gada 1. aprīlim izdarīta zādzība, laupīšana, krāpšana, piesavināšanās kvalificējama pēc izdarīšanas brīdī spēkā esošās KK (139., 141., 142., 144. pants) redakcijas bez salīdzināšanas ar KL.

Tas attiecināms arī uz zādzību, krāpšanu, piesavināšanos nelielos apmēros, nepabeigtiem norādītajiem nodarījumiem, kā arī gadījumiem, ja ir izdarīts laupīšanas uzbrukums, bet manta nav iegūta.

1.8. Īpašā likuma 18. pantā uzskaitītām un jau notiesātām personām nav piemērojami šā likuma 10. panta nosacījumi, un šādām personām nav samazināmi sodi līdz attiecīga KL panta maksimālajam sodam, kaut arī KK panta sankcija pārsniedz šādu sodu.

1.9. Iepriekšminētās personas nav atbrīvojamas arī no papildsoda – mantas konfiskācijas, kaut arī attiecīgais KL pants neparedz šādu papildsodu.

1.10. Īpašā likuma 18. pantā noteiktie ierobežojumi šī likuma 10. panta piemērošanā neattiecas uz pārbaudes laiku, kurš noteikts, notiesājot nosacīti.

2. Noziedzīgā nodarījuma atkārtotība (KL 25. pants)

2.1. Noziedzīgais nodarījums uzskatāms par atkārtotu arī tad, ja persona agrāk izdarījusi KK paredzēto noziegumu un atkal izdarījusi KL attiecīgā pantā paredzētu tādu pašu vai likumā norādītu viena veida noziedzīgu nodarījumu. Ja attiecīgais KL pants neparedz šādu kvalificējošo pazīmi, tad noziedzīgs nodarījums, neatkarīgi no tā izdarīšanas laika, nav kvalificējams kā atkārtots.

2.2. KL 181. pantā norādīto noziedzīgu nodarījumu atkārtotību veido arī līdz

1999. gada 1. aprīlim izdarītie noziegumi, kas minēti KK 139. panta 6. daļā.

2.3. Atkārtotību neveido nodarījums, par kuru persona notiesāta citā valstī, bet veido visi nodarījumi neatkarīgi no izdarīšanas vietas, ja persona saukta pie kriminālatbildības un notiesāta Latvijā.

2.4. Nozieguma mēģinājumi, izņemot KK 139. panta 6. daļā minētos, kas izdarīti līdz 1999. gada 1. aprīlim, neveido atkārtotību, ja tie būtu klasificējami kā kriminālpārkāpumi.

Atkārtotību šādos gadījumos izveido nozieguma mēģinājums, par kuru spriedums stājies likumīgā spēkā līdz 1999. gada 1. aprīlim.

2.5. Krimināllikums tā 25. panta 3. daļas izpratnē reglamentē tikai atkārtotības kā kvalificējošas pazīmes inkriminēšanu.

Ja atkārtoti izdarītajos tādos pašos noziedzīgos nodarījumos ir arī citas kvalificējošas pazīmes, kas atbilst tādai tā paša panta daļai, kurā paredzēts smagāks sods, nodarījums kvalificējams tikai pēc šīs panta daļas, bet spriedumā jānorāda visas kvalificējošās pazīmes.

3. Gada laikā izdarītie likumpārkāpumi (KL 23. panta 5. daļa)

3.1. Atkārtoti gada laikā izdarīti likumpārkāpumi izveido noziedzīgu nodarījumu tikai tad, ja pastāv to kopums, t.i., ja tie izdarīti ne mazāk kā divas reizes un ja iepriekšējā reizē, pārkāpējam zinot, tie likumā noteiktā kārtībā fiksēti (piemēram, uzlikts administratīvais sods, sastādīts protokols u.c.).

3.2. Iepriekšējā spriedumā fiksētie likumpārkāpumi, par kuriem noteikts sods, nedod pamatu atkārtotībai.

4. Kriminālatbildības noilgums (KL 56. pants)

4.1. Izskatot lietas, tiesām jāņem vērā, ka noilgums ir būtisks krimināltiesību institūts, no kura atkarīga noziedzīga nodarījuma inkriminēšanas iespēja.

Izlemjot jautājumu par kriminālatbildības noilguma iestāšanos KL 56. panta izpratnē tām personām, kas noziegumus izdarījušas līdz 1999. gada 1. aprīlim, tiesām jāvadās no KL 5. panta nosacījumiem.

4.2. Tiesām jāņem vērā, ka KK paredzētie noilguma termiņi bija saistīti tikai ar soda maksimālo sankciju, turpretī KL paredz, ka visi noziedzīgie nodarījumi klasificējami pēc smaguma četrās grupās un katrai noteikts savs noilguma termiņš.

4.3. KL paredz tikai noilguma termiņa pārtraukšanu, bet vairs neparedz noilguma termiņa apturēšanu, kā tas bija noteikts KK.

Šai normai ir atpakaļejošs spēks.

4.4. Lietās par noziedzīgiem nodarījumiem, kas izdarīti līdz 1999. gada 1. aprīlim,

kā arī pēc 1999. gada 1. aprīļa, piemērojams tikai noilguma termiņa pārtraukšanas princips. Tādēļ lietās, kurās noilguma tecējums apturēts saskaņā ar KK 45. panta 3. daļu līdz 1999. gada 1. aprīlim, ar šo datumu atsākas noilguma termiņa tecējums, ieskaitot noilguma termiņā visu laiku, kas pagājis no noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīža, ja apsūdzība nav uzrādīta.

4.5. No 1999. gada 1. aprīļa noilguma termiņš aprēķināms no dienas, kad izdarīts noziedzīgais nodarījums, līdz apsūdzības uzrādīšanai.

4.6. Lietās, kuras var ierosināt tikai pēc cietušā vai viņa pārstāvja sūdzības, noilguma termiņa tecējums skaitāms no nodarījuma izdarīšanas dienas līdz sūdzības iesniegšanas dienai tiesā vai līdz apsūdzības uzrādīšanai, ja tiek veikta pirmstiesas izmeklēšana.

4.7. Ja apsūdzētais slēpjas citā valstī un izsludināta viņa meklēšana, noilguma termiņš tiek pārtraukts ar oficiālā izdošanas lūguma paziņošanu apsūdzētajai personai.

5. Soda noteikšanas pamatprincipi (KL 46. pants)

5.1. Piemērojot soda noteikšanas, saskaitīšanas un aizstāšanas noteikumus personām, kuras noziegumus izdarījušas līdz KL spēkā stāšanās brīdim, tiesām spriedumos jāatsaucas uz KK Vispārīgās daļas attiecīgām likuma normām. Ņemot vērā labvēlīguma principu un piemērojot KL Vispārīgās daļas normas, spriedumos jāatsaucas arī uz šī likuma Vispārīgās daļas attiecīgām normām.

Ja kaut viens noziedzīgs nodarījums vai tā daļa izdarīta pēc KL spēkā stāšanās brīža, spriedumos ir jāatsaucas uz attiecīgu KL pantu.

5.2. Piemērojot KK 42. panta noteikumus, pārbaudes termiņš nedrīkst pārsniegt KL 55. pantā noteikto maksimālo termiņu, bet nosacīti notiesātajam nedrīkst uzlikt KL 55. pantā paredzētos pienākumus.

5.3. Ievērojot to, ka KL neparedz sprieduma izpildīšanas atlikšanu, personām, kurām saskaņā ar KK 43.¹ pantu tas bija piemērots un ja spriedums nav izpildīts, piemērojami KK 42. panta noteikumi. Šajos gadījumos maksimālais nosacītās notiesāšanas pārbaudes termiņš nedrīkst pārsniegt divus gadus.

5.4. Ja personai saskaņā ar KK 43.¹ pantu bija atlikta sprieduma izpildīšana un uzlikti pienākumi, kas atbilst KL 55. panta prasībām, tiesa sprieduma nepildīšanas gadījumā var pieņemt lēmumu par noteiktā soda izpildīšanu vai pārbaudes termiņa pagarināšanu KL 55. panta 9. daļas kārtībā.

5.5. Nosakot sodu par noziedzīgiem nodarījumiem, kas izdarīti līdz 1999. gada 1. aprīlim, tiesa var piemērot arī KL 36. pantā norādītos soda veidus, ja tie pēc savas baidzības ir vieglāki par attiecīgajā KK pantā paredzēto soda veidu. Šāda soda veida piemērošana jāmotivē spriedumā.

6. Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana no soda (KL 61. pants)

6.1. Piemērojot nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda, tiesām jāvadās no KL 5. pantā paredzētiem principiem, pie kam, pastāvot atšķirībām starp KK un KL normām, jāpiemēro likums, kas labvēlīgāks notiesātajam.

6.2. Jāņem vērā, ka KL 61. pants neparedz pirmstermiņa atbrīvošanu no papildsoda, bet personām par noziegumiem, kas izdarīti līdz 1999. gada 1. aprīlim, var piemērot pirmstermiņa atbrīvošanu no papildsoda KK 50. panta 8. daļā noteiktajā kārtībā.

7. Ierobežotā pieskaitāmība (KL 14. pants)

7.1. Ja noziedzīgu nodarījumu izdara ierobežoti pieskaitāma persona, tā par izdarīto atbild uz vispārējiem pamatiem.

Ierobežotā pieskaitāmība var būt par pamatu soda mīkstināšanai vai atbrīvošanai no soda, tamdēļ likumam ir atpakaļejošs spēks.

7.2. Ja ierobežoti pieskaitāmai personai sods mīkstināts vai tā atbrīvota no soda, tiesa tai var piemērot KL paredzētos medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus.

7.3. Ierobežoto pieskaitāmību personai tiesa atzīst tikai uz ekspertīzes atzinuma pamata.

**8. Nodarītā kaitējuma apmēri, tā vērtēšanas kritēriji
(Īpašā likuma 20.–24. pants)**

8.1. Nosakot nodarītā kaitējuma apmērus, ja izdarīti vairāki tādi paši noziedzīgi nodarījumi (vairākas zādzības, vairākas krāpšanas utt.), noziedzīgā nodarījumā iegūto priekšmetu vērtība saskaitāma.

9. Agrāk izdoto Augstākās tiesas plēnuma lēmumu piemērošana

9.1. Augstākās tiesas plēnuma lēmumi, kuri pieņemti līdz KL spēkā stāšanās brīdim, ir piemērojami, ja tie nav pretrunā ar Krimināllikumu un Īpašo likumu.

*Augstākās tiesas priekšsēdētājs A. Gulāns
Plēnuma sekretāre, tiesnese V. Eilande*

**Likuma piemērošana krimināllietās par
svešas mantas nolaupīšanu**

**LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.3
2001. gada 14. decembrī**

Sakarā ar jautājumiem, kas radušies tiesu praksē, izskatot krimināllietas par svešas mantas nolaupīšanu, kas notikusi, izdarot zādzību, laupīšanu, krāpšanu vai piesavināšanos,
Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnums
nolēma izskaidrot:

1. Svešas mantas nolaupīšanas jēdziens un priekšmets

1.1. Mantas nolaupīšana (zādzība, laupīšana, krāpšana, piesavināšanās) ir tīša, prettiesiska un bezatlīdzības svešas mantas paņemšana no juridisku vai fizisku personu īpašuma vai valdījuma ar nolūku nelikumīgi to paturēt vai izmantot savā vai citas personas labā, vai citādi rīkoties ar to kā ar savu, kā rezultātā mantas īpašniekam vai valdītājam tiek nodarīts reāls materiāls zaudējums.

1.2. Zādzības, laupīšanas, krāpšanas vai piesavināšanās priekšmets var būt manta, ar ko jāsaprot ķermeniska lieta – prece, citāds materiāls labums, mantas ekvivalents – nauda, materializētas garīgās vērtības (rokraksti, vēstules, dokumenti ar zinātnisku, literāru, vēsturisku vai citādu nozīmi, gleznas, notis, audioieraksti, videoieraksti u.c.), dokumenti, kas dod noteikta apmēra mantiskas tiesības (braukšanas, loteriju biļetes, taloni u.tml.), ja mantas īpašnieks vai valdītājs nav no tās labprātīgi atteicies lietas nevērtīguma vai citu iemeslu dēļ.

1.3. Mantas nolaupīšanas priekšmets Krimināllikuma 18. nodaļas izpratnē nav vērtspapīri, maksāšanas līdzekļi (izņemot naudu) vai dokumenti, kas piešķir tiesības vai atbrīvo no pienākumiem un par kuru nolaupīšanu kriminālatbildība paredzēta citos Krimināllikuma (turpmāk KL) pantos (KL 193., 274. pantā).

Ja, nolaupot mantu, tiek nolaupīti arī minētie dokumenti, vērtspapīri, maksāšanas līdzekļi, pastāvot šādam nolūkam, tad nodarījums kvalificējams pēc noziedzīgu nodarījumu kopības.

1.4. Zādzības un laupīšanas priekšmets (atšķirībā no krāpšanas un piesavināšanās) var būt tikai sveša kustama manta, tas ir, lieta, kuru iespējams pārvietot, lai varētu rīkoties ar to pēc sava ieskata.

1.5. Nolaupīšanas priekšmets var būt arī atdalīta nekustamas mantas daļa, kuru iespējams fiziski pārvietot.

Ja nolaupīta tāda sveša kustama manta, no kuras vainīgajam vajadzīga tikai tās

daļa, atbildība iestājas par visas mantas nolaupīšanu neatkarīgi no tā, kas noticis ar to mantas daļu (iznīcināta, nozaudēta), kura vainīgajam nav vajadzīga.

1.6. Mantas nolaupīšana var būt izdarīta tikai ar tiešu nodomu, jo vainīgais apzinās to, ka viņam nav tiesību uz šo mantu, paredz zaudējumu nodarīšanu mantas īpašniekam vai tās valdītājam mantas prettiesiskās paņemšanas gadījumā, kā arī vēlas šādu seku iestāšanos.

1.7. Svešas mantas nolaupīšana zādzības, laupīšanas, krāpšanas vai piesavināšanās veidā ir pabeigts noziedzīgs nodarījums ar brīdi, kad vainīgais mantu prettiesiski ieguvis savā valdījumā, rodot brīvu iespēju ar to rīkoties pēc sava ieskata.

1.8. Šaujāmieroča, munīcijas, sprāgstvielas, psihotropās, narkotiskās, stipri iedarbīgās, indīgās vai radioaktīvās vielas nolaupīšanai sekojošā turpmākā rīcība ar šiem priekšmetiem vai vielām kvalificējama pēc KL 233., 248. vai 253. panta.

1.9. Ja svešas mantas zādzība vai laupīšana ir saistīta ar citas svešas mantas tīšu iznīcināšanu vai bojāšanu un ja šai darbībai ir krimināli sodāma nodarījuma pazīmes, izdarītais jā kvalificē pēc noziedzīgu nodarījumu kopības kā svešas mantas zādzība vai laupīšana un kā mantas tīša iznīcināšana vai bojāšana.

Ja nolaupīšana saistīta ar citas svešas mantas iznīcināšanu vai bojāšanu aiz neuzmanības un vainīgā darbībā ir Krimināllikuma 186. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma pazīmes, tad izdarītais jā kvalificē pēc nodarījumu kopības kā svešas mantas zādzība, laupīšana, krāpšana vai piesavināšanās un svešas mantas bojāšana vai iznīcināšana aiz neuzmanības.

1.10. Ja atkārtotas svešas mantas nolaupīšanas gadījumā ir konstatētas vēl citas kvalificējošās pazīmes, kas attiecīgi atbilst kādai KL 175., 176., 177. vai 179. panta daļai, kurā paredzēts smagāks sods, mantas nolaupīšana kvalificējama tikai pēc tās panta daļas, kura paredz atbildību par smagāko noziegumu, bet spriedumā jā norāda un jā pamato visas zādzību, laupīšanu, krāpšanu vai piesavināšanos kvalificējošās pazīmes.

1.11. Svešas mantas prettiesiska iegūšana ar tai sekojošu izpirkuma pieprasījumu jā kvalificē pēc nodarījuma kopības kā svešas mantas nolaupīšana un izspiešana.

2. Zādzība (KL 175. pants)

2.1. Zādzība ir svešas kustamas mantas slepena vai atklāta nolaupīšana.

2.2. Par svešas kustamas mantas slepenu zādzību atzīstama tīša prettiesiska šādas mantas paņemšana, kas izdarīta:

- kad klāt nav īpašnieks vai citi aculiecinieki;
- tādu personu klātbūtnē, kuras, vainīgajam to apzinoties, nav spējīgas saprast un novērtēt notiekošā nozīmi mazgadības, psihiskā vai cita slimīga stāvokļa dēļ,

bijušas aizmigušas, atradušās stiprā alkohola, narkotisko vai citu apreibinošu vielu iespaidā;

- tādu personu klātbūtnē, kurām ir sakars ar mantas paņemšanu vai par kurām vainīgais bija pārliecināts, ka uz savstarpējo attiecību pamata tās nekavēs izdarīt zādzību un par to neziņos (piemēram, otrs laulātais vai cits tuvs radnieks, arī draugs vai draudzene u.c.);
- citu personu klātbūtnē, ja vainīgais ir pārliecināts, ka rīkojas slepus no apkārtējiem.

2.3. Par svešas kustamas mantas atklātu zādzību jā uzskata tīša prettiesiska šādas mantas paņemšana nolūkā rīkoties ar to pēc sava ieskata, ja tā izdarīta mantas īpašnieka vai citas personas klātbūtnē, kura saprot mantas paņēmēja darbību noziedzīgo raksturu, un vainīgais apzinās, ka rīkojas atklāti, taču ignorē šo apstākli.

2.4. Transportlīdzekļa zādzība uzskatāma par pabeigtu noziedzīgu nodarījumu ar brīdi, kad vainīgajam radusies reāla iespēja netraucēti ar to rīkoties pēc saviem ieskatiem.

2.5. Ja vainīgajam bijis nodoms nozagt vienu transportlīdzekli, taču viņš šajā nolūkā vienā un tajā pašā vietā mēģinājis iedarbināt vairākus transportlīdzekļus, noziedzīgs nodarījums kvalificējams kā turpināta viena transportlīdzekļa nolaupīšana vai tās mēģinājums.

3. Laupīšana (KL 176. pants)

3.1. Laupīšana ir svešas kustamas mantas nolaupīšana, kas saistīta ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu.

Krimināllikuma 176. pantā paredzētā laupīšana atšķirībā no Latvijas Kriminālkodeksa 141. panta ir pabeigta ar brīdi, kad vainīgais pret cietušo pielietotās vardarbības vai vardarbības piedraudējuma rezultātā ieguvis svešu mantu, lai ar to rīkotos pēc saviem ieskatiem.

Vardarbība vai tās draudi var tikt pielietota, lai paralizētu cietušā gribu pretoties mantas nolaupīšanai, pārvarētu cietušā pretošanos vai paturētu mantu tūlīt pēc tās nolaupīšanas.

3.2. Vardarbība var izpausties gan ar, gan bez fizisku sāpju vai miesas bojājumu nodarīšanas.

Darbība uzskatāma par vardarbīgu arī tad, ja cietušais novests bezsamaņas stāvoklī ar indīgām vai citām stipri iedarbīgām vielām u.tml., lai nolaupītu viņa mantu.

Par vardarbību svešas mantas nolaupīšanas laikā bez fizisku sāpju nodarīšanas atzīstamas tādas darbības, kad vainīgā persona ierobežo cietušā kustības vai pārvietošanās brīvību (cietušo sasien, izolē kādā telpā, viņu atgrūž, lai piekļūtu mantai, u.tml.) un citādā veidā pārvar cietušā pretestību, lai atņemtu mantu.

Nav uzskatāma par vardarbību tāda iedarbība uz cietušo, kad noteicošais nav vis vardarbības pielietošana, bet gan mantas nolaupīšana, izmantojot pārsteiguma efektu, piemēram, mantas izraušana no rokām, galvassegas noraušana u.tml.

3.3. Vardarbība ar fizisku sāpju nodarīšanu ir piekaušana, sišana vai ikviena citāda rakstura darbība, kas rada fiziskas sāpes.

Vardarbība KL 176. panta izpratnē ir arī jebkādu miesas bojājumu nodarīšana.

3.4. Ar vardarbības piedraudējumu KL 176. panta izpratnē jāsaprot psihiska ietekmēšana, kas izpaužas vainīgā izteiktā vai citādā veidā demonstrētā gatavībā lietot pret cietušo vai citu personu, piemēram, bērnu, vardarbību (piekaušanu, sišanu, miesas bojājumu nodarīšanu u.tml.), ja tas nekavējoties neatdos vainīgajam cietušā īpašumā vai valdījumā esošo mantu.

Vardarbības piedraudējums var būt izteikts ar vārdiem, žestiem, kāda priekšmeta demonstrēšanu u.tml. Vardarbības piedraudējumam jābūt tādām, ko cietušais uzskata par reālu.

3.5. Izlemjot jautājumu, vai vainīgā darbībā ir bijuši reāli draudi lietot vardarbību nolūkā sagrābt svešu mantu, jāņem vērā draudu raksturs un tā ieroča vai cita priekšmeta īpašības, ar kuru draudēts, lai paralizētu cietušā gribu pretoties.

3.6. Noziedzīgs nodarījums jākvalificē pēc KL 176. panta arī tādā gadījumā, ja zādzība iesākta vai nu slepeni, vai atklāti bez vardarbības vai vardarbības piedraudējuma, bet tālākajā noziedzīga nodarījuma turpināšanas gaitā, kad cietušais vai citas personas izrādījušas pretestību vai kavējušas izdarīt noziedzīgu nodarījumu līdz galam, vainīgais, lai paņemtu vai paturētu nolaupāmo mantu, lietojis vardarbību vai vardarbības draudus.

3.7. Par laupīšanu ir jāuzskata arī gadījumi, kad piedraudējumā tiek izmantoti lietošanai nederīgi ieroči un priekšmeti, kas ārēji atgādina ieročus – pistoles makets, rotaļu ieroci, raķešu vai celtniecības pistole, aukstie ieroči un tamlīdzīgi priekšmeti, ja cietušais vainīgā darbības ar šādiem priekšmetiem uztvēris kā reālus draudus lietot vardarbību.

3.8. Vardarbība vai vardarbības piedraudējums, kas izmantots, izdarot nolaupīšanu, lai paturētu svešu mantu, jānorobežo no tādas vardarbības, kad vainīgais uzbrucis vai pretojies, lai izvairītos no aizturēšanas, kad nolaupīšana jau pabeigta.

Šāda rakstura nodarījums kvalificējams kā noziedzīgu nodarījumu kopība – kā nolaupīšana pēc attiecīgā KL panta un KL 269. panta, ja uzbrukums noticis varas pārstāvim, citai valsts amatpersonai vai jebkurai personai sakarā ar tās darbību noziedzīga vai cita prettiesiska nodarījuma novēršanā un pārtraukšanā, vai KL 270. panta, ja vainīgais šādām personām izrādījis pretošanos, lietojot vardarbību vai piedraudot ar vardarbību.

3.9. Tiesām nepieciešams norobežot vainīgā vardarbības piedraudējumu, izdarot

laupīšanu (KL 176. pants), no vardarbības piedraudējuma, lai izdarītu KL 183. un 184. pantā paredzēto izspiešanu.

Jāņem vērā, ka laupīšanas gadījumā draudi rada cietušajam objektīvi pamatotu priekšstatu, ka tie var tikt realizēti nekavējoties, ja viņš nepakļausies vainīgā gribai vai pretosies vainīgajam, vai citādi traucēs mantas tūlītēju nolaupīšanu.

Turpretī draudi, kas raksturīgi izspiešanai, ir vērsti uz nākotni, un tie tiks realizēti pēc tam, kad cietušais neizpildīs vainīgā izvirzītās prasības.

3.10. Gadījumos, kad mantas izspiešanas laikā vainīgais vardarbīgi paņēmis cietušajam kādu mantu, nodarījums kvalificējams pēc noziedzīgu nodarījumu kopības kā laupīšana un izspiešana.

3.11. Laupīšana, ja tā saistīta ar tīšu smagu miesas bojājumu nodarīšanu cietušajam, atzīstama par izdarītu kvalificējošos apstākļos un kvalificējama pēc KL 176. panta 4. daļas. Papildu kvalifikācija pēc KL 125. panta šajā gadījumā nav nepieciešama.

3.12. Laupīšanas laikā izdarīta citas personas nonāvēšana aiz neuzmanības, pret kuru laupīšanas uzbrukums nav bijis vērst, kvalificējama kā noziedzīgu nodarījumu kopība pēc KL 176. panta attiecīgās daļas un KL 123. panta.

Laupīšanas laikā nodarīti tīši smagi miesas bojājumi, kas vainīgā neuzmanības dēļ bijuši par iemeslu cietušā nāvei (KL 125. panta 3. daļa), kā arī cietušā nonāvēšana aiz neuzmanības, ir jākvalificē tikai pēc KL 176. panta 4. daļas.

3.13. Gadījumos, kad vainīgais, nolaupot svešu mantu, lietojis vardarbību, kuras rezultātā iestājusies cietušā nāve, un vainīgais tādu rezultātu vēlējies vai apzināti pieļāvis, noziedzīgais nodarījums kvalificējams tikai kā slepkavība, kas izdarīta pastiprinošos apstākļos, pēc KL 117. panta 6. punkta.

3.14. KL 176. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu atkārtotību veido ne tikai šā panta 3. daļā minētie noziedzīgie nodarījumi, bet arī gadījumi, kad noziedzīgie nodarījumi tiek kvalificēti pēc citiem KL pantiem, kuru sastāvs aptver laupīšanu (piemēram, slepkavība, ja tā saistīta ar laupīšanu – KL 117. panta 6. punkts).

3.15. Citas smagas sekas KL 176. panta 4. daļas izpratnē ir fakta jautājums, ko izšķir katrā konkrētā gadījumā.

Par smagām sekām var uzskatīt smagu miesas bojājumu vai psihiskas dabas traucējumu nodarīšanu vismaz vienai citai personai, mazāk smagu miesas bojājumu nodarīšanu vairākām citām personām, mantas iznīcināšanu lielā apmērā vai citāda smaga kaitējuma radīšanu ar likumu aizsargātajām interesēm un tiesībām.

3.16. Ar šaujamieroču vai sprāgstosū vielu lietošanu, izdarot laupīšanu, Krimināllikuma izpratnē (KL 176. panta 4. daļa) jāsaprot ne tikai spridzināšana vai šāviena izdarīšana, bet arī vainīgās personas izteikta vai citādi demonstrēta gatavība lietot šos priekšmetus (vielas) tiem paredzētajā veidā.

3.17. Ja nolaupīšana izdarīta apbruņotas organizētas grupas (bandas) sastāvā, tad nodarījums jākvalificē tikai kā bandītisms pēc KL 224. panta.

3.18. Gadījumos, kad sveša manta paņemta, izdarot citu vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu, piemēram, huligānismu, izvarošanu vai citas noziedzīgas darbības, jākonstatē, kādā nolūkā vainīgais paņēmis šo mantu. Ja vainīgajam bijis mantkārīgs nolūks, darbības atkarībā no mantas iegūšanas veida jākvalificē pēc noziedzīgu nodarījumu kopības kā zādzība vai laupīšana un kā huligānisms, izvarošana vai cits vardarbīgs nodarījums.

3.19. Ja vainīgais ar vardarbību vērsies pret cietušo nevis tādēļ, lai nolaupītu viņa īpašumā vai valdījumā esošo mantu, bet aiz citiem pamudinājumiem (personiskas attiecības, huligāniski pamudinājumi u.tml.) un tikai pēc vardarbības, kas lietota aiz citiem pamudinājumiem, vainīgajam radies nodoms nolaupīt mantu, tāds nodarījums kvalificējams pēc noziegumu kopības kā zādzība pēc KL 175. panta un kā personas vardarbīgs apdraudējums.

3.20. Laupīšanu pēc atkārtotības pazīmes atšķirībā no citiem atkārtotas mantas nolaupīšanas sastāviem ir pamats kvalificēt tikai tad, ja persona agrāk izdarījusi laupīšanu, izspiešanu (KL 183. un 184. pants), bandītismu (KL 224. pants), slepkavību, kas saistīta ar laupīšanu (KL 117. panta 6. punkts) vai gaisa vai ūdens transportlīdzekļa sagrābšanu (KL 268. pants), ja vien par iepriekš izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem agrākā sodāmība likumā paredzētā kārtībā nav noņemta vai dzēsta, vai arī persona nav bijusi sodīta un viņu par šiem noziedzīgajiem nodarījumiem sauc pie atbildības tajā pašā lietā, un nav iestāties kriminālatbildības noilgums.

4. Krāpšana (KL 177. un 178. pants)

4.1. Krāpšana ir tāda svešas mantas iegūšana, kad vainīgais apmāna cietušo, kura īpašumā vai valdījumā atrodas manta, un cietušais, būdams maldināts, mantu vai tiesības uz mantu atdod vainīgajam labprātīgi.

4.2. Ļaunprātīga uzticības izmantošana krāpšanā izpaužas tādā veidā, ka vainīgais, nolūkā iegūt svešu mantu vai tiesības uz to, izmanto līgumiskas vai citādas tiesiskās attiecības, kas pamatotas uz savstarpējo uzticēšanos, un tā rezultātā vainīgais cietušā uzticību izmanto pretēji viņa interesēm.

4.3. Viltus kā krāpšanas veids raksturīgs ar to, ka vainīgais vai nu paziņo nepatiesas ziņas, vai arī noslēpj faktus, kurus viņam vajadzēja paziņot mantas īpašniekam vai tās valdītājam.

Viltus var izpausties rakstiski, mutiski, var būt ietverts viltotā dokumentā vai arī izpausties šāda viltojuma izmantošanā u.tml.

4.4. Viltus, ko izmanto krāpnieks svešas mantas vai tiesību uz mantu iegūšanai, var izpausties dažādi: naudas aizņemšanās ar nolūku to neatdot; dažādu nevērtīgu metālu vai izstrādājumu pārdošanā, apgalvojot, ka tie ir dārgmetāli, dārgakmeņi

u.tml.; nevērtīgu gleznu vai citādu darbu kā atzītu autoru darbu pārdošanā; falsificētu priekšmetu pārdošanā; naudas saņemšanā ar apgalvojumu, ka tiks sagādātas noteiktas preces vai nekustama manta; mantas saņemšanā, izmantojot viltotus dokumentus, talonus, žetonus, u.tml.

4.5. Apdrošināšanas krāpšana, par kuru paredzēta atbildība KL 178. panta 1. daļā, jāatzīst par pabeigtu noziedzīgu nodarījumu ar brīdi, kad apdrošinātās mantas, kas iznīcināta, sabojāta vai noslēpta, īpašnieks iesniedzis apdrošinātājam apzināti nepatiesu pieteikumu, lai saņemtu apdrošinājuma summu, neatkarīgi no tā, vai apdrošināšanas summa saņemta vai ne.

4.6. Ja apdrošinātās mantas īpašnieks uz šāda iesnieguma pamata ir saņēmis apdrošinājuma summu, viņa nodarījums kvalificējams kā noziedzīgu nodarījumu kopība pēc KL 177. panta un 178. panta.

4.7. Ja vainīgais ļaunprātīgi izmantojis uzticību vai viltu kā paņēmieni, lai piekļūtu svešai mantai un varētu to nolaupīt (piemēram, apmānīts sargs, lai iekļūtu noliktavā; bez naudas noguldītāja ziņas izmantoti bankas konta dati, lai piekļūtu noguldījumam, u.tml.), tad gadījumā, kad sveša manta iegūta slepeni vai atklāti, vai ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, noziedzīgs nodarījums kvalificējams attiecīgi kā zādzība vai laupīšana.

4.8. Ja atbildība par svešas mantas iegūšanu krāpšanas ceļā paredzēta citā KL pantā, nodarījums kvalificējams tikai saskaņā ar šo speciālo normu (piemēram, viltotas naudas realizācija, iegādājoties kādu mantu, kvalificējama tikai pēc KL 192. panta, kukuļa piesavināšanās – tikai pēc KL 321. panta u.c.).

5. Piesavināšanās (KL 179. pants)

5.1. Piesavināšanās ir svešas kustamas vai nekustamas mantas prettiesiska iegūšana vai izšķērdēšana, ja to izdarījusi persona, kurai šī manta uzticēta vai kuras pārziņā tā atradusies.

Mantas piesavināšanās atšķiras no zādzības ar to, ka vainīgais izmanto savu pilnvarojumu attiecībā pret izlaupāmo mantu.

5.2. Kā uzticētas vai pārziņā atrodošās svešas mantas piesavināšanās pēc KL 179. panta jākvalificē tādas mantas nelikumīga bezatlīdzības iegūšana savā vai citas personas prettiesiskā valdījumā, kura atrodas vainīgās personas likumiskajā valdījumā sakarā ar to, ka vainīgais pēc saviem dienesta pienākumiem, līgumiskajām attiecībām vai sakarā ar mantas īpašnieka speciālo uzdevumu realizē savu pilnvarojumu rīkoties ar to, to pārvaldīt, piegādāt vai saglabāt u.tml. (noliktavas pārzinis, ekspeditors, pārdevējs, kasieris u.c.).

5.3. Pilnvarojums rīcībai ar mantu vai tās pārvaldīšanai var būt izteikts gan rakstiskā, gan arī mutiskā formā. Tas var izrietēt arī no ieņemamā amata (piemēram, kasieris, pārdevējs u.c.).

Svešas mantas nolaupīšana, ja to izdarījusi persona, kurai nav šāda pilnvarojuma, bet kura mantai piekļūst, veidama uzliktos darba pienākumus, jākvalificē kā zādzība (piemēram, ražas novākšanas laikā uz lauka vai siltumnīcā; rūpnīcas montāžas cehā, komplektējot agregātu u.tml.).

5.4. Izšķērdēšana raksturīga ar to, ka uzticētā vai pārziņā esošā manta pēc tās prettiesiskas paņemšanas tūlīt tiek atsavināta, patērēta, nodota citai personai vai citādi izlietota.

Turpretī citos piesavināšanās gadījumos personai uzticētā vai viņas pārziņā esošā manta pēc tās prettiesiskās paņemšanas kādu laiku atrodas šīs personas nelikumīgā valdījumā, un tad viņa ar to rīkojas pēc saviem ieskatiem.

5.5. KL 179. pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums ir pabeigts ar prettiesiskā valdījuma rašanās brīdi, kad ar nolaupīto mantu var rīkoties pēc saviem ieskatiem.

6. Zādzība, krāpšana un piesavināšanās nelielā apmērā (KL 180. pants)

6.1. Saskaņā ar 1998. gada 15. oktobra likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās laiku un kārtību” 22. pantu atbildība par kriminālpārkāpumu, kas izdarīts nelielā apmērā, iestājas, ja vainīgajam bijis nodoms iegūt svešu mantu, kuras vērtība nodarījuma brīdī nepārsniedz vienu tajā laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu.

6.2. Par sagatavošanos vai mēģinājumu izdarīt zādzību, krāpšanu vai piesavināšanos nelielā apmērā kā kriminālpārkāpumu saskaņā ar KL 15. panta 3. un 6. daļu kriminālatbildība nav paredzēta.

6.3. Ja sveša manta nolaupīta nelielā apmērā, bet vainīgā nodoms bijis iegūt mantu vērtībā, kas pārsniedz nelielu apmēru, ko nav izdevies realizēt no viņa gribas neatkarīgu iemeslu dēļ, nodarījums kvalificējams kā mēģinājums izdarīt zādzību, krāpšanu vai piesavināšanos, kas paredzēta atbilstoši KL 175., 177. un 179. pantā.

6.4. Nolaupīto priekšmetu vērtība saskaitāma, ja izdarīti vairāki turpināti neliela apmēra tādi paši noziedzīgi nodarījumi (vairākas zādzības, vairākas krāpšanas vai vairākas piesavināšanās). Gadījumā, ja vairāku neliela apmēra nolaupīšanas rezultātā iegūto priekšmetu kopējā vērtība pārsniedz vienas minimālās mēnešalgas apmēru, noziedzīgais nodarījums kvalificējams attiecīgi pēc KL 175., 177. vai 179. panta.

7. Atkārtota zādzība, krāpšana un piesavināšanās

(KL 175. panta 2. daļa, 177. panta 2. daļa un 179. panta 2. daļa)

7.1. Saskaņā ar KL 181. pantu zādzība, krāpšana vai piesavināšanās ir izdarīta atkārtoti, ja to izdarījusi persona, kas agrāk izdarījusi zādzību, laupīšanu, krāpšanu, apdrošināšanas krāpšanu, piesavināšanos; zādzību, krāpšanu vai piesavināšanos nelielā apmērā; bandītismu (KL 224. pants) vai kapa apgānīšanu, saistītu ar kāda priekšmeta nolaupīšanu (KL 228. panta 3. daļa), neatkarīgi no tā, vai persona par

tiem bijusi sodīta, ja vien par iepriekš izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem agrākā sodāmība likumā paredzētā kārtībā nav noņemta vai dzēsta; vai arī persona nav bijusi sodīta, un viņa par šiem noziedzīgajiem nodarījumiem sauc pie atbildības tajā pašā lietā, un nav iestājies kriminālatbildības noilgums.

Atkārtotību nerada saukšana pie kriminālatbildības citā lietā, kurā spriedums vēl nav stājies likumīgā spēkā.

7.2. KL 175. pantā paredzēto noziedzīgu nodarījumu atkārtotību, tāpat kā 177. un 179. pantā, veido KL 181. pantā norādītie nodarījumi arī tajos gadījumos, kad zādzība, laupīšana, krāpšana vai piesavināšanās tiek kvalificēta pēc citiem KL pantiem, kuru sastāvs aptver šos mantiskos nodarījumus (piemēram, slepkavība, ja tā saistīta ar laupīšanu – KL 117. panta 6. punkts).

7.3. Atkārtotību veido kā pabeigti, tā arī nepabeigti noziedzīgi nodarījumi, dalībā vai līdzdalībā izdarīti KL 181., 224., 228. panta 3. daļā un 117. panta 6. punktā uzskaitītie noziedzīgie nodarījumi. Pie tam nav atsevišķi jākvalificē pabeigti un nepabeigti noziedzīgie nodarījumi, un nav atsevišķi jākvalificē arī noziedzīgie nodarījumi, kuros vainīgā persona bijusi dalībniece vai līdzdalībniece, ja šie nodarījumi attiecas uz vienu un to pašu svešas mantas nolaupīšanas veidu.

7.4. Atkārtotību neveido KL 181. pantā un 117. panta 6. punktā uzskaitītie noziedzīgi nodarījumi, par kuriem persona notiesāta citā valstī, bet veido visi noziedzīgi nodarījumi, neatkarīgi no izdarīšanas vietas, ja persona saukta pie kriminālatbildības un notiesāta Latvijā vai izcieš sodu Latvijā par noziedzīgiem nodarījumiem, kas atbilst KL 181. pantā un 117. panta 6. punktā uzskaitītiem.

7.5. Atkārtota nolaupīšana jānorobežo no turpināta noziedzīgā nodarījuma, kas kvalificējams pēc KL 175. panta 1. daļas, ja vien nav citu likumā paredzētu kvalificējošo apstākļu.

Par turpinātu nolaupīšanu uzskatāma tāda svešas mantas vairākkārtēja nelikumīga paņemšana no viena un tā paša īpašnieka vai valdītāja valdījuma, kas sastāv no vairākām vienveidīgām noziedzīgām darbībām, kurām ir vienots nodoms un kopējs galamērķis – nolaupīt mantu noteiktā daudzumā vai apmērā – un kas savā kopībā izveido vienotu noziedzīgu nodarījumu (piemēram, vainīgā persona no viena un tā paša avota – mantas atrašanās vietas, dzīvokļa, noliktavas vai citas glabātavas – paņem mantu vairākos paņēmienos ar nelielu starplaiku).

7.6. Par turpinātu nevar uzskatīt mantas nolaupīšanu, ja tā izdarīta dažādās vietās, no dažādiem avotiem, ar atšķirīgu nolaupīšanas veidu vai atšķirīgos apstākļos vai sekojošā mantas nolaupīšana notikusi pēc ilgāka laika ar atsevišķi radušos nodomu, kaut arī nolaupīšanas veids ir bijis viens un tas pats.

8. Zādzība, laupīšana, krāpšana un piesavināšanās personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās (KL 175. panta 2. daļa, 176. panta 2. daļa, 177. panta 2. daļa un 179. panta 2. daļa)

8.1. Svešas mantas zādzība, laupīšana, krāpšana un piesavināšanās par izdarītu personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās jāuzskata tad, ja vismaz divas personas pirms mantas nolaupīšanas uzsākšanas vienojušās par tās izdarīšanu kopīgi un to arī ir izdarījušas.

8.2. Vienošanās var notikt ne tikai mutvārdos, bet arī jebkādā citā veidā (ar mīmikas vai ķermeņa kustību palīdzību vai citādi saskaņojot darbības).

8.3. Ja svešas mantas nolaupīšanas procesā pēc iepriekšējas vienošanās tieši piedalījušās divas vai vairākas personas kā līdzizdarītāji, viņu visu nodarījums kā izdarīts grupā kvalificējams attiecīgi pēc KL 175. panta 2. daļas, 176. panta 2. daļas, 177. panta 2. daļas vai 179. panta 2. daļas.

8.4. Ja šādas darbības līdzizdarītāji veikuši pēc iepriekšējas vienošanās vēl arī ar līdzdalībniekiem (organizētājiem, uzkūditājiem vai atbalstītājiem), kuri svešas mantas izņemšanā tieši nav piedalījušies, tad šādu līdzdalībnieku nodarījums kvalificējams pēc attiecīga minētā KL Sevišķās daļas panta un KL 20. panta attiecīgās daļas.

8.5. Svešas mantas nolaupīšanas organizētājam, uzkūditājam un atbalstītājam jāatbild kā par pabeigtu, tā arī nepabeigtu noziedzīgu nodarījumu.

Tajos gadījumos, kad noziedzīga nodarījuma izdarītājs nodomu nav realizējis līdz galam no viņa gribas neatkarīgu iemeslu dēļ, organizētājs, uzkūditājs un atbalstītājs atbild par nodomātā noziedzīgā nodarījuma mēģinājuma organizēšanu, uzkūditāšanu to izdarīt vai atbalstītāšanu. Tāds viņu nodarījums kvalificējams pēc KL Sevišķās daļas attiecīga panta un tā daļas un KL 15. un 20. panta attiecīgās daļas.

8.6. Ja mantas nolaupīšanas procesā tieši piedalījies tikai viens izdarītājs pēc iepriekšējas vienošanās ar vienu vai vairākiem līdzdalībniekiem, kuri tieši nav piedalījušies mantas izņemšanā, izdarītāja un līdzdalībnieku nodarījums nav kvalificējams kā grupā izdarīts noziedzīgs nodarījums.

8.7. Ja svešas mantas nolaupīšanā tieši piedalījušās vairāk nekā divas personas, iepriekš vienodamās un sadalīdamas lomas un pienākumus, kas jāizpilda mantas nolaupīšanas brīdī kopīgā nodoma īstenošanai, piemēram, stāvējis sardzē, izteicis draudus, izņēmis mantu, to transportējis u.c., tad visu šādu personu nodarījums kvalificējams kā izdarīts grupā pēc attiecīgas KL Sevišķās daļas panta bez atsaucēs uz KL 20. pantu.

8.8. KL 175., 176., 177. un 179. pantā paredzētie noziedzīgi nodarījumi jāatzīst par izdarītiem grupas sastāvā arī gadījumos, kad tiesai nodod tikai vienu no grupas dalībniekiem, bet pārējie saskaņā ar likumu pie kriminālatbildības nav saukti.

Ja noziedzīga nodarījuma izdarīšanā izmantotas citas personas, vainīgajam

apzinoties, ka šīs personas mazgadības, psihisko traucējumu, garīgās atpalicības vai nezināšanas dēļ nav varējušas saprast savu darbību noziedzīgo raksturu, vainīgais atbild kā noziedzīgā nodarījuma tiešais izdarītājs neatkarīgi no tā, vai viņš pats tajā ir piedalījies.

Šāds vainīgā nodarījums nepieciešamības gadījumā kvalificējams pēc noziedzīgu nodarījumu kopības ar pantiem, kas paredz atbildību par iesaistīšanu noziedzīgā nodarījumā (KL 172. un 232. pants).

8.9. Zādzība, kas izdarīta, iekļūstot dzīvoklī vai citā telpā, vai ja tā izdarīta no mantas glabātavas, no ietaises, kas savieno glabātavas, vai no transportlīdzekļa, uzskatāma par pabeigtu noziedzīgu nodarījumu no brīža, kad vainīgais mantu prettiesiski paņēmis un ieguvis iespēju, lai rīkotos ar to pēc sava ieskata.

9. Svešas mantas nolaupīšana, iekļūstot dzīvoklī vai citā telpā, no glabātavas, ietaises, kas savieno glabātavas, vai transportlīdzekļa (KL 175. panta 3. daļa, 176. panta 2. daļa)

Noskaidrojot terminu „dzīvoklis vai cita telpa”, „mantas glabātava”, „ietaise, kas savieno glabātavas”, „transportlīdzeklis” un „iekļūšana” KL 175. panta un 176. panta izpratnē, tiesām jāvadās no sekojošā:

9.1. Telpa ir ar būvkonstrukcijām – sienu, griestiem, grīdu un jumtu – norobežota celtnē, izbūvē, tās daļa, kas paredzēta cilvēka pastāvīgai vai pagaidu dzīvošanai vai viņam piederošās mantas novietošanai, preču, iekārtu vai jebkuru materiālo vērtību glabāšanai, mājlopu vai mājputnu izmitināšanai u.tml.

Par telpu uzskatāma dzīvojamā māja, dzīvoklis vai to sastāvdaļa, dārza māja, pagrabs, garāža, šķūnis, kūts, klēts, pirts, dažādas uzņēmumu, iestāžu un organizāciju telpas, ražotnes un to sastāvdaļas, noliktavas, veikali u.tml.

9.2. Dzīvoklis ir telpa, kas paredzēta cilvēku dzīvošanai un kurā atrodas viņu manta vai tās daļa.

Pie dzīvokļa pieder vienotas telpas sastāvdaļas, kurās cilvēki pagaidām var neatrasties un nedzīvot. Par dzīvokli jāatzīst ne tikai dzīvojamās telpas daudzdzīvokļu mājās un individuālās mājās, bet arī vasarnīcu un dārzu mājiņas, istabas viesnīcās, teltis pagaidu dzīvošanai, nodalītās kupejas vagonos, vagonu pavadītāju nodalītās telpas u.tml., kā arī dzīvojamai telpai cieši blakus esošās tās daļas (lodžijas, balkoni, zemgrīdes, bēniņi, virtuve, pieliekamais u.c.).

9.3. Par glabātavu jāuzskata no apkārtējās vides norobežota vieta vai teritorija, kas paredzēta materiālo vērtību pastāvīgai vai pagaidu glabāšanai, piemēram, pārvietojamie autoveikali, refrīžeratori, konteineri, seifi, dzelzceļa vagoni un platformas, cisternas vai tilpņu savienojšie cauruļvadi (piemēram, naftas vai citas degvielas pārsūkņēšanai), nozogotas transportlīdzekļu stāvvietas, nozogots mājas pagalms u.c.

9.4. Teritorijas vai akvatorija iecirkņi, kaut arī iežogoti, kurus izmanto nevis materiālo vērtību glabāšanai, bet noteiktas produkcijas audzēšanai vai mājlopu ganīšanai, nav uzskatāmi par glabātavām.

9.5. Par transportlīdzekli Krimināllikuma 175. panta 3. daļas un 176. panta 2. daļas izpratnē jāuzskata ne tikai Krimināllikuma 261. pantā minētie mehāniskie transportlīdzekļi, bet arī dzelzceļa, gaisa un ūdens transportlīdzekļi.

9.6. Zādzība vai laupīšana jākvalificē kā izdarīta, iekļūstot dzīvoklī vai citā telpā, vai kā izdarīta no mantas glabātavas vai transportlīdzekļa gadījumos, kad nolaupīšana izdarīta, prettiesiski, slepeni vai atklāti ieejot, ielaužoties, ielienot, iesniedzoties slēgtā vai neslēgtā telpā, glabātavā vai transportlīdzeklī vai piekļūstot mantai citādā veidā (piemēram, ar dažādu palīgierīču – āķu, magnētu u.c. – palīdzību bez ievietošanās pašā telpā, glabātavā vai transportlīdzeklī).

9.7. Tā kā kvalificējošās pazīmes „iekļūšana telpā” un „nolaupīšana no glabātavas un transportlīdzekļa” obligāti saistāmas ar nodomu izdarīt zādzību vai laupīšanu, tiesai jānoskaidro, kādā nolūkā vainīgais prettiesiski iekļuvis dzīvoklī, citā telpā, glabātavā vai transportlīdzeklī.

9.8. Ja persona tiesiski vai prettiesiski iekļuvusi dzīvoklī, telpā, glabātavā vai transportlīdzeklī kādā citā nolūkā un tikai vēlāk viņai radies nodoms nolaupīt kādu mantu, nodarījums nav jākvalificē kā izdarīts ar iekļūšanu telpā vai no glabātavas vai transportlīdzekļa.

9.9. Ja zādzības vai laupīšanas izdarīšanas brīdī personas atrašanās dzīvoklī, glabātavā vai transportlīdzeklī nebija prettiesiska, tad nodarījums neatkarīgi no iepriekšējā nodoma nav jākvalificē kā izdarīts ar iekļūšanu telpā vai izdarīts no glabātavas vai transportlīdzekļa.

9.10. Ja vainīgais nolūkā izdarīt zādzību vai laupīšanu iekļuvis dzīvoklī, citā telpā, glabātavā vai transportlīdzeklī ar viltu, ļaunprātīgi izmantojot uzticību, pārvarot šķēršļus vai cilvēku pretošanos, un pēc tam nolaupījis svešu mantu, viņa darbības kvalificējas kā zādzība vai laupīšana ar iekļūšanu telpā vai no glabātavas vai transportlīdzekļa.

10. Svešas mantas nolaupīšana lielā apmērā

(KL 175. panta 4. daļa, 176. panta 3. daļa, 177. panta 3. daļa un 179. panta 3. daļa)

10.1. Saskaņā ar 1998. gada 15. oktobra likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanos laiku un kārtību” 20. pantu zādzība, laupīšana, krāpšana un piesavināšanās ir izdarīta lielā apmērā, ja nolaupīto priekšmetu kopējā vērtība nolaupīšanas brīdī nav bijusi mazāka par piecdesmit tajā laikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu.

10.2. Nosakot nolaupītās mantas vērtību pēc tirgus cenām vai tām pielīdzinātām cenām, jāņem vērā tās vērtība mantas nolaupīšanas laikā.

10.3. Nosakot nodarītā zaudējuma apmēru, ja izdarīti vairāki tādi paši noziedzīgi nodarījumi (vairākas zādzības, vairākas laupīšanas, vairākas krāpšanas, vairākas piesavināšanās), noziedzīgos nodarījumos iegūto priekšmetu vērtība saskaitāma atsevišķi pēc katra nolaupīšanas veida.

10.4. Ja vainīgā nodoms bijis iegūt mantu lielā apmērā, bet šo nodomu viņš nav realizējis no viņa gribas neatkarīgu apstākļu dēļ, noziedzīgs nodarījums kvalificējams kā mēģinājums izdarīt svešas mantas nolaupīšanu lielā apmērā neatkarīgi no faktiski iegūtās mantas vērtības pat tad, ja vainīgais vispār neko nav ieguvis.

10.5. Ja zādzība, laupīšana, krāpšana vai piesavināšanās izdarīta grupā pēc iepriekšējas vienošanās, grupas dalībnieku atbildība nosakāma nevis pēc nolaupītās svešas mantas daļas, ko saņēmis katrs dalībnieks, kad sadalīts nolaupītais, bet gan pēc visas grupas dalībnieku kopīgi nolaupītās mantas vērtības, izņemot gadījumus, kad bijis izdarītāja ekscēss, tas ir, kad kāds no grupas dalībniekiem bez tam ir izdarījis darbības, kuras neaptver pārējo grupas dalībnieku nodoms.

10.6. Svešas mantas nolaupīšana no kapa, neatkarīgi no tās vērtības, kvalificējama pēc KL 228. panta 3. daļas, un papildu kvalifikācija pēc KL 175., 176. vai 180. panta nav nepieciešama.

11. Mantas konfiskācija

11.1. Taisot notiesājošu spriedumu gadījumos, kad sankcijā paredzēta mantas konfiskācijas kā papildsoda piemērošanas alternatīva, tā piemērošana jāmotivē spriedumā.

11.2. Notiesāto personu transportlīdzekļi (automobiļi, motocikli, laivas u.c.), ja tie izmantoti kā noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rīki un līdzekļi tieši noziedzīgā rezultāta sasniegšanai, vainīgo personu vai nolaupītās mantas transportēšanai, ir konfiscējami, ja pirmstiesas izmeklēšanas laikā vai arī ar tiesas lēmumu tie saskaņā ar Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 66. pantu atzīti par lietiskajiem pierādījumiem.

Lēmumu par transportlīdzekļa atzīšanu par lietisko pierādījumu tiesa var pieņemt, gan nododot apsūdzēto tiesai, gan arī tiesas izmeklēšanas laikā.

12. Par Augstākās tiesas plēnuma lēmuma spēka zaudēšanu

12.1. Atzīt par spēku zaudējušu Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1994. gada 19. decembra lēmumu Nr.7 „Par likuma piemērošanu lietās par svešas mantas apdraudējumiem, izdarot zādzību vai laupīšanu”.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs A. Gulāns

Plēnuma sekretāre, senatore V. Eilande

CIVILTIESĪBAS

Par tiesu praksi lietās par kaitējuma atlīdzināšanu veselības bojājuma gadījumā vai sakarā ar apgādnieka nāvi

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.7
1991. gada 4. novembrī

Atzīts par spēku zaudējušu ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2

Veselības bojājuma gadījumā cietušais zaudē darba ienākumus vai tam rodas izdevumi sakarā ar veselības atgūšanu, bet viņa nāves gadījumā – apgādājamie zaudē iztikas līdzekļus, kā arī rodas citi izdevumi.

Līdz ar to būtiski tiek aizskartas cietušo civilās tiesības un tiesām jāveltī liela uzmanība aizskarto tiesību atjaunošanai, nodarītā kaitējuma atlīdzināšanai pilnā apjomā.

Latvijas Republikas tautas tiesās 1989. gadā izskatītas 155 civillietas par kaitējumu atlīdzināšanu veselības bojājuma gadījumā vai sakarā ar apgādnieka nāvi, bet 1990. gadā – 136 civillietas. No visu civillietu kopskaita tās veido 0,5 %.

Tiesu prakses vispārīguma rezultāti apstiprina, ka republikas tiesas visumā pareizi izskata lietas par kaitējuma atlīdzināšanu veselības bojājuma gadījumā vai sakarā ar apgādnieka nāvi.

Vienlaicīgi šīs kategorijas lietās pieļauti arī trūkumi. Tiesas sēdēs netiek pilnīgi un vispusīgi noskaidroti svarīgi apstākļi, tai skaitā kaitējuma nodarītāja vaina. Dažkārt nepareizi tiek noteikts kaitējuma atlīdzināšanas apmērs.

Lai novērstu trūkumus un panāktu vienveidīgu tiesu praksi,
Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums
n o l e m j :

1. Izskatot strīdus par kaitējuma atlīdzību veselības bojājuma gadījumā vai sakarā ar apgādnieka nāvi, tiesām precīzi un nelokāmi jāievēro Latvijas DLK normas par darba aizsardzību, Latvijas CK normas, kas regulē delikta (ārpuslīgumiskās) saistības, kas rodas no kaitējuma nodarīšanas.

2. Izskaidrot, ka tiesām pakļautas civillietas strīdos:

2.1. par kaitējuma atlīdzību, kas nodarīts fiziskas personas veselībai, tai izpildot

darba (dienesta) pienākumus;

2.2. par kaitējuma atlīdzību, kas nodarīts fiziskas personas veselībai, ja tā ar kaitējuma nodarītāju nesastāv darba tiesiskās attiecībās;

2.3. par kaitējuma atlīdzību, ko fiziskas personas veselībai nodarījis paaugstinātas bīstamības avots;

2.4. par kaitējuma atlīdzību apgādnieka nāves gadījumā;

2.5. par papildus izdevumu atlīdzību cietušajam, kas radušies veselības bojājuma gadījumā;

2.6. par kaitējuma atlīdzību uz jaunu periodu pēc cietušā atkārtotas medicīniskās apsekošanas;

2.7. par kaitējuma atlīdzībai piedzīto summu apmēra palielināšanu vai samazināšanu, ja mainās darba spēju zaudējuma pakāpe;

2.8. par pārejošas darba nespējas pabalsta piedziņu, ja tas pilnīgi neatlīdzina nodarīto kaitējumu;

2.9. citi strīdi, kas izriet no saistībām sakarā ar kaitējuma nodarīšanu fiziskās personas veselībai vai sakarā ar viņas nāvi.

3. Atkarībā no celtās prasības satura prasītājam jāiesniedz: akts par nelaimes gadījumu darbā, medicīniskais atzinums par arodslimību, atzinums par veselības bojājuma iemesliem, izziņa par cietušā vidējo mēneša izpeļņu, izziņa par piešķirto pensiju, kas noteikta nelaimes gadījuma rezultātā, DEĀK, bet atbilstošos gadījumos tiesu medicīnas ekspertu komisijas atzinums par zaudēto aroda spēju pakāpi, par nepieciešamību pēc citu personu kopšanas un citiem palīdzības veidiem, kas prasa papildu izdevumus, izziņas par mirušā apgādājamajiem un viņiem piešķirto pensiju sakarā ar apgādnieka nāvi, kā arī citi nepieciešamie pierādījumi.

Ja prasītājam nav iespējams šos dokumentus iesniegt, tie jāpieprasa tiesnesim Latvijas CPK 145. panta kārtībā.

4. Prasības pieteikums par kaitējuma atlīdzību par fiziskas personas veselības bojājumu vai nāvi, par kuru kaitējuma nodarītājam ir pienākums kārtot sociālā nodokļa maksājumus (CK 479. pants), jāpieņem tiesvedībā pēc tam, kad par prasību lēmumu pieņēmusi administrācija vai tā viena mēneša termiņā prasību nav izskatījusi.

5. Gadījumā, ja jautājums par pensijas vai sociālā apdrošināšanas pabalsta piešķiršanu nav izlemts, cietušo nav apsekojusi DEĀK vai tiesu medicīnas ekspertu komisija, lai noteiktu aroda darba spēju zudumu vai nepieciešamību pēc papildu izdevumiem, saskaņā ar Latvijas CPK 216. pantu tiesvedība lietā jāaptur līdz pensijas (pabalsta) piešķiršanai vai norādīto komisiju atzinuma saņemšanai.

6. Kaitējumu, kas nodarīts darbiniekam ar veselības bojājumu, izpildot darba pienākumus, atlīdzina tā fiziskā vai juridiskā persona, ar kuru cietušais kaitējuma

nodarīšanas brīdī sastāvējis darba tiesiskās attiecībās, pastāvot to vainai.

Norādīt tiesām, ka gadījumos, kad kaitējumu nodara paaugstinātas bīstamības avots, cietušajam izpildot darba pienākumus un sastāvot darba tiesiskās attiecībās ar paaugstinātas bīstamības avota valdītāju, kaitējums jāatlīdzina saskaņā ar Latvijas CK 469. pantu.

7. Latvijas DLK 151. pants nosaka, ka administrācijas pienākums ir atvieglot un nodrošināt veselīgus darba apstākļus strādniekiem un kalpotājiem. Izskatot strīdus par kaitējuma atlīdzību darbiniekam sakarā ar arodslimību, tiesai jānoskaidro, vai pastāv cēloniskais sakars starp arodslimību un darba pienākumu pildīšanu. Ja tiesa konstatēs cēlonisko sakaru, tā var prasību noraidīt vai samazināt piedzenamā kaitējuma apmēru, ja atbildētājs pierāda paša cietušā rupju neuzmanību, kuras dēļ viņš saslimis ar arodslimību.

8. Ja kaitējums personai, kura sastāv darba tiesiskās attiecībās ar juridisku vai fizisku personu, nodarīts strādājot pie citas juridiskas vai fiziskas personas, ar kuru cietušais nesastāv darba tiesiskās attiecībās, kaitējumu atlīdzina tā juridiskā vai fiziskā persona, kuras vainas dēļ nebija nodrošināti droši darba apstākļi.

9. Saskaņā ar Latvijas CK 465. pantu kaitējuma nodarītāja vaina tiek prezumēta. Izskatot strīdus saskaņā ar Latvijas CK 465. pantu, prasītājam nevar uzlikt par pienākumu pierādīt atbildētāja vainu. Lai atbrīvotos no kaitējuma atlīdzināšanas, kaitējuma nodarītājam jāpierāda, ka kaitējums nav nodarīts viņa vainas dēļ.

10. Ja kaitējums nodarīts, izpildot darbu pēc darbuzņēmuma līguma, pasūtītājam nav jāatlīdzina nodarītais kaitējums sakarā ar veselības bojājumu, jo saskaņā ar Latvijas CK 367. pantu darbuzņēmējs apņemas izpildīt noteiktu darbu uz savu risku.

11. Organizācijām un personām, kuru darbība saistīta ar paaugstinātu bīstamību apkārtējiem, ir jāatlīdzina kaitējums sakarā ar veselības bojājumu vai apgādnieka nāvi, ko nodarījis paaugstinātas bīstamības avots, ja tie nepierāda, ka kaitējums radies nepārvarama spēka dēļ vai ar paša cietušā nodomu (Latvijas CK 469. pants).

Par paaugstinātas bīstamības avotu jāatzīst darbība, kuru veicot, rodas paaugstināta kaitējuma nodarīšanas iespējamība apkārtējiem, kā arī darbība, izmantojot, transportējot, glabājot priekšmetus, vielas, kuriem ir paaugstinātas bīstamības īpašības. Mantiska atbildība par kaitējumu, kas nodarīts ar paaugstinātas bīstamības avota darbībām, iestājas, izmantojot tos mērķtiecīgi, kā arī tad, ja kaitējumu radījušās īpašības iedarbojas pretēji valdītāja gribai.

Ar paaugstinātas bīstamības avota valdītāju jāsaprot organizācija vai persona, kas veic paaugstinātas bīstamības avota ekspluatāciju saskaņā ar viņam piederošajām īpašuma tiesībām, likumīgā valdītāja tiesībām vai uz citiem pamatiem (pēc nomas līguma, pēc pilnvaras, saskaņā ar kompetentu orgānu rīkojumu par avotu nodošanu organizācijai pagaidu lietošanā u.tml.).

Netiek atzīta par paaugstinātas bīstamības avota valdītāju un neatbild

par kaitējumu cietušajam persona, kas vadījusi paaugstinātas bīstamības avotu saskaņā ar darba attiecībām ar avota valdītāju (šoferis, mašīnists u.c.).

12. Ja kaitējums veselībai nodarīts paaugstinātas bīstamības avotu savstarpējas iedarbības rezultātā, piemēram, sadursme, tad, izšķirot jautājumu par to valdītāju mantisko atbildību, tiesām jāņem vērā šādi norādījumi:

12.1. kaitējums, kas nodarīts vienam valdītājam otra vainas dēļ – jāatlīdzina vainīgajam;

12.2. ja vainīgs tikai valdītājs, kuram kaitējums nodarīts, tas viņam netiek atlīdzināts;

12.3. ja vainīgi abi valdītāji, tad atlīdzības apmērs nosakāms samērīgi katra vainas pakāpei;

12.4. ja nav paaugstinātas bīstamības avotu valdītāju vainas savstarpējā kaitējuma nodarīšanā (neatkarīgi no tā apmēra), tad nevienam no tiem nav tiesību uz atlīdzību;

12.5. ja kaitējums nodarīts citām personām, tad valdītāji, kas kopīgi nodarījuši kaitējumu, atbild cietušajam solidāri.

Paaugstinātas bīstamības avota valdītājs neatbild par kaitējumu, ko nodarījis šis avots, ja pierāda, ka tas izgājis no viņa valdījuma bez viņa vainas citu pilsoņu prettiesiskās darbības rezultātā. Šādos gadījumos personas, kas faktiski valdījušas paaugstinātas bīstamības avotu, atlīdzina kaitējumu saskaņā ar Latvijas CK 469. pantu.

Ja kaitējumu nodarījis paaugstinātas bīstamības avots, kas izgājis no tā valdītāja valdījuma citu personu prettiesiskas darbības dēļ, arī valdītājam uzvedoties neattaisnojoši, atbildību par nodarīto kaitējumu tiesa var uzlikt abām personām pēc daļu principa atkarībā no katra vainas pakāpes.

13. Kaitējumu, ko cietušā veselībai nodarījis 15 gadus nenasniegušais nepilngadīgais, atlīdzina viņa vecāki (adoptētāji) vai aizbildnis, ja tie nepierāda, ka kaitējums nav radies viņu vainas dēļ (Latvijas CK 472. pants).

Tādu pienākumu var uzlikt, piemēram, ja viņi nerūpējas par nepilngadīgā pienācīgu audzināšanu vai uzraudzību, iecietīgi izturas pret viņa prettiesiskajām darbībām. Pie tam apstāklim, ka vecāki nedzīvo kopā, nav izšķiroša nozīme un nodarīto kaitējumu jāatlīdzina abiem vecākiem.

Atbildību par kaitējuma atlīdzību var uzlikt mācību, audzināšanas, ārstniecības iestādēm, kuru uzraudzībā kaitējuma nodarīšanas laikā atradies nepilngadīgais, ja konstatēta minēto iestāžu vaina nepilngadīgā uzraudzīšanā, bet, ja bērnu iestādes pienākums ir nodrošināt nepilngadīgā audzināšanu – tad arī pastāvot vainai nepienācīgā audzināšanā.

Ja tiesa konstatē, ka kaitējums nodarīts ne tikai vecāku (adoptētāju), aizbildņu, bet gan arī mācību, audzināšanas, ārstniecības iestāžu vainas dēļ, kaitējums jāatlīdzina

atkarībā no vainas pakāpes pēc daļu principa.

Personām, kas kaitējumu nodarījušas vecumā līdz 15 gadiem, nevar uzlikt pienākumu to atlīdzināt arī pēc pilngadības sasniegšanas.

14. Kaitējumu, ko nodarījis nepilngadīgais vecumā no 15 līdz 18 gadiem, saskaņā ar Latvijas CK 473. pantu atlīdzina tā nodarītājs. Ja viņam nav pietiekamas mantas vai izpeļņas kaitējuma atlīdzināšanai, vecākiem (adoptētājiem) vai aizbildnim iestājas papildus (subsidiārā) atbildība.

Šis pienākums atlīdzināt kaitējumu izbeidzas, kad kaitējuma nodarītājs sasniedz pilngadību, kā arī tad, ja viņam līdz pilngadības sasniegšanai radusies kaitējuma atlīdzināšanai pietiekama manta vai izpeļņa.

15. Tiesības uz kaitējuma atlīdzību sakarā ar veselības bojājumu ir cietušajiem, kas pilnīgi vai daļēji zaudējuši darba spējas.

Cietušā nāves gadījumā tiesības uz kaitējuma atlīdzību ir darba nespējīgām personām, kas atradās mirušā apgādībā vai kurām viņa miršanas dienā bija tiesības saņemt no viņa uzturu (Latvijas CK 479. panta 2. daļa). Šādas personas ir darba nespējīgie vecāki un laulātais, bērni (tai skaitā arī pēc viņa nāves dzimušie) līdz 16 gadu vecuma sasniegšanai, bet mācību iestāžu audzēkņi – līdz 18 gadu vecumam, kā arī citas darba nespējīgas personas, kuras atradās cietušā apgādībā un kurām viņa materiālā palīdzība bija pastāvīgais un galvenais iztikas līdzekļu avots.

Tiesības uz kaitējuma atlīdzību ir arī vienam no vecākiem, laulātajam vai citam ģimenes loceklim, ja tas nestrādā un ir aizņemts ar mirušā astoņus gadus nesasniegušo bērnu, brāļu, māsu vai mazbērnu kopšanu.

16. Piecpadsmit gadus nesasniegušā nepilngadīgā veselībai nodarīto kaitējumu atlīdzina saskaņā ar Latvijas CK 484. pantu, un tiesa piedzen no kaitējuma nodarītāja izdevumus cietušā kopšanai, viņa papildus uzturam, protezēšanai, ārstēšanai sanatorijās u.tml.

Bez tam tiesa var taisīt spriedumu par tiesībām uz radušos kaitējuma atlīdzību pēc minētā vecuma sasniegšanas darba spēju zaudēšanas vai to pazemināšanās rezultātā.

17. Kaitējuma atlīdzība cietušajam sastāv no naudas summas izmaksas tādā apmērā, kādā viņš zaudējis izpeļņu (vai tās daļu) sakarā ar pilnīgu vai daļēju aroda darba spēju zaudēšanu, atskaitot invaliditātes pensiju, kas piešķirta sakarā ar šo veselības bojājumu, bet, ja cietušajam iepriekš saņemtā invaliditātes pensija palielināta sakarā ar veselības bojājumu, tad atskaitot summu, par kuru palielināta pensija.

Pensija, kas cietušajam piešķirta līdz nelaimes gadījumam, kā arī pēc nelaimes gadījuma uz citiem pamatiem, nosakot kaitējuma atlīdzības apmēru, nav jāieskaita.

Nosakot kaitējuma atlīdzības apmēru bojā gājušā darba nespējīgiem

apgādājamiem, jāieskaita pensija, kas piešķirta sakarā ar apgādnieka nāvi. Ja šīs personas agrāk saņēmušas pensiju uz citiem pamatiem mazākā apmērā un izvēlējušās pensiju, kas noteikta sakarā ar apgādnieka nāvi, jāieskaita tikai pensijas daļa, kura pārsniedz saņemamo pensiju.

18. Pārejošas darba nespējas laikā vai līdz invaliditātes noteikšanai cietušajam kaitējumu atlīdzina zaudētās izpeļņas apmērā, atskaitot pārejošas darba nespējas pabalstu.

19. Zaudējuma atlīdzības apmēra aprēķināšanai ņemama vidējā izpeļņa par 12 kalendāra mēnešiem pirms darbā gūtā sakropļojuma vai darbaspēju zaudējumu rašanās sakarā ar gūto sakropļojumu (pēc cietušā izvēles).

Arodslimības gadījumā zaudējuma atlīdzības apmēra aprēķināšanai pēc cietušā vēlēšanās var ņemt vidējo mēneša izpeļņu par 12 kalendāra mēnešiem pirms darbaspēju zaudējuma rašanās vai par 12 mēnešiem pirms tam, kad pārtraukts darbs, kura dēļ radusies šī slimība.

Nosakot vidējo mēneša izpeļņu, tie mēneši, kuros darbinieks nav strādājis vai nav nostrādājis pilnu skaitu darbdienu tādēļ, ka slimojis, atlaists no darba vai atbrīvots no darba citos spēkā esošajā likumdošanā paredzētajos gadījumos, pēc cietušā vēlēšanās nav ieskaitāmi aprēķinā un aizstājami ar citiem, tieši pirms tiem esošajiem mēnešiem. Mēnešus, kuru laikā darbinieks nav faktiski strādājis vai nav nostrādājis pilnu skaitu darbdienu citu iemeslu dēļ, aprēķinā neieskaita un ar citiem mēnešiem neaizstāj.

Gadījumos, kad cietušais nostrādājis mazāk par 1 gadu, mēneša vidējo izpeļņu nosaka, nostrādāto kalendāra mēnešu izpeļņas kopējo summu dalot ar šo mēnešu skaitu.

Ja darbinieks nostrādājis mazāk nekā vienu kalendāra mēnesi, visu nostrādāto laika izpeļņu daļa ar nostrādāto dienu skaitu un iegūto summu reizina ar vidēji gadā aprēķinātā mēneša darbdienu skaitu.

Nosakot kaitējuma atlīdzību bērniem sakarā ar abu vecāku nāvi, jāņem vērā kopējā summa, kas aprēķināma, saskaitot katra vecāka izpeļņas daļu, kāda pienākas bērniem.

Ja divu gadu laikā pirms nelaimes gadījuma cietušajam nav bijuši noteikti ienākuma avoti, kaitējuma atlīdzības apmēru nosaka, ņemot vērā iztikas minimumu.

Zaudējuma atlīdzības aprēķināšanai izpeļņā ņemami darba samaksas veidi, kas noteikti Latvijas Republikas likuma „Par valsts pensijām” 41. pantā.

Pārejošas darba nespējas gadījumā atlīdzības apmēru nosaka no izpeļņas par pēdējiem 12 kalendāra mēnešiem.

Aprēķinot vidējo mēneša izpeļņu, jāņem vērā aprēķinātās summas, neatskaitot no tām nodokļus.

20. Ja izmainījusies cietušā darbaspēju zaudējuma pakāpe, invaliditātes pensijas apmērs sakarā ar invaliditātes grupas maiņu, izdarāms attiecīgs izmaksājamo zaudējuma atlīdzības summu pārrēķins.

Ja kaitējuma atlīdzināšanas periodā palielināta invaliditātes pensija sakarā ar likumdošanu par invalīdu materiālā stāvokļa uzlabošanu vai pensijas apmēra indeksāciju, kaitējuma atlīdzība pensijas palielinājuma summas apmērā nav samazināma.

Zaudējumu atlīdzības summu, ņemot vērā aroda spēju zaudējuma pakāpi un invaliditātes pensiju, bet atsevišķos gadījumos tās daļu, jāizmaksā neatkarīgi no izpeļņas (ienākuma), pensijas un stipendijas, ko saņem cietušais, un ieskaite nav izdarāma.

21. Cietušā aroda darba spēju ilgstošas vai pastāvīgas zaudēšanas pakāpi, iemeslus, invaliditātes grupu, invaliditātes iestāšanās laiku nosaka darba ekspertīzes ārstu komisijas – DEĀK, ja kaitējums cietušajam nodarīts sakarā ar darba pienākumu izpildi, bet pārējos gadījumos – tiesu medicīniskā ekspertīze.

Pirmās grupas invalīdiem nav vajadzīgs atzinums par aroda darba spēju zaudēšanu, jo viņi ir kopjami un zaudējuši aroda darba spējas 100 % apmērā.

22. Ja cietušajam sakarā ar veselības bojājumu rodas papildus izdevumi, kurus attiecīgas organizācijas nekompensē, tie piedzenami no kaitējuma nodarītāja (izdevumi papildus uzturam, ārstniecības līdzekļu iegādei, protezēšanai, atlīdzībai citām personām, kas cietušo kopj, viņa ārstēšanai sanatorijās, kūrvietās, ieskaitot paša cietušā braukšanas izdevumus uz ārstēšanās vietu un atpakaļ, bet nepieciešamības gadījumā arī personai, kas viņu pveda, speciālo transporta līdzekļu iegādei u.tml.).

Nepieciešamībai pēc minētajiem papildus izdevumiem jābūt apstiprinātai ar DEĀK vai tiesu medicīnas ekspertīzes komisijas atzinumu. Pirmās grupas invalīdiem (izņemot gadījumus, kad nepieciešama speciāla medicīniska kopšana) nav vajadzīgs atzinums par kopšanas nepieciešamību.

Izdevumus papildus uzturam nosaka, pamatojoties uz attiecīgas medicīniskās iestādes izstrādātā uztura raciona konkrētajam gadījumam un tirdzniecības daļas izziņu par nepieciešamo produktu cenām.

Papildu izdevumus par cietušā kopšanu atlīdzina tādā apmērā, kāds nepieciešams šiem izdevumiem atkarībā no vajadzīgās kopšanas rakstura, bet nevar pārsniegt invalīdiem, kuriem nepieciešama speciālā medicīniskā kopšana, medicīniskās iestādes sanitāres mēneša darba algu, bet parasti kopšanai – šīs algas 60 %.

Saskaņā ar Latvijas CK 465. pantu, kas paredz pilnīgu kaitējuma atlīdzību, piedzenami arī cietušajam nepieciešamie izdevumi sadzīves pakalpojumiem (veļas mazgāšana, dzīvokļa apkopšana u.tml.) šo izdevumu nepieciešamajā apmērā, bet ne vairāk kā puses apmērā no izdevumiem parastajai apkopšanai. Šādas kopšanas

nepieciešamība jāapstiprina ar DEĀK vai tiesu medicīnas ekspertu komisijas atzinumu.

Cietušajam ir tiesības uz kopšanas izdevumu atlīdzību neatkarīgi no tā, kas to veicis, vai izdevumi faktiski bijuši, vai par kopšanu aprēķināta piemaksa pie pensijas.

Atlīdzinot turpmākos izdevumus protezēšanai, ceļazīmes iegādei ārstēšanai sanatorijā, kūrvietā, tiesai spriedumā jānorāda, ka piedzītās summas jāpārskaita attiecīgajai organizācijai, kura cietušajam izsniegusi ceļazīmi, protēzi.

Papildu izdevumus cietušajam var piedzīt arī par turpmāko laiku DEĀK vai tiesu medicīnas ekspertīzes komisijas atzinumā norādītā termiņa robežās.

Nosakot papildu izdevumu apmēru, nepiemēro noteikumus, kas pieļauj kaitējuma apmēra samazināšanu atkarībā no cietušā vainas pakāpes, tomēr to apmēru var tiesa samazināt atkarībā no pilsoņa, kas nodarījis kaitējumu, mantiskā stāvokļa.

23. Apglabāšanas izdevumi nav pieskaitāmi pie papildu izdevumiem un cietušā nāves gadījumā tos saskaņā ar Latvijas CK 483. pantu atlīdzina personai, kurai šie izdevumi bijuši.

24. Paša cietušā rupja neuzmanība, kas veicinājusi kaitējuma rašanos vai tā palielināšanos, saskaņā ar Latvijas CK 485. pantu rada atlīdzības apmēra samazināšanu neatkarīgi no atbildības pamatiem par nodarīto kaitējumu.

Ja kaitējumu nodarījusi fiziska persona, tiesa var samazināt atlīdzības apmēru atkarībā no viņa mantiskā stāvokļa.

Jautājums par to, vai cietušā neuzmanība ir rupja vai vienkārši nepiesardzība, kas neietekmē kaitējuma atlīdzības apmēru, jāizšķir katrā gadījumā, ņemot vērā konkrētos lietas apstākļus. Piemēram, par rupju neuzmanību atzīstams cietušā dzērums stāvoklis, ja tas veicinājis kaitējuma rašanos vai palielināšanos.

15 gadu vecumu nerasnieguša nepilngadīgā cietušā vaina netiek ņemta vērā, neatkarīgi no neuzmanības formas, izņemot gadījumus, kad viņš izdarījis noziegumu, par kuru atbildība iestājas no 14 gadu vecuma.

25. Summas kaitējuma atlīdzībai cietušajam jāpiedzen no dienas, kad viņš veselības bojājuma gadījumā zaudējis iepriekšējo izpeļņu, bet mirušā apgādājamiem – no viņa nāves dienas.

Iesniedzot pieteikumu par kaitējuma atlīdzību pēc trīs gadu notecēšanas no dienas, kad veselības bojājuma gadījumā zaudētas darba spējas vai no apgādnieka nāves momenta, prasījums apmierināms no dienas, kad pieteikums iesniegts administrācijai, bet iesniedzot prasību tieši tiesā – no prasības celšanas dienas.

Prasījumi par ikmēneša maksājumu summu pārrēķināšanu, kuras agrāk noteikusi tiesa vai administrācija, apmierināmi par laiku, kas nepārsniedz trīs gadus.

Turpinot maksājumus kaitējuma atlīdzībai, piedziņa notiek no dienas, kad

beigušies iepriekšējie maksājumi, neatkarīgi no prasības celšanas laika, ar nosacījumu, ka apstiprinātas tiesības saņemt atlīdzību šajā periodā.

26. Kaitējuma atlīdzība sakarā ar veselības bojājumu sastāv no ikmēneša maksājumiem, kas jāizmaksā līdz medicīnas ekspertu atzinumā norādītajam atkārtotas apsekošanas laikam vai līdz mūža galam.

Tiesas spriedumā jānorāda precīzs piedzīto summu aprēķins un to izmaksas periods.

27. Tiesām rūpīgi jānoskaidro ražošanas un cita traumatisma iemesli, drošības tehnikas un ražošanas sanitārijas noteikumu pārkāpumi, jāreaģē uz tiem ar blakus lēmumiem, bet nepieciešamības gadījumā jāizlemj jautājums par vainīgo amatpersonu saukšanu pie atbildības.

*Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs G. Zemrībo
Plēnuma sekretārs, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnesis J. Kaksītis*

Par tiesu praksi lietās par atjaunošanu darbā

**LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.16
1992. gada 28. decembrī**

Grozījumi ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.9
Grozījumi ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2
Zaudējis spēku ar 2002. gada 11. marta lēmumu Nr.3

Lai nodrošinātu pareizu un vienveidīgu Darba likumu kodeksa normu piemērošanu, ņemot vērā kā praksē radušos jautājumus, tā arī nepieciešamību tiesu praksi lietās par atjaunošanu darbā saskaņot ar Latvijas Republikas 1992. gada 17. martā pieņemto likumu „Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas Darba likumu kodeksā” (Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1992., Nr. 15/16), Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums
n o l e m j :

1. Vērst tiesu uzmanību, ka ar likumu pasludināto sociāli ekonomisko tiesību un interešu aizsargāšanas garantu ir tiesas. Tiesas pēc vispārējiem noteikumiem izskata tām pakļautos darba strīdus, ja prasītājs ievērojis likumos noteikto iepriekšējo šo strīdu ārpustiesas izskatīšanas kārtību. Pie tādiem strīdiem pieskaitāmi strīdi par citā darbā pārcelšanas pareizību, darba līguma izbeigšanu pēc darbinieka iniciatīvas vai sakarā ar noteikumu pārkāpšanu par pieņemšanu darbā (Latvijas DLK 30. panta 8. punkts) u.c.

Tieši tiesās, negriežoties darba strīdu komisijā, izskatāmi darba strīdi, kuri norādīti Latvijas DLK 216. panta 2. daļā.

Saskaņā ar Latvijas DLK 215. panta 2. daļu tiesas neizskata strīdus par vēlēto augstāko valsts varas institūciju ievēlēto vai apstiprināto amatpersonu, pašvaldību vai sabiedrisko organizāciju ievēlēto algoto darbinieku atļaušanu no darba.

2. Atbilstoši Latvijas DLK 217. pantam darbinieks var griezties tiesā ar prasību lietās par atļaušanu no darba mēneša laikā no dienas, kad saņemta darba grāmatiņa (darba līguma grāmatiņa) vai arī uzaicinājums ierasties tās saņemšanai (Instrukcijas par darba grāmatiņu izpildīšanas, izsniegšanas un glabāšanas kārtību 9. punkts).

Tiesnesis nav tiesīgs atteikties pieņemt prasības pieteikumu, motivējot atteikšanos ar termiņa nokavējumu prasības celšanai. Ja tiesa prasības noilguma termiņa nokavēšanas iemeslus atzīst par attaisnojošiem, tā atjauno šo termiņu. Ja

tiesa, pārbaudījusi lietas materiālus, konstatē, ka termiņš prasības celšanai nokavēts bez attaisnojošiem iemesliem, tā noraida prasību.

Darba strīdu komisijas lēmums atteikties apmierināt darbinieka prasījumus, motivējot ar to, ka nokavēts termiņš prasības pieteikšanai, vai darba strīda izskatīšanas novilcināšana nav šķērslis darba lietas ierosināšanai tiesā.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.9 2. punkts izteikts šādā redakcijā:

2. Atbilstoši Latvijas DLK 217. pantam darbinieks var griezties tiesā ar prasību par atjaunošanu darbā mēneša laikā no dienas, kad saņemta darba grāmatiņa (darba līguma grāmatiņa) vai arī uzaicinājums tās saņemšanai.

DLK neparedz tiesai tiesības atjaunot nokavēto termiņu prasības iesniegšanai tiesā par atjaunošanu darbā. Šī termiņa nokavējums nevar būt par pamatu, lai tiesnesis atteiktos pieņemt prasību, bet tas ir pamats prasības noraidīšanai neatkarīgi no nokavējuma iemesla.

3. Tiesām jāņem vērā, ka pienācīga lietas sagatavošana iztiesāšanai ir viens no pamatnosacījumiem tās savlaicīgai un pareizai iztiesāšanai, tāpēc tiesnešiem, pirms lietas par atjaunošanu darbā nolikšanas iztiesāšanai, saskaņā ar Latvijas CPK 145. pantu nepieciešams veikt pilnīgu tās pirmstiesas sagatavošanu.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 3. punkta pirmajā daļā vārdi „Latvijas CPK 145. pantu” aizstāti ar vārdiem „Civilprocesa likuma 148. pantu”.

Lietā sagatavojama, ņemot vērā celtās prasības raksturu, darba līguma izbeigšanas vai grozīšanas apstākļus un pamatus.

Lietās par atjaunošanu darbā jāiesniedz šādi dokumenti: rakstveida darba līguma noraksts, noraksts no pavēlēm par prasītāja pieņemšanu darbā, pārcelšanu citā darbā, atlaišanu no darba, izraksts no arodorganizācijas institūcijas lēmuma (protokola) par iepriekšēju piekrišanu darbinieka atlaišanai no darba pēc darba devēja iniciatīvas, ja atlaišana pieļaujama tikai ar arodorganizācijas iepriekšēju piekrišanu; izziņa par prasītāja darba samaksu par diviem pēdējiem kalendāra mēnešiem, bet personām, kas šajā uzņēmumā, iestādē vai organizācijā nostrādājušas mazāk par diviem mēnešiem – par pēdējo kalendāra mēnesi, izziņa par nostrādāto dienu skaitu, kā arī citi nepieciešamie pierādījumi.

Ja nepieciešams, tiesnesim jāuzaicina prasītāja, kā arī atbildētāja pārstāvis, lai noskaidrotu viņa iebildumus pret prasību un lai viņš iesniegtu pierādījumus, kas šos iebildumus apstiprina; jālemj jautājums par lieciniekiem, kas aicināmi uz tiesas sēdi, jāpieprasa rakstveida pierādījumi.

4. Saskaņā ar Latvijas DLK 22. pantu, noslēdzot darba līgumu, var noteikt pārbaudi, lai noskaidrotu, vai darbinieks atbilst viņam uzticētajam darbam.

Izskatot lietas prasībās, kuras iesnieguši pēc Latvijas DLK 24. panta atlaistie darbinieki, tiesām jānoskaidro, vai ir bijis noteikts pārbaudes termiņš un vai tas nepārsniedz likumā noteiktos trīs mēnešus, vai konkrētajam darbiniekam varēja noteikt pārbaudes termiņu, vai pārbaudes termiņš norādīts pavēlē (rīkojumā) par pieņemšanu darbā un vai darbiniekam šī pavēle paziņota un viņš par to parakstījies. Ja šie noteikumi nav ievēroti, darba līgums atzīstams par noslēgtu bez pārbaudes laika.

Latvijas DLK 23. pantā noteikto maksimālo pārbaudes termiņu nevar pagarināt pēc darba devēja ieskata vai pušu vienošanās.

Pārbaudes laika noteikšana, pārceļot citā darbā, nemainoties darba devējam (tajā pašā uzņēmumā, iestādē, organizācijā), nav paredzēta likumā.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.9 4. punkts izteikts šādā redakcijā:

4. Stājoties darbā, darbiniekam jāuzrāda vai jāiesniedz DLK 21. pantā norādītie dokumenti un arī algas nodokļu grāmatiņa vai algas nodokļu karte, bet ārvalstniekam un bezvalstniekam, kas nav pastāvīgie iedzīvotāji, jāuzrāda uzturēšanās atļauja, kas dod tiesības strādāt. Algas grāmatiņu nodokļu maksātājam jāiesniedz pamatdarba vietā, bet papilddarba vietā (blakus darbā) ir jāiesniedz nodokļu gada karte.

Noslēdzot darba līgumu, darba devējam ir tiesības noteikt pārbaudes laiku, kurš jānorāda līgumā. DLK 23. pantā noteikto maksimālo pārbaudes termiņu nevar pagarināt pēc darba devēja ieskata vai pušu vienošanās.

Pārbaudes laika noteikšana, pārceļot citā darbā tajā pašā uzņēmumā, iestādē, organizācijā, nav paredzēta likumā. Ja ir pārkāpti DLK 22. un 23. pantu noteikumi par pārbaudes noteikšanas kārtību un termiņu, darba līgumu var atzīt par noslēgtu bez pārbaudes.

Darba līgums noslēdzams rakstveidā. Ja starp darba devēju un darbinieku notikusi vienošanās par visiem darba līguma būtiskiem noteikumiem, tad katrs no viņiem var prasīt no otra darba līguma noslēgšanu.

5. Uz darbiniekiem, ar kuriem noslēgts darba līgums uz noteiktu laiku, attiecas vispārējā darba likumdošana, kas regulē attiecības pēc darba līguma, kas noslēgts uz nenoteiktu laiku, izņemot gadījumus, kādi paredzēti likumā (darba līguma izbeigšana sakarā ar termiņa notecēšanu – Latvijas DLK 30. panta 2. punkts u.c.).

Noslēdzot darba līgumu uz noteiktu laiku, darbinieks labprātīgi uzņemas saistības līguma darbības laikā strādāt uzņēmumā, iestādē vai organizācijā. Norādījumu uz to, ka darba līgumu uz noteiktu laiku nevar slēgt ar darbiniekiem, kas pārcelšanas kārtībā uzaicināti darbā no cita uzņēmuma, iestādes vai organizācijas, likums nesatur, tāpēc pieļaujama pieņemšana darbā uz noteiktu laiku pārcelšanas kārtībā, ja tam piekrīt darbinieks.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.9 5. punkts izteikts šādā redakcijā:

5. Uz darbiniekiem, ar kuriem noslēgts darba līgums uz noteiktu laiku, attiecas vispārējā darba likumdošana, kas regulē attiecības pēc darba līguma, kas noslēgts uz nenoteiktu laiku, izņemot gadījumus, kādi paredzēti likumā (darba līguma izbeigšana sakarā ar termiņa notecēšanu – Latvijas DLK 30. panta 2. pktu u.c.).

Uz nenoteiktu laiku noslēgta darba līguma pārformēšana par darba līgumu uz noteiktu laiku pēc būtības pasliktina darbinieku stāvokli (darbinieku var atlaist bez uzteikuma, atlaišana nav jāsaskaņo ar arodorganizāciju, nav jāizmaksā atlaišanas pabalsts), tāpēc saskaņā ar DLK 7. panta 1. daļas noteikumiem šādu līgumu daļā par termiņa noteikšanu var atzīt par spēkā neesošu.

Noslēdzot darba līgumu uz noteiktu laiku, darbinieks labprātīgi uzņemas saistības strādāt uzņēmumā, iestādē vai organizācijā līguma darbības laikā. Norādījumu uz to, ka darba līgumu uz noteiktu laiku nevar slēgt ar darbiniekiem, kas pārcelšanas kārtībā uzaicināti darbā no cita uzņēmuma, iestādes vai organizācijas, likums nesatur, tāpēc pieļaujama pieņemšana darbā uz noteiktu laiku pārcelšanas kārtībā, ja tam piekrīt darbinieks.

6. Izskatot strīdus par darba līguma laušanu pēc darbinieka iniciatīvas (Latvijas DLK 31. pants), tiesām jāņem vērā:

6.1. Latvijas DLK 31. pantā noteikts, ka darbiniekam ir tiesības lauzt darba līgumu, divas kalendāra nedēļas iepriekš par to rakstveidā brīdinot darba devēju. Šis brīdinājums attiecas gan uz beztermiņa, gan uz terminētiem darba līgumiem. Ja darbinieks un darba devējs savstarpēji vienojas, darba līgumu var lauzt arī pirms minētā termiņa;

6.2. darbinieka brīdinājums par darba līguma laušanu neatbrīvo viņu no darba pienākumu pildīšanas un darba kārtības ievērošanas līdz darba līguma attiecību pārtraukšanas dienai un neatņem darba devējam tiesības pēc savas iniciatīvas šajā laikā lauzt ar viņu darba līgumu pēc citiem pamatiem vai arī piemērot darbiniekam disciplinārsodu par darba kārtības pārkāpšanu, jo darba attiecības šajā gadījumā pēc darbinieka iniciatīvas var pārtraukt tikai pēc tam, kad notecējis brīdinājuma termiņš;

6.3. darbinieks, kurš brīdinājis darba devēju par darba līguma laušanu, ir tiesīgs līdz brīdinājuma termiņa notecēšanai savu iesniegumu atsaukt un atlaišana tādā gadījumā nenotiek, ja viņa vietā nav uzaicināts cits darbinieks, kuram saskaņā ar likumu darba līguma noslēgšanu nevar atteikt.

Ja pēc brīdinājuma termiņa notecēšanas darba devējs nav izdevis pavēli par darbinieka atlaišanu un darbinieks nepieprasa, lai viņu atlaiž, uzskatāms, ka darba līgums turpinās uz nenoteiktu laiku.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.9 6. punkts izteikts šādā redakcijā:

6. Izskatot strīdus par darba līguma laušanu pēc darbinieka uzteikuma (Latvijas DLK 31. pants), tiesām jāņem vērā:

6.1. Latvijas DLK 31. pantā noteikts, ka darbiniekam ir tiesības lauzt darba līgumu, vienu kalendāra mēnesi iepriekš rakstveidā uzsakot darba devējam. Šis uzteikums attiecas gan uz beztermiņa, gan uz terminētiem darba līgumiem, ja līgums tiek lauzts pirms darba līguma termiņa notecēšanas.

Ja darbinieks un darba devējs savstarpēji vienojas, darba līgumu var lauzt arī pirms minētā termiņa;

6.2. darbinieka uzteikums darba devējam neatbrīvo viņu no darba pienākumu pildīšanas un darba kārtības ievērošanas līdz darba līguma attiecību pārtraukšanas dienai un neatņem darba devējam tiesības pēc savas iniciatīvas šajā laikā lauzt ar viņu darba līgumu pēc citiem pamatiem vai arī piemērot darbiniekam disciplinārsodu par darba kārtības pārkāpšanu, jo darba attiecības šajā gadījumā pēc darbinieka iniciatīvas var pārtraukt tikai pēc tam, kad notecējis mēneša termiņš vai termiņš, kurš noteikts, darbiniekam un darba devējam savstarpēji vienojoties;

6.3. darbinieks, kurš uzteicis darba devējam, ir tiesīgs līdz likuma noteiktā termiņa notecēšanai savu uzteikumu atsaukt tikai tad, ja iespēja atsaukt uzteikumu nosaka darba koplīgums vai darba līgums un arī gadījumos, kad pret to neiebilst darba devējs.

Ja pēc uzteikuma termiņa notecēšanas darba devējs nav izdevis pavēli par darbinieka atlaišanu un darbinieks nepieprasa, lai viņu atlaiž, uzskatāms, ka darba līgums turpinās.

7. Tiesām jāņem vērā, ka gadījumā, ja darbinieks un darba devējs vienojušies izbeigt darba līgumu pēc Latvijas DLK 30. panta 1. punkta (pušu vienošanās), līgums izbeidzas pušu noteiktajā termiņā. Anulēt tādu vienošanos var tikai ar darba devēja un darbinieka abpusēju piekrišanu.

8. Saskaņā ar Latvijas DLK 178. panta 2. daļu nav atļauts pēc darba devēja iniciatīvas atlaist grūtnieces un sievietes, kurām ir bērns līdz triju gadu vecumam. Atlaišana atļauta tikai gadījumos, kad pilnīgi likvidē uzņēmumu, iestādi vai organizāciju.

Ja grūtniecība pārtraukta vai bērns sasniedzis triju gadu vecumu pēc atlaišanas, tas nevar būt par pamatu iepriekš minēto noteikumu nepiemērošanai. Minēto kategoriju darbinieču atlaišana atzīstama par nepamatotu arī tad, ja darba devējam uz atlaišanas dienu nebija zināms fakts, ka sieviete atrodas grūtniecības stāvoklī vai arī ka viņai ir bērns līdz triju gadu vecumam.

Tiesām jāņem vērā, ka sievietes, kuras aiziet bezalgas atvaļinājumā bērna kopšanai līdz triju gadu vecumam, ir tiesīgas jebkurā laikā pārtraukt atvaļinājumu

un stāties darbā. Ja tādā atvaļinājumā aizgājušās sievietes vietā pēc darba līguma, kas noslēgts uz laiku (norādot konkrētu termiņu), pieņemts cits darbinieks, tad, ja sieviete atgriežas no atvaļinājuma agrāk par termiņu, šādu darba līgumu ar attiecīgo darbinieku izbeidz pirms termiņa uz Latvijas DLK 33. panta 1.² punktā paredzētajiem pamatiem.

Ja darbinieks pieņemts darbā uz laiku, kamēr sieviete atrodas atvaļinājumā bērna kopšanai, un ja darba līgumā nav norādīts konkrēts termiņš, tad tādu darba līgumu var izbeigt saskaņā ar Latvijas DLK 30. panta 2. punktu.

9. Izšķirot strīdus par tādu personu atjaunošanu darbā, ar kurām darba līgums laužts sakarā ar uzņēmuma, iestādes vai organizācijas likvidāciju (Latvijas DLK 33. panta 1. punkts), tiesām jānoskaidro, vai pārtraukta uzņēmuma, iestādes vai organizācijas darbība, vai arī notikusi reorganizācija, kura nedod tiesības izbeigt darba līgumu. Jāņem vērā, ka saskaņā ar Latvijas Republikas 1990. gada 26. septembra likuma „Par uzņēmējdarbību” 35. pantu reorganizācija var izpausties uzņēmējdarbības vai īpašuma formas maiņā, īpašnieka maiņā, uzņēmuma sadalīšanās vai daļas atdalīšanās, uzņēmuma pievienošanās citiem uzņēmumiem, cita uzņēmuma pievienošanās, jauna uzņēmuma (apvienības) izveidošanās, apvienojoties uzņēmumiem. Reorganizācija var izpausties arī uzņēmuma nodošanā nomā.

10. Ja notikusi atlaišana sakarā ar darbinieku skaita samazināšanu, jānoskaidro, vai atlaistajam darbiniekam ir bijušas priekšrocības palikt darbā un vai viņš personiski rakstveidā divus mēnešus iepriekš brīdināts par sagaidāmo atlaišanu.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.9 10. punkta pirmā daļa izteikta šādā redakcijā:

Ja notikusi atlaišana sakarā ar darbinieka skaita samazināšanu, jānoskaidro, vai atlaistajam darbiniekam ir bijušas priekšrocības palikt darbā un vai viņam personiski rakstveidā paziņots par sagaidāmo atlaišanu ne vēlāk kā vienu mēnesi pirms atlaišanas.

Ja nav ievērots termiņš darbinieka brīdināšanai par atlaišanu un darbinieks nav atjaunojams darbā uz citiem pamatiem, tiesai jāgroza viņa atlaišanas datums, ieskaitot brīdinājuma termiņu.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.9 10. punkta otrā daļa izteikta šādā redakcijā:

Ja nav pamata darbinieka atjaunošanai darbā, bet darba devējs nav ievērojis uzteikuma termiņu, tiesai jāgroza atlaišanas datums, ievērojot uzteikuma termiņu.

Samazinot darbinieku skaitu vai štatus, ja ir vienāds darbinieku darba ražīgums un kvalifikācija, jāņem vērā, ka attiecībā uz priekšrocībām palikt darbā nevienam no

Latvijas DLK 35. pantā norādītajiem pamatiem nav priekšrocības vienam pret otru.

Tiesām jāņem vērā, ka, samazinot darbinieku skaitu vai štatus, darba devējam ir tiesības, ievērojot vienveidīgas profesijas un amatus, izdarīt darbinieku pārvietošanu (pārgrupēšanu) un kvalificētāku darbinieku, kura amats tiek samazināts, pārcelt ar viņa piekrišanu citā amatā pēc minētajiem pamatiem, atbrīvojot no tā mazāk kvalificētu darbinieku. Ja darba devējs šīs tiesības nav izmantojis, tad tiesai nav jāapspriež jautājums par pārvietošanas (pārgrupēšanas) mērķtiecību.

11. Vērst tiesu uzmanību, ka gadījumos, kad darba devējam vienlaikus ir vairāki pamati izbeigt darba līgumu ar darbinieku, kurš ir sasniedzis pensijas vecumu un kuram ir tiesības uz pilnu vecuma pensiju, piemēram, izbeigt darba līgumu sakarā ar darbinieku skaita samazināšanu, darba devējs, ievērojot likumā noteikto atlaišanas kārtību, ir tiesīgs izvēlēties, uz kāda pamata viņš līgumu laužs (Latvijas Republikas Augstākās Padomes Prezidija 1992. gada 21. maija lēmums „Par Latvijas darba likumu kodeksa 33. panta 1.¹ punkta piemērošanu”).

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.9 11. punkts izteikts šādā redakcijā:

11. Atlaišana no darba pēc darba devēja iniciatīvas pēc DLK 24. panta var notikt pārbaudes termiņa robežās, nesaskaņojot ar arodbiedrības komiteju un neizmaksājot atlaišanas pabalstu. Pavēlei par atlaišanu jābūt motivētai, norādot apstākļus, kuru dēļ darba devējs uzskata, ka darbinieks neatbilst viņam uzticētajam darbam.

12. Saskaņā ar Latvijas DLK 33. panta 2. punktu darba devējs var lauzt darba līgumu, ja konstatē, ka darbiniekam ir nepietiekamas profesionālās iemaņas vai veselības stāvokļa dēļ viņš nevar turpināt attiecīgo darbu.

Tiesām jāņem vērā, ka minētajos gadījumos nav pieļaujams lauzt darba līgumu ar darbiniekiem, kuriem nav nepieciešamās darba pieredzes nelielā darba stāža dēļ, kā arī motivējot ar speciālās izglītības trūkumu, ja tā saskaņā ar likumu nav obligāts nosacījums pie darba līguma noslēgšanas.

Ja darba līgums noslēgts līdz 1992. gada 5. maijam un darbinieka valsts valodas zināšanu apjoms ir nepietiekams viņa profesionālo pienākumu veikšanai, darba devējam ir tiesības lauzt darba līgumu saskaņā ar Latvijas DLK 33. panta 2. punktu (Latvijas Republikas Augstākās Padomes Prezidija 1992. gada 30. augusta lēmums „Par Valodu likuma realizēšanu attiecībā uz nepieciešamību lauzt darba līgumu”).

Darba līgumu var lauzt sakarā ar to, ka darbinieks veselības stāvokļa dēļ nevar turpināt attiecīgo darbu, ja notikusi ilgstoša (pastāvīga) darba spēju pazemināšanās, kas traucē pienācīgu darba pienākumu izpildi, vai ja pienākumu izpilde, ņemot vērā darbinieka veselības stāvokli, viņam kaitīga vai bīstama citiem darbiniekiem vai cilvēkiem, kurus viņš apkalpo.

Gadījumos, kad darbinieks strādā darbu, kura veikšanai nepieciešama obligāta periodiska medicīniskā apskate (pārtikas uzņēmumu darbinieki utt.), tad medicīniskās iestādes atzinums, ka darbu turpināt nav atļauts, ir pamats atlaišanai neatkarīgi no tā, vai darbinieks izpilda vai neizpilda savus darba pienākumus.

13. Ja darbinieks atlaists par to, ka viņš bez attaisnojošiem iemesliem nepilda pienākumus, ko viņam uzliek darba līgums, tiesām jāņem vērā, ka var atlaist no darba arī par vienreizēju (pirmo) darba kārtības pārkāpumu un nav nepieciešams pārkāpumu sistemātiskais raksturs un par agrākajiem pārkāpumiem uzliktie disciplinārsodi.

Tiesām jāņem vērā, ka par darba kārtības pārkāpumu atzīstama darbinieka atteikšanās bez attaisnojošiem iemesliem no speciālās apmācības darba laikā un eksāmeniem drošības tehnikas un ekspluatācijas noteikumos, atteikšanās vai izvairīšanās bez attaisnojošiem iemesliem no medicīniskās apskates, ja tāda apmācība un eksāmeni, kā arī medicīniskā apskate saskaņā ar spēkā esošajiem noteikumiem ir obligāts nosacījums pielaišanai pie darba.

Likums neparedz darba devējam tiesības bez darbinieka piekrišanas atsaukt viņu no atvaļinājuma darbā, tāpēc darbinieka atteikšanos izpildīt darba devēja rīkojumu par ierašanos darbā līdz atvaļinājuma beigām nevar uzskatīt par darba kārtības pārkāpumu.

14. Izskatot lietas, kas saistītas ar pārcelšanu citā darbā, tiesai jāņem vērā, ka atteikšanās izpildīt darbu, ja pārcelšana notikusi uz likumīgiem pamatiem, atzīstama par darba kārtības pārkāpumu, bet neierašanās darbā – par darba kavējumu.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.9 14. punkts izteikts šādā redakcijā:

14. Izskatot lietas par strīdiem, kuri saistīti ar pārcelšanu citā darbā vai pārvietošanu uz citu darba vietu vai struktūrvienību tai pašā apvidū, norīkošanu darbā uz cita mehānisma vai agregāta, tiesai jāņem vērā, ka atteikšanās izpildīt darbu vai neierašanās darbā, ja pārcelšana vai pārvietošana notikusi uz likumīgiem pamatiem, atzīstama par darba kārtības pārkāpšanu.

Darbinieka atteikšanās no pārcelšanas citā darbā uz citu apvidu kaut arī kopā ar uzņēmumu, iestādi vai organizāciju vai atteikšanās turpināt darbu sakarā ar būtisku darba līguma nosacījumu grozīšanu nav darba kārtības pārkāpums, bet ir pamats darba līguma izbeigšanai pēc DLK 30. panta 6. punkta.

15. Izšķirot strīdus par to personu atjaunošanu darbā, kas atlaistas pēc Latvijas DLK 33. panta 4. punkta, tiesām jāņem vērā, ka uz šī pamata var atlaist darbiniekus, kuri bez attaisnojošiem iemesliem nav bijuši darbā visu darba dienu vai arī ilgāk par trim stundām darba dienas laikā nepārtraukti vai summāri.

Iemesli, kāpēc darbinieki nav ieradušies darbā vai nav atradušies darba vietā, jāpārbauda rūpīgi un vispusīgi. Jāņem arī vērā, ka atlaišanai par darba kavēšanu nevar

būt par pamatu fakts, ka darbiniekam nav darba nespējas lapa, ja konstatēts, ka darba kavēšanas iemesls bijusi slimība. Nav kavējums bez attaisnojošiem iemesliem tāda neierašanās darbā, kurā darbinieks pārcelts, pārkāpjot likumu, kā arī neierašanās darbā pēc darba devēja pavēles izdošanas par atjaunošanu darbā līdz prasības izskatīšanai tiesā, izvairīšanās no darbības, kas tieši nav saistīta ar darbinieka darba pienākumiem (piemēram, neierašanās uz sabiedriskiem pasākumiem u.c.).

Jāņem vērā, ka ar darba kavēšanu ilgāk par trim stundām visā darba dienā, kas darba devējam dod tiesības izbeigt darba līgumu uz šī pamata, jāsaprot darbinieka atrašanās bez attaisnojošiem iemesliem ārpus tās iestādes, organizācijas vai uzņēmuma teritorijas, ar kuru viņš ir darba attiecībās, vai ārpus tā objekta teritorijas, kurā viņam atbilstoši darba pienākumiem jāveic uzliktais darbs.

Ja darbinieks bez attaisnojošiem iemesliem neatrodas savā darba vietā, bet atrodas citā vai tā paša ceha, nodaļas utt. telpās vai uzņēmuma, iestādes, organizācijas vai objekta, kurā viņam jāveic darba funkcijas, teritorijā, tai skaitā ilgāk par trim stundām visā darba dienā, tad tas uzskatāms par darba kārtības pārkāpumu, par ko viņu var saukt pie disciplinārās atbildības līdz pat atlaišanai no darba, taču ne uz Latvijas DLK 33. panta 4. punkta, bet uz šī panta 3. punkta pamata.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.9 15. punkts izteikts šādā redakcijā:

15. Atlaišanai pēc DLK 33. panta 3. punkta nevar būt par pamatu fakts, ka darbiniekam nav darba nespējas lapas, ja konstatēts, ka darba kavēšanas iemesls bijusi slimība, kā arī izvairīšanās no darbības, kas tieši nav saistīta ar darbinieku darba pienākumiem (piemēram, neierašanās uz sabiedriskiem pasākumiem u.c.).

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 15. punkts papildināts ar otro daļu šādā redakcijā:

Darba nespēja un atrašanās atvaļinājumā aptur termiņa tecējumu disciplinārsoda piemērošanai. Ja darba devējs, pārkāpjot Latvijas DLK 34. panta noteikumus, ir atlaidis darbinieku no darba par darba kārtības pārkāpumu pārejošas darba nespējas vai atvaļinājuma laikā, tad pats darba devējs vai strīdus gadījumā tiesa var noteikt citu atlaišanas datumu, ievērojot Latvijas DLK 143. pantā noteikto termiņu disciplinārsoda uzlikšanai.

16. Izšķirot strīdus par darba līguma laušanu pēc Latvijas DLK 33. panta 7. punkta (ierašanās darbā alkohola, narkotiskā vai toksiskā reibuma stāvoklī), tiesām jāņem vērā, ka pēc šī pamata var atlaist darbiniekus, kas darba laikā darba pienākumu izpildes vietā atradušies alkohola, narkotiskā vai toksiskā reibuma stāvoklī. Pie tam nav nozīmes, vai darbinieks bijis atstādināts no darba sakarā ar atrašanos šādā stāvoklī. Darbiniekam, kura darba diena nav normēta, darba laiks ir arī atrašanās darbā ilgāk par noteikto vispārējo darba laiku.

Uz šādiem pamatiem var atlaist arī tajā gadījumā, ja darbinieks darba laikā tādā stāvoklī atradies nevis savā darba vietā, bet uzņēmuma, iestādes, organizācijas vai cita objekta teritorijā, kur viņam pēc darba devēja norādījuma jāpilda darba funkcijas.

Faktu, ka darbinieks atradies alkohola, narkotiskā vai toksiskā reibuma stāvoklī, var apstiprināt kā ar medicīnisko atzinumu, tā arī ar citiem pierādīšanas līdzekļiem, kas tiesai attiecīgi jānovērtē.

17. Darbinieku var atlaist uz Latvijas DLK 33. panta 8. punkta pamata ne tikai gadījumos, kad darba devēja mantas izlaupīšana izdarīta darba vietā darba laikā, bet arī tad, ja viņš šādu izlaupīšanu izdarījis ārpus darba laika.

Ja par tādu izlaupīšanu ar likumīgā spēkā stājušos tiesas spriedumu darbiniekam noteikts sods – labošanas darbi darba vietā, tad šis apstāklis nav par šķērslī viņa atlaišanai no darba.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.9 izslēgta 17. punkta otrā daļa.

18. Izskatot lietas par to personu atjaunošanu darbā, kas atlaistas sakarā ar uzticības zaudēšanu (Latvijas DLK 254. panta 2. punkts), tiesām jāņem vērā, ka uz šī pamata var atlaist tikai darbiniekus, kuru darbs tieši saistīts ar naudas vai preču vērtībām (nodarbojas ar šo vērtību pieņemšanu, glabāšanu, transportēšanu un sadali) un kuri izdarījuši prettiesiskas darbības un tādēļ zaudējuši darba devēja uzticību.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.9 18. punkts papildināts ar otro daļu šādā redakcijā:

Atlaišana no darba, pamatojoties uz DLK 254. p. 2. punktu, nav disciplinārsods. Ja par konkrētām prettiesiskām darbībām darbiniekam ir bijis piemērots disciplinārsods, tad tas nav šķērslis viņa atlaišanai no darba sakarā ar uzticības zaudēšanu.

19. Izlemjot prasības par tādu personu atjaunošanu darbā, ar kurām darba līgums pārtraukts amorāla pārkāpuma dēļ, kas nav savienojams ar šī darba turpināšanu (Latvijas DLK 254. panta 3. punkts), tiesām jāievēro, ka uz tāda pamata var atlaist valsts varas vai valsts pārvaldes, kā arī pašvaldības institūcijas amatpersonu vai darbinieku, kurš izpilda audzināšanas funkcijas. Par darbiniekiem, kas izpilda audzināšanas funkcijas, atzīstami, piemēram, skolotāji, mācību iestāžu pasniedzēji, ražošanas apmācības meistari, bērnu iestāžu audzinātāji u.c. Valsts varas, pārvaldes un pašvaldību institūciju amatpersonu darbam nav jābūt saistītam ar audzināšanas funkciju. Turklāt amorālam pārkāpumam jābūt konkrētam un pierādītam, un tas var tikt izdarīts gan darba vietā, gan arī sadzīvē.

20. Darba līguma laušana, ja valsts varas vai valsts pārvaldes, kā arī pašvaldības institūcijas amatpersona vai darbinieks, kurš izpilda audzināšanas funkcijas, izdarījis amorālu pārkāpumu, kas nav savienojams ar darba turpināšanu (Latvijas

DLK 254. panta 3. punkts) saskaņā ar Latvijas DLK 141. pantu nav disciplinārsods, kura piemērošana saistīta ar likumā noteiktiem termiņiem.

Tai pašā laikā, izskatot lietas par šādu personu atjaunošanu darbā, tiesām jāņem vērā laiks, kāds pagājis no amorālā pārkāpuma, darbinieka turpmākā uzvedība un citi konkrētie apstākļi, kuriem nozīme strīda pareizā izšķiršanā.

21. Tiesām jāņem vērā, ka atlaišana no darba (amata) uz Latvijas DLK 33. panta 3., 4., 7., 8. punkta un 254. panta 1. un 2. punkta pamata ir disciplinārsods par darba kārtības pārkāpšanu (Latvijas DLK 141. pants), tāpēc atlaišana uz šiem pamatiem pieļaujama ne vēlāk kā viena mēneša laikā no pārkāpuma atklāšanas dienas, neieskaitot laiku, kad darbiniekam bijusi pārejoša darba nespēja vai viņš bijis atvaļinājumā, un ne vēlāk par sešiem mēnešiem no pārkāpuma izdarīšanas dienas. Turklāt noteiktais mēneša termiņš disciplinārsoda piemērošanai par darba devēja mantas izlaupīšanu jāskaita no dienas, kad likumīgā spēkā stājies tiesas spriedums vai tādas institūcijas lēmums, kas tiesīga izskatīt šo lietu.

Saskaņā ar Latvijas DLK 142. pantu tiesa, izskatot darba strīdu prasībā par uzliktā disciplinārsoda atcelšanu, ir tiesīga atzīt to par nepareizu, ja darba devējs, izvēloties disciplinārsodu, nav ņēmis vērā izdarītā pārkāpuma smagumu, tā izdarīšanas apstākļus un darbinieka iepriekšējo darbu.

Ja notikusi atlaišana no darba un šis disciplinārsods atzīts par nepareizu, atlaistais darbinieks saskaņā ar Latvijas DLK 219. pantu atjaunojams iepriekšējā darbā.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.9 no 21. punkta pirmās daļas izslēgts skaitlis „4” (33. panta 4. pkts), kā arī vārds un skaitlis „un 2” (254. panta 2. punkts).

22. Atbilstoši Latvijas DLK 30. panta 8. punktam darba līgumu var lauzt gadījumos, ja pārkāpti Latvijas Republikas likumi, noslēdzot darba līgumu, vai sakarā ar darba līguma neatbilstību likuma prasībām.

Tas attiecināms, piemēram, uz šādiem gadījumiem:

a) personu pieņemšana darbā, kurām ar spriedumu krimināllietā atņemtas tiesības ieņemt noteiktus amatus, tiesības uz noteiktu nodarbošanos tiesas noteiktajā laikā;

b) personu, kas savā starpā ir tuvi radnieki vai arī laulātā radnieki (vecāki, laulātais, brāļi, māsas, dēli, meitas, kā arī laulātā brāļi, māsas vecāki un bērni), pieņemšana darbā par kalpotājiem vienā un tai pašā valsts un pašvaldību uzņēmumā, iestādē vai organizācijā, ja viņi kopējā darbā tieši pakļauti viens otram vai tieši kontrolē viens otru, ja Ministru Padome nav noteikusi izņēmumus (Latvijas DLK 20. pants);

c) ja darba līgums noslēgts pēc tam, kad jau bija zināms, kāds valsts valodas zināšanu apjoms darbiniekam ir nepieciešams un zināšanu apjoms izrādījies nepietiekams (Latvijas Republikas Augstākās Padomes Prezidija 1992. gada

20. augusta lēmums „Par valodu likuma realizēšanu attiecībā uz nepieciešamību lauzt darba līgumu”).

23. Izskatot lietas par atjaunošanu darbā, tiesām jāpārbauda darbinieka atlaišanas pareizība pēc tiem pašiem motīviem, kuri bijuši par cēloni darba līguma laušanai pēc darba devēja iniciatīvas, uz kuriem norādīts pavēlē un kuri apspriesti attiecīgās aroda organizācijas institūcijā, ja bijusi nepieciešama tās iepriekšēja piekrišana. Izlemt jautājumu par atlaišanu no darba uz citiem pamatiem, kas nav norādīti atlaišanas pavēlē un nav apspriesti aroda organizācijas institūcijā, tiesa nav tiesīga.

Ja, izšķirot strīdu par atjaunošanu darbā, tiesa atzīst, ka darba devējam bija pamats darba līguma laušanai, bet pavēlē dots nepareizs atlaišanas iemesla juridiskais formulējums vai nepareiza atsauce uz likumu, tad tā ir tiesīga atlaišanas iemeslu formulējumu grozīt atbilstoši spēkā esošajai darba likumdošanai, ņemot vērā, ka faktiskie apstākļi, kas bija par pamatu atbrīvošanai no darba, ir tiesas sēdē pierādīti.

24. Saskaņā ar Latvijas DLK 216. panta 2. daļas 3. punktu, ja attiecīgās aroda organizācijas institūcijas atsakās dot piekrišanu darbinieka atlaišanai no darba pēc darba devēja iniciatīvas, darba devējam ir tiesības griezties ar pieteikumu tautas tiesā.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.9 no 24. punkta izslēgts vārds „tautas”.

Jāņem vērā, ka šādā gadījumā iesniedzama prasība par darba līguma laušanu un darba strīds tiesai jāizšķir pēc būtības.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 24. punkts papildināts ar trešo daļu šādā redakcijā:

Pēc darba devēja iniciatīvas var lauzt darba līgumu bez aroda organizācijas piekrišanas DLK 36. pantā norādītajos gadījumos un arī tad, ja darbinieks nepaziņo darba devējam, ka viņš sastāv aroda organizācijā ārpus darba vietas un darba devējam tas nav zināms.

25. Saskaņā ar Latvijas DLK 219. pantu nelikumīgi pārceltais vai atlaistais darbinieks jāatjauno iepriekšējā darba vietā vai amatā.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.9 25. punkta pirmā daļa papildināta ar vārdiem: „kuru viņš faktiski pildījis līdz darba līguma laušanai”.

Ja darbinieks atjaunojams iepriekšējā darbā, bet pats atsakās no tā, tad tiesai atļaušana no darba jāatzīst par nelikumīgu un jāatzīst darba līgums par lauztu pēc darbinieka iniciatīvas (Latvijas DLK 31. pants). Šādos gadījumos tiesa piedzen darbinieka labā darba algu par darba piespiedu kavējuma laiku.

Ja darbinieks atlaists bez likumīga pamata vai neievērojot noteikto atlaišanas kārtību, taču viņa atjaunošana iepriekšējā darbā nav iespējama sakarā ar to, ka

savu darbību izbeidzis uzņēmums, iestāde vai organizācija, tiesa atļaušanu no darba atzīst par nepareizu un uzliek par pienākumu likvidācijas komisijai vai institūcijai, kas pieņēmusi lēmumu par uzņēmuma, iestādes vai organizācijas likvidāciju, bet attiecīgos gadījumos – tiesību pārņēmējam izmaksāt viņam darba algu par darba piespiedu kavējuma laiku. Vienlaikus tiesa atzīst, ka darbinieks atlaists pēc Latvijas DLK 33. panta 1. punkta sakarā ar uzņēmuma, iestādes vai organizācijas likvidāciju.

26. Ja vēlētam darbiniekam, kam pēc viņu pilnvaru laika izbeigšanās nav iespējams ierādīt iepriekšējo amatu, arī tad, ja viņa amatu ieņem cits darbinieks, tad jādod viņam līdzvērtīgs darbs (amats) tajā pašā vai ar viņa piekrišanu citā uzņēmumā, iestādē vai organizācijā.

Ja darbiniekam atteikts ierādīt iepriekšējo darbu (amatu) vai citu līdzvērtīgu darbu (amatu), tad viņš šo atteikumu var pārsūdzēt likumā noteiktajā kārtībā.

27. Piemērojot Latvijas DLK 42. panta noteikumus par vidējās izpeļņas piedziņu, ja darba devēja vainas dēļ darba grāmatiņas (darba līguma grāmatiņas) izsniegšana aizkavēta, un 220. panta noteikumus par samaksas piedziņu sakarā ar darba piespiedu kavējumu vai mazāk atalgota darba izpildi, vidējā izpeļņa aprēķināma saskaņā ar Latvijas DLK 103. pantu. Ja pēdējo divu kalendāra mēnešu laikā darbiniekam nav bijusi darba alga attaisnojošu iemeslu dēļ, tā skaitāma par iepriekšējiem mēnešiem.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.9 27. punkta pirmā daļa papildināta ar šādu teikumu: „Vidējā izpeļņa ieskaitāmas visas darba samaksas summas, kas aprēķinātas saskaņā ar DLK 6. nodaļas normām, un samaksa par atvaļinājumu.”

Nosakot atlīdzības apmēru, tiesām vienlaikus jāņem vērā arī Latvijas Republikas Ministru Padomes noteikto minimālo mēnešalgu (amatalgu) kopējo palielinājumu summa uz darba strīda izskatīšanas laiku tiesā.

Tiesas sprieduma rezolutīvajā daļā precīzi jānorāda summa, kāda jāizmaksā darbiniekam.

Ar 1996. gada 27. decembra lēmumu Nr.9 27. punkta otrā daļa izslēgta.

28. Izskatot darba lietas, tiesām jāpievērš uzmanība uzņēmumos, organizācijās un iestādēs izdarīto darba likumu pārkāpumu cēloņu noskaidrošanai.

Par darba likuma pārkāpumiem nepieciešams pieņemt blakus lēmumus.

29. Pieņemot šo lēmumu, atzīt par spēku zaudējušu Latvijas Augstākās Tiesas Plēnuma 1988. gada 26. decembra lēmumu Nr.8 „Par tiesu praksi darba lietās par atjaunošanu darbā”.

*Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs G. Zemrībo
Plēnuma sekretārs, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnesis J. Kaksītis*

Par tiesu praksi lietās par faktu konstatēšanu, kuriem ir juridiska nozīme

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.6
1993. gada 21. jūnijā

Grozījumi ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2

Personu likumisko interešu nodrošināšanā svarīga nozīme ir faktu, kuriem ir juridiska nozīme (juridisku faktu), konstatēšanai tiesā.

Izskatot šīs kategorijas lietas, tiesām jānovērš atsevišķu personu mēģinājumi izmantot tiesas kārtību juridisko faktu konstatēšanai, lai pēc tam nepamatoti iegūtu atvieglojumus un citus materiālus labumus.

Tiesu prakses izpēte rāda, ka tiesas, neievērojot likuma noteikumus par to, kādos gadījumos var sevišķās tiesāšanās kārtībā konstatēt juridiskas nozīmes faktus, pieļauj daudz kļūdu šo lietu izskatīšanā.

Lai novērstu likuma normu pārkāpumus un nodrošinātu vienveidīgu tiesu praksi, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums

n o l e m j :

1. Vērst tiesu uzmanību uz to, ka saskaņā ar Latvijas CPK 245. panta 1. punkta, 248., 249. un 250. panta noteikumiem var pieņemt pieteikumu par fakta konstatēšanu un izskatīt to sevišķās tiesāšanās kārtībā tikai tad, ja pastāv šādi nosacījumi:

1.1. ja no konstatējamā fakta atkarīga fizisko personu personisko vai fizisko un juridisko personu mantisko tiesību rašanās, grozīšanās vai izbeigšanās (juridisks fakts);

1.2. ja likums nav paredzējis citādu kārtību šī fakta konstatēšanai;

1.3. iesniedzējam nav iespējams citādā kārtībā saņemt attiecīgos dokumentus, kas apstiprina šo faktu, vai nav iespējams atjaunot nozaudētos dokumentus;

1.4. fakta konstatēšana nav saistīta ar sekojoša, tiesai pakļauta prasības tiesvedības kārtībā izskatāma strīda izskatīšanu par tiesībām.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 1. punktā vārdi „Latvijas CPK 245. panta 1. punkta, 248., 249. un 250. panta” aizstāti ar vārdiem „Civilprocesa likuma 251. panta 6. punkta, 258., 288. un 289. panta”.

2. Atzinis, ka pieteikums par fakta konstatēšanu saskaņā ar likumu nav izskatāms tiesā, tiesnesis ar motivētu lēmumu atsaka to pieņemt, bet, ja lieta jau ierosināta, tad tiesvedību izbeidz (Latvijas CPK 133. panta 1. punkts, 221. panta 1. punkts).

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 2. punktā vārdi „(Latvijas CPK 133. panta 1. punkts, 221. panta 1. punkts)” aizstāti ar vārdiem „(Civilprocesa likuma 132. panta 1. punkts, 223. panta 1. punkts)”.

3. Personu radniecības attiecību faktu (Latvijas CPK 249. panta 1. punkts) konstatē tiesas kārtībā, ja tas tieši rada juridiskas sekas, piemēram, ja tas iesniedzējam nepieciešams, lai apstiprinātos mantojuma tiesībās vai lai noformētu tiesības uz pensiju apgādnieka zaudējuma gadījumā.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 3. punktā vārdi „(Latvijas CPK 249. panta 1. punkts)” aizstāti ar vārdiem „(Civilprocesa likuma 288. panta 1. punkts)”.

4. Fakta konstatēšanai par personas atrašanos apgādībā (Latvijas CPK 249. panta 2. punkts) ir nozīme pensijas piešķiršanai vai kaitējuma atlīdzībai sakarā ar apgādnieka nāvi, ja mirušais pirms nāves tos pilnīgi uzturējis vai viņi no tā saņēmuši palīdzību, kas bijusi pastāvīgais un galvenais eksistences līdzekļu avots.

Konstatējot faktu par atrašanos apgādībā, lai saņemtu pensiju, jāievēro, ka tiesības uz pensiju apgādnieka zaudējuma gadījumā ir mirušā darba nespējīgiem ģimenes locekļiem, kuri bijuši viņa apgādībā (1990. gada 29. novembra likuma „Par valsts pensijām” 24., 25., 26. un 27. pants).

Konstatējot faktu par atrašanos apgādībā kaitējuma atlīdzības saņemšanai sakarā ar apgādnieka zaudējumu, jāievēro, ka tiesības uz kaitējuma atlīdzību ir mirušā pirms viņa nāves apgādībā bijušām darba nespējīgām personām, kuras mirušajam bija pienākums uzturēt un kurām ir tiesības uz apgādnieka zaudējuma pensiju (Civillikuma 2351. pants, Noteikumu, saskaņā ar kuriem darba devējs atlīdzina darbiniekiem sakropļojuma vai arodslimības dēļ nodarīto kaitējumu, 5. punkts).

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 4. punkts izteikts šādā redakcijā:

4. Fakta konstatēšanai par personas atrašanos apgādībā (Civilprocesa likuma 288. panta 2. punkts) ir nozīme pensijas piešķiršanai vai atlīdzībai par apgādnieka nāvi.

Konstatējot faktu par atrašanos apgādībā, lai saņemtu pensiju, jāievēro, ka tiesības uz pensiju apgādnieka zaudējuma gadījumā ir mirušā, kura bijusi apdrošināta persona, darba nespējīgiem ģimenes locekļiem, kas bijuši viņa apgādībā, t.i., kurus mirušais uzturējis vai kuri no viņa saņēmuši palīdzību, kas tiem bijis pastāvīgs un galvenais eksistences līdzekļu avots (1995. gada 2. novembra likuma „Par valsts pensijām” 18., 19. un 20. pants).

Konstatējot faktu par atrašanos apgādībā atlīdzības saņemšanai par apgādnieka nāvi, jāievēro, ka tiesības uz atlīdzību ir apdrošinātas personas darba nespējīgiem ģimenes locekļiem, kurus tā pilnīgi vai daļēji apgādājusi (1995. gada 2. novembra likuma „Par obligāto sociālo apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām” 23. pants).

5. Saskaņā ar Latvijas CPK 249. panta 3. punkta noteikumiem tiesas var konstatēt adopcijas, laulības, laulības šķiršanas un nāves reģistrācijas faktus, ja dzimtsarakstu nodaļās nav saglabājušies attiecīgi ieraksti un tās atteikušās ierakstu atjaunot vai ja to var atjaunot, tikai pamatojoties uz tiesas spriedumu par civilstāvokļa akta reģistrācijas fakta konstatēšanu.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 5. punkta pirmajā daļā vārdi „Latvijas CPK 249. panta 3. punkta” aizstāti ar vārdiem „Civilprocesa likuma 288. panta 3. punkta”.

Jāievēro, ka bez tiesas sprieduma dzimtsarakstu nodaļas var atjaunot tikai Latvijā izdarītos ierakstus attiecībā uz personām, kuras uz pieteikuma iesniegšanas brīdi ir dzīvas. Pieteikumu par laulības reģistrācijas fakta konstatēšanu var iesniegt abi laulātie. Ja pieteikumu par to tiesā iesniedzis tikai viens no viņiem, tad otrs laulātais pieaicināms lietā kā ieinteresētā persona.

Tiesām jāievēro, ka juridiskas sekas rada tikai laulības, kas noslēgtas attiecīgajā laika posmā noteiktajā kārtībā.

Izskatot pieteikumus par adopcijas reģistrācijas fakta konstatēšanu, jāievēro, ka juridiskas sekas rada tikai adopcija, kas reģistrēta likumā noteiktā kārtībā. Līdz ar to tiesa nevar konstatēt adopcijas faktu, jo faktiskā adopcija, kas nav reģistrēta likumā noteiktā kārtībā, juridiskas sekas nerada. Tiesa var konstatēt adopcijas reģistrācijas faktu, ja nav saglabājušies un nav iespējams atjaunot dokumentus, kas šo faktu apliecina.

Saskaņā ar Latvijas CPK 249. panta 3. punktu tiesas konstatē arī dzimšanas reģistrācijas faktus, ja civilstāvokļa aktu reģistrācijas iestādes nevar atjaunot ierakstu.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 5. punkta sestajā daļā vārdi „Latvijas CPK 249. panta 3. punktu” aizstāti ar vārdiem „Civilprocesa likuma 288. panta 3. punktu”.

Tajā pašā laikā jāievēro, ka tiesa nevar konstatēt pieteicēja vecumu.

6. Pieņemot izskatīšanai pieteikumus par tiesību nodibinošu dokumentu piederības fakta konstatēšanu personai, kuras vārds, tēva vārds vai uzvārds, kas norādīti dokumentā, nesakrīt ar šīs personas vārdu, tēva vārdu vai uzvārdu pēc pases vai dzimšanas apliecības (Latvijas CPK 249. panta 5. punkts), tiesām jāpieprasa no

iesniedzēja pierādījumi par to, ka tiesību nodibinošs dokuments pieder tai un ka organizācija, kas izdevusi dokumentu, nevar tajā izdarīt attiecīgu labojumu.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 6. punkta pirmajā daļā vārdi „(Latvijas CPK 249. panta 5. punkts)” aizstāti ar vārdiem „(Civilprocesa likuma 288. panta 5. punkts)”.

Nav pakļauti izskatīšanai tiesās pieteikumi par fakta konstatēšanu par civilstāvokļa aktu reģistrācijas iestāžu izdoto apliecību, militāro dokumentu, pases un citu personu apliecinošu dokumentu piederību.

7. Izskatot lietas par nelaimes gadījumu faktu konstatēšanu (Latvijas CPK 249. panta 6. punkts), jāievēro, ka tiesa var konstatēt šos faktus tikai tad, ja konstatēt tos citā kārtībā nav iespējams un par to ir attiecīgi pierādījumi.

Pieteikums par nelaimes gadījuma fakta konstatēšanu pieņemams, ja: akts par nelaimes gadījumu vispār nav stādīts un patreiz to sastādīt nav iespējams, akts ir bijis sastādīts, bet nozaudēts un to atjaunot nav iespējams; sastādot aktu, pieļauta kļūda, kas liedz iespēju atzīt nelaimes gadījuma faktu, un šo kļūdu novērst ārpus tiesas kārtībā nav iespējams.

Tiesa nevar konstatēt nelaimes gadījuma faktu, ja atteikts sastādīt aktu tāpēc, ka nav apstiprinājies nelaimes gadījuma fakts.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 7. punkts izslēgts.

8. Pieteikumus, kuros lūgts konstatēt faktu par personas nāvi noteiktā laikā un noteiktos apstākļos (Latvijas CPK 249. panta 7. punkts), tiesa var pieņemt izskatīšanai tikai tad, ja iesniedzējs uzrāda dokumentu, ka dzimtsarakstu nodaļa atteikusies reģistrēt miršanas gadījumu. Iesniedzējam jāpamato savs pieteikums par minētā fakta konstatēšanu, atsaucoties uz pierādījumiem, kas droši liecina par personas nāvi noteiktā laikā un noteiktos apstākļos.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 8. punkta pirmajā daļā vārdi „(Latvijas CPK 249. panta 7. punkts)” aizstāti ar vārdiem „(Civilprocesa likuma 288. panta 6. punkts)”.

Jāatšķir CPK 249. panta 7. punktā norādītā fakta konstatēšana no nāves reģistrācijas fakta konstatēšanas, ko paredz Latvijas CPK 249. panta 5. punkts un ko var konstatēt tikai tad, ja nāve ir bijusi reģistrēta, bet dokumenti, kas to apliecina, zuduši un tos atjaunot nav iespējams.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 8. punkta otrajā daļā vārdi „CPK 249. panta 7. punktā” aizstāti ar vārdiem „Civilprocesa likuma 288. panta 6. punktā” un vārdi „Latvijas CPK 249. panta 5. punkts” aizstāti ar vārdiem „Civilprocesa likuma 288. panta 3. punkts”.

9. Latvijas CPK 249. panta 8. punkts dod iespēju tiesā konstatēt arī citus faktus, kuri nav tieši norādīti iepriekšējos punktos, piemēram, faktu par īpašuma tiesībām uz ēkām, paternitātes faktu, mantojuma pieņemšanas faktu, faktu par personas atrašanos geto, koncentrācijas nometnēs un filtrācijas nometnēs.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 9. punktā vārdi „CPK 249. panta 8. punkts” aizstāti ar vārdiem „Civilprocesa likuma 288. panta trešā daļa”.

10. Tiesām jāievēro, ka īpašuma tiesības uz ēkām tiek noteiktā kārtībā reģistrētas. Tiesa var konstatēt faktu par īpašuma tiesībām uz ēkām tikai tad, ja pieteicējam ir bijis dokuments, kas apliecina viņa īpašuma tiesības, un tas nozaudēts, bet ārpusstiesas kārtībā šo faktu apstiprināt nevar. Tā pamatošanai iesniedzējam jāiesniedz pierādījumi, ka vajadzīgo dokumentu saņemt nav iespējams vai to nav iespējams atjaunot. Tā kā ēkas, kuru celtniecība nav pabeigta vai kuras nav nodotas ekspluatācijā, nav jāreģistrē, tad faktu par to piederību tiesa konstatēt nevar. Sevišķās tiesāšanās kārtībā nav izskatāmi tiesā arī pieteikumi par nelikumīgi uzceltu ēku piederību, kā arī par tādu ēku piederību, kas agrāk reģistrētas uz citas personas vārda vai kuras iesniedzējs ieguvis pēc nepienācīgi noformēta darījuma.

11. Pamatojoties uz Latvijas CPK 249. panta 8. punktu, tiesa var konstatēt paternitātes faktu.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 11. punkta pirmajā daļā vārdi „Latvijas CPK 249. panta 8. punktu” aizstāti ar vārdiem „Civilprocesa likuma 288. panta trešo daļu”.

Tiesām jāievēro, ka saskaņā ar Latvijas Republikas 1993. gada 25. maija likumu „Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ģimenes tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un kārtību” 10. pantu, kas stājas spēkā ar 01.09.93., noteikumi par ārvalstīs bērnu paternitātes brīvprātīgu atzīšanu vai tās noteikšanu tiesā attiecas arī uz bērniem, kuru dzimšana jau reģistrēta pirms 1993. gada 1. septembra.

Saskaņā ar Civillikuma 158. panta noteikumiem šādu faktu sevišķās tiesāšanās kārtībā var konstatēt, ja persona, no kuras bērns izcēlies, ir mirusi.

12. Konstatējot faktu par mantojuma pieņemšanu, tiesām jāvadās no likuma noteikumiem, kādi bijuši spēkā uz mantojuma atklāšanās brīdi, vai Civillikuma 687.–700. panta noteikumiem, ja mantojums atklājies pēc 1992. gada 1. septembra.

Tiesa var konstatēt faktu par mantojuma pieņemšanu Latvijas CPK 249.–253. pantos noteiktajā kārtībā, neņemot vērā jautājumu par apstiprināšanu mantojuma tiesībās.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 12. punkta otrajā daļā vārdi „Latvijas CPK 249.–253. pantos” aizstāti ar vārdiem „Civilprocesa likuma 288.–292. pantā”.

Ja mantojuma pieņemšanas fakts konstatējams kā viens no apstākļiem, kas rada tiesības uz mantojumu, tas konstatējams, izskatot lietas par apstiprināšanu mantojuma tiesībās (Latvijas CPK 285.¹⁹ pants).

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 12. punkta trešajā daļā vārdi „(Latvijas CPK 285.¹⁹ pants)” aizstāti ar vārdiem „(Civilprocesa likuma 44. nodaļa)”.

13. Saskaņā ar Nolikuma par kārtību, kādā atdodama manta vai atlīdzināma tās vērtība personām, kuru administratīvā izsūtīšana no Latvijas PSR atzīta par nepamatotu (apstiprināts ar Latvijas PSR MP 29.08.89. lēmumu Nr.190, LR MP 26.05.92. lēmumu Nr.191 redakcijā), 5. punkta noteikumiem tiesa, pamatojoties uz liecinieku liecībām vai citiem pierādījumiem, var konstatēt administratīvi izsūtīto mantas sastāvu, ja nav dokumentu vai tie nav saglabājušies, lai noteiktu tiem izmaksājamās kompensācijas apmēru.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 13. punkta pirmā daļa izteikta šādā redakcijā:

Saskaņā ar Nolikuma par kārtību, kādā atdodama manta vai atlīdzināma tās vērtība personām, kuru administratīvā izsūtīšana no Latvijas PSR atzīta par nepamatotu (apstiprināts ar Latvijas PSR MP 1989. gada 29. augusta lēmumu Nr.190, LR MP 1992. gada 26. maija lēmumu Nr.191 redakcijā, ar grozījumiem, kas izdarīti ar MK 1994. gada 22. marta noteikumiem Nr.71, 1994. gada 14. jūnija noteikumiem Nr.192 un 1995. gada 23. maija noteikumiem Nr.134) 5. pantu tiesa, pamatojoties uz liecinieku liecībām vai citiem pierādījumiem, var konstatēt administratīvi izsūtīto personu mantas sastāvu, ja nav dokumentu vai tie nav saglabājušies, lai noteiktu izmaksājamās kompensācijas apmēru.

Mantas sastāvu tiesā var konstatēt arī tad, ja pieteicējs norāda, ka mantas aprakstes aktā nav iekļautas visas mantas.

Latvijas Republikas Augstākās Padomes lēmuma „Par likuma „Par nelikumīgi represēto personu rehabilitāciju” spēkā stāšanās kārtību” 6. pantā noteikts, ka norādītajā Nolikumā paredzētās tiesības attiecināmas arī uz rehabilitētajām personām.

Tiesām, izskatot lietas pēc pieteikumiem par mantas sastāva konstatēšanu, jāievēro, ka konstatējamais fakts rada juridiskas sekas tikai tad, ja manta zudusi sakarā ar nepamatotu administratīvo izsūtīšanu vai mantas konfiskāciju sakarā ar nepamatotu notiesāšanu, tādēļ lietā noteikti jābūt pierādījumiem, kas apstiprina šos apstākļus.

14. Sagatavojot iztiesāšanai lietu, kas ierosināta sevišķās tiesāšanās kārtībā, tiesnesim jānoskaidro, kuras fiziskās un juridiskās personas var būt ieinteresētas šīs lietas izspriešanā, un jāizsauc tās uz tiesas sēdi. Ieinteresētās personas, kuras pieaicinātas piedalīties lietā, tiesīgas iesniegt pierādījumus, kas apstiprina tiesā

izskatāmā pieteikuma par fakta konstatēšanu pamatotību vai nepamatotību, piedalīties lietas apstākļu pārbaudē, pārsūdzēt tiesas spriedumu un veikt citas Latvijas CPK 31. pantā paredzētās procesuālās darbības.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 14. punktā vārdi „Latvijas CPK 31. pantā” aizstāti ar vārdiem „Civilprocesa likuma 74. pantā”.

15. Ja, izskatot lietu par fakta konstatēšanu, ieinteresētās personas ierosina tiesu iestādēm pakļautu strīdu par tiesībām, vai arī, ja pati tiesa nāk pie secinājuma, ka šajā lietā fakta konstatēšana saistīta ar nepieciešamību izšķirt tiesas kārtībā strīdu par tiesībām, iesniegtais pieteikums atstājams bez izskatīšanas. Iesniedzējam un citām ieinteresētajām personām šajā gadījumā jāizskaidro, ka viņi tiesīgi celt prasību tiesā uz vispārējiem pamatiem (Latvijas CPK 248. pants).

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 15. punktā vārdi „(Latvijas CPK 248. pants)” aizstāti ar vārdiem „(Civilprocesa likuma 258. pants)”.

16. Lietās par faktu konstatēšanu, kuriem ir juridiska nozīme, tiesa taisa spriedumu, kuram jāatbilst visām Latvijas CPK 199. panta prasībām. Spriedumā jānorāda pierādījumi, kas apstiprina secinājumu par apstākļiem, kuriem ir nozīme lietas izspriešanā, ja pieteikumu apmierina, precīzi jānorāda konstatētais fakts, kā arī tas, kādam nolūkam fakts konstatēts.

Likumīgā spēkā stājies tiesas spriedums par juridiskas nozīmes fakta konstatēšanu ir obligāts iestādēm, kas reģistrē šādus faktus vai noformē tiesības, kuras rodas sakarā ar tiesas konstatēto faktu.

Tiesas spriedums par fakta konstatēšanu, kas reģistrējams dzimtsarakstu nodaļās vai citās iestādēs, neatvieto dokumentus, kurus izsniedz šīs iestādes, bet var būt tikai par pamatu šo dokumentu saņemšanai.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 16. punktā vārdi „Latvijas CPK 199. panta” aizstāti ar vārdiem „Civilprocesa likuma 193. panta”.

*Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs G. Zemrībo
Plēnuma sekretāre, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnese Z. Raupa*

Par tiesu praksi lietās par personas godu un cieņu aizskarošu ziņu atsaukšanu

**LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.9
1993. gada 25. oktobrī**

Latvijas Republikas civilā likumdošana aizsargā fizisko un juridisko personu tiesības uz godu un cieņu. Personas goda un cieņas aizsargāšanas garants ir tiesa, jo saskaņā ar Latvijas Republikas Civillikuma 2352.^a pantu katram ir tiesības prasīt tiesas ceļā atsaukt ziņas, kas aizskar viņa godu un cieņu, ja šādu ziņu izplatītājs nepierāda, ka tās atbilst patiesībai.

Sakarā ar izmaiņām civilajā likumdošanā un jautājumiem, kas radušies tiesu praksē, piemērojot tiesību normas par personas goda un cieņas aizstāvēšanu, kā arī nolūkā veidot vienotu tiesu praksi šīs kategorijas lietās,

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums

n o l e m j :

1. Izskatot lietas, kurās prasība celta, pamatojoties uz Civillikuma 2352.^a pantu, tiesām jānoskaidro, vai ziņas, kuras prasītājs lūdzis atsaukt, ir izplatītas, vai tās aizskar personas godu un cieņu, vai izplatītās ziņas atbilst patiesībai.

Ar godu un cieņu aizskarošu ziņu izplatīšanu jāsaprot to publicēšana, pārraidīšana pa radio, TV vai to paziņošana (izziņošana) citā veidā, t.sk., mutvārdos, nenoteiktam personu lokam – kaut vai vienai personai, neskaitot pašu cietušo. Šādu ziņu paziņošana tikai tai personai, uz kuru tās attiecas, nevar uzskatīt par izplatīšanu.

Ar aizskarošām jāsaprot ziņas, kuras mazina personas godu un cieņu atsevišķu pilsoņu vai sabiedrības acīs. Vērtējot, vai izplatītās ziņas aizskar personas godu un cieņu, tiesai jāņem vērā konkrētie lietas apstākļi un vispāratzītās ētikas un morāles normas.

Ja izplatītās, prasītāja godu un cieņu aizskarošās ziņas tiesa atzīst par patiesībai atbilstošām, prasība par to atsaukšanu jānoraida.

2. Vērst tiesu uzmanību uz to, ka lietās par goda un cieņas aizskarošu ziņu atsaukšanu likums neparedz strīdu iepriekšēju ārpustiesas izšķiršanas kārtību.

Tiesnesis nav tiesīgs atteikt pieņemt prasības pieteikumu par godu un cieņu aizskarošu ziņu atsaukšanu, motivējot ar to, ka prasītājs nav griezies pie attiecīgā masu informācijas līdzekļa redaktora (direktora) ar prasību atsaukt izplatītās ziņas.

Civillikuma 2352.^a panta kārtībā nevar izskatīt prasījumus par ziņu atsaukšanu, ja to pārsūdzēšanai likumā noteikta cita kārtība (piemēram, tiesas spriedumos un

lēmumos, izmeklēšanas iestāžu lēmumos, darba devēja pavēlēs, rīkojumos u.tml. ietvertu ziņu atsaukšanu).

3. Tiesām jāņem vērā, ka pienācīga lietas sagatavošana iztiesāšanai ir viens no pamatnosacījumiem tās laicīgai un pareizai iztiesāšanai.

Sagatavojot lietu iztiesāšanai, tiesnesim jāpieprasa no prasītāja pierādījumi, kas apstiprina ziņu, kuras prasītājs uzskata par godu un cieņu aizskarošām, izplatīšanas faktu.

Ja prasība celta par nepatiesu, godu un cieņu aizskarošu ziņu, kas izplatītas presē vai citos masu informācijas līdzekļos (radio, TV u.c.), atsaukšanu, lietā kā atbildētāji pieaicināmi publikācijas (pārraidis) autors un attiecīgais masu informācijas līdzeklis (preses izdevuma redakcija u.c.), kuriem saskaņā ar likumu tiesa var uzlikt par pienākumu šīs ziņas atsaukt. Ja šādas ziņas publicētas (pārraidītas), nenorādot autora vārdu vai minot nosacītu vārdu, pseidonīmu, atbildētājs lietā par goda un cieņas aizstāvēšanu ir tikai attiecīgais masu informācijas līdzeklis – juridiska persona, ja tā neizpauž autora vārdu.

4. Tiesām jāņem vērā Civillikuma 2352.^a panta noteikums, ka atbildētājam jāpierāda izplatīto ziņu patiesums.

Prasītājam jāpierāda tikai godu un cieņu aizskarošu ziņu izplatīšanas fakts, taču viņam nav liegta iespēja iesniegt pierādījumus par izplatīto godu un cieņu aizskarošo ziņu neatbilstību patiesībai.

5. Gadījumā, ja personas, kura izplatījusi godu un cieņu aizskarošas ziņas, darbībās ir nozieguma sastāva pazīmes, cietušajam ir tiesības prasīt vainīgo saukt pie kriminālatbildības, kā arī celt prasību par godu un cieņu aizskarošu ziņu atsaukšanu.

Jāņem vērā, ka civiltiesiskā goda un cieņas aizstāvēšana nav atkarīga no godu un cieņu aizskārušās personas vainas.

6. Apmierinot prasību minētās kategorijas lietās, tiesai sprieduma rezolutīvajā daļā jānorāda godu un cieņu aizskarošu ziņu, kas atzītas par nepatiesām, atsaukšanas veids, kārtība un termiņi.

7. Civillikuma 2352.^a pantā paredzēto atlīdzību (mantisko kompensāciju) par prettiesisku personas goda un cieņas aizskaršanu nosaka tiesa. Likumā nav noteikts, kādam jābūt kompensācijas apmēram, tādēļ katrā konkrētā gadījumā tiesai jāvērtē faktiskie apstākļi kopsakarībā un jānosaka šīs mantiskās kompensācijas apmērs.

Iespējamie kritēriji, kas ņemami vērā, nosakot mantiskās kompensācijas apmēru, ir nepatiesu, godu un cieņu aizskarošu ziņu izplatīšanas publiskums, plašums, šī aizskārums smagums pret personu, sekas, ko radījusi godu un cieņu aizskarošu ziņu izplatīšana, pušu personība u.c.

*Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs G. Zemrībo
Plēnuma sekretāre, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnese Z. Raupa*

Par likumu piemērošanu mantojuma lietās

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.1

1995. gada 27. martā

Grozījumi ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2

Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma (turpmāk – CL) mantojuma tiesību daļa tika atjaunota un ar nelieliem grozījumiem stājās spēkā 1992. gada 1. septembrī, vienlaicīgi tika noteikta šo mantojuma tiesību spēkā stāšanās kārtība. Pēc tam 1993. gada 20. janvārī tika papildināts arī Latvijas Civilprocesa kodekss. Līdz ar to būtiski mainījušās mantojuma tiesiskās attiecības un kārtība, kādā apstiprināties mantojuma tiesībās.

Tiesu prakses izpēte liecina, ka republikas tiesas, izskatīdamas mantojuma lietas, visumā pareizi piemēro likuma normas. Tomēr, izskatot šīs kategorijas lietas, tiesu darbā nav vienveidības, ir arī nepilnības un tiek izdarītas kļūdas, kas rada personu mantisko tiesību un ar likumu aizsargāto interešu pārkāpumus.

Lai novērstu trūkumus tiesu darbā mantojuma lietu izskatīšanā un nodrošinātu vienveidīgu tiesu praksi, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas plēnums

n o l e m j

dot šā d u s i z s k a i d r o j u m u s :

1. Mantojums (mantojuma masa) vai mantošanas tiesību objekti ir mantas kopība, kas mantojuma atstājējam piederējusi nāves brīdī (arī mantojuma atstājēja tiesības un saistības).

Mantot var to, kas nav izņemts no privāttiesiskās apgrozības. Mantojumā var pāriet tikai manta, kura mantojuma atstājējam piederējusi uz likumīga pamata.

Izlemjot mantojuma lietas, ir jāņem vērā arī Civillikuma lietu tiesību, saistību tiesību un ģimenes tiesību daļās esošās norādes uz to, kas mantojumā pāriet mantiniekiem. Piemēram, lietu tiesību daļā šādas norādes ir 1034., 1077., 1219., 1231., 1248., 1257., 1258., 1261., 1270., 1288., 1304., 1353. un 1382. pantā; saistību tiesību daļā šādas norādes ir 1414., 1519., 1580., 1583., 1590., 1778., 1785., 1915., 1920., 2105., 2211., 2266., 2312. un 2350. pantā; ģimenes tiesību daļā – 113., 114., 135. u.c. pantos.

Mantiniekiem ir tiesības celt prasību, lai atgūtu no sveša nelikumīga valdījuma vai turējuma mantu, kas piederējusi mantojuma atstājējam, piedzīt izsniegto aizdevumu samaksu, turpināt prāvu, ko uzsācis mantojuma atstājējs savu mantisko tiesību aizstāvēšanai, utt.

Nevar mantot tādas mantojuma atstājēja tiesības, kurām piemīt stingri personisks raksturs un kuras izbeidzas ar viņa nāvi: alimentācijas tiesības un pienākumus, dzīvojamās telpas īres tiesības, tiesības uz atlīdzību par mantojuma atstājēja veselībai nodarīto kaitējumu, izņemot kaitējuma atlīdzības summas, kuras mantojuma atstājējs nav saņēmis līdz savai nāves dienai, u.c.

Mantojumā pāriet arī mirušā vēl neizņemtā darba alga un citas viņam pienākošās naudas summas: piemaksas, kompensācijas par neizlietoto atvaļinājumu, dividendes, vārda akcijas u.tml.

2. Ja vēlāk tiek konstatēta manta, kas mantojuma atklāšanās brīdī, kā arī mantojuma pieņemšanas termiņa aprites laikā vēl neietilpa mantojuma sastāvā, – tā pieder mantojumu pieņēmušajiem mantiniekiem.

Jāņem vērā, ka mantojuma tiesību realizēšana uz mantu, kura pēc 1940. gada 17. jūnija nacionalizēta vai citādi atsavināta uz valsts varas vai pārvaldes iestāžu aktu pamata, notiek speciālos Latvijas Republikas likumos noteiktos termiņos un kārtībā, bet Civillikuma normas piemērojamas tikai tajās mantošanas attiecībās, kas nav reglamentētas speciālajos likumos.

Ja testamentā ir norādīts, ka tiek novēlēta visa manta, kas pieder mantojuma atstājējam, jāuzskata, ka novēlēts ir arī nacionalizētais vai nelikumīgi atsavinātais īpašums.

3. Mantojuma lietu var ierosināt jebkurš no mantiniekiem, kā arī vairāki vai visi mantinieki kopīgi.

Katram mantojumam ierosināma atsevišķa lieta. Pieļaujams apvienot vairāku personu mantojuma lietas, ja mantojuma atstājējiem ir vieni un tie paši mantinieki.

4. Apstiprināšana mantojuma tiesībās ir vajadzīga:

- 1) gadījumos, kad notikusi mantojuma apsardzība;
- 2) gadījumos, kad izdarīts uzaicinājums;
- 3) kad pie mantojuma pieder nekustams īpašums;
- 4) kad mantiniekam ir vajadzīga leģitimācija pret valsts un citām iestādēm.

5. Ja mantojuma atstājēja dzīves vieta nav zināma, par mantojuma atklāšanās vietu uzskatāma mantojamās mantas vai tās galvenās daļas atrašanās vieta.

Ja mantojuma atstājējam bijušas vairākas dzīvesvietas, kas atrodas dažādos rajonos vai pilsētās, tad mantojuma lieta piekrīt tai rajona vai pilsētas tiesai, kuras robežās mantojuma atstājējs miris.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 5. punkts papildināts ar trešo daļu šādā redakcijā:

Ja mantojuma atstājēja pēdējā dzīvesvieta nav bijusi Latvijā, mantojuma lieta piekrīt Latvijas tiesai pēc mantojamās mantas vai tās galvenās daļas atrašanās vietas.

6. Ar pieteikuma iesniegšanu tiesā par apstiprināšanu mantojuma tiesībās tiek izteikta mantinieka griba mantojumu pieņemt.

Ja nepilngadīgo vietā viņu gribu izteic vecāki vai aizbildņi, bet garā slimo un personu, kurām nodibināta aizgādība izlaidīgas vai izšķērdīgas dzīves dēļ, kā arī alkohola vai narkotiku pārmērīgas lietošanas dēļ, vietā – aizgādņi, tad pirms pieteikuma iesniegšanas jāuzprasa bāriņtiesas atļauja mantojumu pieņemt.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 6. punkta otrajā daļā vārds „jāuzprasa” aizstāts ar vārdu „jāizprasa”.

7. Pieteikumā par apstiprināšanos mantojuma tiesībās jānorāda iesniedzēja un mantojuma atstājēja vārds, uzvārds, dzīvesvieta, dzimšanas laiks un vieta, mantojuma atstājēja miršanas laiks un vieta un pēdējā dzīvesvieta, ir vai nav atstāts testaments vai mantojuma līgums, kādās radniecības attiecībās iesniedzējs atradās ar mantojuma atstājēju, kādi līdzmantinieki ir vēl bez iesniedzēja, jāmin arī citas iesniedzējam zināmās ziņas par līdzmantiniekiem, kas nepieciešamas tiesai, lai izlemtu mantojuma lietu. Bez tam jānorāda, vai ir bijis uzaicinājuma sludinājums. Jālūdz apstiprināt mantinieku par vienīgo mantinieku vai arī par līdzmantinieku uz zināmu daļu un kādu īsti. Var arī lūgt tiesu izdarīt uzaicinājuma sludinājumu, ja tāda nav bijis un lūdzējs to vēlas. Uzaicinājumu par mantojuma atklāšanos tiesa var izsludināt ne tikai pēc ieinteresēto personu lūguma, bet arī pēc pašas ieskata likumā noteiktos gadījumos.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 7. punkta pirmajā daļā vārdi „kādu īsti” aizstāti ar vārdiem „konkrēti kādu daļu”.

Likumisko mantinieku apstiprināšanai mantošanas tiesībās ir nepieciešams pieteikumam pievienot mantojuma atstājēja miršanas apliecību, pierādījumus par mantojuma atstājēja pēdējo dzīvesvietu, dokumentus, kas pierāda mantinieka radniecību ar mantojuma atstājēju, mantojamās mantas sarakstu ar novērtējumu valsts nodevas aprēķināšanai (ja mantojamās mantas sarakstā ir nekustams īpašums, tad jāpievieno dokumenti, kas apliecina tā piederību mantojuma atstājējam), kvīti par valsts nodevas samaksu. Ja sludinājums par mantojuma atklāšanos ievietots laikrakstā, tad pieteikumam jāpievieno arī attiecīgais laikraksta numurs ar sludinājumu.

Maksu par sludinājumu sedz iesniedzēji.

8. Mantojuma atstājēja pēdējā griba ir tās izteikums testamentā vai mantojuma līgumā. Apstiprināšanās mantojuma tiesībās ir nepieciešama, arī mantojot pēc mantojuma līguma, šī lēmuma 4. punktā norādītajos gadījumos.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 8. punkta pirmā daļa izteikta šādā redakcijā:

Mantojuma atstājēja pēdējā griba ir tās izteikums testamentā vai mantojuma līgumā. Šie pēdējās gribas rīkojuma akti pēc mantojuma atstājēja nāves vai atzīšanas par mirušu nekavējoties jāiesniedz tiesai, neatkarīgi no tā, vai mantinieki vēlas vai nevēlas mantot saskaņā ar šiem aktiem.

Pieteikumā par testamenta nolasīšanu tiesas sēdē un tā stāšanos likumīgā spēkā jānorāda ne tikai pēdējās gribas rīkojuma aktā minēto mantinieku un legatāru, bet arī visu pārējo likumisko mantinieku uzvārds, vārds un dzīvesvieta. Ja testaments ir mutisks, tad jāuzrāda liecinieku uzvārds, vārds un dzīvesvieta.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 8. punkta otrajā daļā vārds „testamenta” aizstāts ar vārdiem „pēdējās gribas rīkojuma akts”.

Pats testaments vai mantojuma līgums pieteikumam jāpievieno oriģinālā, bet, ja testaments atrodas slēgtā aploksnē, tad jāpieliek šī aploksne, neatverot to. Ja ir vairāki pēdējās gribas rīkojuma akti, tad tie visi ir jāiesniedz. Notariālie testamentu akti (Latvijas Republikas Notariāta likuma 82. pants) iesniedzami izraksta veidā.

Valsts arhīva un Latvijas Zvērinātu notāru padomes arhīva izdotās izziņas par testamentiem, valsts notāru un vietējo pašvaldību izsniegtie testamentu dublikāti pielīdzināmi oriģināliem.

Testamentu norakstu iesniegšana pieļaujama tikai tajos gadījumos, kad oriģināla zuduma dēļ nav iespējams saņemt arhīva izziņu, dublikātu vai atkārtotu testamenta akta izrakstu.

Tāpat kā likumiskās mantošanas gadījumā, arī mantojot pēc testamenta vai mantojuma līguma, ir nepieciešama mantojuma atstājēja miršanas apliecība, pierādījumi par mantojuma atstājēja pēdējo dzīvesvietu, mantojamās mantas saraksts ar novērtējumu un kvīts par valsts nodevas samaksu.

Ja uzaicinājums par mantojuma atklāšanos bijis ievietots arī oficiālajā laikrakstā, tad jāpievieno arī attiecīgais laikraksta numurs ar sludinājumu.

9. Ierosinot lietas par likumisko mantinieku apstiprināšanu mantojuma tiesībās un par pēdējās gribas rīkojuma atzīšanu par spēkā stājušos, tiesa ir tiesīga prasīt no pieteicēja parakstu, ka viņš ir uzrādījis visus tuvākos likumiskos mantiniekus, kas viņam zināmi, tāpat viņam zināmās šo personu dzīvesvietas.

10. Ja iesniedzējs nav uzrādījis visus tuvākos likumiskos mantiniekus, kas viņam zināmi, tāpat arī viņam zināmās šo personu dzīvesvietas un tāpēc ieguvis mantojumu slepenībā no tām personām, no kurām varētu sagaidīt iebildumus, ir uzskatāms, ka šādā gadījumā valdījums (turējums) iegūts pretiesiski (CL 909. pants) un līdz ar to viņš nav uzskatāms par labticīgu valdītāju.

Ja mantojuma ieguvējs valdījis mantojumu ļaunā ticībā, tad viņam jānes mantas nejaušas bojāejas risks. Ļaunticīgam valdītājam jāatdod visi augļi, arī tie, kurus viņš

būtu varējis saņemt (CL 678. pants).

11. Pēdējās gribas rīkojuma akta nolasīšanas laiks Latvijas CPK 285.² panta kārtībā nosakāms ar tiesneša rakstisku lēmumu.

Viss testaments nolasāms tikai pēc liecinieku nopratināšanas, kuri parakstījuši testamentu.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 11. punkts izteikts šādā redakcijā:

Mantojuma atstājēja pēdējās gribas rīkojuma akts, kas attiecas uz mantu Latvijā, kaut arī tas stāties spēkā kādā no ārvalstīm, ja starpvalstu līgumā nav noteikta cita kārtība, jāiesniedz publicēšanai pēc piekrišanas Latvijas tiesai, kurai jālemj par pēdējās gribas rīkojuma stāšanos spēkā uz Latvijā esošu mantu.

12. Jāņem vērā, ka pieteikumā uzrādītās personas, kam būtu kādas tiesības vai prasības uz mantojumu vai iebildumi pret novēlējuma aktu, neatkarīgi no sludinājuma (uzaicinājuma) ir aicināmas uz tiesas sēdi ar pavēstēm attieksmes noskaidrošanai pret mantojumu.

Ja publicēts sludinājums, mantojumu apsargājot, tad otrreizēja izsludināšana nav vajadzīga.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 12. punkts izteikts šādā redakcijā:

Par mantojuma atklāšanos tiesa vai tiesnesis pēc savas iniciatīvas izsludina gadījumos, kad, piemēram, mantinieki nav zināmi; kad nav droši zināms, ka mantojuma tiesību pieteicēji ir vienīgi un tuvākie mantinieki; mantinieki izteic vēlēšanos mantojumu pieņemt vienīgi uz inventāra tiesības pamata; mantiniekam (substitūtam, pēcmantiniekam), testamenta izpildītājam vai mantojuma aizgādņam nav zināmi uz mantojamo mantu gulošie parādi. Par izsludināšanu un sludinājuma saturu tiesa nekavējoties paziņo tai zināmām ieinteresētajām personām (mantiniekiem, legatāriem, kreditoriem vai citām personām, kam būtu kādas prasības vai tiesības uz mantojumu).

Jāņem vērā, ka pieteikumā par pēdējās gribas rīkojuma akta stāšanos likumīgā spēkā un pieteikumā par likumisko mantinieku apstiprināšanu mantojuma tiesībās norādītās personas, kurām būtu tiesības vai prasības uz mantojumu vai iebildumi pret novēlējuma aktu, neatkarīgi no sludinājuma (uzaicinājuma) aicināmas uz tiesas sēdi viņu attieksmes noskaidrošanai par mantojumu.

Ja izdarīts sludinājums, mantojumu apsargājot, tad otrreizēja izsludināšana nav vajadzīga.

13. Ja sakarā ar uzaicinājumu kādam ir piesakāmi prasījumi, tad viņam tas jāizdara ar paziņojumu, kurā jāuzrāda prasījuma pamats un apmērs, bet prasījuma pamatošanai dokumenti vai citi pierādījumi nav nepieciešami, jo mantojuma lietā

tiesas nepārbauda, vai prasījums ir dibināts, bet vienīgi konstatē, vai konkrētais prasījums ir pieteikts termiņā.

Turklāt tiesai piesakāmi vienīgi prasījumi pret mantojuma masu (mantojuma atstājēju), bet ne pret mantiniekiem.

Turpmākie strīdi kārtojami prasības kārtībā.

14. Uzaicinājuma spēks neattiecas:

1) uz vindikantiem, t.i., uz tādām personām, kas savas varbūtējās pretenzijas pamato nevis ar mantošanas vai kreditoru tiesībām, bet ar īpašuma tiesībām uz kādu noteiktu mantu, kura ietilpst mantojuma sastāvā (piemēram, laulātā pretenzija uz daļu no kopmantas, mājas līdzīpašnieka pretenzija uz daļu no mājas u.tml.);

2) uz zemes grāmatā ierakstītiem prasījumiem pret mantojuma atstājēju, izņemot procentus un citus blakus prasījumus (CL 1290. pants);

3) uz prasījumiem, kas tiesai pieteikti pirms uzaicinājuma izsludināšanas;

4) uz prasījumiem, kuri mantiniekam vai viņa pilnvarniekam zināmi, tai skaitā uz prasījumiem, kuri uzaicinājuma termiņā nav iesniegti tiesai, bet pieteikti tieši mantiniekiem, testamenta izpildītājam vai mantojuma masas aizgādnim.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 14. punkts papildināts ar otro daļu šādā redakcijā:

Personai, kas sludinājumā norādītajā termiņā nav pieteikusi savas tiesības uz mantojumu, to dzēšana nav šķērslis mantojuma prasības celšanai Civilprocesa likuma 327. panta trešajā daļā norādītajos gadījumos un arī tad, ja, mantojumam atklājoties, mantojums atradies mantnieka faktiskā valdījumā (Civillikuma 692. panta otrā daļa) vai ja šādu valdījumu viņš ieguvus vēlāk līdz Civillikuma 693. pantā norādīto termiņu notecējumam un šajā laikā nav devis par mantojuma pieņemšanu noteiktu atsauksmi. Tādā gadījumā atzīstams, ka mantojums pieņemts un tas pārgājis mantnieka īpašumā jau ar mantojuma atstājēja nāvi.

15. Reizē ar apstiprināšanu mantojuma tiesībās neatkarīgi no mantošanas pamata tiesai ir jāapsver jautājums par nepieteikto tiesību un prasījumu dzēšanu.

Ja uzaicinājuma sludinājuma nav bijis, tiesai, taisot spriedumu par apstiprināšanu mantojuma tiesībās, nav pamata lemt par nepieteikto tiesību un prasību dzēšanu.

Ja uzaicinājuma sludinājums ir bijis, tiesa spriedumā reizē ar apstiprināšanu mantojuma tiesībās lemj par nepieteikto tiesību un prasījumu dzēšanu.

16. Ja bērnu izdevumi mantojuma atstājēja apglabāšanai radušies nevis mantiniekam, bet gan citai personai, tai ir tiesības prasīt šo izdevumu atlīdzināšanu no mantiniekiem, kas pieņēmuši mantojumu. Šai personai jāpiesaka savas pretenzijas uzaicinājumā norādītā termiņā. Atlīdzināmi izdevumi, kurus tiesa

atzīst par nepieciešamiem (CL 866. pants), un tos atlīdzina mantinieki proporcionāli mantojuma daļai, kādu katrs no viņiem saņēmis.

17. Ja tiesa pēc ieinteresēto personu lūguma vai pēc pašas ieskata izsludina uzaicinājumu par mantojuma atklāšanos un nav testamentā norādīto mantnieku lūguma par testamenta atzīšanu par stājušos likumīgā spēkā vai arī nav pieteikušies likumiskie mantinieki, tiesa tiesvedību lietā izbeidz. Tādā gadījumā saskaņā ar CL 416. pantu bezmantnieku manta piekrīt valstij, un tiesai par to jāpaziņo attiecīgai valsts institūcijai.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 17. punkts papildināts ar norādi šādā redakcijā:

Tiesai nav jātaisā spriedums par mantojuma atzīšanu par bezmantnieku mantu, bet tas, ka manta piekrīt valstij, ir jānorāda lēmumā par tiesvedības izbeigšanu lietā. Valsts šādā gadījumā nav mantiece, un valsts nodeva par mantu nav jāmaksā. Likums neparedz valstij tiesības atteikties pieņemt bezmantnieku mantu. Turpmāko rīcību ar to nosaka speciāli noteikumi.

18. Mantojuma apsardzība ir jāveic tiesai, kuras darbības teritorijā bija mantojuma atstājēja pēdējā dzīvesvieta, bet steidzamos gadījumos – pagasta vai rajona pilsētas pašvaldībai, kad saņemta ziņa par mantojuma atstājēja nāvi. Lai izdarītu mantojuma apsardzību steidzamos gadījumos, pašvaldībai tiesas uzdevums nav vajadzīgs. Mantojuma apsardzība pašvaldībai ir jāveic Civillikuma 659. pantā norādītajos gadījumos. Tiesas uzdevums pašvaldībai ir nepieciešams mantojuma saraksta sastādīšanai (piezīme pie Latvijas CPK 285.⁹ panta, LR likuma „Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un kārtību” 21. panta 2. daļa).

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 18. punkts izteikts šādā redakcijā:

Civillikuma 659. pantā norādītie mantojuma apsardzības gadījumi attiecināmi uz steidzamiem, un tie ir par pamatu, lai pagasttiesas un bāriņtiesas, negaidot tiesas uzdevumu, veiktu mantojuma apsardzību likumā „Par bāriņtiesām un pagasttiesām” noteiktā kārtībā.

19. Civillikuma 693. pantā norādītos termiņus mantojuma pieņemšanai un 685. pantā norādīto mantojuma prasības celšanas termiņu nevar atjaunot vai pagarināt, izņemot šī likuma 1898. pantā norādītajos gadījumos.

20. Mantojuma pieņemšanas faktu tiesa var konstatēt civilprocesā noteiktajā kārtībā, nelemjot jautājumu par apstiprināšanos mantojuma tiesībās.

Mantojuma pieņemšanas akts kā viens no apstākļiem, kas rada tiesības uz mantojumu, konstatējams, izskatot lietu par apstiprināšanu mantojuma tiesībās.

Konstatējot faktu par mantojuma pieņemšanu, jāvadās no tiem likuma

noteikumiem, kādi bijuši spēkā uz mantojuma atklāšanās brīdi, vai Civillikuma 687.–700. panta noteikumiem, ja mantojums atklājies, sākot ar 1992. gada 1. septembri.

21. Ja likumiskie mantinieki ir ar faktiskām darbībām pieņēmuši mantojumu, bet nav apstiprinājušies mantojuma tiesībās tiesā un ja viņi netiek apstrīdēti kā mirušā kreditora mantinieki, viņi var prasīt saistību izpildi no mantojuma atstājēja parādniekiem.

22. Mantojuma pieņemšanai un atraidīšanai ir atgriezenisks spēks uz mantojuma atklāšanās brīdi.

Saskaņā ar Civillikuma 776. pantu šī likuma 690., 699. un 700. panta noteikumi par mantojuma pieņemšanu attiecas arī uz tā atraidīšanu, tāpēc arī atteikumam pieņemt mantojumu jābūt noteiktam un bez nosacījumiem.

Ja mantinieki atsakās no mantojuma par labu citai mantot aicinātai personai, lai tā rezultātā mantojumā palielinātos viena mantinieka daļa salīdzinājumā ar citiem līdzmantiniekiem, tad tāda atteikšanās saskaņā ar CL 699. pantu uzskatāma par nenotikušu. Taču, ja šāda atteikšanās neietekmē pārējo līdzmantinieku mantojuma daļas, tad gribas izteikums atzīstams par notikušu.

23. Ja vienam mantiniekam piekrīt vairākas mantojuma daļas uz dažādiem mantošanas pamatiem, tad mantot aicinātais daļas, kas viņam piekritušas uz dažādiem pamatiem, var pieņemt un atraidīt atsevišķi.

24. Ja uzaicinājumu mantiniekam izteikt savu gribu pieņemt vai atraidīt mantojumu izsaka CL 697. un 698. pantā norādītās personas vienlaicīgi un ja tādā gadījumā mantot aicinātais klusē, tad priekšroka dodama CL 698. panta noteikumiem.

25. Pieteikuma iesniegšana tiesai par apstiprināšanu mantojuma tiesībās vai par pēdējās gribas rīkojuma akta atzīšanu par stājušos likumīgā spēkā uzskatāma par mantojuma pieņemšanas pierādījumu.

Mantot aicinātā lūgums izsludināt par mantojuma atklāšanos, ja tajā nav lūgts apstiprināt viņu mantojuma tiesībās, vai arī pēdējās gribas rīkojuma akta iesniegšana tiesai bez lūguma atzīt to par spēkā stājušos, kā arī mantinieka pieteikums, kurā citi mantinieki uzaicināti izteikt attieksmi pret mantojuma pieņemšanu saskaņā ar CL 697. un 698. pantu, un uzaicinājums mantojuma atstājēja kreditoriem pieteikt savus prasījumus nav uzskatāmi par mantinieka gribu pieņemt mantojumu.

Inventāra tiesību var izmantot mantinieks, mantojumu pieņemot.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 25. punkta trešā daļa izteikta šādā redakcijā:

Inventāra tiesību var izmantot mantinieks, mantojumu pieņemot, neatkarīgi no tā, vai viņš aicināts mantot uz likuma, testamenta vai līguma pamata. Inventāra tiesību piešķirt jālūdz katram mantiniekam atsevišķi.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 25. punkts papildināts ar ceturto un piekto daļu šādā redakcijā:

Inventāra tiesība neatbrīvo mantinieku no atbildības par mantojuma atstājēja parādiem ar savu mantu tādā apmērā, kādā viņš mantojumu izlietojis savā labā līdz inventāra saraksta sastādīšanai.

Uz personām, kuras saskaņā ar likumu var pieņemt mantojumu tikai ar inventāra tiesību (Civillikuma 708. panta otrā daļa), likumā norādītais pieteikuma iesniegšanas termiņš nav attiecināms.

26. Ja mantot aicinātais nomirst pirms viņa gribas izteikšanai noliktā termiņa (CL 693. pants), neizteicies par mantojuma pieņemšanu, tad viņa mantiniekiem saskaņā ar CL 695. pantu atvēlētie termiņi skaitāmi no mantinieka nāves dienas.

Ja mantinieks miris pēc tam, kad viņš mantojumu faktiski jau pieņēmis, bet nav apstiprinājies mantojuma tiesībās, tad pati šī manta uzskatāma par iegūtu īpašumā. Šādā gadījumā viņa mantiniekam nav piemērojami noteikumi par mantošanas transmisiju un mantojumu, kura sastāvā ietilpst sākotnējā mantojuma atstājēja manta, viņš pieņem likumā noteiktā kārtībā.

27. Gadījumā, ja mantot aicinātais mirst pirms termiņa notecējuma, kas viņam dots mantojuma pieņemšanai vai atraidīšanai, neizteicis savu gribu pieņemt vai atraidīt mantojumu, mantot aicinātā mantiniekiem ir tiesības katram patstāvīgi izteikt savu gribu pieņemt vai atraidīt viņiem pienākošos daļu no mantojuma.

28. Lai mantojuma pieņemšana vai atraidīšana būtu spēkā, nepietiek ar to vien, ka ir izteikta mantinieka griba, bet vēl ir vajadzīgs, lai šī griba būtu radusies brīvi – bez maldības, viltus vai spaidiem (CL 1440. pants).

Ja rīcības spējīgas personas griba darījumā nav bijusi brīva un notikusi maldības, viltus vai spaidu rezultātā, to var apstrīdēt tiesā. Šajā gadījumā jāvadās no CL 1441.–1468. panta noteikumiem.

CL 1409. pants par darījumiem nesamaņas vai gara darbības traucējuma stāvoklī attiecas uz gribas izteikumu vispār un tāpēc attiecas arī uz mantojuma pieņemšanu un atraidīšanu. Tādi darījumi, kas noslēgti gara darbības traucējuma vai nesamaņas stāvoklī, nav spēkā.

29. Ja mantinieks mantojuma masā ir norādījis kādu mantu, bet cita persona apstrīd šīs mantas piederību mantojuma masai, tad tas nav šķērslis lietas izskatīšanai sevišķās tiesāšanas kārtībā par apstiprināšanos mantojuma tiesībās, jo tiesa neizšķir jautājumu par viena vai otra priekšmeta piederību mantojuma masai un neapstiprina mantiniekus vienai vai otrai mantojuma sarakstā uzņemtai atsevišķai mantai, bet gan izšķir jautājumu, vai mantiniekam, kas savas tiesības pieteicis, vispār ir tiesības uz atstāto mantojumu un, ja viņam šādas tiesības ir, tad nosaka, kāda daļa viņam pieder.

Strīds par mantas piederību mantojuma masai izšķirams prasības kārtībā.

30. Vērst tiesu uzmanību, ka testamenta formai ir sevišķi svarīga nozīme, lai nodrošinātu testamentam uzticību, skaidrību un uzglabājamību. Testamenta noteiktās formas neievērošana var būt par pamatu, lai prasītu to atzīt par spēkā neesošu (786. panta 2. punkts).

Izskatot strīdus, kas saistīti ar testamenta formas ievērošanu, jāņem vērā, ka:

1) testamentam, kas nodots glabāšanā CL 439. panta kārtībā, ir publiska testamenta spēks, un nav svarīgi, vai to rakstījis pats testators vai kāda cita persona un vai tas rakstīts rokrakstā vai citādi;

2) saskaņā ar CL 450. pantu testatoram katrā ziņā testaments jāparaksta.

Parakstam jāatrodas zem testamenta teksta. Viss, kas uzrakstīts zem paraksta, nav spēkā, ja vien šis papildinājums savukārt nav parakstīts;

3) pie pašrocīga testamenta taisīšanas saskaņā ar CL 451. pantu sastādīšanas laika un vietas apzīmējumi nav uzskatāmi par pašrocīga testamentu obligātiem rekvizītiem, un šo apzīmējumu trūkums nepadara pašrocīgu testamentu par spēkā neesošu. Ja šo apzīmējumu trūkuma dēļ rodas neskaidrības un strīdi, tad tādi trūkumi jānovērš ar citu CL normu palīdzību (CL 797. pants u.c.).

Ja testaments uzrakstīts ilgākā laika sprīdī, tad par testamenta sastādīšanas laiku uzskatāms brīdis, kad izpildīts pēdējais likuma formas prasījums.

Ja testamentā norādītais datums nesaskan ar faktisko sastādīšanas laiku vai datums vispār nav norādīts, tad testamenta sastādīšanas laika pierādīšana pieļaujama ar visiem likumīgiem līdzekļiem.

31. Katram jaunajam testamentam piekrīt neaprobežoti atceļošs spēks, tikai ne tad:

1) ja jaunais testaments neapšaubāmi ir vienīgi agrākā papildinājums vai kādas daļas grozījums (CL 796. pants);

2) ja testatoru pamudinājusi taisīt jaunu testamentu nepatiesa ziņa par ieceltā mantinieka nāvi (CL 798. pants);

3) ja piemērojami CL 795. panta 1. daļas noteikumi;

4) ja rodas CL 797. pantā paredzētie apstākļi. Jaunā testamenta atceļošais spēks prezumē šī jaunā testamentā kā likuma prasībām atbilstoša juridiska akta juridisko derīgumu (CL 785. un 786. pants, arī 795. pants).

32. Testaments nav spēkā no tā taisīšanas brīža (no paša sākuma), piemēram, šādos gadījumos:

1) ja testaments palicis nepabeigts (CL 458. pants);

2) ja testamenta rīkojumi ir pretlikumīgi vai nesaprotami, kā arī ja testaments ir ar noziedzīgu vai pretlikumīgu saturu. Jāņem vērā, ka saskaņā ar CL 785. panta 2. daļu atsevišķu rīkojumu pretlikumība neatņem spēku ne visam testamentam, ne

tā pārējiem rīkojumiem; tādā gadījumā viss tas, kas testamentā ir pretlikumīgs, tiesai jāsaskaņo ar likumiem vai, ja tas nav iespējams, no testamenta jāizslēdz;

3) ja, testamentu taisot, nav ievērota noteikta forma;

4) ja testamenta taisīšana panākta ar spaidiem un viltu vai kad notikusi maldība;

5) ja ar tiesas spriedumu pierādīti CL 824. panta 1. punktā minētie apstākļi, kas padara mantinieku par necienīgu mantot;

6) ja testatoru pamudinājusi taisīt jaunu testamentu nepatiesa ziņa par ieceltā mantinieka nāvi (CL 798. pants).

33. Testaments zaudē spēku vēlāk, piemēram, šādos gadījumos:

1) ja nav ievērotas neatraidāmo mantinieku tiesības uz viņu neatņemamo daļu vai viņi nepamatoti atstūmti; tādā gadījumā testaments atceļams daļēji, lai neatraidāmie mantinieki saņemtu to, kas viņiem pēc likuma pienākas (CL 425. pants);

2) ja mantojuma atstājējs, kam nav bērnu, ir taisījis testamentu, un viņam pēc tam piedzimst lejupējais (CL 789. pants);

3) ja mantojums atrauts necienīgam mantiniekam Civillikuma 824. panta 5., 6. un 7. punktā norādītajos gadījumos;

4) ja testamentārais mantinieks atkrīt un nav iecelts substitūts vai pēcmantinieks.

34. Par CL 460. pantā minētajiem ārkārtējiem apstākļiem atzīstami gadījumi un situācijas: nepārvaramā vara un citi no mantojuma atstājēja neatkarīgi un nenovēršami, dzīvību vai veselību apdraudoši notikumi, kuri vērtējami atkarībā no konkrētās situācijas.

Kad tiesa saskaņā ar Latvijas CPK normām formulējusi mutiskā testamenta saturu, turpmākās procesuālās darbības līdz testamenta atzīšanai par stājušos likumīgā spēkā izdarāmas tāpat kā rakstiska testamenta gadījumos.

Ja liecinieku liecības nesaskan galvenajās testamentā sastāvdaļās, tiesa var noraidīt mutiska testamentā pasludināšanu, taisot spriedumu.

Mutiski testamenti, ja tie taisīti pirms 1992. gada 1. septembra, nav atzīstami par spēkā esošiem.

35. Likumīgā spēkā stājušos testamentā un mantojuma līguma iztulkošana izdarāma prasības kārtībā.

Mantojuma līguma kā pēdējās gribas iztulkošanai piemērojami CL 632.–635. panta nosacījumi.

36. Pret testamentu celtais strīds neatkarīgi no tā, aiz kādiem iemesliem tas darīts, vienmēr ir strīds par mantojuma tiesībām.

Ja likumiskais mantinieks apstrīd testamentā likumību, celdams prasību tiesā, tiesvedība lietā par testamentā stāšanos likumīgā spēkā jāaptur, kamēr pēc būtības tiks izskatīta prasība par testamentā atzīšanu par spēkā neesošu. Ja šī prasība

tiek apmierināta un testamentārais mantinieks savu pieteikumu par testamenta spēkā stāšanos vairs neuztur, tiesvedība šajā lietā jāizbeidz. Ja mantinieks tomēr pieteikumu par testamenta stāšanos spēkā uztur, tiesa taisa spriedumu, ar kuru noraida pieteikumu.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 36. punkta otrā daļa izslēgta.

Ja testamentārais mantinieks lūdz atzīt, ka testaments stājies likumīgā spēkā tikai daļā, ievērojot neatraidāmā mantiniekā neatņemamo daļu, uz kuru pieteicies neatraidāmais mantinieks, un tāpēc starp testamentāro mantinieku un neatraidāmo mantinieku nepastāv strīds par mantojuma tiesībām, abu mantinieku pieteikumi var tikt izskatīti sevišķās tiesāšanās kārtībā vienlaicīgi. Tādā gadījumā sprieduma rezolutīvajā daļā jānorāda, kādā daļā ir stājies spēkā testaments un kādā ir neatraidāmā mantiniekā daļa. Turklāt tiesa nevar ņemt vērā tādu starp mantiniekiem noslēgtu vienošanos, kura neatbilst likumam.

37. Ja, testamentu apstrīdot, prasības pamats ir prasītāja – neatraidāmā mantiniekā – tiesību aizskārums, tad prasību var vērst vienīgi uz testamenta atzīšanu par spēkā neesošu zināmā daļā; par atbildētājiem bez mantojuma masas jānorāda citi strīdā ieinteresētie mantinieki un legatāri.

Ja testamenta apstrīdēšanai par pamatu ir viltojums vai testatora brīvas gribas trūkums, tad prasība vērsama pret visiem testamentā norādītiem mantiniekiem, legatāriem u.c., kā arī pret mantojuma masu.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 37. punkts papildināts ar trešo daļu šādā redakcijā:

Neatraidāmiem mantiniekiem ir tiesība apstrīdēt mantojuma līgumu, gan mantojuma atstājējam dzīvam esot, gan arī pēc viņa nāves (Civillikuma 642. pants).

38. Testaments vien ar atzīmi par spēkā stāšanos bez tiesas sprieduma un bez mantojuma atstājēja īpašuma tiesības apliecināša dokumenta nevar būt par pamatu ieraksta izdarīšanai zemes grāmatā par nekustamā īpašuma piederību.

39. Ja persona tiek izsludināta par mirušu (CL 379. pants), mantinieki būs tās personas, kuras ir dzīvas mantojuma atstājēja pieņemamās nāves dienā, ja tā noteikta tiesas spriedumā, vai, ja šo dienu nevar noteikt, – personas, kuras ir dzīvas lietas ierosināšanas brīdī.

40. Dzīvokļa iekārtu virs noteiktās mantojuma daļas pārdzīvojušais laulātais manto tikai CL 396. pantā paredzētajā gadījumā, kad mirušajam laulātam nepaliek ne lejupējo, ne adoptēto un mantojums jādala ar mirušā augšupējiem, brāļiem, māsām vai brāļu un māsu bērniem, neizšķirot brāļu un māsu pilnīgo radniecību (īstos brāļus un māsas) no nepilnīgās (pusbrāļiem, pusmāsām).

Saskaņā ar CL 396. panta 2. daļu pārdzīvojušam laulātam ir priekšrocība mantošanā pret ceturtais šķiras mantiniekiem.

41. Saskaņā ar CL 423. pantu neatraidāmie mantinieki augšupējā līnijā ir ierobežoti ar tuvāko (pirmās pakāpes) radniecību. Otrās radniecības pakāpes augšupējie neatraidāmie mantinieki var būt tikai tad, ja nav neviena pirmās pakāpes augšupējā (vectēvs, vecāmāte manto tikai tad, ja nebūs ne tēva, ne mātes).

Neatraidāmā mantiniekā tiesības uz neatņemamo daļu ir šī mantiniekā personiskas tiesības, kas izriet no viņa radniecības vai laulības ar mantojuma atstājēju, un tāpēc šīs tiesības novēlēt citam nevar. Prasības tiesības uz neatņemamo daļu nepāriet uz mantiniekā mantiniekiem mantošanas transmisijas kārtībā. Tikai tad, ja neatraidāmā mantiniekā mantinieks pats ir neatraidāmais mantinieks mantojuma atstājējam, viņš var pieprasīt neatņemamo daļu.

42. Saskaņā ar CL 424. pantu neatņemamo mantojuma daļu noteic pēc tā mantinieku skaita, kāds palicis testatora nāves dienā, ieskaitot pārdzīvojušo laulāto un ar testamentu atstumtos mantiniekus, neskaitot atteikušos mantotāju, kurš atteicies no mantošanas tiesībām pirms aicinājuma mantot, noslēgdams likumā noteiktā kārtībā atteikšanās līgumu (CL 766.–783. pants).

Mantas nenovēlēto daļu manto likumiskie mantinieki, un šo mantinieku skaitā ietilpst arī tie likumiskie mantinieki, kuriem pārejā mantas daļa ir atstāta pēc testamentā, ja testamentā nav paredzēts kas cits.

Ja mantojuma nenovēlētajās daļas mantošanā piedalās neatraidāmais mantinieks, bet viņa daļa nenovēlētajā mantā ir mazāka par viņam pienākošos mantojuma neatņemamo daļu, tad viņam ir tiesība arī uz novēlēto mantas daļu, kas ir starpība starp likumiskās mantošanas ceļā saņemto mantojuma daļu un viņam pienākošos neatņemamo mantojuma daļu. Turklāt jāņem vērā, ka neatņemamā daļā ieskaita arī to, ko viņš saņēmis kā legātu, kā arī to, kas saņemts testatora dzīves laikā, ja uz saņemto attiecas pievienojuma pienākums.

43. Likums neaizliedz substitūtu iecelt arī pēcmantiniekam.

44. Tāds pēdējās gribas rīkojums, kas satur pēcmantiniekā iecelšanu, atzīstams par stājušos likumīgā spēkā tikai vienu reizi, proti, pirmmantiniekam apstiprinoties.

Ja pēcmantiniekas ir arī neatraidāmais mantinieks, tad viņš var vispirms izmantot savu tiesību uz neatņemamo daļu, bet pārejo viņš iegūst, ja piedzīvo tā izdošanai noteikto brīdi.

Ja pirmmantinieks ir arī neatraidāmais mantinieks, tad viņa neatņemamo daļu mantojumā viņš var pieņemt bez nosacījuma to nodot tālāk pēcmantiniekam. Šajā gadījumā pirmmantinieks ir tiesīgs prasīt grozīt testamenta novēlējumu. Ja pirmmantinieks šādu prasību nav iesniedzis, spēkā paliek testamenta novēlējums par pēcmantiniekā iecēlumu pilnā apmērā.

45. Ja visi mantinieki mantojumu pieņēmuši un starp viņiem nepastāv strīds

par mantojuma daļām, tad katrs no viņiem var prasīt mantojuma dalīšanu (CL 715. pants), kaut arī viņu apstiprināšana mantošanas tiesībās tiesas ceļā vēl nebūtu notikusi.

46. Ja ir pastāvējusi laulāto mantas kopība un viens no laulātajiem mirst, tad mantojums atklājas uz to, kas piederēja mirušajam laulātajam. Laulātā daļas nošķiršana notiek pēc ģimenes tiesību normām.

Lai apstiprinātu pārdzīvojušā laulātā īpašuma tiesības uz kopmantu, pārdzīvojušais laulātais var griezties tiesā ar pieteikumu sevišķās tiesāšanās kārtībā un tiesa var taisīt spriedumu par īpašuma tiesībām uz noteiktu laulības laikā iegūtās kopmantojuma daļu, ja tam ir visu mantojumu pieņēmušo mantinieku piekrišana. Ja pārējie mantinieki apstrīd pārdzīvojušā laulātā tiesības uz kopmantu, laulātā daļas noteikšana notiek prasības kārtībā.

Ja starp mantiniekiem jāsadala tiesas ceļā mantojamā manta, kas atklājusies pēc viena laulātā nāves, vai ja pārdzīvojušais (dzīvais) laulātais pieprasa savu daļu no mantojumā ietilpstošā kopīpašuma, tiesām jākonstatē viss laulāto kopīpašuma sastāvs, arī kopīpašums, kas ir uz pārdzīvojušā laulātā vārda.

47. Ja mantiniekiem līdz 1992. gada 31. decembrim notāra izsniegtajās apliecībās par tiesībām uz mantojumu nav minēta visa mantojumā ietilpstošā manta, tad apliecībā neuzrādītā manta dalāma starp mantiniekiem, kuri par tādiem atzīti apliecībā par tiesībām uz mantojumu atbilstoši viņu mantojuma daļai.

48. Mantojuma dalīšana nevar notikt vienlaicīgi ar apstiprināšanu mantojuma tiesībās pēc likuma, testamenta vai mantojuma līguma.

49. Saskaņā ar CL 760. panta 2. punktu pievienojums nav jāizdara, ja mantojuma atstājējs noteikti aizliedzis pievienojumu.

Ja no visa testamenta satura skaidri izriet, ka testators nav gribējis, lai izdara pievienojumu, tad tas nav jādara, kaut arī aizliegums nebūtu izteikts kategoriski.

50. Ja sievietei laulības gadījumā piešķirts pūrs (CL 111. pants) no mantojuma atstājēja mantas un ar to ir aizskartas neatraidāmo mantinieku tiesības uz neatņemamo daļu, tad pēdējie ir tiesīgi pieprasīt pūra pievienojumu mantojuma masai.

51. Ar CL 762. pantā minēto jēdzienu „parastās” dāvanas jāsaprot Jaungada, Ziemassvētku, vārdadienas, dzimšanas dienas u.c. dāvanas, ņemot vērā dāvinātāja mantas stāvokli, bērnu skaitu u.tml.

52. Ja mantotājs atteicies no mantojuma pirms aicinājuma mantot, noslēdzot mantotāja atteikšanās līgumu (CL 766.–774. pants), piedzīvo mantojuma atklāšanos, līgums ir spēkā arī attiecībā uz viņa pēcnācējiem.

Ja testamentā ir noteiktas mantinieku mantojamās daļas, tad uz mantojumu atraidījušā testamentārā mantinieka daļu atklāsies mantošana pēc likuma un pārējiem testamentāriem mantiniekiem pieauguma tiesību nebūs.

Pēc tam, kad mantinieks atraidījis viņam piekritušo mantojumu, likumiskās mantošanas gadījumā viņa vietā iestājas tas tuvākais mantinieks vai mantinieki pēc mantojuma atstājēja tā miršanas brīdī, kuram vai kuriem ir vienādas tiesības ar atteikušos. Atbrīvojušies mantojuma daļa piekrīt tiem līdzmantiniekiem, kas būtu to dabūjuši, ja atkritušā mantinieka nemaz nebūtu bijis, un šo daļu viņi sadala samērīgi ar savām mantojuma daļām.

53. Līgumiskā mantinieka substitūts ir tiesīgs atteikties no mantojuma līguma, ja līgumā atteikšanās tiesība bija paredzēta pašam līgumiskajam mantiniekam un ja līgumiskā mantinieka substitūts piedalījies līguma slēgšanā.

Ja līgumiskie mantinieki ir vairāki un nomirst tikai viens vai daži no tiem, tad jāvadās no tā, ka, atkrītot kādam no līgumiskiem mantiniekiem, ja līgumā nav noteikts tieši citādi, uz attiecīgo mantojuma daļu atklājas mantošana pēc testamenta vai pēc likuma.

54. Ja mantojums atklājas līdz 1991. gada 31. augustam (ieskaitot) un mantinieki mantojumu ir pieņēmuši atbilstoši Latvijas Civilt kodeksa 569. panta noteikumiem, bet valsts notariātā nav saņēmuši apliecības par tiesībām uz mantojumu vai arī nav mantojumu sadalījuši, apstiprināšanās mantojuma tiesībās izdarāma saskaņā ar Latvijas CPK noteikumiem. Šajā gadījumā mantojuma tiesiskās attiecības apspriežamas pēc Latvijas Civilt kodeksa noteikumiem (mantinieku loks, mantojuma obligātā daļa utt.).

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 54. punkta pirmajā daļā vārdi „Latvijas CPK” aizstāti ar vārdiem „Civilt procesa likuma”.

Ja mantojums atklājas laikā no 1991. gada 1. septembra līdz 1992. gada 31. augustam (ieskaitot) un mantinieki nav saņēmuši apliecību par tiesībām uz mantojumu vai nav mantojumus sadalījuši, tad ir jāvadās no Latvijas Republikas Augstākās Padomes Prezidija lēmuma „Par Latvijas Republikas 1937. gada Civilt kodeksa ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un kārtību” 1., 2., 5. un 22. panta piemērošanu” 2. punktā dotā izskaidrojumā. Jāņem vērā, ka šajā gadījumā tiesības mantot saglabā tie Latvijas Civilt kodeksā norādītie mantinieki, kas mantojumu šajā kodeksā noteiktajā termiņā pieņēmuši, un ar 1992. gada 1. septembri šādas tiesības iegūst Civilt kodeksā norādītie mantinieki. Katra mantinieka daļas lielums nosakāms pēc CL 392.–415. panta noteikumiem. Neatraidāmo mantinieku neatņemamā daļa nosakāma atbilstoši CL 424. panta noteikumiem.

55. Mantojumu, kas atklājas pirms 1992. gada 1. septembra, sadala starp līdzmantiniekiem saskaņā ar Civilt kodeksa noteikumiem, ievērojot arī līdzmantinieku priekšrocības tiesības, ja vien mantojuma sadale nav pabeigta pirms minētā datuma. Šis noteikums attiecas uz CL 724.–756. panta piemērošanu un neparedz

līdzmantinieku kopuma grozīšanu, un piemērojams gadījumos, kad mantojums nav sadalīts dabā līdz 1992. gada 31. augustam (ieskaitot), arī tad, ja līdzmantinieki mantojumu pieņēmuši un valdījuši to nedalīti.

56. Mantojot bijušās kolhoznieku sētas mantu, mantojums risināms pēc Latvijas Civillikuma normām, ja tas atklājies līdz 1991. gada 31. augustam (ieskaitot) vai ja tas bija sadalīts pirms 1992. gada 1. septembra pēc pēdējā sētas locekļa nāves. Ja līdz 1992. gada 1. septembrim mantojums nebija sadalīts vai arī nebija notecējis Civillikuma 693. pantā norādītais mantojuma pieņemšanas termiņš, tad jāvadās no Civillikuma noteikumiem.

57. Iesniedzot tiesā pieteikumu sevišķās tiesāšanas kārtībā par pēdējās gribas rīkojuma akta stāšanos likumīgā spēkā, par apstiprināšanu mantojumu tiesībās pēc likuma un mantojuma dalīšanu, maksājama attiecīga valsts nodeva, ja mantojums nav atbrīvots no valsts nodevas.

Pēdējās gribas rīkojuma akta oriģināls pēc tā stāšanās likumīgā spēkā un tiesas sprieduma noraksts par mantojuma tiesībām izsniedzams pēc tam, kad samaksāta valsts nodeva noteikto likmju apmērā.

Taisot spriedumu par mantojamās mantas dalīšanu, tiesa vienlaikus aprēķina valsts nodevu, ņemot vērā mantiniekam iedalītās mantojuma mantas vērtību.

Valsts nodeva maksājama atsevišķi gan par pēdējās gribas rīkojuma akta oriģināla izsniegšanu, gan par tiesas sprieduma noraksta izsniegšanu.

*Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs A. Guļāns
Plēnuma sekretāre, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnese Z. Raupa*

Par dzīvokļu strīdu izskatīšanas praksi tiesās

**LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.2
1995. gada 29. maijā**

Grozījumi ar 1996. gada 10. jūnija lēmumu Nr.4
Grozījumi ar 1997. gada 2. jūnija lēmumu Nr.4
Grozījumi ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2
Zaudējis spēku ar 2002. gada 11. marta lēmumu Nr.3

Apspriedis tiesu praksi dzīvokļu lietās, piemērojot LR likumu „Par dzīvojamo telpu īri” un ar to saistītos citus normatīvos aktus, lai nodrošinātu pareizu un vienveidīgu likumu piemērošanu šīs kategorijas lietās,

Latvijas Augstākās Tiesas plēnums

n o l e m j

d o t š ā d u s s k a i d r o j u m u s :

1. Tiesām pakļautas izskatīšanai prasības lietas strīdos, kas radušies no dzīvokļu tiesiskajām attiecībām, tai skaitā:

1.1. par īres līguma noslēgšanu rakstveidā:

1.1.1. ja valsts un pašvaldību kompetentas institūcijas pieņēmušas lēmumu par īres tiesību piešķiršanu, bet izīrētājs atsakās noslēgt īres līgumu un ja pagājis 1 mēnesis kopš lēmuma pieņemšanas dienas;

1.1.2. ja dzīvojamā māja vai dzīvoklis pāriet citas juridiskas vai fiziskas personas īpašumā, bet jaunais īpašnieks vai īrnieks atsakās līgumu noslēgt;

1.1.3. ja ir noslēgts mutisks īres līgums par dzīvojamo telpu izīrēšanu juridiskām personām (kas nav valsts un pašvaldības juridiskas personas) un fiziskām personām piederošās mājās un tas abpusēji ir izpildīts (Civillikuma 1488. pants);

1.1.4. ja, likvidējot kopmītnes, bijušās kopmītnes telpas tiek pārveidotas par dzīvojamām telpām, kas izīrējamas vispārējā kārtībā, izņemot gadījumus, kad likumā paredzētā kārtībā celta prasība par kopmītnē dzīvojošā īrnieka un viņa ģimenes locekļu izlikšanu;

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 1.1.4. apakšpunkts izslēgts.

1.2. par atteikumu iemitināt un pierakstīt jaunu ģimenes locekli īrnieka īrētā dzīvojamā telpā:

1.2.1. personas, kas norādītas LR likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 10. panta 1. un 2. punktā;

1.2.2. personas, kas norādītas LR likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 10. panta 3. daļā valstij un pašvaldībām piederošās mājās (saskaņā ar LR Ministru Padomes 1993. gada 13. aprīļa lēmuma Nr.186 „Iedzīvotāju pierakstīšanas un izrakstīšanas noteikumi” 10. punkta 4. daļu atteikums pierakstīt uzskatāms par atteikuma formu iemitināt jaunu ģimenes locekli izīrētajā telpā);

1.2.3. īrnieka laulāto un nepilngadīgos bērnus dienesta viesnīcā, ja šāda tiesība paredzēta īres līgumā;

1.3. par izīrētāja atteikumu nomainīt īrnieku viņa nāves vai dzīves vietas maiņas gadījumā ar vienu no kopā dzīvojošiem īrnieka pilngadīgiem ģimenes locekļiem;

1.4. par izīrētāja atteikumu dot piekrišanu apmainīt dzīvojamo telpu valstij un pašvaldībām piederošās mājās;

1.5. par strīdiem, kas rodas, pārvietojot īrnieku un viņa ģimenes locekļus uz citām telpām tajā pašā vai citā dienesta viesnīcā (LR Ministru Padomes 1993. gada 26. aprīļa lēmuma Nr.212 „Dienesta viesnīcu lietošanas noteikumi” 11. pants);

1.6. par atteikumu nodrošināt dzīvojamo telpu likumā paredzētos gadījumos;

Ar 1997. gada 2. jūnija lēmumu Nr.4 1.6. apakšpunkts izslēgts.

1.7. par atteikumu atjaunot īres līguma termiņu, kas iestājies.

2. Prasības kārtībā nevar apstrīdēt:

2.1. izīrētāja atteikumu atļaut iemitināt jaunus ģimenes locekļus juridiskām (kas nav valsts un pašvaldību juridiskās personas) un fiziskām personām piederošās mājās, izņemot LR likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 10. panta 1. un 2. punktā minētās personas;

2.2. izīrētāja atteikumu apmainīt dzīvojamo telpu juridiskām (kas nav valsts un pašvaldību juridiskās personas) un fiziskām personām piederošās mājās, ja vienīgi šādas tiesības, līdzīgiem vienojoties, nav paredzētas līgumā;

2.3. atteikumu pierakstīt un iemitināt dienesta viesnīcā īrnieka laulāto un nepilngadīgos bērnus, ja īres līgumā nav paredzēta īrnieka tiesība šīs personas iemitināt;

2.4. ar īrnieku kopā dzīvojošā ģimenes locekļa atteikumu iemitināt dzīvojamā telpā jaunu ģimenes locekli, izņemot gadījumu, kad pie īrnieka vai tā ģimenes locekļa iemitinās viņu nepilngadīgie bērni;

2.5. atteikumu piešķirt citu līdzvērtīgu dzīvojamo telpu īrnieka pastāvīgā lietošanā sakarā ar mājas kapitālremontu, ja netiek apstrīdēts, ka aizņemtā dzīvojamā telpa saglabājas vai pēc platības būtiski neizmainās;

2.6. atteikumu pierakstīt personas, kas norādītas LR Ministru Padomes

1993. gada 13. aprīļa lēmuma Nr.186 „Iedzīvotāju pierakstīšanas un izrakstīšanas noteikumi” 5.2., 5.3. un 5.4. punktā. Šajos gadījumos atteikumu var pārsūdzēt pakļautības kārtībā, bet tiesā – iesniedzot sūdzību par valsts pārvaldes, pašvaldību institūciju un amatpersonu prettiesisku rīcību;

2.7. atteikumu izīrēt dzīvojamo telpu LR likuma „Par valsts un pašvaldību palīdzību dzīvokļu jautājumu risināšanā” 13. pantā paredzētos gadījumos. Šajos gadījumos atteikumu var pārsūdzēt pakļautības kārtībā, bet tiesā – iesniedzot sūdzību par valsts pārvaldes, pašvaldību institūciju un amatpersonu prettiesisku rīcību;

2.8. pašvaldības lēmumu par dienesta viesnīcas tiesiskā statusa piešķiršanu vai nepiešķiršanu bijušajām kopmītnes telpām.

3. Ja valsts vai pašvaldības kompetenta institūcija nepiešķir telpu, kas atbriņķojusies kopējā dzīvoklī, citam šī dzīvokļa īrniekam, pēdējais saskaņā ar LR likuma „Par valsts un pašvaldību palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā” 14. pantu var pieprasīt brīvās telpas piešķiršanu viņam, grozot iepriekš noslēgto īres līgumu.

Strīds, kas par šādu brīvu telpu kopējā dzīvoklī rodas starp diviem vai vairākiem šī dzīvokļa īrniekiem, izšķirams tiesas kārtībā.

4. Ja par īrnieka ģimenes locekļiem bijušas īrnieka apgādībā esošas darbnespējīgas personas (Latvijas Dzīvokļu kodeksa 63. pants) vai citas personas, kas, nesastāvēt radniecības attiecībās, iemitinājušās pie īrnieka pirms 1993. gada 1. aprīļa nolūkā nodibināt ģimenes attiecības (LR Augstākās Tiesas 1985. gada 8. aprīļa plēnuma lēmuma Nr.4 „Par Latvijas PSR dzīvokļu likumu piemērošanas praksi tiesās” 5. punkts), tad šīs personas nezaudē īrnieka ģimenes locekļa tiesības pēc 1993. gada 1. aprīļa. Persona, kas nesastāv radniecības attiecībās un iemitinājusies pie īrnieka pēc 1993. gada 1. aprīļa nolūkā nodibināt ģimenes attiecības, bet nav noslēgusi laulību likumā paredzētā kārtībā, par īrnieka ģimenes locekli nav atzīstama.

5. Saskaņā ar LR likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 9. pantu un LR Civillikuma 172. pantu adoptētais kļūst par sava adoptētāja ģimenes locekli, kā arī adoptētājs – par adoptētā ģimenes locekli dzīvokļu tiesiskajās attiecībās, ja adoptētais ar adoptētāju pastāvīgi dzīvo kopā un viņiem ir kopīga saimniecība.

6. Fiziska persona, kas uzturas Latvijas Republikā, bet nav saņēmusi uzturēšanās atļauju likumā noteiktajā kārtībā, nevar tikt atzīta par īrnieka vai apakšīrnieka ģimenes locekli (LR likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 4. panta 2. daļa).

7. Par īrnieka ģimenes locekļiem nevar atzīt personas, kas minētas LR likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 10. panta 3. daļā un kas nav saņēmušas izīrētāja piekrišanu iemitināties pie īrnieka.

Ja noteiktā iemitināšanās kārtība (pierakstīšanās) nav ievērota sakarā ar izpildinstitūciju nepamatotu atteikumu, tad šis apstāklis nevar būt par pamatu šī panta 1. daļas piemērošanai.

Ar 1997. gada 2. jūnija lēmumu Nr.4 7. punkta otrajā daļā vārda „pants” vietā rakstīt „punkts”.

8. Valsts un pašvaldību institūcijas tiesības uzlikt izīrētājam par pienākumu noslēgt dzīvojamās telpas īres līgumu ar tās norādīto personu, ja izīrētājs vairāk nekā trīs mēnešus neizīrē brīvo dzīvojamo telpu (LR likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 7. panta 3. daļa), nav attiecināmas uz juridiskām personām (kas nav valsts un pašvaldību juridiskas personas) un fiziskām personām piederošām mājām.

Ar 1997. gada 2. jūnija lēmumu Nr.4 8. punkts izteikts šādā redakcijā:

8. Izīrētāja pienākums septiņu dienu laikā reģistrēt īres līgumu attiecīgā valsts vai pašvaldības institūcijā attiecas uz īres līgumiem valsts vai pašvaldību dzīvojamās mājās.

9. Īres līgumu, kas noslēgts bez termiņa norādes, nevar grozīt, paredzot līgumam noteiktu termiņu, ja tam nepiekrīt īrnieks.

LR likuma „Par namīpašumu denacionalizāciju Latvijas Republikā” 12. pantā un LR likuma „Par namīpašumu atdošanu likumīgajiem īpašniekiem” 12. pantā paredzētajos gadījumos tiek saglabāts ar iepriekšējo valdītāju noslēgtā īres līguma termiņš, ja līdzēji nevienojas citādi.

10. Izīrētājam ir tiesības, īres līguma termiņam iestājoties, atteikt īres līguma atjaunošanu, ja īrnieks nepilda pienākumus, kas noteikti īres līgumā, pie tam tie var būt jebkāda veida pienākumi, ko uzņēmis īrnieks, tai skaitā arī palīdzības sniegšana izīrētājam, vai citāda veida pakalpojumi, kas ietverti līgumā (LR likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 6. panta 3. daļas 1. punkts).

Īres līguma atjaunošanu izīrētājs var atteikt, ja līgumā ietverta saistību atbrīvot dzīvojamo telpu pēc termiņa izbeigšanās līdzēji atrunājuši kā atsevišķu līguma nosacījumu.

11. Vienošanās par īres maksas apmēru ir darījuma būtiska sastāvdaļa (Civillikuma 1469. pants). Īres līgumu nevar atzīt par noslēgtu, ja nav vienošanās par īres maksu.

LR likuma „Par namīpašumu denacionalizāciju Latvijas Republikā” un LR likuma „Par namīpašumu atdošanu likumīgajiem īpašniekiem” 12. pantā paredzētajos gadījumos, kad ar iepriekšējo valdītāju slēgtais īres līgums ir saistošs namīpašuma jaunajam īpašniekam, bet, noslēdzot īres līgumu, līdzēji nevar vienoties par īres maksas apmēru, īres maksas apmēru nosaka tiesa pēc viena vai otra līdzēja prasības, vadoties no likuma noteikumiem par īres maksas maksimālajiem apmēriem (LR likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 11. panta 1. daļa) vai citiem noteikumiem, kas pieļauj īres maksas apmēru noteikt lielāku (LR likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 11. panta 2. daļa). Nosakot namīpašumu uzturēšanas rentabilitāti, ņemami vērā tā uzturēšanas

izdevumi, tai skaitā apdrošināšanas maksa, zemes nodoklis, kā arī ienākumi no īres vai nomas maksām par visu namīpašumu. Namīpašuma rentabilitāte nosakāma par laika periodu, ne mazāku par vienu gadu.

Ar 1997. gada 2. jūnija lēmumu Nr.4 11. punkta otrā daļa izteikta šādā redakcijā:

Likumu „Par namīpašumu atdošanu likumīgajiem īpašniekiem” un „Par namīpašumu denacionalizāciju Latvijas Republikā” 12. pantā paredzētajā gadījumā, kad ar iepriekšējo valdītāju noslēgtais īres līgums ir saistošs namīpašuma jaunajam īpašniekam, bet, noslēdzot īres līgumu, līdzēji nevar vienoties par īres maksas apmēru, īres maksas apmēru nosaka tiesa pēc viena vai otra līdzēja prasības, pamatojamās uz Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumiem par īres maksas aprēķināšanas kārtību valsts un pašvaldību dzīvojamās mājās.

12. Brīdinājums par īres maksas nenomaksāšanu, ja īres maksa nav nomaksāta vismaz 3 mēnešus, izsniedzams arī klātesošiem īrnieka pilngadīgajiem ģimenes locekļiem. Izīrētājs prasību tiesā par īres līguma izbeigšanu var iesniegt pēc tam, kad īres maksa nav nomaksāta mēneša laikā pēc brīdinājuma.

Ja īres maksa nomaksāta pēc prasības celšanas tiesā, tiesa turpina lietas izskatīšanu pēc būtības. Tiesa ir tiesīga prasību apmierināt vai prasību noraidīt (tiesvedība izbeidzama tikai gadījumā, ja prasība tiek atsaukta), izvērtējot īres maksas savlaicīgas nenomaksāšanas iemeslus.

Ar 1997. gada 2. jūnija lēmumu Nr.4 12. punkta pirmajā un otrajā daļā pēc vārdiem „īres maksa” papildināt ar vārdiem „un maksa par komunālajiem pakalpojumiem”.

LR likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 29. panta 2. punktā paredzēts izsniegt īrniekam brīdinājumu par īres un komunālo pakalpojumu nenomaksāšanu, tādēļ īpašs brīdinājums par īres līguma izbeigšanu un izlikšanu no dzīvokļa nav obligāts.

Ar 1997. gada 2. jūnija lēmumu Nr.4 12. punkta trešajā daļā vārdus „īres un komunālo pakalpojumu” aizstāt ar vārdiem „īres maksas un maksas par komunālajiem pakalpojumiem”.

13. Īres un komunālo maksājumu parādu piespiedu piedziņa notiek bezstrīdus kārtībā, par ko tiesnesis pieņem lēmumu, ievērojot Latvijas Civilprocesa kodeksa noteikumus, pēc piedzinēja pieteikuma. Šāds pieteikums nevar ietvert prasību par īres līguma izbeigšanu un īrnieka izlikšanu no dzīvokļa.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 13. punkts izslēgts.

14. Tiesa, izskatot prasības par īres līguma izbeigšanu un izlikšanu no dzīvokļa īres maksas un maksas par komunālajiem pakalpojumiem nenomaksāšanas dēļ, prasību var noraidīt, ja ir īpaši attaisnojami apstākļi, kādēļ īrnieks nav varējis nokārtot īres parādu un kas dod pamatu uzskatīt, ka nenomaksāšanai nav negodprātīgs vai pat ļaunprātīgs raksturs.

Ar 1997. gada 2. jūnija lēmumu Nr.4 14. punkts izteikts šādā redakcijā:

14. Izskatīdama prasības par īres līguma izbeigšanu un izlikšanu no dzīvokļa īres maksas un maksas par komunālajiem pakalpojumiem nenomaksāšanas dēļ, tiesa var prasību noraidīt, ja īres maksa vai maksa par komunālajiem pakalpojumiem tikusi paaugstināta, neievērojot Latvijas Republikas likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 13. panta 2. daļā paredzēto brīdinājuma kārtību. Rakstveida brīdinājums par īres vai komunālo pakalpojumu maksas paaugstināšanu izsniedzams īrniekam vai viņa prombūtnes gadījumā pilngadīgam ģimenes loceklim.

15. Izīrētājam, prasot īres līguma izbeigšanu un īrnieka izlikšanu no dzīvokļa īres maksas un maksas par komunālajiem pakalpojumiem nenomaksāšanas dēļ, ir tiesības ierādīt personām, kuras izliek, citu dzīvojamo telpu (LR likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 32. pants). Šai telpai nav jābūt līdzvērtīgai salīdzinājumā ar iepriekšējo.

16. Prasība par īres līguma izbeigšanu un īrnieka izlikšanu no dzīvokļa īres maksas un maksas par komunālajiem pakalpojumiem nenomaksāšanas sakarā var tikt noraidīta, ja izīrētājs pieprasījis likuma prasībām neatbilstošu paaugstinātu īres maksu vai maksu par komunālajiem pakalpojumiem un līdz ar to nav konstatēta īrnieka vaina maksājumu nenokārtošanā.

17. Prasību par lietošanas tiesību zaudēšanu uz dzīvojamo telpu (LR likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 37. panta 4. daļa) tiesnesis ir tiesīgs izskatīt vienpersoniski, ja tā nav saistīta ar izlikšanu.

Ar 1996. gada 10. jūnija lēmumu Nr.4 17. punkta pirmā daļa izslēgta.

LR likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 37. panta 5. daļa attiecināma arī uz dzīvokļa īrnieka bijušajiem ģimenes locekļiem.

Ar 1997. gada 2. jūnija lēmumu Nr.4 17. punkts izteikts šādā redakcijā:

17. Ja rakstveida brīdinājums par īres maksas vai maksas par komunālajiem pakalpojumiem paaugstināšanu nav izsniegts, īres maksas vai maksas par komunālajiem pakalpojumiem parāds aprēķināms, pamatojoties uz šo maksājumu iepriekšējiem apmēriem.

18. Izskatot lietas par lietošanas tiesību zaudēšanu uz dzīvojamo telpu, jāievēro LR Civillikuma 7. panta 2. daļa, ka personai var būt vairākas dzīves vietas. Tāpēc

konstatējums, ka personai ir vēl cita dzīves vieta, nav pietiekošs, lai atzītu, ka šī persona nedzīvo apstrīdētajā dzīvesvietā.

19. Ja iestāties LR likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 37. panta 1. daļā norādītais 6 mēnešu termiņš, tiesa var atzīt nokavējumu par attaisnojošu, ja prombūtnei ir svarīgi iemesli.

Ja prasību par atzinumu, ka pagaidu prombūtnē esošais zaudējis tiesības uz dzīvojamās telpas lietošanu, iesniedzis dzīvojamā telpā palikušais promesošā ģimenes loceklis (bijušais ģimenes loceklis), tad izīrētāja piekrišana pagarināt promesošajam 6 mēnešu termiņu nav pietiekošs apstāklis, lai noraidītu ģimenes locekļa (bijušā ģimenes locekļa) prasību atzīt promesošo par tiesību zaudējušu uz dzīvojamo telpu.

Ar 1997. gada 2. jūnija lēmumu Nr.4 19. punkts izteikts šādā redakcijā:

Latvijas Republikas likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 29.1. pantā norādītais 3 mēnešu termiņš nav atjaunojams.

Prasot atzīt, ka īrnieks vai viņa ģimenes loceklis saskaņā ar Latvijas Republikas likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 29. panta 1. daļas 3. apakšpunktu vai 29.1. pantu ir zaudējis tiesības uz dzīvojamo telpu, iepriekšējs brīdinājums nav nepieciešams.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 19. punktā izslēgti vārdi „29. panta 1. daļas 3. apakšpunktu vai”.

20. LR likuma „Par namīpašumu denacionalizāciju Latvijas Republikā” 12. pants un LR likuma „Par namīpašumu atdošanu likumīgajiem īpašniekiem” 12. pants neuzliek par pienākumu namīpašuma jaunaļiem īpašniekiem noslēgt īres līgumus ar personām, kuras iepriekšējā valdītāja laikā ievietojušās dzīvojamā telpā, neievērojot tajā laikā spēkā esošo likumdošanu, un atzīstami, ka ievietojušies dzīvojamā telpā nelikumīgi, kā arī ar tiem, kuriem īres tiesības izbeigušās likumā paredzētos gadījumos laikā, kad namīpašums atradies iepriekšējā valdītāja pārvaldīšanā, bet kas nav pieprasījis īres līguma izbeigšanu likumā paredzētā kārtībā.

21. Personai, kura dzīvojamā telpā ievietojusies nelikumīgi vai patvarīgi, noilgums prasības celšanai par izlikšanu no dzīvojamās telpas nav piemērojams.

22. Pēc īpašumtiesību atjaunošanas uz namīpašumu vai namīpašuma denacionalizācijas līdz brīdim, kad namīpašuma jaunais īpašnieks noslēdz rakstveida līgumu ar namīpašumā dzīvojošo īrnieku, ir spēkā īres līguma nosacījumi, kādi ietverti ar iepriekšējo valdītāju noslēgtajā īres līgumā.

23. Izliekot īrnieku no dzīvojamās telpas un izbeidzot ar viņu īres līgumu namīpašumos pēc īpašumtiesību atjaunošanas bijušajiem likumīgajiem īpašniekiem vai viņu mantiniekiem vai pēc namīpašuma denacionalizācijas, kad izīrētājam vai pašvaldībai pirmajos 7 gados pēc īpašumtiesību atjaunošanas jāpiešķir īrniekam

un viņa ģimenei cita līdzvērtīga dzīvojamā telpa, tiesai jāpārbauda, vai piedāvātais dzīvoklis ir līdzvērtīgs patreiz aizņemtajai dzīvojamai telpai gan labiekārtojuma un dzīvojamās telpas apmēru nozīmē, gan arī citu būtiski svarīgu apstākļu nozīmē, kas raksturo piedāvāto dzīvojamo telpu salīdzinājumā ar iepriekšējo.

Ja patreiz aizņemtā dzīvojamā telpa neatbilst sanitārajām un tehniskajām prasībām, tad piedāvātai dzīvojamai telpai jāatbilst sanitārajām un tehniskajām prasībām.

Ja prasību par īres līguma izbeigšanu un īrnieka izlikšanu iesniedzis namīpašuma jaunais īpašnieks, tiesai jāpieaicina lietā attiecīgā pašvaldība vai iepriekšējais valdītājs kā trešā persona prasītāja pusē, kura piedāvājusi īrniekam citu līdzvērtīgu dzīvojamo telpu.

24. LR Likuma „Par namīpašumu atdošanu likumīgajiem īpašniekiem” 15. pantā un LR Likuma „Par namīpašumu denacionalizāciju Latvijas Republikā” 15. pantā norādītais 7 gadu termiņš skaitāms no dienas, kad izsniegts dokuments par īpašumtiesību atjaunošanu (dokuments par denacionalizāciju), bet 1 gada termiņš, kurā attiecīgajai pašvaldībai jāpiešķir īrniekam līdzvērtīgs dzīvoklis šī panta un 16. pantā noteiktajos gadījumos, skaitāms no dienas, kad namīpašuma jaunais īpašnieks pieteikumu par to iesniedzis pašvaldībai.

No dienas, kad izsniegts dokuments par īpašumtiesību atjaunošanu vai denacionalizāciju, stājas spēkā jaunā namīpašuma īpašnieka prasījuma tiesības, kas izriet no īres līgumā ietvertajām pušu tiesībām un pienākumiem. Ja īrnieks atradies pagaidu prombūtnē jau pirms īpašumtiesību atjaunošanas, namīpašuma jaunais īpašnieks var prasīt, lai, prombūtnes ilgumu nosakot, ieskaita arī to prombūtnes laiku, kad dzīvojamo telpu īrnieks nav lietojis iepriekšējā valdītāja laikā.

Ar 1997. gada 2. jūnija lēmumu Nr.4 24. punkts izteikts šādā redakcijā:

Latvijas Republikas likuma „Par namīpašumu atdošanu likumīgajiem īpašniekiem” 15. pantā norādītais septiņu gadu termiņš skaitāms no namīpašuma faktiskās nodošanas dienas bijušajam īpašniekam vai viņa mantiniekam.

Latvijas Republikas likuma „Par namīpašuma denacionalizāciju Latvijas Republikā” 15. pantā norādītais septiņu gadu termiņš skaitāms no dienas, kad denacionalizētā namīpašuma jaunais īpašnieks to faktiski pieņēmis ar pieņemšanas-nodošanas aktu.

Viena gada termiņš, kurā attiecīgajai pašvaldībai jāpiešķir īrniekam līdzvērtīgs dzīvoklis, kad to likumā paredzētā kārtībā pieprasa namīpašuma jaunais īpašnieks, skaitāms no dienas, kad namīpašuma jaunais īpašnieks pieteikumu par to iesniedzis pašvaldībai.

Šī punkta 1. un 2. daļā norādītā kārtībā stājas spēkā arī namīpašuma jaunā īpašnieka prasījuma tiesības pret trešajām personām, kas izriet no īres līgumā ietvertajām pušu tiesībām un pienākumiem. Ja īrnieks atradies pagaidu prombūtnē jau pirms namīpašuma nodošanas tā jaunajam īpašniekam, pēdējais

var prasīt, lai, prombūtnes ilgumu nosakot, ieskaita arī to prombūtnes laiku, kad dzīvojamo telpu īrnieks nav lietojis iepriekšējā valdītāja laikā un nav izpildījis īrnieka pienākumus attiecībā pret iepriekšējo valdītāju.

25. Ja pašvaldība nav izpildījusi LR Likumu „Par namīpašumu denacionalizāciju Latvijas Republikā” un „Par namīpašumu atdošanu likumīgajiem īpašniekiem” 15. p. 4. d., 16. p. 1. d. noteikumus un nav īrniekam piešķirusi citu līdzvērtīgu dzīvojamo telpu, namīpašuma jaunais īpašnieks par to sūdzību var iesniegt pakļautības kārtībā, bet, ja pašvaldība atteikusi apmierināt namīpašuma jaunā īpašnieka pieteikumu par dzīvokļa atbrīvošanu, viņš par to var iesniegt sūdzību kā par pašvaldības institūcijas prettiesisku rīcību civilprocesa kodeksa paredzētā kārtībā.

26. Ja namīpašuma bijušais īpašnieks vai viņa mantinieks ir represēta persona, bet atsavinātais vai nacionalizētais namīpašums ir lauku viensēta vai viengimeņu vajadzībām celta māja pilsētā vai citā apdzīvotā vietā, tad īrnieku no šīs mājas var prasīt izlikt bez citas dzīvojamās telpas piešķiršanas LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 29. p. 4. un 5. punktā paredzētos gadījumos, bet, ja jaunais īpašnieks vēlas vienīgi atgriezties savā īpašumā (LR Likumu „Par namīpašumu atdošanu likumīgajiem īpašniekiem” un „Par namīpašumu denacionalizāciju Latvijas Republikā” 16. pantu 1. daļa), tad īpašniekam šajos gadījumos pieteikums vispirms jāiesniedz pašvaldībai, kurai 1 gada laikā īrniekam jāpiešķir cita dzīvojamā telpa.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 26. punktu izteikt šādā redakcijā:

Ja namīpašuma bijušais īpašnieks vai viņa mantinieks ir politiski represēta persona, bet atsavinātais namīpašums ir lauku viensēta vai viengimenes vajadzībām celta māja pilsētā vai citā apdzīvotā vietā, tad īrnieku no šīs mājas var prasīt izlikt bez citas dzīvojamās telpas piešķiršanas LR likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 29. panta 4. un 5. punktā paredzētos gadījumos, bet ja jaunais īpašnieks (politiski represētais) vēlas vienīgi atgriezties savā īpašumā saskaņā ar likuma „Par namīpašumu atdošanu likumīgajiem īpašniekiem” 16. panta trešo daļu, tad īpašniekam šajos gadījumos pieteikums vispirms jāiesniedz pašvaldībai, kurai 1 gada laikā īrniekam jāpiešķir cita dzīvojamā telpa.”

27. Denacionalizēta namīpašuma un nelikumīgi atsavināta namīpašuma jaunais īpašnieks pēc īpašumtiesību atjaunošanas var prasīt īres līguma izbeigšanu un īrnieka izlikšanu no dzīvojamās telpas bez citu telpu piešķiršanas uz pamatiem, kas norādīti LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 29. panta 1., 2., 3. un 6. punktā, izpildot šajā pantā norādītās prasības.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 27. punktā izslēgta atsauce uz likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 29. panta 3. punktu.

28. Namīpašuma denacionalizācija vai īpašumtiesību atjaunošana likumīgajiem īpašniekiem vai viņu mantiniekiem nav pamats, lai atzītu īrnieka prasību par dzīvojamās telpas apmaiņas atzīšanu par spēkā neesošu, ja apmaiņa notikusi pirms īpašumtiesību atjaunošanas, ievērojot kārtību, kāda noteikta likumā, kas darbojas apmaiņas laikā.

Ja apmaiņa notikusi pēc tam, kad bijušais īpašnieks vai viņa mantinieks jau bija iesniedzis pieteikumu par īpašumtiesību atjaunošanu, tad īrnieka prasība par šādas apmaiņas spēkā neesamību apspriežama saskaņā ar LR Civillikuma 1440.–1462. pantu noteikumiem, ja īrniekam, kas apmaiņas kārtībā ievietojies šādā mājā, tas nav bijis zināms.

29. Dzīvojamo telpu piespiedu apmaiņu var prasīt īrnieks vai viņa pilngadīgais ģimenes loceklis, ja viņu kopā dzīvošana vienā dzīvojamā telpā pēc viena īres līguma atzīstama par nevēlamu to attiecību rezultātā, kādas izveidojušās ģimenē. Dzīvojamai telpai, ko piedāvā atbildētājam apmaiņas kārtībā, jāatrodas tās pašas apdzīvotās vietas robežās un tai jābūt līdzvērtīgai pēc labiekārtojuma un platības apmēra uz 1 cilvēku pareiz aizņemtajai dzīvojamai telpai. Citā apdzīvotā vietā piedāvāt dzīvojamo telpu var, ja tam piekrīt atbildētājs. Ja atbildētājs pieļauj darbības, kas norādītas LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 29. p. 1. pktā, prasītāji, neprasot izlikšanu no dzīvojamās telpas bez citas telpas ierādīšanas, var piedāvāt dzīvojamās telpas apmaiņu pēc savas izvēles. Šajā gadījumā piedāvātai telpai nav obligāti jābūt līdzvērtīgai.

Dzīvojamās telpas piespiedu apmaiņu nevar pieprasīt kopēja dzīvokļa īrnieks, iesniedzot prasību pret citu šī dzīvokļa īrnieku, izņemot gadījumu, kad ir LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 29. p. 1. punktā paredzētie izlikšanas pamati.

30. Persona, kas iemitināta dzīvojamā telpā, ievērojot LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 17. p. prasībām, slēdzot apakšīres līgumu, bet pēc tam, mainoties apstākļiem, kļuvusi par īrnieka ģimenes locekli, tiesīga celt prasību tiesā par īres tiesību atzīšanu viņai uz dzīvojamo telpu.

31. Apakšīres līgumu izbeidz un apakšīrnieku ar viņa ģimenes locekļiem izliek no dzīvojamās telpas, ja LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 20. p. 1. pktā norādītās darbības izdara kāda no šajā pantā minētajām personām neatkarīgi no tā, vai šīs darbības pieļauj pats apakšīrnieks, un neatkarīgi no tā, ir vai nav iestāties apakšīres līguma termiņš.

32. Apakšīres līgumu var izbeigt un apakšīrnieku ar viņa ģimenes locekļiem var izlikt no dzīvojamās telpas saskaņā ar LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 20. pantu pirms apakšīres līguma termiņa izbeigšanās, bet šī panta 1. un 2. punktos norādītos gadījumos arī bez iepriekšēja brīdinājuma.

33. To, ka dzīvojamā telpa, kuru aizņem apakšīrnieks, nepieciešama īrniekam pašam dzīvošanai (LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 20. panta 3. pkts), nodibina tiesa, vērtējot īrnieka dzīves apstākļus tā pareiz aizņemtajā dzīvojamā

telpā, ņemot vērā arī īrnieka ģimenes sastāvu un citus būtiski svarīgus apsvērumus.

34. Mainoties īpašniekam uz namīpašumu, kurā ir dienesta dzīvojamā telpa, dienesta dzīvojamās telpas tiesiskais režīms nemainās un tas paliek spēkā arī namīpašuma jaunajam īpašniekam (LR Likuma „Par namīpašumu denacionalizāciju Latvijas Republikā” 12. p. un LR Likuma „Par namīpašumu atdošanu likumīgajiem īpašniekiem” 12. p., LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 8. p.).

Dienesta dzīvokļa tiesiskais režīms saglabājas līdz brīdim, kamēr tiek saglabātas darba attiecības ar dienesta dzīvokļa sākotnējo izīrētāju.

Izbeidzoties darba attiecībām, kas bija pamatā dienesta dzīvojamās telpas piešķiršanai, prasījuma tiesība izlikt īrnieku no dienesta dzīvojamās telpas, izbeidzot dienesta dzīvojamās telpas īres līgumu, saskaņā ar LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 24. p. 6. daļu ir namīpašuma jaunajam īpašniekam.

Ja namīpašuma iepriekšējam valdītājam jau bija zudis prasības pamats izbeigt dienesta dzīvojamās telpas īres līgumu un izlikt īrnieku no dienesta dzīvojamās telpas, šāds prasības pamats nav arī namīpašuma jaunajam īpašniekam.

35. Ja darba attiecības, kas bijušas pamatā dienesta dzīvojamās telpas piešķiršanai, izbeigtas pirms 1993. g. 1. aprīļa, pamatojumu dienesta dzīvojamās telpas (dienesta dzīvokļa vai dienesta viesnīcas) īres līguma izbeigšanai un īrnieka izlikšanai no dienesta dzīvojamās telpas regulē Latvijas Dzīvokļu kodeksa (spēkā līdz 1993. g. 1. aprīlim) 123.–125. panti. Ja darba attiecības izbeigtas pēc 1993. g. 1. aprīļa, īres līguma izbeigšanu un īrnieka izlikšanu regulē LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 24. p., izņemot gadījumu, kad dienesta dzīvojamās telpas īrnieks jau līdz 1993. g. 1. aprīlim bija sastāvējis darba attiecībās ar izīrētāju ilgāk par 10 gadiem (LR Dzīvokļu kodeksa 124. p.).

36. Ja dienesta dzīvojamās telpas izīrētājs nav likumā noteiktā noilguma termiņa laikā kopš darba attiecību izbeigšanās prasījis īres līguma izbeigšanu un īrnieka izlikšanu, tad, mainoties dzīvojamās mājas īpašniekam, tās jaunajam īpašniekam noilguma termiņš nav atjaunojams un viņam ir pienākums ar īrnieku noslēgt īres līgumu.

37. Ja dienesta dzīvojamās telpas īrnieku nevar izlikt no dzīvojamās telpas nedz pēc pamatojuma, kas noteikti LR Dzīvokļu kodeksa 123.–125. pantos, nedz arī pēc pamatojuma, kas noteikts LR likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 24. pantā, un šāds pamatojums nevar rasties arī turpmāk, jo darba attiecības jau ir izbeigtas, ar dienesta dzīvojamās telpas īrnieku noslēdzams dzīvojamās telpas īres līgums LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 5. pantā paredzētā kārtībā, vai arī izīrētājs var prasīt dienesta dzīvojamās telpas atbrīvošanu un īrnieka izlikšanu no tās, piešķirot īrniekam citu līdzvērtīgu dzīvojamo telpu.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 37. punkts izslēgts.

38. Prasībām par dienesta dzīvojamās telpas īres līguma izbeigšanu un īrnieka izlikšanu piemērojami noilguma termiņi, kas skaitāmi no brīža, kad izbeigtas darba attiecības, pie kam noilguma termiņš līdz 1993. g. 1. martam skaitāms 3 gadi (LR Civillikuma 79. pants), bet, ja šis noilguma termiņš nebija iestājies 1993. gada 1. martā, tad tas ir 10 gadi (Civillikuma 1895. p.).

39. LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 9. un 10.p. noteikumi attiecas uz dienesta dzīvokļiem, bet nav attiecināmi uz dienesta viesnīcām.

Dienesta dzīvoklī īrnieku var nomainīt ar viņa ģimenes locekli (LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 14.p.), kad zudis pamats īrnieka izlikšanai no dienesta dzīvokļa tā iemesla dēļ, ka izbeigtas darba attiecības.

40. Dienesta dzīvokļa izīrētājs var slēgt līgumu par dienesta dzīvokļa izīrēšanu ar personu, kas saskaņā ar LR Ministru Padomes 1993. g. 19. maija lēmumu Nr.250 iekļauta amatu un profesiju sarakstā, kas dod personām tiesības izmantot dienesta dzīvokļus, ņemot vērā arī LR Ministru kabineta 1994. g. 8. marta un 1994. g. 5. jūlija grozījumus un papildinājumus šajā sarakstā.

Ja līgums par dienesta dzīvokļa izīrēšanu noslēgts ar personu, kas nav iekļauta norādītajā sarakstā, un dzīvojamās telpas īres līgums nav noslēgts arī LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 5. p. paredzētā kārtībā, noslēgtais īres līgums atzīstams par spēkā neesošu, bet īrnieks ar ģimenes locekļiem izliekams no dzīvojamās telpas bez citas dzīvojamās telpas piešķiršanas kā personas, kas ievietojušās dzīvojamā telpā bez likumīga pamata. Šis noteikums nav attiecināms uz personām, kas ievietojušās dienesta dzīvoklī pirms amatu un profesiju saraksta apstiprināšanas.

Ar 1997. gada 2. jūnija lēmumu Nr.4 40. punktā pēc vārdiem „5. jūlija” papildināts ar vārdiem „un 1995. gada 31. oktobra”.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 40. punkts izslēgts.

41. Dienesta dzīvokļa tiesisko režīmu (LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 26. p.) nevar attiecināt uz dienesta viesnīcām, kā arī dienesta viesnīcu tiesisko režīmu (LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 25. p.) nevar attiecināt uz dienesta dzīvokļiem.

42. Kopmītnēs, kas, izpildot LR Ministru Padomes 1993. g. 26. aprīļa lēmuma Nr.210 „Par dzīvojamo telpu īri” 2.1. p., tiek likvidētas vai pārveidotas par dienesta viesnīcām, dienesta dzīvojamās telpas īres līgumu slēdz par telpas daļu (Dienesta viesnīcu lietošanas noteikumu 3. pkts, apstiprināti ar LR Ministru Padomes 1993. g. 26. aprīļa lēmumu Nr.212) ar personām, kuras agrāk kopmītnē bija iemītnātas gultasvietā, ja izīrētājs neatrod par iespējamu pēc vienošanās slēgt līgumu par istabas lietošanu.

Nevar slēgt dienesta dzīvojamās telpas īres līgumu uz telpas daļu dienesta viesnīcā, ja agrāk kopmītnē iemītnātais īrnieks bija iemītnāts istabas tipa kopmītnē un ja tam nepiekrīt īrnieks.

Ar 1997. gada 2. jūnija lēmumu Nr.4 42. punktu izteikt šādā redakcijā:

Dienesta dzīvojamās telpas īres līgumu dienesta viesnīcā bez īrnieka piekrišanas nevar slēgt uz telpas daļu, ja agrāk dienesta viesnīcā iemītnātais īrnieks bija iemītnāts istabas tipa dienesta viesnīcā.

43. Pārvietojot dienesta viesnīcas telpas īrnieku un viņa ģimenes locekļus uz citām telpām tajā pašā vai citā dienesta viesnīcā, nevar pasliktināt īrnieka un viņa ģimenes locekļu sadzīves apstākļus, kā arī jāievēro „Dienesta viesnīcu lietošanas noteikumu” (LR Ministru Padomes 1993. g. 26. aprīļa lēmuma Nr.212) 4. p. noteiktās normas.

44. Saskaņā ar Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 29. p. 1. pktu izliek no dzīvojamās telpas personu, kura vainojama šajā pantā norādītajās darbībās.

Tiesa var prasību par izlikšanu noraidīt, ja dzīvojamai telpai vai mājai nodarītais bojājums vai postījums ir mazsvarīgs, tam gadījuma raksturs, tas radies vieglas neuzmanības rezultātā un vainīgā persona atlīdzina izīrētājam nodarītos zaudējumus.

45. Īrnieks vai viņa ģimenes loceklis no dzīvojamās telpas izliekams, pamatojoties uz LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 29. p. 3. pktu, ja šī persona zaudējusi dzīvojamās telpas lietošanas tiesības saskaņā ar šī likuma 37. pantu, bet pēc tam atgriezusies dzīvojamā telpā, konstatējot, ka šī persona lietošanas tiesības uz dzīvojamo telpu jau zaudējusi pirms atgriešanās tajā.

Ar 1997. gada 2. jūnija lēmumu Nr.4 45. punktu izteikt šādā redakcijā:

Īrnieks vai viņa ģimenes loceklis no dzīvojamās telpas izliekams, pamatojoties uz Latvijas Republikas likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 29. panta 3. punktu un 29.1. pantu, ja ir konstatēts, ka šī persona atgriezusies dzīvojamā telpā pēc tam, kad īres tiesības uz šo dzīvojamo telpu jau ir zaudējusi.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 45. punktā izslēgti vārdi „29. panta 3. punktu un”.

46. LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 29. p. 4. pkts nav piemērojams un īrnieku nevar izlikt bez citas ne mazāk labiekārtotas dzīvojamās telpas piešķiršanas pastāvīgai dzīvošanai, ja kapitālais remonts veicams denacionalizētā vai likumīgajam īpašniekam (viņa mantiniekam) atdotā namīpašumā (Likuma 30. p. 3. pkts) vai esošo līgumu nav iespējams turpināt sakarā ar to, ka īrētā dzīvojamā telpa pēc kapitālā remonta būtiski pārveidota (Likuma 35. p.).

Likuma 30. panta 3. pkts darbosies šajā punktā norādītajā 7 gadu termiņā.

47. Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 30. p. noteikumi attiecināmi uz visām dzīvojamām mājām neatkarīgi no tā, kam pieder namīpašums.

48. Ja pašvaldība pieņēmusi lēmumu ierādīt īrniekam pa kapitālremonta laiku

citu dzīvojamo telpu, tiesa nevar izbeigt dzīvojamās telpas īres līgumu bez citas dzīvojamās telpas piešķiršanas, kā to paredz šī likuma 29. p. 4. pkts.

Ja īrnieku izliek no dzīvojamās telpas sakarā ar kapitālā remonta nepieciešamību (LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 29. p. 4. pkts) bez citas dzīvojamās telpas piešķiršanas, tiesai jāpārbauda kapitālā remonta nepieciešamību, izīrētāja reālā iespēja to uzsākt, kā arī pēc īrnieka pieprasījuma jānosaka, kādā laikā un termiņā izpildāmi remonta darbi.

49. LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 29. p. 5. pktā paredzētais pamatojums īres līguma izbeigšanai ir arī pamats dzīvojamās telpas īres līguma grozīšanai un īrnieka sablīvēšanai, ja ar to tiek radīti normāli dzīvokļu un sadzīves apstākļi izīrētājam.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 49. punkts izslēgts.

50. Izskatot lietas par īres līguma izbeigšanu un īrnieka un viņa ģimenes locekļu izlikšanu no dzīvojamās telpas sakarā ar mājas nojaukšanu vai pārbūvēšanu par neapdzīvojamo (LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 30. p. 1. pkts), tiesai jāpārbauda, vai ir kompetentas institūcijas lēmums šajā jautājumā, vai attiecīgos gadījumos ievērots LR Likums „Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskām vajadzībām”, kas apstiprināts 1992. g. 15. septembrī.

51. Piešķirot īrniekam un viņa ģimenei citu, ne mazāk labiekārtotu dzīvojamo telpu likumā paredzētajos gadījumos, tiesai jāņem vērā izliekamo personu veselības stāvoklis, kas apstiprināts ar medicīnas komisijas atzinumu, tai skaitā nepieciešamība dzīvot mājas apakšējos stāvos vai mājā ar liftu, kā arī citi vērā ņemami apstākļi, kas nosaka viņiem iespēju lietot piešķirto dzīvojamo telpu. Nevar piešķirt dzīvokli ar tādu istabu skaitu, ka pretēja dzimuma personām, kas nav laulātie, jāiemitinās vienā istabā.

52. Ja māja draud sagrūt (LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 30. p. 2. pkts), īrniekam un viņa ģimenei jāpiešķir dzīvojamā telpa, kas ir derīga apdzīvošanai un atbilst labiekārtojuma līmenim, kāds raksturīgs dotai apdzīvotai vietai.

53. Izbeidzot dzīvojamās telpas īres līgumu un izliekot īrnieku un viņa ģimenes locekļus no dzīvojamās telpas, pamatojoties uz LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 30. p. 5. pktu, nepieciešams, lai dzīvojamā telpa, no kuras izliekams īrnieks, būtu atzīta par dienesta dzīvokli šī likuma 26. panta paredzētā kārtībā.

54. Izlikšanas pamats saskaņā ar LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 31. p. ir tiesas spriedums par vecāku varas izbeigšanu Civillikuma 200. panta kārtībā.

55. LR Likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 42. p. 2. pktā norādītā solidārā atbildība iestājas, ja netiek uzturētas pienācīgā kārtībā dzīvokļa koplietošanas telpas un netiek tajās veikts kārtējais remonts.

*Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs A. Gulāns
Plēnuma sekretāre, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnese Z. Raupa*

Par likumu piemērošanu, izskatot lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.3
1996. gada 10. jūnijā

Grozījumi ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2

Ar 1993. gada 1. septembri stājusies spēkā atjaunotā Latvijas Republikas Civillikuma (turpmāk CL) Ģimenes tiesību daļa. Šīs daļas spēkā stāšanās laiks un kārtība noteikta 1993. gada 25. maija likumā. 1993. gada 21. oktobrī pieņemts likums „Par civilstāvokļa aktiem” un 1995. gada 6. novembrī pieņemts likums „Par bāriņtiesām un pagasttiesām”.

Notikušas būtiskas izmaiņas un papildinājumi civilprocesuālajā likumdošanā.

Lai nodrošinātu likumu vienveidīgu piemērošanu tiesu darbā,
Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnums

n o l e m j

i z s k a i d r o t :

1. Saskaņā ar CL 26. pantu saderināšanās ir savstarpējs solījums savienoties laulībā, kas izteikts skaidri un nepārprotami jebkurā darījuma formā (rakstiski, mutiski, ar faktiskām darbībām).

2. Laulība slēdzama likumā noteiktā kārtībā, laulājot dzimtsarakstu nodaļas pārzinim vai CL 51. pantā norādīto konfesiju garīdzniekam, kuram dota attiecīgās konfesijas vadības atļauja. Faktiskās kopdzīves attiecības, neatkarīgi no kopdzīves ilguma, nerada likumā noteiktās laulāto tiesības un pienākumus.

3. Tiesa pēc ieinteresēto personu vai prokurora prasības var atzīt laulību par neesošu, ja pārkāpti noteikumi par laulības noslēgšanu vai arī laulība noslēgta fiktīvi, t.i., bez nolūka izveidot ģimeni, un lietas izskatīšanas brīdī nav zuduši pamati laulības neesamībai. Ja tādi pamati vairs nepastāv (fiktīvi noslēgtajā laulībā starp laulātiem izveidojušās ģimenes attiecības, sasniegts laulībai noteiktais vecums, tā laulātā, kas bija noslēpis savu iepriekšējo laulību, pirmais laulātais tagad miris vai arī šāda laulība šķirta), prasība noraidāma.

Laulātais, kas, dodoties laulībā, nav zinājis par otra laulātā ļaunticīgu rīcību, var pēc savas izvēles saglabāt laulības uzvārdu un ir tiesīgs prasīt no ļaunticīgā laulātā līdzekļus uzturam un zaudējumu atlīdzību.

4. Laulību šķir tiesa. Pieteikumu par laulības šķiršanu, ja laulātais atzīts par rīcības nespējīgu gara slimības vai plānprātības dēļ, iesniedz viņa aizgādnieks pēc saskaņošanas ar attiecīgo bāriņtiesu (pagasttiesu).

Pieņemot pieteikumu, tiesnesim jāpārbauda tā atbilstība CPK 130. panta prasībām. Pieteikumā jābūt norādītiem iemesliem, uz kuriem pamatota prasība par laulības šķiršanu. Viens no šiem iemesliem var būt laulāto vienošanās šķirt laulību bez iemesla norādes.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 4. punkta otrajā daļā vārdi „Latvijas CPK 130. panta” aizstāti ar vārdiem „Civilprocesa likuma 128. panta”.

5. Lai noskaidrotu iespējas laulātos samierināt, tiesnesim, sagatavojot lietu iztiesāšanai, jāizpilda CPK 145. pantā noteiktās darbības.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 5. punktā vārdi „tiesnesim, sagatavojot lietu iztiesāšanai, jāizpilda CPK 145. pantā noteiktās darbības” aizstāti ar vārdiem „tiesnesis, sagatavojot lietu iztiesāšanai, var Civilprocesa likuma 148. panta trešās daļas kārtībā iztaujāt puses par lietas būtību, iebildumiem pret prasību, izskaidrot viņu procesuālās tiesības un pienākumus”.

6. Ja laulāto dalāmās mantas sastāvā ir nekustams īpašums, prasījums par kopīgas mantas sadali nav izskatāms laulības šķiršanas lietā, bet atsevišķā tiesvedībā tajā pašā tiesā.

Civillietas, kurās starp laulātajiem ir strīds par īpašumtiesībām uz nekustamu īpašumu, piekritīgas izskatīšanai apgabaltiesai.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 6. punkts izteikts šādā redakcijā:

6. Vienlaikus ar laulības šķiršanu tiesa var lemt tikai prasījumus par bērna dzīves vietas noteikšanu un līdzekļu piedziņu bērnu uzturam (Civilprocesa likuma 238. pants).

7. Ja starp laulātajiem ir strīds par to, pie kura no viņiem paliks bērns, tiesnesis uzdod bāriņtiesai (pagasttiesai) veikt bērna dzīves apstākļu apsekošanu, kā arī pārbaudīt tā vecāka, kas nedzīvo kopā ar bērnu, dzīves apstākļus.

Pēc tam, kad saņemti apsekošanas materiāli, tiesnesis noliek lietu iztiesāšanai tiesas sēdē, kurā obligāti jāpiedalās bāriņtiesas (pagasttiesas) pārstāvīm.

8. Ja laulības šķiršanas pamatojumam nav minēti CL 71., 73., 74. vai 76. p. paredzētie iemesli, tiesai jāatliek lieta laulāto samierināšanai uz laiku no trim līdz sešiem mēnešiem. Samierināšanās termiņš nav samazināms, ja vien prasības pamats netiek grozīts uz tādu, kas pieļauj laulības šķiršanu bez lietas izskatīšanas atlikšanas samierināšanās nolūkā.

9. Tiesa var šķirt laulību, ja konstatējusi vienu no likumā noteiktajiem pamatiem laulības šķiršanai un vienlaicīgi atzinusi, ka laulāto turpmāka kopdzīve un ģimenes saglabāšana nav iespējama.

10. Sprieduma aprakstošajā daļā tiesai jānorāda, kad reģistrēta laulība, tajā dzimušie bērni un viņu dzimšanas laiks, kādus prasījumus bez laulības šķiršanas lietā pieteikuši laulātie, kādu uzvārdu pēc laulības šķiršanas vēlas tas laulātais, kas, stādamies laulībā, mainījis uzvārdu.

Sprieduma motīvu daļā tiesai jānorāda laulāto attiecību izbeigšanas iemesli vai laulāto vienošanās šķirt laulību bez iemesla norādes, un pierādījumi, kas tos apstiprina. Arī sakarā ar laulības šķiršanu nosakāmais valsts nodevas apmērs motivējams spriedumā, ievērojot laulības šķiršanas iemeslus, laulāto mantas līdzekļus un citus apstākļus.

Sprieduma rezolutīvajā daļā jābūt tiesas nolējumam par visiem prasījumiem, kā arī datiem, kas nepieciešami laulības reģistra ieraksta papildināšanai ar ziņām par laulības šķiršanu (laulības noslēgšanas vieta – dzimtsarakstu nodaļa vai baznīca, laiks – gads, mēnesis, diena un reģistra Nr.), kā arī ziņas par uzvārdiem.

Tāpat sprieduma rezolutīvajā daļā tiesai jānorāda, no kura laulātā un kādā apmērā par laulības šķiršanu noteikta valsts nodeva. Ja no viena vai otra laulātā, vai īpašos gadījumos – no abiem to nepiedzen, tad arī par to jābūt nolējumam.

11. Ja laulība šķirta tiesā un spriedums stāties likumīgā spēkā līdz 1993. gada 31. augustam, bet neviens no laulātajiem nav iesniedzis spriedumu laulības šķiršanas reģistrācijai dzimtsarakstu nodaļā, tas nerada tiesiskas sekas un to vairs nevar iesniegt laulības šķiršanas reģistrācijai (LR likuma „Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ģimenes tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un kārtību” 6. p.).

12. Tiesiskas sekas ir spriedumam par laulības šķiršanu, kas taisīts pēc 1993. gada 31. augusta vai vēl nebija stāties likumīgā spēkā līdz 1993. gada 1. septembrim, jo saskaņā ar CL 69. pantu laulība ir šķirta no dienas, kad tiesas spriedums par laulības šķiršanu stāties likumīgā spēkā.

Tiesa, kas šķirusi laulību, pēc sprieduma stāšanās likumīgā spēkā izdara par to atzīmi šķirtā laulātā pasē pēc tam, kad samaksāta tiesas noteiktā valsts nodeva. No valsts nodevas atbrīvotajam šķirtajam laulātajam atzīmi pasē izdara bez valsts nodevas apmaksas.

13. Prasību par pabalsta vai uzturlīdzekļu piedziņu laulātais var celt neatkarīgi no tā, kāds mantisko attiecību veids starp laulātajiem pastāv.

Pabalsts ir īslaicīgs, parasti vienreizējs maksājums otram laulātajam, kas nav vainojams par šķirtu dzīvi.

Uzturlīdzekļi ir ilgstoša materiālā palīdzība otram laulātajam sakarā ar materiālā stāvokļa pasliktināšanos.

Nosakot maksājamā pabalsta vai uzturlīdzekļu apmēru, tiesai jāņem vērā laulātā vajadzības sakarā ar izmaiņām materiālajā stāvoklī, kā arī maksātāja mantas līdzekļi.

Novērtējot maksātāja mantas līdzekļus, tiesai jāņem vērā ienākumi, kas tiek gūti ar darbu, no uzņēmējdarbības, no īpašumiem, kā arī maksātāja ģimenes sastāvs un viņa izdevumi ģimenes locekļu labā.

14. Laulāto savstarpējās uzturēšanas pienākums pastāv arī pēc laulības šķiršanas, izņemot gadījumus, kad bijušais laulātais – uzturlīdzekļu pieprasītājs – ar savām darbībām veicinājis laulības šķiršanu vai devies jaunā laulībā (CL 82. pants).

Bijušais laulātais, kas ir trūcīgs un neizvairās iegūt līdzekļus ar savu darbu, var prasīt uzturu no otra samērā ar pēdējā līdzekļiem, ja viņš ar savām darbībām nav veicinājis laulības šķiršanu un devies jaunā laulībā.

Ja laulība šķirta, konstatējot, ka tās iziršanā vainojami abi laulātie, vai arī uz tā pamata, ka laulātie vienojušies par laulības šķiršanu bez iemesla norādes, neviens no viņiem nevar saņemt līdzekļus uzturam, kaut arī būtu trūcīgs.

15. Izšķirot strīdu par laulāto mantu, tiesai jānoskaidro laulāto mantisko attiecību veids – likumiskais vai līgumiskais.

Pastāvot laulāto likumiskam mantisko attiecību veidam, laulātie kopīgo mantu var iegūt kopīga tiesiska darījuma rezultātā, vai viens no laulātajiem, bet ar abu līdzekļiem vai ar otra darbības palīdzību. Tas nozīmē, ka tiesai manta jādala atbilstoši laulāto ieguldītajiem līdzekļiem, bet, pastāvot šaubām par katra laulātā ieguldījuma apjomu, jāvadās no tā, ka šī manta pieder abiem līdzīgās daļās.

Viena laulātā ieguldījums otra laulātā atsevišķā mantā nerada īpašuma tiesības uz to, ja starp laulātajiem nav bijusi cita vienošanās. Ja laulātā atsevišķās mantas vērtība būtiski palielinājusies otra laulātā vai abu darbības rezultātā, šādu ieguldījumu var kompensēt naudā, bet ar īpašnieka piekrišanu – atzīt attiecīgajā daļā īpašuma tiesības.

Ja saskaņā ar Zemesgrāmatu likuma 16. panta 1.a punktu nostiprinājuma ierakstā par nekustamā īpašuma īpašnieku nav atzīmes par to, ka nekustamais īpašums ir laulātā atsevišķā manta, ka tas ietilpst laulāto mantas kopībā vai arī ka laulātiem ir visas mantas šķirtība, par nekustamā īpašuma īpašnieku atzīstams tas, kas par tādu ierakstīts Zemesgrāmatā. Šādu ierakstu otrs laulātais var apstrīdēt tiesā prasības kārtībā.

16. Laulātie savu kopīgo mantu var dalīt paši, strīda gadījumā tiesai tā jāsadala dabā vai jānosaka naudas kompensācijas kārtība, piemērojot CL 1075. panta noteikumus.

Kopīgā manta, kas nav dalāma dabā un tāpēc paliek laulāto kopīgā īpašumā, nosakāma katram domājamās daļās.

Izskatot prasību par laulāto kopīgas mantas sadali, jānoskaidro mantas sastāvs,

vērtība, tās esamība un pie kura no laulātiem tā atrodas. Šādas mantas sastāvs nosakāms uz brīdi, kad pārtrauktas laulāto attiecības. Ja viena laulātā rīcības rezultātā pēc laulāto attiecību pārtraukšanas mantas vērtība samazinājusies, laulātā daļa var tikt samazināta tādā apmērā, kādā samazinājusies mantas kopējā vērtība.

Nosakot sadalāmās mantas vērtību vai piedzenamās kompensācijas apmēru, tiesai jāvadās no mantu vērtības lietas iztiesāšanas laikā pirmajā instancē.

Laulātie jebkuras mantas vērtību var noteikt, savstarpēji vienojoties.

17. Laulātie var noslēgt laulības līgumu ar ko izbeidzas starp laulātajiem pastāvējušās likumiskās mantiskās attiecības.

Laulības līgumā saskaņā ar CL 116. pantu laulātie var noteikt kā visas esošās, tā arī nākotnē paredzamās mantas šķirtību vai kopību.

Par laulības līgumu attiecībā uz nekustamu īpašumu jābūt speciālam ierakstam zemesgrāmatās Zemesgrāmatu likuma 16. panta kārtībā, tomēr, ja tas nav izdarīts, laulības līgums nezaudē savu spēku (CL 1478. pants).

Laulības līgumos nav ietverami nosacījumi, kas attiecas uz laulāto personiskajām attiecībām (par uzvārdu, šķirot laulību, viņu dzīves vietu un tml.), uz attiecībām ar bērniem (par vecāku varu, satikšanos, uzturlīdzekļiem un tml.) vai aizskar trešo personu intereses.

Nav saistoši tie laulības līguma noteikumi, ar kuriem aizskartas trešo personu intereses.

18. Izšķirot strīdu par laulībā dzimuša bērna izcelšanos, jāņem vērā, ka līdz tā izskatīšanai tiesā bērns atzīstams par dzimušu laulībā. Tēva ierakstu var apstrīdēt prasības kārtībā pēc bērna dzimšanas reģistrācijas. Lai taisītu spriedumu par tēva ieraksta anulēšanu, tiesai jāiegūst pierādījumi par to, ka bērna mātes laulātais nav viņai dzimušā bērna tēvs.

19. Ja ārī laulībā dzimuša bērna paternitāte nav atzīta brīvprātīgi vai arī 12 gadu vecumu sasniegušais bērns nedod piekrišanu paternitātes atzīšanai, paternitāti var noteikt tiesa, ievērojot CL 157., 158. p. noteikumus.

Vienlaicīgi ar prasību par paternitātes noteikšanu tiesa var izskatīt arī prasījumu par uzturlīdzekļu piedziņu bērnam.

Apmierinot prasību par paternitātes noteikšanu, tiesai jāizspriež arī jautājums par bērna uzvārdu.

20. Vecāku varas atņemšana vai vecāku varas pārtraukšana neatbrīvo vecākus no pienākuma sniegt bērniem uzturlīdzekļus.

Prasību tiesā var celt jebkura fiziska persona, kuras audzināšanā atrodas bērns, vai pats bērns, ja tas sasniedzis pilngadību vai par tādu izsludināts CL 220. un 221. p. kārtībā.

Uzturlīdzekļi piespriežami no brīža, kad prasība celta tiesā.

Tiesa, piedzenot uzturlīdzekļus, tos var noteikt konkrētā naudas summā, arī graudā vai abejādi.

21. Likums, nosakot, ka tēvam un mātei ir pienākums apgādāt savus bērnus līdz tam laikam, kad viņi paši var sevi apgādāt, neierobežo uzturlīdzekļu piedziņu bērniem ar pilngadību un atrašanos vecāku varā.

Nav pamata prasības apmierināšanai, ja pilngadību sasniegušais neturpina mācības vai profesionālo iemaņu apgūšanu, spēj, bet izvairās iegūt līdzekļus ar darbu.

22. Ja uzturlīdzekļu prasītājs ir viens no bērna vecākiem, tiesai jāpārbauda ne vien atbildētāja, bet arī prasītāja mantas stāvoklis, kas, nosakot piedziņas apmēru, samērojami ar bērna uzturēšanas izdevumiem un reālajām vajadzībām.

Citos gadījumos, nosakot no viena vai abiem vecākiem piedzenamo uzturlīdzekļu apmēru, prasītāja (piem., aizbildņa) mantas stāvoklim nav tiesiskas nozīmes.

23. Vecāku pienākums saskaņā ar CL 179. p. noteikumiem ir sniegt līdzekļus bērniem, kuri atrodas pansionātos vai bērnu iestādēs, ja vien tie pēc likuma nav atbrīvoti no šādu līdzekļu sniegšanas.

24. Taisot spriedumu par uzturlīdzekļu piedziņu bērnam, tiesa vadās no fakta, ka atbildētājs ir bērna tēvs vai māte. Ja, izskatot šādu prasību, atbildētājs iebilst pret to, norādot, ka nav bērna vecāks, tiesai jāizskaidro atbildētājam tiesības apstrīdēt vecāka ierakstu CL 156 panta kārtībā, ceļot pretpasību.

25. Ja bērnam vecāku nav, vai viņi nespēj apgādāt bērnus, vai arī ja vecāku atrašanās vieta nav zināma, šis pienākums gulstas uz vecvecākiem samērā ar viņu mantas līdzekļiem.

Par apstākļiem, kad vecāki nevar sniegt līdzekļus vispār vai var tos sniegt nepietiekošā apmērā, uzskatāmi viņu slimība, darba nespēja un tml.

Ar vecvecāku atbilstošu mantas stāvokli jāsaprot tādi eksistences līdzekļi, kas var nodrošināt kā viņus pašus, tā apgādāt mazbērnus.

26. Prasītāji lietās par uzturlīdzekļu piedziņu atbrīvoti no valsts nodevas samaksas, bet no atbildētājiem tā aprēķināma un piedzenama saskaņā ar CPK 81. panta 7. pkta noteikumiem.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 26. punkta pirmajā daļā vārdi „CPK 81. panta 7. pkta” aizstāti ar vārdiem „Civilprocesa likuma 35. panta pirmās daļas 3. punkta”.

Apmierinot prasību par piedzīto uzturlīdzekļu apmēra palielināšanu, no atbildētāja valsts labā piedzenamā valsts nodeva aprēķināma no maksājamo summu starpības (CPK 81. panta 6. pkts).

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 26. punkta otrajā daļā vārdi „CPK 81. panta 6. pkts” aizstāti ar vārdiem „Civilprocesa likuma 35. panta pirmās daļas 6. punkts”.

27. Piedzenamo uzturlīdzekļu apmēra un piedziņas ilguma grozīšana, kā arī atbrīvošana no uzturlīdzekļu maksāšanas iespējama tikai ieinteresētajām personām ceļot jaunu prasību.

Ja piedzinējs, kuram pēc tiesas sprieduma tika maksāti uzturlīdzekļi bērnam, miris, nepilngadīgā bērna audzinātāja pieteikums, ja nav strīda par to, kā aprūpē atrodas bērns, izskatāms CPK 208. panta kārtībā, un nosakāms jauns piedzinējs.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 27. punkta otrajā daļā vārdi „CPK 208.” aizstāti ar vārdiem „Civilprocesa likuma 206.”.

28. Uzturlīdzekļu maksājumu parādu pēc izpildraksta aprēķina tiesu izpildītājs, kura darbības parādnieks, piedzinējs un citas ieinteresētās personas var pārsūdzēt CPK 435. pantā noteiktajā kārtībā.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 28. punkta pirmajā daļā vārdi „CPK 435.” aizstāti ar vārdiem „Civilprocesa likuma 632.”.

Pēc uzturlīdzekļu maksātāja prasības tiesa ar spriedumu var atbrīvot viņu no parāda samaksas vai parādu samazināt, ja konstatē, ka maksājumu parāds radies parādnieka slimības vai citu attaisnojošu iemeslu dēļ.

29. Adopcija uzskatāma par notikušu tikai tad, ja pēc nepilngadīgas personas adoptētāja, bet pilngadīgās personas adopcijas gadījumā – pēc adoptētāja un adoptējamā kopīga pieteikuma – to apstiprinājusi tiesa.

Pirms pieteikuma iesniegšanas tiesā adopcijas jautājums jāizskata bāriņtiesai (pagasttiesai). Nepilngadīgā adopcijas gadījumā jābūt atzinumam, ka adopcija adoptējamam nenāks par ļaunu. Pilngadīgas personas adopcijai jābūt atzinumam, ka starp adoptēto un adoptējamo ir izveidojušās faktiskas vecāku un bērnu attiecības.

Ja šāds atzinums netiek dots, ieinteresētās personas attiecīgo bāriņtiesas (pagasttiesas) lēmumu var pārsūdzēt likuma „Par bāriņtiesām un pagasttiesām” 24. panta kārtībā, kas izskatāms vienā tiesvedībā ar pieteikumu par adopcijas apstiprināšanu.

Atzīstot par pamatotu adoptētāju lūgumu ierakstīt viņus kā vecākus adoptētā dzimšanas reģistrā, tiesai sprieduma rezolutīvajā daļā jānorāda dzimtsarakstu iestādei nepieciešamās ziņas par adoptētāju un adoptējamo, kā arī par adoptējamā vārda un uzvārda maiņu.

30. Adopciju, ja tā notikusi, pārkāpjot CL normas, var atcelt tiesa. Konstatējot, ka adopcijas atcelšana neatbilst bērna interesēm, tiesa var prasību noraidīt. Par

pamatu prasības noraidīšanai var būt adoptētā atrašanās ilgums pie adoptētāja un viņu starpā izveidojušās attiecības, praktisko un emocionālo kontaktu trūkums ar personu, kura vēlas realizēt vecāku varu pār nepilngadīgo.

Pieteikums par adopcijas atcelšanu iesniedzams tai apgabaltiesai, kas adopciju apstiprinājusi, un tiesā tas izskatāms, piedaloties bāriņtiesas (pagasttiesas) pārstāvim. Ja lēmums par adopciju pieņemts pirms 1993. gada 1. septembra vai arī adopciju apstiprinājusi rajona (pilsētas) tiesa, pieteikumu par adopcijas atcelšanu izskata tā tiesa, kuras darbības teritorijā notikusi adopcija.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 30. punkta otrajā daļā vārds „apgabaltiesai” aizstāts ar vārdu „tiesai”.

31. Nepilngadīgā bērna interesēs tiesa var atcelt adopciju, kaut arī nav pārkāpti adopcijas noteikumi. Par pamatu tam var būt gan adoptētāja un adoptētā emocionālā un psiholoģiskā nesaderība, kādēļ nav izveidojusies nepieciešamā tuvība, gan adoptētāja ilgstoša slimība, gan arī adoptētāja izvairīšanās realizēt vecāku varu, nelietīga un slikta apiešanās ar bērnu, alkohola, narkotiku pārmērīga lietošana.

32. Ja bērnam sakarā ar adopciju mainīts uzvārds vai vārds, atceļot adopciju, sprieduma rezolutīvajā daļā jābūt nolējumam par adopcijas vārda vai uzvārda atstāšanu vai pirmsadopcijas vārda vai uzvārda atjaunošanu. Šis jautājums izlemjams, ievērojot bērna intereses.

33. Adopciju var atcelt, ja adoptētais ar adoptētāju vienojušies par to. Pieteikumu tiesa izskata sevišķās tiesāšanas kārtībā, neprasot tā iepriekšēju izskatīšanu bāriņtiesā (pagasttiesā), ja adoptētam nav nepilngadīgu pēcnācēju. Ja tādi adoptētam ir, tad tiesā izskatāmajā lietā jāpiedalās bāriņtiesas (pagasttiesas) pārstāvim.

34. Bērni līdz pilngadības sasniegšanai atrodas vecāku varā, kas izbeidzas CL 198. pantā noteiktajos gadījumos. Vecāku dzīvošana atsevišķi no bērna pati par sevi nav pamats vecāku varas atņemšanai.

Tiesa var vienam vai abiem vecākiem atņemt vecāku varu, pamatojoties uz CL 200. p., neatkarīgi no tā, vai vecāki dzīvo kopā ar bērnu vai atsevišķi.

Prasību par vecāku varas atņemšanu tiesā var iesniegt viens no vecākiem, aizbildnis vai prokurors.

35. Ar vecāku varas atņemšanu jāsaprot to tiesību atņemšana, kas izriet no radniecības ar bērnu un pieder vecākiem līdz laikam, kad bērni iegūst pilnu rīcībspēju, kā arī dažu likumā paredzēto personisko un mantisko tiesību atņemšana – saņemt uztura līdzekļus bērniem no otra vecāka, bērnam maksājamo pensiju sakarā ar apgādnieka – otra vecāka – nāvi un valsts vai sociālos pabalstus, kā arī liedzot saņemt uzturlīdzekļus nākotnē no pilngadīgajiem bērniem.

36. Tiesa var atjaunot vecāku varu, ja mainījušies apstākļi un vecāku uzvedība, kas bija par pamatu vecāku varas atņemšanai, un ja tas nav pretrunā bērna interesēm.

Prasību tiesā par vecāku varas atjaunošanu var celt persona, kurai tā atņemta, vai arī nepilngadīgo bērnu interesēs – prokurors.

Nevar atjaunot vecāku varu, ja bērns adoptēts.

Prasība par vecāku varas atjaunošanu ceļama pret to no vecākiem, kurš realizē vecāku varu, aizbildni, audžuvecākiem vai bērnu iestādi – atkarībā no tā, pie kā bērns atrodas.

Atjaunojot vecāku varu, tiesa vienlaicīgi var izlemt jautājumu par bērna nodošanu prasītājam vai, ja tas nav iespējams, par viņa dzīves vietu.

37. Jautājumu par vecāku varas pārtraukšanu vai tās atjaunošanu lemj bāriņtiesa (pagasttiesa).

Ja prasība celta par vecāku varas atņemšanu, bet tiesa atzīst, ka tai nav pietiekama pamata, tiesa saskaņā ar CL 203. p. var aprobežoties ar vecāku varas pārtraukšanu, nepieciešamības gadījumā ieceļot bērniem aizbildni.

38. Vecāku domstarpības bērnu audzināšanas jautājumos izšķir bāriņtiesa (pagasttiesa). Ja vienu vai abus vecākus neapmierina bāriņtiesas (pagasttiesas) lēmums, strīdu izšķir tiesa, izskatot attiecīgu prasību ar bāriņtiesas (pagasttiesas) pārstāvja piedalīšanos.

Līdzīgā kārtībā šādi strīdi izskatāmi arī tad, ja vecāku varu realizē bērnam iecelts aizbildnis.

39. Vecāki var atprasīt bērnus no katra, kas viņus pretlikumīgi aiztur.

Bērnu atprasīšana, ja tie adoptēti vai iecelts aizbildnis, iespējama tikai tad, ja atcelta adopcija vai aizbildnība un ja tā nav pretrunā bērna interesēm.

40. Aizgādņību pilngadīgajam uz likumā noteiktajiem pamatiem, kā arī aizgādņību par promesošu un pazudušu personu mantu vienmēr nodibina tiesa, bet aizgādni uz tiesas nolēmuma pamata ieceļ bāriņtiesa (pagasttiesa).

41. Lietās par laulības šķiršanu, laulības atzīšanu par neesošu, paternitātes noteikšanu, mātes vai tēva ieraksta anulēšanu, adopcijas apstiprināšanu, adopcijas atcelšanu, vecāku varas atņemšanu un vecāku varas atjaunošanu izraksts no sprieduma pēc tā stāšanās likumīgā spēkā jānosūta attiecīgo laulības vai dzimšanas reģistru papildināšanai tai dzimtsarakstu nodaļai, kurā reģistrs atrodas, bet, ja laulība noslēgta baznīcā, — arī baznīcai.

Ja tiesa, taisot spriedumu par vecāku varas atņemšanu vai atsevišķos gadījumos par vecāku varas pārtraukšanu, iecēlusi bērnam aizbildni, tad sprieduma noraksts pēc tā stāšanās likumīgā spēkā jānosūta bāriņtiesai (pagasttiesai) pēc bērna dzīves vietas.

*Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs A. Guļāns
Plēnuma sekretāre, Latvijas Republikas Augstākās Tiesas senatore Z. Raupa*

Par likumu piemērošanu, izšķirot strīdus par saistību izpildi

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.7

1997. gada 22. decembrī

Grozījumi ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2

Ar 1993. gada 1. martu stājusies spēkā atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma (turpmāk CL) saistību tiesību daļa. Līdz ar to būtiski mainījušās saistību tiesiskās attiecības, kas radījis zināmas grūtības atsevišķu saistību tiesību normu piemērošanā, tajā skaitā izšķirot strīdus par saistību izpildi.

Sakarā ar jautājumiem, kas radušies tiesu praksē, piemērojot tiesību normas strīdos par saistību pastiprināšanu, kā arī nolūkā veidot vienotu likuma izpratni šīs kategorijas lietās, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnums

n o l ē m a izskaidrot:

1. Saskaņā ar CL 1672. pantu solidāras saistības nodibina ar līgumu, testamentu vai likumu.

Par solidārām saistībām atzīstamas tādas, kurās katrs no vairākiem kreditoriem var prasīt nevis proporcionālu daļu, bet visu saistības priekšmetu vai izpildījumu kopumā un katram no vairākiem parādniekiem ir pienākums izpildīt visu saistību, nevis proporcionālu daļu.

Ja viens no kopkreditoriem prasa visu saistības izpildījumu un viņa prasība tiek apmierināta, citiem kreditoriem vairs nav prasījuma tiesību pret parādnieku. Kopkreditoram, kas saņēmis saistības izpildījumu, jādod pārējiem zināma daļa tikai CL 1678. pantā paredzētajos gadījumos.

Saistības izpildījums pilnā apjomā no viena kopparādnieka (solidāri saistītā) atsvabina pārējos no viņu saistības (CL 1682. pants). Pie tam kopparādnieks, kas izpildījis saistību, var prasīt no pārējiem atbilstošu atlīdzību, pastāvot CL 1686. pantā paredzētajiem nosacījumiem.

2. Ja galvojuma līgums nav izteikts rakstveida formā, kas ir darījuma būtiska sastāvdaļa, tad darījums pirms attiecīga akta taisīšanas nav spēkā (CL 1484. pants). Galvojuma faktu nevar pierādīt ar lieciniekiem.

Tas apstāklis, ka galvojums nosaukts par garantiju vai citādi, nav pietiekams pamats, lai prasību pret garantijas devēju noraidītu. Esot pierādījumiem, ka garantijas aktā (dokumentā) garantijas devējs uzņēmies atbildību par trešās personas saistību

un ka kreditors šo garantiju pieņēmis, atzīstams, ka faktiski noslēgts galvojuma līgums.

3. Ja galvinieks uzņēmies saistību kā pats parādnieks (ekspromisoriskais galvojums), viņš atbild par parādu, tiklīdz ir pārkāpta parādnieka saistība. Šajā gadījumā kreditors var celt prasību pret galvinieku, nepieaicinot lietā galveno parādnieku, un tiesai jāizlemj strīds pēc būtības.

4. Ja galvojumā atrunāts, ka saistības izpildījums vispirms jāprasa no parādnieka, un nepastāv CL 1703. pantā paredzētie gadījumi, tomēr kreditors pirms griešanās pie parādnieka cēlis prasību pret galvinieku, tiesai lietas izskatīšana jāatliek un galvenais parādnieks jāpieaicina lietā kā otrs atbildētājs.

Tāpat risināms jautājums, ja prasība celta pret galvinieku, kurš nav uzņēmies saistību kā pats parādnieks.

Apmierinot prasību, kas celta pret galveno parādnieku un galvinieku, sprieduma rezolutīvajā daļā jānorāda, ka prasības summa piedzenama no abiem atbildētājiem, papildus norādot, ka, ja pilnīga vai daļēja sprieduma izpilde pret galveno parādnieku nav iespējama, piedziņa vēršama pret galvinieku (subsidiārā atbildība).

Ja prasība celta pret galveno parādnieku un galvinieku un, neraugoties uz to, ka parādnieks ir maksātnespējīgs, kreditors no prasības pret viņu neatsakās, parādnieka maksātnespēja nav šķērslis prasības apmierināšanai pret viņu. Arī tad galviniekam iestājas subsidiārā atbildība.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 4. punkts izteikts šādā redakcijā:

4. Ja saistības izpildījums vispirms jāprasa no parādnieka un nepastāv Civillikuma 1703. pantā paredzētie gadījumi, tomēr kreditors pirms griešanās pie parādnieka cēlis prasību pret galvinieku, tiesai jāizskaidro prasītājam galvenā parādnieka kā otra atbildētāja nepieaicināšanas sekas (Civilprocesa likuma 159. panta otrā daļa).

5. Ja prasība celta tikai pret galvinieku vai parādnieku, kas ir juridiskas personas un ar tiesas spriedumu pasludinātas par maksātnespējīgām, tiesnesis, pamatojoties uz Latvijas CPK 133. panta 2. daļas 1. punktu, atsakās pieņemt prasības pieteikumu, jo likuma „Par uzņēmumu un uzņēmēj sabiedrību maksātnespēju” 55. pantā noteikta speciāla kreditoru pretenziju pieņemšanas kārtība.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 5. punkta pirmajā daļā vārdi „Latvijas CPK 133. panta 2. daļas 1. punktu” aizstāti ar vārdiem „Civilprocesa likuma 132. panta pirmās daļas 1. punktu”.

Ja par juridiskas personas (uzņēmuma, uzņēmēj sabiedrības) maksātnespējas pasludināšanu pierādījumi iegūti pēc tam, kad prasības pieteikums pieņemts tiesā, atbilstoši likuma „Par uzņēmumu un uzņēmēj sabiedrību maksātnespēju” 50. panta

noteikumiem tiesvedībā lietā apturama, pamatojoties uz Latvijas CPK 216. panta 4. punktu.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 5. punkta otrajā daļā vārdus „Latvijas CPK 216. panta 4. punktu” aizstāt ar vārdiem „Civilprocesa likuma 214. panta 4. punktu”.

6. Tiesai nav pamata atzīt galvojuma saistību par spēkā neesošu, ja par to nav celta prasība (izņemot gadījumu, kad galvojums neatbilst CL 1695. panta prasībām).

Ja galvinieks, kurš apstrīd galvojuma saistību, pieteicis lūgumu par lietas izskatīšanas atlikšanu pretprasības celšanai, tiesai lietas izskatīšana jāatliek, nosakot termiņu, kurā galvinieks Latvijas CPK 135. panta kārtībā šādu pretprasību var celt.

Ar 2000. gada 14. februāra lēmumu Nr.2 6. punkta otrajā daļā vārdus „Latvijas CPK 135. panta” aizstāt ar vārdiem „Civilprocesa likuma 136. panta”.

7. Saskaņā ar CL 1716. pantu līgumsods kā saistību pastiprinājums ir pamatums, ko līgumslēdzējas puses uzņemas sakarā ar savu saistību neizpildi vai tās nepienācīgu pildīšanu.

Līgumsodu var pievienot katram līgumam un to var noteikt gan konkrētā naudas summā, gan procentos no līguma summas nepienācīgi izpildītās vai neizpildītās daļas, kā arī kombinēti – procentu un konkrētas naudas summas veidā, kas maksājama vienreizēji vai par līgumsaistību izpildei noteiktiem periodiem pieaugoša soda veidā (par katru dienu, mēnesi, gadu u.tml.).

Līgumsoda apmērs un tā noteikšanas metode jāparedz līgumā. Pie tam jāņem vērā, ka likums līgumsoda apmēram neparedz nekādus ierobežojumus un tas atkarīgs tikai no līgumslēdzēju brīvas gribas.

8. CL 1753. pantā paredzētie procenti ir atlīdzība par naudas vai citu atvietojamu lietu lietojumu kā līgumā noteiktajā termiņā, tā arī pēc šī termiņa kavējuma par visu kapitāla faktiskā lietošanas laiku.

Likums neparedz nekādus ierobežojumus procentiem līgumsaistību noteiktajā termiņā, bet faktiskajam lietojumam kavējuma laikā CL 1763. pants paredz procentu pieauguma apstāšanos, ja nesamaksāto procentu daudzums sasniedz kapitāla lielumu. Ja šie procenti samaksāti vai tie piedzīti ar tiesas spriedumu un kapitāla faktiskais lietojums (kavējuma laiks) turpinās, tad procentu pieaugums sākas no jauna un to pieaugums no jauna apstājas, ja nesamaksāto procentu daudzums sasniedz kapitāla lielumu.

9. Ja līgumslēdzēji noteikuši maksu par saistību neizpildīšanu vai nepienācīgu to pildīšanu procentu veidā, nekonkretizējot, ka domāts ir līgumsods, tad tiesai jānoskaidro līgumslēdzēju patiesais nodoms – maksa par kapitāla lietošanu vai pamatums CL 1716. panta izpratnē. Ja no līguma satura droši neizriet, ka puses

domājušas līgumsodu, tad, izšķirot konkrēto strīdu, piemērojami CL 1509. panta noteikumi.

10. Jāņem vērā, ka, pārjaunojot galveno līgumu, līgumsods izbeidzas, ja vien nav tieši norunāts pretējais.

11. Iestājoties CL 1657. pantā paredzētiem apstākļiem, kas regulē jautājumu par parādnieka nokavējumu, tiesa var atbrīvot atbildētāju no viņam neizdevīgām sekām, tātad arī no līgumsoda maksāšanas. Tāpat ir apspriežams jautājums par atbrīvošanu no līgumsoda samaksas, ja galvenā līguma izpildīšana kļuvusi neiespējama nejauša šķēršļa dēļ (CL 1774. pants).

12. Līgumsods pāriet līdz ar pašu nodrošināto saistību arī uz līgumsoda cietēja mantiniekiem, un pret viņiem iestājas dalīta atbildība. Mantinieku iebildumi, ka līguma nepildīšana notikusi ne viņu vainas dēļ un ka līgumā nav bijis norādīts, ka pienākums maksāt līgumsodu pāriet arī uz mantiniekiem, nav ņemami vērā.

13. Izskatot lietas strīdos, kas saistīti ar rokasnaudas līgumu, jāņem vērā, ka rokasnaudas iedošana nav prezumējama, ja tā par tādu nav apzīmēta.

Ievērojot to, ka rokasnaudas mērķis ir nodrošināt saistību ne tikai pierādījuma, bet arī tās izpildījuma dēļ, rokasnaudas iedošana pastiprina saistību. Naudas vai citu vērtību iemaksu pirms līguma noslēgšanas vai iepriekšēju iemaksu uz nākotnē izdarāmo maksājumu rēķina nevar atzīt par rokasnaudu.

*Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētājs A. Gulāns
Plēnuma sekretāre, Augstākās Tiesas senatore Z. Raupa*

Par Civillikuma 1635. panta piemērošanu, izskatot prasības par morālo kaitējumu

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS Nr.I
1999. gada 26. februārī

Saskaņā ar Augstākās tiesas Senāta 1998. gada 13. maija lēmumu, ar kuru apturēta kasācijas tiesvedība [pers. A] prasības lietā pret [pers. B] par morālā kaitējuma piedziņu un lūgts CPK 342.¹ panta kārtībā sniegt skaidrojumu par Civillikuma 1635. panta piemērošanu prasības lietās par morālo kaitējumu, Augstākās tiesas Plēnums

n o l ē m a :

1. Izskaidrot, ka Civillikuma 1635. pants paredz materiālo zaudējumu piedziņu cietušam no personas, kura vainojama tiesību aizskārumā. Morālā kaitējuma atlīdzināšanas pamatus nosaka tikai Civillikuma 19. nodaļas pirmās apakšnodaļas 2. daļa „Tiesība uz atlīdzību no nodarījumiem pret personisko brīvību, godu, cieņu un pret sieviešu nevainību”.

2. Lūgt Tieslietu ministriju izskatīt jautājumu par iespēju iesniegt Saeimā likumprojektu par sāpju naudas institūta ieviešanu kriminālajā un civilajā likumdošanā.

*Augstākās tiesas priekšsēdētājs A. Gulāns
Plēnuma sekretāre, Augstākās tiesas senatore Z. Raupa*

SATVERSMES TIESAS SPRIEDUMS LIETĀ NR.2002-06-01

Par likuma „Par tiesu varu” 49. panta otrās daļas atbilstību Satversmes 1. un 83. pantam

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS
SPRIEDUMS
LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ
Rīgā 2003. gada 4. februārī
Lietā Nr.2002-06-01

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Aivars Endziņš, tiesneši Ilze Skultāne, Romāns Apsītis, Ilma Čepāne, Juris Jelāgins un Andrejs Lepse,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu, Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu un 28.¹ pantu,

pēc Antona Zīles konstitucionālās sūdzības
rakstveida procesā izskatīja lietu

**„Par likuma „Par tiesu varu” 49. panta otrās daļas atbilstību
Satversmes 1. un 83. pantam”.**

Konstatējošā daļa

1. 1992. gada 15. decembrī Latvijas Republikas Augstākā padome pieņēma likumu „Par tiesu varu” (turpmāk – Tiesu varas likums). Šā likuma 49. panta otrā daļa (turpmāk – apstrīdētā norma) noteica: „Plēnums pieņem tiesām saistošus izskaidrojumus par likumu piemērošanu.”

Pašreiz spēkā ir apmēram 20 šādi Augstākās tiesas plēnuma lēmumi (turpmāk – plēnuma lēmumi).

2. Lai nodrošinātu pareizu un vienveidīgu Darba likumu kodeksa (turpmāk – DLK) normu piemērošanu, kā arī saskaņotu tiesu praksi lietās par atjaunošanu darbā atbilstoši 1992. gada 17. marta likumam „Par grozījumiem un papildinājumiem

Latvijas Darba likumu kodeksā”, 1992. gada 28. decembrī Augstākās tiesas plēnums pieņēma lēmumu nr.16 „Par tiesu praksi lietās par atjaunošanu darbā” (turpmāk – plēnuma lēmums nr.16). Šā lēmuma 2. punkta pirmajā daļā Augstākās tiesas plēnums norādīja, ka „atbilstoši DLK 217. pantam darbinieks var griezties tiesā ar prasību lietās par atļaušanu no darba mēneša laikā no dienas, kad saņemta darba grāmatiņa”. Bez tam tā paša punkta otrajā daļā plēnums izskaidroja, ka „tiesnesis nav tiesīgs atteikties pieņemt prasības pieteikumu, motivējot atteikšanos ar termiņa nokavējumu prasības celšanai. Ja tiesa prasības noilguma termiņa nokavēšanas iemeslus atzīst par attaisnojošiem, tā atjauno šo termiņu. Ja tiesa, pārbaudījusi lietas materiālus, konstatē, ka termiņš prasības celšanai nokavēts bez attaisnojošiem iemesliem, tā noraida prasību.”

1996. gada 27. decembrī Augstākās tiesas plēnums grozīja lēmuma nr.16 2. punkta otro daļu, turpmāk sniedzot šādu DLK 217. panta izskaidrojumu: „DLK neparedz tiesai tiesības atjaunot nokavēto termiņu prasības iesniegšanai tiesā par atjaunošanu darbā. Šā termiņa nokavējums nevar būt par pamatu, lai tiesnesis atteiktos pieņemt prasību, bet tas ir pamats prasības noraidīšanai neatkarīgi no nokavējuma iemesla.”

Sakarā ar Darba likuma pieņemšanu Augstākās tiesas plēnums 2002. gada 11. martā plēnuma lēmumu nr.16 atzina par spēku zaudējušu.

3. 2002. gada 3. decembrī stājās spēkā grozījumi Tiesu varas likumā. Atbilstoši šiem grozījumiem likuma 49. panta otrā daļa ir izteikta šādā redakcijā: „Plēnums apspriež aktuālus tiesību normu interpretācijas jautājumus.”

4. Konstitucionālās sūdzības iesniedzējs Antons Zīle (turpmāk – iesniedzējs) pieteikumā apstrīd Tiesu varas likuma 49. panta otrās daļas (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2002. gada 3. decembrim) atbilstību Satversmes 1. un 83. pantam. Viņš uzskata, ka saskaņā ar apstrīdēto normu izdotie plēnuma lēmumi aizskar Satversmes 92. pantā garantētās iesniedzēja tiesības uz taisnīgu tiesu.

Konstitucionālajā sūdzībā iesniedzējs apraksta lietas faktiskos apstākļus.

2000. gada 11. septembrī iesniedzējs tika atlaists no darba. Tā kā, pēc iesniedzēja domām, atļaušana no darba bija nepamatota, 2000. gada 11. oktobrī viņš iesniedza Kurzemes rajona tiesā prasību par atjaunošanu darbā. Tiesas sēde, kurā piedalījās arī iesniedzējs, notika 2001. gada 4. janvārī. Kurzemes rajona tiesa iesniedzēja prasību par atjaunošanu darbā atstāja bez izskatīšanas, jo noskaidroja, ka prasības pieteikumu prasītāja vārdā bija parakstījusi persona, kura likumā noteiktajā kārtībā nav pilnvarota to darīt. Tiesa norādījusi, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 85. panta pirmo daļu, fizisko personu pārstāvība noformējama ar notariāli apliecinātu pilnvaru. Tiesa ir pieņēmusi šādu lēmumu, neraugoties uz to, ka iesniedzējs piedalījās tiesas sēdē un pats apstiprināja pilnvarojumu arodbiedrības pārstāvim iesniegt tiesā viņa prasību par atjaunošanu darbā.

2001. gada 3. aprīlī iesniedzējs atkārtoti griezās Kurzemes rajona tiesā ar prasību

par atjaunošanu darbā. Šo prasību tiesa noraidīja, jo bija nokavēts viena mēneša termiņš šādas prasības iesniegšanai. Kurzemes rajona tiesa savu spriedumu pamatoja ar plēnuma lēmuma nr.16 2. punktu.

Kurzemes rajona tiesas spriedumu iesniedzējs pārsūdzēja Rīgas apgabaltiesā. 2001. gada 12. novembrī Rīgas apgabaltiesa noraidīja iesniedzēja apelācijas sūdzību, pamatojot savu spriedumu ar DLK 217. pantu un plēnuma lēmuma nr.16. 2. punktu: „Atbilstoši Latvijas DLK tiesai nav tiesības atjaunot nokavēto prasības iesniegšanas termiņu par atjaunošanu darbā. Minēto apstiprina ... plēnuma lēmuma nr.16 ... 2. p., tāvad termiņa nokavējums ir par pamatu prasības noraidīšanai.”

Savukārt Augstākās tiesas Senāta senatoru kolēģija 2001. gada 27. decembra rīcības sēdē izbeidza kasācijas tiesvedību pēc iesniedzēja kasācijas sūdzības par Rīgas apgabaltiesas spriedumu.

Iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma viņam liedz pieeju tiesai un līdz ar to iespēju aizsargāt savas likumīgās intereses. Viņš norāda, ka no Satversmes 1. panta izriet varas dalīšanas princips. Saskaņā ar šo principu demokrātiskā valstī likumdošanas vara pieder tautai un likumdevējam, nevis tiesu varai. Tiesas uzdevums ir spriest tiesu, un tā nevar uzņemties likumdevēja funkcijas. Ļaujot tiesai veikt arī likumdevēja funkcijas, tiek būtiski aizskartas indivīda tiesības uz neatkarīgu un taisnīgu tiesu. Šobrīd tiesa ir pakļauta Augstākās tiesas plēnuma viedoklim par to, kā iztulkot likumus, neņemot vērā lietas apstākļus un tiesību attīstību laika gaitā. Turklāt Augstākās tiesas plēnuma pieņemtos lēmumus nevar pārsūdzēt.

Iesniedzējs pauž viedokli, ka plēnuma lēmumiem ir saistošs raksturs, jo prasības tiek noraidītas, pamatojoties uz iepriekš minētajiem lēmumiem. Viņaprāt, tas ir pretrunā ar Satversmes 83. pantu, kas noteic, ka tiesneši ir neatkarīgi un vienīgi likumam pakļauti, kā arī pretrunā ar tiesu varas neatkarības principu.

5. Saeima atbildes rakstā daļēji piekrīt iesniedzēja viedoklim, ka plēnuma lēmumu saistošais raksturs ir pretrunā ar varas dalīšanas principu. Tā norāda, ka plēnuma lēmumi gan nav normatīvie akti, tādēļ nevar būt saistoši tiesām, tomēr nebūtu liedzams arī Augstākās tiesas plēnumam izteikt viedokli par atsevišķiem tiesu praksē aktuāliem tiesību normu interpretācijas jautājumiem.

6. Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētāja pienākumu izpildītājs Gunārs Aigars, atbildot uz Satversmes tiesas lūgumu izteikt Augstākās tiesas viedokli, norāda, ka 1993. gada 1. marta likuma „Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma saistību tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un kārtību” 3. pants ietver noilguma termiņa noteikumus. Saskaņā ar šo likumu un DLK 217. pantu Augstākās tiesas plēnums lēmumā nr.16 ir izskaidrojis, ka viena mēneša termiņš prasības celšanai nav atjaunojams.

Pēc Latvijas Republikas Augstākās tiesas tiesnešu domām, apstrīdētā norma

ir pretrunā ar Satversmes 1. un 83. pantu, jo ne Kriminālprocesa kodekss, ne Civilprocesa likums, ne arī Administratīvā procesa likums neparedz, ka tiesām ir saistoši plēnuma lēmumi.

7. Lai gan Tiesu varas likuma 49. panta otrā daļa ir izteikta jaunā redakcijā, iesniedzēja pārstāve Jautrīte Briede lūgusi Satversmes tiesai lietu neizbeigt. Viņa norāda, ka Satversmes tiesas spriedums var būt vienīgais tiesiskais ceļš, kādā iesniedzējs var turpināt savu aizskarto tiesību aizsardzību.

Secinājumu daļa

1. Satversmes 92. pants noteic, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Tiesības uz taisnīgu tiesu ietver sevī vairākus savstarpēji saistītus aspektus, taču šīs lietas ietvaros ir svarīgi divi no tiem:

- pirmkārt, „taisnīga tiesa” kā neatkarīga un objektīva tiesu varas institūcija, kas izskata lietu. Šādā aspektā minētais jēdziens tulkojams saistībā gan ar varas dalīšanas principu, gan ar Satversmes 83. pantā nostiprināto tiesnešu (tiesas) neatkarības principu;
- otrkārt, „taisnīga tiesa” kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs process, kurā lieta tiek izskatīta. Šajā aspektā jēdziens „taisnīga tiesa” tulkojams saistībā ar taisnīguma principu, kas izriet no Satversmes 1. panta.

(Sk. Satversmes tiesas 2002. gada 5. marta spriedumu lietā nr.2001–10–01.)

2. Lai konstatētu, vai Augstākās tiesas plēnuma kompetence dot saistošus tiesību normu izskaidrojumus atbilst varas dalīšanas un tiesnešu neatkarības principam, jānoskaidro plēnuma lēmumu juridiskais spēks.

2.1. Vispirms jānoskaidro, kādā nozīmē vārds „saistošs” tiek lietots šajā un citos likumos.

Tiesu varas likumā vārds „saistošs” ir lietots ne tikai apstrīdētajā normā, bet arī 16. panta trešajā daļā – „likumā noteiktajā kārtībā spriedums ir saistošs tiesai, izskatot citas lietas, kas saistītas ar šo lietu”.

Civilprocesa likuma 96. panta trešā daļa noteic, ka „likumīgā spēkā stāties tiesas spriedums krimināllietā ir obligāts tiesai, kas izskata lietu par tās personas civiltiesisko atbildību, par kuru taisīts spriedums krimināllietā”, bet šā likuma 476. panta pirmā daļa noteic, ka „likuma tulkojums, kas izteikts kasācijas instances tiesas spriedumā, ir obligāts tiesai, kas šo lietu izskata no jauna”.

Savukārt Kriminālprocesa kodeksa 359. pants noteic, ka „likumīgā spēkā stāties tiesas spriedums un lēmums ir saistošs visiem uzņēmumiem, iestādēm un organizācijām, amatpersonām un citām personām”.

Šie piemēri liecina, ka vārds „saistošs” tiesību aktos tiek lietots kā sinonīms vārdam „obligāts” – „tāds, ko prasa tiesību normas, likumi un kas jāpilda; tāds, ko

nevar brīvi izvēlēties, ko diktē noteikums, rīkojums” (*Svešvārdu vārdnīca. Apgāds „Jumava”, 1999, 527. lpp.*).

2.2. Plēnuma lēmumu saistošo izskaidrojumu obligāto raksturu apstiprina Latvijas tiesu prakse. Tiesas, taisot spriedumus, plēnuma lēmumu priekšrakstus nereti piemēro kā vispārsaistošas tiesību normas (*sk. Latvijas Republikas apelācijas instances nolēmumu apkopojumu civilīetās. 1999.–2000. gads. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2001, 31., 51.–52., 102., 286., 291., 306.–308. lpp.*). Reizēm augstākas instances tiesa groza vai atceļ zemākas instances tiesas nolēmumus, ja tie nav bijuši atbilstoši plēnuma lēmumu skaidrojumiem. Piemēram, Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments atcēla Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas un Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas spriedumus, jo uzskatīja, ka „apelācijas instances tiesa nepareizi tulkojusi Latvijas Republikas Augstākās tiesas 1994. gada 19. decembra plēnuma lēmuma nr.7 „Par likuma piemērošanu lietās par svešas mantas apdraudējumiem, izdarot zādzību vai laupīšanu” 11. punkta izskaidrojumus” (*sk. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmumi. 1998. Rīga, Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 1999, 157.–161. lpp.*). Arī citas valsts iestādes savus nolēmumus saskaņo ar plēnuma lēmumos noteikto. Piemēram, Satversmes tiesai iesniegtā pieteikuma nr.204 (2002. gadā) materiāli liecina, ka Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūras un Tieslietu ministrijas amatpersonas, atbildot uz personas iesniegumiem, ir ņēmušas vērā Krimināllikuma 56. panta skaidrojumu, kas sniegts 1999. gada 23. jūlija plēnuma lēmumā nr.7 „Par likuma atsevišķu normu piemērošanu krimināllietās sakarā ar Krimināllikuma spēkā stāšanos”.

Dažkārt plēnuma lēmumi ietver tādus priekšrakstus, ko nevar uzskatīt par vispārsaistošo tiesību normu konkretizāciju. Piemēram, jau iepriekš minētā plēnuma lēmuma nr.7 4.7. punktā ir noteikts: „Ja apsūdzētais slēpjas citā valstī un izsludināta viņa meklēšana, noilguma termiņš tiek pārtraukts ar oficiālā lūguma paziņošanu apsūdzētajai personai.” Taču Krimināllikuma 56. pantā, uz ko attiecas minētais plēnuma lēmuma skaidrojums, nav paredzēts šāds noilguma termiņa pārtraukšanas iemesls.

Tādējādi plēnuma lēmumi praksē tika pielietoti ne vien kā tiesību palīgavoti, bet bieži vien, līdzīgi vispārsaistošiem normatīvajiem aktiem, bija ieguvuši patstāvīga tiesību avota raksturu.

2.3. Augstākās tiesas plēnuma lēmumi kā likumu normatīvās tulkošanas akti tika iedibināti PSRS pastāvēšanas gados un ir raksturīgi sociālistiskajai tiesību sistēmai. Plēnuma lēmumu esamību noteica politiskā koncepcija par varas vienotību un nedalāmību. „Augstākā tiesa pildīja tiesu darbības valstisko vadību un KP nosprausto tiesību politikas realizāciju, t.sk. tiesu prakses „filtrēšanu” un „pareizo” virzību” (*Meļķis E. Par tiesu prakses vienotību. Tiesu prakses veidošana. Latvijas Universitātes zinātniskie raksti. Rīga, Latvijas Universitāte, 2001, 8. lpp.*). Arī 1981. gada 12. jūnija likums „Par Latvijas PSR tiesu iekārtu” noteica, ka Augstākās

tiesas plēnuma vadošie izskaidrojumi ir obligāti tiesām, izspriežot līdzīgas lietas, kā arī citām iestādēm un amatpersonām, kas piemēro likumu, uz kuru attiecas izskaidrojums. Tādējādi plēnuma lēmumi faktiski kalpoja kā instrukcijas tiesnešiem, izskatot lietas.

Lai gan 1992. gadā pieņemot Tiesu varas likumu, deputāti neakceptēja priekšlikumus Augstākās tiesas plēnumam dot arī likumu tulkošanas tiesības (sk. *Latvijas Republikas Augstākās padomes piektās sesijas 30. sēdes 1992. gada 1. decembra stenogrammu*), tajā tomēr tika saglabātas Augstākās tiesas plēnuma tiesības izdot tiesām saistošus likumu izskaidrojumus.

Nenoliedzot vienveidīgas tiesu prakses nozīmi tiesību stabilitātes nodrošināšanā, tomēr nav pieļaujams, ka Augstākās tiesas plēnums kļūst līdzīgs likumdevējam un iepriekš nosaka vispārīgos (obligātos) priekšrakstus, no kuriem tiesnesis, izskatot konkrētu lietu, nav tiesīgs atkāpties.

2.4. Pieņemot 1990. gada 4. maija deklarāciju „Par Latvijas Republikas pievienošanās starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos”, Latvija pievienojās arī Apvienoto Nāciju Organizācijas noteiktajiem Tiesu varas neatkarības pamatprincipiem. Atbilstoši šiem principiem tiesu varas neatkarība ir jāgarantē valstij un tai jābūt nostiprinātai valsts konstitūcijā vai likumā. „Tiesu varai jāizlemj lietas bezpartijiski, pamatojoties uz faktiem un saskaņā ar likumu, bez jebkādiem ierobežojumiem, blakus ietekmēm, stimuliem, spiedieniem, iejaukšanās draudiem, tiešiem vai netiešiem, no jebkuras puses vai jebkāda iemesla pēc” (*Tiesu varas neatkarības pamatprincipi – Cilvēka tiesības. Starptautisko līgumu krājums, I sējums. Apvienotās Nācijas, Ņujorka, Ženēva, 1994*).

Latvijā tiesnešu (tiesas) neatkarības princips ir nostiprināts Satversmes 83. pantā: „Tiesneši ir neatkarīgi un vienīgi likumam padoti.” Šis konstitucionālais princips nozīmē, ka tiesnesis, kurš izskata lietu, nedrīkst pakļaut nekādai ietekmei. Tādēļ pienākums neiejaukties spriedumu taisīšanā attiecas ne tikai uz likumdevēju un izpildvaru, bet arī uz pašu tiesu un ar tiesu varas realizāciju saistītām amatpersonām.

Ievērojot tiesas spriešanas uzdevumu – atrast patiesu un taisnīgu lietas risinājumu –, tiesnesis izskatāmās lietas ietvaros novērtē konkrētos apstākļus. Tulkojot un piemērojot likumu, viņš drīkst vadīties tikai no tiesneša pārliecības, ko veido tiesneša profesionālās zināšanas un prasme, tiesību un sabiedrisko procesu izpratne, kultūra, redzesloks, pilsoniskā stāja un citi faktori (sk. *Handbuch des Verfassungsrechts der Bundesrepublik Deutschland, 2. Auflage. Walter de Gruyter, Berlin, New York, 1995, S. 1618–1619*). Ja minētā uzdevuma sasniegšanai nepieciešams atkāpties no agrāk sniegtajām tiesu prakses atziņām, tad tiesnesis ir tiesīgs to darīt, taču pienācīgi argumentējot savu viedokli. Savukārt likumos noteiktā tiesas nolēmumu pārsūdzēšanas iespēja paredz tiesneša pienākumu ievērot likumu, to pareizi tulkot un piemērot praksē, nevis interpretēt patvaļīgi pēc savas brīvas gribas un izpratnes.

Tādējādi apstrīdētā norma, kas pilnvaroja Augstākās tiesas plēnumu izdot tiesām saistošus lēmumus par likumu piemērošanu, bija pretrunā ar varas dalīšanas principu un ierobežoja tiesnešu (tiesas) neatkarību.

3. „Taisnīga tiesa” kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs process nozīmē taisnīgu lietas izskatīšanu, proti, katrā konkrētā gadījumā tiesai jāievēro taisnīguma princips. Savukārt, tā kā tiesas darba rezultāts ir tiesas spriedums, tad ar jēdzienu „taisnīga tiesa” galvenokārt tiek saprasts jēdziens „taisnīgs spriedums”.

Taisnīgas tiesas garantija ir cieši saistīta ar pamatotiem, tiesību normām atbilstošiem nolēmumiem. Tā, piemēram, Civilprocesa likuma 189. panta trešajā daļā ir noteikts, ka spriedumam jābūt likumīgam un pamotam, turklāt tas konkretizēts 190. pantā: „(1) Taisot spriedumu, tiesa vadās pēc materiālo un procesuālo tiesību normām. (2) Tiesa spriedumu pamato uz apstākļiem, kas nodibināti ar pierādījumiem lietā.” Taču taisnīga sprieduma pieņemšanai nepietiek tikai ar tiesību normu gramatisku izpratni. Lai ar piemērojamo tiesību normu sasniegtu taisnīgāko un lietderīgāko mērķi, tiesai jāizmanto dažādas tiesību normu interpretācijas metodes – ne tikai gramatiskā, bet arī vēsturiskā, sistēmiskā un teleoloģiskā metode.

Tiesu nolēmumi, kas pieņemti, ievērojot tikai plēnuma lēmumos dotos tiesību normu izskaidrojumus, var izrādīties netaisnīgi, it īpaši tad, ja netiek ņemti vērā daudzveidīgie un pastāvīgi mainīgie dzīves apstākļi, kā arī tad, ja tiesnesim netiek ļauts atkāpties no plēnuma lēmumos noteiktā.

Lietas materiālos esošie vispārējās jurisdikcijas tiesu spriedumi liecina, ka iesniedzēja prasība par atjaunošanu darbā noraidīta, jo tiesas konstatējušas DLK 217. pantā noteiktā mēneša termiņa nokavējumu. Pirmās un otrās instances tiesas atsaukušās uz plēnuma lēmuma nr.16 2. punktā noteikto, ka termiņa nokavējums ir pamats prasības noraidīšanai neatkarīgi no nokavējuma iemesla. Tāpēc tiesas nav pat vērtējušas minētā termiņa nokavējuma iemeslus un apstākļus, proti, to, ka, iesniedzējs noteikto termiņu nokavējis tādēļ, ka bija spiests atkārtoti griezties tiesā ar prasību par atjaunošanu darbā, jo viņa sākotnēji, tas ir, mēneša laikā, iesniegtā prasība tika atstāta bez izskatīšanas. Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2001. gada 4. janvāra lēmumā atzīts, ka šo prasību prasītāja vārdā parakstījusi persona, kuras pilnvarojums nebija notariāli apliecināts atbilstoši Civilprocesa likuma 85. panta pirmās daļas prasībām. Tiesa pieņēma šādu lēmumu, neraugoties uz to, ka iesniedzējs piedalījās tiesas sēdē un pats apstiprināja pilnvarojumu arodbiedrības pārstāvim iesniegt tiesā viņa prasību par atjaunošanu darbā.

Tādējādi tiesu nolēmumi, kuri pieņemti, piemērojot Augstākās tiesas plēnuma saistošos izskaidrojumus, var nonākt pretrunā ar Satversmes 1. pantā ietvertu taisnīguma principu.

4. Ņemot vērā, ka 2002. gada 3. decembrī spēkā stājās Tiesu varas likuma

49. panta otrā daļa jaunā redakcijā, Satversmes tiesai spriedumā nav jāizlemj, ar kuru brīdi apstrīdētā norma zaudē spēku.

Taču laikā, kad apstrīdētā norma bija spēkā, tiesas izsprieda iesniedzēja prasību par atjaunošanu darbā, strikti ievērojot plēnuma lēmumā nr.16 noteikto. Tādējādi apstrīdētā norma ir aizskārusi iesniedzēja konstitucionālās tiesības uz taisnīgu tiesu. Lai nodrošinātu viņa tiesību aizsardzību un dotu iespēju ierosināt lietu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, attiecībā uz iesniedzēju apstrīdētā norma atzīstama par spēku zaudējušu jau tai laikā, kad vispārējās jurisdikcijas tiesas izsprieda lietu sakarā ar viņa prasību par atjaunošanu darbā.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30.–32. pantu, Satversmes tiesa
n o s p r i e d a :

atzīt likuma „Par tiesu varu” 49. panta otro daļu (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2002. gada 3. decembrim) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. un 83. pantam un attiecībā uz konstitucionālās sūdzības iesniedzēju Antonu Zīli par spēkā neesošu no 2000. gada 12. oktobra.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs A. Endziņš

5.3. APSTIPRINĀŠANA AMATOS

Tiesas kolēģiju, Senāta departamentu un tiesu palātu priekšsēdētāji

1990. gadā, ievēlot Augstākās tiesas tiesu kolēģiju priekšsēdētājus, Plēnums vadījās pēc likuma „Par Latvijas PSR tiesu iekārtu”, bet 1995. gadā, veidojot jaunu Augstākās tiesas struktūru, pēc 1992. gadā pieņemtā likuma „Par tiesu varu”. Departamentu (iepriekš arī tiesu palātu) priekšsēdētājus ievēlē uz pieciem gadiem.

Datums	Nr.	Ievēlēti
22.10.1990.	5.	Mārtiņš Dudelis – Civillietu tiesas kolēģija Pāvels Gruziņš – Krimināllietu tiesas kolēģija
03.10.1995.	5.	Mārtiņš Dudelis – Civillietu departaments Pāvels Gruziņš – Krimināllietu departaments Gunārs Aigars – Civillietu tiesu palāta Andrejs Lepse – Krimināllietu tiesu palāta
27.12.1996.	12.	Ivars Bičkovičs – Krimināllietu tiesu palāta
29.09.2000.	5.	Mārtiņš Dudelis – Civillietu departaments Pāvels Gruziņš – Krimināllietu departaments Gunārs Aigars – Civillietu tiesu palāta
10.01.2002.	1.	Ivars Bičkovičs – Krimināllietu tiesu palāta
06.02.2004.	1.	Valerijans Jonikāns – Administratīvo lietu departaments
03.10.2005.	4.	Mārtiņš Dudelis – Civillietu departaments Pāvels Gruziņš – Krimināllietu departaments Gunārs Aigars – Civillietu tiesu palāta
17.09.2007.	4.	Valerijans Jonikāns – Civillietu departaments
23.11.2007.	7.	Ivars Bičkovičs – Krimināllietu tiesu palāta
27.12.2007.	11.	Veronika Krūmiņa – Administratīvo lietu departaments
26.02.2009.	1.	Ervīns Kušķis – Krimināllietu tiesu palāta
30.08.2010.	1.	Pāvels Gruziņš – Krimināllietu departaments
30.08.2010.	2.	Gunārs Aigars – Civillietu tiesu palāta
30.08.2010.	3.	Atbrīvo Valerijanu Jonikānu no Civillietu departamenta priekšsēdētāja amata pēc paša vēlēšanās

30.08.2010.	4.	Zigmants Gencs – Civillietu departaments
02.05.2011.	2.	Pēteris Dzalbe – Krimināllietu departaments
22.12.2012.	5.	Veronika Krūmiņa – Administratīvo lietu departaments
21.02.2014.	4.	Ervīns Kušķis – Krimināllietu tiesu palāta
15.06.2015.	6.	Ineta Ozola – Civillietu tiesu palāta
15.06.2015.	7.	Edīte Vernuša – Civillietu departaments
22.04.2016.	1.	Pēteris Dzalbe – Krimināllietu departaments
14.12.2017.	3.	Veronika Krūmiņa – Administratīvo lietu departaments
10.09.2018.	1.	Atbrīvo Edīti Vernušu no Civillietu departamenta priekšsēdētāja amata pēc pašas vēlēšanās
10.09.2018.	2.	Aigars Strupiņš – Civillietu departaments
20.04.2020.	2.	Anita Poļakova – Krimināllietu departaments
11.09.2020.	4.	Normunds Salenieks – Civillietu departaments
12.12.2022.	5.	Veronika Krūmiņa – Administratīvo lietu departaments
09.09.2024.	3.	Anita Kovaļevska – Administratīvo lietu departaments
14.04.2025.	2.	Aivars Uminskis – Krimināllietu departaments
08.09.2025.	5	Normunds Salenieks – Civillietu departaments

Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieki

Saskaņā ar likumu „Par Latvijas PSR tiesu iekārtu” Augstākās tiesas priekšsēdētājam bija pirmais vietnieks un vietnieks, kas bija arī Tiesas kolēģiju priekšsēdētāji. Savukārt 1992. gadā pieņemtais likums „Par tiesu varu” sākotnēji paredzēja divus priekšsēdētāja vietniekus, kurus Plēnums ievēlēja uz septiņiem gadiem no Senāta departamentu un tiesu palātu priekšsēdētāju vidus. Pēc 2013. gada 13. jūnija grozījumiem likumā Augstākās tiesas priekšsēdētājam vairs nav vietnieku, priekšsēdētāju pēc viņa rīkojuma aizvieto viens no departamentu priekšsēdētājiem.

Datums	Nr.	Ievēlēti
22.10.1990.	5.	Mārtiņš Dudelis – pirmais vietnieks, Pāvels Gruziņš – vietnieks
03.10.1995.	5.	Pāvels Gruziņš, Gunārs Aigars
15.10.2002.	6.	Pāvels Gruziņš, Gunārs Aigars
05.10.2009.	3.	Pāvels Gruziņš

05.10.2009.	4.	Gunārs Aigars
02.05.2011.	5.	Pēteris Dzalbe

Tiesas kolēģiju, Senāta departamentu un tiesu palātu sastāvs

Likums „Par Latvijas PSR tiesu iekārtu” noteica, ka Plēnums apstiprina Tiesas kolēģijas, likums „Par tiesu varu” 1992. gada redakcijā noteica, ka Plēnums izveido Senāta departamentus un tiesu palātas. Līdz ar to Plēnums noteica to struktūrvienību, kurā strādās katrs Augstākās tiesas tiesnesis. Ar 2008. gada 3. aprīļa grozījumiem likumā šī kārtība tikai mainīta, tā vairs nebija Plēnuma kompetence. Struktūrvienību, kurā strādās jauniecelts Augstākās tiesas tiesnesis, noteica Augstākās tiesas priekšsēdētājs, bet cita departamenta vai tiesu palātas tiesnesi amatā iecēla attiecīgā Senāta departamenta senatoru kopsapulce. Kopš 2018. gada 18. janvāra grozījumiem likumā atzinumu par kandidāta atbilstību amatam attiecīgais departaments sniedz jau pirms kandidāta apstiprināšanas Saeimā vai Tieslietu padomē.

TIESAS KOLĒĢIJAS

Datums	Nr.	Ievēlēti
		Gunārs Aigars, Imants Fridrihsons, Zigmants Gencs, Raimonds Grāvelsiņš, Valerijans Jonikāns, Aleksandrs Kovaļenko, Mārīte Kramiņa, Roberts Namatēvs, Aija Osmane, Rita Saulīte, Ruta Zaķe – Civillietu tiesas kolēģija
22.10.1990.	5.	Agris Eglītis, Valda Eilande, Nadežda Jansone, Fricis Jaunbelzējs, Juris Kaksītis, Astrīda Kazārova, Ausma Keiša, Georgijs Kuzņecovs, Andrejs Lepse, Luka Lotko, Jānis Muižnieks, Anita Nusberga, Leontīne Plūksna, Ludmila Poļakova, Zaiga Raupa, Valdis Salmiņš, Viktors Ustinovs, Vilnis Vietnieks, Romualds Vonsovičs – Krimināllietu tiesas kolēģija

SENĀTA DEPARTAMENTI

Datums	Nr.	Ievēlēti
		Mārtiņš Dudelis, Imants Fridrihsons, Zigmants Gencs, Rolands Krauze, Roberts Namatēvs, Rita Saulīte, Ruta Zaķe, Mārīte Zāgere – Civillietu departaments
03.10.1995.	5.	Pāvels Gruziņš, Fricis Jaunbelzējs, Astrīda Kazārova, Georgijs Kuzņecovs, Zaiga Raupa, Vilnis Vietnieks – Krimināllietu departaments
19.03.1999.	4.	Ojārs Druks-Jaunzemis, Ilgars Zigfrīds Šepteris – Administratīvo lietu departaments

5. PLĒNUMA LĒMUMI

18.06.1999.	6.	Voldemārs Čiževskis – Krimināllietu departaments
13.06.2000.	3.	Mārtiņš Dudelis, Imants Fridrihsons, Zigmants Gencs, Roberts Guntis Namatēvs, Rita Saulīte, Ruta Zaķe, Mārīte Zāgere – Civillietu departaments Astrīda Kazārova – Krimināllietu departaments
26.06.2000.	4.	Pāvels Gruziņš, Valda Eilande, Valdis Salmiņš – Krimināllietu departaments
30.10.2000.	6.	Vilnis Vietnieks – Krimināllietu departaments
29.12.2003.	4.	Ilgars Zigfrīds Šepteris, Ojārs Druks-Jaunzemis – Civillietu departaments
29.12.2003.	5.	Edīte Vernuša, Valerijans Jonikāns – Administratīvo lietu departaments
06.02.2004.	1.	Jautrīte Briede, Ilze Skultāne, Gunta Višņakova – Administratīvo lietu departaments
17.05.2004.	3.	Artūrs Freibergs – Krimināllietu departaments
02.02.2005.	1.	Pēteris Dzalbe – Krimināllietu departaments
25.04.2005.	2.	Veronika Krūmiņa – Administratīvo lietu departaments
10.06.2005.	3.	Normunds Salenieks – Administratīvo lietu departaments Edīte Vernuša – Civillietu departaments
10.02.2006.	1.	Dace Mita – Administratīvo lietu departaments
19.01.2007.	1.	Skaidrīte Lodziņa – Civillietu departaments
17.09.2007.	4.	Valerijans Jonikāns – Civillietu departaments
01.02.2008.	1.	Jānis Neimanis – Administratīvo lietu departaments
03.03.2008.	2.	Rudīte Vīduša – Administratīvo lietu departaments
03.03.2008.	3.	Kalvis Torgāns – Civillietu departaments

TIESU PALĀTAS

Datums	Nr.	Ievēlēti
03.10.1995.	5.	Gunārs Aigars, Vanda Cīrule, Ojārs Druks-Jaunzemis, Raimonds Grāvelsiņš, Māra Katlapa, Ausma Kalvāne, Ilgars Zigfrīds Šepteris, Irēna Vinkšņo, Aiva Zariņa – Civillietu tiesu palāta Ivars Bičkovičs, Aija Branta, Voldemārs Čiževskis, Valda Eilande, Artūrs Freibergs, Ramona Nadežda Jansone, Ausma Keiša, Andrejs Lepse, Luka Lotko, Anita Nusberga, Leontīne Plūksna, Ludmila Poļakova, Valdis Salmiņš – Krimināllietu tiesu palāta

5.3. Apstiprināšana amatos

25.03.1997.	3.	Marija Goldšmite, Eduards Pupovs – Krimināllietu tiesu palāta
18.06.1999.	6.	Edīte Vernuša, Anda Vītola – Civillietu tiesu palāta Ramona Nadežda Jansone – Krimināllietu tiesu palāta
30.12.1999.	8.	Valerijans Jonikāns – Civillietu tiesu palāta
13.06.2000.	3.	Ausma Keiša, Leontīne Plūksna – Krimināllietu tiesu palāta Raimonds Grāvelsiņš – Civillietu tiesu palāta
26.06.2000.	4.	Gunārs Aigars – Civillietu tiesu palāta Anita Nusberga, Pēteris Opincāns – Krimināllietu tiesu palāta
02.04.2001.	1.	Ervīns Kušķis – Krimināllietu tiesu palāta
11.03.2002.	2.	Ludmila Poļakova – Krimināllietu tiesu palāta
14.06.2002.	4.	Ivars Bičkovičs – Krimināllietu tiesu palāta
28.06.2002.	5.	Artūrs Freibergs – Krimināllietu tiesu palāta
15.10.2002.	7.	Aija Branta – Krimināllietu tiesu palāta
15.10.2002.	8.	Irēna Vinkšņo – Civillietu tiesu palāta
25.04.2005.	2.	Inguna Radzeviča – Krimināllietu tiesu palāta Ināra Garda – Civillietu tiesu palāta
24.10.2005.	5.	Anda Briede – Civillietu tiesu palāta
28.12.2006.	4.	Anita Čerņavska – Civillietu tiesu palāta
09.02.2007.	2.	Aivars Keišs – Civillietu tiesu palāta
16.10.2007.	6.	Inta Lauka – Civillietu tiesu palāta
27.12.2007.	9.	Anita Poļakova – Krimināllietu tiesu palāta
27.12.2007.	10.	Andrejs Lepse – Krimināllietu tiesu palāta

Augstākās tiesas Plēnuma sekretāri

Saskaņā ar Plēnuma reglamentu Plēnuma sekretāru ievēlē uz trīs gadiem.

Datums	Nr.	Ievēlēti
22.10.1990.	5.	Juris Kaksītis
15.03.1993.	4.	Zaiga Raupa
19.03.1999.	2.	Valda Eilande
29.12.2003.	3.	Valda Eilande
26.02.2009.	2.	Ināra Garda

16.03.2012.	1.	Ināra Garda
06.03.2015.	4.	Ināra Garda
10.09.2018.	7.	Marika Senkāne
24.10.2022.	3.	Marika Senkāne
08.09.2025.	7.	Marika Senkāne

Vēlēšanu komisiju locekļi

Latvijas Republikas 5. Saeimas vēlēšanas 1993. gada 5. un 6. jūnijā bija vēsturisks notikums Latvijas valsts dzīvē, jo tās bija pirmās likumdevēja vēlēšanas pēc neatkarības atjaunošanas. Vēlēšanu organizēšanas juridiskais pamats bija Augstākās Padomes pieņemtais likums „Par 5. Saeimas vēlēšanām”. Būtībā tas bija nedaudz grozīts un papildināts 1922. gada Likums par Saeimas vēlēšanām, kurā bija noteikts, ka „Saeimas vēlēšanu vadībai nodibināma centrālā vēlēšanu komisija, kura sastādās no sešiem Saeimas ievēlētiem locekļiem, Valsts Prezidenta pilnvarotas personas un Senāta kopsēdē ievēlēta senators”. Savukārt likumā „Par 5. Saeimas vēlēšanām” tika noteikts, ka „Saeimas vēlēšanu vadīšanai izveidojama Centrālā vēlēšanu komisija, kas sastāv no astoņiem vēlētajiem. Piecus Centrālās vēlēšanu komisijas locekļus ievēl Augstākā Padome, vienu locekli no tiesnešu vidus – Augstākā Tiesa savā Plēnumā, vienu – Augstākā Padome pēc Pasaules brīvo latviešu apvienības valdes priekšlikuma un vienu – Augstākā Padome pēc Krievijas latviešu biedrības valdes priekšlikuma”.

1922. gada Saeimas vēlēšanu likums noteica, ka apgabalu vēlēšanu komisijās pa vienam priekšstāvim sūta attiecīgās apgabaltiesas. Tā kā 1993. gadā Latvijā vēl nebija atjaunotas apgabaltiesas, tad 5. Saeimas vēlēšanu likumā tika noteikts, ka par priekšstāviem katrā apgabala vēlēšanu komisijā sūta Augstākā tiesa vienu tiesnesi.

Turpmākajām vēlēšanām Plēnumam bija jāvirza loceklis tikai Centrālajai vēlēšanu komisijai. Saskaņā ar likumu „Par Centrālo vēlēšanu komisiju” tās sastāvā ir deviņi locekļi – astoņi Saeimas, viens – Augstākās tiesas Plēnuma ievēlēts. Jauna Centrālā vēlēšanu komisija jāizveido ne vēlāk kā sešus mēnešus pēc katras Saeimas sanāksšanas.

5. SAEIMAS VĒLĒŠANU KOMISIJAS

Datums	Nr.	Ievēlēti
16.11.1992.	10.	Gvido Zemrībo – Centrālās vēlēšanu komisijas loceklis
16.11.1992.	11.	Juris Kaksītis – priekšstāvis Rīgas vēlēšanu apgabala komisijā
16.11.1992.	12.	Māriņa Kramiņa – priekšstāve Vidzemes vēlēšanu apgabala komisijā
16.11.1992.	13.	Valerijans Jonikāns – priekšstāvis Latgales vēlēšanu apgabala komisijā

16.11.1992.	14.	Andrejs Lepse – priekšstāvis Kurzemes vēlēšanu apgabala komisijā
16.11.1992.	15.	Valda Eilande – priekšstāve Zemgales vēlēšanu apgabala komisijā
15.03.1993.	5.	Zaiga Raupa – priekšstāve Rīgas vēlēšanu apgabala komisijā

CENTRĀLĀ VĒLĒŠANU KOMISIJA

Datums	Nr.	Ievēlēti
07.02.1994.	1.	Gvido Zemrībo
04.04.1994.	4.	Valda Eilande
07.05.1996.	2.	Valda Eilande
30.04.1999.	5.	Valda Eilande
15.01.2003.	1.	Valda Eilande
06.03.2007.	3.	Valda Eilande
05.10.2009.	5.	Pēteris Dzalbe
02.05.2011.	4.	Pēteris Dzalbe
16.03.2012.	3.	Pēteris Dzalbe
06.03.2015.	3.	Pēteris Dzalbe
08.04.2019.	1.	Marika Senkāne
12.12.2022.	6.	Marika Senkāne

Augstākās tiesas tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas locekļi

Līdz 1998. gada 15. oktobra grozījumiem likumā „Par tiesu varu” katrai tiesu instancei bija sava Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija. Augstākās tiesas tiesnešu kvalifikācijas kolēģiju ievēlēja Plēnums. Pēc tam tika izveidota viena Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija visām tiesu instancēm.

Datums	Nr.	Ievēlēti
19.12.1994.	6.	Roberts Namatēvs – priekšsēdētājs, Ivars Bičkovičs, Andrejs Lepse, Zigmanis Gencs, Astrīda Kazārova, Imants Fridrihsons, Rolands Krauze – locekļi
11.02.1997.	2.	Leontīne Plūksna

Satversmes tiesas tiesneša amata kandidāti

Satversmes tiesas likumā noteikts, ka Satversmes tiesas sastāvā ir septiņi Saeimas apstiprināti tiesneši, no kuriem trīs izvirzīti pēc ne mazāk kā desmit Saeimas deputātu priekšlikuma, divi – pēc Ministru kabineta priekšlikuma un vēl divi – pēc Augstākās tiesas Plēnuma priekšlikuma. Augstākās tiesas Plēnums izraugās Satversmes tiesas tiesneša amata kandidātus no Latvijas Republikas tiesnešu vidus. Satversmes tiesas tiesneša amata pilnvaru laiks ir 10 gadi.

Pieci no septiņiem Plēnuma izvirzītajiem kandidātiem bijuši Augstākās tiesas tiesneši, divi – Ilze Skultāne un Uldis Ķinis – rajona tiesu tiesneši. 1996. gadā bija precedents, kad Saeima neapstiprināja Plēnuma izvirzītos kandidātus, taču, kad Plēnums atkārtoti izvirzīja tos pašus kandidātus, Saeimas balsojums bija pozitīvs.

Datums	Nr.	Izvirzīti
19.09.1996.	6.	Andrejs Lepse, Ilze Skultāne
29.10.1996.	7.	Andrejs Lepse, Ilze Skultāne
06.02.2004.	2.	Aija Branta
06.10.2006.	3.	Uldis Ķinis
21.02.2014.	2.	Aldis Laviņš
14.11.2016.	3.	Jānis Neimanis
29.02.2024.	1.	Veronika Krūmiņa

Augstākās tiesas priekšsēdētāja amata kandidāti

Augstākās tiesas priekšsēdētāju amatā apstiprina Saeima, bet kārtība, kādā tiek izvirzīti amata kandidāti, ir mainījusies. Pēc valsts neatkarības atjaunošanas 1990. gada 16. maijā Augstākās tiesas priekšsēdētāju ievēlēja Latvijas Republikas Augstākā padome pēc Augstākās padomes priekšsēdētāja priekšlikuma. Likuma „Par tiesu varu” pamata versijā 1992. gadā bija noteikts, ka priekšsēdētāja amata kandidātu no Augstākās tiesas tiesnešu vidus izvirza Valsts prezidents. Ar 1994. gada 15. jūnija grozījumiem likumā kārtība mainīta, nosakot, ka kandidātu izvirza Ministru kabinets. Kopš 2002. gada 31. oktobra grozījumiem likumā kompetence izvirzīt Augstākās tiesas priekšsēdētāja amata kandidātu nodota Augstākās tiesas Plēnumam. Bet jau pirms šiem grozījumiem likumā, 2001. gadā, Plēnums izteica savu viedokli par Augstākās tiesas priekšsēdētāja amata kandidātu, aicinot Ministru kabinetu ierosināt Saeimai par Augstākās tiesas priekšsēdētāju atkārtoti apstiprināt Andri Guļānu.

Sākotnēji Augstākās tiesas priekšsēdētāja pilnvaru termiņš bija septiņi gadi, bet ar 2013. gada 13. jūnija grozījumiem likumā „Par tiesu varu” noteikts, ka

priekšsēdētāju apstiprina uz pieciem gadiem, un viena un tā pati persona var būt par Augstākās tiesas priekšsēdētāju ne vairāk kā divus termiņus pēc kārtas.

Datums	Nr.	Izvirzīti
09.04.2001.	2.	Andris Guļāns
09.05.2008.	4.	Ivars Bičkovičs
24.04.2015.	5.	Ivars Bičkovičs
20.04.2020.	1.	Aigars Strupišs
14.04.2025.	1.	Aigars Strupišs

Tieslietu padomes locekļi

2010. gadā Latvijā izveidota jauna koleģiāla institūcija – Tieslietu padome, kas piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē, kā arī tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanā. Tās sastāvā ir 15 locekļi, viens no tiem ir Augstākās tiesas Plēnuma vēlēts senators. Vēlēta Tieslietu padomes locekļa pilnvaru termiņš ir četri gadi.

Datums	Nr.	Ievēlēti
30.08.2010.	5.	Ināra Garda
15.09.2014.	5.	Ināra Garda
10.09.2018.	3.	Aigars Strupišs
11.09.2020.	3.	Dzintra Balta
09.09.2024.	2.	Rudīte Vīduša

Disciplinārtiesa

Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 48.¹ pantu kopš 2010. gada Augstākajā tiesā izveidota Disciplinārtiesa, kas tiek sasaukta pārsūdzēto Tiesnešu disciplinārkolēģijas, Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas, Tieslietu padomes un ģenerālprokurora lēmumu tiesiskuma izvērtēšanai. Disciplinārtiesas sastāvā ir seši senatori – pa diviem no katra departamenta, kurus uz pieciem gadiem ievēlē Plēnums. No Disciplinārtiesas locekļu vidus Plēnums uz pieciem gadiem apstiprina Disciplinārtiesas priekšsēdētāju.

DISCIPLINĀRTIESAS LOCEKĻI

Datums	Nr.	Ievēlēti
30.08.2010.	6.	Pēteris Dzalbe, Anita Nusberga, Aldis Laviņš, Mārīte Zāgere, Andris Guļāns, Normunds Salenieks
02.05.2011.	3.	Vēsma Kakste

5. PLĒNUMA LĒMUMI

16.03.2012.	2.	Inguna Radzeviča
15.09.2014.	6.	Aigars Strupišs
04.09.2015.	8.	Andris Guļāns
04.09.2015.	9.	Ļubova Kušnīre
04.09.2015.	10.	Anita Poļakova
22.04.2016.	2.	Vēsma Kakste
03.03.2017.	1.	Inguna Radzeviča
10.09.2018.	5.	Ināra Garda
11.09.2020.	5.	Andris Guļāns
11.09.2020.	6.	Ļubova Kušnīre
11.09.2020.	7.	Anita Poļakova
19.04.2021.	1.	Vēsma Kakste
18.02.2022.	1.	Inguna Radzeviča
24.10.2022.	4.	Anita Kovaļevska
25.09.2023.	1.	Normunds Salenieks
14.04.2025.	3.	Inese Grauda
08.09.2025.	6.	Anita Poļakova

DISCIPLINĀRTIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJI

Datums	Nr.	Ievēlēti
30.08.2010.	7.	Pēteris Dzalbe
16.03.2012.	4.	Mārīte Zāgere
04.09.2015.	11.	Aigars Strupišs
10.09.2018.	4.	Atbrīvo Aigaru Strupišu no Disciplinārtiesas priekšsēdētāja amata sakarā ar ievēlēšanu Tieslietu padomē
10.09.2018.	6.	Ināra Garda
09.10.2023.	2.	Normunds Salenieks

5.4. GADA ATSKAITES PLĒNUMS

Augstākās tiesas Plēnums, kurā tiek sniegts pārskats par tiesas darbu iepriekšējā gadā, ir viens no nozīmīgākajiem notikumiem tiesā. Gada atskaites Plēnuma saturs ir bijis noteikts Plēnuma reglamentā:

- 1991. gada redakcijā: noklausīties ziņojumus par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Prezidija darbu un tiesas kolēģiju priekšsēdētāju atskaites par kolēģijas darbu;
- 1996. gada redakcijā: apspriest Senāta departamentu un tiesu palātu priekšsēdētāju atskaites par veikto darbu;
- 1999. gada redakcijā: apspriest Senāta departamentu priekšsēdētāju un tiesu palātu priekšsēdētāju pārskatus par paveikto darbu;
- 2006. gada redakcijā: apspriest un dot vērtējumu Augstākās tiesas priekšsēdētāja, Senāta departamentu, tiesu palātu, Judikatūras nodaļas un Administrācijas darbības pārskatiem.

Kopš 2011. gada Plēnuma saturs reglamentā nav noteikts. Bet tradīcija turpinās – struktūrvienību vadītāji sniedz pārskatu par aizvadīto gadu un turpmākajiem mērķiem, kopsavilkumu izdara Augstākās tiesas priekšsēdētājs, ir viesu – tieslietu ministra un ģenerālprokurora – uzrunas.

Sākuma gados Plēnumā tika pieņemti arī lēmumi par nepieciešamajiem uzlabojumiem un uzdevumiem struktūrvienību darbam.

1996.–2003. gadā Augstākā tiesa sagatavoja un plašākā tirāžā izplatīja statistikas izdevumu „Latvijas Republikas Augstākās tiesas darbības galvenie rādītāji un ziņas par notiesātajām personām republikā”.

Kopš 2004. gada Augstākā tiesa publicē plašāku publisko pārskatu par Augstākās tiesas darbu – sākumā atsevišķā izdevumā, bet kopš 2010. gada „Augstākās Tiesas Biļetenā”. Tajā apkopota gan vispārīga informācija par tiesas darba mērķiem, gan sniegts pārskats par katras struktūrvienības padarīto, gan visas uzstāšanās gada atskaites Plēnumā.

Tradīcija jau kopš 1997. gada ir Augstākās tiesas preses konferences pirms vai pēc Augstākās tiesas Plēnuma.

Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas darba rezultātiem 1991. gadā

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS

1992. gada 24. februārī

Noklausījies un apspriedis Augstākās Tiesas priekšsēdētāja Gvido Zemrībo ziņojumu, Plēnums atzīmē, ka Augstākā Tiesa, realizējot republikā tiesu uzraudzību, kā arī iztiesājot lietas pirmās un kasācijas instances tiesā, veic savu darbu atbilstoši likuma prasībām. Darbs tiek virzīts, lai nodrošinātu tiesu nozīmes palielināšanu suverēnas, neatkarīgas un demokrātiskas varas stiprināšanā valstī atbilstoši 1990. gada 4. maija Deklarācijai „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” un 1991. gada 21. augusta Konstitucionālajam likumam „Par Latvijas Republikas valstisko statusu”.

Lai atjaunotu taisnīgumu un likvidētu nelikumību sekas, tiek izskatītas nelikumīgi represēto personu rehabilitācijas lietas.

Liela vērtība veltīta pareizai to strīdu izšķiršanai, kas saistīti ar nepamatoti represēto personu mantisko tiesību atjaunošanu. Pastāvīgi tiek veikti pasākumi likumīgai un savlaicīgai sūdzību izskatīšanai par spriedumiem, kuri stājušies likumīgā spēkā. Veikts nozīmīgs darbs, lai izpētītu un vispārinātu tiesu praksi atsevišķu kategoriju lietās, kā arī dotu principiāli svarīgus vadošus norādījumus jautājumos par pareizu likumu piemērošanu.

Tai pašā laikā Augstākās Tiesas darbībā ir arī trūkumi, kuri mazinājuši darba efektivitāti.

Ne vienmēr tiesneši operatīvi sagatavo izskatīšanai pirmajā instancē tiesas lietas. Atsevišķos gadījumos vērojama nevajadzīga vilcināšanās, kā rezultātā tiek pārkāpti likumā noteiktie lietu izskatīšanas termiņi.

Atsevišķos gadījumos nepareizi lietas izskatītas kasācijas un uzraudzības kārtībā.

Sakarā ar izmaiņām likumdošanā un jaunu likumu pieņemšanu ne vienmēr tiek sniegta operatīva palīdzība tautas tiesām, lai tās vienkārši un pareizi piemērotu šādas tiesību normas. Sastopami trūkumi, kas saistīti ar pirmās instances spriedumu izpildes organizāciju, kā arī ar uzraudzības sūdzību izskatīšanu.

Lai novērstu šos un citus trūkumus Augstākās Tiesas darbā,
Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnums

N O L Ē M J:

1. Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētāja G. Zemrībo ziņojumu par tiesas darbību pieņemt zināšanai.

2. Virzīt Augstākās Tiesas praktisko darbību uz to, lai paaugstinātu tiesas spriešanas kvalitāti valstī, nostiprinātu likumību, paaugstinātu tiesu lomu personu tiesību un interešu aizsargāšanā, suverēnas, neatkarīgas un demokrātiskas varas nostiprināšanā.

3. Vērst Civillietu un Krimināllietu tiesas kolēģiju uzmanību uz to, ka likumīga un pamatota nolēmuma pamats lietās ir pareiza materiālo un procesuālo tiesību ievērošana un izpildīšana.

4. Izskatot lietas pirmajā instancē, tiesu kolēģijām jānovērš vilcināšanās un neoperativitāte tiesu lietu sagatavošanā iztiesāšanai un iztiesāšanā nodrošinot lietu izskatīšanu un spriedumu izpildi likumā noteiktos termiņos.

5. Izskatot lietas kasācijas un uzraudzības kārtībā, tiesu kolēģijām jānodrošina, lai savlaicīgi tiktu novērsta tiesu pieļautās kļūdas un pārkāpumi, veidojot pareizu un vienveidīgu tiesu praksi republikā, precīzi ievērojot likumus.

Šajā nolūkā jāpēta arī kasācijas un uzraudzības prakse, nosūtot tautas tiesām tiesu prakses vispārinājumus un arī lēmumus konkrētajās lietās, ja tiek risināti principiāli likuma piemērošanas jautājumi.

6. Atzīt par nepieciešamu tālāk pilnveidot darbu ar sūdzībām par spriedumiem, kas stājušies likumīgā spēkā. Nepieļaut formālu pieeju to izlemšanā. Noraidot sūdzību, jādod uz likuma pamatota pārliecinoša atbilde uz visiem sūdzības motīviem.

7. Augstākās Tiesas tiesnešiem jāveic praktiski pasākumi (tautas tiesu apmeklējumi, semināru nodarbības, tiesu prakses vispārinājumu analīze u.c.), lai noskaidrotu tiesu kļūdu cēloņus, paaugstinātu tautas tiesnešu, īpaši jaunievēlēto, teorētiskās zināšanas un praktiskā darba iemaņas, veicinot līdz ar to mūsdienu prasībām atbilstošu tiesas spriešanas kvalitāti. Īpaša vērtība jāvelta, lai operatīvi risinātu jaunpieņemto likumu piemērošanas problēmas.

8. Tiesas kolēģijām un tiesu prakses vispārinājumu daļai nodrošināt tiesu prakses pareizu ievirzi un likumu vienveidīgu izpratni un piemērošanu tiesas spriešanā.

Šai nolūkā sistemātiski pētīt un vispārināt likumu piemērošanas praksi tiesās atsevišķu kategoriju lietās, noskaidrot strīdīgus jautājumus un nepieciešamības gadījumos savlaicīgi nodot tos Plēnumam izskatīšanai.

9. Augstākās Tiesas tiesnešiem aktīvi jāpiedalās jaunizstrādāto likumprojektu apspriešanā, nepieciešamības gadījumā sniedzot konsultācijas un konkrētus priekšlikumus apspriežamajā jautājumā.

*Latvijas Republikas Augstākās Tiesas priekšsēdētājs G. Zemrībo
Plēnuma sekretārs, Augstākās Tiesas tiesnesis J. Kaksītis*

levēlēšana un izvirzīšana amatos

Senāta Administratīvo lietu departamenta izveidošana un Valerijana Jonikāna apstiprināšana par departamenta priekšsēdētāju, 2004. gada 6. februāris.

Ievēlēta pirmā Disciplinārtiesā: Anīta Nusberga, Aldis Laviņš, Andris Guļāns, Pēteris Dzalbe, Mārīte Zāgere, nav klāt Normunds Salenieks, 2010. gada 30. augusts.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs sveic Aldi Laviņu pēc izvirzīšanas par Satversmes tiesas tiesneša amata kandidātu, 2014. gada 21. februāris.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs pasniedz simbolisko tiesneša āmuriņu jaunajam senatoram Aigaram Strupiņam, 2014. gada 15. septembris.

Ināra Garda ievēlēta par jaunizveidotās Tieslietu padomes locekli no Augstākās tiesas tiesnešu vidus, 2014. gada 15. septembris.

Ivars Bičkovičs žurnālistu ielenkumā pēc Plēnuma, kurā atkārtoti izvirzīts Augstākās tiesas priekšsēdētāja amatam, 2015. gada 24. aprīlis.

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMU HRONOĻĢSKAIS SARAKSTS

1990. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
14.02.1990.	1.	Par tiesneša neatkarības principu un tiesneša amata savienojamību ar piederību politiskām partijām vai sabiedriski politiskām organizācijām	Tiesu sistēma
23.04.1990.	4.	Par likumdošanas iniciatīvas tiesību realizēšanu jautājumā par dažu kategoriju represēto Latvijas iedzīvotāju rehabilitēšanu	Tiesu sistēma
22.10.1990.	5.	Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesu kolēģiju un Plēnuma sekretāra apstiprināšanu	Tiesu sistēma Amati
22.10.1990.	6.	Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Zinātniski – konsultatīvās Padomes apstiprināšanu	Tiesu sistēma
22.10.1990.	7.	Par tiesu praksi lietās par valsts un sabiedriskā īpašuma izlaupīšanu	Krimināltiesības

1991. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
11.03.1991.	1.	Par Latvijas Republikas tiesu neatkarību	Tiesu sistēma
11.03.1991.	2.	Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nodrošina tiesības uz aizstāvību kriminālprocesā	Krimināltiesības
11.03.1991.	3.	Par tiesājamo konvojēšanu un apsargāšanu Latvijas Republikas Augstākajā Tiesā	Tiesu sistēma

6. PLĒNUMA LĒMUMU HRONOLOĢISKAIS SARAKSTS

10.06.1991.	4.	Par likumdošanas iniciatīvas tiesību realizēšanu, lai izslēgtu no Latvijas PSR Kriminālkodeksa 213. ¹ pantu un grozītu 213. pantu	Likumdošanas iniciatīva
10.06.1991.	5.	Par tiesu praksi privātsūdzības lietās	Krimināltiesības
10.06.1991.	6.	Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma reglamenta apstiprināšanu	Reglaments
04.11.1991.	7.	Par tiesu praksi lietās par kaitējuma atlīdzināšanu veselības bojājuma gadījumā vai sakarā ar apgādnieka nāvi	Civiltiesības
04.11.1991.	8.	Par Latvijas PRS likumdošanas aktu un Latvijas PSR Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumu piemērošanu Latvijas Republikas tiesās	Tiesu sistēma
04.11.1991.	9.	Par PSRS Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumu juridisko spēku Latvijas Republikas tiesās	Tiesu sistēma

1992. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
24.02.1992.		Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas darba rezultātiem 1991. gadā	Atskaites plēnums
24.02.1992.	1.	Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām	Krimināltiesības
24.02.1992.	2.	Par grozījumu izdarīšanu Latvijas Augstākās Tiesas 1987. gada 22. jūnija Plēnuma lēmumā Nr.3 „Par tiesu praksi, piemērojot Latvijas Kriminālprocesa likumdošanu, kas regulē lietu nosūtīšanu papildizmeklēšanai vai papildizziņai”	Nepublicēts
25.02.1992.	3.	Par piekritības izmaiņām krimināllietās par militārā dienesta noziegumiem	Krimināltiesības
25.02.1992.	4.	Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma 1982. gada 28. jūnija lēmuma Nr.4 „Par tiesu praksi laulības šķiršanas lietās” 12. pkta redakcijas grozīšanu	Nepublicēts
25.02.1992.	5.	Par likumdošanas iniciatīvas tiesību realizēšanu grozījumu izdarīšanai Latvijas civilprocesa kodeksā	Likumdošanas iniciatīva
19.10.1992.	6.	Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem	Krimināltiesības
19.10.1992.	7.	Par dažu Latvijas Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumos doto izskaidrojumu turpmāku piemērošanu	Tiesu sistēma

6. PLĒNUMA LĒMUMU HRONOLOĢISKAIS SARAKSTS

19.10.1992.	8.	Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Prezidija reglamenta apstiprināšanu	Tiesu sistēma
19.10.1992.	9.	Par likumdošanas iniciatīvas tiesību realizēšanu grozījumu izdarīšanai Latvijas Civilprocesa kodeksā un Latvijas Kriminālprocesa kodeksā	Likumdošanas iniciatīva
16.11.1992.	10.	Par G. Zemrībo ievēlēšanu par Centrālās vēlēšanu komisijas locekli 5. Saeimas vēlēšanām	Amati
16.11.1992.	11.	Par J. Kaksiša sūtīšanu par priekšstāvi Rīgas vēlēšanu apgabala komisijā 5. Saeimas vēlēšanām	Amati
16.11.1992.	12.	Par M. Kramiņas sūtīšanu par priekšstāvi Vidzemes vēlēšanu apgabala komisijā 5. Saeimas vēlēšanām	Amati
16.11.1992.	13.	Par V. Jonikāna sūtīšanu par priekšstāvi Latgales vēlēšanu apgabala komisijā 5. Saeimas vēlēšanām	Amati
16.11.1992.	14.	Par A. Lepses sūtīšanu par priekšstāvi Kurzemes vēlēšanu apgabala komisijā 5. Saeimas vēlēšanām	Amati
16.11.1992.	15.	Par V. Eilandes sūtīšanu par priekšstāvi Zemgales vēlēšanu apgabala komisijā 5. Saeimas vēlēšanām	Amati
28.12.1992.	16.	Par tiesu praksi lietās par atjaunošanu darbā	Civiltiesības
28.12.1992.	17.	Par grozījumiem Latvijas Augstākās Tiesas Plēnuma 1985. gada 8. aprīļa lēmumā Nr.4 „Par Latvijas PSR dzīvokļu likumu piemērošanas praksi tiesās”	Nepublicēts

1993. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
01.03.1993.	1.	Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšu miesas bojājumu nodarīšanu	Krimināltiesības
01.03.1993.	2.	Par kontrabandas apmēru noteikšanu, izskatot krimināllietas apsūdzībā pēc Latvijas Kriminālkodeksa 73. p.	Krimināltiesības
15.03.1993.	3.	Par Tiesu pili	Tiesu sistēma
15.03.1993.	4.	Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma sekretāra apstiprināšanu	Amati
15.03.1993.	5.	Par Z. Raupas sūtīšanu par priekšstāvi Rīgas vēlēšanu apgabala komisijā 5. Saeimas vēlēšanām	Amati

6. PLĒNUMA LĒMUMU HRONOLOĢISKAIS SARAKSTS

21.06.1993.	6.	Par tiesu praksi lietās par faktu konstatēšanu, kuriem ir juridiska nozīme	Civiltiesības
21.06.1993.	7.	Par tiesu praksi kukuļošanas lietās	Krimināltiesības
25.10.1993.	8.	Par Krimināllikuma piemērošanu, notiesājot nosacīti vai atliekot sprieduma izpildīšanu	Krimināltiesības
25.10.1993.	9.	Par tiesu praksi lietās par personas godu un cieņu aizskarošu ziņu atsaukšanu	Civiltiesības
25.10.1993.	10.	Par dažu Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumu civillietās atzīšanu par spēku zaudējušiem	Tiesu sistēma

1994. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
07.02.1994.	1.	Par G. Zemrībo ievēlēšanu par Centrālās vēlēšanu komisijas locekli	Amati
28.02.1994.	2.	Par Krimināllikuma piemērošanu, nosakot sodu par vairākiem noziegumiem un pēc vairākiem spriedumiem	Krimināltiesības
28.02.1994.	3.	Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas reorganizācijas shēmas apstiprināšanu	Tiesu sistēma
04.04.1994.	4.	Par V. Eilandes ievēlēšanu par Centrālās vēlēšanu komisijas locekli	Amati
31.10.1994.	5.	Par Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas nolikuma atzīšanu kā neatbilstošu likumam daļā par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas pārraudzību	Tiesu sistēma
19.12.1994.	6.	Par Augstākās Tiesas tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas darbu un šīs kolēģijas ievēlēšanu	Amati
19.12.1994.	7.	Par likuma piemērošanu lietās par svešas mantas apdraudējumiem, izdarot zādzību vai laupīšanu	Krimināltiesības

1995. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
27.03.1995.	1.	Par likumu piemērošanu mantojuma lietās	Civiltiesības
29.05.1995.	2.	Par dzīvokļu strīdu izskatīšanas praksi tiesās	Civiltiesības
29.05.1995.	3.	Par tiesu praksi, piemērojot likumus par nepieciešamo aizstāvēšanos	Krimināltiesības

6. PLĒNUMA LĒMUMU HRONOLOĢISKAIS SARAKSTS

29.05.1995.	4.	Par dažu Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma lēmumu atzīšanu par spēku zaudējušiem	Tiesu sistēma
03.10.1995.	5.	Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Senāta departamentu un tiesu palātu izveidošanu	Tiesu sistēma Amati

1996. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
11.03.1996.	1.	Par Augstākās Tiesas Tiesu palātu un Senāta departamentu priekšsēdētāju kompetenci tiesas spriešanas organizēšanā	Tiesu sistēma
07.05.1996.	2.	Par V. Eilandes ievēlēšanu par Centrālās vēlēšanu komisijas locekli	Amati
10.06.1996.	3.	Par likumu piemērošanu, izskatot lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām	Civiltiesības
10.06.1996.	4.	Par grozījumiem Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma 1995. gada 29. maija lēmumā Nr.2 „Par dzīvokļu strīdu izskatīšanas praksi tiesās”	Civiltiesības
19.09.1996.	5.	Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma reglamenta apstiprināšanu	Reglaments
19.09.1996.	6.	Par Latvijas Republikas tiesnešu ieteikšanu Satversmes tiesai	Amati
29.10.1996.	7.	Par Latvijas Republikas tiesnešu ieteikšanu Satversmes tiesai	Amati
29.10.1996.	8.	Par preses izdevumos publicēto tiesu varu diskreditējošo ziņu pārbaudi	Tiesu sistēma
27.12.1996.	9.	Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma 1992. gada 28. decembra lēmumā Nr.16 „Par tiesu praksi lietās par atjaunošanu darbā”	Civiltiesības
27.12.1996.	10.	Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma 1992. gada 24. februāra lēmumā Nr.1. „Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām”	Krimināltiesības
27.12.1996.	11.	Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma 1993. gada 1. marta lēmumā Nr.1 „Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšu miesas bojājumu nodarīšanu”	Krimināltiesības

6. PLĒNUMA LĒMUMU HRONOLOĢISKAIS SARAKSTS

27.12.1996.	12.	Par Augstākās Tiesas Kriminālietu tiesu palātas priekšsēdētāja ievēlēšanu	Amati
-------------	-----	---	-------

1997. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
11.02.1997.	1.	Par Latvijas Republikas Augstākās Tiesas tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas darbu	Tiesu sistēma
11.02.1997.	2.	Par izmaiņām Augstākās Tiesas tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas sastāvā	Amati
25.03.1997.	3.	Par Marijas Goldšmites un Eduarda Pupova apstiprināšanu Augstākās Tiesas Kriminālietu tiesu palātas sastāvā	Amati
02.06.1997.	4.	Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1995. gada 29. maija lēmumā Nr.2 „Par dzīvokļu strīdu izskatīšanas praksi tiesās”	Civiltiesības
02.06.1997.	5.	Par tiesu praksi krimināllietās par neatļautām darbībām ar ieročiem, munīciju, sprāgstvielām un speciāliem līdzekļiem	Krimināltiesības
22.12.1997.	6.	Par likumu piemērošanu krimināllietās par koku nelikumīgu (patvaļīgu) ciršanu, meža iznīcināšanu vai bojāšanu	Krimināltiesības
22.12.1997.	7.	Par likumu piemērošanu, izšķirot strīdus par saistību izpildi	Civiltiesības

1999. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
26.02.1999.	1.	Par Civillikuma 1635. panta piemērošanu, izskatot prasības par morālo kaitējumu	Civiltiesības
19.03.1999.	2.	Par Augstākās tiesas plēnuma sekretāra apstiprināšanu	Amati
19.03.1999.	3.	Par Augstākās tiesas plēnuma reglamenta apstiprināšanu	Reglaments
19.03.1999.	4.	Par Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta senatoru apstiprināšanu	Amati
30.04.1999.	5.	Par V. Eilandes ievēlēšanu par Centrālās vēlēšanu komisijas locekli	Amati

6. PLĒNUMA LĒMUMU HRONOLOĢISKAIS SARAKSTS

18.06.1999.	6.	Par Augstākās tiesas Senāta Kriminālietu departamenta senatora, Civillietu un Kriminālietu tiesu palātas tiesnešu apstiprināšanu	Amati
23.07.1999.	7.	Par likuma atsevišķu normu piemērošanu krimināllietās sakarā ar Krimināllikuma spēkā stāšanos	Krimināltiesības
30.12.1999.	8.	Par Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas tiesneša apstiprināšanu	Amati

2000. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
10.01.2000.	1.	Par Latvijas Republikas Augstākās tiesas kompetenci, piemērojot Prokuratūras likuma 41. ³ pantu	Tiesu sistēma
14.02.2000.	2.	Par grozījumiem un papildinājumiem spēkā esošajos Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma lēmumos, kas pieņemti jautājumos par materiālo un procesuālo tiesību normu piemērošanu civillietu izskatīšanā	Civiltiesības
13.06.2000.	3.	Par Augstākās tiesas Senāta Civillietu un Kriminālietu departamenta senatoru un Civillietu un Kriminālietu tiesu palātu tiesnešu apstiprināšanu	Amati
26.06.2000.	4.	Par Senāta Kriminālietu departamenta senatoru un Civillietu un Kriminālietu tiesu palātu tiesnešu apstiprināšanu	Amati
29.09.2000.	5.	Par Senāta Civillietu departamenta, Kriminālietu departamenta un Civillietu tiesu palātas priekšsēdētāju vēlēšanu	Amati
30.10.2000.	6.	Par Senāta Kriminālietu departamenta senatora apstiprināšanu	Amati

2001. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
02.04.2001.	1.	Par Kriminālietu tiesu palātas tiesneša apstiprināšanu	Amati
09.04.2001.	2.	Par Augstākās tiesas priekšsēdētāja darbu	Amati
14.12.2001.	3.	Likuma piemērošana krimināllietās par svešas mantas nolaupīšanu	Krimināltiesības

2002. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
10.01.2002.	1.	Par Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētāja ievēlēšanu	Amati
11.03.2002.	2.	Par Krimināllietu tiesu palātas tiesneša apstiprināšanu	Amati
11.03.2002.	3.	Par atsevišķu Augstākās tiesas plēnuma lēmumu atzīšanu par spēku zaudējušiem	Civiltiesības
14.06.2002.	4.	Par Krimināllietu tiesu palātas tiesneša apstiprināšanu	Amati
28.06.2002.	5.	Par Krimināllietu tiesu palātas tiesneša apstiprināšanu	Amati
15.10.2002.	6.	Par Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieku ievēlēšanu	Amati
15.10.2002.	7.	Par Krimināllietu tiesu palātas tiesneša apstiprināšanu	Amati
15.10.2002.	8.	Par Civillietu tiesu palātas tiesneša apstiprināšanu	Amati

2003. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
15.01.2003.	1.	Par V. Eilandes ievēlēšanu par Centrālās vēlēšanu komisijas locekli	Amati
29.12.2003.	2.	Par grozījumu izdarīšanu Augstākās tiesas plēnuma reglamentā	Reglaments
29.12.2003.	3.	Par senatores Valdas Eilandes ievēlēšanu par Augstākās tiesas plēnuma sekretāri	Amati
29.12.2003.	4.	Par Senāta Civillietu departamenta senatoru apstiprināšanu	Amati
29.12.2003.	5.	Par Senāta Administratīvo lietu departamenta senatoru apstiprināšanu	Amati

2004. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
06.02.2004.	1.	Par Senāta Administratīvo lietu departamenta senatoru apstiprināšanu un Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja ievēlēšanu	Tiesu sistēma Amati

06.02.2004.	2.	Par Satversmes tiesas tiesneša amata kandidāta ieteikšanu	Amati
17.05.2004.	3.	Par Senāta Krimināllietu departamenta senatora apstiprināšanu	Amati

2005. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
02.02.2005.	1.	Par Senāta Krimināllietu departamenta senatora apstiprināšanu	Amati
25.04.2005.	2.	Par Krimināllietu tiesu palātas tiesneses, Civillietu tiesu palātas tiesneses un Senāta Administratīvo lietu departamenta senatores apstiprināšanu	Amati
10.06.2005.	3.	Par Senāta Administratīvo lietu departamenta senatora un Senāta Civillietu departamenta senatora apstiprināšanu	Amati
03.10.2005.	4.	Par Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētāja, Senāta Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja un Civillietu tiesu palātas priekšsēdētāja ievēlēšanu	Amati
24.10.2005.	5.	Par Civillietu tiesu palātas tiesneses apstiprināšanu	Amati

2006. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
10.02.2006.	1.	Par Daces Mitas apstiprināšanu par Senāta Administratīvo lietu departamenta senatori	Amati
10.02.2006.	2.	Par Augstākās tiesas plēnuma reglamenta apstiprināšanu	Reglaments
06.10.2006.	3.	Par Satversmes tiesas tiesneša amata kandidāta ieteikšanu	Amati
28.12.2006.	4.	Par Anitas Čerņavskas apstiprināšanu par Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas tiesnesi	Amati

2007. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
19.01.2007.	1.	Par Skaidrītes Lodziņas apstiprināšanu par Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta senatori	Amati

6. PLĒNUMA LĒMUMU HRONOLOĢISKAIS SARAKSTS

09.02.2007.	2.	Par Aivara Keiša apstiprināšanu par Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas tiesnesi	Amati
06.03.2007.	3.	Par V. Eilandes ievēlēšanu par Centrālās vēlēšanu komisijas locekli	Amati
17.09.2007.	4.	Par Valerijana Jonikāna apstiprināšanu par Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta senatoru un ievēlēšanu par šī departamenta priekšsēdētāju	Amati
17.09.2007.	5.	Par darba grupas izveidošanu	Tiesu sistēma
16.10.2007.	6.	Par Intas Laukas apstiprināšanu par Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas tiesnesi	Amati
23.11.2007.	7.	Par Ivāra Bičkoviča ievēlēšanu par Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētāju	Amati
19.12.2007.	8.	Par ētikas normu pārkāpumiem tiesnešu rīcībā • Darba grupas ziņojums „Par ētikas normu pārkāpumiem tiesnešu rīcībā” • Senatora Z. Genca viedoklis	Tiesu sistēma
27.12.2007.	9.	Par Anitas Poļakovas apstiprināšanu par Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas tiesnesi	Amati
27.12.2007.	10.	Par Andreja Lepses apstiprināšanu par Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas tiesnesi	Amati
27.12.2007.	11.	Par Veronikas Krūmiņas ievēlēšanu par Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāju	Amati

2008. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
01.02.2008.	1.	Par Jāņa Neimaņa apstiprināšanu par Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta senatoru	Amati
03.03.2008.	2.	Par Rudītes Vīdušas apstiprināšanu par Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta senatori	Amati
03.03.2008.	3.	Par Kalvja Torgāna apstiprināšanu par Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta senatoru	Amati
09.05.2008.	4.	Par kandidāta izvirzīšanu Augstākās tiesas priekšsēdētāja amatam	Amati

6. PLĒNUMA LĒMUMU HRONOLOĢISKAIS SARAKSTS

2009. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
26.02.2009.	1.	Par Ervīna Kušķa ievēlēšanu par Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētāju	Amati
26.02.2009.	2.	Par Ināras Gardas ievēlēšanu par Augstākās tiesas plēnuma sekretāri	Amati
05.10.2009.	3.	Par Pāvila Gruzīņa ievēlēšanu par Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieku	Amati
05.10.2009.	4.	Par Gunāra Aigara ievēlēšanu par Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieku	Amati
05.10.2009.	5.	Par Pētera Dzalbes ievēlēšanu par Centrālās vēlēšanu komisijas locekli	Amati
08.10.2009.	6.	Par Augstākās tiesas budžeta veidošanas principiem	Tiesu sistēma

2010. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
30.08.2010.	1.	Par Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja ievēlēšanu	Amati
30.08.2010.	2.	Par Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas priekšsēdētāja ievēlēšanu	Amati
30.08.2010.	3.	Par Augstākās tiesas Civillietu departamenta priekšsēdētāja atbrīvošanu no amata	Amati
30.08.2010.	4.	Par Augstākās tiesas Civillietu departamenta priekšsēdētāja ievēlēšanu	Amati
30.08.2010.	5.	Par Tieslietu padomes locekļa ievēlēšanu	Amati
30.08.2010.	6.	Par Disciplinārtiesas locekļu ievēlēšanu	Amati
30.08.2010.	7.	Par Disciplinārtiesas priekšsēdētāja apstiprināšanu	Amati

2011. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
02.05.2011.	1.	Par Augstākās tiesas plēnuma reglamenta apstiprināšanu	Reglaments
02.05.2011.	2.	Par Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja ievēlēšanu	Amati

6. PLĒNUMA LĒMUMU HRONOLOĢISKAIS SARAKSTS

02.05.2011.	3.	Par Disciplinārtiesas locekļa ievēlēšanu	Amati
02.05.2011.	4.	Par Centrālās vēlēšanu komisijas locekļa ievēlēšanu	Amati
02.05.2011.	5.	Par Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieka ievēlēšanu	Amati

2012. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
16.03.2012.	1.	Par Augstākās tiesas plēnuma sekretāra ievēlēšanu	Amati
16.03.2012.	2.	Par Disciplinārtiesas locekļa ievēlēšanu	Amati
16.03.2012.	3.	Par Centrālās vēlēšanu komisijas locekļa ievēlēšanu	Amati
16.03.2012.	4.	Par Disciplinārtiesas priekšsēdētāja ievēlēšanu	Amati
22.12.2012.	5.	Par Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētājas ievēlēšanu	Amati

2014. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
21.02.2014.	1.	Par Augstākās tiesas plēnuma reglamenta grozījumu apstiprināšanu	Reglaments
21.02.2014.	2.	Par kandidāta izvirzīšanu Satversmes tiesas tiesneša amatam	Amati
21.02.2014.	3.	Par kasācijas instances tiesas nosaukumu	Tiesu sistēma
21.02.2014.	4.	Par Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētāja ievēlēšanu	Amati
15.09.2014.	5.	Par Tieslietu padomes locekļa ievēlēšanu	Amati
15.09.2014.	6.	Par Disciplinārtiesas locekļa ievēlēšanu	Amati

2015. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
06.03.2015.	1.	Par Disciplinārtiesas kompetenci	Tiesu sistēma
06.03.2015.	2.	Par tiesnešu skaita pārdali Augstākās tiesas departamentos	Tiesu sistēma
06.03.2015.	3.	Par Centrālās Vēlēšanu komisijas locekļa ievēlēšanu	Amati

6. PLĒNUMA LĒMUMU HRONOLOĢISKAIS SARAKSTS

06.03.2015.	4.	Par Augstākās tiesas plēnuma sekretāra ievēlēšanu	Amati
24.04.2015.	5.	Par kandidāta izvirzīšanu Augstākās tiesas priekšsēdētāja amatam	Amati
15.06.2015.	6.	Par Civillietu tiesu palātas priekšsēdētāja ievēlēšanu	Amati
15.06.2015.	7.	Par Civillietu departamenta priekšsēdētāja ievēlēšanu	Amati
04.09.2015.	8.	Par Disciplinārtiesas locekļa ievēlēšanu	Amati
04.09.2015.	9.	Par Disciplinārtiesas locekļa ievēlēšanu	Amati
04.09.2015.	10.	Par Disciplinārtiesas locekļa ievēlēšanu	Amati
04.09.2015.	11.	Par Disciplinārtiesas priekšsēdētāja apstiprināšanu	Amati

2016. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
22.04.2016.	1.	Par Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja ievēlēšanu	Amati
22.04.2016.	2.	Par Disciplinārtiesas locekļa ievēlēšanu	Amati
14.11.2016.	3.	Par kandidāta izvirzīšanu Satversmes tiesas tiesneša amatam	Amati

2017. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
03.03.2017.	1.	Par Disciplinārtiesas locekļa ievēlēšanu	Amati
14.12.2017.	2.	Par grozījumu izdarīšanu Augstākās tiesas plēnuma reglamentā	Reglaments
14.12.2017.	3.	Par Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja ievēlēšanu	Amati

2018. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
10.09.2018.	1.	Par Augstākās tiesas Civillietu departamenta priekšsēdētāja atbrīvošanu no amata	Amati
10.09.2018.	2.	Par Augstākās tiesas Civillietu departamenta priekšsēdētāja ievēlēšanu	Amati

6. PLĒNUMA LĒMUMU HRONOLOĢISKAIS SARAKSTS

10.09.2018.	3.	Par Tieslietu padomes locekļa ievēlēšanu	Amati
10.09.2018.	4.	Par Disciplinārtiesas priekšsēdētāja atbrīvošanu	Amati
10.09.2018.	5.	Par Disciplinārtiesas locekļa ievēlēšanu	Amati
10.09.2018.	6.	Par Disciplinārtiesas priekšsēdētāja apstiprināšanu	Amati
10.09.2018.	7.	Par Augstākās tiesas plēnuma sekretāra ievēlēšanu	Amati

2019. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
08.04.2019.	1.	Par Centrālās vēlēšanu komisijas locekļa ievēlēšanu	Amati
18.10.2019.	2.	Par ģenerālprokurora atlaišanas pamatu izvērtēšanu • Ziņojums par ģenerālprokurora atlaišanas pamatu pārbaudes rezultātiem	Tiesu sistēma

2020. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
20.04.2020.	1.	Par kandidāta izvirzīšanu Augstākās tiesas priekšsēdētāja amatam	Amati
20.04.2020.	2.	Par Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja ievēlēšanu	Amati
11.09.2020.	3.	Par Tieslietu padomes locekļa ievēlēšanu	Amati
11.09.2020.	4.	Par Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētāja ievēlēšanu	Amati
11.09.2020.	5.	Par Disciplinārtiesas locekļa ievēlēšanu	Amati
11.09.2020.	6.	Par Disciplinārtiesas locekļa ievēlēšanu	Amati
11.09.2020.	7.	Par Disciplinārtiesas locekļa ievēlēšanu	Amati

2021. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
19.04.2021.	1.	Par Disciplinārtiesas locekļa ievēlēšanu	Amati
09.12.2021.	2.	Par tiesību uz taisnīgu tiesu un vienveidīgas tiesu prakses nodrošināšanu saistībā ar tiesu darba digitalizāciju	Tiesu sistēma

6. PLĒNUMA LĒMUMU HRONOLOĢISKAIS SARAKSTS

2022. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
18.02.2022.	1.	Par Disciplinārtiesas locekļa ievēlēšanu	Amati
18.02.2022.	2.	Par likumdevēja varas un tiesu varas attiecībām un tiesneša neatkarību	Tiesu sistēma
24.10.2022.	3.	Par Augstākās tiesas plēnuma sekretāra ievēlēšanu	Amati
24.10.2022.	4.	Par Disciplinārtiesas locekļa ievēlēšanu	Amati
12.12.2022.	5.	Par Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja ievēlēšanu	Amati
12.12.2022.	6.	Par Centrālās vēlēšanu komisijas locekļa ievēlēšanu	Amati

2023. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
25.09.2023.	1.	Par Disciplinārtiesas locekļa ievēlēšanu	Amati
09.10.2023.	2.	Par Disciplinārtiesas priekšsēdētāja apstiprināšanu	Amati

2024. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
29.02.2024.	1.	Par kandidāta izvirzīšanu Satversmes tiesas tiesneša amatam	Amati
09.09.2024.	2.	Par Tieslietu padomes locekļa ievēlēšanu	Amati
09.09.2024.	3.	Par Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja ievēlēšanu	Amati

2025. gads

Datums	Nr.	Lēmuma nosaukums	Sadaļa
14.04.2025.	1.	Par kandidāta virzīšanu Augstākās tiesas priekšsēdētāja amatam	Amati
14.04.2025.	2.	Par Senāta Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja ievēlēšanu	Amati
14.04.2025.	3.	Par Disciplinārtiesas locekļa ievēlēšanu	Amati

6. PLĒNUMA LĒMUMU HRONOLOĢISKAIS SARAKSTS

02.06.2025.	4.	Par ģenerālprokurora atļaušanas pamatu izvērtēšanu • Atzinums par ģenerālprokurora atļaušanas pamata pārbaudes rezultātu	Tiesu sistēma
08.09.2025.	5.	Par Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētāja ievēlēšanu	Amati
08.09.2025.	6.	Par Disciplinārtiesas locekļa ievēlēšanu	Amati
08.09.2025.	7.	Par Plēnuma sekretāra apstiprināšanu	Amati

Plēnuma lēmumu krājums – dāvinājums Simtgades grāmatu plauktam

2018. gadā, noslēdzot Augstākās tiesas organizēto konferenci „Tiesu sistēmu attīstības simtgades ceļš Baltijas valstīs”, Igaunijas, Lietuvas un Latvijas Augstāko tiesu priekšsēdētāji Latvijas Nacionālajā bibliotēkā Simtgades Tautas grāmatu plauktam dāvināja katrs savu nozīmīgu grāmatu ar īpašu ierakstu.

Igaunijas Augstākās tiesas priekšsēdētājs Prīts Pikamē (*Priit Pikamäe*) dāvināja Igaunijas starpkaru laika (1918–1940) tiesnešu biogrāfisko vārdnīcu. Lietuvas Augstākās tiesas priekšsēdētāja Rimvidus Norkus (*Rimvydas Norkus*) dāvana bija Lietuvas statūts – Lietuvas lielkņazistes 1529. gada tiesību krājums.

Latvijas Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs dāvināja Augstākās tiesas Plēnuma 1990.–1995. gada lēmumu krājumu. Tajā publicēti Plēnuma lēmumi, kam bija un ir vēsturiska nozīme: par tiesu neatkarību, par represēto rehabilitāciju, par tiesneša politisko neitralitāti, par Tiesu pili, par likumu piemērošanu, Latvijai atgūstot neatkarību.

1995. gadā izdots krājums un neliela Latvijas Policijas akadēmijas brošūra ir vienīgie izdevumi, kur līdz šim bija publicēti Augstākās tiesas Plēnuma lēmumi pēc valsts neatkarības atjaunošanas. Daļa no tiem publicēti Augstākās tiesas mājaslapā.

Plēnuma sēde 2005. gada 18. februārī.

Plēnuma sēde 2010. gada 30. augustā.

Plēnuma sēde 2008. gada 14. martā.

Plēnuma sēde 2015. gada 6. martā.

Plēnuma sēde 2018. gada 10. septembrī.

Plēnuma sēde 2021. gada 9. decembrī. Covid pandēmijas ierobežojumu dēļ Plēnums notiek attālināti Zoom platformā.

Plēnuma sēde 2020. gada 11. septembrī. Atbilstoši Covid pandēmijas ierobežojumiem senatori ievēro 2 metru distanci.

Plēnuma sēde 2023. gada 27. janvārī.

**Augstākās tiesas
Plēnuma sēde
2025. gada
17. janvārī.**

Priekšā
(no kreisās):
Senāta
Administratīvo
lietu
departamenta
priekšsēdētāja
Anita Kovaļevska,
Senāta Civillietu
departamenta
priekšsēdētājs
Normunds
Salenieks,
Augstākās tiesas
priekšsēdētājs
Aigars Strupīšs,
Senāta
Krimināllietu
departamenta
priekšsēdētāja
Anita Poļakova
un Plēnuma
sekretāre
Māriņa Senkāne.